ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
1

MARDI
1er JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.258 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.258

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԴԱՅԹԱԿՂԵՑՈՒՑԻՉ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ԲՈՂՈՔԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

×

Մեր նախորդ թիւով հաղորդած էինք Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբին Յունիս 26-ի նիստին քըւէարկուած դայթակղեցուցիչ որոշումը: Մէկ ձայնի մեծամասնութեամբ է, որ կանոնագրային մետասաներորդ ժամուն «գտնուած» յօդուածով մը (թիւ 84) քաղաքական յանձնախումբը կը մերժէր Խորհրդարանին լիակատար նիստին փոխանցել Պ. Ժ. Վանդըմէօլպրուքի տեղեկագիրին ու անկէ բխած բանաձեւը: Այս որոշումին վաղորդայնին բողոքի հաղորդագրութիւններ հրապարակած են Սոլիտարիթէ Ֆրանքօ - Արմէնիէն եւ Սէ - Տէ - Սէ . Ա (Հայ Դատի Յանձնախումբ) Յունիս 27 թուականով:

Սոլիտարիթէ Ֆրանքօ - Արմէնիէն (որու հաղորդագրութեան կ'արձագանգէր Շաբաթ օր, Յունիս 28, Լիպերասիոն) կ'ըսէ ի մէջ այլոց. -

UNE CABALE EMPECHE L'EVOCATION DU GENOCIDE ARMENIEN AU PARLEMENT EUROPEEN

Le 26 juin 1986, la Commission politique du Parlement européen a bloqué à une voix de majorité la transmission à l'Assemblée plénière d'un rapport et d'une résolution relatifs au génocide arménien.

Une manœuvre concertée et inouie a fait échouer cette transmission. Un député conservateur britannique, M. Prag, a invoqué l'incompétence de la Commission sur la base de l'art. 84 du règlement, et le Président de la Commission, le démocrate chrétien italien, M. Formigoni, a accepté de mettre aux voix l'irrecevabilité du rapport, voté par 20 voix contre 19.

La procédure est scandaleuse, le résultat est honteux.

La procédure est scandaleuse parce qu'il n'est pas de précédent dans les annales du parlement, d'une commission qui se découvre incompétente après avoir mené quatre discussions sur une affaire.

. . . Le résultat est honteux parce que cette cabale vise à priver l'opinion européenne d'un débat public sur le génocide arménien, satisfaisant ainsi la Turquie qui œuvre depuis toujours pour que ce crime retombe dans l'oubli.

SOLIDARITE
FRANCO ARMENIENNE

×

Հայ Դատի Յանձնախումբն ալ իր հաղորդագրութեան մէջ կը շեշտէ, ի մէջ այլոց. -

«Le CDCA (Comité de Défense de la Cause Arménienne) exprime sa profonde indignation, suite au vote de la Commission Politique du Parlement Européen le jeudi 26 juin à Bruxelles.

Ce vote, par 20 voix (parmi lesquelles celle de Mr BEYER DE RIKE, suppléant de Mme S. VEIL) contre 19, a rejeté la proposition de résolution «Sur une solution politique au problème Arménien» rédigé par le député belge Mr. VANDEMEULEBROUCKE.

. . . Le CDCA condamne l'attitude scandaleuse et provocatrice des députés qui ont contribué à ce rejet.

C.D.C.A. PARIS

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

MUNDIAL

Ախոյեանը՝ ԱՐԺԱՆԹԻՆ

Կիրակի օր, Մեքսիքոյի մէջ վերջ գտան ֆութպոլի համաշխարհային բաժակի մրցումները: «Լաւագոյնը թող շահի» բանաձեւը արդարացաւ Արժանթինի յաղթանակով, թէեւ Արժանթինեան 2 - 0 յաղթանակը կը վտանգուէր խաղին վերջին կէս ժամուն, երբ երկու յաջորդական կէտերով Գերմանիա կը յաջողէր հաւասարեցնել:

Արժանթինեան երրորդ կէտ մը սակայն պիտի վճռէր վերջնական յաղթանակը եւ Պոնէն ժամանած՝ վարչապետ Քոհլի կը մնար մխիթարել իր խումբը:

Նախորդ օրը, Շաբաթ, Ֆրանսա կը յաջողէր ձեռք ձգել երրորդ տեղը, պարտութեան մատնելով Պելժիան 4 - 2, երկարաձգումէ ետք:

1986-ի այս մրցաշարքին մեծ դէմքն էր արժանթինցի Տիէկօ Մառատոնա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետին Քրաքսիի հրաժարումով, երկիրը քաղաքական իր 45-րդ տագնապը կ'ունենայ յետ - պատերազմեան 40 տարուան իր կեանքին մէջ: Պեթինօ Քրաքսի, թէեւ, երկարակեցութեան մրցանիշ կոտրած էր: 1058 օրեբու իր վարչապետութեան ընթացքին որոշ ոճ մը պարտադրած էր եւ երկու նորարանութիւն ներմուծած՝ «կառավարելիութիւն» եւ «վճռապաշտութիւն» ինչ որ պատճառ էր նոյնիսկ որ ընկերվարական այս պարագլուխը ծաղրանըկարներու մէջ ներկայացուի սեւ շապիկով եւ անունի հոմանիշի գլխարկ խաղով: Նախագահ Քոսիկա Զորեքշաբթի օր պիտի նշանակէ նոր նախարարապետը, որ կրնայ կրկին Քրաքսին ըլլալ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտաւ Խորհրդային Գրողներու Միութեան 8-րդ համագումարը: Ա. քարտուղարը՝ Մարկով նախագահի պատուակալ պաշտօնին նշանակուեցաւ եւ իր տեղը գրաւեց Վլատիմիր Կարբով «Նովի Միռ» (Նոր Աշխարհ) գըրական թերթին խմբագրապետը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ (21-երը), խորհրդարանական ժողովին նստաշրջանը կը բացուի Պոլիս 150 երեսփոխանի մասնակցութեամբ: Ընկերվարականները դէմ արտայայտուած էին վայրին, բայց ի վերջոյ տեղի տուած, երբ կարելի եղած էր քովընտի դռնփակ սեմինէռ մը գումարել Տիսք արգիլուած սենտիքային ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ: Համայնավար երեսփոխանները չգացին:

ՊԱԳԸ 30-րդ ճամբորդութեան կը ձեռնարկէ, այս անգամ՝ Քոլոմպիա, ուր կը մնայ Յուլիս 1-էն 7: Թմրեցուցիչի ապականութեան, թշուառութեան, այս երկիրը լատին - ամերիկեան եօթներորդն է, զոր Յովհ. Պօղոս Բ. կ'այցելէ:

ԻՐԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐԸ (հարաւային) 60%-ի մեծամասնութեամբ ո՛չ ըսին այն հանրաքուէին, որ կ'ուզէր չափաւոր սահմաններու մէջ արտօնել ամուսնալուծումը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆԻՍ 20 - 25)

«ԿՈՏԱՅՔ»Ի ՓԱՌԱՒՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ «ՊԱԽՏԱԿՈՐ»Ի ԴԷՄ

Խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի մրցաշարքի հերթական հանդրուանին Աբովեանի «Կոտայք»ը իր դաշտին վըրայ ընդունած է Տաշքենդի «Պախտակոր»ը եւ փառաւոր յաղթանակ մը տարած: Խաղի սկիզբէն իսկ Աբովեանցիները տիրապետած են դաշտին եւ ձեռնարկած սուր գրոհներու, հեռուէն թէ մօտէն կրակի տակ պահելով մրցակիցներու բերդը: 14-րդ վայրկեանին Արմէն Յովհաննիսեան բացած է հաշիւը: Հիւրերը հակագրոհի անցնելով փորձած են հաւասարեցնել հաշիւը, սակայն «Կոտայք»ի բերդապահ Անտոնեան փրկած է իր բերդը: Ապա Գագիկ Յովհաննիսեան գլուխի հարուածով յաջողած է երկրորդ կոլը նշանակել: Երկրորդ կիսախաղին (54-րդ վայրկեան) Վարուժան Սուքիասեան հեռուէն ուժգին հարուածով մը նշանակած է իր խումբին հաշւոյն երրորդ կոլը: 86-րդ վայրկեանին Աբովեանցիներու ի նպաստ փենալթի մը նշանակուած է: Յակոբեանի հարուածած գնդակը զարկած է բերդի ձողին, սակայն վրայ հասնելով Ռոմիկ Վարդազարեան նշանակած է չորրորդ կոլը: Այսպէսով «Կոտայք» փառաւոր յաղթանակ մը տարած է «Պախտակոր»ի դէմ եւ բարձրացած դասաւորման 18-րդ տեղը (24-ի վրայ):

×

ՌՈԲԵՐ ԷՄՄԻԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱԼԼԻՆԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Տալլին (էսթոնիա) տեղի ունեցած մարմնամարզութեան աւանդական մըրցումներուն՝ Խորհրդային Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մարզիկներու միջեւ, խմբային հաշուով յաղթական հանդիսացած են խորհրդային մարզիկները: Այս առթիւ հաստատուած են նաեւ կարգ մը նոր մրցանիշներ: Յաջող արդիւնք ձեռք ձգած է լենինականցի ցատքող Ռոբեր Էմմիեան, որուն մեծ յոյսեր կապած է Խորհրդային Միութեան ազգային խումբի գլխաւոր մարզիչ, ոստումի աշխարհի նախկին ախոյեան Իգոր Տէր - Յովհաննիսեան: Ծանօթ է, որ այս տարի Եւրոպայի ձմեռնային ախոյենութեան ան նոր մրցանիշ հաստատեց: Իսկ Տալլինի մրցաշարքէն քանի մը օր առաջ ան՝ Զնամենսկի եղբայրներու յիշատակի մրցաշարքին, 8 մեթր եւ 6 սանթիմեթր արդիւնք ձեռք ձգած էր: Տալլինի մէջ Ռոբեր Էմմիեան 8,38 մեթր ցատքած է, ինչ որ կրկնութիւն է Խորհրդային Միութեան մրցանիշին:

×

ՄԻՔԱՅԷԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ ԲԵՄԱԴՐՈՒԱԾ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Ստեփան Շահումեան հայկական դրամատիկ թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է «Դատարկ օրօրոց» թատերախաղի առաջին ներկայացումը: Բեմադրութիւնը եւ նկարչական ձեւաւորումը կը պատկանի բեմադիր Միքայէլ Գրիգորեանի: Թատերասէր հասարակութիւնը եւ մամուլը ջերմ ընդունելութիւն ցուցաբերած են գործին նկատմամբ, ուր կը շօշափուին ընկերային կարեւոր հարցեր: Հեղինակը առաջին հերթին յուզած է նախնեաց հողին վրայ սերունդներու յաջորդութեան հարցը: Թող հօրենական տան, հայրենի գիւղին մէջ ոչ մէկ օրօրոց պարապ մնայ, երբեք չմարի օճախի ծուխը, թող երբեք թոնիրները հողով չլեցուին՝ ահաւասիկ ներկայացման գլխաւոր հերոսի, գիւղի աւագանի Բագրատի միակ փափաքը: Այդ դերը փայլուն կերպով մարմնաւորած է Աւետիք Սանոսեան:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
ԱՐՏԱՔ ԱՐՔ.Ի ՆԱՄԱԿԻՆ
ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ
ՎԻՐԱՒՈՐԵԼՈՒ ԱՌԹԻԻ

«Յառաջ»ի Յունիս 14 / 15-ի թիւով կը յայտնէինք, թէ Ռամատանի ամսուան առթիւ, պարսկական հեռատեսիլէն Այաթոլլահ Սանէի խօսելով հալալի եւ հարամի հարցին մասին, վիրաւորական արտայայտութիւն ունեցած էր ոչ իսլամներու հանդէպ, զանոնք համահաւասար նկատելով սոոր կենդանիներու: Բնականաբար այս խօսքերը խոր վրդովում յառաջացուցած էին հայ համայնքին մէջ եւ Արտակ Արք. բողոքի նամակ մը ղրկած էր երկրի նախագահին:

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Յունիս 15-ի թիւէն քաղելով կուտանք Իրանի Հանրապետութեան նախագահի յատուկ գրասենեակի պետին՝ Հայոց Առաջնորդի նամակին ղրկած պատասխանը. -

«Յարգանօք Ձեր գրութիւնը յանձնուեցաւ Հանրապետութեան նախագահութեան ուշադրութեան: Գրաւոր կարգադրեց՝ Արտակ Արքեպիսկ. Մանուկեանի՝ Թեհրանի Հայոց առաջնորդին տեղեկացընել որ Հայերուն ջանքերն ու նեղութիւնները պարտադրուած պատերազմի շրջանակին մէջ, միշտ արժանացած են ու կ'արժանանան պատկան պատասխանատուներուն գնահատանքին: Անձամբ վկայ եղած եմ այդ թանկագին նիգերու որոշ մասին եւ բնաւ չեմ մոռնար զանոնք: Հայերը եւ կրօնական միւս փոքրամասնութիւնները իսլամական հանրապետութեան մէջ որպէս մարդ՝ յարգանք եւ անհատականութիւն կը վայելեն, եւ անոնց նկատմամբ վիրաւորանքը թոյլատրելի չէ»:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, երեսփոխան Վարդան Վարդանեան եւ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Լեւոն Ահարոնեան հանդիպում մը ունեցած են Նահատակաց Հիմնարկի վարիչ եւ Իմամի ներկայացուցիչ Այաթոլլահ Քարրուպիի հետ: Արտակ Արք. նախ շնորհաւորած է Այաթոլլահի ընտրութիւնը՝ որպէս Խորհրդարանի փոխ - նախագահ, ապա յայտնած թէ ան կը վայելէ հայ համայնքին համակրանքը, դպրոցական հարցերու նկատմամբ իր ցուցաբերած օժանդակութիւններուն համար:

Այաթոլլահ Քարրուպի մեծ գնահատանքով արտայայտուած է Հայութեան նկատմամբ՝ որպէս շինարար եւ ազնիւ տարր, եւ յոյս յայտնած որ բոլորի միասնական ճիգերով երկիրը օրըստօրէ կ'արձանագրէ վերելք եւ յաջողութիւններ՝ բոլոր ասպարէզներու մէջ:

Հուսկ՝ արծարծուած են մշակութային եւ դպրոցական հարցեր, որոնց լուծման համար Այաթոլլահը խոստացած է օգնել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԴՈՒԿԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

19ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ԵՒ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՍԿԻԶԲԻՆ

Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ա.

1877 - 78-ի ռուս - թրքական պատերազմին հրապարակ եկաւ արեւելեան հարցի մէկ մասը կազմող հայկական խնդիրը: Օսմանեան կառավարութիւնը ոչ միայն չիրականացուց եւրոպական Պետութիւններուն եւ Ռուսիոյ խոստացած բարեփոխումները Արեւելեան - Հայաստանի եւ հայարնակ վայրերու մէջ, այլեւ սկսաւ աւելի զօրացնել Հայերու հալածանքն ու կեղեքումը:

Հարստահարութիւնները, բազմաթիւ ու բազմապիսի հարկերն ու անապահով վիճակը կը ստիպէին շատ հայ երիտասարդներու թողուլ տուն ու տեղ, ընտանիք, զաւակներ ու մեկնիլ պանդխտութեան:

Պանդխտութեան կեդրոններն էին Թիֆլիսն ու Պաքուն, Սեւ Ծովու ափնեայ քաղաքները, Կ. Պոլիսը, Իզմիրը, Ատանան, Եգիպտոսը, Պալքանեան երկիրները, Ռուսաստանը եւ այլ վայրեր:

Հայ ժողովուրդին համար ստեղծուած էր դժոխային կացութիւն. զայն կը կեղեքէին պետական պաշտօնեաներն ու ոստիկանները, քրտական վերնախաւը՝ հայ վաշխառուները: Գիւղացիներու մէկ մասը, պարտքերու տակ իյնալով, ստիպուած աղաներուն կը յանձնէր իր ունեցած հողը, երբեմն ալ տունը, քաշող անասունները, կը դառնար մաքաբա եւ ընտանիքը ձեւով մը կերակրելու նպատակով իր եւ ընտանիքին անդամներուն ուժը կը վաճառէր աղային: Բնական է, որ այս կացութեան մէջ գիւղացիները, կամայ թէ ակամայ, պէտք է մտածէին այդ վիճակէն դուրս ելլելու մասին եւ բռնէին կա՛մ երկրէն հեռանալու, կամ ալ, տեղւոյն վրայ մնալով, թրքական վարչակարգին դէմ պայքարելու ուղին: Արեւմտեան - Հայաստանի մէջ 19-րդ դարու վերջին քառորդի ազգային - ազատագրական ճիգերը օրինաչափ էին, անոնք չէին ներմուծուած դուրսէն:

Վ. Նուասարդեան առանց հիմքի կը գտնէր, որ անկախութեան գաղափարը հայ ժողովուրդի սեփականութիւն դարձած էր, սակայն ոչ միայն իբրեւ ներքին պահանջ, այլ իբրեւ արտաքին թելադրանք: Ընենք, որ Վ. Նուասարդեան կը սխալի, քանի որ Արեւմտեան - Հայաստան յառաջ եկած ազգային - ազատագրական շարժումը անկախ էր որեւէ մէկու կամքէն, ժողովուրդի անտանելի պայմաններէն բխող առարկայական ընթացք էր: Յ. Պարոնեան, վերլուծելով Մուշի ժողովուրդի ծանր վիճակը, իրաւամբ կը գրէ. - «Զկայ հոն ո՛չ ստացուածքի ապահովութիւն, ո՛չ կենաց եւ ո՛չ ալ պատուոյ երաշխաւորութիւն, այլ կայ հոն յափշտակութիւն, մարդասպանութիւն, պատուոյ բռնաբարում»:

Ընդհանուր առմամբ Արեւմտեան - Հայաստանի եւ Թուրքիոյ մնացեալ վայրերու քրիստոնեաները անզէն էին: Թրքական կառավարութիւնը մահմետական կրօնքին պատկանողներուն արտօնութիւն տուած էր զէնք կրելու, իսկ քրիստոնեաները՝ Հայերը, Ասորիները եւ Յոյները իրաւունք չունէին զէնք կրելու, այլապէս անոնց կը սպառնար 101 տարի կալանք: Կոտորածներէ փախնելով, Հայերը սկսան դաղանի կերպով զինուիլ: Պալքանեան ժողովուրդներու եւ յատկապէս պուլկար ժողովուրդի զաւակներուն քաջագործութիւնները կ'ոգեւորէին Հայերը, որպէսզի զինուին եւ զէնքով իրենց պատիւը պաշտպանեն եւ անկախութիւն ստանան: 1867-էն սկսեալ Տիարպեքիրը դարձաւ պուլկար յեղափոխականներու եւ հայդուկներու ապաստարան: Անոնց հետ շփումներ ունենալով, Հայերը եւս սկսան որսորդութեան անունին տակ զէնք ունենալ եւ զէնք գործածել սորվիլ: Պուլկար ապստամբներու գաղափարները, անկասկած, կը թափանցէին Հայաստան, յատկապէս Մուշ, Սասուն, Պիթլիս, Վան, որոնք Տիարպէքիրէն այնքան ալ հեռու չէին:

Հայ ժողովուրդին համար ստեղծուած անտանելի վիճակը կը ստիպէր անոր յանդուգն ու անհնազանդ տարրերուն արհամարհել կեանքի ծանր պայմանները, ոտքի կանգնիլ օսմանեան կառավարողներու եւ տեղական հարստահարողներու դէմ եւ հայդուկներ դառնալ («հայդուկ»ը հունգարական բառ է՝ hajduk կամ xajduk):

Սկզբնական շրջանին անոնք անհատներ էին, սակայն անոնց հետեւեցան շատեր եւ լեռներու մէջ սկսան երեւնալ հայդուկային խումբեր: Մուշ - Սասունի առաջին հայդուկային խումբերէն մին Արաբոյի (Առաքել) եւ Մխօ Շահէնի (Սէֆէրեան Մխիթար) խումբերն էին: Բռնաշէնի Կուրթէր գիւղէն Արաբօ եւ Մխօ Շահէն զինուած կռուի ելած էին կառավարական պաշտօնեաներու եւ քիւրտ բէկերու դէմ: Անոնք «կը կողոպտէին քարաւանները եւ աւարը կը բաժնէին աղքատ գիւղացիներուն»: Ժողովուրդին մէջ տարածուած էր, թէ ուր որ երեւայ Արաբօ, «Թուրք ոստիկանները մուկի ծակ կը փնտռեն», իսկ ան իշխանութիւն չի ճանչնար, բռնութեան դէմ կը պայքարի: Արաբոյի քաջագործութիւններուն ծանօթ էին ոչ միայն Մուշ - Սասուն, այլեւ Վասպուրականի, Պարսկաստանի եւ Կովկասի մէջ: Վանի արմենականները անոր հետ կապ հաստատելու նպատակով հոն կը ղրկեն Փ. Թերլեմեզեանը, որ ծանօթանալով Արաբոյի, անոր կը նուիրէ իր դաշոյնը: Արաբոյի մասին ժողովրդական երգի մը մէջ կ'ըսուի. -

Մէկ խարցուցէք, գալող ո՞րն է,
Քաջ Արաբօ Բախտաւորն է,
Կարմիր իրացանց զինուորն է,
Առաջնըսի զարդով կիգայ:
Արաբոյիս բաժրն բողուն
Բարութ գիւլէն ուր բնաղուն
Կը թափէ ձեր վախկոտ արուն,
Հայ անարատ կաթով կիգայ:

Այսպէս հայ իրականութեան մէջ առաջին անգամ Արաբօ եւ Մխօ Շահէն եղան յարաբերաբար փոքր խումբերու կազմակերպիչներ: Այդ խումբերը ժողովուրդին կողմէ ստացան ֆէտայական խումբեր անունը, իսկ անոնց մաս կազմողները՝ ֆէտայիներ: Արաբոյի խումբին մէջ էին ալիզռնանցի Լեւոնը, մգդենցի Գէորգը (Զավուշ), գոմերցի Ցոլիկը, բերդակցի Ներսոն (անոր կը յարէր Մարգար վարժապետը):

Ֆէտայիները կը պատժէին ժողովուրդին համար ատելի կառավարական պաշտօնեաները, ժողովուրդին հետ բռնութեամբ վարուող քիւրտ վերնախաւի ներկայացուցիչները, հայ վաշխառուներն ու մատնիչները: Հայդուկները քաջ եւ ըմբոստ մարդիկ էին եւ կը պաշտպանէին ճնշուած ժողովուրդի շահերը՝ անկախ անոնց ազգային պատկանելիութենէն:

Արաբոյի եւ Շահէնի խումբերուն մէջ առնուած ֆէտայիներու գործողութիւնները զիրենք դարձուցին առասպելական անձնաւորութիւններ: Արաբօ անցաւ Կովկաս եւ նոր խումբով վերադարձաւ, սակայն ճամբան թրքական ուժերու հետ կռուի բռնուելով՝ զոհուեցաւ:

Ֆէտայիները օթեւան չունէին եւ եօթը օրէն աւելի իրաւունք չունէին նոյն տեղը մնալու, անոնց «ամենամեծ բաղձանքը կռուի մէջ մեռնելն է՝ ազատութեան երգը շուրթերին եւ զնդակը ճակատին» կը գրէ Խ. Դաշտենց: Ֆէտայիները ապաւինած էին զէնքին, անոնք անկախ էին եւ մահը արհամարհող: Անոնք իրենք զիրենք կը համարէին ժողովուրդին համար մատաղներ եւ իւրաքանչիւրը իր տոպրակին մէջ կը պահէր իր պատանքը:

Հայդուկներէն «ամէն մէկը վէրքերի եւ հին ու նոր սպիների թանգարան» էր: Անոնց մեծ մասը ինկաւ կռիւներու մէջ՝ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան խէչալը սրտին:

(Շար. 1)

ՓԱՐԻԶԵԱՆ COLLOQUE

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 19 - 21 Փարիզի «Մէզոն տէ Սիանս տը լ'օմ»ի մէջ տեղի ունեցաւ հայագիտութեան քոլլոկ մը, «Հայերը արեւմուտքի հանդէպ ու արդիականութեան հարցը՝ ԺԶ. - Ի. դարերուն»: Քոլլոքը կազմակերպուած էր Հայագիտական ուսումներու միջազգային ընկերակցութեան կողմէ, օժանդակութեամբ Փարիզի «Մարդկային գիտութիւններու Տուն»ին եւ «Արեւելեան լեզուներու ազգ. հիմնարկ»ին:

Քոլլոքին առաջին օրը (Յունիս 19) յատկացուած էր լեզուաբանական եւ գրականութեան զեկուցումներու: Առաւօտեան նստաշրջանին կը նախագահէր Գ. Գեւոնեան, եւ խօսք առին Ֆ. Ֆէյտի, Շ. տը Լամպէրթըրի եւ Ժ. Փ. Մահէ:

Ֆ. Ֆէյտի խօսեցաւ հայերէնին արդիականացման հոլովոյթին մասին: Ան լեզուն նկատելով արտայայտութեան միջոց մը, անդրադարձաւ յատկապէս հայերէնի հարուստ բառամթերքին ու ապա անցաւ յեղաշրջումի հանգրուաններուն: Առաջինը՝ յունաբան շրջանն էր, որու ընթացքին յատկապէս հարստացաւ հայերէնի վերացական բառերու պաշարը: Ապա, լատինաբան դպրոցը, որ նկատելի առաւելութիւն մը չընծայեց լեզուին, եւ վերջապէս ԺԶ. - ԺԷ. դարերու նորոգութեան շարժումը:

Իրեն յաջորդեց Շ. տը Լամպէրթըրի, որուն զեկուցումը յատկացուած էր Ա. Մէյյէի եւ արդի հայերէնին, ծանօթ հայկարանին մահուան յիսնամեակին առիթով: Ան նախ տուաւ Մէյյէի ժամանակակից պատմական շրջանը, հայերէնի ու ընդհանուր լեզուաբանութեան մարզին մէջ կատարուած աշխատանքը: Հիւպշմանի բերած նորութեամբ, թէ հայերէնը հնդեւրոպական լեզու մըն է, աշխատութեան ընդարձակ դաշտ մը կը բացուի հայերէնով զբաղող լեզուաբաններու համար:

Մէյյէ 21 տարեկանին աշակերտ է Արեւելեան լեզուներու վարժարանին. 1890 - 1891 կը ճամբորդէ Վիէննա ու Հայաստան, ձեռագիր մատեաններ կ'ուսումնասիրէ: Հայերէնը կ'ըլլայ իր նախասիրած բնագաւառը: Մէյյէ լեզուն կը նկատէ ամբողջութիւն մը, որ անբաժան է ժողովուրդէն. բարբառներու աշխատանքը կարեւորութիւն կը ստանայ իրմով, յատկապէս բաղդատական լեզուաբանութեամբ զբաղողներու համար: Իր աշխատութիւնը բնօրինակ առած է Հ. Աճառեան, գրելու համար բառերու պատմութիւնը:

Յունիս 19-ի առաւօտեան վերջին զեկուցողն էր Ժ. Փ. Մահէ. ան խօսեցաւ ԺԹ. դարու դիցաբանական վերայայտնութեան մասին, նկատի ունենալով Վահագնի օրինակը: Յիշեց թէ Ագաթանգեղոս, Խորենացի ու Շիրակացի գրած են իր մասին, զայն ներկայացնելով որպէս աստուած կամ Հայերու նախահայրը: Ան ներկայացուած էր որպէս վիշապաքաղ ու յաղթող: Ժ. Փ. Մահէ խօսեցաւ յատկապէս նկատի առնելով այս երկրորդ երեւոյթը, ու ազգագրական պատումներու մէջ Վահագնի ներկայացուած գեղջկական միջավայրը:

Նոյն օրուան գրական զեկուցումներու առաջինը Մ. Նշանեանինն էր, կը նախագահէր Ժ. Փ. Մահէ. Մ. Նշանեան խօսեցաւ «Արեւմուտքի անկումը»ի մասին: Յիշեց այս մարզին մէջ Օ. Շփէնկլըրի գործը ու անկէ որոշ ազդեցութիւններ կրած երկու հայ գրողներ՝ Յ. Օշական ու Կ. Զարեան: Երկուքն ալ նափափիւռքեան գրողներ էին, փրկուած 1915-էն, որոնց ճամբաները բաժնուած էին իրարմէ Կ. Զարեանի Հայաստան մեկնումով: Իրենցը այն շրջանն էր ուր Հայերը բացուած էին դէպի Արեւմուտք, արդիականութեան շարժումներ կը տեսնուէին, լեզուի նորոգում, ազգագրական գրականութիւն, բանահաւաքումի աշխատանք, եւայլն, կերպով մը անգիտակից նախազգացում մը պատահելիքին:

Իրմէ ետք Վ. Օշական խօսեցաւ նոյն շրջանին մասին, աւելի ընդհանուր տեսանկիւնով մը. ան ալ անդրադարձաւ Արեւմուտքին դառնալու երեւոյթներուն. տպարան, Մխիթարեաններու ներկայութիւնը, Եւրոպա ղրկուած ուսանողներ, եւայլն, ապա մամուլ, թատրոն, թարգմանութիւններ, դպրոց: Յետոյ անդրադարձաւ շրջանի գրականութեան, դէմքերու. ռոմանթիկ բանաստեղծութիւնը, իրապաշտ արձակի առաջին քայլերը, ու յատկապէս լեզուի նորոգումը. գրական նոր լեզուին կերտումը: Վ. Օշական այս բոլորին մէջ կարեւոր ազդակ մը նկատեց Արեւմուտքի հետ հաստատուած մշակութային կամուրջը:

Օրուան վերջին խօսողը եղաւ Գ. Պըլտեան: Ան ներկայացուց հայ ապագայապաշտութիւնը: Տուաւ այս մարզէն անուններ, ու ծանրացաւ յատկապէս Կարա Դարվիշ (Յակոբ Գենչեան)ի վրայ: Կովկասահայ ապագայապաշտութեան անծանօթ մնացած մէկ անունն էր ան, Տէրեանի ու Զարենցի բարեկամ, զոր ներկայացուց Գ. Պըլտեան, իր գործունէութեամբ ու գրական վաստակով:

Երկրորդ օրուան զեկուցումները խմբուած էին «Արուեստի պատմութիւն» ընդհանուր խորագրին տակ: Առաւօտեան շրջանին կը նախագահէր Ք. Հանիք: Առաջին զեկուցողը Տիկին Պաուէր, խօսեցաւ ԺԷ. դարու հայկական կարգ մը մանրանկարներու մասին: Նոյնն էր նիւթը նաեւ Սիրարփի Տէր - Ներսէսեանի, որ ներկայացուց (լուսապատկերով) Նոր Ջուղայ, Բիւզանդիոն նկարազարդուած Աստուածաշունչ մատեաններ: Այս շրջանին էր որ կը սկսէր նկարազարդուած լման էջերու սովորութիւնը, յատկապէս ձեռագիրներու սկիզբին: Ընդհանրապէս հատորներու մէջ գրութիւնը ամբողջ էջը չէր գրաւեր ու տեղ տրուած էր նկարազարդումին. այս մանրանկարները յետագայ դիտողին գաղափար կուտային նաեւ շրջանի մարդոց, տարազներու, եւայլնի մասին:

Տոքթ. Ժ. Մ. Թիէռիի նիւթն էր հայկական ճարտարապետութիւնը՝ ԺԷ. - ԺԸ. դարերուն: Ան անդրադարձաւ նախ Նոր Ջուղայի, արեւմտեան Սիւնիքի, Վասպուրականի ընկերային շրջանակին, վաճառականութեան ծաւալում գործունէութեան մասին. քաղաքականութեան սկիզբի շրջանն էր այդ: Այդ ժամանակի եկեղեցիներու շինութեան ծախքը կամ կը հաւաքուէր ժողովուրդէն, կամ մեծ, հարուստ ընտանիքներ կը հոգային: Մեծ շինութիւններ կային այդ շրջանէն. կը նկատուէր դարձ մը դէպի պաղիլիկները, կային մէկ նաւով կամ եռանաւ յատակագիծեր: Ազիսի գործածութիւնը նոր թէքնիք կարելիութիւններ կ'ընծայէր: Ասկէ զատ զանգակատուներ աւելցած էին շատ մը եկեղեցիներու վրայ:

Տիկին Ն. Թիէռի խօսեցաւ կեսարիոյ ԺԹ. դարու հայկական թաղին մասին: Ցոյց տուաւ օրինակներ իր տեսած բընակարաններէն: Ըսաւ թէ կարելի չէր զատորոշել հայկական տիպի տուներ:

Նոյն յետմիջօրէի զեկուցումներու հասարակաց նիւթն էր վերջին շրջաններու պատմութիւնը ու հաստատութիւնները: Այս նստաշրջանին կը նախագահէր Ժ. Մ. Թիէռի: Առաջին խօսողը եղաւ Գ. Հանիք, Թրէվլի համալսարանէն, որ Սիմէոն Երեւանցիի գործին ընդմէջէն ներկայացուց ԺԶ. դարու հայ եկեղեցական գաղափարները:

Ապա Ռ. Գէորգեան խօսեցաւ ԺԷ. դարու վերջաւորութեան Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանին եւ կաթողիկէ արեւմուտքին հետ յարաբերութիւններուն մասին: Զեկուցումը որ կը մտնէր լուրջ ուսում.

…րութիւն մը ու ներկայացումի նկատելի կարողութիւնը, կարելի է ըսել, …ամէնէն հետաքրքրականն էր պատմագիտական մարզին:

Յաջորդ զեկուցումը եւս կը վերաբերէր ԺԷ.-ԺԸ. դարերուն. այս շրջանի հայ վաճառականներու դերին մասին խօսեցան Գ. Գեւոնեան ու Մ. Աղասեան: Վաճառականական ծաղկած շրջան մը, ուր Հայեր գործ կ'ունենային մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելքի երկիրներու հետ, վկայելով առեւտուրի զարգացած կազմակերպչականութեան մը մասին:

Տ. Գույումճեան ներկայացուց հայկական վերածնունդին նախորդող շրջանը (ԺԶ.-ԺԻ. դար): ԺԶ. դարուն արդէն նկատելի կը դառնար քաղքենի, հարուստ դասակարգի մը գոյութիւնը, որոնք ընտանեկան եկեղեցիներ շինել կուտային եւ որոնք աւելի ուշ շրջաններու վերածուեցան հայ ամիրաներուն:

Քոլլոքի երրորդ եւ վերջին օրը, Յունիս 21-ին նախագահն էր Գ. Հանիք: Առաջին զեկուցողը՝ Հ. Կոյց, Արեւելեան-Գերմանիոյ «Հալէ» համալսարանէն, ուր կը վարէ պատմագիտութեան ու աստուածաբանութեան ամպիոն մը, ներկայացուց ԺԹ. դարու կայսերական Գերմանիոյ մէջ հայանպաստ շարժումը. ան խօսեցաւ յատկապէս Լեփսիուսի ու Թումանեանի մասին: Նշենք որ Հ. Կոյց մեծապէս նպաստած է Լեփսիուսի վերարժեւորման, նաեւ այս տարի անոր մասին իր կազմակերպած համագումարով:

Անահիտ Տէր-Մինասեան ներկայացուց 1908-1914 շրջանին Օսմանեան կայսրութեան հայ հաւաքականութեան մէջ ընկերվարական գաղափարականին զարգացումի փուլերը: Անդրադարձաւ ստեղծուած բանուորական աշխոյժ շարժումին, մամուլի ազատութեան, «ազգ» գիտակցութեան զարթնումին, ու յետոյ երկարօրէն խօսեցաւ Երուանդ Օտեանի «Ընկեր Փանջունի»ին մասին: Գործ մը, որ երգիծական շունչով ու պարսաւով կը ներկայացնէր ընկերվար գաղափարականով տոգորուած շրջանի «մտաւորականութեան» ընկերային գործունէութիւնը:

Գէյէր Մուրատեան, իրմէ ետք խօսեցաւ 1920-ական Թուականներու Խորհրդային-Հայաստանի արդիականացումի երեւոյթներուն մասին: Անդրադարձաւ Արեւմուտքէն թափանցած արդիականութեան հոսանքին, քաղաքաշինական աշխատանքին, ազգային գիտակցութեան զարթօնքին, քաղաքական ազդակներու, պետական կազմակերպչականութեան, կրթական շարժումի զարգացումին մասին:

Քոլլոքի վերջին զեկուցումը Այտա Պուճիգանեանի կողմէ ներկայացուեցաւ. ան խօսեցաւ Սփիւռքի, արդիականացումի ու հայկականութեան մասին: Նախ գծեց սահմանը արդիականութեան ու ապա ներկայացուց ԺԹ. դարու Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայերու «արդիական» որակուած գործունէութիւնը: Թատրոն, մամուլ, արդիական բարքեր եւայլն: Ան եզրակացուց թէ ԺԸ. դարուն Արեւմտեան ազդեցութիւնն էր որ Հայը մղած էր արդիականութեան:

Նոյն կէսօրէն ետք, այս անգամ Սորպոնի մէկ սրահին մէջ (ռիւ տը Լիլ) տեղի ունեցաւ եզրափակիչ նիստը: Խօսք առին գլխաւորաբար Ժ. Փ. Մահէ եւ Ա. Տէր-Մինասեան. անոնք շեշտեցին քոլլոքի ընդհանուր գիծերը, յայտնուած թերիները ու այսպէսով վերջ գտաւ եռօրեայ հետաքրքրական գիտական այս ժողովը:

×

Գիտաժողովին զեկուցումի տեւողութիւնը ճշդուած էր 30 վայրկեան, ու իւրաքանչիւր նստաշրջանէ ետք նախատեսուած էր հարցումներու, կարծիքի փոխանակումներու բաւական լայն ժամանակ: Ու մինչ 30 վայրկեանի սահմանը կը յարգուէր շատերու կողմէ, նոյնիսկ հապճեպ ներկայացում մը պարտադրելով այնքան հետաքրքրական զեկուցումներու, անդին, ուրիշներ, կ'երեւի որոնց համար չէր գործեր ժամանակի սահմանափակումը, խօսեցան ժամ մը, ու նոյնիսկ աւելի. եւ դժուար է ըսել թէ բաղդատմամբ առաջիններուն, իրենց զեկուցումները կրնային բացառաբար նման անտեսում մը արդարացնել: Նստաշրջանի նախագահներուն կ'իյնար անշուշտ այս կանոնազանցութեան արգելք ըլլալ, սակայն անոնք ալ կ'երեւի խորհեցան որ չէր արժեր սիրտ կոտրել: Մինչդեռ շատեր յիշեցին հայագիտական նման այլ գիտական ժողովներ - որոնց եւս կը մասնակցէին նոյն անձերէ շատեր, - աւելի ճշդապահ ու խստապահանջ միջավայրերու մէջ, ուր վայրկեանները բոլորին համար նոյն տեւողութիւնը կ'ունենային:

Բաւական ձանձրացուցիչ էր նաեւ հարցումներու, կարծիքի փոխանակումի պահերուն մտիկ ընել անձեր, որոնք խօսք կ'առնէին նախ խօսած ըլլալու, ապա իրենց գիտցածը ցոյց տալու, ու յետոյ միայն սանկ հարցում մըն ալ հարցնելու համար:

Կ'երեւի Արեւմուտքէն արդիականութեան չափանիշերու ներմուծումը մեր մէջ իր հոլովոյթը ամբողջացուցած չէր տակաւին...:

Ա. Թ.

ԱՆԿԷՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

«ՆԱՐԵԿ»

ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս ամիսը կրթական աշխատութիւններու ուղղութեամբ լեցուն ամիս մը կը նկատուի Սփիւռքահայ իրականութեան համար:

Փարիզի մէջ ալ մեր կրթական հաստատութիւնները իրենց ամբողջ տարուան մը աշխատութիւնը կը փակեն զանազան հանդիսութիւններով, որոնք կը կիրարկուին բոլոր վարժարաններու մէջ անխտիր. եւ ահա մեր տղաքն ալ իրենց հայկական դրոշմը ճակատնուն կուգան մեր համայնքին ներկայանալ տեսակ մը հաշիւ տալու իրենց ամբողջ տարուան մը հայեցի աշխատութեան:

Ծանօթ է թէ մենք ունինք Փարիզի եւ շրջակայից համար երկու ամէնօրեայ եւ բաւական թիւով միօրեայ վարժարաններ:

Ամէնօրեայ եւ միօրեայ վարժարաններու միջեւ հայեցի ուսուցման եւ դաստիարակութեան տեսակէտով մեծ տարբերութիւններ պէտք է որ ըլլան եւ այդ տարբերութիւններն են որ կ'արժեցնեն, կը վաւերացնեն ամէնօրեայ վարժարանները, իրենց գոյութիւնը, ապա թէ ոչ ի՞նչ իմաստ պիտի ունենար վարժարան մը որ հայկական անուան տակ աշխատէր եւ տեղական վարժարանէ տարբերութիւն չունենար իր կրթական ծրագրով ու յառաջիկային տրուելիք պետական քննութեան վախով:

Ահա այդ վախն է որ գոյութեան իրաւունք է տուեր տեղական վարժարաններու կողքին, շաբաթական միօրեայ հայ վարժարաններուն աստ ու անդ, որոնք կ'աշխատին ըստ կամս ուսուցչուհիներու, իրենց կարողութեան եւ ստացած հայեցի դաստիարակութեան համաձայն:

Այս վարժարաններէն մէկն է նաեւ Անկէնի եւ Շրջակայից միօրեայ «Նարեկ» վարժարանը, որ փակելով իր 1985 - 1986 տարեշրջանը, եկաւ շրջակայից հասարակութեան առջեւ իր տարեկան հաշուետուութիւնը տալու Յունիս 22, Կիրակի օր Անկէնի Նախկին ռազմիկներու սրահը:

Այս միօրեան հաստատուած էր տարիներ առաջ երկու տիկիններու կողմէ, նիւթակա՞ն թէ բարոյական աշխատութեան մը միտումով յայտնի չէ, սա իրականութիւն է, որ այդ վարժարանը աշակերտութեան պակասէն երբ փակուելու վտանգին հետ դէմ առ դէմ կը գտնուէր, պոլսահայ Էսաեանցի նախկին ուսուցչուհիի մը Տիկին Սօնա Մոմճեանի յարաշխատ ջանքերուն շնորհիւ 1980 Թուականէ մինչեւ այսօր վեց տարի անդադար ու աննկուն աշխատանքով այսօրուան նախանձելի դիրքի մը բարձրացաւ վարժարանին մակարդակը:

Ուսուցչուհին նոր թափ ու նոր դիմագիծ ջանաց տալ Փարիզի եւ շրջակայից միւս միօրեայ վարժարաններէն տարբեր, առաջին անգամ դասարանական դրութիւն մը հաստատելով, վարժարանին տալով նախակրթարանի բնոյթ մը, կազմուած 6 դասարաններով, սկսելով մանկապարտէզէն մինչեւ վերջին հինգերորդ դասարան:

Ահա այդ վեց տարին էր որ կ'աւարտէր այս տարի, տալով իր անդրանիկ հունձքը, միակ շրջանաւարտ մը որ այս հանդիսութեան առանցքը կը կազմէր՝ Միրիամ Մարկոսեանն էր, այդ առաջին հայուհին որ վեց տարի, մանկապարտէզէն սկսեալ, անընդհատ հետեւելով վարժարանի դասընթացքներուն ստացաւ իրեն արժանի, վարժարանին նախակրթութեան վկայականը, որ պատրաստուած էր վարժարանին ուսուցչուհիին կողմէ եւ որ ստացաւ ներկաներու բուռն ծափահարութեանց մէջ:

Ահա հայկական միօրեայ վարժարան մը որ առաջին անգամ կորիզը նետած եղաւ հայ միօրեայ նախակրթարանի մը իր 24 աշակերտներով: Այս այն վարժարանն է ուր միմիայն կը դասաւանդուի հայերէն գիրն ու լեզուն մեր նախնեաց կողմէ որդեգրուած ուղղութեամբ:

Այս շրջանաւարտուհին ըստ իր փափաքին պիտի շարունակէ հայերէն իր դասընթացքը հայ միջնակարգ վարժարանի աշակերտուհիի տիտղոսով հետեւելու համար նաեւ հայ գրականութեան ածուէն իր նախնական քայլերով, եւ ով գիտէ տարիներ շարունակելով, հանդիսանալու նաեւ մեր առաջին շրջանաւարտուհին, հայկական միօրեայ լիսէի մը աւելի ճիշդ Հայկական Միօրեայ Էնսթիթիւ-ի մը:

Հանդէսը սկսաւ աշակերտներու միաբերան երգած Տէրունական աղօթքով, որուն յաջորդեց Նարեկ վարժարանին ուղղեալ քերթուած մը զոր արտասանեց աշակերտուհիներէն, երրորդ դասարանի, Սեւան Կէվրէկեանը: Ապա հանդէսը շարունակուեցաւ փոքրերուն արտասանութիւններով, ուր անոնք քառեակներով ու կարգով եկան ինքզինքնին ծանօթացնել ներկաներուն, որոնց յաջորդեցին խմբական դպրոցական երգերն ու թատերգութիւններ:

Հանդէսին վերջաւորութեան վարժարանի ուսուցչուհի Տիկին Մոմճեան ըրաւ իր տարեվերջի խօսքը, որուն ընթացքին վարժարանի առաջին վկայականը յանձնեց Օր. Միրիամ Մարկոսեանի: Հետաքրքրական ու շինիչ այս ուղերձէն կուտանք հատուածներ. - «Այս տարի մեր «Նարեկ» միօրեան փակեց 1985 - 1986 իր տարեշրջանը 24 աշակերտներով: Տարւոյն կիսուն ունեցանք մեկնողներ, այլուր փոխադրութեան պատճառաւ - անոնց տեղ եկան նորեր Մարտ ամսուան մէջ:

Կրկին ջանացի գործադրել դասարանական դրութիւնը, որ շատ կարեւոր է, սակայն երբ ջանացի կ'ըսեմ, պատճառը այն է թէ կարգ մը աշակերտներ որոնք չեն կրնար գալ իրենց սահմանուած ժամանակներուն, ակամայ մի քիչ կը խանգարուի այս դրութիւնը: Այս տարի մեր վարժարանը չունեցաւ, պաքալօրէան հայերէնով տալիք աշակերտ եւ սակայն ունեցաւ աւելի հաճելի պարագայ մը, ունեցաւ 5-րդ դասարանը աւարտող աշակերտուհի մը որ անսայթաք շարունակեց հետեւիլ հայերէնի դասընթացքներուն սկսելով մանկապարտէզէն. ամէն Չորեքշաբթի դէմս էր ան, լուրջ եւ գիտակից: Հոս պարտիմ մէջբերում մը ընել. տղաք կ'ընդօրինակեն իրենց ծնողքները, մասնաւորաբար իրենց կազմաւորման շրջանին կ'ուզեն նմանիլ անոնց, որով անոնք եւ իրենց զաւակները ուղիղ կամ սխալ ճամբու մղողները. այս կազմաւորման առաջին մեծ պաշտօնը կ'իյնայ մօրը ուսերուն, մայրը պիտի ըլլայ խթանը իր զաւկին, մայրը պիտի ըլլայ ուսուցիչը իր զաւկին, մայրը պիտի ըլլայ ընկերը իր զաւկին ու վերջապէս մայրը պիտի ըլլայ իր զաւկին քայլերը դէպի հայկական վարժարան առաջնորդող, սորվեցնելով անոր շատ փոքր տարիքէն, թէ անհատ մը ամէն բանէ առաջ պարտի սորվիլ իր մայրենի լեզուն, ահա այսպէս էր Միրիամ Մարկոսեանի պարագան, որ այսօր կուգայ քաղել իր աշխատութեան պտուղը: Մայրը առաջնորդեց զինքը, կ'առաջնորդէ տակաւին ու պիտի առաջնորդէ մինչեւ վերջ ալ, անոր շնորհիւ է որ այս աղջնակը այսօր ունեցաւ կոկիկ հայերէնի պաշար մը, ան կը գրէ գողտրիկ շարադրութիւններ, ունի իր տարիքին յարմար քերականական գիտելիք. երբ նկատի ունենանք թէ շաբաթական մէկ անգամով կարելի չէ աւելին ձեռք ձգել, արդիւնքը գոհացուցիչ կրնայ նկատուիլ, բեմ կը հրաւիրեմ զինքը յանձնելու համար այն վկայականը որ առաջին անգամ կը տրուի մեր վարժարանէն, կ'արժէ որ ծափահարենք զինքը...:

Սիրելի ծնողքներ, հայ մայրեր, արթնցէք ձեր թմբիրէն եթէ կ'ուզէք որ մեր գոյութիւնը պահպանուի տոկա ցոյց տուէք գործքով, առանց ձեր բարի կամեցողութեան, առանց ձեր աջակցութեան, առանց ձեր շահագրգռութեան ձեր զաւակները դժբախտաբար պիտի չկարենան սորվիլ հայերէնը. դպրոցը առանձին շատ բան չի կրնար ընել, օգնեցէք մեզի հայերէն խօսելով ձեր զաւակներուն հետ, եթէ չէք գիտեր, եկէք, ես պատրաստ եմ ձեզի ալ սորվեցնելու նոյնքան հաճոյքով, մի մոռնաք որ մեր նախնիքները աքսորի ճամբաներուն վրայ աւազները գրատախտակ ըրին հայերէն այբուբենը սորվեցնելու համար իրենց զաւակներուն, միթէ անոնք մեզմէ աւելի՞ Հայ էին»:

Հանդէսը փակուեցաւ պատշաճ հիւրասիրութեամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Լուրեր արուեստի

ՎԵՐՏԻ Գ. ՄՐՑԱՆԱԿԸ ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Երեւանի պետական օփերայի եւ պալէի թատրոնի մեներգչուհի սոփրանօ Սուսաննա Մարտիրոսեան, որ Միլանօ եկած էր հետեւելու համար Սքալայի իտալական օփերայի կատարելագործման դասընթացքներուն, մասնակցեցաւ Վերտիի ուսումնավայր Պուսէթթօ քաղաքի տարեկան վերտեան ձայներու 26-րդ միջազգային մրցումին: Շաբաթ, Յունիս 21-ին Պուսէթթօյի հրապարակին վրայ աւարտական մրցումներուն Ս. Մարտիրոսեան արժանացաւ Գ. մրցանակին, իտալացի թէնորի մը հետ: Երեքշաբթի, Յունիս 24-ին, Միլանոյի երաժշտանոցին Վերտի սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ մետալներու բաշխումը, անուանի երգիչ Գառլօ Պէրկոնծիի ձեռամբ:

Այս առթիւ միւս արուեստագէտներու կարգին Ս. Մարտիրոսեան խոր զգացումով, վճիտ ու քնարական մաքուր արտայայտութեամբ մեկնաբանեց Վերտիի «Ուն պալլօ ին մասքերա» օփերայէն «Էքքօ Լ'օրիտօ քամփօ» հատուածը, արժանանալով ներկայ բծախնդիր հասարակութեան խանդավառ ծափերուն:

Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին Յուլիսին Երեւան կը վերադառնայ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կեանքը եւ Գործը
Կազմեց՝ ՆՈՒՊԱՐ ՏԷՐ - ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Պէյրութ, 1986

×

ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐ
Բ. Հատոր
Հեղինակ՝ ՍԻՈՆ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Էջմիածին, 1986

-ՎԱՐԴԱՎԱՌ-

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 6, տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

×

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ՁԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյն երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

Յուլիս 7, Երկուշաբթի երկրորդ օր Վարդավառի յիշատակ է Մեռելոց. յետ աւարտման արարողութեանց հոգեհան-գիստ տէր կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Պատարագ, Կիրակի ժամը 10-ին:
Երկուշաբթի ժամը 10-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալներ Ազգային Միութեան կը նուիրեն. - Այրի Տիկին Շահնար Գրիգորօֆ 500 Ֆ.:

Կարապետ Քէլէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ. - Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճնկըրեան 1000ական ֆրանք: Ուզունեան ընտանիք 500 Ֆ., Պ. Վահէ Մամաս Քիթապճեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Թադէոսեան 200-ական Ֆ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանաբնակ - Պարսկաստան - Տիկին Մագի Գալուստեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Կարօ Խաչատուրեան, Խաչիկի որդի, որու մասին տեղեկացած է թէ կը բնակի Մարսէյլ: Անոր կնոջ անունն է Մաքսիմ: Կարօ Խաչատուրեան անհետացած է 1914 թուին. Վանեցի է, Մարսէյլի մէջ առեւտուրի, ներածման - արտածման գործով կը զբաղի: Ունի մանչ զաւակներ, որոնք լաւ դիրքերու տէր են:

Կը խնդրուի զինք ճանչցողներէն դիմել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան:

EGLISE ARMENIENNE
APOSTOLIQUE
339, ave. du Prado - 13008 Marseille

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Անուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿՈՉ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդաղատանքով 13 լիբանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէլֆօնթէնի մեր կայանը:

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները:

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը:

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դաժան ռմբակոծումներն ու սպանութիւնները:

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս տղոց օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք: Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս:

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղղարկել. –
Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 Paris

Կանխաւ շնորհակալութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ միօրեայ դասաւանդութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 2, Չորեքշաբթի, ժամը 20·30-ին Եկեղեցւոյ մէջ:

MARSEILLE

Les N°s. gagnants de la Tombola à la Kermesse du 7 - 8 Juin 1986.

1er LOT	: Bijoux	N° 99
2e LOT	: Table basse salon	N° 1084
3e LOT	: Tapis (Pakistan)	N° 549
4e LOT	: Miroir bois	N° 888
5e LOT	: Tableau	N° 759
6e LOT	: Miroir bois doré	N° 732
7e LOT	: Ventilateur	N° 98
8e LOT	: Grand vase chinois	N° 1111
9e LOT	: Grand vase chinois	N° 615
10e LOT	: Potiche chinois	N° 352

LOTS à retirer au Centre Culturel :
339, ave. du Prado — 13008 Marseille

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յուլիս 6, ժամը 11–էն մինչեւ 22, Մոնմորանսիի Հանգըստեան Տան պարտէզին մէջ:

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ նաեւ ժամը 11·30–ին Հանգստեան Տան նոր կառուցուած շէնքին բացման արարողութիւնը բարձր հովանաւորութեամբ Ընկերային Գործերու Նախարար՝

Պ. ՖԻԼԻՓ ՍԷԿԸՆ–ի

Ճոխ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ,
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ
ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ
ՋԵՖԻՒՌ ԽՈՒՄԲԸ ԻՐԵՆՑ ԿԻԹԱՌՆԵՐՈՎ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
39 – 83 – 20 – 67 կամ 48 – 78 – 02 – 99

Մոնմորանսի երթալու համար. –
Gare du Nord - descendre à Enghien-les-Bains
Prendre l'autobus 612 ou 13 et descendre à Groslay

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կայանի դաշտահանդէսին առիթով՝

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԺԻՒՐԱ

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Երթ, Շաբաթ, Յուլիս 12, առաւօտուն
Վերադարձ, Երկուշաբթի, Յուլիս 14, երեկոյեան
Ճամբորդութիւն եւ 2 գիշեր պանդոկ՝ 450 Ֆ.:
Արձանագրութիւն՝ 47 – 83 – 70 – 89 իրիկունը, Յուլիս 5–էն առաջ:

TRANSTOURS UCFAF

DU 7 JUIN AU 21 JUIN
6890 + Visa 100 F.
PARIS — KIEV — EREVAN — MOSCOU — PARIS
(Voyage - pension complète - programme touristique - transferts aéroports)
— SANS SUPPLEMENT, NI SURPRISE —
Hôtels 1ère Classe, Assurances U. A. P.
EXCURSIONS : Etchmiadzine - Garni - Zvartnotz - Sevan - Ochagan - Gueghart - Hripsimé.
ETABLISSEMENTS CULTURELS : Madenataran - Musée de la Révolution - Galerie d'Art National - Panthéon arménien - Observatoire de Burakan.

TRANSTOURS
25, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42. 61. 58. 28

Permanence pour Inscriptions et Renseignements
Les Lundi - Mercredi - Vendredi - Samedi, de 16h à 18h30 auprès de — Mme. AGHAVNI KARNIGUIAN, parlant arménien et français.

PROCHAINS VOYAGES

PARIS

10 Août - 24 Août
Paris - Leningrad - Erevan - Moscou - Paris 7350 + Visa

6 Septembre - 19 Septembre
Paris - Kiev - Erevan - Moscou - Paris 6910 + Visa

2 Octobre - 16 Octobre
Paris - Moscou - Erevan 6170 + Visa

Pour MARSEILLE s'adresser à l'U.C.F.A.F. - 65, rue Gambetta 13001 MARSEILLE

9 Août - 22 Août
Marseille - Moscou - Erevan - Moscou - Marseille 7150 + Visa

6 Septembre - 19 Septembre
Marseille - Moscou - Erevan - Moscou - Marseille 7150 + Visa

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
2

MERCREDI
2 JUILLET
1986

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 4,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.259 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.259

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԿՆԱԿ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ գործածութիւնը արտօնուած է Ֆրանսայի մէջ, այլ խօսքով Ֆրանսացիք կրնան այլեւս իրենց մականունին կցել գործածական այլ մականուն մը, սկզբունքով մօրը մականունը: Չափահասութեան ենթական կրնայ որոշել թէ կը պահէ՞ թէ ոչ այդ կրկնակ մականունը: Այս օրէնքը, որ 1985 Դեկտեմբեր 23-ի թուականը կը կրէ եւ որուն գործադրութեան հրջաբերականները դեռ չեն լոյս տեսած, բաւական բարդութիւններ պիտի ստեղծէ վարչական գետնի վրայ եւ պաշտօնական թուղթերու համար:

ՅՈՒԼԻՍ 1-էն ի վեր պարտադիր է ապահովագրութեան վկայագրոշմը (փոքրիկ կանաչ թղթիկ մը, զոր Ապահովագրութեան Ընկերութիւնը կը հայթայթէ) փակցնել կառքին ճակատին: Եթէ սկզբնական երկու ամիսներուն, ոստիկանները կրնան բարեացակամ գտնուիլ, յետագային տուրքը 250-էն 700 Փրանք է, իսկ այն պարագային, ուր մոռացում չէ, այլ ենթական ապահովագրուած չէ, տուգանքը 2·500-էն 5·000 Փրանք է եւ բանտարկութիւն:

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ (Ռոնի նահանգ) մէջ տոքսինի տարածման վախ մը ստիպեց իշխանութիւնները որ շուրջ 1000 բնակիչ տեղահանեն: Վտանգը ծագած է ելեկտրաժափոխի հրդեհին պատճառով: Իտալական (Սեվեզօ) աղէտը չէ մոռցուած, թէեւ հոս նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած, քանի որ որեւէ արտահոսում չէ նշմարուած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ յիշեց որ ապագայ յանձնուած հաստատութեանց մէջ, օտարները 15%-էն աւելի բաժին չեն կրնար ունենալ: Քաղաքական որոշում մըն է, անշուշտ, նոր վարչակարգը չուզեր որ առարկուի թէ ֆրանսական ձեռնարկները օտարներուն կը վաճառուին:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ յաղթութիւնը այնքան մեծ էր այդ գիշեր, Մունտիալի յաղթանակին առթիւ, որ զոհեր ալ տուած է, ինչպէս յաճախ կը պատահի: 4 մեռեալ կայ, ճզմուած բազմութեան կողմէ, 3 ծանր վիրաւոր, քարուքանդ եղած են կառքեր, երկաթուղի, կառախումբ, թալանի ենթարկուած են խանութներ եւ վաճառատուներ: 376 հոգի ձերբակալուած է:

ՊԻՒՐԷՆԻ նշանաւոր սիւները այլեւս ժողովուրդին դատաստանին յանձնուած են եւ Փարիզցիք կրնան Փալէ Ռուայալի այս 260 սիւները դիտել: Ծանօթ է, որ մեծ աղմուկ ելաւ այս ծրագրին դէմ, Պետութեան խորհուրդը դէմ արտայայտուեցաւ, բայց Լանկի յաջորդը՝ Լէոթար չհամարձակեցաւ քանդել տալ սկսուած գործ մը, այն վախով նաեւ որ արուեստագէտին բարոյական իրաւունքը խնդրոյ առարկայ ըրած կ'ըլլայ: Միւս կողմէ, նախագահ Միթերան Վենետիկ գնաց Երկուշաբթի օր, քանի Ֆրանսա արժանացած էր «Ոսկի Առիւծ»ին նոյն Պիւրէնի շնորհիւ, որ պատրաստած էր արդի արուեստներու նուիրուած այս 42րդ Պիէննալէին ֆրանսական ցուցասրահը:

ՖՈՆԹԸՆԷ - ՍՈՒ - ՊՈՒԱՅԻ համայնավար թաղապետութիւնը ծանր բանակռիւի մը դուռ բացած է, որովհետեւ քան պատանիներու համար ամառնային ճամբորդութիւն մը կազմակերպած է Կիեւ, այսինքն Չեռնոպիլէն ոչ շատ հեռու:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆԻՍ 20 - 25)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ Է

Երկու օր Հայաստանի մէջ հիւրընկալուած է Լիբանանի խորհրդարանի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Խորհրդարանի նախագահ Հիւսէյն էլ Հիւսէյնիի: Պատուիրակութիւնը՝ որ Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի հրաւէրով Մոսկուա գացած էր, ընդունուած է Հայաստանի նախագահ Հրանտ Ոսկանեանի կողմէ, որ ողջունելով հիւրերը՝ ըսած է ի մէջ այլոց· - «Լիբանանի պատուիրակութիւնը Խորհ· Միութիւնում է գտնւում այն օրերին, երբ մեր ժողովուրդը նշում է հայրենական մեծ պատերազմը սկսելու 45-ամեակը: Սովետական մարդիկ գիտեն պատերազմի գինը, ուստի եւ ամէն ինչ անում են, որպէսզի երկրագնդի վրայ յաւերժ խաղաղութիւն տիրի, որպէսզի երկինքը չմըթագնի սեւ ամպերով»: Ապա նախագահ Ոսկանեան նշած է, թէ «Սովետական Հայաստանի աշխատաւորները ցանկանում են, որ Լիբանանում վերահաստատուեն խաղաղութիւնն ու անդորրը»:

Լիբանանի Խորհրդարանի նախագահ Հիւսէյն էլ Հիւսէյնի խօսք առնելով նշած է· «Մենք խորհ· Միութիւն ժամանած ենք առաւել եւս ամրապնդելու եւ ընդլայնելու համար խորհրդարանական կապերը երկրի մը հետ, որ խաղաղութեան քաղաքականութիւն կը վարէ ամբողջ աշխարհի մէջ: Մասնաւորաբար պէտք է նշել, որ Լիբանանի մէջ կ'ապրին ձեր բազմաթիւ հայրենակիցները, որոնք կ'օգտուին մեր երկրի քաղաքացիներու բոլոր իրաւունքներէն: Լիբանան միշտ կը յիշէ անոնց դիրքորոշումը մեր ներքին ճգնաժամի պայմաններուն մէջ»: Պատուիրակութեան անդամները այցելած են «Մասիս» կօշիկի ձեռնարկութիւնը, մատենադարան եւ Երեւանի տեսարժան վայրերը: Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի պրեզիտիումը ընդունելութիւն մը տուած է ի պատիւ պատուիրակութեան:

×

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լենինաքան Ջանփոլէն - Սովետաշէնի, բանաստեղծին ստեղծած այգիի ծառուղիներուն մէջ ամբողջ օր մը հնչած է Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւնը: Պարոյր Սեւակի յիշատակին նուիրուած քերթողութեան աւանդական տօնահանդէսին մասնակցած են հազարաւոր ընթերցողներ: Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Սաղաթէլ Յարութիւնեան խօսած է Սեւակ բանաստեղծի ու քաղաքացիի անկրկնելի նկարագրի, անոր գրական մեծ վաստակին մասին: Սեւակի մասին յուշեր պատմած են եւ անոր նուիրուած բանաստեղծութիւններ կարդացած տարբեր սերունդներու գրողներ ու բանաստեղծներ: Ուկրանացի բանաստեղծ Ալեքսանդր Բոժկօ կարդացած է Սեւակի գործերէն իր կատարած թարգմանութիւնները: Պարոյր Սեւակէն բանաստեղծութիւններ արտասանած է Ազատ Գասպարեան: Ունկնդրուած է բանաստեղծին ձայնը (ձայներիզի վրայ առնըւած): Մինչեւ ուշ երեկոյ հազարաւոր այցելուներ եկած են իրենց յարգանքի տուրքը ընծայելու Պարոյր Սեւակի յիշատակին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԻԱԿ ԿՂԶԻՆ՝ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԵԱՆԻ ԿՂԶԻՆ

Թրքական *Փոսթա* շաբաթաթերթն է որ կը գրէ հետեւեալ յատկանշական տողերը· -

×

Վոսփորի Գուրուչէշմէ կոչուած ափին վրայ, ցամաքէն 300 մեթր հեռու կը գտնուի Վոսփորի միակ կղզին: Այդ կղզին այսօր «Կալաթասարայի Կղզին» կը կոչուի, որովհետեւ մարզական այս միութեան կողմէ վարձուած է եւ հոտր վըրայ Կալաթասարայի մարզական սարքաւորումները կը գտնուին: Պաշտօնական արձանագրութիւններու մէջ այս կղզիին անունն էր «Սարգիս Պէյին կղզին»: Սարգիս Պէյ այն անձն է որ այդտեղ գտնուած քանի մը ժայռի կտորները կղզիի վերածած էր: Սարգիս Պէյ Պալեան, որ Պալատին Աւագ Ճարտարապետն էր, շինած է Պոլսոյ բազմաթիւ իրարմէ գեղեցիկ կառոյցները ինչպէս Պէյլէրպէյիի պալատը, Չըրաղանի պալատը, Ըլտըզի պալատը, Պալթալիմանի Սալիհ պալատը, Այազաղայի դղեակը, Գալէնտէրի դղեակը, Գաղըթհանէի դղեակը, Զինճիրլիգույուի դղեակը, Մաչքայի Թաշքըշլան, Զաղլայանի մզկիթը, Ըլտըզի մզկիթը, Չըրաղանի մզկիթը, Պոլսոյ Համալսարանի կեդրոնական շէնքը եւայլն: Այսպիսի մէկու մը համար դժուար չէր կղզիի վերածել այդ քանի մը ժայռերը եւ անոր վրայ կառուցանել գեղեցիկ շէնք մը:

Սարգիս Պալեան կղզիին վրայի դղեակը կառուցած էր ինքզինքին համար, երբ 1880-ին Փարիզէն վերադարձած էր: Մինչեւ իր մահը ապրեցաւ այս փառաւոր շէնքին մէջ: 1899 Նոյեմբեր 7-ին երբ Սարգիս Պալեան մեռաւ, շէնքը անխնամ մնաց եւ կարճ ժամանակի մէջ աւերակ դարձաւ: Սարգիս Պալեանի ժառանգորդները աւելի վերջ կղզին Տիրքէթի ընկերութեան վարձեցին:

Եւ այս կղզին, որ ատենօք դրախտային անկիւն մըն էր, անկէ վերջ դարձած է Տիրքէթի Հայրիյէի ածուխի շտեմարանը: Տղեկնալները հոնկէ է որ ածուխ կ'առնէին:

Սարգիս Պէյի Կղզին ածուխի սեփսեւ շտեմարան մը եղաւ մինչեւ որ Կալաթասարայ ակումբը վարձեց զայն եւ զայն վերածեց այսօրուան մարմնամարզական կեդրոնին:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ «ՍՊԱՐՏԱԿ»Ի

Յունիս 28-ի խաղերու արդիւնքներն են··

Տորպեդօ Ք· - Չերնոմորեց	2 - 1
Դինամօ Թ· - Դնեպր	1 - 2
Նեֆթչի - Դինամօ Մ·	0 - 0
Արարատ - Սպարտակ	1 - 0
Կայրաթ - Ժալգիրիս	4 - 1
Տորպեդօ Մ· - Զէնիթ	1 - 1
Դինամօ Մինսկ - Մետալիստ	1 - 0

Այս խաղերէն ետք դասաւորումը կը գլխաւորէ Մոսկուայի «Դինամօ»ն 18 կէտով, որուն կը հետեւին Զէնիթ, Տորպեդօ Մ·, Շախտեոր, Չերնոմորեց, Նեֆթչի 16-ական, Դինամօ Թ· եւ Ժալգիրիս 14-ական, Կայրաթ 13, Դինամօ Մինսկ 12, Մետալիստ, Արարատ եւ Տորպեդօ Ք· 11-ական, Դինամօ Կ· եւ Սպարտակ 10-ական:

Հարկ է նշել, որ երթի մրցաշարքի այս դասաւորումը վերջնական բնոյթ չունի, քանի որ Կիեւի Դինամօն՝ աշխարհի բաժակի պատճառով, բոլոր խաղերուն չէ մասնակցած տակաւին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԱՅՆ ԹԷ ՉԽՌԿԱՆ...

Մամուլէն լուր մը· - Պէրլինի մէկ դատարանին կողմէ դատապարտուած յանցապարտ մը կը դիմէ վճռաբեկին: Առարկութիւնը հետեւեալն է· դատավարութեան ընթացքին դատաւորը աչքերը գոցած, քնացած ըլլալով սխալ վճիռ արձակուած է իր մասին: Վճռաբեկը սակայն կը մերժէ մարդուկին դիմումը, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ· «այնքան ատեն որ դատաւորը չի խռկար, արթուն կը նկատուի»:

Այս հաշուով, ամէն անգամ որ երեկոյեան դասախօսութեան մը ընթացքին փակ աչքերով անձեր կը տեսնէք, ու կ'ունենաք զայրոյթի կամ ծիծաղի զգացում մը, զգոյշ· այնքան ատեն, որ չեն խռնկար, կը խռկան անոնք· փակ աչքերով, ներամփոփ, կը խոկան···:

Ու տակաւին, կրնանք ըսել ուրեմն, թէ արթո՛ւն են մեր բոլոր պատասխանատուները, որոնց քիթին տակէն ամէն օր ի՜նչ մուկեր, ձուկեր, փիղե՛ր կը փախչին· ու կը զայրանանք, կը զայրանանք, կարծելով թէ կը քնանան անոնք: Չէ՛, այնքան ատեն որ խռկալու ձայն չկայ, քնացած չեն դիրք ճշդելու, ռազմագիտութիւն ճշդելու խոր խոկումներու անձնատուր, կը սպասեն շարժման անցնելու յարմարագոյն վայրկեանին· միայն պէտք է համբերել:

Մօտ է գարունը, վստահ եմ ու յոյս կայ ··· այնքան ատեն որ չեն խռկար:

ԱՐՓԻ

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԱ· ՑԱՆԿ

Պ· Յակոբ Գրիգորեան	3·000
Տէր եւ Տիկին Ս· Սերոբեան	1·000
Պ· Կարապետ Տէփոյեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հիսայեան	500
Փայլ եւ Թոնփրի ըստ·	400
Օր· Իվոնն Սիմոն	300
Պ· Ս· Ջալուլեան	250
Տէր եւ Տիկին Ա· Վէլեան	200
Տիկին Ա· Թոմաս	200
Գումար՝	6·850
Նախորդ գումար՝	779·530
Ընդհ· գումար՝	786·380

×

Ա· Տ·

ՀՕՄ-ի Քէմպրիճի մասնաճիւղ	250
Տէր եւ Տիկին Հրանտ Տէվլէթեան (Քարաքաս)	10·000

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 *PARIS*

Ջերմապէս կը խնդրուի չէքերը գրել ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ վերոյիշեալ անունին եւ մանաւանդ ո՛չ «*Յառաջ*»ի անունով, հաշուապահական եւ *փոխի* տարբական եւ հասկնալի պատճառներով: Այլապէս ստիպուած ենք վերադարձնել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԴՈՒԿԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

19ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ԵՒ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՍԿԻԶԲԻՆ

Ց. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Բ.

Ֆէտայիները անխնայ բնաջնջուեցան, ոմանք ճամբու կէսին, շատերն ալ սահմանագլուխին վրայ, ճզմուելով բռնակալներէն: Երբ Ֆէտայիներէն ոմանք, յատկապէս նորերը, չգիտնալով հայդուկի չարքաշ կեանքին, շատ կը նեղուէին, լեռներու մէջ հայդուկային կեանքի մէջ թրծուած Գէորգ Չաւուշ զանոնք հանդարտեցնելով կ'ըսէր. - «էհ, Ֆիտայու հալ ճըպէս պիտի ըլնի՝ մին օր փաշա, մէկ օր բոշա»: Նոյն կարծիքն ունէր Սասնոյ եւ Մշոյ լեռները իր երիտասարդական կեանքի տասը տարիները անցուցած Անդրանիկ, որ կ'ըսէր. - «Հայդուկային կեանքը տանողին համար ամենաբարձր կեանքն է աշխարհիս մէջ, չկրցողին համար՝ ամենադժուար կեանքը: Տասը տարուան մէջ չեսայ զինուոր մը՝ որ բնական մահով մեռնէր, ամէնքն ալ շատ առողջ կեանքի մէջ էին: Կ'ըսեմ, որ մեր վեհ ծաղկաւէտ լեռներու օդերը եւ հրաշալի աղբիւրներու ջուրերը, կերած բանջարեղէնները, կաթն ու մածունը եւ իրենց խղճի հանգստութիւնը, իրենց պատուական հրացանները եւ ունեցած ոսկեղօծ փամփուշտները շատ ու շատ կ'օգնեն զինուորներու առողջութեան»:

1890-ական թուականներուն թրքական եւ քրտական զինեալ ուժերը յարձակում սկսան Սասնոյ լեռնականներու վրայ, որոնք քաջաբար կը պաշտպանուէին եւ մեծ կորուստներ պատճառեցին թշնամիին: 1894-ին թշնամին մեծ ջանքերու գնով ճնշեց Սասունցիներու դիմադրութիւնը եւ արիւնահեղ կոտորած կազմակերպեց: Այդ դէպքէն ետք հայկական լեռնաշխարհի մէջ աւելի զօրացաւ հայդուկային շարժումը: Ամէնուրեք հայ երիտասարդները զէնքի կը դիմէին: Տարօնի լեռներուն մէջ ապաստանած հայդուկային խումբերը այդ ժամանակ կը ղեկավարէին Աղբիւր Սերոբ (Սերոբ Վարդանեան) եւ Անդրանիկ (Անդրանիկ Օզանեան):

Րաֆֆի լեռները ապաստանած հայդուկներու մասին խօսելով կը գրէ, թէ հայդուկ «չէ նշանակում գող, աւազակ, կամ վարարանդի երուզակներ, դա նոյն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ էին Յունաց Կլիֆտները, նրանց ապստամբութեան ժամանակ, կամ ... սուլիոտները»: Սկիզբը իր «Կայծեր» վէպը ուզած է վերնագրել «Հայդուկներ», ապա անդրադառնալով հայդուկներու գործունէութեան, Րաֆֆի կը նշէ. - «Հայդուկը սարուկի բողոքն է իշխողի բարբարոսութեան դէմ: Նա թողնում է ընտանեկան օճախը, որ իր համար պղծուած էր, նա թողնում է իր հասարակութիւնը, առանձնանում է մթին անտառների խորքում, սարերի անմատչելի փապարներում եւ այնտեղ, որպէս մի փոքրիկ թագաւոր, լեռների ազատ որդին սկսում է տիրել ամայութեան վրայ», ապա կ'աւելցնէ՝ հայդուկը կ'ուզէ «իր սիրելի հայրենիքը ազատուած տեսնել տիրանի ճնշումից, իր արիւնակից եղբայրներին փրկել բարբարոսի ձեռքից - ահա դրանք են նրա ցանկութիւնները»:

Աղբիւր Սերոբ գտնուած է Կ. Պոլիս, ապա Պալքանեան երկիրներ, ուր ծանօթացած է այդ ժողովուրդներու հայդուկային շարժման պատմութեան եւ, վերադառնալով հայրենիք, կազմած է խումբ մը: Իրեն հետ միասին հայդուկներ էին եղբայրները՝ Մխօն ու Զաքարը, կինը՝ Սօսէ եւ տղան՝ Յակոբիկ: Սօսէ յաճախ ըսած է. - «Ի՞մալ ընենք, սանդուխք չկայ, որ զնենք ելնենք Աստծուն բողոքելու: Ուզենք - չուզենք սարեր պիտի քաշուենք, մեր նամուսն ու կեանքը պաշտպանելու յոյսով»: Աղբիւր Սերոբ միշտ իր հայրենակիցներուն կ'ըսէր. - «Սուլթանի երկրին մէջ առանց հացի մնացէք, առանց զէնքի մի՛ մնաք»:

Այդ տարիները հայդուկային շարժման գործօն մասնակցութիւն կը բերէր նաեւ Հրայր, որուն հայեացքները շատ բանով կը տարբերէին մնացեալ հայդուկներու հայեացքներէն: Իր կարծիքով, պէտք էր ոչ թէ խմբակային ընդհարումներ ունենալ Թուրքերու հետ, քանի որ բարոյական յաղթանակ շահելէ ետք թրքական իշխանութիւնները շատերը բանտ կը նետէին եւ կը տանջէին, այլ հանգամանօրէն նախապատրաստել ընդհանուր ապստամբութեան:

1897 Փետրուարին թրքական կառավարական ուժերը Սերոբը բռնելու նպատակով կը պաշարեն անոր ծննդավայր Սոզորդ գիւղը: Իր հայրենակիցներուն վնաս չհասցնելու նպատակով ան կը հագուի լաթաններ (կօշիկներ՝ զորս հագուելով կարելի էր ազատ քալել ձիւնին վրայ) եւ կը բարձրանայ Նեմրութ լեռ: Քանի որ բուք էր ու սառնամանիք, զինք հետապնդողները կը կարծեն, որ խեղդուած պէտք է ըլլայ: Սակայն Սերոբ, պատրապարուելով լերան գագաթը, երկու շաբաթէն կը վերադառնայ:

Թուրք ատրճանաւորները կը յաջողին մատնիչի մը միջոցով թոյն խառնել ծխախոտի հետ եւ թունաւորել զինք: Տեղեկանալով Սերոբի հիւանդութեան, 500 հոգինոց ջոկատ մը յանկարծակի կը յարձակի Սասունի Գելիգուզան գիւղին վրայ, ուր կը գտնուէր հիւանդ հայդուկը: Սերոբ իր ընտանիքին եւ ընկերներուն հետ, այդ վիճակին մէջ պաշտպանուելով, կը բարձրանայ գիւղին մօտ գտնըւող լեռ: Անհաւասար այդ կռուին մէջ կը սպաննուին Սերոբ, իր եղբայրները եւ տղան, իսկ Սօսէ կը վիրաւորուի:

Օսմանեան կառավարութիւնը Սերոբէն ետք սպաննեց նաեւ պիթլիսցի հայդուկ Մուշեղը, որ կ'ուսանէր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: Մուշեղ կը ճանչնար Մօտկանի, Խութի եւ Սասունի գիւղերու շատ երեւելի մարդիկը: Թիֆլիս գտնուած ժամանակ ան կը ծանօթանայ Աղբիւր Սերոբի եւ ապա միասին կը վերադառնան Ախլաթ, Բուլանըխ, Մուշ եւ Սասուն: Մուշեղ սպաննուեցաւ 1899-ին՝ Խախուեփ գիւղը:

Նշենք, որ հայ ֆէտայիները ունէին մշակուած կանոններ, զորս ոչ ոք իրաւունք ունէր փոխելու: Այդ կանոնները յետագային Անդրանիկ մշակեց եւ հրատարակեց «Մարտական հրահանգներ» խորագրով: Այդ հրահանգները երկիր մտնող հայդուկներէն կը պահանջէին բարոյապէս բարձր պահել իրենք զիրենք «եւ, ապրելով ժողովուրդին մէջ, լաւ տպաւորութիւն պիտի թողուն անոնց վրայ»: Կռիւներու առեն հայդուկներուն պետերը պէտք է իրենց անձնական օրինակով, պագարինութեամբ քաջալերէին հայդուկները: Հայդուկները պէտք է գաղտնապահ ըլլային, իրաւունք չունէին սուտ խօսելու, իրարու հետ կռուելու, զիրար վիրաւորելու. պէտք է պահանջկոտ չըլլային ուտելիքի եւ հագուստի նկատմամբ: Անոնց արգիլուած էր գործածել ոգելից խմիչքներ, եւ իւրաքանչիւրի մօտ գտնուած որեւէ իր ամէնուն սեփականութիւնն էր:

Հայդուկային խումբերը կը ղեկավարէր Խորհուրդը: Կ'ընտրուէին առողջ երիտասարդներ, որոնք պէտք է երդուէին «իրենց անձը զոհել հայրենիքի պաշտպանութեան եւ ինկած հազարաւոր նահատակներու համար»: Երդումէն ետք յանձնախումբը կ'արձանագրէր նորակոչի իսկական եւ կեղծ անունները: Կռուի առեն պէտք է թշնամիին ձգել, որ մօտենայ եւ ապա կրակ բանալ: «Համազարկի ժամանակ, - ըսուած է հրահանգներուն մէջ, - անհրաժեշտ է միշտ աղմուկ բարձրացընել, իսկ հանգիստ ժամանակ՝ կռուիլ ու երգել եւ նայիլ խմբապետի հրահանգներուն ու ձեր քովը գտնուած տասնապետներուն: Պարապ տեղը՝ չըլլայ, որ փամփուշտ վառէք»: Պէտք է միշտ հրացանները մաքրել, իսկ ձմեռը կարգի բերել անոնց մասերը եւ կօթերը:

Հայդուկներու յարձակումը թշնամիին վրայ պէտք է սրընթաց ըլլար: Լաւ կ'ըլլար յարձակումի ձեռնարկել գիշերը, քանի որ Թուրք զինուորները, տարբեր տեղերէ եկած ըլլալով, վայրերուն անծանօթ էին, իսկ անոնց նիւթական վիճակը ծանր էր, քանի որ կ'ապրէին «մերկ ու բոկիկ, կրնամ ըսել՝ փորը միշտ կուշտ ալ չէ: Եթէ դանդաղիս, այն առեն տեղին ծանօթ շրջակայ Քիւրտեր բերելով, անոնք կը սկսին խուզարկութիւնները»: Հայդուկը պարտաւոր էր «պաշտպանութեան ժամանակ խիստ զգոյշ ըլլալ, չքնանալ, չերգել, չծխել, իրարու հետ բարձր ձայնով չխօսիլ, լուցկի չվառել, կրակահան չզարնել»: Այդ հրահանգներուն վերջաւորութեան կոչ կ'ըլլար հայ երիտասարդին սորվիլ զէնքի գործածութիւնը՝ ըլլայ Թուրքիա, Պարսկաստան, թէ այլուր, քանի որ կեանքի պաշտպանութիւնը «զէնքն ու զինավարժութիւնն է: Մարդ ոչ հերոս, ոչ ալ կռւող կը ծնի. զէնքն է, որ մարդուն կռուելու ընդունակութիւն կուտայ եւ դիմադրութեան ոգի կը ստեղծէ անոր մէջ»:

19-րդ դարու վերջերէն սկսեալ՝ օսմանեան կառավարութիւնը, հայկական հայդուկներու դէմ կռուելու նպատակով, սկսաւ կազմակերպել աւազակային խումբեր, որոնք կը կոչուէին ջանըբեգարական: Եթէ հայ հայդուկները իրաւունք չունէին բնակչութեան հետ դէշ վարուելու, անկախ անկէ, թէ ո՛ր ազգին կը պատկանէին, ապա այս խումբերը յանկարծակի կը յարձակէին հայկական գիւղերու վրայ եւ թալան, բռնութիւններ ու սպանութիւններ կը կատարէին:

Հայդուկները վարկաբեկելու նպատակով օսմանեան կառավարողները կը կազմակերպէին կեղծ հաղորդագրութիւններ այն մասին, թէ իբրեւ թէ հայ ֆէտայիները այնքան շատցած են եւ սանձարձակ դարձած, որ ժողովուրդը զրկուած է խաղաղ ապրելու կարելիութենէն: Սակայն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ այդպիսի փաստեր գոյութիւն չեն ունեցած: Հայ հայդուկին թշնամին ժողովուրդը հարստահարողներն էին՝ ըլլան անոնք Քիւրտ, Թուրք թէ Հայ:

(Շար. 2)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

73ՐԴ ՇՐՋԱՆԸ

Կարգը ձերն է, Հեծելանո՛րդներ: Ուզեցի, ողբացեալ Շ.-ի այլ առթիւ յայտնած, այս երկու յիշատակելի բառերը ուղղել, մօտ երկու հարիւր վազորդներուն, որոնք համաշխարհայինին խաւարումէն վերջ, նոր արշալոյս մը պիտի ստեղծեն մարզական կրկէսին մէջ, ճամբայ ելլելով Շաբաթ, Յուլիս 5-ին - Ուրբաթ 4-ին, ընդդէմ ժամացոյցի տեղական նախամրցումէ մը վերջ - կտրելու համար 4000 քիլոմեթրէ աւելի տարածք մը, հեծանիւի աշխարհի կարեւորագոյն արշաւ՝ Ֆրանսայի շրջանով: Մեկնելով Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն՝ Նանթեռէն, մրցորդները, աւելցնենք «պատեալները», պիտի հասնին, կոչեցեալ՝ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ պողոտան՝ Շան զ'Էլիզէ, Կիրակի, Յուլիս 27-ին: Այս տարի եւս, ողորկ գնացքներու կողքին, կը կանգնին եւս լեռնային բարձրաբերձ գագաթներու անխուսափելի հանդրուաններ, ու նաեւ ընդդէմ ժամացոյցի անհատական խոյանքներ: Շատ անգամներ պատահած է որ կատարներու կամ ընդդէմ ժամացոյցի յաղթականներ, ապահովեն դեղին շապիկով մուտք գործել վերջաւորութեան սահմանին: Բայց խոստովանինք որ, քանի մը ժամանակէ ի վեր, լեռնաշղթաներու մագլցումները, չեն յանգիր զգալացունց կամ վճռական այն արդիւնքներուն, որոնք կը յայտնուէին երբեմն, ըսենք: Արդարեւ, ո՞ւր են, իտալացի երկու գերախոյեաններուն՝ Ճինօ Պարթալիի եւ Ֆաուսթօ Քոփիի խելայեղ թռիչքները գարճգարճիկ զառիվերներու զուգահեռ, որոնք քանի մը վայրկեաններու տարբերութեամբ կը յաղթանակէին լեռներու վրայ, իրենց իսկ երկրորդին դէմ, վերջնական յաղթութեան դափնին խլելէ առաջ: Կամ նաեւ, առաջնակարգ ախոյեան Ֆրանսացի Լուիզոն Պոպէ, որ քանի - քանի անգամներ առանձինն կը հասնէր սարերու վերեւ, ինքն ալ երեք անգամներ յաղթանակելով շրջանին: Կ'արժէ վերյիշել սպանացի անզուգական մագլցող Պահամոնթէսը, որ շատ տարիներ առաջ, խելացնոր յաղթանակ մը պիտի տանէր, Օվէրնեի փիւ տը Տօմի բարձունքին, ընդդէմ ժամացոյցի, որ, հակառակ մինչեւ այդ իր ունեցած ուշացումին, պակասը լիովին պիտի լիացնէր, տանելով նոյն տարուան յաղթութիւնը: Եւ դեռ ուրիշներ, անշուշտ երկար պիտի ըլլար շարքը: Իսկ ինչ որ կը պատահի այժմ, այն է որ, մրցորդ մը, կարող մագլցող, բայց միջակ՝ ընդդէմ ժամացոյցի կամ ուղիղ ճամբաներու վրայ, առաջին կը հասնի լերան գագաթը, առանց որեւէ ցնցիչ փոփոխութեան, քանի որ ան, աւելի կամ նուազ հեռաւոր պատնէշի վրայ կը դրտնուի ընդհանուր դասաւորման մէջ:

Այս տարուան ամէնէն հետաքրքրական պայքարը պիտի ըլլայ Պերնար Ինոյինի, իր անմիջական մրցակիցին՝ Ֆինեոնի դէմ, զոր ոչ միայն պիտի ձգտի զգետնել, այլեւ խորտակել Ժագ Անգթիլի եւ Էտի Մերքսի մրցանիշները, ջանալով տիրանալ վեցերորդ յաղթանակի: Վերոյիշեալ երկու անպարտելի ախոյեանները իրենք երկուքն են միայն հինգ անգամներով շահողները: Ուրեմն, երեք շաբաթներ կրկին պիտի տիրապետէ մարզական այս մրցումը, չափազանցութիւն պիտի չըլլար յայտնել, մոռցնել իսկ տալով չորս շաբաթներով քանի - քանիներու քունը փախցնող համաշխարհայինը...: Այսպէս անցանեն իրքն աշխարհի, պիտի ըսէր ողբացեալ հայրս:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 22-ին, տեղի ունեցաւ Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան Մխիթարեան Վարժարանի ամավերջի դաշտահանդէսը:

Ժամը 10-ին կը պատարագէր ու կը քարոզէր վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Վարդան Վրդ. Քէչիշեան: Ապա, սրահին մէջ հաւաքուած ծնողքներու եւ բարեկամներու ներկայութեամբ տեղի կ'ունենար ակադեմական հանդիսութիւնը եւ մրցանակաբաշխութիւնը:

Հ. Վարդան նախ ներկաներուն կը յայտնէր, թէ դպրոցին երգի ու երաժշտութեան ուսուցիչը՝ Գէորգ Եանըքեան հիւանդանոց փոխադրուած ըլլալով, կը բացակայէր այդ օր, հետեւաբար վարժարանին երգչախումբը պիտի ղեկավարէր Ռոզի Արմէն, սիրուած երգչուհին:

Հաճելի էր ունկնդրել աշակերտական երգչախումբին մեկնաբանած ազգային եւ ժողովրդական խմբերգները, որոնց մեներգներու բաժինն ալ ստանձնած էր Ռոզի Արմէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Այտա Մարկոսեանի: Աշակերտներ հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններով, Արմէն Պետրոսեան՝ դաշնակի վրայ նուագով մը հաճելի պահեր կը ստեղծէին սրահին մէջ: Հայերէն եւ Ֆրանսերէն ուղերձներու ընթերցումով զոյգ աշակերտներ իրենց շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնէին վարժարանի տեսչութեան եւ ուսուցչական կազմին՝ իրենց տրուած կրթութեան համար, ինչպէս նաեւ կը խոստանային հաւատարիմ մնալ նախնեաց աւանդին:

Տեսուչ Վարդապետը իր Հուսկ Բանքին մէջ կը նշէր թէ իբրեւ մխիթարեան վարդապետ կը հաւատայ Աստուծոյ, կը հաւատայ, որ հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթն են հայութեան գոյատեւման ամուր խարիսխները. ապա շեշտելէ ետք թէ մեր գոյութեան սպառնացող վտանգները պէտք է դիմագրաւել համապատասխան միասնական ճիգերով, կ'ըսէր թէ իւրաքանչիւր ծնողքի պարտականութիւնն է զօրավիգ ըլլալ հայ դպրոցին: Հուսկ

Հ. Վարդան Վրդ. շնորհակալութիւն կը յայտնէր ուսուցիչներուն, բարերարնե-րուն, յատկապէս Մուշեղ Տէր - Եղիայեանի, որ ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կը կանգնի վարժարանին օժանդակելու համար:

Ցտսուֆտգէմ եւ նուիրեալ աշակերտնե-րու մրցանակաբաշխութեամբ վերջ կը գտնէր հանդիսութեան ակադեմական բաժինը:

×

Ժամը 13-ին կը սկսէր դաշտահանդէսը: Հետզհետէ ծնողներ, բարեկամներ կը գրաւէին վարժարանի խաղավայրին մէջ պատրաստուած սեղանները: Դպրոցին ծնողական միութեան անդամ - անդամուհիները ողի ի բոյն կ'աշխատէին պատրաստուած ճաշերը սպասարկելու համար, մինչ «Արազ» նուագախումբը հայկական եւ օտար մեղեդիներով եւ երգերով զուարթ մթնոլորտ մը կը ստեղծէր:

Քիչ ետք, մանկապարտէզի բաժնի աշակերտները կը կործադրէին գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած հայկական պարերէ, արտասանութիւններէ, իսկ նախակրթարանի աշակերտները քանի մը զուեշտներ կը ներկայացնէին: Մանկապարտէզի վկայական - ներու բաշխումէն ետք խօսք առնելով Հ. Վարդան Վրդ. կը գնահատէր ուսուցչական կազմին աշխատանքները եւ անգամ մը եւս կը շեշտէր հայ դպրոցին դերը՝ օտար հորիզոններու տակ, մեր գոյատեւման պայքարին մէջ: Առիթէն օգտուե-լով տեսուչը շնորհակալութիւն կը յայտնէր Փարիզի Հայոց առաջնորդ Գիւտ Եպիսկոպոս Նագգաշեանի եւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ աւետարանական համայնքի հովիւ պատուելի Ռընէ Լեւոնեանի, իրենց ներկայութեան համար, ինչպէս նաեւ Ռոզի Արմէնի, հանդէսին իր մասնակցութեան եւ յայտագրին փայլ տալուն համար:

Իրիկուան դէմ կը սկսէր դաշտահանդէսի գեղարուեստական յայտագրի գործադրութիւնը: Յաջորդաբար հանդէս կուգային Զեփիւռ երկեակը՝ իրենց կիթառներու ընկերակցութեամբ երգերով, երգչուհի Պէթի Ժողովրդական քանի մը երգերով, Եվլին Ալթունեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն երգերով, Մարթէն Եոբկանց՝ հայերէն պարերգներով ոտքի հանելով երիտասարդները, Յարութ Պէճճեան՝ իր կիթառի ընկերակցութեամբ Կոմիտասի երգերով, ինչպէս նաեւ «Նաւասարդ» պարախումբը՝ հայկական ժողովրդական եւ ազգագրական քանի մը պարերու ներկայացումով, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով բազմահարիւր ներկաներուն մէջ:

Ուշ ատեն տեղի կ'ունենար վիճակահանութիւնը, որմէ կը բախտաւորուէին շատեր արժէքաւոր նուէրներով:

Ամբողջ օր մը հաճելի պահեր ապրելէ ետք հանդիսականները կը բաժնուէին իրարմէ, գեղեցիկ տպաւորութիւններով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Կիրակի կէսօրէ ետք, Յունիս 22-ին, Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ մշակութային կեդրոնը անգամ մը եւս ողեւորուեցաւ: Ինչպէս ծանօթ է համայնքիս, Մարսէյլի միօրեայ վարժարաններէն մէկն է Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ միօրեայ դպրոցը, ուր ամէն Չորեքշաբթի կը դասաւանդուին մայրենի լեզուն, Հայոց պատմութիւն, կրօնք եւ երաժշտութիւն տեսչութեամբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Գարեգին Վրդ. Պէքճեանի:

Ահա, Կիրակի, Յունիս 22-ին այս դպրոցի աշակերտութիւնն է որ կը ժամանէր հանդիսասրահը իր ծնողաց ընկերակցութեամբ տօնելու համար 1985-1986 տարեշրջանի փակման հանդէսը: Անոնք առաջնորդուեցան նախ վարժարանի ժողովրդական Տիկնանց Յանձնախումբի պատրաստած ընթրիքի սեղաններուն շուրջ: Ժամը 17-ին «Ա. Զրբաշեան» սրահը արդէն իսկ լեցուած էր աշակերտներու ծնողքներով եւ իրենց պարագաներով, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներով:

Բացման խօսքը կատարեց Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, որուն յաջորդեց սովորականէն դուրս ելոյթով մը վարժարանի աշակերտուհիներէն մին, որ իր ընկերներուն անունով ողջունեց հրաւիրեալները եւ մաղթեց բարի վայելում: Ապա բեմ բարձրացան վարժարանի աշակերտները՝ ամենափոքրէն մինչեւ ամենամեծը, որոնցմէ հաճոյքն ունեցանք լսելու հայերէն մաքուր առոգանութեամբ արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, երկխօսութիւններ, եւ թատերգութիւն մը: Բեմական սոյն ելոյթներուն յաջորդեց վիճակացոյցներու բաշխումը ձեռամբ տեսուչ Վարդապետին: Հանդէսին վերջին բաժինը վերապահուած էր դպրոցի մանկանց երգչախումբին ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի: Տակաւին այս տարեշրջանին միայն ստեղծուած մանկական երգչախումբը ներկաներուն հրամցուց մանկական երգերէ բաղկացած փունջ մը, ինչ որ ստեղծեց մասնայատուկ խանդավառութիւն: Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ բարի արձակուրդի մաղթանքներով եւ քաջալերական ծափահարութիւններով, որոնց լիուլի արժանացած էին երախաները, ուսուցչաց կազմը, Տիկնանց յանձնախումբն ու վարչութեան անդամները:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 3 - 1986

Ըստ Իրաքի Պետութեան կողմէ վաւերացուած Հայ Ազգային Սահմանադրութեան, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը:

Կալուածոց եւ Կրօնից Հարցերու Նախարարութեան արտօնութիւնը ստանալէն ետք նորի մը ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 7-ին: Ընտրական Յանձնախումբի մաս կը կազմէին Կալուածոց եւ Կրօնից Հարցերու, Ներքին Գործոց եւ Արդարութեան նախարարութեանց ներկայացուցիչներ եւ երկու անդամներ ալ Հայ Համայնքէն:

Քուէարկութեան մասնակցելու համար արձանագրուողներու թիւը 833 էր, իսկ վարչական անդամ ընտրուելու՝ իրենց թեկնածութիւնը դրած էին, 12 անձեր:

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ շատ խաղաղ եւ հայավայել կարգապահութեամբ: Կառավարական ներկայացուցիչներ գովասանքով արտայայտուեցան մեր ժողովուրդի ցուցաբերած գիտակցական մօտեցումին ընտրութեանց նկատմամբ:

Ընտրութեան արդիւնքի Կալուածոց եւ Կրօնից Հարցերու Նախարարութեան վաւերացումէն ետք, Սրբազան Հօր հրաւէրով Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը իր անդրանիկ նիստը գումարեց Ապրիլ 11 եւ ընտրեց իր դիւանը հետեւեալ ձեւով. -

Տոքթ. Պօղոս Պօղոսեան
Ատենապետ

Պ. Պ. Տիրան Նասըր Մանսուր Օհանեան
Փոխ - Ատենապետ

Վահագն Հմայեակ Մեսրոպեան
Ատենադպիր

Հայկ Թադէոս Պօսթանեան
Գանձապահ

Խօսրով Խորէն Յովհաննէսեան
Հաշուապահ

Հրայր Աբրահամ Յովասափեան
Խորհրդատու

Բագրամ Մովսէս Տէր - Յակոբեան
Խորհրդատու

Առաջնորդ Սրբազան Հայրը վերոգրեալ արդիւնքը խոնարհաբար ներկայացուց Նորին Սուրբ Օծութիւն Ամենայն Հայոց Հայրապետին: Նորին Սրբութիւնը Մայիս 5 թուակիր օրհնութեան գիրով յղեց իր շնորհաւորանքը հետեւեալ պարունակութեամբ. -

«Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն ուրախ ենք յղելու Ձեզի Մեր շնորհաւորանքը եւ օրհնութեամբ հաստատելու Ձեր ընտրութիւնը մաղթելով Ձեզի, մեծայարգ Տիարք, խաղաղ ու արեւշատ օրեր, որպէսզի Ձեզի յատուկ ազգաշէն եռանդով շարունակէք Ձեր առաքելութիւնը, սերտօրէն գործակցելով թեմիդ բարեջան առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աւագ Եպիսկոպոսի հետ, փոխադարձ սիրով ու յարգանքով:

«Այս երջանիկ առիթով Մայր Աթոռէն կը յղենք նաեւ Մեր օրհնութիւնը եւ սրբտաբուխ մաղթանքները ձեր բարեխնամ իրաքեան հայրենիքին ու աստուածասէր արաբ ժողովուրդին, լուսառատ յառաջադիմութեան ու ծաղկումին համար խաղաղութեան մէջ»:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
ԻՐԱՔ
(Կնիք)

ՊԱՂՏԱՏ
1986, Յունիս 15

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարան այցելած է Մարոնի եկեղեցւոյ նորընտիր Պատրիարք Նասրալլա Պութրոս Սֆէյր, ընկերակցութեամբ նախկին Պատրիարք Անթուան Խրէյշի եւ ընդունուած Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կողմէ: Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է կանոնական աղօթքը: Ապա, Վեհարանին մէջ հաւաքուած են միաբան հայրեր եւ Ազգային Կեդր. Վարչութեան անդամներ: Խօսք առնելով Գարեգին Բ. յոյս յայտնած է որ նորընտիր Պատրիարքին պաշտօնավարութիւնը կը դառնայ խոստմնալից յոյսի նշան մը Լիբանանի խաղաղութեան վերադարձին: Իր պատասխան խօսքին մէջ Մարոնի Պատրիարքը համակրական արտայայտութիւններ ունեցած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ հայ ժողովուրդի նկատմամբ:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի Մայր տաճարին մէջ, Յունիս 8-ին, կատարուած է Դպրեվանքի եօթը սաներու եւ քահանայից դասարանի երկու աշակերտներու սարկաւագական ձեռնադրութիւնը: Պատարագած, քարոզած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Վարդան Եպիսկոպոս Տէմիրճեան, խարտաւիլակութեամբ Շահան արեղայ Սարգիսեանի: Յաւարտ արարողութեանց նորընծայեալները բարձրացած են Վեհարան, ուր Գարեգին Բ. Կաթողիկոս յորդորած է զիրենք «մնալ աշակերտ՝ կարգապահ, աշխատունակ, տեսլապաշտ, նկարագրով պարկեշտ, ծառայութեան կամքով. ասոնք են որ մարդս կը բարձրացնեն. ո՛չ անուն, ո՛չ դիրք, ո՛չ տիտղոս եւ ուրիշ ոչինչ»:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Տիկին Ալիս կը վերցնէ ծածկոցը, կը մտնէ անոր տակ, անկողնին ճիշդ եզերքը, ու գլուխը կը դնէ տղուն գլխուն քով:

- Եղա՞ւ:
- Այո:
- Ալ քնացիր ձագուկս, գիշեր բարի:

Տղեկը չի պատասխաներ, բայց գլխովը կը հաւանի ու աչքերը կը փակէ: Մայրն ալ նոյնը կ'ընէ: Ու ինծի այնպէս կը թուի որ սենեակին մէջ այդ պահուն կը սկսի անվերջանալի գիշեր մը, զոր պիտի անցընեմ ամբողջովին առանձին, բոլորէն լքուած, անտեսուած, միայն տխուր մըտածումներու եւ տեսիլներու հետ գըլուխ գլխի...:

Եւ առաջին ներկայութիւնը, զոր կը զգամ մտքիս մէջ, կամ առաստաղին վըրայ, կուգայ Վերժինէն, այնպէս ինչպէս քիչ անգամ կը վերակենդանացնեմ երեւակայութեանս մէջ, այսինքն վարդագոյն այն երկար ու ժանեկաւոր գիշերանոցով, որ իր վրայ կը գտնուէր մեր վերջին բաժանումին ընթացքին: Ուրիշ գիշեր մը միտքէս պիտի վանէի այս պատկերը, մինչդեռ հիմա կը կանչեմ զայն մօտս, աւելի մօտս, մինչեւ անկողինս մէջ, որովհետեւ անկողինը, որուն մէջ պառկած եմ սա պահուն, հիւանդանոցի մը երկաթեայ տգեղ անկողինը չէ: Ասիկա ընտիր ընկուզենիէ շինուած եւ վրան կարմիր ու վարդագոյն վարդեր, կանաչ տերեւներ քանդակուած լայնածաւալ անկողինն է, որ մաս կը կազմէ մեր ննջասենեակի կազմածին: Ինչ խօլ եւ անզուսպ երազներու մէջ կը սուզուէինք, երբ մեր ամուսնութեան սեմին տուն բերինք այդ կազմածը եւ տեղաւորեցինք մեր սենեակին մէջ: Ինչ պարզ ու միամիտ խանդավառութեամբ է որ կը զրադէինք այդ սենեակին ներքանչիչ մանրամասնութեամբ: Եւ Վերժին ինչպիսի նուիրական պաշտամունքով էր որ արդուզարդի սեղանին վրայ կը շարէր իր զարդեղէնները, կամ զոյգ բարձերուն կ'անցընէր իր ձեռագործ ծածկոցները, բարձի երեսները, բոլորն ալ զարդարուն՝ մեր անուններուն սկզբնատառերով: Կարծես կը պատրաստուէինք կեանքի մը, որ երբեք վերջ պիտի չունենար: Երբեք պիտի չհիննային կարծես իր օժիտի այն հրջագգեստները, զոր հանդիսաւոր երջանկութեամբ մի առ մի կը կախէր հանդերձակալին մէջ, երբեք պիտի չմաշէին այն մետաքսէ ներքնաշապիկները, կըրծկալները, թաշկինակները գուլպաները, զոր հազարումէկ զգուշութեամբ կը տեղաւորէր պահարաններուն մէջ: Կարծես երբեք պիտի չչորնային ու պիտի չապաւէին բուրումնաւէտ օճառներն ու հաւսամի փոշիով լեցուն այն փոքրիկ տուփակները, զորս կը զետեղէր ճերմակեղէններուն միջեւ, որպէսզի այս վերջինները օծուէին անոնց բուրմունքով: Ա՜հ, վերադարձէք երազներ, ետ եկէք, ետ եկէք ձեզի հետ բերելով մեր երկուքին թարմութիւնն ու երիտասարդական խանդը: Ամէն ինչ ծայրէն սկսի: Ու Վերժին, երիտասարդ աղջիկի իր նազանքով եւ ինքնավստահութեամբ զուարթօրէն մտնէ մեր տունէն ներս որպէս իմ ազուոր հարսնցուս: Գաւառացի հայրս ու մայրս գան իրենց կուրծքին սեղմեն եւ ես հըպարտանամ գեղեցկութեամբը անոր՝ զոր ընտրած եմ որպէս կեանքի ընկերուհի: Ճաշասենեակէն անցնելու ատեն գաղտնօրէն համբուրեմ զինքը չրթներէն, առաջին անգամ ըլլալով: Ան կարմրի, շուարի, բայց փախչիլ չուզէ, օրինական սիրոյ առաջին մեղքերուն համակերպի երջանկօրէն: Օ, մե՞նք էինք այդ երկուքը, Աստուած իմ, աւելի ճիշդը, ե՞ս էի արդեօք այն երիտասարդը, որ օր մը դիմացի տան պատուհանէն գեղեցիկ մանկամարդուհի մը կը տեսնէր, կը սիրահարէր եւ երկար ամիսներ անոր կը նայէր պատուհանին ապակիէն, դէմ դիմաց, մինչեւ որ օր մը փողոցին անկիւնը կը սպասէր անոր եւ կ'ըսէր որ կը սիրէր զինքը: Ես որ հիմա այսպէս անշարժ ու անճար կը պառկիմ, ե՞ս էի այդ երիտասարդը: Ես էի: Եւ հիմա որքա՜ն կը զարմանամ ծերութեանս եւ անկարութեանս վրայ: Հիմա որքան կը զարմանամ երեսուն տարի առաջուան երազներուս: Բայց ինչո՞ւ էր, որ երեսուն տարի առաջ, հօրս ալեւոր մազերուն նայելով, անոր խորշոմած դէմքը դիտելով, բնաւ չէի խորհած թէ ան ալ իր կարգին երիտասարդ մը եղած էր երեսուն, քառասուն տարի առաջ: Ան ալ երազներու ետեւէն վազած ըլլալու էր մօրս հետ ձեռք ձեռքի, կոխկրտելով երջանիկ հողեր, որոնց վրայ ես դեռ գոյութիւն իսկ չունէի: Ի՜նչ մեծամտութիւն եւ միամտութիւն. կը շարժինք որպէս թէ կեանքը մեզմով սկսած է եւ մենք երիտասարդ ծնած ենք, մինչդեռ մեր մեծերը արդէն մեծ էին երբ աշխարհ եկան: Ահաւասիկ, կարգը իմս է. պառկեր եմ, հիւանդ ու սպառած, գրեթէ ճիշդ այնպէս ինչպէս օր մը հայրս պառկած էր, իր սրտի զօրաւոր տագնապը անցնելէ վերջ:

(Շար. 58)

ԾԱԽՈՒ Է ՆԻՍ

Պուլվար տը լա Մատըլէնի վերջը, երկու սենեակնոց յարկաբաժին, ծովուն մօտ:

Հեռաձայն. - (Լիոն). - 78 - 25 - 73 - 96 կամ՝ այցելելու համար (Նիս)՝ 93 - 86 - 58 - 09 :

-ՎԱՐԴԱՎԱՌ-

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 6, տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Միրոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

×

ԱԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյն երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

Յուլիս 7, Երկուշաբթի երկրորդ օր Վարդավառի յիշատակ է Մեռելոց. յետ աւարտման արարողութեանց հոգեհանգիս տեղի կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Պատարագ, Կիրակի ժամը 10-ին:
Երկուշաբթի ժամը 10-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՆՊԱՍՏ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ԵՒ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւնը եւ Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութիւնը կը կազմակերպեն՝

Քերմէս - Վաճառք
- *KERMESSE* -

Շաբաթ, եւ Կիրակի, Յուլիս 5 եւ 6, ժամը 10·30-էն՝ 20·30:

Օգտուեցէ՛ք միաժամանակ օգտակար հանդիպանալով անձախորժ գիներով
- Հայրենի նորաձեւութիւն:
- Գիրքեր, ձայնապնակներ, քասէթներ:
- Հայաստանեան յուշանուէրներ:

6, cité du Wauxhall, 75010 Paris
Métro République

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Ժ'Անթուանի Սուրբ Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Մնացական - Փօլ - Զագըրեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Թովմասեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆերնան ժամկոչեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Միքայէլեան 300 Ֆ. Համազգային գպրոցին:

Մկրտիչ Զալըգեանի մահուան առթիւ՝ Տէր - Մինասեան ընտանիք 200 Ֆ., Ակմէքճեան ընտանիք 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էգիլեան եւ Արապեան ընտանիք 200 Ֆրանք:

UGA - ARDZIV
MARSEILLE

Grande Fête Champêtre

Dimanche, 6 Juillet, toute la journée
Parc des Loisirs de Valabre

ANIMATION :
Orchestre Sardarabad et Terzelec

Jeux d'enfants
Buffet — Ambiance arménienne

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e
organise
une soirée autour de Vahé OSHAGAN
— LECTURE DE POEMES —
— DISCUSSIONS — DEBAT —
Jeudi 3 Juillet
à 20 heures 30

Radio ASK

le SAMEDI 5 JUILLET, à 10h05 dans le cadre de notre magazine hebdomadaire d'information, «ACTUALITES 7 JOURS» dirigé par notre jeune commentateur politique de 17 ans GUILLAUME HAMALIAN, RADIO ASK reçoit Monsieur DANIEL BILALIAN, ex-présentateur du journal télévisé sur ANTENNE 2.

ՆԻՍԻ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐԻ

ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐԻ ԶԵՏԵՂՄԱՆ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի Տօնին, Կիրակի, Օգոստոս 17, եկեղեցիիս անուանակոչութեան եւ Ուխտի օրուան 58րդ տարելիցի առթիւ՝

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ

Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ ԳՈՒՍԱՆ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Երմաղեան-ի

Սկիզբ Պատարագի . . . . . ժամը 9·45
Մատաղօրհնէք . . . . ժամը 11·45

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենան Հողի օրհնութեան եւ Առաջին քարի զետեղման հանդիսութիւնները:

Սոյն՝ Ուխտաւորի աւանդական սեղանը կը հրաւիրէ ձեզ բոլորդ:

TOMBOLA DU 27 JUIN

AU PROFIT DE LA CONGREGATION
DES PERES MEKHITARISTES DE SAINT-LAZARE (VENISE)
ŒUVRES OFFERTES PAR LES ARTISTES PEINTRES ARMENIENS

Numéros Gagnants	*Artiste Peintre*	*Nature de l'œuvre*
495	CHAHE KAZAN	Dessin à l'Encre
435	FRANÇOISE MULHER (AHARONIAN)	GRAVURE
473	IDEM	GRAVURE
244	HAGOP HAGOPIAN	1 LITHO
609	IDEM	1 LITHO
42	RAFFI	AQUARELLE
25	NORIKIAN	1 LITHO
127	IDEM	1 LITHO
270	KRIKOR MOMDJIAN	HUILE sur PAPIER
501	CARZOU	1 LITHO
490	IDEM	1 LITHO
444	SHART	1 LITHO
348	KAZANDJIAN	Pointe Sèche LITHO
259	IDEM	IDEM
192	IDEM	IDEM
276	TORKOM BASMADJIAN	Huile Paysage
251	P. BODOSSIAN	HUILE
201	BOGHOSSIAN	HUILE
428	MEHER MANSOURIAN	Gouache Nature Morte
247	RAFFI	BRONZE
560	SAMUELIAN	TERRE CUITE
177	A. BERBERIAN	HUILE
536	DICKRAN	1 BRONZE
34	SIR L. (ARADIAN)	TECHNIQUE MIXTE
545	ARAXIE MELOYIAN	HUILE
441	PAPAZ	HUILE
87	MARTIK (NERCESSIAN)	HUILE
403	BARKEV	HUILE
396	SHART	HUILE
309	Zareh MUTAFIAN	HUILE
604	ASSADOUR	EAU FORTE
22	IDEM	EAU FORTE
482	ALECIAN	HUILE
483	Richard JERANIAN	Encre de CHINE
561	CARZOU	AQUARELLE
524	JANSEM	HUILE

Retirer les lots :
U. G. A. B. : 118, rue de Courcelles — 75017 Paris
En téléphonant auparavant de 18h à 20h au
42 - 27 - 12 - 26

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յուլիս 6, ժամը 11-էն մինչեւ 22, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ:

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ նաեւ ժամը 11·30-ին Հանգստեան Տան նոր կառուցուած շէնքին բացման արարողութիւնը բարձր հովանաւորութեամբ Ընկերային Գործերու նախարար՝

Պ. ՖԻԼԻՓ ՍԷԿԷՆ-ի

Ծոխ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ,
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ
ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ
ՋԵՖԻՒՌ ԽՈՒՄԲԸ ԻՐԵՆՑ ԿԻԹԱՌՆԵՐՈՎ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
39 - 83 - 20 - 67 կամ 48 - 78 - 02 - 99

Մոնմորանսի երթալու համար. -
Gare du Nord - descendre à Enghien-les-Bains
Prendre l'autobus 612 ou 13 et descendre à Groslay

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի պաշտահանդէսին առթիւ՝

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԺԻՒՐԱ

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Երթ, Շաբաթ, Յուլիս 12, առաւօտուն
Վերադարձ, Երկուշաբթի, Յուլիս 14, երեկոյեան

Ճամբորդութիւն եւ 2 գիշեր պանդոկ՝ 450 Ֆ.:
Արձանագրութիւն՝ 47 - 83 - 70 - 89 իրիկունը, Յուլիս 5-էն առաջ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
3
JEUDI
3 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.260 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.260

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԹՐՔԱՆՊԱՍՏ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԳՈՀ ԵՆ, ԹԷԵՒ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ ՁԱՅՆԸ ՔԻՉ ԿԸ ԳՏՆԵՆ...

—×—

Թուրք թերթերը կ'արձագանգեն, պարզ է, այն գոհունակութեան որ կը տիրէ երկրին մէջ, Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբին քուէարկութենէն ետք: Ընդդիմութիւնն ալ գոհ է: «Նագ» ընողներ կան սակայն, որովհետեւ միայն մէկ հատիկ ձայնի մեծամասնութիւնը վտանգաւոր կը գտնեն, ի՛նչ կ'ըլլայ - ի՛նչ չըլլար: Բուն յաղթանակը այն ատեն է, կ'ըսէ ուրիշ մըն ալ, երբ այլեւս բնաւ չխօսուի այս բաներուն մասին. -

×

«Հիւրրիյէթ»ի Թղթակիցը Պրիւսէլէն կը տեղեկացնէ. -

Եւրոպայի Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբին կողմէ մերժուած «Հայկական տեղեկագրին» մասին վէճը երէկ ալ շարունակուեցաւ յանձնախումբի անդամներուն միջեւ: Տեղեկագրին կողմնակից անդամները շարունակեցին պնդել թէ տեղեկագրին քննարկման մերժումը դէմ էր կանոնագրութեան եւ այդ իսկ պատճառաւ պէտք է որ մերժումի որոշումը ջնջուի: Չափաւոր խորհրդարանականներն ալ իրենց կարգին պնդեցին «Հայկական Թղթածրարը փակուած է անգամ մըն ալ չբացուելու պայմանաւ»:

Ֆրանսացի ընկերվարական երեսփոխաններ, Յոյներն ու Համայնավարները, որոնք Հայոց կողմնակից են, դիմելով խորհրդարանի նախագահ Փֆլիմլէնի, ապահովեցին որ Կանոնագրական Գործերու Յանձնախումբին տեսակէտը պահանջէ այս խնդրին մասին: Այս երեսփոխանները կը պնդեն թէ Ներքին Կանոնագրութեան 84-րդ յօդուածին համաձայն, յանձնախումբը, ոչ - լիազօրութեան որոշում մը կրնայ տալ միա՛յն տեղեկաբերի մը նշանակումէն առաջ: Քանի որ տեղեկաբեր մը որոշուած էր եւ տեղեկագիրն ալ պատրաստուած, այլեւս շատ ուշ էր պնդելու թէ Յանձնախումբը լիազօրուած չէ զբաղելու այս խնդրով: Իսկ դիւանն ալ կը պնդէ, թէ Կանոնագրական Գործերու Յանձնախումբին տեսակէտը հարցնելը՝ ձեւակերպական դիմում մըն է միմիայն: Գալով Քրիստոնեայ - Դեմոկրատներու եւ Պահպանողականներուն, անոնք ալ ըսին որ «մենք արդէն սկիզբէն ի վեր կը պնդէինք թէ Խորհրդարանը պատմութեան եւ իրաւական հարցերու վայր մը չէ»:

Միւս կողմէ Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական խմբակները այս նիւթին շուրջ գրաւոր լուսաբանութիւններ բրին: Ընկերվարական խմբակի Ֆրանսացի անդամները ըսին որ սխալ մեկնաբանուած էր կանոնագրութիւնը, Համայնավարներն ալ ընկերվարականները մեղադրեցին, յիշեցնելով որ անոնք ներկայ չգտնուեցան քուէարկութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Արտաքին նախարարութեան բանբեր Եալըմ Էրալփ յայտնեց թէ Եւրոպայի Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբին ընդունած որոշումը ամբողջովին համաձայն է Թրքական տեսակէտին: Այս արդիւնքը գոհացուցիչ նոր զարգացում մըն

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ՞

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար՝ Քուէյյար դիւանագիտական իր ամբողջ վարպետութիւնը ի գործ կը դնէ Կիպրոսի հարցին խաղաղ լուծում մը կարենալ բերելու համար:

Սկսելով 1985 Յունուարէն, ան երեք ծրագիր առաջարկած է այս մասին. երեքին ալ հիմնական մտահոգութիւնն էր դաշնակցային Կիպրոսի մը հանրապետութեան հիմնումը, որ պիտի գոհացնէր թէ Կիպրոսի յոյն մեծամասնութիւնը, եւ թէ Թուրք փոքրամասնութիւնը (18%):

Առաջին ծրագիրը մերժուեցաւ յոյն - Կիպրացիներու կողմէ, որովհետեւ ան գոհացում չէր տար յունական հետեւեալ պահանջներուն. - Թրքական գրաւման ուժերու հեռացումը, իրական երաշխաւորութիւն կացութեան համար, եւ կղզին մէջ շրջագայելու, հաստատուելու եւ կալուածատէր ըլլալու ազատութիւն:

Այս վերջին պարագան յատկապէս կը հետաքրքրէր այն 200 հազար յոյն - Կիպրացիները, որոնց տուներն ու ստացուածքը մնացեր էր 1974-ին գրաւուած շրջաններուն մէջ:

Յունական կողմը կ'ուզէր որ այս պայմանները յարգուէին Նիւ - Եորքի բանակցութիւններէն առաջ, իսկ Թրքական կողմը համաձայն չէր. այնպէս որ Նիւ - Եորքի բանակցութիւնները անելի յանգեցան:

Երկրորդ ձեռնարկ մը կատարելով, ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը 1985 Ապրիլին առաջարկեց տեսակցութեան նիւթ դարձնել այս երեք կէտերը, սակայն ալ Թուրք - Կիպրացիները մերժողական պատասխան տուին:

Այս տարուան Մարտին երրորդ նախաձեռնութիւն մըն ալ դարձեալ անուղղակի կերպով մերժուեցաւ յոյն - Կիպրացիներու կողմէ:

Այս կէտին կը թուի թէ օգտակար պիտի ըլլայ Փ. տէ Քուէյյարի համար ուղղել հիմնական հարցում մը. Կիպրոսի հարցը պիտի կարենա՞յ լուծուիլ:

1985 Յունուարէն ասդին երկարող պատահարները շարքը ցոյց կու տայ թէ ժխտական է այս հարցումին պատասխանը, քանի որ հաշտութեան ջանքերը կը բախին մէկ կամ միւս կողմին մերժումին:

Կ'ատարկուի թէ հաշտարարին մօտեցումը արդիւնք չի տար, քանի որ ան պէտք է երկու կողմերն ալ գոհացնէ, եթէ կ'ուզէ անաչառ ըլլալ:

ՄԱԿ-ի Կիպրոսի լուծումները անաչառ չեն. միակողմանի պահանջ է օտար ուժերու մեկնումի, օտար միջամտութիւններու մերժումի եւ ապաստանեալներու իրենց տուները դառնալու պայմանները:

1985 Յունուարի յունական մերժումէն քանի մը ամիս ետք կատարուած ընտրութեան արդիւնքները ցոյց տուին, թէ յոյն - կիպրացի քուէարկողները յայտնապէս զօրավիգ են Քիփրիանուի վարած քաղաքականութեան:

Ամէն անոնք որոնք լուծում մը առաջարկել պիտի փորձեն այս կնճռոտ հարցին, պէտք է այս կէտերը պարտադրեն Թրքական կողմին, որովհետեւ ուրիշ լուծում գոյութիւն չունի:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ նախարարը ներկայացուց ընկերային ապահովութեան վերականգնումի ծրագրին մէկ մասը: Նախ 0,4%-ի յաւելեալ օժանդակութիւն մը, որ պիտի գանձուի տուրքի ենթակայ եկամուտներուն վրայ, ապա 0,7%-ի յաւելում մը ծերութեան սակին վրայ որ պիտի գանձուի միայն աշխատաւորներէն: Նման որոշում մը չի կրնար, անշուշտ, չքննադատուիլ սենտիքաներուն կողմէ: Ընկերային ապահովութեան բացին գլխաւոր պատճառը կը նկատուի գործազրկութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ մօտ, Սէն - Նոն լա Պրըթէշի մէջ սպաննուած է լիբիացի գործի մարդ մը՝ Պուզու 4 - 5 հոգիներէ բաղկացած քոմանտոյի մը կողմէ:

ՊՈԼՍՈՅ Համալսարանին հնագիտական ճիւղէն խմբակ մը պեղումներ կը կատարէ Թրակիոյ մեծադոյն քարայրին մէջ. անոնք բսած են, թէ գտած են 40 հազար տարուան հնութիւն ունեցող Սառոյցի շրջանի մնացորդներ: Շաբթուան մը աշխատանքէն ետք, անոնք հոն յայտնաբերած են հոմէական շրջանէն մնացած դամբաններ, ոսկորներ, Ք.Ա. չորրորդ հազարամեակին պատկանող բնակավայր մը ու Քարի դարուն պատկանող կայծքարեր:

ԺԱՔ ՀԷԼԵԱՆ (Տէր - Միքայէլեան) ծանօթ երաժիշտ, որ անցեալին իր նուագախումբով ոգեւորած է նաեւ հայկ. երբեմնի պարահանդէսները, մեռաւ 74 տարեկանին: Քոյրը առաջին կինը եղած էր Ռեմոն Լըկրանի:

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ մէջ տխուրին վտանգը բոլորովին չէ հեռացած եւ նախզգուշական միջոցները կը բազմանան: Ելեկտրական գործատան մերձաւոր բնակիչները կրկին հրաւիրուեցան հեռանալու եւ թելադրուեցաւ նաեւ բանջարանոցներու բանջարեղէնները չուտել: Բժշկական քննութեան ալ կ'ենթարկուին շատեր, սկսելով քաղաքապետէն՝ Շառլ Հոնիւ:

ՔԱՌԸՖՈՒՌ ՏԻՒ ՏԷՎԼՈՓԸՄԱՆԻ հարցը երթալով կը զարգանայ եւ նախկին նախարար Նուչիի հակայարձակումն ալ շատ չի համոզեր: Բուն հարցը այն է որ հանրային նպաստներու՝ սահմանուած մեծաքանակ գումարներ անձնական եւ - այլ նպատակներու համար օգտագործուած են: Երբ նման մերկացումներ կ'ըլլան, հետեւանքը պարզ է, ամէն մէկը միւսին վրայ կը ձգէ...:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՓԱՐԻԶԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ ԹՈՄՊՈԼԱՆ

Յունիս 27, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի «Ալեք Մանուկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Մխիթարեան վարժարաններու միջազգային կոմիտէի օժանդակ Փարիզի հանգանակիչ մարմնի կազմակերպած վիճակահանութիւնը:

Բանալով հաւաքոյթը, կոմիտէի նախագահը՝ Վահէ Ճագմատարեան, շնորհակալութիւն յայտնեց նախ հանգանակիչ մարմնին՝ վիճակահանութիւնը իրականացնելու համար, ապա՝ հայ արուեստագէտներուն, որոնք այնքան ազնուօրէն տրամադրած էին իրենց գործերը ի նպաստ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան նիւթական տագնապին, հուսկ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Մարմնին, այդ իրիկուան ընդունելութիւնը պատրաստելուն համար: Կոմիտէի նախագահը այնուհետեւ տուաւ համառօտ զեկուցում մը Մխիթարեաններու նիւթական տագնապին մասին. նշեց թէ 1984 Յունիսին կազմուած է Մխիթարեան Վարժարաններու Կոմիտէն (ՍԻՔԱՄ), որուն անդամները 30 - 35 ճամբորդութիւններ կատարելով Վենետիկ, Վատիկան, Միլանօ քննած են հարցը իր յետին մանրամասնութիւններով, բանակցութիւններ վարած են դրամատուներու եւ պարտատէրերու հետ եւ ի վերջոյ յաջողած են 17 միլիոն տոլարի պարտքը իջեցնել 5,5 միլիոնի: Երկու տարի շատ դժուար պայմաններու մէջ անցուցած են: «Բարոյական պարտականութիւն մը յանձն առինք, պէտք է նեցուկ ըլլալ 300 տարի հայ ժողովուրդին ծառայած Մխիթարեան Միաբանութեան» ըսաւ Պ. Ճագմատարեան: Կոմիտէի կողքին ենթայանձնախումբեր կազմուած են Պէյրութ, Հալէպ, Արժանթին, Պրազիլ, Նիւ - Եորք, համահայկական տարողութիւն տալու համար հանգանակութեան: Ինչ կը վերաբերի ցարդ հանգանակուած գումարին՝ յայտարարուեցաւ 1,5 միլիոն տոլարի գումար մը:

Վիճակահանութեան 620 տոմս ծախուած էր, ինչ որ 310 հազար Ֆրանքի գումար մը կ'ապահովէր կոմիտէին:

Ապա, տեղի ունեցաւ արուեստի 36 գործերու վիճակահանութիւնը, զոր վարեց հնագէտ Տիկին Գէորգեան, արժեւորելով նոյն ատեն իւրաքանչիւր նուէրը: (Արդիւնքները լոյս տեսան «Յառաջ»ի Յուլիս 2-ի թիւով):

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԲ. ՑԱՆԿ

Պ. Գարլօ Քէօսէճեան	3.000
Պալիօզեան ընտանիք	2.000
Տէր եւ Տիկին Գասպարեան	1.500
Պ. Ազատ Խաչիկեան (Իտալիա)	1.000
Տիկին Ա. Թարօյեան	1.000
Տիկին Ա. Պաշըպէօյիւքեան	1.000
Տիկին Ս. Հասպանեան	600
Տէր եւ Տիկին Ա. Շաքամեան	500
Պ. Վ. Պօյաճեան	400
Տիկին Մ. Տարաքճեան	300
Պ. Հ. Շիրինեան	250
Տէր եւ Տիկին Մ. Ղազարոսեան	200
Հ. Ա. Քէօսէճեան	200
Գումար՝	11.950
Նախորդ գումար՝	786.380
Ընդհ. գումար՝	798.330

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԴՈՒԿԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

19ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ԵՒ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՍԿԻԶԲԻՆ

Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Անվիճելի է, որ հայդուկային պայքարը ժողովուրդը օսմանեան լուծէն ազատագրելու միջոց չէր, այդ շարժումը ուղղուած չէր ժողովուրդին ազատագրումին, այլ ինքնապաշտպանութեան եւ ժողովուրդին զօրավիգ կանգնելու միջոցմըն էր:

1900-ին Բաղէշի զինուորական հրամանատար Ալի փաշան եւ Խալիլը իրենց ուժերով յարձակեցան Տալւորիկի Սպաղանք թաղին վրայ եւ սուրի քաշեցին բնակիչներու մեծ մասը: Անոնք սկիզբէն կտրեցին դէպի թաղը տանող բոլոր ճամբաները եւ սկսան յարձակումը ու «խրճիթներուն եւ փողոցներուն մէջ զով որ կը սպաննէին...» (*): Ժողովուրդը, որ չէր հասկնար այդ վարմունքի պատճառը, ստիպուած էր եկեղեցի ապաստանիլ: Ջարդարարները չկրցան ներս մտնել, բայց եկեղեցին այրեցին: Ջարդէն ետք այդ թաղը ապրող 150 - 200 բնակիչներէն փրկուեցան 4 տուն՝ 27 բնակիչներով:

1901 Նոյեմբերին հայդուկները Անդրանիկի եւ Գէորգ Չաւուշի գլխաւորութեամբ լեռներէն կ'իջնեն եւ կ'ապաստանին Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքը: Անոնք նպատակ ունէին կռիւի միջոցով Թուրք կառավարութենէն «բարենորոգում մը եւ դարման մը ձեռք ձգելու այս տառապած ու հարստահարուած խաղաղ ժողովուրդին համար»: Հայդուկներու թիւը չուտով 80-ի հասաւ: Վանք ապաստանածներու եւ Թրքական ուժերու կռիւը 21 օր տեւեց: Հինաւուրց վանքին վրայ կատարուած Թրքական գրոհները ետ կը մղուէին՝ թշնամիին զգալի վնասներ պատճառելով: Վերջապէս կը սկսին բանակցութիւնները: Հայդուկները կ'առաջարկեն ազատել երկրի բոլոր քաղաքական բանտարկեալները, կարգի դնել հարկ գանձելու գործը, վերցնել քիւրտ ցեղապետներու վճարուած հարկը, քանի որ այդ գիւղացիներու համար կրկնակի հարկ է, զինաթափ ընել քիւրտ պաշիպոզուկները, որոնք կը յարձակին խաղաղ բնակչութեան վրայ, վերադարձնել Հայերէ գրաւուած հողերը: Վերջաւորութեան պաշտպանուողները ըսին, որ կառավարութիւնը իրենց մէջ աւազակներ կը տեսնէ, սակայն զանոնք «պէտք է կառավարութիւնը իրենց մէջ փնտռէ, որոնք ահագին զեղծումներ կը գործեն եւ կաշառքներ կ'առնեն», իսկ ինչ կը վերաբերի հայդուկներուն, ապա անոնք «խաղաղ ժողովուրդին ոչ մէկ օր կամ ոչ մէկ տեսեն չարիք պատճառած չեն»: Ապա նշեցին անմեղ մարդոց սպաննութիւններու եւ բանտարկութիւններու բազմաթիւ փաստեր: Պաշարուածները պայման դրին կատարել իրենց պահանջները, որմէ յետոյ անոնք կը թողուն վանքը եւ կը հեռանան: Անդրանիկը բանակցելու համար վանք եկած Թուրք ատրիճանաւորներուն ըսաւ. - «Մենք մահը աչք առնելով ֆէտայի դարձած ենք եւ հետեւապէս մահէն չենք վախնար, այս անտուկներու մէջ ինչքան փամփուշտ կայ՝ կը վառենք ու ապա կը նահատակուինք, բայց գիտցէք, որ մէկ նահատակի տեղ տասը եւ հարիւր հերոսներ ոտքի պիտի կանգնին եւ հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները պաշտպանեն»: Կռիւի 21-րդ օրը վանքի պաշտպանները սպիտակ չափիկներ հագած, բուքի եւ մշուշի միջով, ճեղքեցին թշնամիին շղթան եւ անցան դէպի Սասունի ազատ ու վեհ լեռնակատարները:

1904-ին, Սասունի 1894-ի ինքնապաշտպանութենէն 10 տարի ետք, Թրքական կառավարութիւնը ուզեց անգամ մըն ալ հարուածել հայ ազգային ազատագրական շարժումի օճախներէն մէկուն՝ Սասունին: Մուշի մէջ զօրք կուտակուեցաւ: Սասունցիները գիտէին այդ արշաւանքին մասին, եւ սկսան նախապատրաստուիլ ինքնապաշտպանութեան, որ կը գլխաւորէին Անդրանիկը, Գէորգ Չաւուշը, Սեմբատը, Կոտոյի Հաճին, Հրայրը եւ ուրիշներ: Սասունցիներու 1·200 մարտիկներու 200-ը հայդուկներ էին: Թրքական եւ քրտական զինուած ուժերը շատ էին, անոնք յաջողեցան մեծ ջանքերու եւ կորուստներու գնով ճնշել լեռնականներու ինքնապաշտպանութիւնը: 1904-ի դէպքերէն յետոյ Անդրանիկ խումբ մը հայդուկներու հետ կ'ապաստանի Աղթամար կղզին: Գէորգ Չաւուշ եւ Կորիւն չուզեցին թողուլ երկիրը եւ արտասահման անցնիլ, մնացին հայրենիքի մէջ, իրենց ժողովուրդին հետ եւ շարունակեցին պայքարը: Անդրանիկը Կոթուրի վրայով անցաւ Պարսկաստան, ապա Կովկաս եւ արտասահման:

1904-ի Սասունի ինքնապաշտպանական կռիւները ցոյց տուին, որ հայդուկային պայքարի միջոցով անհնար է ազատիլ Թուրք բռնակալութեան ճիրաններէն:

Յայտնի է, որ 1905-ին ցարական իշխանութիւնը եւ Թուրքիայէ Անդրկովկաս անցած լրտեսներ կազմակերպեցին հայ-ատրպէճանական կռիւներ: Երբ Անդրանիկին ըսին որ պէտք է մասնակցիլ այդ կռիւներուն, ան վճռապէս մերժեց, ըսելով. - «Ցարը թէ մեզի հետ է եւ թէ Թաթարին. անոր եւ անոր ճոտերուն նպատակն է մեզ իրարու կոտորել տալ եւ մեր մէջ բանալ ատելութեան վիհ մը...:

- Որ ցարը կ'ուզէ, որ մենք եւ Թաթարները շարունակենք իրար կոտորել, յայտնի է այն փաստէն, որ ամիս մըն է ահա, որ կը տեւէ կռիւը: Եթէ ցարը չուզէր որ մենք զիրար կոտորենք, իր ցուցմատը կը շարժէր, եւ հա՛յ ըլլայ թէ՛ Թաթար, կը դադրեցնէին անմիջապէս կռիւը, եւ սաիկա կը տեւէր, ո՛չ թէ մէկ ամիս, այլ ո՛չ աւելի, քան մէկ բոպէ»:

1904-ի կռիւներէ յետոյ հայդուկները եւ յատկապէս Գէորգ Չաւուշ սկսան աշխատանք տանիլ քրտական շարք մը ցեղերու հետ բարի դրացիական յարաբերութիւններ մշակելու ուղղութեամբ: Անոնք յաջողեցան սիրաշահիլ Ջիբրանցի եւ պատկանցի Քիւրտերը, որոնք 1905 Ապրիլին Կարս գիւղին մէջ Հայերու հետ համահաւասար կը կռուէին Թրքական ուժերու դէմ: Գէորգ Չաւուշ սպաննուեցաւ 1907-ի Մայիսին Սուլուխ գիւղը, հայ ֆէտայիներու եւ Թրքական զօրքերու միջեւ մղուած կռիւներու մէջ:

1908-ին տեղի ունեցաւ Թրքական յեղափոխութիւնը եւ երիտասարդ Թուրքերը իշխանութեան գլուխ անցան: Ընդունուեցաւ սահմանադրութիւնը, ներում շնորհուեցաւ քաղաքական բանտարկեալներուն եւ սարերը գտնուող հայդուկներուն: Երիտթուրքերը սկզբնական շրջանին շատ խոստումներ տուին ժողովուրդին, սակայն չկատարեցին: Մուշի հայ եւ Թուրք բնակիչներու միթինկին կը մասնակցէին նաեւ սարերէն իջած հայդուկները: Անոնց ներկայութեամբ Սալիհ փաշան յայտարարեց. - «Ահա ֆէտայիները, մեր աչքերը կապած են եղեր, եղբայր եղբօր կուրծքին սուրն ենք ուղղեր, մեղքը մերը չէ, հին ռէժիմինն է. կեցցէ՛ Սահմանադրութիւնը, կեցցեն յեղափոխականները»: Սակայն սարերէ իջած հայդուկներէն Կարօն, Գալշոյի Մանուկը, Զօլոն եւ ուրիշներ չէին հաւատար երիտթուրքերու խոստումներուն եւ կ'ըսէին. - «40 տարի է ֆէտային թալիմ չէ եղած, մենք ուխտ ըրած ենք զէնքով մեռնելու» կամ՝ «Չէ, Հայու հուքմէթ կը լինի, Հայու զօրք չլինի, ֆէտայիները Օսմանցուն չպիտի հաւատանք, իրենց հուրրիէթը, սահմանադրութիւնը իրենց գլուխ թող ուտէ»:

1914-ին սկսած Ա. աշխարհամարտին ժամանակ հայկական հայդուկային ուժերու այն մասը, որ անցած էր Ռուսաստան եւ արտասահման, մտաւ հայ կամաւորական գունդերու մէջ, մասնակցեցաւ Սարիղամիշի եւ Էրզրումի կռիւներուն, Խոյէն եւ Սալմաստէն կռիւներով անցաւ Արեւմտեան - Հայաստան: Հայդուկներէն շատերը ինկան ճակատամարտի ընթացքին, իսկ շատերն ալ պարգեւատրուեցան ռուսական շքանշաններով: Ֆէտայիներէն անոնք որ մնացեր էին երկիրը, մասնակցեցան Մուշի եւ Մշոյ դաշտի գիւղերու, Սասունի, Վանի Շատախի եւ այլ վայրերու ինքնապաշտպանական կռիւներուն, ցուցաբերելով քաջութեան հիանալի օրինակներ: Մուշի ինքնապաշտպանական կռիւները կը ղեկավարէր հին հայդուկ Հաճի Յակոբ:

Հայ ժողովուրդը յօրինած է հայդուկներու նուիրուած հոգեզմայլ երգեր, որոնք կը յիշուին մինչեւ այսօր: Ն. Խարախանեան յօրինած է Գէորգ Չաւուշի նուիրուած երգ մը, ուր կ'ըսուի. -

Հազար ինը հարիւր եօթ թուականին,
Չքնաղ Մայիսի քաղն եւ եօթին,
Տօն է բազմաշխատ մահուան
Գէորգին,
Սասնոյ հարազատ մեծանուն
քաջին ...

Երգեր են նուիրուած նաեւ Աղբիւր Սերոբին, որոնցմէ մէկուն մէջ կոչ կ'ըլլայ քաջ հայդուկներուն, անցնիլ լեռները, ուր հաւաքուած են այնպիսի քաջեր, որոնք չեն վախնար ո՛չ կռիւէ եւ ոչ ալ մահէ: Հայդուկային երգերու մէջ կ'երեւի հայ ժողովուրդի հինգ դար տեւող տառապանքը: Այդ վիճակէն դուրս ելլելու միակ ճարը կը նկատուէր բռնակալութեան դէմ մղուող կռիւը եւ հայրենիքի համար զոհուիլը.

Մերթ Սասնոյ մէջ, մերթ Սիփան,
Կռիւ անենք միշտ անխափան,
Կռւով փրկենք հայրենիք,
Այս յոյսը ունեցող թող գայ:

Երգերէն մէկը նուիրուած է 1899-ին, Գելիէգուզան գիւղի մօտ տեղի ունեցած կռիւին, որու ընթացքին ինկան Սերոբը, անոր երկու եղբայրները, տղան եւ ուրիշ հայդուկներ, վիրաւորուեցաւ Սօսէն: Հայ կինը ամուսինէն հրաման կը ստանայ հրացանը վերցնելու եւ կռուելու թշնամիին դէմ: Եւ ան սիրով կը կատարէ ամուսինին խնդրանք - հրամանը, գտնելով, որ պէտք է միասին կռուին ու միասին նահատակուին: Այդ երգին մէջ կը կարդանք. -

Իսկ քո Սերոբը, կտանճիդ հատորը,
Արիւնով ներկեց Տալւորիկ ձորը,
Առիւծի նայուածքով նայում էր
բոլորը,
Յաղթական կռուի մէջ էր ամբողջ
օրը:

Ֆէտայիներու մասին յօրինուած են շարք մը ժողովրդական քրտերէն երգեր: Պահպանուած է պիթլիսցի Մուշեղի եւ Առաքելի մասին «Աւերակ ջաղաց» երգը, ուր կ'ըսուի. -

Առաքել, Մուշեղ լեռներէն իջան
Աւերակ ջաղաց, հոգի ջան, գտան
օթեւան,
Լեռներ ու ձորեր եղան բոլոր մարդ,
Աւերակ ջաղաց, հոգի ջան, օգնեց
մեզի շատ:

Զմրուխտ սարը բռնել էր կարկուտ,
Սերոբ կը կանչէ, հոգի ջան,
դուշմանն է անգութ:
Դէ, զարկէք, զարկէք, դէ կռուէք
քաջ քաջ:
Տիրոջ սուրբ կամքով, հոգի ջան,
մենք երթանք առաջ:

Անդրանիկի մասին գրուեցան շատ երգեր (Շերամը եւ ուրիշները), իսկ Աւետիք Իսահակեանը երիտասարդ տարիներուն գրեց Սերոբի մասին բանաստեղծութիւն մը, ուր կ'ըսուի. -

Ոսկէ գագաթը բարձրիկ Նեմրութ-այ
Վա՛ռ - վառ կը շողայ մէջ վանայ
ծովուն,
Ազիզ անունդ, քաջ Սերոբ - Փաշա,
Ալմաստով փեյուն մէջ մեր
սարերուն,
Թո՛ղ արարքներուդ արժանի փառքն կ'
Նողուէլ գուսանի անզարդ երգերում
Զինչ աղբիւրի պէս գլյ - գլգլյ...:

X

Նեմրութ-այ սարը հազար ակն ունի
Հազարն էլ Մշու դաշտն ի վայր
կ'երթայ,
Մենակ Սերոբի աղբիւրը սրտի
խեղճ ժողովրդի սրտի մէջ կ'երթայ,
Ազատ օրերի, դալար օրերի
Մարաւ ժողովրդի սրտի մէջ կ'երթայ:

Այսպիսով, 1860-ական թուականներէն սկսած՝ հայկական լեռները ապաստանած հայդուկները կը պայքարէին օսմանեան դաժան ռեժիմին դէմ, կը պաշտպանէին բոլոր ազգերու աշխատաւորները, Թուրք տարաձայնութիւններէ, քիւրտ բնիկներու եւ հայ վաչկատուններու հարստահարութենէն: Անոնք խումբեր կը կազմէին ու թէ հայկական ազգային կուսակցութիւններու, երբեմն ալ թուրքական կուսակցութիւններու եւ Ռուսաստանի թելադրանքով, այլ իրենց կամքով, ժողովուրդը հալածանքներէ պաշտպանելու նպատակով:

Սովետական Մանկավարժ
Ապրիլ

(*) Զօր. Անդրանիկ եւ իր պատերազմները:

ԱՆՏԱՐԲԵՐԸ

«Ինչ մարդ որ չէ հաւատում եւ չէ սիրում իւր ազգութիւնը, նա վերջանում է մարդ լինելուց»:

ՐԱՖՖԻ

Ընդունինք կամ ոչ, երկարութեան բան չի փոխուիր · տարիներու հետ հետզհետէ կը մաշին մեր ազգային դարաւոր բարքերը · ազգային ճանաչման մեր կլիտոր ազդակը՝ լեզուն, յետոյ նաեւ ազգային, յեղափոխական եւ ժողովրդական երգերը: Ընտանեկան յարկերէ ներս հայերէն գիրք ու թերթ դարձեր են աւելորդ բաներ: Ինչո՞ւ այս պատկերը, հարց կուտանք ամէն անոնց, որոնք վարակուած են անտարբերութեան ախտէն:

Թերեւս աւելորդ չէ կրկին յիշել այն սերունդը, որ թէեւ «մանկութիւն չունեցաւ» սակայն երբեք չանտեսեց իր մայրենի բարբառն ու ազգային սրբութիւնները:

Ականջալուր կ'ըլլանք ազգային, յեղափոխական եւ ժողովրդական երգերու, որոնց ոչ միայն եղանակները հարազատ չեն, այլեւ բառերն ալ իրենց հոգեբուխ իմաստներէն պարպուած են, դարձեալ հարց կուտանք · ի՞նչու: Լսեցէք վայր · կեան մը, թէ ի՞նչ կ'ըսէ մեր դարաւոր թշնամին · «Հայերն են Թուրքերը ջարդած 1915-ին»:

Դո՛ւն, ուրեմն անտարբեր հայ երիտասարդ, որ հայ ես անուն - մականունով, ի՞նչու հեռու կը մնաս ազգային մեր հաւաքական աշխատանքէն, նետէ՛ վրայէդ նուաստութեան քօղը ու բաց ճակատով մասնակցէ քեզի ծնունդ տուող ժողովուրդին գոյապայքարին: Համոզուած պէտք է ըլլաս, որ՝

«Զախորդ օրերը ամպեն նման կուգան
ու կ'երթան,
Վհատելու չէ, վերջ կ'ունենան,
կուգան ու կ'երթան...»:

Չի բաւեր ըսել «երկու կառք ունինք... երկու տուն ունինք ... լաւ գործ ունինք, ալ ի՞նչ կ'ուզեմ»: Այս բոլորէն վեր կայ ու կը մնայ մեր անժամանցելի դատը, այն, զոր մեզի կտակ ձգեցին մեր մէկ ու կէս միլիոն անթաղ նահատակները Տէր Զօրի կիզիչ անապատներուն մէջ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՈԶՆԻ»

Լենինականի - Շիրակ

Կարոյի կինը գնաց դատարան.
- Ուզում եմ բաժանուել ամուսնուց...:
- Ինչո՞ւ:
- Անկողնում ծխում է:
- Դա բաժանուելու հիմնաւոր պատճառ չէ:
- Բա, որ ականջս մոխրամանի տեղ է բանեցնո՞ւմ, - գոչեց կինը:

×

Օնիկն ու Կարոն երկուսով թռչում են օդապարանով: Օնիկը դուրս է գալիս բաց տարածութիւն: Մի քանի բոպէ յետոյ բախում է դուռը: Կարոն ներսից հարցնում է:
- Վո՞վ է:

×

Կուժիկը Երեւանում բարձրանում է աւտոբուս: Կանգառներին մօտենալիս վարորդը բարձրախօսով յայտարարում է.
- Արովեան... Թումանեան... Աղայեան...
Կուժիկը մօտենում է վարորդին.
- Ապեր ջան, իմ ազգանունն էլ Գիւմրեան է, որտե՞ղ իջնեմ:

×

Կուժիկը մօտենում է կինոթատրոնի դրամարկղին, երկարում դրամը եւ ասում.
- Քոյրիկ ջան, լաւ տեղեր տուր, հիւանդի համար է:

×

- Ի՞նչ է պատահել, Վարոսիկ ջան, հիւանդ հօ չե՞ս, - հարցնում է մայրը:
- Գլուխս կը ցաւայ:
- Աստուած ջանիդ սաղութիւն տայ, բալա ջան, գլուխդ հէչ:

×

Հիւրասիրութեան ժամանակ Ալեքի տղան հօր ականջին շշնջաց.
- Հայրիկ, ինչո՞ւ ես մի վարունգը մի անգամից քշում բերանդ:
- Շան տղայ, որ երկուս - երկուս քըցեմ, հբր հիւրերն ի՞նչ ուտեն, - բարկացաւ Ալեքը:

×

Հիմնարկի պետին ներկայացաւ սանէպիդ կայանի աշխատակիցը.
- Եկել եմ նորից պայմանագիր կընքելու:
- Այս անգամ ինչի՞ համար:
- Էլի կրծողների դէմ պայքարելու համար:
- Ի՞նչ կարիք կայ երկրորդ պայմանագիրը կնքելու:
- Դուք ճիշդ էք, բայց էդ անտէր մըկները մաել են պահարանը ու կերել նախկին պայմանագիրը:

×

Կարոն նոր շէնքում երկու ամիս բընակուելիս յետոյ, տան իրերը բարձեց մեքենան:
- Էս ո՞ւր կ'երթաս, Կարօ, - հարցրին հարեւանները:
- Ըստեղ ապրելու տեղ չէ:
- Ընչի՞, այ մարդ, մեր ի՞նչ վատութիւնն ես տեսել:
- Ձեր մէջ կարգին նարդի խաղացող չկայ...:

×

Ալեքը յանդիմանեց իր տան առջեւ պառկած հարբեցողին.
- Այ մարդ, էլ ուրիշ տեղ չկա՞ր պառկելու, ե՛լ էստեղից գնա:
- Իյա՛, քեզի վ՞ով կ'ըսէր, որ տունդ հենց խաղում չինէիր, - դժգոհեց հարբեցողը:

×

Ընկեր Մարգօն աշակերտներին տանում է Արարատի գաղաթ: Բարձրանալիս երախաները յոգնում են: Ուսուցիչը հինգ րոպէ ժամանակ է տալիս հանգստանալու համար, ապա սկսում է հարցեր տալ նըրանց, թէ ո՞վ ի՞նչ է դառնալու:
- Ես ալպինի՛ստ կը դառնամ, - ասում է Աշոտիկը:
- Ես բժի՛շկ եմ ուզում դառնալ, - վրայ է բերում Արամիկը:
- Իսկ ես ուզում եմ ե՛տ դառնալ, - ասում է Վարդանիկը:

×

Բժշկական ինստիտուտում ընդունելութեան քննութեան ժամանակ փրոֆէսօրը կատակով դիմեց Վարդանիկին.
- Քննութիւնը, տղաս, թատերական ներկայացում է: Պատկերացրէք, որ դուք դերասան էք, ես՝ հանդիսատես:
- Ճիշդ է, փրոֆէսօր, հբր յուշարարին ընչի՛ չէք կանչէ:

×

Ընկեր Մարգօն ծանր հիւանդ Թոռնիկին տանում է բժիշկ Վարդանիկի մօտ:
- Ընկեր Մարգօ, նոր Թոռնիկ ունենալը աւելի հեշտ է, քան սրան բուժելը, - խորհուրդ է տալիս Վարդանիկը:

×

Առաւօտեան ամուսինը նայում է հայելու մէջ.
- Ի՞նչ մտածեցիր, Թանկագինս, երբ երէկ տուն դարձայ աչքիս տակ կապտուկով:
- Երբ տուն եկար, այդ կապտուկը չկար:

×

Փորձի փոխանակման նպատակով հանդիպում են Լենինականցի եւ Կիրովականի երաժշտական դպրոցների կոլեկտիւներըը: Լենինականցին կիրովականցուն հարցնում է.
- Ձեր դպրոցում քանի՞ նոթա են անցնում:
- Եօթ: Իսկ ձե՞ր դպրոցում:
- Ո՛ւթ, - ասում է Լենինականցին՝ տօ՛, ռէ՛, մի՛, ֆա՛, սօ՛, լա՛, սի՛, ծօ՛:

×

- Ընկեր Պետրոսեան, ձեր աշակերտները ընձի ձնագնդիկով գարկեցին, - դըպրոցի ուսումնավարին բողոքեց Կարոն:
- Պատահում է, մէկ - մէկ էլ մե՛զ են խփում:
- Բա ի՞նչ միջոց կը ձեռնարկէք:
- Կամ կռանում ենք, որ չկպչի, կամ մտնում ենք խաղի մէջ:

×

Աւտոպուսից իջնելիս հարբած Կարոն դրամը մեկնեց դրան մօտ պատահմամբ նստած մի նաւաստու:
- Երկու տոմս:
- Ես, չե՞ս տեսնում, ծովային եմ, տոմսավաճառ չեմ:
- Ծօ, ժողովուրդ, շուրերդ հանէք, թըռէ՛ք, սխալուել, նաւ ենք նստէ, - ասում է Կարոն:

×

- Պարտքդ շատացել է, Կարօ ջան, - ասաց բուֆետապանը:
- Ի՞նչքան:
- Որ իմանաս՝ սիրտդ կը պայթի...
- Ձեմ տայ, տեսնենք ո՞ւմ սիրտը կը պայթի:

×

Մի անգամ Վարդանիկը լացով տուն է գալիս ու հօրը պատմում, թէ շէնքի տղաները ծեծել են իրեն:
- Տղայ ջան, դու կանգնիր շէնքի դուռը. իսկ ես կ'ելնեմ 4-րդ յարկ, դու կը հաշուես, թէ քանի հոգու դուրս կը գըցեմ:
Վարդանիկը սպասման մէջ է, մէկ էլ ըհը մէկը դուրս է ընկնում.
- Ո՛ւխ, ըսիկ մէ՛կ:
- Տղայ ջան, հըը մի՛ հաշուէ, ըդիկ ե՛ս եմ...:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄՈՅԹԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Փարիզի Հայկական Երաժշտութեան Համոյթը, որ ծանօթ է իր հայ տոհմիկ երաժշտութեան գոյատեւման բերած նըպաստով, Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներու ընթացքին իր երրորդ շրջապտոյտը կատարեց դէպի Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներ:

Այս շրջապտոյտը համերգներու արդիւնքներ կը ներփակէր նաեւ դասախօսութիւններու շարք մը զոր կատարեց Արամ Քերովբեան, որ ներկայիս կը պատրաստէ Համբարձումեան ձայնագրութեան եւ հայ եկեղեցական ութ - ձայնային դրութեան մասին ուսումնասիրութիւն մը Փարիզի Էքօլ Փրաթիք տէ Օթ զ'Էթիւտ-ի մէջ: Համոյթը 9 համերգ տուաւ հետեւեալ քաղաքներուն մէջ. -

Ֆիլատելֆիա, Ուաշինկթըն, Պէլմոնթ (Պոսթըն), Միլուաքի, Սան Ֆրէնկօ, ինչպէս նաեւ Նիւ - Եորք՝ Քոլոմպիա, Անն Արպըր՝ Միշիկընի, Ֆրէզնոյի պետական եւ Լոս - Անճըլըս, Քալիֆորնիոյ համալսարանները:

Իսկ դասախօսութիւնները որ տեղի ունեցան վերոյիշեալ չորս համալսարաններու եւ Ուաշինկթընի Ծորճթաուն համալսարանի մէջ, նիւթ ունէին ժողովրդական երաժշտութեան շարք մը առանձնայատկութիւնները եւ անոր աշուղական եւ եկեղեցական երաժշտութեան հետ փոխ - յարաբերութիւնը, պատմութեան ընթացքին: Դասախօսութիւնները կատարուեցան լուսապատկերներու եւ ձայնագրութիւններու ընկերակցութեամբ:

1976-ին հիմնուած Հայկական Երաժշտութեան Համոյթը ներկայիս ունի չորս անդամներ. երգչուհի՝ Վիրճինիա Փաթթի Քերովբեան, երգիչ եւ թառահար՝ Ռուբէն Ցարութիւնեան, քանոնահար՝ Արամ Քերովբեան, թմբկահար եւ դափահար՝ Խոսրով Զարգարեան: Համոյթի անդամները կուգան Սփիւռքի զանազան ափերէն եւ հայրենիքէն, ինչպէս՝ Ուաշինկթըն, Թեհրան, Պոլիս եւ Երեւան:

Համոյթը կը մեկնաբանէ զանազան գաւառներու ժողովրդական տոհմիկ եւ Սայեաթ Նովայի երգերը, առանց արդիական մշակումի կամ այլաբանութեան. ինչ որ բարձր գնահատանքի կ'արժանանայ ունկնդիրներու կողմէ, որոնց զգալի մասը կը կազմեն ոչ - Հայերը:

Ֆրանսայի Պետական ձայնասփիւռը՝ Ռատիօ - Ֆրանս, իր աւանդական երաժշտութիւններու նուիրուած ձայնապընակներու շարքին 1983-ին հրատարակած է համոյթին Փարիզի Օփէրա - Քոմիքի սրահին մէջ տուած համերգի ձայնագըրութիւնը. սոյն ձայնապնակը միակ ըսփիւռքահայ արտայայտութիւնն է նոյն շարքի չորս հայաստանեան ձայնապնակներու կողքին:

Հայկական Երաժշտութեան Համոյթի աշխատանքը կը նպատակ ոչ միայն հայ տոհմիկ երգի յարատեւման, այլ նաեւ սերունդներու միջեւ կապերու ամրապընդման, ողջ պահելով հայ երաժշտական ժառանգութիւնը, որ նախապայման մըն է հայ ստեղծագործութեան:

Այս առիթով տեղական հայ մամուլը դրուատիքով արտայայտուած է համոյթին ելոյթներուն մասին, յատկապէս շեշտելով հայ տոհմիկ երգը իր հարազատութեամբ ներկայացնելու անոր բծախընդրութիւնը:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Պառկած էր աչքերուս մէջ նայելով եւ մէկ բան միայն խնդրելով ինծմէ. չթողում որ մեռնի: Եւ սակայն ան ալ այդ պահուն չէ՞ր կանչած արդեօք իր երիտասարդ մարդու բոլոր երազներն ու պրումները, ան ալ այդ պահուն չէ՞ր ափսոսած իր անհետացած անցեալին վրայ, իր անհետացած կեանքի ընկերուհիին կարօտով: Ահ, հօրս վերջին տասը վայրկեանները: Ես երբեք չեմ մոռնար զանոնք: Սրտի տագնապէն կէս ժամ վերջ աչքերը բացած էր, նայուածքները շուրջը պտըտցուցած ու ժպտած էր: Երեսներուն կրկին գոյն եկած էր:

- Անցաւ, ըսած էր այդ պահուն, անցաւ, հաւատացէք շատ լաւ եմ...:

Անկէ վերջ տասը վայրկեան միայն ապրած էր: Բայց արդեօք ի՞նչեր զգացած էր այդ տասը վայրկեաններու ընթացքին, ի՞նչպիսի փոթորիկներ ու կարօտներ ապրած էր, առանց որ մենք կասկածէինք որեւէ բանէ:

Նոյնն է որ կը պատահի հիմա: Սաթենիկս, իմ անուշ աղջիկս պիտի գայ վաղը ու պիտի նստի քովս: Ուրախութիւնս պիտի հարցնէ: «Շատ լաւ եմ, շատ շատ լաւ եմ» պիտի պատասխանեմ: Ու ան ոտքերուս ոսկոր դարձած եղունգները կտրելու, կամ անշարժութենէ թմրած ծունկերս շփելու ատեն, միտքէն իսկ պիտի չանցընէ, թէ անկողնիս մէջ կռնակի վըրայ պառկած, ետ կը կանչեմ հին աշխարհս եւ սպառած ցանկութիւններս...:

Եւ վերժին կը մտնէ սենեակէն ներս, յօրանջելով ու ակնարկ մը նետելով դէպի իմ կողմը, տեսնելու համար թէ ինչ կ'ընեմ: Ես կռնակի վրայ պառկած եմ եւ այնպէս կը ձեւացնեմ թէ կը մտածեմ: Իրականութեան մէջ, իրեն է որ կը սպասեմ տեսակ մը անհամբերութեամբ, ժամ առաջ զինքը ունենալու համար թեւերուս մէջ: Դուրսը գարուն է, գիշերը լեցուն՝ մրմունջներով ու թմբուկի բուրմունքով, որոնք կը հասնին դրացի պարտէզներէն: Քիչ առաջ ննջասենեակին պատուհանը խցեցուցի, վարագոյրները քաշեցի ու լուսամփոփը վառեցի: Սաթենիկն ալ հաւաքեց իր դասագիրքերը, լեցուց զանոնք պայուսակին մէջ եւ քաշուեցաւ իր սենեակը: Վերժին կը յօրանջէ ու կը հարցնէ, առանց ինծի նայելու.

- Ի՞նչ կը մտածես:

- Ոչինչ, կը պատասխանեմ:

Ձեռքը օրուան թերթը կայ, զոր կը թողու անկողնին վրայ եւ կը մօտենայ արդուզարդի սեղանին: Պահ մը ինքզինք կը քննէ անոր հայելիին մէջ: Կը հառաչէ ու կը հեռանայ հայելիին քովէն: Ցետոյ յանկարծ երկու ձեռքերը կը տանի փէշին տակ եւ զոյգ ծնրակապերէն կը քակէ գուլպան, զոր վար կը սահեցնէ խնամքով: Ցետոյ մատներուն ծայրովը կը քաշէ ու քովնտի աթոռին վրայ կը թողու ապատ մնացած գուլպան, որ կարծես թռչելով կ'իջնէ ու կը թառի հոն: Նոյն շարժումով կը հանէ միւսը եւ կրկին հայելիին կը մօտենայ: Ի՞նչ կը փնտռէ այդ հայելիին մէջ, կամ իր դէմքին վրայ, չեմ գիտեր: Շպարուած չէ, մազերն ալ չեն յարդարուած: Աշխատանքի օր մըն էր, որու ընթացքին չէր կրցած խնամք տանիլ ինքն իրեն: Բայց ես զինքը դարձեալ գեղեցիկ կը գտնեմ, հասուն եւ լուրջ: Միայն քիչ մը տժգոյն, քիչ մը յոգնած: Երկար մազերը կը թափին ծոծրակէն վար եւ երբ այսպէս ետեւէն կը նայիմ, ինծի այնպէս կը թուի թէ քառասունհինգ տարեկան է ան տակաւին:

Հայելիէն կը հեռանայ, ձեռքերը ետեւ տանելով կը սկսի քակել իր շրջազգեստին կոճակները: Դող մը կ'անցնի մարմնիս վրայէն: Օ՜ քանի տարիէ ի վեր ամէն գիշեր ան այսպէս կը հանուի դիմացս եւ ես գրեթէ անգիր գիտեմ իր իւրաքանչիւր շարժումը: Երբեմն գլուխս անդին կը դարձնեմ ու չեմ նայիր անգամ: Բայց երբեմն բացառիկ հաճոյք կը պատճառէ այդ տեսարանը ինծի:

Վերժին մէկ շարժումով կը հանէ շըրջազգեստը ու զայն կը թողու անկողնին վրայ: Ձեռքերը ետին կը տանի, կը քակէ կրծկալը: Երբ մէկ ձեռքով անդին կը նետէ կրծկալը, միւսով կը շփէ իր ազատ մնացած ստինքները: Ցետոյ գիշերանոցը կը վերցնէ ու կը պատրաստուի զայն հագնելու: Այն ատեն է որ կը միջամտեմ մեղմ ձայնով.

- Մի հագուիր, կ'ըսեմ:

- Ինչո՞ւ, կը հարցնէ անակնկալի եկածի պէս:

- Մի հագուիր, կը կրկնեմ:

Վերժին կը ժպտի ու կը վարանի: Կը կարծեմ որ պիտի չհնազանդի ու գիշերանոցը պիտի հագնի: Բայց չի հագնիր: Գիշերանոցը վար կը թողու այնպիսի դժկամակութեամբ մը, որ կեղծ կը թուի ինծի: Ցետոյ կը մօտենայ ու անկողին կը մտնէ...

Օ՜, իր շարժումներուն մէջ ոչինչ կայ որ պիտի մատնէ թէ այս տեսարանը մեր միջեւ կը կրկնուի վերջին անգամ ըլլալով: Իր շարժումներուն մէջ ոչինչ կայ, որ պիտի մատնէ, թէ կը քալենք դէպի աղէտ մը եւ յաջորդ օրն իսկ ան պիտի իյնայ հիւանդի անկողին, ուրկէ պիտի չկարենայ ելլել անգամ մըն ալ: Ոչինչ, ո՛չ մէկ ազդարարութիւն: Ոչ մէկ ազդարարութիւն ճիշդ այնպէս ինչպէս տարիներ վերջ, Ցունուար 4-ի առաւօտ մը, խանութէս դէպի փողոց քալել պիտի սկսիմ առանց գիտնալու թէ կը մօտենամ աղէտի մը:

(Շար. 59)

(Շար. Ա. էջէն)

է, որ կը փաստէ թէ Թուրքիա - Եւրոպա յարաբերութիւնները քիչ մը եւս զօրա - ցած դուրս կուգան այս փորձութենէն։

×

Եւրոպական Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբի կողմէ հայկական տեղեկագրին մասին տրուած որոշումը գոհունակութիւն պատճառած է նաեւ Թուրքիոյ ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն։ Միայն թէ ընդդիմադիրները դիտել կուտան որ այդ որոշումը տրուած է միմիայն մէկ քուէի առաւելութեամբ, ինչ որ մտահոգիչ է եւ ցոյց կու տայ որ կառավարութիւնը աւելի լրջօրէն հակելու է այս խնդրին վրայ։

ՏԵՓ-ի կուսակցապետ ճինտորուք յայտնեց թէ հայկական հարցին միջազգային հրապարակներու վրայ վիճարկումին խնդ աւելորդ է եւ Թուրքիա պէտք է դէմ ելլէ այդպիսի վիճարկումներուն եւ պէտք չէ կարուի անոնց։

Ճինտորուք բսաւ հետեւեալը. պէտք չէ մխիթարուինք Յանձնախումբին որոշումով։ Կարեւորը այսպիսի վիճարկումներու արգելք ըլլալն է։ Որովհետեւ ատոնք կը մաշեցնեն Թուրքիան։ Օր մըն ալ մէկ կամ երկու քուէ միւս կողմ սահելով մեզի դէմ որոշում մը կրնայ տրուիլ։ Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած ժողովրդավարութեան վէճի նիւթ դառնալը կը նուաղեցնէ մեր երկրին ծանրութիւնը միջազգային հրապարակի վրայ։ Անոնք որ այսպիսի առաջարկներ կը բերեն միջազգային կազմակերպութիւններու, իրենց ուժը կ'առնեն այն պարագայէն թէ Թուրքիոյ մէջ վարչակարգն ու կառավարութիւնը վիճելի հարցեր են։

ԱՀՓ-ի փոխ - Նախագահ Կիւլչօքսիւղալ բսաւ որ պատմական ճշմարտութիւնները հետզհետէ երեւան կ'ելլեն եւ անոնց արժէքը կը հասկցուին։

ՀՏՓ-ի փոխ - Նախագահ Իպրահիմ Չէթինքայա եւս բսաւ որ թէեւ արդիւնքը գոհացուցիչ է, բայց որոշումը տրուած է միայն մէկ քուէի առաւելութեամբ եւ ասիկա վաղը ինչ ձեւ կ'առնէ, յայտնի չէ, այս պատճառաւ Թուրքիա աւելի աշխատանք պէտք է տանի հայկական հարցին իրական ծալքերը դուրսիններուն բացատրելու համար։

Չէթինքայա սապէս արտայայտուեցաւ.- Հայկական տեսակէտի ու ցեղասպանութեան տեղեկագրին պաշտպանները եթէ կրցած են Եւրոպայի Խորհրդարանին մէջ 19 քուէ հաւաքել, ասիկա կը նշանակէ թէ Թուրքիա թեթեւի առած է այս գործը։ Ցեղասպանութեան տեսակէտը պաշտպաններ կը գտնէ, որովհետեւ անոնց բուն նպատակը Հայերը պաշտպանել չէ, անոնց նպատակն է Հայերը չահագործել եւ Թուրքիոյ գլխուն փորձանք փաթթել։

UGA - ARDZIV
MARSEILLE

Grande Fête Champêtre

Dimanche, 6 Juillet, toute la journée

Parc des Loisirs de Valabre

ANIMATION :

Orchestre Sardarabad et Terzelec

— Jeux d'enfants —

— Buffet — Ambiance arménienne —

Radio ASK

le SAMEDI 5 JUILLET, à 10h05
dans le cadre de notre magazine hebdomadaire d'information,
«ACTUALITES 7 JOURS»
dirigé par notre jeune commentateur politique de 17 ans GUILLAUME HAMALIAN, RADIO ASK reçoit Monsieur DANIEL BILALIAN, ex-présentateur du journal télévisé sur ANTENNE 2.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն - Ժեռոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տէր եւ Տիկին Թախթալեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թագւորեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սահակեան 200 Ֆ., Տիկին Սիրարփի Մարգարեան 200 Ֆ., Տիկին Արմենուհի Մանուկեան 200 Ֆ., Տիկին Արմենուհի Ամապիլեան 100 Ֆ., Տիկին Հօփճանեան Էլիզ 100 Ֆ., Տիկին Բարսեղեան 100 Ֆ., Տիկին Թագուհի Չաթալեան 100 Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Արաքսի Պապանեան եւ զաւակները՝ Ժիլպէր, Մակի եւ Ալէն եւ թոռները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, գրաւոր, հեռագիրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԹԱԳՒՈՐ ՊԱՊԱՆԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

Ի մասնաւորի խորին շնորհակալութիւններ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբին եւ Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն։

Այս առթիւ, Տիկին Արաքսի Պապանեան իր ամուսնոյն յիշատակին 400 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

-ՎԱՐԴԱՎԱՌ-

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի Յուլիս 6, Վարդավառ է։ Տօն պայծառակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի թաբոր լերինն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Երկուշաբթի, Յուլիս 7, յիշատակ է մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյն մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի՝ ժամերգութիւն ժամը 9-ին, պատարագ՝ ժամը 10-ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ կիրակի, Յուլիս 6-ին, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւորութեամբ կը նշուի Վարդավառի տօնը, Պայծառակերպութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, հանդիսապետութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հովիւը հոգիւր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Իսկ առաւօտեան պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Խաչիկ ԵԼՄԱՋԵԱՆ-ի։

Սկիզբ ժամերգութեան . . ժամը՝ 8.00
Ս. Պատարագ . . . . ժամը՝ 10.00

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 6, տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

×

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյն երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Յուլիս 7, Երկուշաբթի երկրորդ օր Վարդավառի յիշատակ է Մեռելոց. յետ աւարտման արարողութեանց հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

Պատարագ, Կիրակի ժամը 10-ին։
Երկուշաբթի ժամը 10-ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԹԻՒ

Յարեթ Յարութիւնեան, որպէս հին տարօնցի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Երկուշաբթի, Մեռելոցի օրը, Յուլիս 7, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին Տարօն աշխարհի բոլոր նահատակներու յիշատակին։

Ի փառութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն։

×

Եւ այս առթիւ 600 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Փայլակ Կիրակոսեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղիկի Տիկին Մարթա Մանուկեանի մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Յրանոսեան Խօրոտէքեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց զաւկին՝ Սերժ Խօրոտէքեանի, անոր ծննդեան տարեդարձին առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ. - Ոմն Տիկին մը 100 Ֆ.։

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e
organise
une soirée autour de
Vahé OSHAGAN
— LECTURE DE POEMES —
— DISCUSSIONS — DEBAT —
Jeudi 3 Juillet
à 20 heures 30

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յուլիս 6, ժամը 11-էն մինչեւ 22, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ։

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ նաեւ ժամը 11.30-ին Հանգստեան Տան նոր կառուցուած շէնքին բացումի արարողութիւնը բարձր հովանաւորութեամբ Ընկերային Գործերու Նախարար՝

Պ. ՖԻԼԻՓ ՍԷԿԷՆ-ի

Ձոխ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ,
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ
ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ
ՋԵՓԻՒՌ ԽՈՒՄԲԸ ԻՐԵՆՑ ԿԻԹԱՌՆԵՐՈՎ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
39 - 83 - 20 - 67 կամ 48 - 78 - 02 - 99

Մոնմորանսի երթալու համար. -
Gare du Nord - descendre à Enghien-les-Bains
Prendre l'autobus 612 ou 13 et descendre à Groslay

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի դաշտահանդէսին առիթով՝

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԺԻՒՐԱ

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Երթ, Շաբաթ, Յուլիս 12, առաւօտուն
Վերադարձ, Երկուշաբթի, Յուլիս 14, երեկոյեան
Ճամբորդութիւն եւ 2 գիշեր պանդոկ՝ 450 Ֆ.։
Արձանագրութիւն՝ 47 - 83 - 70 - 89 իրիկունը, Յուլիս 5-էն առաջ։

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. 42. 89.27.47

''Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն''

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
4

VENDREDI
4 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.261 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.261

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կամ իր «իմաստուններ» որոնց չորքին է նախկին նախարար՝ Ռոպէր Պատէնթէր, սահմանադրական նկատեց ընտրական նոր օրէնսգիծը (մեծամասնութիւն, 2 շրջան), որու դէմ առարկած էին ընկերվարականները եւ դիմած Սահմանադրական Խորհուրդին: Այս հաստատումին կ'ընկերանան կարգ մը վերապահութիւններ, ինչ կը վերաբերի նահանգներու ընտրական բաժանումներուն, որոնց կը ձեռնարկէ Ներքին նախարարը: Փարիզ առաջարկեց, նոյն օրը, հեռատեսիլի Անթէն 2 կայանէն, որ ժողովրդավարութիւնը կը յարգուի: Ընդհանրապէս, սակայն, Ներքին նախարար ընտրական այս կտրտումները կը ջանայ այնպէս ընել, որ նպաստէ քաղաքական իր հոսանքին:

ՔԱՒԸՑՈՒԻ ՏԻՒ ՏԷՎԸԼՈՓԸՄԱՆԻ պատմութիւնը ամէն օր նոր հանգրուան մը կը թեւակոխէ, մինչ նախկին նախարար՝ Նուշիի գրասենեակին պետը՝ Իվ Շալիէ անգտանելի կը մնայ: Երրորդ անձ մը եւս մեղադրանքի տակ առնուեցաւ: Այս անգամ օդանաւային գծերու հիւրընկալող օրիորդ մըն է, բարեկամուհի Իվ Շալիէի, որ նուէր ստացած էր 5րդ թաղամասին մէջ դեղեցիկ յարկաբաժին մը կամ մը, բոլորը վճարուած փերոյիշ… միութեան դանձապահին կողմէ: Համա-փախստութեան սովորական պատմութիւն մը, բայց նախարարական մակարդակի վրայ: Երեւան կ'ելլէ, որ Շալիէ տասնեակ աստառձեռն մէկն է, որ նուէր եւ վրամ բաշխած է աջ ու ձախ (հաւանաբար աւելի՝ ձախ…): Կեդրոնական դէմք մըն է Շալիէ, ուղածը ըրած է առանց որեւէ հակակշռի իր նախարարին (Համագործակցութեան): Մէկուն գրած է նոյնիսկ. «Նախարարը՝ ես էի»: Գլխաւոր գործունէութիւնը եղած է միութիւններ, ընկերակցութիւններ ստեղծել, ապա լուծել, տասնեակ միլիոններ ձեռք անցընելով:

ԽՕՋԱԼ խանդավառ ընդունելութեան արժանացած է, երբ ժամանած է հիւսիսային Կիպրոսի «Թուրք Հանրապետութիւն»: Այս այցելութիւնը դատապարտուած է Միացեալ-Նահանգներու, Խորհ. Միութեան եւ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար՝ տէ Քուէյյարի կողմէ, բայց Խօզալին հոգը չէ եւ թրքական իւրայատուկ տրամաբանութեամբ կը պատասխանէ՝ «Ամէն իրաւունք ունիմ հիւսիսային Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութիւն գալու, ինչպէս Փափանտրէու իրաւունք ունի հարաւային Կիպրոս այցելելու»: Նիքոսիոյ մէջ, քաղաքապետէն ստացած է քաղաքին բանալին եւ Թուրք կիպրական քաղաքացիութիւն:

ԱՆՐԻ ՌՈՔԻ տոքթորայի աւարտաճառի ընդունումը ջնջուեցաւ, այն պատրուակով թէ ձեւի — ոչ խորքի — անկանոնութիւններ, սխալներ, թերիներ կան, որոնք թոյլ չեն տար որ տոքթորի տիտղոսին արժանանայ թեկնածուն: Նանթի համալսարանին ներկայացուած էր այս աւարտաճառը, 64-ամեայ Ռոքի կողմէ, որ կ'ուրանայ «կազի սենեակներու» գոյութիւնը եւ Հրեաներու ցեղասպանութեան իրականութիւնը: Աւարտաճառը հիմնուած է Նացի ապայ կենդրոնի «տետրակներ»ուն վրայ (գրական վերլուծում եւ քննարկում): Նանթի համալսարանի պատասխանատուին մանրազնին քննութիւնն է որ, երեւան հանած է անկանոնութիւններ: Փարիզի մէջ, փրոֆ. Ռուժօ կը հրաժարի այդ թէզով զբաղիլ, նկատելով որ թեկնածուին մեկնելով քննադատական քննութենէ մը պատմական մարդ կը մտնէ: Ռոք Նանթ կը տանի աւարտաճառը եւ հոն կը ներկայացնէ: Այս ջնջումը, սակայն, շատ գոհացուցիչ չի նկատուիր, քանի որ հիմնուած է ձեւի եւ այլ անկանոնութիւններու և խարդախութիւններու վրայ, բայց բնաւ առարկութիւն չկայ խորքին, այսինքն բուն նիւթին մասին: Գալով ենթակային, բնաւ հոգը չէ որ այլեւս տոքթոր չէ եւ կ'ըսէ որ կարեւորն այն է որ թէզը կը մնայ: Իր տեսակէտը կը նկատէ «ժայռի պէս ամուր» եւ կը պնդէ. - «Գարզապէս ցոյց տուի որ հիմնական վկայութիւն մը կազի սենեակներուն վրայ, ապահովաբար կեղծ է եւ թէ առնուազն անճշդութիւններ եւ անհաւանականութիւններ կը պարունակէ»: Տիկին Սիմոնն Վէյլ, որ նման այլ պարագաներու, կը նախընտրէ «փոխարինող» մը գրկել (Քաղաքական յանձնախումբ Եւրոպայի Խորհրդարանի) «Նախատական թէզ մըն է» կ'ըսէ «Ողջակիզումին զոհերուն համար», բայց թերեւս, եւրոպացի էր «կուսակիցներուն» հետ մարդուն հասցէն տալ Թուրքերուն, որոնք կրնան, հանդիստ սրտով, թէզ մըն ալ ապսպրել Հայերու ցեղասպանութեան չգոյութիւնը փաստող…:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«Ա Ր Ա Ր Ա Տ» ՄԱՐԶԱՒԱՆԻ

ՓԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

——×——

«Յառաջ»ի Յունիս 27-ի մեր թիւով կը յայտնէինք, թէ պարսկական իշխանութիւնները փակած են Արարատ մարզաւանը, առանց պատճառաբանութեան:

Նոր ստացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Յունիս 22-էն 28 թիւերը, որոնցմէ քաղելով կուտանք յաւելեալ մանրամասնութիւններ:

Յունիս 21-ի կէսօրէ ետք, ժամը 15-ին է, որ գոցուած է մարզաւանը եւ հրահանգուած՝ ազատեցնել մարզաւանի բոլոր աշխատանքները: Յաջորդ առաւօտուն, երբ մարզաւանի պատասխանատուները դիմած են պատկան գրասենեակը, անոնց թելադրուած է դիմել Ներքին նախարարութեան:

Երեսփոխան Վարդան Վարդանեան դիմած է վարչապետի գրասենեակը եւ Ներքին ու առաջնորդութեան նախարարութիւններու ներկայացուցիչներուն, որոնք յայտնած են թէ հարցը կը հետապնդեն եւ արդիւնքի մասին ալ տեղեակ կը պահեն զինք:

ՀԻՒՐ ՄԸ ՏԻԹՐՈՅԹԷՆ

Անցեալ օր Խմբագրատուն այցելեց հին բարեկամ մը, որ քաղաքս կը գտնուի հիւրաբար: Նախկին Իսթանպուլահայ (միշտ Իսթանպուլահայ՝ կ'ըսէ ինք) այժմ Տիթրոյթաբնակ Եդուարդ Աճէմեանն է ան: Հաճոյք մը եղաւ լսել Տիթրոյթ հաստատուած Պոլսեցիներու կացութեան եւ Պոլսահայ Միութեան ներկայ վիճակին մասին: Ատոր փոխարէն Պ. Եդուարդ Աճէմեան մեզի ըսաւ որ միջոց մը ի վեր արդէն քաղաքս կը գտնուէր եւ կրցած էր հետեւիլ մշակութային վերջին մեր անցուդարձերուն եւ թէ շատ խանդավառ էր տեսնելով թէ բեղուն աշխատանք կը տարուէր այստեղ բազմաթիւ մարզերու մէջ:

ՏԻԹՐՈՅԹԻ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԷՆՔԸ

Պ. Աճէմեանէ տեղեկացանք թէ Տիթրոյթի Պոլսահայ Միութեան շէնքը վերջերս դադրած էր նպատակայարմար ըլլալէ եւ այդ իսկ պատճառաւ յարմար դընուլ մը ծախուեցաւ ան: Շէնքը Րուայալ Օք քաղաքին ամենահին շէնքերէն մէկն էր եւ իբր այդ պատմական հնութեան արժէք կը ներկայացնէր: Քաղաքապետութիւնը չէր արտօներ որ ատոր տեղ նոր շէնք մը կառուցուէր: Այդ շէնքը փլցնելը պիտի վնասէր նաեւ Հայոց վարկին: Պոլսահայ Միութեան Վարչութիւնը Քաղաքապետութեան դիտել տուաւ որ իրենք ալ չէին փափաքեր փլցնել շէնքը, բայց անոր համար պայման էր որ Քաղաքապետութիւնը ապսեփականացնէր զայն լրիւ արժէքով: Անցեալ տարի Քաղաքապետութիւնը ի վերջոյ շէնքը գնեց 125.000 տոլարի, ինչ որ գոհ ձգեց Միութեան վարիչները, որովհետեւ այդ գնով գնորդ գտնել կարելի չէր: Արդարեւ Քաղաքապետութիւնն ալ հազիւ 52.000 տոլարի կրցաւ զայն ծախել ուրիշի մը:

Այժմ Պոլսահայ Միութեան Կեդրոնը փոխադրուած էր մօտակայ Սաթֆիլտ քաղաքի շէնքերէն մէկուն մէջ հանդրուանէտ գրասենեակ մը: Անհրաժեշտ պարագային Միութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի 80 - 90 հոգիի յարմար հաւաքարահ մը, ինչ որ առ այժմ Միութեան համար բաւարար է:

Պոլսահայ Միութիւնը, Տիթրոյթի նման քաղաքի մը մէջ, ուր տարածութիւնները ահաւոր են եւ կը դժուարացընեն անդամներու մէկտեղումը, ձեռքէն եկածը կ'ընէ վառ պահելու համար մշակութային գոյատեւման ջահը:

Պ. Աճէմեան լուրեր հաղորդեց նաեւ մեզի ծանօթ Իսթանպուլահայերու մասին: Բայց չահեկան եղաւ իր հետ տեսակցիլ մեր վերջին ամիսներուն կարգ մը գործունէութիւններուն մասին, որոնց ներկայ գտնուած էր:

Տիթրոյթի Պոլսահայ Միութեան նախկին Ատենապետ, Իսթանպուլահայ մեր բարեկամը Եդուարդ Աճէմեան, Խմբագրատուն տրուած այցելութեան ընթացքին գոհունակութիւն յայտնեց որ Իսթանպուլի մէջ վառ կը պահուի աւանդութիւններու ջահը:

- Սա վերջերս Կեդրոնականի հարիւրամեակը եւ Մխիթարեանի 160-ամեակը կարեւոր իրադարձութիւններ էին, ըսաւ: Ներկայ գտնուեցայ Մխիթարեանի հանդիսութեան, փառաւոր էր:

Այս մասին երբ մեր խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ, երեւան ելան չահեկան անդրադարձումներ: Կ'արձանագրենք մեր բարեկամին խորհրդածութիւնները. -

«160-ամեակի հանդիսութեանց առեն առիթը ունեցայ հանդիպելու բազմաթիւ հին ծանօթ բարեկամներու: Եթէ նկատի առնենք նաեւ Կեդրոնականի հանդիսութիւնները, շատ լաւ ձեռնարկներ կը յաջորդեն իրարու: Միայն թէ այս ձեռնարկները կը դատապարտուին մնալու որպէս կրաւորական կոթողներ, եթէ անոնք չծառայեն որպէս ներշնչման աղբիւր ապագայի առընչութեամբ եւ չվերածուին դրական ու ներգործական արդիւնքի: Յոբելենական հանդիսութիւնները պէտք չէ սահմանափակուին անցեալի հանդէպ որպէս կարօտի արտայայտութիւններ մնալով: Այս բոլորը սկիզբ ըլլալու են տոհմիկ ամուր դաստիարակութեան մը ծրագրին հաստատութեան ու գործադրութեան: Այլապէս կը մնան որպէս ափսոսանքներու արտայայտութիւն եւ զգացական վերյիշումներ, զգացական կեղծ գոհացումի ապարդիւն տէնչութիւններ:

«Արտասահմանի մէջ հաստատուած բազմաթիւ կեդրոնականցիներ ու Մխիթարեանցիներ կան: Անոնց ալ օժանդակութիւնը կարելի է խնդրել ուսանողական ու ուսուցչական տագնապներու լուծման եւ առողջ դաստիարակութեան մը ի նպաստ: Պէտք չէ մոռնալ որ ամենադժուարին եւ անկարելի նկատուած գործն անգամ կարելի կը դառնայ եթէ նախ միասնութիւն մը գոյացնենք գաղափարին շուրջ եւ յետոյ լծուինք անոր իրագործումին»:

×

Թելադրութիւնը տեղին է, հակառակ որ, ափսո՜ս հազար անգամ կրկնուած է, առանց որ լրջօրէն հակինք ատոր վրայ: Տեսնենք թէ ե՞րբ ժամանակը պիտի գայ լրջօրէն հակելու: Արդեօք այն ատեն միայն երբ գործը գործէն անցա՞ծ պիտի ըլլայ:

Շնորհակալութիւն Տիթրոյթցի (ներողութիւն, միշտ Իսթանպուլահայ) մեր բարեկամին:

«ՄԱՐՄԱՐԱ»

Յունիս 23 / 24

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԱՇՈՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ-Ի ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 24-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Յունիս 21-ին իր մահկանացուն կնքած է Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր գլխաւոր դիւանային վարչութեան պետ, պատմաբան Աշոտ Յովսէփի Յարութիւնեան: Ծնած էր 1911-ին՝ Ղափանի շրջանի Արծուանիկ գիւղը: 1930-ին աւարտած է Գորիսի մանկավարժական ուսումնարանը, իսկ 1939-ին՝ Երեւանի Խ. Աբովեան մանկավարժական հիմնարկը: Եղած է դպրոցի տեսուչ՝ Ղափան թէ Երեւան: 1941 - -1963 թուականներուն Աշոտ Յարութիւնեան աշխատած է խորհրդային բանակին մէջ: 1963-ին նշանակուած է Հայաստանի գլխաւոր դիւանային վարչութեան պետ: Հեղինակն է գիտական կարգ մը աշխատութիւններու, նուիրուած Ա. եւ Բ. Աշխարհամարտերու պատմութեան հարցերու եւ խորհրդային ռազմական դէմքերու կեանքի ու գործունէութեան լուսաբանման: Իր ղեկավարութեամբ հրատարակուած են 11-րդ կարմիր բանակի, 76-րդ, 409-րդ եւ 89-րդ Թամանեան հայկական հրաձգային զօրաբանակի մարտական գործունէութեան փաստաթուղթերու հաւաքածոները: Աշոտ Յարութիւնեան խմբագրապետն էր «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին:

ԲԱՌԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Է

Իմ սիրելի դասախօս Հրաչեայ Աճառեանը հայերէնի համեմատական քերականութիւն անցնելիս, երբ հասաւ հնդեւրոպական նախահայրենիքի հարցին, ասաց. «Մեր լեզուն, ինչպէս տեսաք, հնդեւրոպական է, ուստի որտեղ որ եղել է Հնդեւրոպացիների նախահայրենիքը, այնտեղ էլ եղել են Հայերիս հեռաւոր նախնիները»: Սա, անշուշտ, Թուաբանական ճշմարտութիւն է: Բայց որտե՞ղ է եղել այդ նախահայրենիքը: Անցնելով այդ հարցին՝ Աճառեան կարծես փոքր-ինչ անվստահ դարձաւ: Նախ ասաց, որ նախահայրենիքի տեղը դեռեւս ճշդուած չէ, բայց յետոյ սկսեց իբրեւ իրողութիւն շարադրել իր ուսուցիչների՝ Ա. Մէյէի եւ Հ. Հիւպշմանի տեսակէտը, որի համաձայն հնդեւրոպական նախահայրենիքը եղել է Եւրոպայում: Ես հարց տուի.

- Սիրելի ուսուցչապետ, դուք մեզ սովորեցնում էք, որ առանց փաստի գիտութիւն չկայ: Բայց ի՞նչ փաստ կայ, որի համաձայն այդ նախահայրենիքը եղել է Եւրոպայում եւ Հայերը նախապէս այնտեղ են եղել:

Աճառեանը ժպտաց.

- Ահա քեզ մի ուժեղ փաստ առեմ: Առիւծ բառը բնիկ հայկական է, հնդեւրոպական մայր լեզուից ժառանգուած: Դա նշանակում է, որ հնագոյն Հայերը եղել են այնպիսի մի տեղում, որտեղ առիւծ է եղել: Հայաստանում առիւծ չկայ եւ երբեւէ չի եղել: Իսկ, օրինակ, Թրակիայում եղել է:

Ես անձնատուր չեղայ.

- Իսկ դա ինչի՞ց է իմացուել:

- Այն բանից, որ Թրակիայում առիւծի ոսկորներ են գտնուել, իսկ Հայաստանում՝ ոչ:

Դրանից յետոյ սկսեցի հետաքրքրուել այդ հարցով: Իրօք, հնէաբանները, կենդանաբանները պնդում էին, որ Հայաստանում առիւծ չի եղել, քանի որ այդ կենդանու ոսկորներ Հայկական լեռնաշխարհի (Մեծ Հայքի) ամբողջ տարածքում որեւէ տեղ չի գտնուել:

Յետոյ բացուեցին Երեւան - Էրեբունի բերդի որմնանկարները՝ առիւծների փառահեղ պատկերներով՝ առիւծներն իրար դիմաց, առիւծի որս, Հայկ - Հայլը կամ նրա քուրմը առիւծի վրայ ... Արդեօք կարո՞ղ էին հին Հայերը իրենց պալատները առիւծապատկերներով զարդարել, եթէ երկրում բոլորովին առիւծ չի եղել:

1961 թ. լոյս տեսաւ Վախթանգ Անանեանի գիրքը՝ «Հայաստանի կենդանական աշխարհը»: Հեղինակը բազմաթիւ օրինակներով ու փաստարկներով ջանում էր ապացուցել, որ Հայաստանում առիւծ եղել է: Ահա այդ փաստարկներից մի քանիսը. Ն. Ք. 4-րդ, 3-րդ հազարամեակներից եկող հայաստանեան ժայռապատկերներում ներկայացուած է առիւծը. Էլարում գտնուած քարէդարեան սեան վրայ կայ առիւծի քանդակ, Արամ գետի (Գուգարք) շրջանում գտնուած եւ մեզանից մօտ 4500 տարի առաջ պատրաստուած արծաթէ իրերին փորագրուած են առիւծներ, Կիրովականի մօտ գտնուած հնադարեան ոսկէ գաւաթին կայ առիւծի երկու փորագրութիւն. Լճաշէնում (Սեւան) գտնուեց առիւծի պրոնզէ արձան, որ պատրաստուել է Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակում: Կարմիր բլուրում գտնուած պրոնզէ վահաններին առիւծներ են դրոշմուած: Հայոց Բագրատունիների զինանշան առիւծն է եղել. միջնադարեան հայ ոսկերիչների պատրաստած մատանիների քարերին առիւծի պատկերներ կան. Անիից յայտնաբերուած խեցեղէնի եւ ասեղնագործ գիպակների վրայ առիւծ է պատկերուած, հայ միջնադարեան մանրանկարներում առիւծ, նաեւ առիւծի որս է պատկերուած. Հայոց կենդանակերպում առիւծ կայ: Ապա՝ հայկական աւանդներում առիւծը կարեւոր կերպար է, կան շատ հնուց եկող հայերէն առածներ, որոնց մէջ առիւծի մասին խօսք կայ: Բարձր Հայքում եղել է Առիւծ լեռ, յոյն Ստրաբոն Ն. Ք. առաջին դարում վկայել է, որ հարաւային - Հայաստանում առիւծ է եղել, Խորենացին խօսել է Եփրատի վերին հոսանքում եղած առիւծների մասին, Անանիա Շիրակացին, Թովմա Արծրունին, Մովսէս Կաղանկատուացին վկայել են, որ առիւծ է եղել Բարձր Հայքում, Արցախում, Արարատեան դաշտում եւ այլն:

Եւ, այնուամենայնիւ, Վ. Անանեանի գրքում կարդում ենք նաեւ կենդանաբան - հնէաբանի վերջնական կարծիքը. «փաստացի նիւթական մնացորդների (ոսկորների) բացակայութիւնը կասկածի տակ է առնում առիւծի՝ մեր Ֆաունայի էլեմենտ լինելը»:

Մինչ այդ հերքուեցին հնդեւրոպական, ուստի եւ Հայոց նախահայրենիքը Եւրոպայում տեղադրելու օգտին բերուած միւս բոլոր փաստարկները: Իսկ մի շարք գիտնականներ էլ բազմաթիւ փաստերով ու փաստարկներով ապացուցում են, որ հնդեւրոպական նախահայրենիքը գտնուել է Արեւելեան Փոքր Ասիայում՝ ներառեալ Հայկական լեռնաշխարհը: Բայց առիւծի խնդիրն, այնուամենայնիւ, մնաց եւ փաստօրէն խանգարիչ տարր էր այդ լաւ փաստարկուած տեսութեան մէջ:

Ի հարկէ, առիւծ բառի մասնաւոր հարցը, թերեւս, վճռական դեր չէր կարող խաղալ միւս բազմաթիւ ծանրակշիռ փաստերի դիմաց, բայց ինչ էլ լինի՝ հակափաստ էր:

Հայոց լեզուում եղած անխտիր բոլոր հնդեւրոպական, բնիկ հայերէն բառերը, որոնք կենդանու անուն են նշանակում, առնչուած են Հայկական լեռնաշխարհի հետ, այսինքն այդ բառերի նշած կենդանիները առաւելապէս եղել են, մի մասն էլ այժմ կայ հայկական լեռնաշխարհում, եւ միակ բացառութիւնը առիւծ-ն էր: Յիշենք այդ բառերը. գայլ, արջ, ինձ, յուսան, աղուէս, բորենի, եղնիկ, երէ, էշ, այծ, այծեամ, առն, ձի, շուն, կով, հորթ, մոզի, երինջ, ցուլ, եզ, մաքի, գառ, ուլ, հաւ, աքաղաղ, մարի, սագ, ձուկ, կրիայ, գորտ, մուկ, աղաւնի, ագռաւ, արծիւ, ծիծեռնակ, բու, ցին, լոր, կաքաւ, կկու, կռունկ, որոր, ուրուր, մեղու, բոռ, թրթուր, օձ, իժ, քարբ, ոզնի, մլակ, մուն, մրջիւն, սարդ, ոջիլ, լու, տիզ, թիթեռ եւայլն:

Այո՛, բնիկ հայերէն հնդեւրոպական բառերով արտայայտուած ամբողջ կենդանական աշխարհն առնչուած է Մեծ Հայքի հետ: Բացառութիւն էր մնում առիւծ-ը:

1976 թուականի ամռանից Երեւանի համալսարանի հնագիտական արշաւախումբը երիտասարդ, տաղանդաւոր հնագէտ Յակոբ Սիմոնեանի ղեկավարութեամբ սկսեց պեղումներ կատարել Աշտարակից շուրջ երեք քիլմեթր դէպի արեւմուտք գտնուող Վերին Նաւէր կոչուող հողամասում: Այդտեղ ընդարձակ դամբարանադաշտ կար՝ մօտ 200 հեկտար տարածքով:

1979 թ. պեղուեցին երկու դամբարանաբլուրներ, բացուեցին երկու դամբարանասրահներ, որոնք վերաբերում են ուշ պրոնզէ դարի վաղ փուլին՝ Ն. Ք. 15 - 14-րդ դարերին: Դրանցից մէկն ունէր 18 քիլմեթր տարածութիւն, միւսը՝ 10 քմ., երկուսն էլ՝ 2 մեթր բարձրութիւն: Ունեցել են փայտեայ ծածկ, որ չի պահպանուել:

Դամբարաններից իւրաքանչիւրի ճակատային մասերը շարուած են հարթեցուած տուֆի հսկայ սալերով, կայ մեծ դամբարանի մուտքը: Յակոբ Սիմոնեանի ենթադրութեամբ՝ սայլը, որի վրայ եղել է դիակը, լծուած երկու եզներով, դամբարանամուտքից ներս է մտել: Ապա եզները զոհաբերել են: Գտնուեցին նաեւ մօտ 50 կաւանօթներ՝ շքեղ զարդերով, կայծքարէ նետասլաքներ, կարմիր սարդիոնից եւ օնիքսից ուլունքներ, պրոնզէ զարդեր, սանձի պրոնզեայ մասայթներ, արծաթէ պրոնզէ արձանիկ եւայլն:

Իսկ ամենակարեւորը՝ յայտնաբերուեցին զոհաբերուած կենդանիների մեծաքանակ ոսկորներ: Կային նաեւ մարդու ոսկորներ, որից իմացւում է, որ ամէն դամբարանում 2 - 3 մարդու դիակ է եղել. սա նշան է մարդազոհաբերութեան (իւրաքանչիւրում դրուել է մէկ հանգուցեալի աճիւն, միւսները զոհաբերութիւն են):

Յակոբ Սիմոնեանն այն կարծիքին է, որ երկու դամբարաններում էլ վերնախաւի պատկանող արքայից աճիւն է ամփոփուել: Թաղուած անձը եղել է թագաւոր (կամ ցեղապետ), միաժամանակ՝ քրմապետ: Վերջին ենթադրութիւնն առնչուած է դամբարաններից մեծ քանակութեամբ պաշտամունքային անօթներ յայտնաբերելու փաստի հետ:

Երկու դամբարաններում գտնուած մեծաքանակ ոսկորները տրուեցին (միմեանցից առանձին) հնէաբանական ուսումնասիրութեան: Հնէաբան Սուսաննա Մէջլումեանի ղեկավարութեամբ բաւական երկար տեւած մանրամասն քննութիւնը պարզեց, որ գտնուած են ուղտի, ձիու, ցուլի, ոչխարի, այծի, այծեամի, վայրի էշի, աղուէսի, այլ կենդանիների եւ մանաւանդ ու ամենաէականը՝ առիւծի ոսկորներ՝ մեծ դամբարանից:

Սա, իրօք, հնագիտական եւ հնէաբանական մեծ յայտնագործութիւն է, գուցէ Հայաստանում վերջին 50 տարիների ընթացքում կատարուածներից ամենամեծը:

Վերջապէս հաստատուեց այն վարկածը, ըստ որի անհնար է, որ Հին Հայաստանում առիւծ եղած չլինէր, որ պէտք է ճշմարիտ լինէին հին պատմիչների վկայութիւնները Հայաստանում առիւծների ապրելու մասին, որ հին ու միջնադարեան հայ արուեստի գլխաւոր կերպարներից մէկը՝ առիւծը, տեղական բնակիչ պէտք է եղած լինէր:

Ի հարկէ, առաւել կարեւոր է այն, որ հնդեւրոպական եւ հայկական հնագոյն հայրենիքը Հայաստանից դուրս տեղադրելու վերջին փաստարկն էլ հերքուեց:

Եւ այսպէս, Ն. Ք. 4 - 3-րդ հազարամեակներից մինչեւ միջնադար հայ արուեստի մէջ տեղ գտած առիւծապատկերներն իրօք վկայում են, որ Հին Հայաստանում ապրել է առիւծը: Այն եղել է Հայքի բնակիչ, եւ նրա բնիկ հայերէն անունը առնչուած է հայկական լեռնաշխարհի հետ:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՄԵՔՍԻԿԱՑԻ ԲՆԻԿՆԵՐՆ ՈՒ ԵԿՈՒՈՐՆԵՐԸ

Աւելի քան չորս դար է, որ սպանական մշակոյթը արմատ արձակած է Մեքսիկայի մէջ: Սպանական գաղթատիրութիւնը հոն գործած է հուրով ու սուրով: Գաղթատէրերու մէկ մասը երբ ոսկիին ու ձեռական աշխատանքին սիրոյն խորհած է միմիայն տեղացին կեղեքելու մասին, ուրիշներ՝ մղուած քրիստոնէական ոգիէն, երբեմն փորձած են հասկնալ ու արժեւորել բնիկ ժողովուրդին բարեմասնութիւններն ու մշակութային ինքնութիւնը:

Ամբողջ երեք դար սպանական ներկայութիւնը հետզհետէ աւելի ազդեցիկ դարձած է հոն. սպանական հաստատութիւններ, քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական կազմակերպութիւնը, լեզուն կը վկայեն այս մասին: Յատկապէս միջերկրականեան կաթողիկէութեան մուտքն է, որ կը դառնայ յայտարար նշանը սպանական ներկայութեան: Ու անոր կապուած բազմաթիւ ժողովրդապետութիւններ, դպրոցներ, վանքեր, մայր տաճարներ եւ այլ աղօթատեղիներ կը փոխեն ամբողջովին ճարտարապետական գեղագիտութիւնը:

1821-ին Մեքսիկա կը տիրանայ անկախութեան: Անմիջապէս կը վերադառնէ բնիկ ժողովուրդի իր արմատները, սակայն չի դադրիր Եւրոպայի ու յատկապէս Ֆրանսայի ազդեցութեան ենթարկուելէ:

Պէտք է գիտնալ այսուհանդերձ, թէ Մեքսիկայի համար - մանաւանդ մշակութային - ինչ է վերադարձուածը: Երեք տեսակէտէ կարելի է մօտենալ այն թօղօնին որ այսօր իր տեղը կը գրաւէ Մեքսիկեան ոգիին մէջ. նախ ինչ որ մնացած է նախասպանական շրջանէն, հնագիտական հազարաւոր շրջաններու մէջ. յուշարձաններ, կեդրոնական Ամերիկայի արուեստին նմոյշներ, նահուաթլերու, մայաներու կամ միքսթէք լեզուով գրուած բնագիրներ եւայլն: Յետոյ կան ապրող վկաները. միլիոնաւոր այն մարդիկը, որոնք կը պահեն տակաւին իրենց նախկին լեզուն ու ապրելու եղանակը: Մեքսիքացիներու 10 - 12 %-ը նկատուած է միշտ բնիկ: Եւ վերջապէս երրորդ ու լայն ծիրի մը մէջ կ'ամփոփուին տեղական նկարագրի յատկանիշները, որոնք ցայտուն ներկայութիւն մը ունին այդ երկրին մշակութային ու ազգային ինքնութեան մէջ:

Անդրադառնալով այս վերջին ազդակին՝ նախ եւ առաջ պէտք է ըսել, որ ինչ որ կը պատկանի հին արմատներու եւ տեղ ունի ներկայ կեանքին մէջ, մեկուսացած ներկայութիւն մը չէ, այլ, խորապէս առնչուած է երկրի մշակութային ու ընկերային ամբողջականութեան: Միջին Մեքսիքացին ընկերային կեանքի մէջ կ'արտայայտուի բնիկներու ոճով. ոճ մը, զոր կը գտնենք նախասպանական շրջանի ժառանգութեան մէջ: Ու այս, նոյնիսկ ամէնէն սովորական յարաբերութեան մէջ. ինչպէս, օրինակի համար, արճարանի մը մէջ, երբ ըմպելի մը կ'ապսպրէ: Տեղացիի մը վարուելակերպը ունի Մեքսիքացին, քան Սպանացիի մը, որ պիտի ըսէր պարզապէս. «Սպասեա՛կ, խնդրեմ ըմպելի մը»: Մինչդեռ Մեքսիքացին մեղմաձայն կը հարցնէ. «Խնդրե՛մ, պարոն, կը բարեհաճի՞ք ինծի ըմպելի մը տալ...»:

Այս զգայնութիւնը, արմատին աւելով սնած, աչքառու է բազմաթիւ մարզերու մէջ. ինչպէս՝ ընտանեկան յարաբերութիւններու, լեզուին ու սննդառութեան:

Մեքսիքացիի կեանքին յատկանշական մէկ երեւոյթն է նաեւ, ամէնօրեայ կեանքին մէջ հանրայինին ըմբռնումը: Մեքսիքացին օժտուած է ընկերային կապի բացառիկ զգայնութեամբ մը, որ նոյնիսկ Մարկսի նախանձը պիտի շարժէր: 16րդ դարուն իսկ փրանչիսկեան վանականներ նկատած էին, թէ կարմրամորթերը որքան անշահախնդիր են ու որքա՛ն քիչով գոհացող:

Ստացուածք դիզելու գաղափարը բոլորովին անծանօթ էր այս ժողովուրդին: Անշուշտ օտար բարքեր շատ ազդեցութիւն ունեցած են աւանդական այս խառնուածքին մէջ, սակայն միշտ իրականութիւն է, թէ միջին Մեքսիքացին տիրանալէ աւելի կը նախընտրէ գործակցիլ, բաժնել, ամէն անգամ որ հարկը ներկայանայ: Երբ դժբախտութիւն մը կը պատահի կամ պարզապէս երբ մէկը անգործ է, շուտով կը լուծուի հարցը. ան կ'ապաստանի ուրիշի մը մօտ, որ միշտ պատրաստ է ընդունելու եւ բաժնելու ունեցածը:

Մարդ շուտով կը նկատէ սպանական, կամ նոյնիսկ արեւմտեան հաւատալիքներու խաւին տակ ապրող, բնիկներու նախկին հաւատալիքները:

Մահուան ըմբռնումը, բնիկներու նախկին հաւատալիքներու ներկայութեան մէջ վկան է Մեքսիքացիներու մօտ: Երբ ըստ պատումի ներկայ ընկերութիւններու մտակաղմողները կը վախնան մահէն, միջին Մեքսիքացին, ինչպէս նախասպանական շրջանի կարմրամորթը, անվրդով կը մտածէ այդ մասին ու զինքը չի սարսափեցներ մահուան խորհրդանիշ մը, ինչպէս՝ մեռեալի գլուխ մը, շաքարեղէնի վերածուած, զոր կ'ուտէ ամենայն հանդարտութեամբ:

Առօրեայ կեանքի ու մշակոյթի զանազան այլ մարզերուն մէջ եւս կը յայտնուի տեղական նկարագիրը: Հոս ամէնէն ուշագրաւն է ժամանակի ըմբռնումը ու քաղաքական իր վարուելակերպը: Ժամանակը կ'ապրի ան առանց անձկութիւններու եւ արտորանքի, յատկապէս մեծ քաղաքներէ դուրս: Իսկ ինչպէս ըսինք, քաղաքական հարցերու շուրջ յատկանշական է Մեքսիքացիին կեցուածքը: Անոնց նախնիները՝ Ազդէկները իրենց պետութեան նախագահը որոշելու համար ընտրութիւն մը կ'ընէին ընտրեալ դասակարգէն. խորհրդակցութեան կը մասնակցէին աւագ կրօնաւորներ, մեծ մարդիկներ, դատաւորներ, վաճառականներու եւ արհեստաւորներու գլխաւոր դէմքերը եւ նաեւ դաշնակից թագաւորութիւններէ պատգամաւորներ. պէտք էր անպայման միաձայնութեան մը յանգիլ: Ու անգամ մը որ համաձայնութիւն գոյանար ընտրեալը, որ տեղ կը գրաւէր ժողովուրդին առջեւ, որ պէտք ամէն մարդ կարենայ տեսնել զայն...: Այս սովորութեան հետքերը կարելի է նշմարել ժամանակակից Մեքսիքայի մէջ, հակառակ այլ երկիրներէ թափանցած ժողովրդավար ձեւերու:

Բնիկներու հետքը ներկայ է ամբողջ այս մեծ երկրի տարածքին: Կարգ մը արուեստագէտներ - որմնանկարիչներ, երաժիշտներ, գրողներ կամ բանաստեղծներ - նախանձախնդիր են անոնց ու կ'ուզեն իրենց արուեստով վերստին ծաղկեցնել զանոնք: Ու այս ստեղծագործութեան մէջ բնիկներու ներկայութիւնը կը յայտնուի սպանական բաղադրիչներու հետ:

Այսուհետեւ Մեքսիքացին կրնայ ինք

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՆԱԽԱՐԱՐ Ա. ՍԱՆԹԻՆԻԻ ԿՈՂՄԷ

Երկուշաբթի, Յունիս 23, ժամը 19-ին Իսիի քաղաքապետարանի ընդունելու - թեան սրահին մէջ, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ Իսիի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւ վերապատուելի Ռընէ Լեւոնեանի՝ «LES ARMENIENS DE FRANCE SONT-ILS ASSIMILES?» գրքին լոյս տեսնելուն առթիւ:

Պ. Անդրէ Սանթինի, Իսիի քաղաքապետ - նախարարը, հանդիսութեան բացումը կատարելով յիշեց այն մեծ նպաստը զոր կը բերեն Հայերը Ֆրանսայի բարգաւաճման յառաջդիմութեան համար, ան գնահատեց այն դերը զոր կը կատարէ վերապատուելի Ռընէ Լեւոնեան առ հասարակ Իսի քաղաքին եւ մասնաւորապէս հայ համայնքին համար.

Խօսելով վերապատուելիին գրքին մասին ըսաւ որ այս գիրքը գիտական տուեալներով օժտուած ըլլալով այնքան արժէքաւոր է որ՝ մենք Քորսիկացիներս չունինք անոր համապատասխանը.

Իր կարգին վերապատուելի Լեւոնեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց պարոն Նախարարին իր այս ընդունելութեան համար, ինչպէս նաեւ բոլոր ներկաներուն, ի մասնաւորի Իսիի հայ առաքելական եկեղեցւոյ հովիւ՝ Միւռոն վարդապետի եւ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսուչ՝ Հայր Վարդան Քէչիշեանի:

Վերապատուելին բացատրեց թէ ինչո՞ւ գրուած էր այս գիրքը, ու ըսաւ. - «Ցիշեցնելու համար Հայերուն որոշ ճշմարտութիւններ եւ ոչ - Հայերուն աւելի լաւ հասկնալու համար այս ժողովուրդը:

Այս գիրքը հայկական ինքնութեան մասին եղած խորհրդածութիւն մըն է, ինքնութեան գիտակցութիւնը ըստ իս շատ կարեւոր է, մանաւանդ այսօր երբ քաղաքական մարդիկ (ամէն հոսանքէ) աններելի շեղումներ կ'ունենան իրենց արտայայտութեանց մէջ երբ կը խօսին մշակութային փոքրամասնութեանց մասին շփոթելով համարկումը (էնթէկրասիոն) ձուլումին (ասիմիլասիոն) հետ:

Վերապատուելին յիշեց տեւական այն կապերը որ գոյութիւն ունեցած են Ֆրանսայի եւ Հայերու միջեւ առնուազն տասը դարերէ ի վեր եւ շարունակեց. - «1920-ական թուականներուն էր որ 1915-ի ցեղասպանութենէն ճողոպրած հայութեան բեկորներ եկան հաստատուելու ֆրանսական ասպնջական հողին վրայ:

Անոնք չուշով ցոյց տուին իրենց աշխատասիրութիւնը, զանազան կարողութիւնները եւ իրենց լրջութիւնը, անոնք իրենց արեան իսկ գնով ցոյց տուին իրենց անկեղծ սէրը Ֆրանսական հայրենիքին նկատմամբ, երբ տակաւին անհայրենիք օտարականներ էին»:

Վերապատուելին ըրաւ պատմականը Ա. եւ Բ. աշխարհամարտերուն, հազարաւոր հայ կամաւորներուն, որոնք ծառայեցին Ֆրանսական բանակին, իրենցը նկատեցին Ֆրանսական հայրենիքը:

Հինաւուրց քրիստոնեայ ժողովուրդ այսօր Հայերը չեն մոռնար իրենց հայրերուն հաւատքը, փարած են իրենց եկեղեցիներուն, անոնք առհասարակ կը համախմբուին իրենց կրօնական, մշակութային, քաղաքական եւ մարզական կազմակերպութեանց շուրջ, իրենց երկլեզու ժամուլին միջոցաւ կապ կը պահեն հայկականութեան հետ, կ'ուսումնասիրեն իրենց անցեալը, կը մտածեն ապագային մասին:

Ցետոյ վերապատուելին խօսեցաւ ամէն Հայու սրտին ու յիշողութեան մէջ միշտ ներկայ եղող ցեղասպանութեան մասին, քննադատեց կառավարութեան այն անձերը որոնք կը վախնան ցեղասպանութիւն բառը գործածելէ չվշտացնելու համար Թուրքը, եւ ըսաւ. - «Վստահ եմ որ նախարար Պ. Սանթինի ի նպաստ Հայերուն պէտք եղածը պիտի ընէ որպէսզի նման քաղաքական աններելի սխալներ չգործուին»:

Գալով ցեղասպանութեան, ցաւ յայտնեց որ անիկա երբեք չճանչուեցաւ եւ չդատապարտուեցաւ Թուրք կառավարութեանց կողմէ, գերման կառավարութիւնը դատապարտեց նացիներու ոճիրները, նոյնը պէտք է ընէ Թուրք կառավարութիւնը:

Եթէ գինեալ պայքար մը գոյութիւն ունի այսօր, անիկա հետեւանք է հայկական դատին նկատմամբ կառավարութեանց որդեգրած կեղծաւոր քաղաքականութեանց եւ մեծ մեծախներու ահաւոր լռութեան:

Ֆրանսան իր նախորդ թէ այսօրուան կառավարութեամբ ոչ - գոհացուցիչ եւ անբաւարար դիրքորոշումներ կ'ունենայ այս հարցին մէջ:

Խօսելով Խորհրդային - Հայաստանի մասին, ըսաւ թէ հետզհետէ աշխարհի Հայութիւնը սորվեցաւ սիրել եւ յարգել զայն, հակառակ ըմբռնումի որոշ տարբերութեանց ան կարեւոր դեր մը կը կատարէ, թերեւս օր մը աւելի մեծնայ, ինչ որ երազ կը թուի այսօր, վաղը կրնայ իրականութիւն դառնալ. ո՞վ գիտէ:

Խօսեցաւ նաեւ դպրոցի մասին, ըսելով որ ֆրանսահայերը կը փորձեն դպրոցական յարմար հաստատութիւններ ստեղծել, ուր դասաւանդուին մեր լեզուն ու մշակոյթը մեր զաւակներուն, տակաւին շատ ջանք պէտք է թափել այս ուղղութեամբ, ըսաւ ան, քանի մը նախափորձեր կատարուեցան որոշ շրջաններու մէջ, պէտք է անպայման յաջողիլ այս նպատակին մէջ:

Վերջացնելով վերապատուելի Լեւոնեան ըսաւ. - «Ֆրանսայի իսկական Հայը ան է որ մարմնով եւ հոգւով կը նուիրուի իր երկրին՝ Ֆրանսայի, մարմնով եւ հոգւով կը նուիրուի նաեւ իր ցիրուցան տարտղնուած ժողովուրդին, հայ ժողովուրդին, ես հպարտ եմ Ֆրանսացի ըլլալով եւ ես երջանիկ եմ ծագումով Հայ ըլլալուս»:

Քաղաքապետարանին կողմէ Պ. Նախարարին ձեռամբ վերապատուելի Ռընէ Լեւոնեանի յանձնուեցաւ նուէր մը, որ գեղեցիկ պաստառ մըն էր Նախնական Իսի քաղաքը ներկայացնող:

Այս ընդունելութիւնը ներկայ Հայութեան մօտ արթնցուց հպարտութեան ու երջանկութեան զգացում մը:

Ընդունելութիւնը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ:

Ներկաները մեկնեցան շատ գոհ տրամադրութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

գիրքը աւելի լաւ ճանչնալ եթէ ակնարկը դարձնէ իր ծագումին: Ասոր համար կը բաւէ որ ճանչնայ իր ինքնութեան զոյգ բաղադրիչները. միլիոնաւոր կարմրամորթերը՝ որոնք կ'ապրին կեդրոնական Ամերիկայի մէջ, եւ բոլոր այն Սպանացիները, որոնք բնակիչ են Իպերական թերակղզիին կամ անոնք որոնք հաստատուեցան Մեքսիքա:

Կարմրամորթերը եւ Մեքսիքացիները զարմիկներն ու եղբայրներն են սա միջին Մեքսիքացիին, որուն համար յաճախ կ'ըսուի թէ խառնածին մըն է պարզապէս: Ժամանակակից կարմրամորթը՝ ժառանգորդը անոնց որոնք ոստաններ կառուցանեցին նախասպանական շրջանին, որոնք իրենց գիտութիւնը արձանագրեցին ու չկրցան անկէ հեռքեր ձգել, կ'ապրի դըժբէ թշուառութեան մէջ: Ահա թէ ինչո՞ւ, Մեքսիքացին՝ որ գիտէ հպարտանալ իր նախասպանական անցեալով, հակառակ անոր մոռնալու թէ արիւնի ու մշակոյթի կենդանի կապեր ունի կարմրամորթին հետ, զոր կը նշմարէ իր ճամբուն վրայ:

Թ. Օ. Մ.

LIVRES REÇUS

AMULETTES
DE L'ARMENIE CHRETIENNE
par FREDERIC FEYDIT
docteur es-lettres et sciences humaines. Professeur honoraire à l'Institut des Langues et Civilisations Orientales. Membre de l'Académie Arménienne de Saint - Lazare.
Bibliothèque arménienne de la Fondation Calouste Gulbenkian, Venise, 1986.

×

ARCHAG TCHOBANIAN
ET LE MOUVEMENT ARMENOPHILE
EN FRANCE
Edmond KHAYADJIAN
agrégé de l'Université
CNDP, Marseille, 1986.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Սուրէն Խանամիրեան» քոլէժին մէջ, Մայիս 31-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Արամ Հայկազի: Բացումը կատարած է Գէորգ Միքայէլեան: Մովսէս Կիւլոյեան ներկայացուցած է Արամ Հայկազի կենսագրութիւնը: Վանիա Սիմիկեան տուած է ողբացեալ գրագէտին գրականութեան բնորոշ գիծերը: Բանախօսած է Պօղոս Սնապեան: Կատարուած են ընթերցումներ Արամ Հայկազի գործերէն:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Սարդարապատ թաղամասի «Սահակեան» վարժարանի կողքի սրահը, ուր տարիներէ ի վեր կրօնական արարողութիւններ կը կատարուէին, վերածուած է եկեղեցւոյ, կարգ մը ձեւափոխումներու ենթարկուելէ ետք: Եկեղեցւոյ խորանի վէմքարի եւ մկրտութեան աւազանի օծումը կատարած է Արտակ Արք. Մանուկեան, Յունիս 13-ին: Պատարագած է Վարագդատ քհնյ. Տէրտէրեան: Իր քարոզին մէջ առաջնորդ Արտակ Արք. յայտնած է, թէ նոր եկեղեցին կը կոչուի Սրբոց Վարդանանց: Ներկայիս Թեհրանի մէջ կան 8 եկեղեցիներ:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մշակութային սրահին մէջ, Յունիս 22ին, նշուած է Օշական Վրդ. Մինասեանի քահանայութեան 35-ամեակը: Բացումը կատարած է Տիրան Ծաղիկեան: Հանդիսութիւնը վարած է Մայքըլ Օհանեան: Մեծարեալ վարդապետին դասընկերներէն Գարեգին քհնյ. Գասպարեան խօսք առնելով անդրադարձած է Օշական վարդապետի մարդկային բարեմասնութիւններուն, անկեղծ, ճշմարիտ մարդու յատկանիշներուն, նոյն ատեն յարգանքի տուրք ընծայելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի այն շրջանի ուսուցիչներուն՝ որոնք կերտած են մարդն ու արուեստագէտը յոբելեարին մօտ: Սրահին մէջ ներկայ եղած են Դպրեվանքի նախկին ուսումնապետ Բիւզանդ Եղիայեան եւ երաժշտագէտ Համբարձում Պէրպէրեան: Կարդացուած է Թեմին (էջմիածնական) առաջնորդ Թորգոմ Արք. Մանուկեանի օրհնութեան գիրը: Խօսք առնելով մեծարեալը իր երախտիքը յայտնած է իր կազմաւորման նպաստող դաստիարակներուն. ապա անդրադառնալով 31 տարի առաջ անցուցած իր արկածին եւ անոր հետեւանքին, Օշական վրդ. ներկայացուցած է գերմարդկային իր ճիգն ու կորովը, պատիւը վերադարձնելով գինք շրջապատող, իր ներկայութեան «հանդուրժող» շրջանակին:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Առաստաղը անձրեւ մը չէ, որ տեղատարափի նման պայթելէ առաջ թանձր ամպերով զգացնէ թէ կը մօտենայ, կամ մեր զգուշութիւնը հրաւիրէ քանի մը կանխահաս կաթիլներով, որոնք յառաջապահ յայտարարները ըլլան գալիքին: Այդ գիշեր գարուն էր եւ մեր ննջասենեակին մէջ տակաւին կը յամենար թմբիններու բուրումը: Վերժին գեղեցիկ էր թեւերուս մէջ, ու ես քսան տարուան ամուսնական կեանքէ մը վերջ, դեռ հաճոյք կ'առնէի իրեն տիրանալէ: Ճիշդ է որ իր սունկերը այլեւս չունէին քսան տարի առաջուան թարմութիւնը: Փոքրիկ փոր մըն ալ չինած էր տարիներու ընթացքին, փոր մը որ ճիշդ մէջտեղէն կիսուած էր Սաթենիկի ծնունդէն մնացած սպիով մը: Բայց իմս էր ան եւ կը խորհէի թէ դեռ երկար տարիներ իմս պիտի մնար: Չէ՞ որ սէրը մոռացումի կուտայ տարիքը, չէ՞ որ երբ մարդ սէր ունի սրտին մէջ, իր առջեւ ալ ապագայ ունենալ կը կարծէ: Եւ վերջապէս չէ՞ որ ամէն տարիք իր սիրելու եղանակն ու ուժգնութիւնը ունի: Այդ գիշեր երբ Վերժինը թեւերուս մէջ կը սեղմէի, երբեք չէի անդրադառնար որ ան իր քառասունական տարիներուն մէջ էր այլեւս: Ճիշդ է որ մարմնին զանազան մասերուն մէջ ցաւեր ունէր, եւ սա պահուն իսկ, երբ ես գինքը կը սեղմէի թեւերուս մէջ, պարբերաբար «ախ» մը կ'արձակէր ծոծրակին կամ մէջքին ցաւէն, բայց ես նորէն բարեձեւ կը գտնէի իր մարմինը եւ կը խորհէի թէ ան դեռ երկար կրնար հրաւիրել ոչ միայն իմ, այլ որեւէ այրի մը ցանկութիւնը...:

Երբ ամէն ինչ վերջացաւ, ելաւ, անձարանքով հագուեցաւ իր վարդագոյն ու ժանեակներով զարդարուն երկար գիշերանոցը եւ գնաց լոգարան: Բնաւ չխօսեցաւ: Հիմա քիչ մը աւելի տժգոյն էր եւ քիչ մը աւելի տխուր: Որովհետեւ արդէն իր մէջ կը կրէր հիւանդութիւնը, եւ մենք չէինք գիտեր: Մենք ոչինչ կը տեսնէինք: Եւ այդ գիշեր, երբ Վերժին լոգարանէն վերադարձաւ եւ անկողին մըտնելով կռնակը ինծի դարձուց, բախտը անտեսանելի պատ մը հիւսել սկսած էր արդէն մեր երկուքին միջեւ: Բաժանումի պատը: Յաջորդ օր դեղնախտը պիտի յայտնուէր Վերժինին մօտ եւ աղուոր կինս մէկ օրուան մէջ դեփդեղին պիտի դառնար:

Բայց ոչ: Կ'ուզեմ վանել այս տխուր տեսիլներն ու մտածումները: Այս գիշեր հազար անգամ թող գայ Վերժին քովս, հազար անգամ հանուի ու անկողին մտնէ, բայց պատկերը հոն թող կանգ առնէ: Պատկերին ժամանակը հոնկէ անդին չքալէ: Չէ՞ որ ես կրնամ կեցնել պատկերին ժամանակը: Ինչ հոյակապ կարողութիւն, Աստուած իմ: Եթէ ժամանակը կը մաշեցնէ մեր մարմինները, տար փոխարէն մեր յիշողութիւնն ալ կրնայ ետ կանչել ու թարմացնել ժամանակին տարածները: Դէպքերը թող պատահին անդունին անսրբագրելի կերպով: Ատոր դէմ բան չենք կրնար ընել, ճիշդ է: Բայց կրնանք դէպքերուն պատկերները ետ կանչել, դերձակի մը նման ձեւել զանոնք, նկարիչի մը նման գոյն տալ անոնց, ու ձայնապնակի մը նման զանոնք թրթռացնել, կեցնելով ճիշդ մեր ուզած տեղէն, ու յետոյ կրկին ծայրէն սկսելով...:

Այո, ես կրնամ կեցնել պատկերներուն ժամանակը եւ գիշերուան այս առանձնութիւնս փարատել կեանքիս ամենագեղեցիկ ու ամենահաճելի վայրկեաններուն վերապրումովը, իրականէն այն երջանիկ տարբերութեամբ որ այս անգամ կը տեւեն այդ վայրկեանները, չեն անհետանար աչք քթթելու արագութեամբ: Ո՛րքան տխմար են, Աստուած իմ, անոնք որ իրենց ապրած լուսագոյն վայրկեանները կը նետեն մոռացումի տոպրակին մէջ: Անոնք շատ պիտի տառապին, շատ առանձին պիտի մնան, երբ պիտի ցամքի այդ լուսագոյն վայրկեաններուն աղբիւրը:

Եկուր Վերժին, քովս եկուր: Մենք իբարմով երջանիկ եղանք, մենք իրարու հետ շատ գեղեցիկ վայրկեաններ ապրեցանք: Բայց մեր երջանկութիւնը այսօր ալ կը շարունակուի, որովհետեւ ես կ'ապրեցնեմ զայն իր ամբողջ շքեղանքովը: Պիտի յանդգնիմ ըսել նոյնիսկ, որ ես նոր փայլեր կ'աւելցնեմ անոր վրայ, նոր տարածութիւններու մէջ կը տեղաւորեմ զայն, նոր մանրամասնութիւններով կը ճոխացնեմ, որպէսզի այդ երջանկութեան պահերը, փոխանակ օրէ օր տժգունելու ու աղօտելու, ընդհակառակն աւելի զօրանան, աւելի աղուորնան...: Եկո՛ւր քովս, մեր անկողնիս մէջ, մենք կրնանք մէկ վայրկեանի մէջ քսան տարի ետ երթալ, պարել զբօսարահներու մէջ, վազել պարտէզներու խոտերուն վրայ, պարտէզներու ծաղիկներուն ետեւ պպսատանիլ ու համբուրուիլ երկար, յետոյ թռիլ դէպի տասը տարի առաջին, ձեռք ձեռքի քալել Մոնփարնասի մայթերուն վրայ, կամ դիտել Ցիւրիխի լիճին կարապները, անցնիլ Ամսթէրտամի ջրանցքներէն եւ պանդոկ վազել, առանձնանալ, իրարու փաթթուիլ, իրարու տիրանալ...: Եկուր քովս, որպէսզի չկարծեմ որ առանձին եմ: Եկուր քովս, որպէսզի քեզի խօսիմ Սաթենիկին, Ռուբիկին, Յակոբին մասին: Եկուր Վերժինս...

(Շար. 60)

ՎԻԷՆ. -

Պ. Սերոբ Արամեան,
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան,
Արզումանեան ընտանիքը,
եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ԱՂԱՒՆԻ ԱՐԱՄԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 1-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ, Յուլիս 4, ժամը 14-ին, Cathedrale St. Maurice — VIENNE

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Աշոտ Սերճանեան,
Պ. Յովհ. Սերճանեան,
Տէր եւ Տիկին Վահագն Սերճանեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Սերճանեան եւ զաւակը,
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Խտրշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 1-ին, 62 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Յուլիս 8, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատունը (94-րդ բաժանմունք) ժամը 11·45-ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Վրթանէս Մինասեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Առաքելեան (Ավինեոն) 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ղազարեան փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ-Ազգ-ին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին Հռիփսիմէ Գնեազեանի կրակծալի կորուստին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալները կը նուիրեն. -

Կարապետ Քէլէկեանի մահուան առթիւ Փարիզէն Տիկին Անահիտ Տալազխիփէեան 300 Ֆ.։

Տիրուհի Խրիմեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Միշէլ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ուզունեան 200-ական Ֆ.։

Տիկին Ազատուհի Անտոնեան 100 Ֆ.։

×

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Էկոյեան ընտանիքէն եւ 50 Ֆ. Այրի Տիկին Արմենուհի Մանուկեանէ ընկերուհի Սոֆի Էկոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ եւ 100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Զաքարեանէ Ստեփան Բապուճեանի մահուան առթիւ։

Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ սգաւոր ընտանիքներուն։

Վերամուտ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին։

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան։

Հեռաձայն՝ 43 - 78 - 92 - 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յուլիս 6, ժամը 11-էն մինչեւ 22, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ։

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ նաեւ ժամը 11·30-ին Հանգստեան Տան նոր կառուցուած շէնքին բացման արարողութիւնը բարձր հովանաւորութեամբ Ընկերային Գործերու նախարար՝

Պ. ՖԻԼԻՓ ՍԷԿԷՆ-Ի

Ծոփ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ,
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբ
ՄԱՐԹԷՆ ՆՈՐԿԱՆՑ
ԶԵՓԻՒՌ ԽՈՒՄԲԸ ԻՐԵՆՑ ԿԻԹԱՌՆԵՐՈՎ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
39 – 83 – 20 – 67 կամ 48 – 78 – 02 – 99

Մոնմորանսի երթալու համար. –
Gare du Nord - descendre à Enghien-les-Bains
Prendre l'autobus 612 ou 13 et descendre à Groslay

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի դաշտահանդէսին առթիւ՝

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԺԻՒՐԱ

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Երթ, Շաբաթ, Յուլիս 12, առաւօտուն
Վերադարձ, Երկուշաբթի, Յուլիս 14, երեկոյեան

Ճամբորդութիւն եւ 2 գիշեր պանդոկ՝ 450 Ֆ.։

Արձանագրութիւն՝ 47 – 83 – 70 – 89 իրիկունը, Յուլիս 5-էն առաջ։

×

ԼԻՈՆԷՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ, թէ Յուլիս 13, Կիրակի օր, կազմակերպած է հաճելի ճամբորդութիւն մը, Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանի դաշտահանդէսին առթիւ։

Ճամբորդութեան սակ՝ 70 Ֆ.։

Մեկնում՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիէն Յուլիս 13, Կիրակի առաւօտ, ժամը 7-ին։

Արձանագրութեան եւ յաւելեալ մանրամասնութեանց համար, կը խնդրուի հեռաձայնել մինչեւ Յուլիս 9, Չորեքշաբթի, ամէն օր, ժամը 19-էն վերջ՝ 78 – 49 – 06 – 06 կամ 78 – 75 – 90 – 30 թիւերուն։

---

voyages en arménie

vols directs
Paris - Erévan - Paris

DEPARTS : 06 et 20 AOUT
03 et 18 SEPTEMBRE — 02 et 16 OCTOBRE

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS : Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

A VENDRE
A NICE

Appartement F2
Début Bld. de la Madeleine
pas loin de la mer.
Tél. (Lyon) 78 - 25 - 73 - 96
ou pour visiter (Nice) au
93 - 86 - 58 - 09

-ՎԱՐԴԱՎԱՌ-

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի Յուլիս 6, Վարդավառ է։ Տօն պայծառակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի Թաբոր լերին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Երկուշաբթի, Յուլիս 7, յիշատակ է մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյն մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՕՐՎԻԼ

Կիրակի՝ ժամերգութիւն ժամը 9-ին, պատարագ՝ ժամը 10-ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Յուլիս 6-ին, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւորութեամբ կը նշուի Վարդավառի տօնը, Պայծառակերպութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, հանդիսապետութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Իսկ առաւօտեան պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Խաչիկ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-ի։

Սկիզբ ժամերգութեան . . ժամը՝ 8·00
Ս. Պատարագ . . . . ժամը՝ 10·00

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 6, տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

×

ՍԷՆ-Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԻՐՏԻՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյն երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Յուլիս 7, Երկուշաբթի երկրորդ օր Վարդավառի յիշատակ է Մեռելոց. յետ աւարտման արարողութեանց հոգեհան. գիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

Պատարագ, Կիրակի ժամը 10-ին։
Երկուշաբթի ժամը 10-ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Պետրոսեանէ 300 Ֆ. իրենց սիրեցեալ եղբօր մահուան տարելիցին առթիւ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
5
SAMEDI
5 JUILLET
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

LE NUMERO : 4,00 F

61-ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.262 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.262

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆԻՍ 27 - 30)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՍՊԱՐՏԱԿ» ԽԱՂԸ (*)

Շաբաթ, Յունիս 28-ին, տեղի ունեցան խորհրդային 49-րդ ախոյենութեան երթի մրցաշրջքի վերջին հանդիպումները: Այդ օր, Երեւանի «Արարատ»ը իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Մոսկուայի «Սպարտակ»ը, որ Խորհրդային Միութեան լաւագոյն խումբերէն մէկն ըլլալով հանդերձ, «Արարատ»ի նման, ընթացիկ մրցաշրջանին կը գտնուի դասաւորման վերջին դիրքերու վրայ: Այս պատճառով ալ մրցումի ընթացքին իսկ կողմերը բուռն գրոհներով լեցուն խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: Ծանօթ է, որ «Արարատ» 1 - 0 արդիւնքով յաղթեց «Սպարտակ»ի: Միակ կոլը նշանակուած է առաջին կիսախաղի վերջին վայրկեաններուն, շնորհիւ Խաչատրեանի (փենալթիով): Այսպէսով, «Արարատ» 11 կէտով կը գրաւէ դասաւորման վերջընթեր (15-րդ) տեղը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յուլիս 2-ի թիւով:

×

Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐ

Ա. դասակարգի ախոյենութեան հերթական հանդրուանին, Աբովեանի «Կոտայք»ը իր դաշտին վրայ ընդունած է Լուսաւանի «Գամիր»ը: Խաղի ընթացքին ոչ մէկ կոլ նշանակուած է եւ կողմերը մէկական կէտ ապահովելով հեռացած են դաշտէն:

×

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Այս դասակարգի ախոյենութեան մրցաշրջքին մասնակցող հայրենի երեք խումբերէն՝ Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, իր դաշտին վրայ ընդունած է Ստաւրոպոլի «Լոկոմոտիւ»ը: Առաջին կիսախաղին անձրեւած է եւ կողմերը տժգոյն խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: Երկրորդ կիսախաղին հիւրերը աւելի աշխուժութիւն ցուցաբերած են եւ 65-րդ վայրկեանին կաշխա 30 մեթր հեռաւորութենէն ուժգին հարուածով մը նշանակած է կոլ մը, որմէ հինգ վայրկեան ետք Դեմիրճեան յաջողած է հաւասարեցնել հաշիւը: Յաջորդ հանդրուանին «Սպարտակ» դարձեալ իր դաշտին վրայ հանդիպած է «Մեշախտէ»ի եւ 1 - 0 արդիւնքով յաղթած անոր: Խաղի 70-րդ վայրկեանին գլուխի հարուածով Բերբերեան նշանակած է կոլը:

Հայրենի երկրորդ խումբը՝ Լենինականի «Շիրակ»ը, 1 - 0 արդիւնքով պարտուած է «Ղարաբաղ»էն, այս վերջնոյն դաշտին վրայ, իսկ Նախիջեւանի մէջ ալ ծանր պարտութիւն մը կրած է (3 - 0) տեղւոյն «Արաք» խումբէն:

Երրորդ խումբը՝ Աշտարակի «Օլիմպիա»ն, իր դաշտին վրայ «Մեշախտէ»ի հետ խաղը աւարտած է հաւասար (0 - 0) արդիւնքով: Յաջորդ հանդրուանին, «Օլիմպիա» դարձեալ իր դաշտին վրայ ընդունած է Ստաւրոպոլի «Լոկոմոտիւ»ը եւ խաղը վերջ գտած է 1 - 1 արդիւնքով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱՆԻՆ
ԿԱՄ՝
ՖՐԱՆՔՈ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հարիւր տարի առաջ է, որ Ֆրանսա ազատութեան այս արձանը նուիրած է Միացեալ - Նահանգներուն եւ եթէ նոյնիսկ, ինչպէս կը գրէ Անտրէ Ֆոնթէն, Պարթոլտի (արձանին հեղինակը) Միքել Անճելօ չէ եւ խնդրոյ առարկայ արձանը մաս չի կազմեր համաշխարհային գլուխ-գործոցներուն, քիչ են սակայն այն յուշարձանները որոնք զգացական եւ խորհրդանշական այնքան տարողութիւն ունենան: Խորհրդանիշ «ամերիկեան երազ»ին, երազ մը որ երկրի վերածուեցաւ եւ յատկանշական է, որ միայն Ամերիկայի պարագային է որ երազի խօսք կ'ըլլայ, ոչ «գերմանական», ոչ «անգլիական», «չինական», կամ «ռուսական» երազի մասին կը խօսուի: Պատճառն այն է, կը գրէ «Մոնտ»ի տնօրէնը, որ բոլոր այլ պարագաներու մէջ հարկ պիտի ըլլար նոյնացնել ազգն ու գաղափարաբանութիւնը: Ամերիկան տարբեր է, Միացեալ-Նահանգները ծնան հիմնադիր հայրերու հաւանութեամբ եւ հաստատուեցան գաղթողներու սերունդներով եւ ասոնց բոլորին հաւատամքը եղաւ՝ ազատութիւնը: Այս ամբողջը չի կրնար սակայն ծածկել նաեւ ինչ որ բացասական է: Միացեալ - Նահանգներու մէջ ալ կան՝ աղքատութիւն, բիրտ ուժ, անըրադէտութիւն: Ազատութեան տօնը բոլորին համար չէ, մանաւանդ յիշողութիւն ունեցող Սեւերուն…:

Այս հարիւրամեակի տօնակատարութեանց բացման հրաւիրուած էր Նախագահ Միթերան - քանի Ֆրանսա նուիրած է արձանը - եւ մէկուկէս վայրկեան տեւող իր ելոյթին մէջ, ան չյիշեց թէ Ֆրանսա Ամերիկայի կողքին էր, երկու դար առաջ, երբ ան ձեռք կը ձգէր իր անկախութիւնը եւ 100 տարի առաջ, երբ պաշտօնապէս կը նուիրէր այս արձանը ազատութեան՝ խորհրդանիշ մեր հասարակաց արժէքներէն առաջինին: Նախագահը յիշեց թէ երկու անգամ Ամերիկա եղած է Ֆրանսայի կողքին եւ ողջունեց «պատմութիւնը զոր միասին կերտեցինք, եւ պատմութիւնը, որ միասին պիտի կերտենք»: Միթերան «hեփի պըրստէյ միս լիպըրթի»ով (երջանիկ տարեդարձ, օր. ազատութիւն) վերջացուց իր ուղերձը:

Նախագահ Ռեկըն իր կարգին կ'ողջունէր Ֆրանսան եւ երկու երկիրներու սերտ բարեկամութիւնը, յիշելով թէ Ֆրանսան է, որ իր յեղափոխութեամբ, առաջինը եղաւ ազատութեան գաղափարին ծնունդ տուող: Նիւ - Եորքի մէջ, այս ամբողջը սկիզբը կը կազմէր երեք օրուան տօնակատարութեանց: Իրականին մէջ, Նախատեսուած էր Միթերանը հրաւիրել Հոկտեմբեր 28-ին, որ բուն թուականն է արձանին ձօնին, բայց Յուլիս 4-ի (ամերիկեան անկախութեան օրը Ինտէփէնտընս տէյ) տօնակատարութիւնները շատ աւելի շքեղ են եւ Ֆրանսա նախընտրեց որ այս առթիւ հրաւիրուի Նախագահը, որ միակ օտար հիւրն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԸ հրաժարականը տուաւ, իբրեւ հետեւանք ներքին նախարար՝ Շառլ Փասքուայի առջի օրուան այն յայտարարութեան որ կը վերաբերէր ոստիկանապետերուն: Անոնք, բացատրեց Փասքուա, կախում ունին կառավարութենէն, կ'ընեն ինչ որ կառավարութիւնը կ'ըսէ որ ընեն, հակառակ պարագային 24 ժամէն կը փոխարինուին: Կի Ֆուժիէ 24 ժամ ալ չսպասեց: Անգէն 2էն, երբ լրագրող մը կ'արձագանգէր այն թիւերուն զորս ոստիկանապետը տուած էր ոճրային եւ յանցապարտութեան արարքներու մասին, մտքէն չէր անցներ, հաւանաբար թէ ի՛նչ հետեւանքներ կրնային ծագիլ:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Քիփրիանու ընդունուեցաւ նախագահ Միթերանի կողմէ, որու բացատրեց թէ ինչո՞ւ Կիպրոս մերժած է ՄԱԿ-ի առաջարկները, որոնք անցեալ տարին: Քիփրիանու տեսնուած է նաեւ Շիրաքի հետ, ապա աճապարած է վերադառնալու, խօսելի «թրքական» Կիպրոս այցելութեան առթիւ:

ՉԻԼԻԻ ՄԷՋ ընդհանուր գործադուլը զոր հռչակած էր ընդդիմութիւնը բաւական յաջողութիւն արձանագրած է, թէեւ դժուար է ստոյգ տեղեկութիւններ ունենալ, քանի որ ընդդիմադիր ձայնասփիւռներն ալ միայն պաշտօնական զեկոյցները կրնան սփռել: Բախումներ պատահած են եւ ձերբակալութիւններ կատարուած: 6 մեռեալի եւ 600 ձերբակալութեան խօսք կայ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէկ զինուորական ատեանը չորս մահավճիռ արձակած է, Հինգշաբթի օր, Տեւ - Եոլ ծայրայեղ ձախ յուծուած կազմակերպութեան չորս անդամներու դէմ: Ասոնք ամբաստանուած էին, որ 15 մարդասպանութիւն գործած են եւ ահաբեկչական ոճրափորձերու մասնակցած 1980 Սեպտեմբերէն առաջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, պուլվ. Սէն - Ժերմէնի մօտ, երբ ելեկտրականութեան ցանցին ընդլայնման համար փոսեր կը փորէին, 15 կմախքներ յայտնաբերուած են: Զանազան շշուկներ, անմիջապէս տարածուիլ սկսած են, ոճիրներու մասին, նոր Լանտրիւներ փնտռելով, բայց ամէնէն հաւանականը այն կը նկատուի, որ մնացորդացն է Սէն - Փիէր գերեզմանատան, որ քանդուած է 19-րդ դարուն, երբ կը շինուէր Սէն - Ժերմէն պողոտան կամ Սէն - Ժերմէն արքայարանի նախքին բանտէն, այսինքն Յեղափոխութենէն մնացած ըլլան: Խօսքը օրէնսգէտներունն է այլեւս:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՕՆ

Վարդավառ է այսօր: Իսկ Վարդավառը, առանց Տարօնի, տժգոյն, աղօտ յիշատակ մը միայն:

Բառը ինքնին, - Տարօն - ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Թերեւս խորհուրդ մը:

Երբ կ'ըսենք Մուշ - կը հասկնանք աշխարհագրական - վարչական բացատրութիւն մը:

Բոլորովին ուրի՛շ բան է Տարօնը: Գոնէ անոնց համար որ տեսեր ու ապրեր են, շնչեր ու անցեր: Ամբողջ հեթանոսութիւն՝ իր սարերովն ու դաշտերովը: Նոյնիսկ եկեղեցիներով ու վանքերով:

- «Հէ՜յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետ…»:

Եւ պէտք է տեսած ըլլալ Վարդավառը՝ Ս. Կարապետի սարին վրայ, երբեմն հեթանոսական լերան մը կատարը, մինչեւ տասը հազար բազմութեամբ: Ս. Կարապետի Վարդավառը՝ իր աւանդական լաբախադացներով, բայց մանաւանդ իր խիկ եւ խիկ հայկական խանդավառութեամբ, - ծիծաղուն, ծփուն եւ անարուեստ:

Անահիտի հովանին է - կ'ըսեն - փռուած այդ ամբողջ տարածութեան վրայ, հեռուն, մինչեւ Մեղրագետն ու Արածանին, եւ աւդին, մինչեւ Իննակնեան լեռները: Այլեւ Վահագնի հոգին:

Եւ կը թուի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը այստեղ միայն պարտուած է, չկարենալով կորզել դաղտնիքը Աստուծոյ:

Հեթանոս քրմապետը չէ ուզած յանձնել թանկագին գաղտնիքը, յանձն առնելով ծառայել վանքին մէջ, իբրեւ պարզ մշակ:

«Կաղ Դեւ»ն է այս, - իրեն յատուկ խըցիկով եւ գուրով, որուն յատակը, - ո՛վ գիտէ - ապահովաբար կը պահէ մեր հեթանոսական շրջանի անծանօթ, անգնահատելի հարստութիւնները: Թոնիրները կը վառին գիշերը, եւ առտուն կանուխ «Կաղ Դեւ»ը մաքրած կ'ըլլայ ամէն բան: Մաքրած ու իր գուբը քաշուած, առանց մոխիրի հետք մը ձգելու…:

×

Ուրկէ՞ ուր այս միամիտ աւանդութիւնները՝ այս համայնակուլ ափերուն վրայ:

Այն ալ օրուան այս ժամուն, երբ շատ - շատեր մոխիր ցանած իրենց գլուխներուն, կը հառաչեն ու կը յօրանջեն:

Անոր համար որ, ոչ միայն Վարդավառ է այսօր, այլեւ տարեդարձը Տարօն աշխարհի վերջին ջղաձգութեան:

Վարդավառի կիրակի մըն էր - 1915 Յունիս 28 - երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փռուեցաւ գետին, դաւադիր «եաթաղան»ը կուրծքին: Կամ ամբողջ բազմութիւններով ողջակէզ՝ բոցերու մէջ: Կամ ջարդուփշուր՝ բահով, բրիչով, կացինով, թնդանօթով ու գնդացիրով…

Մա՜հ կ'ոռնար թշնամին, ամբողջ հայաշխարհին վրայ, գազանային մոլուցքով մը: Եւ գերանդին ձեռքը, ժանիքները ցից, ղանակները սրած՝ շունչը առեր էր Տարօն:

Հայ չմնաց Մուշի մէջ: Բայց Թուրք ալ չմնաց, ինչպէս կը խոստովանէր ինքն ալ ինք:

Մինչ արթուն եւ ըմբոստ, սնած՝ Սեպուհներու, Զավուշներու, Հրայրներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Տէր - Քաջերու, Վահան Մանուէլեաններու եւ դեռ անհամար «անծանօթ զինուորներ»ու շունչով, Տարօն աշխարհը փլաւ ճակատագրական պահուն: Վրիպեցա՞ւ վերջին քառորդ ժամուն…:

×

Փլաւ՝ ֆիզիքական աշխարհը. բայց կ'ապրի հոգեկանը:

Այսօր, ամէնէն հեռաւոր ափերուն վրայ իսկ, ո՞ւր է Տարօնի ոգին: Ու թերեւս աւելի աշխուժացած, ինչպէս բոլոր այն մնացորդներուն մէջ որ համբանքով փրկուեցան հայաջինջ սարսափներէն, եւ կ'ապրին վաղուան համար:

Ո՞ւր է Տարօնը՝ իր գիրովն ու խօսքովն ալ:

Զուարթնար առաւօտը, Տարօ՛ն, քանի դուն հաւատարիմ ես քու սարերուդ եւ անոնց փառքերուն, քու դաշտերուդ եւ անոնց արդար վաստակին:

Շ.

1931, Յուլիս 12

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (107) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

«Յառաջ»ի տեսակցութիւնը
Գր. Պըլտեանի հետ Ա. Թ.
Sayat Nova.
Le musicien des mots
S. GOSTANIAN

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

ԲՂԽԵԱ՛, ՀԱՅՐԵՆԻ ՋՐԻԿ ԻՄ ԱԶԱՏ

Պատմութիւնը բոլորիս, ուր էլ ապրելիս լինենք, նաեւ փարիզահայ Մարտիկ - Օհանին ասում է.

Ի յիշատակ ... այս կամար - կամուրջը կապուեց:

Ի յիշատակ ... այս ծառը տնկուեց:

Ի յիշատակ...այս աղբիւր-յուշարձանը կառուցուեց: Այս ջրանցքը բացուեց, այս շէնը բարձրացաւ, այս ... Պատմութիւնը բոլորիս, նաեւ Մարտիկ - Օհանին յիշատակներ է յուշում: Քո ապրած օրը պատմութիւն է, քո պատմութեան էջում ի՞նչ ես գրում: Եւ Մարտիկ - Օհանի սրտում մի աղբիւր է բխում: Յուշաղբիւրը նրա սրտում բարբառում է. դու ո՞վ ես, որտեղի՞ց ես գալիս եւ ո՞ւր ես գնում: Աղբիւրը, լեզու է առնում՝ որտեղ էլ ծնուեն քո ժառանգները, նրանք տարօնցի պիտի կոչուեն ու պիտի Խասգիւղից լինեն:

Ու Մարտիկ - Օհանը՝ Խասգիւղից, տարօնցի, տուրուբերանցի, մշեցի, սասունցի, մի խօսքով՝ կարօտներ ունեցող հայ մարդ, երկար մտորում էր, թէ ինչպէս կատարի իր հոգու պարտքը: Քանի՛ աղբիւր բխեց ու ցամաքեց իր հոգու ներսում: Որտե՞ղ կառուցի, ինչպէ՞ս կառուցի ... Նորից ու դարձեալ թերթեց իր երկրի պատմութեան հերոսական էջերը: Եւ ասես ջուր է խմում պատմութեան ակունքներից: Ու նա շշնջում էր անուններ՝ Անահիտ, Վահագն, Աստղիկ: Ըմբոշխնում էր Հայոց աշխարհի հեղեղուն լոյսը, մտքով իր երկրի փառաւոր յուշարձաններն էր տեսնում, Դպրեվանքը, քաջն Մամիկոնեան հողապահ տոհմի զաւակներին, լայնալանջ, կորովի զինուորներին, ու ինքն էլ մտքով զինուոր էր դառնում: Առաքելոց վանք էր հասնում ու տեսնում էր այնտեղ հանգչող մեր երեւելիների՝ Մովսէս Խորենացու, Ղազար Փարպեցու, Դաւիթ Անյաղթի, մեր թարգմանիչների, մատենագիրների լոյսը: Ու լոյսի մէջ լուսաղբիւրներ էր տեսնում: Սահակ Պարթեւին էր տեսնում ու քաջն Վարդանի դուստրը Շուշանիկին: Եղիշէ էր ասում, Յովհան Մամիկոնեան, գրիչներ էր ասում ու ծաղկողներ: Այդ անուններով, ազգապահ դարերով սրբութիւն սրբոց էր դառնում նրա համար Տարօնը ... Եւ ի՞նչ էր ուզում Մարտիկ - Օհանը, տեսնէր, թէ ինչպէս է ծագում արեւն իր նախնեաց աշխարհում, իր Խասգիւղի աղբիւրն ինչպէս է բխում, ու ո՞նց են երգում թռչունները, արեւային ծնծղաներն ինչպէս են հնչում: Եւ կարօտը ճաքած պռօշ ու սիրտ էր դառնում:

Ու խորհում էր Մարտիկ - Օհանը՝ ապուպապերի ծննդավայր ունես, տոհմական կայ, արեան կանչ կայ: Պիտի բխի քո կարօտի լոյս աղբիւրը եւս: Այո, Փարիզում չէ, անյայտ մի մոլորակում էլ ապրես, մտքով թռչելու ես քո արմատի մօտ, ու այնտեղ աղբիւր է բխելու: Եւ այն քո սիրոյ, զգացումի պարտքի, երախտիքի **աղբիւրն է լինելու:**

Եւ երկու տարի առաջ Մարտիկ - Օհանը Տարօն աշխարհ ասաց, Խասգիւղ ասաց Փարիզի իր տանը ու ճամբայ ընկաւ Սովետական Հայաստան: Եւ նրան այնպէս էր թւում, թէ լուսաստղը քնել է իր պապերի վարար աղբիւրների մէջ, ու մի աղբիւր՝ կարօտից կապոյտ կտրած ջրերով, ճամբայ է ընկել: Ու մի օր կարօտած մարդն ու կարօտից կապտաշուրթ դարձած աղբիւրը պիտի հանդիպէին Գառնոյ լեռներում: Պիտի հանդիպէին, ու մի պահ խասգիւղցի մարդն իրեն աղբիւր էր կարծելու եւ աղբիւրը մարդեղենալու էր, աղբիւրի ջրերում վրնջալու էր մեր վիպերգի ձին, աղօթարանն էր բացուելու ու երեւալու էր չքնաղ ծննդավայրի ծիծղուն - ծփուն երեսը՝ իր հովիտներով, սարերով, անտառներով, նոյն մարդկանցով, որոնցից մի քանիսը դարաւոր ճամբայ կտրելուց յետոյ մտնելու էին մեր կեանքի դռնից ներս՝ այնպէս արդար ու կորովի, այնպէս ախուր ու հաւատով ներկայանալու աշխարհին:

Բայց Մարտիկ - Օհանն իր վերածնուած Հայաստանով, հանդիպեց մարդկանց, որոնք ծննդավայր ունեն: Ջուր խմեց աղբիւրներից: Եւ էջմիածին գնաց: Իր ուխտի մասին պատմեց: Տարիների անտեսած իր դրամով ցանկանում է հայրենի եզերքում մի աղբիւր ունենալ: Ուզում է, որ աշխարհասփիւռ Տարօնցիները կարօտի աղբիւր ունենան: Հէնց այդ նպատակի համար «կամաց - կամաց» խնայած գումարը տրամադրուեց էջմիածնի Մայր աթոռին՝ իրականացնելու, կեանքի կոչելու իր մտայղացումը:

Նա Փարիզ վերադարձաւ եւ Մարիամ մօրն ասաց. «Հայաստանը մի մեծ աղբիւր է»:

Մարդը՝ անուն - ազգանունով, տարիքով, նպատակով յանկարծ դառնում է երկիր: Եւ դու կառուցում ես ոչ թէ Մարտիկ - Օհան Տակոեանի, այլ առասպելացած քո երկրի աղբիւրը: Վաստակաւոր ճարտարապետ Բաղդասար Արզումանեանի առաջին մտահղութիւնը պարզ էր. պէտք է նախագծել, ապա եւ կառուցել այնպիսի աղբիւր - յուշարձան, որ հնչի Գեղարդավանքի համանուագի մէջ: Պատուիրատուն լաւ քար է ընտրել՝ Փարաքարի բազալտ: Քանդակագործ Եդուարդ Յակոբջանեանը, քարագործ - վարպետներ Երուանդ Սարգսեանը, Արա Արշակեանը ճիշդ հասկացան փարիզահայ տարօնցու ապրումները՝ ձեռք զարկելով յուշաղբիւրի կառուցմանը:

Ահա եւ ժամն է, որ հազար աղբիւրից ջուր խմած, բայց իր ապուպապերի, իր Օհան հօր, իր Մարիամ մօր, մի մեծ գերդաստանի ու մեծ մի աշխարհի ջրերին այդպէս էլ կարօտ մնացած Մարտիկ - Օհանը գայ եւ ջուր խմի նուիրական այս աղբիւրից, հայրենի քաղցրիկ ջրից ու իր պապակ սիրտը հովացնի: Ու թող նրան այնպէս թուայ, ինչ որ հօր անունն է կպցրել իր անուանը, այնպէս էլ իր սրտին կպած սրտերով է խմելու: Նրան թուալու է, թէ արծաթ խրխինջ է լսելու, աստղերի փշուրներ են ցոլալու իր դէմ:

Մայիսի 17-ն է: Աղբիւրի ծննդեան օրը: Քառանիստ, բարձրակերտ այս աղբիւրը, որ երեք աչք ունի, ամէն «թերթ»ին իր արդար գրերն ունի նաեւ.

ՅԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿ ՀԱՅՈՑ ՏԱՐՕՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՓԱՌԱՊԱՆԾ ԱՆՑԵԼՈՅՆ:

«ՔԱՋՈՒԹԵԱՄԲ ՄԵՌՑՈՒՔ Ի ՎԵՐԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԵՐ ԵՒ Ի ՎԵՐԱՅ ԱԶԳԻՍ ՄԵՐ. ԵՒ ՄԻ ՏԵՍՑԵՆ ԱՉՔ ՄԵՐ ԿՈԽԱՆ ՈՏԻՑ ՊՂԾԱԼԻՑ ԼԵԱԼ ԶՍՐԲԱՐԱՆՍ ՄԵՐ»: ՈՒԽՏ ՄԱՄԻԿՈՆԷԻՑ:

Յաւերժութեան խորհրդանիշն է քանդակուած աղբիւրի վրայ, թեւաբաց արծիւն է իր ժայռեղէն տիրոյթներում:

Եւ Մարտիկ - Օհանը ջուր է խմում, աչքերը յառում արծուին, եւ ասես իրենից բաժանուած ու քարին հանգչող իր անունն է կարդում ... Ի ԽԱՍԳԻՒՂ ԳԵՂՋԷ ՏԱՐՕՆՈՅ ... ՌՆԼԴ:

Դարերի խորքից մեզ հասած երգեր հնչեցին յուշաղբիւրի բացման հանդիսութեան պահին, ջերմ խօսքեր ասուեցին: Զարուհի մի աղջնակ ջուր խմեց աղբիւրից ու աւելի ծաղկեց: Մի Աշխէնի այնպէս թուաց, թէ ինքը նուագակցում է լեռնական, հանդարտ, խոլական այս ձայներին ու ինքն էլ չգիտէր, թէ ինչու է ուրախանում. այս մօր անունը Բերկրուհի է, դրա՞ համար, թէ կարօտի մի հարազատ եզերքի արարում է կատարւում ... Ջուր խմողին չեն նայում: Բայց ինչպէ՞ս չնայես, թէ այս աղբիւր - յուշարձանից ինչպէս են ջուր խմում Մարտիկ - Օհանի Սաթենիկ քոյրը, ինչպէս է իր եղբօր աղբիւրից ջուր է խմում Վարդգէս եղբայրը, մի բուռ էլ՝ մօր համար, թող սիրտը հովանայ: Խմում են խմբով հայրենիք եկած ֆրանսահայ զբօսաշրջիկները՝ բոլորը տարօնցի: Ու աչքից առաջ հիւսւում է կարօտի մի պատմութիւն: Հայրենի այս ջրի մէջ մի նուիրական աշխարհ էր արտացոլւում՝ երբեմնի իր փառքերով:

Եւ յետոյ իր սրտի խօսքը ասաց Մարտիկ - Օհանը, եօթանասունը բոլորող հայրենասէր մի մարդ, որին Փարիզի հայ շրջանակներում ճանաչում են որպէս դպրոցասէր: Ուժը պատածը, ձեռքի հասածը ունի մի հասցէ՝ դպրոց: Այդ ամէնը անում է, որ Հայը իր հնամենի մայրենին չմոռանայ: Նա խօսեց Հայութեան դէմ գործուած 1915 թուականի Եղեռնի եւ իր բնիկ բնակչութիւնից պարպուած Հայոց աշխարհի, իր Տարօն - Տուրուբերանի, իր Խասգիւղի, հայրական - տոհմական տան մասին: Հրաշքով փրկուած, աշխարհով մէկ սփռուած տարագիր Հայութեան կարօտների մասին խօսեց: Խօսեց այն մասին, որ Սովետական Հայաստանում հանգրուանածները Սասնոյ տուն են կառուցել մեր երկրի ժայռակող սարալանջերին ու արեւառ հովիտներում: Որ լուսաղեղ ու ջրառատ Տարօնը վաղուց անուն է դարձել կապտաչ ու թխահեր մանուկների շուրթերին: «Տարօնաշունչ յիշատակարան»ի կառուցման համար Մարտիկ - Օհան Տակոեանը ջերմօրէն շնորհակալութիւն է յայտնում հայրենի կառավարութեանը, բոլորին:

Յետոյ Գառնան չարմաղ անձրեւ եկաւ, արեւը ծիածան դարձաւ ու կամար կապեց, եօթ ու հազարգունանի աղեղ կապեց եօթ ու հազարգունանի այս լեռնաշխարհի վրայ:

...Ի յիշատակ...փարիզաբնակ մի շատ սովորական, կեանքում շատ հարուածներ կրած մարդ իր հոգու բարութեան աղբիւրը հանեց ու լոյսի հետ նուիրեց եկող սերունդներին: Այս աղբիւրը երգի ձայն բերեց ...

Մշոյ աղջիկ, Մշոյ աղջիկ,
Էդ ի՞նչ լաւն ես ...

Աղբիւրները երեխաներ են տուն բերում, հարսներ ջրի ճամբին օրօրւում են մայրանալու բերկրանքից:

Աղբիւրը երգեր բերեց, ծաղիկներ, ծիածաններ, հազար յիշատակներ ու յիշատակարաններ արթնացրեց...

Խոնարհւում եմ, ջուր եմ խմում: Խոնարհւում եմ, համբուրում Տարօնի, Խասգիւղի մարդկանց արիւնն ու կարօտն իր երակներում պահող, Յիշողութեան դասը մեզ պարգեւող այս փոքրամարմին, բայց մեծասիրտ, լայնախոհ մարդու ճակատը: Եւ նա դառնում է հէքեաթի այն քաջ տղան որ գնում է հիւանդ մօր համար անմահական ջուր տանելու: Իրօք, իննսունամեայ մայրը ջրի է սպասում: Իր Տարօնի, իր Խասգիւղի ջրի: Եւ զաւակը (զաւակները), Տարօնցիները ջուր են տանում, որ իր մէջ ունի յարատեւելու, հայերէն բարբառելու գեղեցիկ գաղտնիք - ուժը:

Բղխիր ազատ, հայրենի ջրիկ, Մարտիկ - Օհանի, բոլոր Տարօնցիների ու բոլոր հայրենակարօտ Հայերի մի նոր աղբիւր:

Աղբիւր՝ մեր սէրերի, կարօտների, մեր տենչերի ու իղձերի յաւերժական աղբիւր՝ Հայաստան երկիր դրախտավայրի մէջ:

ՀՐԱԶԴԵԱՑ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

Հայրենի տուն

Մեծ հօրս, Տէր - Կարապետ քահանային տունը կը գտնուէր Խէյպեան գիւղին ծայրը: Անոր սահմաններն էին, արեւելքէն՝ գիւղին ժամն ու ռէսին տունը, արեւմուտքէն՝ «Քէլլէքճի» Մարտոյենց տունն ու մարագը, հիւսիսէն՝ գիւղին կալերն ու նոր գերեզմանատունը, իսկ հարաւէն դէպի Արածանին տանող ճամբան եւ գիւղին աղբիւրը: Լայնանիստ տունը կը բաղկանար բակէ մը, ախոռէ մը, թոնրատունէ մը, սաքու-է մը եւ «քէօշքէ» մը:

Մուտքի փայտէ խոշոր դուռը կ'առաջնորդէր դէպի բակ, որուն մէկ անկիւնը դիզուած էին չորցած ցաներն ու ցախերը: Ամրան՝ բակին պատերը զարդարուած էին անասուններու թրիքով, նախշուն ու կլոր աթարներով: Աթարի կապակցութեամբ, յիշեմ ժողովրդական երգիծական ու սրամիտ առակ մը:

Անզգամ կին մը, իր ամուսնոյն ձեռքէն ազատելու համար, զայն խաբելով կը ղրկէ հեռու գիւղ մը եւ անոր կռնակի ճամպրուկին մէջ, իբր պաշար, փոխան գաթայի, կը դնէ աթար, շինուած գաթայի ձեւով եւ ետեւէն կ'երգէ այսպէս.

Էրիկ մ'ունիմ, աթա՛ր պաշա՛ր,
Էրթա՛յ բարով, չի գայ տարով,
Ես կը խաղամ, ջուխտակ խարով...:

Բակին խորը, ձախ կողմը կը գտնուէր ընդարձակ ախոռը, բաժնուած երկու մասի: Մէկուն մէջ, պատերուն երկայնքին շինուած մսուրներու առջեւ, շարուած, կ'որոճային անասունները՝ կովեր, հորթիկներ, եզներ, ձին՝ գոմէշն ու մատակը:

Ախոռին միւս բաժնին մէջ, դէպի դուռ, երկու - երեք սանդուխով բարձր, հողէ պատուանդանի մը վրայ, անասուններու կողքին, տեղաւորուած էին գեղջուկ հօրեղբայրս Սեդրակը, իր կինը Խաթօն, իրենց մանր ու բէդ ճժերով, որոնք հոն կը քնանային ամառ թէ ձմեռ, անասուններու շունչով տաքցած եւ բոյրով լեցուած ախոռին մէջ:

Բակին խորը, ճիշդ մէջտեղը, ցածլիկ դուռ մը կ'առաջնորդէր թոնրատուն, որուն ձախ կողմը, պատերուն տակ ու անոնց հաւասար, խրոխտ կանգնած էին ցորենի, կլկլի եւ գարիի ամբարները: Թոնրատան մէջտեղը, կը տեսնուէր հայրենի թոնիրը եւ անոր եզրին նստած սեւադեմ պառաւ մը, թոնիրի անբաժանելի ընկեր իրիցկին Սալվարը:

Ամէն առաւօտ բարկ թոնիրին խաչերկաթներուն վրայ հանգչած, կը գլգլային ամէնօրեայ թանապուրը եւ թթուէ ջրէ կլոլիկը, որոնցմէ իր անցորդի բաժինը պիտի առնէր նաեւ կոյր աշուղը, օրհնելով չէն տունը, տաղով ու սազով...:

Բազո՛ւմ փրկչական, խնա՛մ
տէրունական
Զորս գլուխ սաղմոս շարական,
Եօթ բերան ամետարան·
Ս. Կարապետ բարեխօ՛ս էղնի մեր
տան ու տեղին,
Մալին, դովլաթին, ղարիպ
ղուրպէթին,
Դատողին, բանողին, անկաջ էնողին,
Շէ՛ն մնայ այս օճախ, չուր
դատաստանին (*):

Փայտէ սեւցած գերաններով առաստաղին մէջտեղը, ճիշդ թոնիրին վրայ, բացուած էր երդիկը, ուրկէ, ամէն առաւօտ հայրենի օճախէն ծուխը կը բարձրանար դէպի երկինք: Իսկ Մեծ Պահքին, երդիքէն կախուած էր «Ուրուճ բէկը»:

«Ուրուճ բէկը», կամ ակլատիզ, խոշոր կլոր սոխ մըն էր, որուն կողերուն խրուած էին եօթը գունաւոր փետուրներ, որոնք կը խորհրդանշէին Մեծ Պահքի եօթը շաբաթները եւ իւրաքանչիւր շաբաթուան վերջաւորութեան, կիրակի երեկոյ, փետուր մը կը քաշէին սոխին փորէն: «Ուրուճ բէկ»ով կը վախցնէին տանը երեխաները, որպէսզի իրենց պահքը չաւրեն...: Ով որ պահքը աւրէ, «Ուրուճ բէկ»ը կուգայ եւ անոր աչքերը կը փորէ, կ'ըսէին մամիկները:

«Ուրուճ բէկ»ի սարսափէն, լման եօթը շաբաթ գիւղին փոքրիկ տղաքը, մեծերու հաւասար պահք կը բռնէին: Երդիքէն կախուած սոխը, յաճախ կը ծլէր. այդ ծիլերն ալ երբ դեղ կը կերցնէին յօդացաւէ տառապողներուն: Թոնրատան մէջ, աջ կողմը, կը տեսնուէին քարէ սանդուխներ, ուրկէ բարձրանալով, կը մտնէինք խորհրդաւոր ու փոքր սենեակ մը որ իր լոյսը կը ստանար քառակուսի փոքրիկ լուսամուտէ մը: Այս խուցը կը նմանէր ճգնարանի մը: Անկիւն մը զետեղուած էր փայտէ անշուք մահիճը: Յիսուսի մանուկը դիրկը, Աստուածածնայ գունաւոր, հինումաշ պատկեր մը եւ փայտէ խաչ մը կը զարդարէին պատը: Խուցին դրան մօտ պատին մէջ փորուած, կար փոքրիկ պահարան մը, որուն մէջ կը հանգչէր կաշիէ սեւ կողքով, վրան ագուցուած արծաթեայ խաչով աղօթագիրք մը եւ անոր քով փոքրիկ ու գեղեցիկ արծաթէ մասատուփ մը, կանաչ ապրշումէ շղարշի մէջ փաթթուած: Փոքր լուսանցքին մօտ զետեղուած էր ծրար մը, որուն մէջ խնամքով պահուած էին իր զաւկին ձեռագրերու նմոյշները, աշուղական տաղեր, Մշոյ Սուլթան Ս.

կարապետի գովերքը, բաղկացած 15 տունէ:
կուտանք մէկ տունը միայն:

Եօթ անուան տէր Սբբ Կարապետ
Հայ աշուղին փեր ու վարպետ
Իր ճամբխներ քոայ ու գետ
Ըխտաւորներ հրանական:

Դուռն բացուաւ մտայ ի ներս
Սիրտս եկաւ հաւատ ու յոյս
Գերեզմանին կ՛իջնէ միշտ յոյս
Որն որ տեսնայ արժանանայ:

Քառսուն կամար՝ քասն սիւնէ
Ըխտաւորի հոգու տունէ
Երկու թունդիր մէկ փուռն է
Բանին ի բակդ ջաղացք - երկանք:

Սուրբ Յարութիւն մօտ քու դրան
Ժողվեր գդիւան (**) լցեր գնտան
Կախ դեւն արիր քե՛ փոշեհան
Տանէ Թափէ փրէ բաթման:

Նախշուն խալիք դուրան փռուած,
Վանահայրեր վրան կայնած,
Իղաբերի մոմն է վառած,
Լուսաւորչու ի սուրբ սեղան:

Ըզքեզ գոված մեղօքս Ադամ
Ա՛լ չիմացաւ պամենայն բան
Աշխարհ ալամ զքե՛ կ՛գովան
Բազուայ սարէն չուր Յորդանան:

Այդ խուցը պատկանած էր տանը նահապետ, Հոգելոյս Տէր - Կարապետ քահանային, ուր ան յաճախ կը քաշուէր, իր ծոմապահութեան օրերուն եւ կ՛աղօթէր վերացած...:

Տանը բակին միւս կողմը, դէպի աջ, կը կանգնէր սպիտակ երկյարկանի նորաշէն «քէօշք»ը, որուն վարի յարկը վերածուած էր մառանի: Դրան աջ կողմը շարուած էին Թթուի խոշոր կարասներ, որոնց մէջ լեցուած էին խանիխուռն, քալամ, պատիճան, վարունք, սոխ, սըխտոր, ձմերուկներ եւ կլորներ:

Ամրան տօթերուն, գիւղին անմահական թանճուրին հետ, այս Թթուի Ջրերը, երբ զովացուցիչ կը ծառայէին շինականին ձենին ու պզտիկին:

Մառանին մէջտեղը, առաստաղին գերաններէն կախուած էր ճրճումը:

Ջրճումը, զաւառի վարպետ բրուտնեբու ձեռագործ, երկայն ու կլոր, խոշոր հողէ աման մըն էր. երկու ողորկ փայտերէ կապուած առաստաղին գերաննեբուն մէկուն. կանեփէ հաստ Թելերէ շինուած օղակները, կը գրկէին ճրճումը, որուն մէջ կը լեցնէին մածուն եւ ջուր: Երկու տանտիկին դէմ - դիմաց կեցած, փոխ ընդհ հրելով կը հարնէին, պատրաստելու համար անարատ, սպիտակ կարագը. իսկ մնացեալ Թան ջուրէն ալ, կ՛եփէին շինականին ամէնօրեայ օրհնեալ Թանապուրը: Ջրճումի առընչութեամբ կը յիշեմ գիւղի հարսներու մէկ օրօրը, երբ

շալկած իրենց երախաները ճրճումի պէս կ՛օրօրուէին ու կ՛երգէին:

Հա՛, ճըռռ՛ում, հա՛ ճըռռ՛ում,
Կարմիր սօլեր հագւեցում,
Շալկի՛մ սարեր օլըրցում,
Հօրքուր իգայ չը՛ ցուցում,
Մօրքուր իգայ չը՛ ցուցում,
Պապօն իգայ չը՛ ցուցում,
Մամօն իգայ, կը՛ ցուցում:

Երկայն եւ ցից սանդուխ մը կ՛առաջնորդէր «քէօշք»ի վերի յարկը, որուն Ջուխտակ պատուհաններէն կ՛երեւար հայրենի գետն Արածանին: Աւելի հեռուն, Սուրբ Յովհաննու վանքին բարձունքները:

Այս յարկին մէջ կը բնակէր Եղիշէ հօրեղբայրս իր ընտանիքով:

Հայրենի «քէօշք»ին տափարակ տանիքներուն չորս անկիւններուն վրայ բոյն դրած էին արագիլները, որոնք Մարտ ամսուն սկիզբը, ծիծեռնակներուն հետ կուգային հեռուներէն եւ աշնան վերջերը միայն կը գաղթէին օտար հորիզոններ:

Արագիլը գիւղացիին համար գարնան աւետիսն էր: «Մարտայ ըննին՝ լակլակ ըննի» կ՛ըսէր ժողովուրդը: Իսկ գեղին փոքր երախաները կեցած ցուիքներու տակ, ուրախութեամբ կը գոչէին. -

- «Լակլըկօ՛, հանի բէկօ,
Ուստի՞ց կուգաս.
- Սեւ սարերուց.
Ի՞նչ ես բերի,

- Թուղթ մը սապոն.
«Վի՞ր կը տանիս,
- «Իմ նժերուն.

«Լուս՛ լաչին,
«Թալէ՛ գլխուն,
«Զարկէ՛ տոտիկ
«Էլնի՛ գարուն...»:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) «Ջուր դատաստանին», կը նշանակէ, մինչեւ - դատաստանին օրը: -

(**) Դեւեր:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

—×—

Պիտի գրեմ Տարօնի Ընտանեկան Աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու մասին:

×

Շատ անգամ կը զարմանամ, երբ միտքս կ՛իյնայ գիւղական ընտանիքներ, բաղկացած 30 - 40 անդամներէ:

Ես գիւղացի ըլլալով, իմ օրովս մեր գիւղի մէջ կային քանի մը բազմանդամ ընտանիքներ: Հայրը 6 - 7 տղայ զաւակներով, գրեթէ բոլորն ալ ամուսնացած զաւակներու տէր: Հայրն է տանը մեծաւորը. անոր հրամանով կ՛աշխատէին զաւակները: Ոմը արտ կը վարէ, ոմը այգիի մէջ կ՛աշխատի, ոմը հունձքը կը քաղէ եւ կալ կը բերէ պալխիով, ոմը կալի մէջ կ՛աշխատի. եւ զանազան տնային գործեր: Եթէ հայրն մահանայ՝ մեծ որդին կը յաջորդէ անոր, երկրի սուրբ օրէնքն էր: Եւ այսպէս տարիքի բերմամբ մէկը միւսին կը յաջորդէր: Իսկ մայրը մահանայ տան տիրուհին մեծ եղբօր կինը կ՛ըլլայ, եւ անոր հրամանով բոլորը կ՛աշխատէին: Միայն մէկ բան գիս շատ կը զարմացնէր, վերջին եկած հարսը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ կը դառնար կեսրոջ չուրջը. անոր զանազան հրամանները կատարելու. իսկ գիշերը իր անկողինը կը մտնէր, երբ ընտանիքի բոլոր անդամները քնացած ըլլային: Առաւօտուն ոտքի էր, երբ բոլոր քնացած էին տակաւին: Կեսուրը երբ արթննար գինք անկողինը պիտի չտեսնէր: Որովհետեւ ըստ աւանդութեան՝ անպատշաճ է որ կեսուրը զինք անկողինը տեսնէ: Իւրաքանչիւր հարս իր գործն ունի: Ոմը Թոնիր կը վառէ խմոր կը շաղէ հաց եփելու համար, ոմը կովեր կը կթէ, մածուն կը շինէ, յետոյ մածունը խնոցիի մէջ կը լեցնէ եւ հարելով կարագ կը հանէ, որ կ՛երթայ ոչխարներ կթելու. անկից ալ կարագ ու պանիր կը պատրաստեն: Հարսներէն մէկը զաւակ կը ծնի. եթէ տղայ է բոլոր ընտանիքի անդամներ կ՛ուրախանան, եւ մշեցիական լաւ կերակուրներ կը կերցնեն: Իսկ եթէ աղջիկ է լաւ ընդունելութիւն չի գտներ:

Երախան ծնունդէն 8 օր վերջ կը կնքեն. կը պատահէր որ հարսին կաթը քիչ գար երախային. դրացի ազածղան կիներ կաթ կուտային անոր: Ծննդաբերութենէն վերջ ծննդաբեր հարսը դուրս ելլելու իրաւունք չունի քառասուն օր: Այդ քառասունքը ունի խորհրդական նշանակութիւն:

Տարօնցիները աղջիկնին կ՛ամուսնացնեն շուտ. պարզապէս պահպանելու համար բարքի ապականութենէն: Մէկ սովորութիւն կար մեր գիւղը, աղջկան ծնողքը փեսայէն օժիտ մը պահանջէին, չեմ գիտեր թէ Մշոյ դաշտի գիւղերն ալ մեր գիւղի սովորութիւն ունէի՞ն, թէ ոչ: Եթէ փեսան հարուստ է լաւ. իսկ եթէ միջակ կամ աղքատ են, շատ ծանր կը նստի այդ ամուսնութիւնը: Այս սովորութիւնը շատոնց գոյութիւն ունէր մեր գիւղը: Ս. Կարապետի վանահայր Վարդան վարդապետը օր մը մեր գիւղը եկաւ, մեծերը հաւաքեց եւ անոնց ըսաւ որ, այս օժիտի հետեւանքով շատ մը աղքատ երիտասարդներ չէին կրնար ամուսնանալ. հետեւաբար այդ օժիտի դրութիւնը վերցուցէք: Եւ խկապէս այդ օրուընէ սկսեալ մեր գիւղի երիտասարդները բոլորն ալ ամուսնացան: Մեր գիւղին այս լուրը տարածուեցաւ շրջակայ գիւղերը: Մեր գիւղի գեղեցիկ աղջիկները բոլորը հարս գացած էին. մնացեր էին քանի մը կաղ աղջիկներ, ատոնք ալ Զիարաթցիներ եկան տարին: Այդ առթիւ փոքրիկ ասացուածք մը ելաւ մէջտեղ: Ահաւասիկ. - «Զիարաթայ կոռալներ եկան տարան Սորտարայ Թոփալներ»:

Տարօնցին շատ հիւրասէր է, իր տունը եկող օտարականը ունեցածով - չունեցածով կը գոհացնէ եւ ճամբու կը դնէ: Օրինակ մը յիշեմ. - Պոլսոյ Սամաթիայէն քահանայ մը, Վարդավառի տօնի մը առթիւ մեր գիւղը կուգայ, որ Ս. Կարապետին շատ մօտ էր. հիւր կ՛ըլլայ ռէսին - այսինքն՝ գիւղապետին:

Տան տէրը պէտք եղած յարգանքը կուտայ, մշեցիական կերակուրներ կը կերցնեն: Այսպէս ամիս մը կ՛անցնի, քահանան տան տիրոջ կ՛ըսէ. - «Վաղը կը մեկնիմ օր առաջ հասնիմ. հաւատացեալներս ինծի կը սպասեն», այս ըսելով մէկ կարմիր ոսկի կը դնէ սեղանին վրայ, ու մեկնելու կ՛ելլէ: Տան տէրը, կը սկսի. - «Էհ Տէր Հայր, ամօթ է չի վայլեր», Տէր Հայրը կարծելով որ մէկ ոսկին քիչ է, մէկ ոսկի եւս կ՛աւելցնէ սեղանին վրայ: «Այս ի՞նչ է Տէր Հայր մեզ ամօթով կը Թողուք, մշեցի մը իր հիւրէն դրամ չառներ. հիւրը Աստուծոյ հիւրն է. այս աւանդութիւնը Թողած են մեր նախնիք, մենք կը շարունակենք»:

Տէր Հայրը քանի մը անգամ շնորհակալութիւն յայտնելով կը մեկնի: Կը հասնի Սամաթիա. Կիրակի օր կը պատարագէ եւ օրուան քարոզի բնաբանը կ՛ընէ Մշեցիին տունը անցուցած օրերը եւ անոնց հիւրասիրութիւնը: Սամաթիացիներ կ՛ըսեն. - «Մենք Մշեցիներ խեղճ եւ վայրենի կը կարծէինք. բայց անոնք մեզմէ լաւ Հայեր են եւ իրենց հիւրէն դրամ չեն առներ»: Անկէ վերջ, կ՛որոշեն տարուան քանի մը տօներուն մշեցի բեռնակիրներ հիւրասիրել:

Իսկ ներկայիս ողջ մնացած Տարօնցին, արդեօք ո՛ր երկիրներու մէջ չէ ինկած. իր յաւերժական Թափառական խռովքներու տակ կքած դողդոջուն: Ո՞ւր չէ Տարօնցին. իր դրախտավայր Տարօնէն զատ: Ամէն երկիր կը գտնուի Տարօնցին. հայրենիքի կարօտը քաշելով, հալ ու մաշ կ՛այրին: Ծնողքներ, որ այժմ բոլորն ալ ինծի պէս տարիքնին առած, անշուշտ շատ քիչեր մնացած են երկրի կեանքին կենցաղին ծանօթ: Դժբախտաբար օտար երկիրներ ծնած տարօնցի երիտասարդներ բոլորն ալ իրենց բնակած երկիրներուն մէջ պիտի ձուլուին. իրենք մեղաւոր չեն. քաղաքական պայմաններ այսպէս դասաւորեցին: Ուրեմն մեր յոյսը Ներկայ Հայաստանն է:

ՅԱԲԷԹ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
(Սորտարցի)

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

- Ալ քնացիր ճագուկս, գիշեր բարի:

Կոպերս այնքան ծանրացած են, որ չեմ ուզեր բանալ զանոնք: Տիկին Ալիսին ձայնը մեղմօրէն հնչեց ականջներուս մէջ, եւ ես չեմ կրնար հասկնալ Թէ այս «Ա՛լ քնացիր ճագուկս»ը քիչ առաջուա՞նն է, Թէ ոչ երկրորդ մը, ուրիշ մը: Դեռ քիչ առաջուան պա՞հն է որ կ՛ապրիմ, այն՝ որու ընթացքին Տիկին Ալիս վերցուց Արամիկին ծածկոցը եւ անոր տակ մտնելով երկնցաւ իր զաւկին քով, Թէ ոչ ժամեր անցան վրայէն, պզտիկը դարձեալ արթնցաւ ու մայրը դարձեալ գաւաթ մը ջուր տուաւ անոր, շոյեց մազերը ու վերջապէս փսփսաց.

- Ալ քնացիր, ճագուկս, գիշեր բարի:

Կոպերս ծանրացած են ու ես արդէն Թաղուած եմ երազներու մէջ, որոնցմէ չեմ կրնար ձերբազատիլ: Եւ ճիշդ այդ պահուն է որ կը լսեմ մժեղի մը բզզիւնը գլխուս վերեւ: Գլուխս աջ ձախ կը շարժեմ, առանց աչքերս բանալու: Մժեղը կը հեռանայ: Բայց ի՞նչ է այդ. տաք շունչ մը դէմքիս վրայ: Օտար նայուածք մը կը ծակէ փակ աչքերս ու կը Թափանցէ գիտակցութենէս: Չեմ դիմանար ու կը բանամ աչքերս: Կը բանամ, տեսնելու համար Տիկին Ալիսը, որ քովս, ճիշդ քովս նստած է ու ինծի կը նայի քաղցր ժպիտով մը, կարծես ըսելով որ անհոգ ըլլամ, վանած է մժեղը վրայէս: Ահ, առաջին անգամն է որ այդ դէմքին վրայ կը տեսնեմ այսքան քաղցր ժպիտ մը, ուղղուած իր զաւկէն տարբեր մէկու մը, մանաւանդ ինծի: Բայց զարմանալիօրէն չեմ զարմանար: Շատ բնական կը գտնեմ այդ ժպիտը ու ես ալ փոխադարձաբար կը ժպտիմ:

- Մժեղը, կը փսփսայ Տիկին Ալիս:

- Այո, գիտեմ, կը պատասխանեմ:

Ու աչքերս բացխփելով շնորհակալութիւն կը յայտնեմ: Տիկին Ալիս վեր կը քաշէ վերմակիս ծայրամասը, որ իր նստած կողմէն դէպի վար սահած է քիչ մը: Յետոյ կը կանգնի, վրաս կը հակի ու բարձս կը շտկէ: Պահ մը կը կարծեմ որ իր խոշոր կուրծքերը պիտի դպչին գլխուս: Բայց չեն դպչիր: Ու կը խորհիմ որ ես քիչ առաջ տեսայ զանոնք իրենց կրծկալին տակ: Այս մտածումը մեծ համակրանք մը կը ստեղծէ իմ մէջ Տիկին Ալիսին նկատմամբ: Մեծ մտերմութիւն մը: Սիրուն կը գտնեմ զինքը: Տաքուկ: Ու երբ ան բարձիս երկու կողմերը շտկելով կրկին կը նստի քովս, աչքերս դարձեալ բացխփելով շնորհակալութիւն կը յայտնեմ: Շնորհակալութենէ աւելի բան մըն է այս, որուն անունը համակրանք է: Տիկին Ալիս կը հասկնայ, Թերեւս ալ կ՛ախորժի այդ համակրանքէն: Կը խնդայ: Բաներ մը ըսել կ՛ուզեմ: Ան իր մատը շրԹներուն կը տանի.

- Մի խօսիր, կ՛ըսէ: Պէտք է քնանաս:

Կը ցնցուիմ ու աչքերս կը բանամ: Երա՛զ...: Տիկին Ալիսը քովս չէ: Ան Արամիկին քով նստած է ու իր զաւկին նախաճաշը կը պատրաստէ: Ե՞րբ առաւօտ եղաւ, Աստուած իմ: Ե՞րբ արթնցաւ, ելաւ, հագուեցաւ, քանի որ ան հիմա կրկին նստած է իր մետաքս պլուզով ու էջօսէ փէշով...:

Էհ, Տիկին Ալիսը միշտ նոյն կինն է, պաղ, անտարբեր, լուռ եւ անհաղորդ: Այս վերահաստատումը, մանաւանդ քիչ առաջուան երազէս վերջ, ցաւ պէտք է պատճառէ ինծի: Բայց չի պատճառեր: Տխմար չեմ, որպէսզի արժանապատուութեան հարց ստեղծեմ: Ի՞նչ արժանապատուութիւն: Ես եթէ գոյութիւն չունիմ Տիկին Ալիսին համար, ատիկա զարմանալի չի Թուիր ինծի: Ես գոյութիւն չունիմ քովի սենեակի հիւանդներուն համար ալ, անոնց մերձաւորներուն համար ալ: Պիտի տառապի՞մ այդ մտածումով: Եթէ Տիկին Ալիս չի տեսներ զիս, կեանքիս մէջ ոչինչ կը փոխուի: Այն պատահական խօսքը, որ երբեք Թռաւ իր բերնէն, այդ «Եթէ մժեղները ձեզի ալ գան, ինծի լուր տուէք»ը, որ միամտօրէն պահ մը այնքան ուրախացուց զիս, ոչ մէկ նշանակութիւն ունի: Գիտեմ, փաստը մէջտեղն է: Եթէ ես գոյութիւն ունենայի այս կնոջ համար, ան երէկ գիշեր այդքան հանդիստ չէր հանուեր այս սենեակին մէջ: Եթէ հանուեցաւ, ես աթոռ մըն եմ իր աչքին, սեղան մը, անկողին մը, այդքան միայն: Ա՛հ, հիմա ինչպէս կրնայի կուշտ ու կուռ խնդալ իր միամըտութեանը վրայ, իրեն բացատրել՝ թէ վաթսունական տարիներուն մէջ կաթուածահար պառկած անշարժ մարդու մը սիրտը ամէն բանէ պարպուած կրնայ չըլլալ տակաւին: Կրնայի ամէնէն վառ պատկերներով իրեն պատմել թէ ինչպէս կը տեսնեմ զինքը, ինչպէս կը Թափանցեմ իր հոգիէն եւ նաեւ իր վրայի հագուստներէն ներս: Բայց հոգ չէ, Թող անտեսէ զիս, վերջին հաշուով ես դժգոհ չեմ իր անտարբերութենէն:

- Թէյդ ինչո՞ւ չես խմեր...:

Հիւանդապահ Հիւսէյինն է, որ ցոյց կուտայ քովս դրուած Թէյի բաժակը, որուն ձեռք չեմ դպցուցած:

- Քունս տարեր է, կը պատասխանեմ: Պաղ է չեմ խմեր:

- Ուրիշ մը բերե՞մ:

- Բեր:

Հիւսէյին կը վերցնէ բաժակս եւ Տիկին Ալիսին կը դառնայ.

- Ուրիշ Թէյ մը կ՛ուզէ՞ք, քո՛յրիկ:

- Ոչ, շնորհակալ եմ, կը պատասխանէ Տիկին Ալիս, այսքանը բաւ է, բայց չենք վերջացուցած տակաւին:

(Շար. 61)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Հռիփսիմէ Գնեազեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Օր. Փօլէթ Պապատասրեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

FONDATION
ARAM KHATCHATOURIAN
ATTRIBUE

UNE BOURSE D'ETUDE ANNUELLE

POUR L'ANNEE 1986

Montant : 20.000 F.

Conditions de candidature :

- Etre inscrit dans un Conservatoire National de Région ou une Ecole Nationale de Musique.
- Etre du niveau préparatoire supérieur.
- La Fondation tiendra compte de la situation matérielle et sociale du candidat.
- Date limite de dépôt des dossiers : 31 octobre 1986.

PIECES A FOURNIR

- Certificat de récompense.
- Fiche d'Etat Civil.
- 2 Photos d'Identité.
- Certificat d'Imposition fiscale, personnelle et parentale.

Selon les types de candidature le jury se réserve le droit de répartir entre les candidats le montant de la bourse.

Les dossiers doivent être adressés à :
FONDATION ARAM KHATCHATOURIAN
Conservatoire National de Région
2, place Carli — 13001 Marseille

HERITAGE

Recherche pour succession
la famille de Simon BABIGIAN
et de son épouse Mary PAMBOUK.
Une fille, Isabelle BABIGIAN,
serait née en France,
endroit non déterminé,
le 15 Décembre 1917.
Prendre contact avec M. COUTOT,
21, Bld. St Germain, PARIS 5ème,
réf. 134. 916

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. – Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կոչկարեանէ Հռիփսիմէ Գրնեազեանի մահուան առթիւ 150 Ֆ. Պէյրութէն գալիք երախաներուն համար. նաեւ նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեանէ 400 Ֆ.:

×

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է Պոլիս մահացած Տիկին Նարկիզ Սայրինի մահուան քառասունքին առթիւ. - Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Աղաչեանէ 500 Ֆ. դըպրոցին համար:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակըրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կըրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

CAMP DE LA F.R.A. NOR SEROUND 1986

Domaine de la Landelle
Palleville 81700 PUYLAURANS
Station SNCF : CASTELNAUDARY
Tél. : 63 - 75 - 04 - 62

Où ?

A Palleville (Tarn), près de Toulouse, dans un domaine verdoyant de plusieurs hectares, doté de deux bâtiments confortables, ainsi qu'un bar-discothèque à l'intérieur du camp.

Comment ?

Dans une ambiance arménienne, vous pourrez partager, avec plus d'une centaine de jeunes de 15 à 22 ans, votre dynamisme, vos idées, vos loisirs, votre enthousiasme et votre créativité.

Quand ?

Du 1er au 15 Août.

Pourquoi ?

Pour acquérir une conscience arménienne, dans le cadre d'une vie collective et dans un esprit de dialogue entre jeunes Arméniens.
Pour passer des vacances pas comme les autres.

Prix du séjour : 2 000 F

RENVOYEZ OBLIGATOIREMENT CE COUPON
AVANT LE 20 - 07 - 1986. ADRESSEZ LE
au NOR SEROUND, 17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

NOM .... *Prénom* : ....
Adresse : .... *Tél.* : ....
Date et lieu de naissance : ....

EN EXCLUSIVITÉ
OPTIMA TOURS, spécialiste des voyages en ARMÉNIE depuis 17 ans

Vous propose

9 VOLS PARIS ➤ EREVAN
DIRECTS EREVAN ➤ PARIS

Caractéristiques techniques :
Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale d'AIR FRANCE
Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2

Durée du vol : 5 heures 15
Douane à Erevan
Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours

Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa et l'assurance :

Du 23 Juillet au 7 Août	7.380 F	Du 3 au 19 Septembre	7.580 F
Du 6 au 21 Août	7.380 F	Du 18 Septembre au 3 Octobre	7.250 F
Du 20 Août au 4 Septembre	7.380 F	Du 2 au 17 Octobre	6.750 F
		Du 16 au 29 Octobre	6.350 F

De EREVAN, extensions possibles soit :
- Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
- Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA

(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 — PARIS
Tél. : (1) 47 42 10 35

A MARSEILLE
M. ALEXANIAN
11, rue du Bassin
13012 MARSEILLE
Tél. : 91 93 04 90
ou 42 83 31 55

A LYON
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
3, place Roger Salengro
69190 SAINT FONS
Tél. : 78 67 10 79

A SAINT CHAMOND
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
55, rue de la République
42400 SAINT CHAMOND
Tél. : 77 22 18 22

A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI

-ՎԱՐԴԱՎԱՌ-

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի Յուլիս 6, Վարդավառ է: Տօն պայծառակերպութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի թաբօր լերինն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Երկուշաբթի, Յուլիս 7, յիշատակ է մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյն մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի՝ ժամերգութիւն ժամը 9-ին, պատարագ՝ ժամը 10-ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ Կիրակի, Յուլիս 6-ին, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւորութեամբ կը նշուի Վարդավառի տօնը, Պայծառակերպութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, հանդիսապետութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Իսկ առաւօտեան պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Խաչիկ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-ի:

Սկիզբ ժամերգութեան . . ժամը՝ 8.00
Ս. Պատարագ . . . . ժամը՝ 10.00

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 6, տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

×

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԼԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյն երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

Յուլիս 7, Երկուշաբթի երկրորդ օր Վարդավառի յիշատակ է Մեռելոց. յետ աւարտման արարողութեանց հոգեհան. գիստ մը կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Պատարագ, Կիրակի ժամը 10-ին:
Երկուշաբթի ժամը 10-ին:

Վերամուտ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:
Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
6

DIMANCHE
6 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹԻՒ 107

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.263 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.263

«ՅԱՌԱՋ»ի տեսակցութիւնները

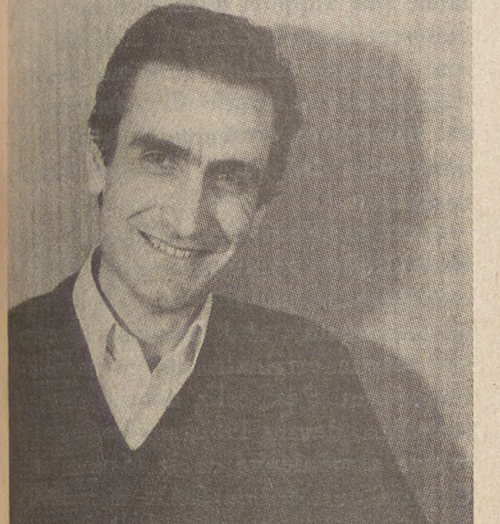

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Օ՛, երիտասարդ է եղեր...» ըսեր էր երիտասարդուհի մը, անցեալ օր հանդիպելով Գրիգոր Պըլտեանին, ու աւելցուցեր էր. «ի՞նչ գիտնամ, աւելի տարեց մէկը կը կարծէի...»:

Արդարեւ, անուններու ընկերացողները ծննդեան թուականներ չեն ըլլար, այլ՝ գործեր: Ու ի՛ր պարագային համար շատ բնական հակադրեցութիւն է երիտասարդուհիին: Սփիւռքի գրող մը ըլլալու գոյավիճակը այսօր ոչ ոքի գաղտնիք է: Ու այդ տուեալներով - աւելի չորուածներով - Գ. Պըլտեանի անունը կրող հրատարակութիւններու - հատոր, թէ մամուլի բազմաթիւ էջեր - ցանկը, դժուար է որ մարդուս ենթադրել տայ միայն չորս տասնամեակի կեանք մը: Ինը տարուան մէջ ութ հատոր. «Տեղեկագրութիւն Քանդուող Քաղաքի Մը Համար» (1976), «Հատուածներ «Սենեակ»ի Մասին» (1978), «Օպժէ Է Տէպրի» (1978), «Հատուածներ Հօր» (1979), «Հակաքերթուած» (1979), «Տրամ» (1980), «Վայրեր» (1983), եւ «Գրիգոր Նարեկացի Լեզուի Սահմաններուն Մէջ» (1985): Ահա՛ զինք «տարեց» շինող յանցաւորները:

Ասկէ անդին բաւական կը տարբերին անհասարակ կարծիքները - նոյնիսկ գրական շրջանակներու մէջ - իր ու իր գործին մասին: «Սփիւռքի ամէնէն լաւ պատրաստուած մտաւորականն է»էն մինչեւ «ինչո՞ւ այսպէս խրթին կը գրէ, անհասկնալի է», «տրիկա բանաստեղծութիւն չէ, թող արձակ գրէր», կամ «վաղը իրմէ նայինք ի՞նչ կը մնայ» կ'երկարի դիտողութիւններու շարանը:

Թէ ի՛նչ կ'ըսէ ինք իր մասին, իր բանածին մասին. գրել, գրականութիւն, լեզու, Սփիւռք, հասկցուիլ - չհասկցուիլ ինչ կը նշանակեն Գ. Պըլտեանի համար. այս բոլորին պատասխան բերելու մը փորձն է այս տեսակցութիւնը:

×

Հ. - Ինչու կը գրէք:

Պ. - Կը կարծեմ, որ հարցումին տրուելիք գիտակցական պատասխանը անբաւարար պիտի ըլլայ, քանի որ հաւանական դրդիչ մղումները կը խուսափին գիտակցութեան սեմէն. դրդումներ, ազդումներ, փոքր, նրբին զգայութիւններ, հակազդումներ որոնք կան գրելու արարքին մէջ եւ անոր տակ՝ պիտի չարձանագրուէին պատասխանին մէջ: Գրելու արարքը ինքնին բարդ արարք մըն է. եթէ փորձեմ որոշապէս ուզել գիտնալ թէ ի՞նչ է որ զիս կը մղէ առաջին հերթին, պիտի ըսեմ ապրելու, ըլլալու, մտածելու տենդ մը: Չեմ գրեր արտայայտուելու համար, ինքզինքս արտայայտելու համար կամ աշխարհը: Արտայայտուելու համար կրնանք զրուցել, նամակ գրել, հեռախօսել իրարու մեր մտածումներն ու հոգեկան վիճակները փոխանցելու, փոխանակելու միջոցով: Ինծի համար գրելը միջոց մըն է, եթէ միջոց բառը հասկնանք ո՛չ իբրեւ գործիք, այլ իբր անջրպետ...

Հ. - Տեղ մը:

Պ. - Տեղ մը՝ ուր կրնամ ըլլալ, տեղ մը՝ ուր կը շարունակուի իմ գոյութիւնս: Տեղ մը՝ որ կը շարունակէ իմ գոյութիւնս գիրերու աշխարհին մէջ: Կը շարունակէ թերեւս աւելի հզօր կերպով, քան իրերու աշխարհին մէջ. բայց գիրերու աշխարհը կ'առնէ իր մէջ իրերու աշխարհը, ինչպէս գիր բառին մէջ կայ իրը: Մէկը չի հակադրուիր միւսին: Գրելը նոյնատեն ներգործական արարք մըն է, որովհետեւ հարցեր կը դնէ, հարցադրումներ ունի, եւ այդ կ'ընէ, ճիշդ անոր համար որ մտածել մըն է: Կը մտածէ ինքն իր կեցուածքը աշխարհին հանդէպ, մարդոց, ինքն իրեն հանդէպ՝ այսինքն՝ գրելուն: Ուստի՝ անիկա խնդրականացում մը կ'ենթադրէ եւ ոչ պարզ պաշտումի, փարումի վիճակ մը: Գրելը վերացում մը չէ, մոռացում մը, գինովութիւն մը, այլ պիտի ըսէի պատռուածք մը, հերձում մը, ինչպէս է մտածումը իրերու անհատնում աշխարհին մէջ: Այլ խօսքով՝ գրելը աւելի իմ բախտս է, այն իմաստով որ բախտիս մէջ կայ նաեւ դժբախտութիւնս ալ: Անիկա անդադար իմ պակասաւոր ըլլալս մէջտեղ կը հանէ, կը գոչէ ականջիս: Գրելով ուրեմն կրնամ ըլլալ աւելի հզօր կերպով:

Հ. - Բախտը՝ քիչ մըն ալ ճակատագի՞ր իմաստով:

Պ. - Բախտը կ'ենթադրէ ինծի «տրուածը», այսինքն՝ կարելիութիւններու ցանց մը, միշտ սահմանափակ, բայց առկայ: Այս տրուածը կրնայ կոչում նկատուիլ. հաւանաբար ինձմէ անկախ կոչ մը կայ, որ կ'ուղղուի ինծի, կը մղէ զիս գրելու: Սակայն՝ տրուածը գրուած չէ, ճակատագիր չէ: Բախտը այն է, որ զիս կ'արձակէ կարելիութիւններուս մէջ, ուրկէ ընտրութիւններ կ'ընեմ եւ որոնց չեմ տիրապետեր անպայման: Գրելը բախտ մըն է այս իմաստով, իբրեւ հնարաւորութիւններու գործարկում մը: Բոլոր զրկումներէն վեր գացող՝ «փրկութիւն» մը: Անիկա դժբախտութիւն մըն է նաեւ, որովհետեւ այլեւս չունիմ աշխարհին հանդէպ միամիտ մանուկի կեցուածք, հիացող աչք մը չեմ այլեւս: Գրելով կ'ապրիմ յարատեւ արմատախլումի մը մէջ: Ահա դժբախտութիւնը, որ, մի՛ հակադրէք անմիջապէս բախտին: Հասկցաք, որ դժբախտ արարած մը չեմ:

Հ. - Երկու բան ուրեմն կարելի է զանազանել. կոչումի հարցը, - կրնայիք երգահան մը ըլլալ օրինակի համար, եւ գրող եղած էք, ու անկէ անդին՝ գիտակից մակարդակը, որ աւելի ծանր կը կշռէ կարծեմ, քանի որ կ'ըսէք թէ այդ ձեւով կը մտածէք:

Պ. - Պէտք է, անհրաժեշտ է հոս ճշդեմ, որ մտածել, մտածում բառերը երբ կը գործածեմ գրելուն կից եւ երբեմն անոր համար, թող ձեզ չառաջնորդէ սանկ վերացեալ գաղափարներու, իմաստասիրական խոշոր սխեմներու. գրելը փիլիսոփայել չէ, ինչպէս խօսիլը անպայման բամբասել չէ: Իմ թելադրել ուզած մտածումս տառանկ մեծութիւններով չի չափուիր: Գրելը իբրեւ մտածել կը մեկնի հեռաւորութենէ մը կամ այդ հեռաւորութիւնն իսկ է: Անոր տակ, հնչող ջրամբարի մը նման, կայ մարմինը, ջիղերու աշխարհը ուրկէ կը մեկնի խօսքը: Սակայն՝ գրելը ճամբորդութեան պէս բան մըն է, փնտռտուք մըն է, պեղելու կերպ մը, ուր պեղողը չի գիտեր ի՛նչ պիտի գտնէ. ուստի կը մտածեմ գրելով եւ կը գտնեմ մտածումը գրելուն մէջ, ոչ անկէ դուրս: Ահաւասիկ տառանձնումը այս արուեստական արարքին, գրելուն: Այլ խօսք՝ որ բանաստեղծութիւն գրելը ինքնին մտնել է հնարքներու, ճարտարութեան, այսինքն՝ ոչ - անմիջական լեզուի մը խաղերուն մէջ, որը - ուզենք կամ չուզենք - իր օրէնքները ունի, իր ըլլալու եղանակները: Բանաստեղծութիւնը ամէնէն «կեղծ» լեզուն է: Կեղծ՝ այն իմաստով որ է ոչ - բնական (թէեւ հարց է թէ մեր աշխարհին մէջ այլեւս ի՞նչ բան բնական է, ամէն ինչ շինուած է): Բանաստեղծութիւն գրելու արարքը կ'ենթադրէ որոշ չափով փարում մը, այդ ոչ - բնական արարքին:

Հ. - Այսինքն՝ շատ աւելի զօրաւոր ընտանենում մըն է բանաստեղծութիւն գրելը եւ շատ աւելի ենթակայական արարք մը:

Պ. - Անշուշտ, շատ աւելի անտրամաբանական...

Հ. - Բան մըն է, որ շատ աւելի քիչ կը բաժնէք ուրիշներու հետ, քան արձակ - վերլուծում, գրադատութիւն - կտոր մը:

Պ. - Եթէ կ'ուզէք. բանաստեղծութիւնը իր աւանդական թէ արդիական ձեւերուն մէջ կ'ենթադրէ շատ մասնայատուկ, ենթակայական աշխատանք մը: Ենթակայական այսինքն՝ ենթակային վրայ, եւ իմ վրայ, իմ լեզուին, աչքին, ականջին, մարմնին կամ երեւակայութեան. մասնայատուկ լեզուի մը ի խնդիր, ուր նկատի ունինք բոլոր ընդհանրութիւններուն հակառակը: Այս իմաստով՝ անիկա շատ մտերիմ, շատ ներքին, շատ մօտիկ գործողութիւն մըն է - պիտի ըսէի գործուածք մըն է. զայն արարելու համար պէտք է բնականի, բնականոնի, տուեալի աշխարհէն դուրս ելլենք, աքսորուինք, մտնենք ընդհակառակը կեղծի, ոչ - բնականի, արուեստի, ոչ - անմիջականի կայուածին մէջ, որ բանաստեղծութեան աշխարհն է: Բանաստեղծութիւնը արտ - երկրային լեզու մըն է:

Հ. - Երբ կ'ըսէք «բնական աշխարհէն դուրս ելլել», ատոր սահմանները կարծեմ կը գծէք դուրսի աշխարհին չափանիշով:

Պ. - Երբ հարցը վերացական կերպով կը դնենք, կը դիտենք դուրսէն: Ճիշդ է, որ երբ մէկը ինքզինք կը սահմանէ իբրեւ բանաստեղծ, իրեն համար այդ աշխատանքը աւելի բնական է, քան թէ արձակը: Յայտնի է, որ շատ մը բանաստեղծներ գէշ արձակագիրներ են եւ հակառակը: Բանաստեղծութիւն եւ վէպ, օրինակ, աշխարհի եւ լեզուի տարբեր ըմբռնումներ են, կրնանք ըսել՝ մէկը միւսին հակա-

(Շար.ը Գ. էջ)

Sayat-Nova

le musicien des mots

Qui ne connaît ce poème si souvent chanté :

Քանի վուր ջան իմ, եար, քի դուրպան իմ·
Ապա ի՞նչ անիմ·
Արտասունքս անիմ, Շատ հոգուց հանիմ,
Եար կատէք տանիմ:
Ասիր՝ ջէյրան իմ, թուղ քի սէյր անիմ,
Եար, մըտիկ անիմ:

Les mots chantent d'eux-mêmes, toutes ces rimes en *իմ* provoquent une musicalité croissante, et seul, Sayat-Nova a réussi cet exploit car rares sont les rimes en *անիմ*. La langue devient musique et matière, sons, instrument, forme et couleurs. Les mots coulent et provoquent en nous une ivresse, l'ivresse de la fête, de l'amour. Le travail rigoureux du poète disparaît, il semble jouer avec les mots, leur son, leur sens (le son restant primordial), il force la langue pour augmenter sa capacité poétique, il crée son propre langage qui est donc poétique et musical, musical à double titre puisque ces poèmes sont mis en musique et la musique est aussi langage, moyen de communication.

Sayat-Nova ne se contente pas des ressources d'une seule langue : il compose

par

Saténig GOSTANIAN

en quatre langues, les frontières disparaissent, sa poésie appartient au langage commun des peuples du Caucase, de l'Iran, des chrétiens, mais des arabes, qui l'ont aussi inspiré :

Ցիս քու դիմէթըն չիմ գիտի՝
Զավահիր քարի նըման իս·
Տեսնողին Մէջլում կու շինիս՝
Լէյլու դիդարի նըման իս:

Sayat-Nova évoque ici la légende de Majnûn et Laylâ, le couple tragique le plus célèbre de la littérature des Arabes, comme est célèbre, à l'occident, celui de Tristan et Yseult. Il est vrai que, depuis le 7ème siècle, ce mythe éblouissant de la passion n'a cessé de nourir l'imaginaire des lecteurs et des auteurs. Sayat-Nova connaissait ce chef-d'œuvre de la poésie arabe, qui raconte une aventure de folie et de mort qui n'a pas existé en réalité, mais qui est une légende inventée et colportée de tribu à tribu. Les hommes ont inventé en même temps la légende et les poèmes; dans l'Arabie de l'époque la poésie est le seul moyen d'expression artistique, le seul langage commun, transtribal.

Sayat-Nova nous invite donc à lire les œuvres de poètes persans et arabes qui l'ont précédé : nous pouvons, afin de mieux communier à la sienne, lire : une traduction des poèmes de Majnûn (1),

de Hâfiz, le plus célèbre poète persan (2), et ceux de Od-dîn-Rumi, poète mystique persan du 13ème siècle (3).

Nous ne sommes pas dépaysés à la lecture de cette poésie, notre sensibilité est née de ces influences successives, d'où notre richesse. Participant à deux cultures, nous avons accès à la poésie occidentale et à la poésie orientale, avec, pour ma part, une nette préférence pour la poésie orientale car elle touche le plus profond de mon être.

Même si elle nous aide dans un certain travail d'identification, la poésie reste le langage de tous les hommes quels qu'ils soient. Cet art est libre comme l'amour dont il parle si bien :

«l'art n'est que la respiration haletante
de l'amour» (4).

Si amour il y a, il doit y avoir aussi des histoires d'amour, et la plus réussie n'est peut-être pas celle qui se réalise, mais celle qui se dit. Les amours heureuses ne se racontent pas. C'est l'autre amour: l'absolu, l'envahissant, le malheureux, le difficile, qui fait naître les plus beaux récits : tel était celui de Majnûn. Privé de la vue de celle qu'il aime, il errait hagard dans les montagnes et les déserts, épuisé, tombant dans un état qui inspirait la compassion. Que faisait-il alors?

«Il chantait des vers que l'on répétait aussitôt et qui soulevaient la pitié lorsqu'on les entendait» ou «il disait sa plainte de la passion qui le possédait, il en faisait des phrases délicates que l'on se répétait de l'un à l'autre, et des chansons que reprenaient après lui les amants» (5).

Ainsi, la passion donne naissance à la poésie, les deux se retrouvent inextricablement liées, l'une nourissant l'autre. La parole ne guérit pas, elle n'enlève pas la souffrance de l'amour, mais, en la disant, elle permet de la supporter.

De plus, l'amour absolu apparaît à tous non seulement comme une dangereuse déviation de la raison, mais c'est une folie : la passion égare Majnûn (6), ce fou d'amour qui ne cesse de clamer son amour en mobilisant les puissances et les sortilèges de la poésie. - ce faisant, il est exclu de sa famille et de son groupe social et devient un marginal vivant en exil, détaché de tout : «Les tourments de l'amour ne lui étaient plus importuns puisque, par l'amour, Majnûn s'était libéré de tout attachement à lui-même et des liens qui enchaînent l'esprit»... car «l'amour libère notre existence de tout ce qui la tient enchaînée, il est le gouffre où s'abîme tout amour de nous-mêmes. A chaque fois que notre âme goûte à l'amertume des sanglots de l'amour, elle s'élève» (5).

Rejeté de tous, en exil, même si son groupe ne le comprend pas, Majnûn continue d'exercer le pouvoir traditionnel dévolu au poète et qui est, justement, de donner tout leur sens «aux mots de la tribu».

×

Il y a de nombreuses correspondances entre «l'amour poème» (1) et les poèmes de Sayat-Nova, notamment dans leur vision de l'amour - folie :

էշխէմէտ ջունուն իմ էլի
(de ton amour je suis devenu fou)

C'est un amour qui détache celui qui aime, de tous ses liens, et le fait errer

Մա նիմ գալի եանա-եանա․
(j'erre et je me brûle)

. . . .

Տաս տարի է ման իմ գալիս փատիշահի շաթիփի պէս․
Օխտըն տարի էլ ման կու գամ սազըն ձեռիս Ղարիբի պէս․
(depuis dix ans, je suis en chemin comme un envoyé du roi comme un *ղարիպ*, j'errerai sept ans encore, le saz à la main sous-entendu : afin de chanter tes beautés).

Il erre car l'amour est toujours un cheminement vers la personne aimée, on ne l'atteint jamais. Ce cheminement est souffrance :

էս դարդէն օչով չըքաշէ, վուր մէ դանգին չի դիմանա․
(que personne n'endure une telle douleur, nul ne pourrait supporter une telle souffrance).

L'amour n'a qu'une issue : la mort, dans laquelle il s'accomplit :

Սայաթ-Նովէն ասաց՝ զա լում, յիս էն մահին մահ չիմ ասի․
Հենչաք ըլի՝ դուն վըրես լաս մազըդ շաղ տալով, աչքի լուս։
(S.-N. a dit : cruelle, je ne dit pas mort à cette mort; quand tu pleureras sur moi en m'ayant couvert de tes longs cheveux).

Ce n'est que dans l'abandon accepté (apparent ou réel, c'est-à-dire la mort) des êtres et des choses qu'on les retrouve avec une grande intensité, car alors, on est libre à leur égard.

Comme dans l'«Amour poème» (5), on retrouve, en S.-N, le même rapport entre amour et poésie, et ce, dans les mots mêmes: *էշխ* signifie : amour, et *աշուղ* c'est l'amant, celui qui aime les belles choses et qui les loue : le troubadour, le poète. La poésie, c'est la louange des choses aimées, des êtres aimés, mais c'est aussi un appel à un Au - delà : les poèmes sont parfois des prières. Sayat - Nova, comme tout autre poète, exprime de différentes façons, la soif d'absolu ou le désir d'infini, qui nous habite tous.

×

Si la poésie de S.-N. me rappelle la littérature du Moyen - Orient, elle est aussi capable de m'évoquer les troubadours européens, du 12ème siècle, dont est issue la poésie européenne. Ces troubadours dont le langage était le provençal, étaient les chantres de l'amour courtois, de l'amour malheureux, perpétuellement insatisfait. Leur poésie met en scène deux personnages : «le poète qui, huit cent, neuf cent, mille fois réédite sa plainte, et une belle qui toujours dit non» (7).

Denis de Rougemont fait le lien entre cette poésie et la religion cathare, cette hérésie qui vient d'Asie Mineure, car elle plonge des racines dans la religion dualiste de l'Iran; il fait aussi le lien avec les mystiques arabes disant que la poésie courtoise est née de la rencontre, dans le Languedoc, du grand courant manichéen qui avait pris ses souces en Iran, et de la rhétorique hautement raffinée qui remonte de l'Irak, jusqu'à l'Espagne arabe.

«Et c'est ainsi qu'au dernier confluent des «hérésies» de l'âme et de celles du désir, venues du même Orient par les deux rives de la mer civilisatrice, naquit le grand modèle occidental du langage de l'amour - passion» (8).

Ainsi, l'Orient vient rêver dans nos vies réveillant de très vieux souvenirs...

×

S. - N. me ramène aussi à la poésie arménienne d'aujourd'hui. Sa condition de poète diasporique utilisant deux ou trois langues dans le même poème, ne peut manquer de nous faire penser au poète contemporain K. Beledian, qui a écrit un recueil de poèmes où l'arménien et le français dialoguent. Est-ce condescendance de sa part ? Est-ce un hommage à la langue du pays où il habite ? Ou est-ce tout simplement le reflet d'une réalité, d'un écartèlement, d'une profonde souffrance, celle d'avoir été chassé de son parler natal ?

ինչպէ՞ս ըսել բառը պակսող լեզուին մէջ
անել բառը տրուող
ինչպէ՞ս խօսիլ առանց անցնելու միւս լեզուէն
երկսեռութիւնը լեզուի
երկդիմութիւնը սեռի ուր կ'ուզեն զիս բաժնել
(comment dire le mot manquant dans la langue
le mot à dire qui se donne
comment parler sans passer par l'autre langue
la bisexualité de la langue
l'ambiguïté du sexe où ils veulent me partager
masque noir que j'habite
masque-lieu
voix duelle qui me divise le corps et m'invente
masque du non-lieu
masque-voix

լեզուիս մէջ միշտ կը խօսիմ միւս լեզուն
հակալեզուն լեզուի լողացող բերնիս մէջ
և այս օտարութիւնը իբրեւ ընտանութիւնը հողին
հոտը հողի համերուն
եւ այս աքսորը աւելի մեծ քան աքսորը նախկին (9)
dans ma langue je parle toujours l'autre langue
la contrelangue de la langue évoluant dans ma bouche
et cette terre étrangère à la place de la terre familière
de ses parfums de ses saveurs
et cet exil encore plus grand que l'exil d'antan)

Le poète contemporain n'a plus recours à l'image de la femme aimée afin d'exprimer sa recherche de l'absolu; même si d'une certaine façon, il refuse la transcendance, sa parole continue de nous interpeller dans notre propre recherche de l'absolu, et, il touche notre imaginaire avec des accents plus modernes : «le poète est celui qui inspire bien plus que celui qui est inspiré», il continue de nous faire rêver : «on rêve sur un poème comme on rêve sur un être». Le poète ne se cache plus derrière des mythes, derrière de belles histoires d'amour - passion : «la solitude des poètes, aujourd'hui, s'efface. Voici qu'ils sont des hommes parmi les hommes, voici qu'ils ont des frères» (10).

La parole du poète, celui d'hier, comme celui d'aujourd'hui, transfigue la réalité.

×

S. - N. me fait vivre une errance dans toutes ces littératures, ainsi, je me découvre des milliers de racines, liens invisibles qui tissent mon identité.

Outre ses poèmes, je suis poursuivi par les enregistrements de sa musique et par les images du film «Couleur de Grenade» dont le metteur en scène, Paradjanov, est aussi bilingue et même trilingue, est aussi un exilé. Ainsi, je m'inserre dans cette poésie qui est musique et qui invente un monde plus humain, et je le fais en éprouvant du bonheur : le bonheur d'être, d'exister comme arménienne forcément. Il faut bien le dire : S. - N. m'a émue profondément car sa poésie renferme des symboles, des images, des couleurs, qui me sont proches; en utilisant les mots de ma langue maternelle, il me fait retrouver mon pays, celui dont personne ne peut me chasser, car, même en exil, je continue de l'habiter, avec ma tête, mon cœur, mon âme, ma langue : pierre par pierre, mon pays s'est construit en moi, il m'habite et je l'habite, et cela, chaque fois que je parle, que je lis,, que je prie, en arménien. C'est l'usage de la langue arménienne qui fait de S. - N., un poète arménien, sa foi aussi, d'ailleurs.

Ainsi, ce poète arménien, vivant en Géorgie, parlant plusieurs langues, réel poète de la diaspora, me console et me réconforte dans ma condition diasporique. Comme lui, vivant en diaspora, je peux, sans culpabiliser, parler plusieurs langues, je puis être bilingue, ouverte à deux cultures qui s'enrichissent mutuellement.

Quelle est ma démarche concrète ?

En présence de poésie arménienne, je traduis les mots afin de me les approprier, une fois les mots français assimilés par mon esprit, ils disparaissent, je les oublie, une osmose s'est établie entre les deux langues, je reste en présence des vers arméniens, ce sont eux qui résonnent en moi, puisque, dans tout cela, c'est le cœur qui parle, la poésie et son langage. J'imagine les auditeurs de S. - N. l'écoutant déclamer en arménien, en géorgien... S'ils connaissaient les deux langues, elles devaient produire la même alchimie en eux.

Etre bilingue, c'est passer, consciemment ou non, d'une langue à l'autre, en assumant sa propre étrangeté : nous sommes étrangers dans notre propre langue que nous connaissons mal, que nous n'apprenons pas suffisamment, nous sommes étrangers dans la langue des autres, et anxieux de ne pas être exclus du français et de ses ressources.

Les langues ne sont pas seulement des véhicules de transmission; elles ne sont pas neutres; elles sont en elles-mêmes constitutives de culture parce qu'elles ont prise sur la structuration de la personne et sur l'interprétation de l'univers. Etre bilingue, c'est prendre conscience de cette richesse : sa double appartenance, c'est pouvoir d'établir des correspondances entre ses deux cultures et être attentif à ce qu'elles éveillent en soi. Dans le «Traité des saisons», Hector Bianciotti écrivait que toute quête verbale a peut-être pour seul but, la recherche de «métaphores primordiales que nous portons en nous, occultes, enterrées, failles dans l'obscurité insondable, astres morts de nos intimes cosmogonies».

La reconnaissance des langues qui nous habitent est importante, sinon on ne reconnaît pas la langue de l'autre, on est incapable de communiquer; on ne se reconnaît pas non plus, puisque, comme cela a été déjà dit, le langage participe à l'élaboration de notre être profond.

Cette option en faveur de deux langues culturelles est exigeante, elle n'est possible que par un enseignement valable de notre langue et de notre littérature. Il y a eu rupture de la transmission, il nous faut aujourd'hui, prendre une certaine distance par rapport à nos échecs, nos lacunes et être inventifs. Il nous faut créer une nouvelle manière d'enseigner, de transmettre à l'aide des deux langues. La littérature arménienne devrait aussi apparaître dans des cours de littérature comparée.

Cette méthode d'enseignement bilingue est difficile à appliquer car elle exige une connaissance parfaite des deux langues (au minimum), et de plusieurs littératures (en langue originale ou en traduction). Cependant c'est celle dont se sert K. Beledian, depuis 1982, aux stages de littérature arménienne de la Maison de la Culture de Décines. Le 15 mars 1986, il nous a présenté : «Sayat - Nova, sa vie, son œuvre», un exposé passionnant, émaillé de nombreuses explications tant sur la forme que sur le fond; ces explications sont indispensables car la langue de Sayat - Nova est difficile à comprendre, aujourd'hui, il faut être érudit et poète pour y avoir accès. C'est donc cette conférence qui a été pour moi, le point de départ d'un long voyage dans la poésie, cette parole enchantée qui nous donne, comme la musique, le goût de vivre et d'aimer, même si les poètes ont, dans le cœur, la vision tragique de leurs désirs. Faire une lecture de S. - N. en comparant sa conception de l'amour avec celle de poètes du 7ème, du 12ème ou du 13ème siècle, en rapprochant son bilinguisme de celui d'un poète contemporain, est une façon d'actualiser ce poète qui fait partie de notre patrimoine culturel. Ce faisant, je m'actualise aussi et je m'enracine, tout en gardant mon regard fixé ailleurs, sur un pays lointain ... Des écrivains font ce travail, en professionnels (11) : H. Ochagan (12), V. Ochagan, K. Beledian (13), M. Nichanian (14), ces stages de littérature peuvent nous inciter à les lire.

SATENIG GOSTANIAN

1.- «L'amour poème», traduction A. Miquel, professeur au Collège de France, éditions Sindbab, 1984.

2.- «Le livre d'or du Divan» de Hâfiz, Seghers, Paris, 1978.

3.- «Odes mystiques» de Mawlânâ Djalâl Od-Dîn Rûmî, Klincksieck, Paris, 1984.

4.- «L'Inconnu me dévore» de Xavier Grall, Caligrammes, 1984.

5.- «Majnûn et Laylâ, l'amour fou», essai de A. Miquel et P. Kemp, Sindbab.

6.- Majnûn signifie : fou.

7.- «leu oc tan» de Ch. - A. Cingria (dans Mesures, no. 2, 1937).

8.- «L'Amour et l'Occident» de Denis de Rougemont, 1939.

9.- «Objets et Débris» de K. Beledian, Paris, 1978.

10.- «L'évidence Poétique» de Paul Eluard, 1937.

11.- Nous pouvons lire leurs analyses littéraires dans : Միտք եւ Արուեստ ainsi que dans les livres suivants :

12.- «Panorama de la littérature arménienne».

13.– «Տրամ», Պէյրութ, 1980։
«Գրիգոր Նարեկացի լեզուի սահմաններուն մէջ», Վենետիկ, Սուրբ Ղազար, 1985։

14.–«Կամ» հանդէս վերլուծական, 1-2, Փարիզ, 1980, 1982։

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Շար. Ա. էջէն)

...գիր: ժամանակին մարդիկ կային, որոնք ոտանաւոր վէպեր կը գրէին. խորքին մէջ վէպեր չէին, չէն՝ մեր առումով, որովհետեւ հոն լեզուն կը հպատակէր ճա- ... բանաստեղծական նպատակադրումի, ... է արտայայտութեան աշխարհի զան- ... գում: Լեզուն այնտեղ չարտայայտեր աշխարհ մը, այլ կ'ուզէ ըլլալ բանաստեղծութեան մէջ: Երբ Պուշկին կը կարդանք կամ Թումանեան, առանց պատումով զբաղուած պոէմները, գիտենք, կ'անդրադառնանք, որ պատումը պատրուակ մըն է. բանաստեղծութիւնը կը կրէ պատումը, բայց չի սպառիր անով, ընդհակառակը, երբեմն պատումը յաւելում մըն է բանաստեղծութեան երկդիմութեան, այլ իմաստութեան:

Հ. - Եթէ կ'ուզէք, ըսենք որ այդ տեսակի պոէմներուն մէջ պատումը միջոց մըն է, որպէս զի ըլլայ լեզուն:

Պ. - Որպէսզի բանաստեղծութիւնը ըլլայ: «Անոյշ»ին մէջ օրինակ պատումը կը ծառայէ տէզկեաւի տեղ. անոր վրայ բանաստեղծը կը յօրինէ իր ըսելիք - չըսելիք աշխարհը: Թէ ինչո՞ւ Թումանեանի քով բանաստեղծութիւնը կը դիմէ պատումին, առասպելի հարց մը որուն վրայ թող բանասէրները հակին: Ասիկա բանաստեղծական շատ որոշ ըմբռնում մը կ'ենթադրէ, որոշ չափով լեզուական ըմբռնում մը: Հոն բանաստեղծութիւնը կը ձգտի ըլլալ, ո՛չ թէ զուտ մտերիմ, եսախօս, մենարան աշխարհի մը մէջ, այլ միջյարաբերութիւններու, բնաւորութիւններու, անձերու աշխարհի մը մէջ, ասոր բացայայտումին միտող: Յստակ է, որ պատում կրող հսկայական պոէմներ՝ Իլիականը կամ Ոդիսականը բանաստեղծութիւն են եւ ոչ վէպեր: Իբրեւ այդ՝ ոտքի, չափի, պատկերաւոր խօսքի - իրենց զանցումներն ալ ներառնելով - օրէնքներուն կը հպատակին, այնքան «բնականութեամբ», որ կը ջնջուի «արուեստականութիւնը»: Այլ հարց անշուշտ, որ այդ ու նման գործեր ամբողջ մշակոյթներու կրօններ են, խօսքի ղեկավարման բոլորովին տարբեր շրջանակներ ենթադրող:

Հ. - Ի՞նչու համար կը գրէք նաեւ բանաստեղծութիւններ:

Պ. - Եթէ գրելը ունի անգիտակից մակարդակ մը, բանաստեղծութիւն գրելը կրկնապէս անգիտակից մակարդակ մը ունի: Ինչու կ'ուզենք գրել այնքան [illegible] բան մը, այնքան [illegible], այնքան թեթեւ ու թեթեւոտ բան մը, որ բանաստեղծութիւն կոչուածն է: Ինչեր չեն ըսուած այս մասին: Կ'ուզեմ անմիջապէս ճշդել, թէ չեմ կարծեր որ ինչ որ կը գրեմ բանաստեղծութիւն է: Գրածս երբեմն կ'առնէ կերպերը բանաստեղծութիւն կոչուածին: Կարծէք զանոնք փորձելու համար: Ինչ որ կը գրեմ անուն չունի, կամ աւելի ճշգրիտ ըլլալու համար ըսեմ, որ օր մը կոչեցի հակաքերթուած: Բայց բառը դուռը կը բանայ թերեւս անհարկի բայց անխուսափելի - ահաւասիկ բախտը - անհասկացողութեան, տարաձայնութեան: Ինչ որ կը գրեմ, կը ձգտի հասկնալ բանաստեղծութիւնը բանող, բանեցնող միտքը, բանաստեղծութեան հիմքը – հիմունքը: (Ի հարկէ՝ կը խօսիմ «շրջանակին» մասին, ոչ «նիւթին»: Նիւթերը կը փոխուին. հեռանկարը, բերսփէքթիվը կը մնայ նոյնը: Եւ խօսքս կը վերաբերի ասոր): Կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ բան կը շարժի, կը գոյանայ, կ'աշխատի բանաստեղծութեան մէջ, որ կը նկատուի բանի ստեղծում: Առաջին տարիներուն երբ սկսած եմ գրել, դէպի քերթուածը գացող հետաքրքրութիւնը կը միտէր բանաստեղծութեան, կ'ուզէր զայն ըլլալ: Երբ մարդ կը սկսի գրել, կ'ընէ ասոր կամ անոր պէս. կը սորվի ըլլալ ուրիշի պէս: Յետագային՝ բանաստեղծութիւնը դարձաւ ոչ թէ ցանկութեան մը կիզակէտը, այլ այդ ցանկութեան ... կազմալուծումը: Բանաստեղծութիւնը գրական այն կալուածն է - յաճախ դասուած գրականութենէն դուրս - ուր լեզուին վրայ շատ մասնայատուկ աշխատանք մը տեղի կ'ունենայ, ուր կը խօսին այլ տեղ չխօսող ձայներ, որուն վրայ կը բանին այնքան հզօր ճնշումներ, տիրակալումի փորձեր: Ամբողջ պետական մեքենայ մը կը բանի բանաստեղծ մը լռեցնելու կամ սիրաշահելու համար: Եւ ի՛նչ ճնշումներու գրաւարկն է յաճախ ան enjeu-ն, երբ Զարենց է, Մայաքովսքի է, ըսել կ'ուզեմ երբ բանաստեղծութիւնը կը զգեստաւորուի այս մարդոցմով:

Հ. - Ոտանաւոր եւ բանաստեղծութիւն. ի՞նչ զանազանութիւն:

Պ. - Աւանդապէս յաճախ ոտանաւորը դէշ առումն է, ժխտականը. բանաստեղծութիւնը՝ դրական: Սակայն՝ ոտանաւոր բառը անփոխարինելի է երրորդ իմաստի մը համար, երբ նկատի ունինք ոտքն ու չափը, ռիթմը, շեշտը, որոնք բանաստեղծութեան մասունք բանին են: Գիտեմ, խոշոր մեղադրանքի մը պէս է ան երբեմն. բայց ներկայիս ո՛րքան բանաստեղծներ՝ որոնք ոտանաւորի խորշանքէն զրգռուած մեր ուշադրութեան կը յանձնեն լեզուական օրէնքներու իրենց տարրական անգիտութիւնը:

Հ. - Այս բոլորէն անդին, ձեզի համար Սփիւռքի մէջ գրող մը ըլլալու պարագան ի՞նչեր կը բերէ այս արարքին: Գրած էք. «Սփիւռքը անինքնութեան վայր մըն է, ժամանակ չկայ, վայր չկայ»: Ի՞նչպէս կ'առընչուի ուրեմն գրելը Սփիւռքին: Անոր ինքնութիւն տալու փո՞րձ մըն է:

Պ. - Անինքնութեամբ փորձած եմ որոշադրել Սփիւռքը. այն որ տեղ ու ժամանակ չունի: Սփիւռքի մասին շատ կը խօսուի, իսկ ինքնութեան մասին կարծեմ չափը անցուցինք: Յաճախ՝ առանց որեւէ բան հասկնալու հարցէն: Կան որ ինքնութիւնը վերածեցին հետազօտութեան կեդրոններ հիմնելու հիանալի վաճառականութեան: Իմ անինքնութիւն կոչածս նկատի ունի այս շատ որոշ ու դժուար բանելի իրողութիւնը, որ կը տարուբերի կայի ու չկայի միջեւ: Սփիւռքը հաստատութիւններու, Պետութիւններու, միջազգային սարքաւորում ունեցող միաւորներու համար գոյութիւն չունի: Կան Հայեր, կամ ծագումով Հայեր, որոնք թող գրեն իրենց լեզուով եթէ կ'ուզեն, բայց որոնք գոյութիւն չունին իբրեւ այդ: Չէ՞ք տեսած վարանքը մարդոց, Ֆրանսացի կամ այլ, որոնք ձեզմէ մէկը, պատասխանատու մը կը փնտռեն եւ չեն գտներ, նոյնիսկ երբ որ կը դիմեն ժամատուն: Սփիւռք կոչուածը միայն Հայերու համար գոյութիւն ունեցող երեւոյթ մըն է, էր ըսենք լաւատեսութեամբ. վերջին տասը տարիներու «անսպասելի» դէպքերը, անոնց առեղծած անակնկալը չէ՞ն ենթադրեր փաստօրէն որ Սփիւռքը անվայր ու անժամանակ երեւոյթ մըն էր: Անինքն ենք: Ասոր ամէնէն տարօրինակ բայց որքան իմաստալից փաստն է Հայոց լեզուի պարագան, անոր տեղը - անտեղութիւնը պետական ծրագիրներուն մէջ. քանի որ Պետութիւն չենք, «հողային փոքրամասնութիւն» չենք, չկանք: Մեր լեզուն աշխարհի լեզուն չէ, որ կարենանք ուսուցանել: Թերեւս լեզու անգամ չունինք: Ասոր համար է որ մեր լեզուն անինքն լեզու մըն է, որ դադրած է աշխարհի լեզու ըլլալէ, այն որ մարդիկ կը գործածեն երբ զիրար կը սիրեն կամ կ'ատեն, երբ կը նշանակեն իրերն ու իրենք զիրենք: Չկարծէք, որ պիտի լամ մեր լեզուին ճակատագիրը այսպէս, ոչ ալ կ'ուզեմ թելադրել, որ չպահանջենք Հայոց լեզուի հաստատումը պետական ծրագիրներու մէջ, ընդհակառակը: Սակայն՝ այս հաստատումը կարելի դարձնելու համար մենք պէտք է համոզուած ըլլանք անոր աշխարհայնութեան, մեր լեզուի աշխարհայնութիւնը ըմբռնենք, ուզենք, կամինք:

Գրել այս լեզուով ... ահա բախտը - դժբախտութիւնը, միասին: Խոստովանութիւն ըրած չեմ ըլլար, երբ ըսեմ, որ մօտիկ, շատ մօտիկ բարեկամներ չեն կարդար, չեն կրնար կարդալ ինչ որ կը գրես. որով կը գրես միշտ քիչ մը յետմահու, ինչ որ քեզի կուտայ մեծ ազատութիւններ, համարձակութիւն եւ մանաւանդ առօրեան զանցող անդորրութիւն: Գալով հարցումին թէ արդեօք գրելը լեզուին վերադարձնե՞լ է իր ինքնութիւնը: Չեմ կարծեր: Անինքն լեզուով գրողի մը համար կարեւորը լեզուին իր նախկին ինքնութիւնը տալը չէ, որքան շարունակել, ստանձնել անինքնացման աշխատանքը մինչեւ ծայրը, մինչեւ հոն ուր լեզուն կը դառնայ բոլորովին անինքն եւ կ'ըլլայ իր օրինավիճակը Սփիւռքի մէջ: Մինչեւ լեզուն սփռուի ամբողջովին, ոչ թէ ամփոփուի չես գիտեր իր ո՞ր ինքնութեան վրայ: Գրականութիւնը այդ կ'ընէ:

Հ. - Կը կարծէ՞ք որ Սփիւռքը պիտի դադրի այն ատեն անինքնութեան վայր մը ըլլալէ:

Պ. - Պիտի Սփիւռքը առնէր իր ... ինքնութիւնը, որ է դառնալ անինքնութեան վայր մը: Պատրանքներ կը սնուցանենք, երբ կը խօսինք ինքնութիւն վերագտնելու մասին, կարծէք ինքնութիւնը առարկայ մը ըլլար, որ գնես կամ գտնես: Մեր օտարով, օտարութեամբ շաղախուած, կէս մը հերձուած, կէս մը արձակ, մասամբ դատապարտուած, մասամբ նորոգուող, միշտ ինքզինք փնտռող, հարցնող ու պեղող ինքնութիւնը անդր - ինքնութիւն մըն է:

Կան գործիչներ, մտաւորականի պէս մարդիկ, որոնք կը թելադրեն, որ գրողը ըսէ սա կամ նա, ծառայէ, չէ՞, ինքնութիւնը փրկէ: Գրելը ազգային հարց չէ. ազգային մտահոգութիւններ չի ճանչնար: Գրողը գրող կ'ըլլայ, երբ կը ստանձնէ ինքն իր գործը, որ է արձանագրել այն ինչ որ կը յայտնուի կամ կը ջնջուի մտքի բեմէն, երբ միտքը կը բանայ աշխարհին եւ զինք կը տեսնէ հոն:

Հ. - Դառնալով նորէն լեզուի մակարդակին. կ'ըսէք որ լեզուի պահպանումը չի ստեղծեր լեզուն, այլ ընդհակառակն զայն կը պարպէ: Ուրեմն՝ Սփիւռքի մէջ լեզուն ստեղծել կարելի չէ՞. ի՞նչպէս կը տեսնէք հարցը:

Պ. - Մեր կեցուածքը մեր մշակոյթին հանդէպ չի կրնար ըլլալ միայն պահելու, պահպանելու ռազմավարութիւն մը. եթէ այդ է, կը նշանակէ, որ արդէն կորսնցուցած ենք: Ըստ իս կրնանք պահպանել այն որ այլեւս չի պատկանիր կեանքին: Մինչդեռ ստեղծելը ինքը արդէն կը պահպանէ: Անոր կեանք տալ արդէն պահպանել է: Խորքին մէջ՝ ստեղծելը շատ տարրական իրողութիւն մըն է. եթէ պիտի ապրինք, ապրելու համար հարկ է կարենանք ստեղծել ապրելու մեր եղանակները եւ միջոցները: Գրողը՝ իր միջոցը, վարժապետը՝ իրը, թերթը՝ իրը, խումբը, ժողովեալները՝ իրենցը: Ամէն մարդ՝ իր եղանակին մէջ, պիտի բանի իր արդին, իր արդիականութեան մէջ: Եթէ ամէն գրող (եւ կ'ուզեմ միայն այդ մասին խօսիլ) փոխանակ արդէն սորվածը կրկնելու, կարենայ նորոգել, ըսել - գրել իր լինելութիւնը, մեր այս ըլլա՛լիք - չըլլա՛լիք աշխարհը, այն ատեն աւանդութեան հանդէպ մեր կեցուածքը կը նորոգուի եւ կ'ապրինք մեր օրը: Ինչ խօսք, որ այսօր շուկայի հասարակ ապրանք դարձուցած են traditions arméniennes-է ճառել, առանց որեւէ կենդանի շփում յօրինած ըլլալու այդ աւանդութիւններուն հետ:

Հ. - Ուրեմն՝ ձեր ըրածը, որուն անուն չէք տար, եւ ես բանաստեղծութիւն կ'ուզեմ կոչել, լեզուն պահպանելէ անդին բան մըն է:

Պ. - Ո՞վ գիտէ: Յայտնի է, որ լեզուն կը չարչարեմ բոլոր կալուածներուն մէջ - բանաստեղծութիւն կամ ուսումնասիրութիւն, անիկա կը պատկանի սիրոյ աշխատանքին. «չարչարանքը» կը միտի լեզուէն հանել անոր անսպառ կարելիութիւնները, մեր լեզուին անքաղդատելի - ամէն լեզուի մէջ այդպէս է - հնարաւորութիւնները, անոր ... կեանքը: Կը հասկնաք, ինչո՞ւ կ'անցնիմ գրաբարէն բարբառներուն, երբեմն Պուրճ - Համուտեան թրքա - արաբա - հայերէնին, միջին հայերէնին. գրողը կը բերէ, կը շաղախէ կամ կը փորձէ շաղախել այս բոլորը որպէս զի կարենայ ստեղծել նոր խառնուրդ մը: Գրականութիւն կամ մշակոյթ՝ համադրութիւն են, կը նմանին այն ձուլածոներուն, որոնք արդիւնք են հազուագիւտ, երբեմն իրարմէ շատ հեռու եղող մետաղներու ձուլումին: Փորձածս այդ է. նախ՝ ներկայի լեզու մը եւ անցեալի վերամեկնաբանական աշխատանք մը, երկուքը միասին:

Հ. - Միայն լեզուի մակարդակին եւ բանաստեղծութեան մէջ չէ սակայն, կը կարծեմ որ միւս կալուածներուն մէջ ալ ձեր ըրածը նոյնն բանն է: Որովհետեւ երբ կը գրէք Նարեկացիի, Մեծարենցի կամ Ինտրայի մասին, նոյն աշխատանքը տեղի կ'ունենայ: Բայց հոն լեզուն չէ մետաղը, այլ անցեալէն եկած բան մը, որ կ'առնէք, կը ջանաք այսօրուան կեանքին մէջ տեղաւորել կամ նոր տարածականութիւն մը տալ անոր:

Պ. - Ճիշդ է: Քիչ անգամ մարդիկ նշմարած են սակայն, այս միութիւնը, երբ անդրադարձած են իմ անունովս եկող գրութիւններուն: Երբ որ սկսած եմ վերլուծական աշխատանքներ ընել 1967 - 68, այսինքն՝ երբ սկսած եմ լրջօրէն գրել, վերլուծականը ոստում մըն էր նոյն ճամբուն վրայ: Մինչեւ այսօր ալ այդպէս է: Հարցադրութիւններ կազմակերպել, զանոնք վարել, մտածել այս կամ այն գրագէտի, բանաստեղծի արտադրութեան մէջ, անոր մէջէն դէպի զմեզ: Ուստի՝ երբեք բանասիրութիւն, երբեք ... գրականագիտութիւն (այդ բոլորը ոեւէ մէկէն աւելի լաւ, հաստատօրէն գիտեմ): Նայուածքը կ'երթայ անցեալին յաճախ, ոչ միշտ: Բայց երբ կ'ըսեմ անցեալ, հասկցուինք. Մեծարենց, Սիամանթօ կամ Թէքէեան, Օշական թէ Սարաֆեան - վերջինը ոչ դեռ - շատ անգամ մեր մէջ կը գործածուին իբրեւ բնօրինակներ, կրկնելի գործեր: Այս իմաստով՝ անոնք անցեալ չեն, [illegible] են: Իսկ վերլուծումի աշխատանքը իսկապէս կը վեր - լուծէ, այս վեր-ին տալով իր երկու առումները. վեր բերել, նորէն բերել:

Ուսումնասիրութիւններու ձեռնարկած եմ ուրիշ նպատակով մըն ալ: Հրապարակին վրայ գիրքեր կային, որոնց հանդէպ ընթերցումի միջոցներ չունէինք եւ չունինք: Կացութիւնը միշտ նոյնն է ... Հայաստանի մէջ ալ ներկայիս: Մէկ կողմէ՝ անհասկնալի նկատուող գործեր, միւս կողմէն՝ բոլորովին աւանդական ընթերցումի կերպեր: Վերլուծականները կը ձգտին, իմ պարագայիս, ըլլալ ընթերցումի նոր եղանակներ, նոր մեթոտներ. ոչ միայն մէկ հատ, այլ բազմաթիւ: Վերջերս՝ Ամերիկա, ուսանողուհի մը կ'ուզէր անպայման գիտնալ թէ ի՞նչ մեթոտ ի գործ կը դնէի ... Բայց մի քանի հատ, օրիորդ, միասին կամ փոխն ի փոխ. փորձել, գիտնալ ո՞րը կը յարմարի: Աւանդութիւնը վերայմէականացնել է ուզածս, բայց երբեք զայն իբրեւ օրինակ, չափանիշ ու օրէնք ծախել: Ինչ որ ըրած եմ Մեծարենցի, Ինտրայի, Նարեկացիի պարագային կը ձգտի միայն ու միայն աւանդականի ոչ - աւանդական արկածախնդրութեան: Ես Նարեկացին կարդացած եմ այնպէս ինչպէս, մօտաւորապէս, ըրած էի Մեծարենց մը, Ինտրա մը, իբրեւ գրող, բանաստեղծ, աստուածաբան ու մեկնիչ մը՝ մտածող իր գրածը գրելու ատեն: Վերլուծական աշխատանքը միշտ նկատի ունի լեզուն, գրողին լեզուն, բայց միշտ կը միտի - անհուն ցանկութիւն - դառնալ իր կարգին ուրիշ լեզու կամ ասոր երազանքը:

Լեզու բառը գործածեցիք բազմիցս իբրեւ արտայայտութեան միջոց: Ինծի համար միայն այդ չէ: Արտայայտութիւնը լեզուի սահմանում մըն է, որ կուգայ ... Արիստոտելէն եւ կ'ընդունուի յաճախ իբրեւ բացարձակ ճշմարտութիւն մը: Կը մոռնանք, որ լեզուն կը սկսի ժեստէն, լռութենէն եւ կը հասնի ճիչին, գոյնին, կշռոյթին: Լեզուն շարունակութիւնն է մեր մարմնին, ըլլալով նոյն ատեն այդ մարմինը: Լեզուն բանաստեղծութեան մէջ ամէն ինչ է, եւ հոն ոչինչ կ'արտայայտէ: Անշուշտ ըսել չեմ ուզեր, որ բանաստեղծելը համարժէք է անուշիկ, հեշտալուր բառեր քով քովի դասաւորելու, թխելու: Կրկնողներու ամբողջ դասակարգ մը կայ այսօր որ կը կարծէ Մեծարենց կամ Օշական, Քուչակ կամ Տէրեան ընել պարզապէս այդ մարդոցը նկատուած բառերը քով - քովի դասելով: Լեզուն միշտ աւելի է: Պատմութիւն է օրինակ, դարաշրջան, դասակարգ: Ես չեմ կրնար գործածել երկինք կամ երկիր բառերը, օրինակ, առանց մտածելու հայ բանաստեղծութիւնը բացող «երկնէր երկին եւ երկիր»ին: Բառերը պատմութիւն ունին, պիտի ըսէի՝ տարիք ունին եւ բանաստեղծութեան մէջ, գրականութեան, չենք կրնար այդ տարիքը մոռնալ: Քերթուած մը բառի մը տարիքը կը ջնջէ, սակայն զայն գրողը գիտէ անոր շրջակայութեան ոլորտները: Հոս կը գտնուի բանաստեղծութիւն գրելուն դժուարութիւնը: Երբ կ'ուզենք քերթուած գրել, պէտք է գիտնանք այդ լեզուին մէջ գրուած բոլոր - կամ կարելի եղածին չափ - բոլոր բանաստեղծութիւնները, որպէսզի չգրենք անոնց պէս: Գիտնալ՝ ներըմբռնումով, երկար վարժութեամբ, ընտանութեամբ, գրեթէ առանց գիտնալու, շնչելու պէս, այս է բուն հարցը:

Հ. - Հոս կարծեմ կը վերադառնանք լեզուն ստեղծելու հարցին. եթէ արդէն միայն միջոց ըլլար, անիմաստ պիտի դառնար զայն շարունակելու փորձը:

Պ. - Անշուշտ: Լեզուին միջոցարկումը միշտ վտանգաւոր է, թէ հետեւակ գրողներուն համար, թէ ալ - չմոռնանք - նոյն ինքն անոր որ կը կարծէ լեզուին մէջ մակարդակ մը նուաճած ըլլալ: Ո՛րքան անհաճոյ է նկատել բանաստեղծ մը, որ յարանոր կերպով կը գործածէ իր մէկ գիւտը, եւ զայն կը վերածէ հնարքի, truc-ի: Գրելը ձայնարարում մըն է, գործարարում մը, քան թէ պարզ գործիքի մը գործածութիւնը:

Թէ գրութեան թէ վերլուծումի ընթացքին լեզուն թէ մեկնակէտ է թէ ալ ժա-

մանման վայր: Բաած եմ արդէն, որ գրութիւն մը լեզուական արտադրութիւն մըն է եւ կը ստանձնեմ այս յայտարարութեան ամբողջ տարածքը եւ ... սահմանափակումը: Ի հարկէ, Մեծարենց կամ Նարեկացի, Վարուժան կամ Զարենց հասկնալու համար պէտնալու է իրենց ժամանակը, տոոր խնդիրները, պարզապէս անոնց ըսել չտալու համար բաներ, որոնք չէին կրնար ըսել: Քանի մը հարցումներ ուղեղինծի դեր կը կատարեն եւ երբ կը վերլուծեմ, կը հանեմ երեւոյթներ, որոնք մինչեւ հիմա մնացած են աննկատ. վերլուծումը կ'ըլլայ ներկային մէջ, յանուն անոր, ոչ անցեալի լուսաւորման չքնաղագեղ հեռանկարին: Ըսի վերը, իմս բանասիրական աշխատանք չէ, կը ձգտի աւանդութիւն կոչուած անցեալ - ներկան բուրդի պէս, գզել, բանալ, թել - առ թել նայիլ, քննել, որպէսզի ես ճանչնամ միւսները եւ զիս:

Հ. - Եւ միեւնոյն ատեն շարունակել աւանդութիւնը:

Պ. - Եթէ կ'ուզէք: Բայց չկարծէք որ գայլի մը պէս կ'ուզեմ ոչխար ձեւանալ փարախ մտնելու համար: Այսինքն՝ ... ընդունուելու համար: Վերլուծումը կը կազմալուծէ միայն ի հաշիւ ներկային, թերեւս ալ ապագային: Երբ կը փորձեմ, մեր մօտ, ապագայապաշտութեան խցում մը ի յայտ բերել, Զարենցի թէ Կարա - Դարվիշի առիթով, անշուշտ գրականութիւնը բանեցնող կազմածը հասկնալու փորձ մըն է, գոյն նաեւ խախտելու, խոտորելու նկրտում մը: Ուստի՝ հատում մը կը ստեղծէ, հատում՝ տափակութեան անհուն ծովուն մէջ. հատողը կը կարծէ միշտ, որ մեր անցեալը աւելի հարուստ է՝ քան անոր պատկերացումները, որոնք կը տրուին մեզի .եթէ ընդունած ըլլայի, որ մեր անցեալը - մե՞ր - մեզի տրուած է միայն, այն ատեն ընթերցումներու չէի ձեռնարկեր:

Հ. - Որովհետեւ ամէն բան աւարտած, կաղապարուած պիտի ըլլար. անոնց վրայ աշխատելու, զանոնք կրկին շաղուելու հարց պիտի չըլլար:

Պ. - Ոչինչ կայ աւարտած, ամէն ինչ աւարտելի է, ուրեմն՝ անաւարտ: Ամէն ընթերցում գիս կը փոխէ, այն չափով որ կը փոխեմ որոշ կեցուածք անցեալի հանդէպ: Երբ Նարեկացիի ընթերցում մը կատարեալ է, ամբողջական է - այնքան որ կարելի է այդ - ան կը փոխէ մեր հայեցակէտը: Իսկական որեւէ վերլուծական աշխատանք պէտք է վերլուծածը փոխէ. այլապէս՝ չարժեր որեւէ բան գրել: Երբ կը յաջողի այն ընել, կը փոխուի վերլուծողը ինք ալ: Այսպէս՝ ընթերցումի փորձերս զիս փոխած են, այլացուցած են: Ճանաչումի հոլովոյթ մը կը կազմեն, որուն շնորհիւ հարցերը կը տեսնեմ աւելի յստակ, շատ աւելի ընդարձակ լայնախոհութեամբ:

Հ. - Արդեօ՞ք միայն գրականութեամբ զբաղող մէկուն տրուած պարտականութիւն մը կը նկատէք Սփիւռքը, լեզուն ստանձնելու հարցը:

Պ. - Նախ՝ ոչ մէկ պարտականութիւն, ոչ ոքի: Ապա՝ յստակ է, որ 19-րդ դարէն գրականութիւնը եղած է հրխակը անոր որ ժամանակին կը կատարէր եկեղեցին: Միջին դարերուն եկեղեցին կը կատարէր միաւորողի դեր, կրօնի, կապի: Ասիկա դադրեցաւ այսպէս ըլլալէ անցեալ դարու կէսին: Երբ մօտէն կարդանք 1914-ի սերունդի գործերը՝ Վարուժան, Օշական, Զարեան, կը նկատենք որ բոլորին համար ալ գրականութիւնը կը խաղայ կրօնի դեր: Ասիկա ներկայիս կը շարունակուի Սփիւռքի մէջ: Գրականութեան կը վերագրուի ոչ միայն իր ժամանակը ըսելու պաշտօնը, այլեւ մեր ժողովուրդին ինքնութեան փնտռտուքին մէկ պատկերը դառնալու պաշտօնը: Խորքին մէջ՝ գրականութիւնը քիչ մը ամէն ինչ է, Սփիւռքի մէջ մտածողին համար: Յստակ է, որ տոոր պատճառը պէտք է փնտռել գրականութեան լեզուական եզրին մէջ, որ չկայ նկարչութեան մէջ օրինակ, կամ ճարտարապետութեան: Գրականութեան մէջ շատ բիրտ, բացայայտ կերպով կը յայտնուի պատկանելիութի - նը՝ լեզուով: Եւ կը կարծեմ, որ տոոր համար ան կը ստանձնէ - անոր կը վերագրուի - նոյնիսկ ինքնացումի հոլովոյթին իրացումը: Ահա հարց մը, որ պէտք է խնդրոյ առարկայ դարձնել, քննել մօտէն, ոչ անպայման քննադատել: Ստոյգ է սակայն, որ գրականութիւնը մեր մօտ հզօր ներգրումներու ենթակայ է, որով մամուլ, գրականութիւն, մշակոյթ առհասարակ կը դառնան իրենցմէ գերիվեր իրողութիւններու կրողներ:

Հ. - Մամուլ, գրականութիւն եւայլն, կը պահպանեն, լաւ. սակայն ստեղծելու արարքը, չկա՞յ բնաւ:

Պ. - Նախ՝ ստեղծում կոչուածը մեկնակէտին անհատական ճիգ մըն է: Ունի իր երկրորդ երեսը. ընթերցողը, ըսենք ընդունողը, որ երկի մը անդրադարձումով զայն որոշ իմաստով կը ստեղծէ, անոր գոյութիւն կուտայ: Ցետոյ կան մամուլ, մշակութային հաստատութիւններ, որոնք միջոց, բացութիւն կրնան տալ այս անհատական ստեղծումին - ասոր հոլովոյթին կը մասնակցին այդ ձեւով: Պէտք է խոստովանիլ որ այս հաստատութիւններուն մեծ մասը պարզապէս կը կրկնէ եւ կը խրտչի նորութիւն հատող բաներէն: Այսօր մեր մէջ կան արդէն յիսունը անցած գրողներ, քանի մը հատ, որոնց գործը տակաւին չեն ստանձնուիր այդ հաստատութիւններու կողմէ. կ'անկնարկեմ մեր անկարելի մրցանակներուն եւ տոոնց ժիւրիներուն, որոնք կը համարձակին ողբացեալ՝ Հ. Զարդարեանի մէկ «վրան - բաց» վէպը մերժել եւ աւարդքը կրկնել Վահէ Օշականով: Եւ ի հարկէ այս բոլորի մասին չի գրուիր: Կը կարծեմ, որ Հայերը անզօրելի կերպով միացած են ... թապուներու պահպանման հզօր բնազդով մը:

Պէտք է ըսել, որ շատ յաճախ գրականութիւնը չի համապատասխաներ իրեն վերագրուած պաշտօնին. զացէք, փնտռեցէք, քանի՞ վէպ կայ, որ պատմէ մեզի Լոս - Անճըլըսի գաղութին խմորումները, ըսէ Պէյրութի, Իրանի դէպքերը: Կ'ապրի հիանալի անտարբերութեան մը մէջ:

Հ. - Կրողի պաշտօնը...

Պ.- Ոչ թէ կրողի, այլ պարզապէս՝ հայելի դառնալու:

Հ. - Այս բոլորէն ետք դառնանք նորէն ձեզի. ի՞նչ կը մտածէք արդեօք ընթերցողէն հասկցուելու, չհասկցուելու հարցին մասին:

Պ. - Ըսել կ'ուզէք, ինչ որ կը գրեմ չի՞ հասկցուիր...

Հ. - Ոչ, սակայն ըսենք, թէ շատ դիւրին հասկցուող գրող մը չէք: Ի՞նչ կը մտածէք, ձեզմէ դուրս գտնուող ընթերցող զանգուածի մասին:

Պ.- Ընթերցող զանգուա՞ծ: Շատ պիտի ուզէի գիտնալ թէ քանի՞ հոգի Սփիւռքի մէջ պարզապէս հայերէն գիրք կը կարդայ: Կ'անցնիմ:

Ձեր դրած հարցը ընթերցողի հարց է, ոչ գրողի: Բնական պիտի չըլլար, որ ես գնէի այդ հարցը ես ինծի: Պիտի դառնայի ընթերցողը գրածիս: Ճիշդ է, որ գրողը նոյն ատեն առաջին ընթերցողն է իր գործին: Սակայն հասկնալիի - անհասկնալիի հարց չկայ հոն: Ինչ որ կը հրատարակեմ իմ անունով, ինծի համար թափանցիկ է: Աւելի թափանցիկ եթէ կարելի ըլլար, պիտի ընէի: Յաճախ կը խօսուի անհասկնալի ըլլալու մարմաջի մասին: Որը անշուշտ առաքինութիւն մը չէ: Բայց հարցը շատ աւանդական է: Մեր գրականութեան մէջ ան կ'երթայ մինչեւ 7-րդ - 8-րդ դար, յունաբան դըպրոցը: Ամէն անգամ որ գրողի մը մէկ երկը չի մտներ տուեալ կաղապարի մը մէջ - Ինտրա, Օշական, - կը փակցնեն անհասկնալի պիտակը եւ կը մրճահարեն: Անցեալ տարի վաստակաւոր գրականագէտ մը չէր վարաներ յայտարարելէ, որ Հ. Մաթէւոսեանի գործերը չէր հասկընար. սկսած էր թափանցել՝ ռուսերէն թարգմանութեա՛մբ: Ձեզ գիտեր քանի՞ հոգի ներկայիս Գր. Նարեկացի կը հասկընայ առանց բառարանի - բառարանն ալ չօգներ: Բնագրի ընթերցողները մատի վրայ կը համրուին, եթէ մոռնանք բանասէրները: Նարեկացի «ազգային սուրբ», մեծ բանաստեղծ, «մեծ հումանիստ» եւայլն, աղուոր բառեր են, բայց ո՞ր չափով անոնց տակ մնացող երկը հասնալի է այդ գանգուածէն: Հասկնալին, անհասկնալին յարաբերական եզրեր են, ըստ մտային կարողութեան, կրթութեան, ընթերցումի վարժութիւններու, ընդհանուր ծանօթութեան եւ մանաւանդ անձնական յանձնառութեան: Ինծի համար գրող մը միշտ անհասկնալի է. երբ անոր գործը կը վերլուծեմ, կը փորձեմ այդ անհասկնալին ջնջել - ներառնել, լուծել. եւ գործը կը ներկայանայ, Մեծարենց, Ինտրա կը ներկայանան այնպէս ինչպէս «չէն» պիտի ըսէի:

Հ. - Մեր կաղապարներուն մէջ չենք:

Պ. - Այո. եւ կը դառնան տարբեր: Այդ տարբերութիւնն է, որ մշակոյթ մը կ'ապրեցնէ: Այլութիւնն է որ կը ստեղծէ կեանք: Յստակ է, որ մենք մեր իւղով չենք կրնար տապկուիլ, ինչպէս կ'ուզեն որոշ մարդիկ: Պիտի առնենք դուրսէն եւ ներսէն. դառնանք սեմի մարդիկ: Ահա գրելուն բարդութիւնը: Կը տեսնէք, որ անմեղունակ չեմ. գրածներս «թափանցիկ» չեն, որովհետեւ ոչինչ կ'արտայայտեն. հարցեր կը կոչեն, կը կանչեն, որոնք միայն իմս չեն, մեր կեցութեանն են:

Պատահած է, ըսեմ, որ չեմ գրեր ընթերցողին համար: Գրքի մը գրուելէն մինչեւ հրապարակումը, ստացումը գացող հոլովոյթը կը պատկանի անոր լինելութեան: Ընթերցողը կը յայտնուի երբ գործը հրատարակուած է: Ընթերցողը կայ, որովհետեւ գործը գրուած է լեզուի մը մէջ, հասարակաց՝ գրողին եւ ընթերցողին: Բացարձակապէս անթափանց լեզու գոյութիւն չունի: Երբ բառ մը կը դնեմ էջի մը վրայ, ան լաող մը կ'ենթադրէ եւ արդէն կը շարժիմ փոխանակութեան, փոխադրութեան շարժումին մէջ: Ես ալ ընթերցող եմ յաճախ եւ գիտեմ, որ որոշ երկեր որքան կը դիմադրեն մեր ճիգերուն եւ անշուշտ մեր ճիգերու համեմատութեամբ է, որ կը վարձատրեն մեզ: Բայց ընթերցողը կրաւորական, պարզ ստացող մը պէտք չէ ըլլայ. ընդունիլ կը նշանակէ իր մէջը մտցնել, ունենալ, առնել: Այս իր - մէջ - ունենալը աշխատանք մը կ'ենթադրէ: Գիտեմ, որ գրախօս մը կամ քննադատ մը ժամանակ չունին այդ ընելու, մեր մէջ թէ օտարներու՝ նոյնն է: Սա տարբերութեամբ՝ որ Ֆրանսացի գրախօսը պիտի ամչնայ «չեմ հասկնար կոր» ըսելէն: Ընթերցողը ներգործօն մէկը ըլլալու է: Որբունի տեղ մը ըսած է, որ ընթերցանութիւնը ստեղծագործութիւն է: Իբրեւ այդ է որ պէտք է մօտենալ խնդրին, եւ անշուշտ հրաժարիլ երկի մը ճշմարտութիւնը գտնելու յաւակնութենէն կամ հեղինակին - գրած - իմաստներէն: Գրքի մը նշանակութիւնը ընթերցողը կը յօրինէ: Ի վերջոյ՝ մտածել, որ Նարեկացի ինք իր մէջ գոյութիւն ունի՝ անկախ քեզմէ, ինձմէ, մեր ընթերցումներէն, անիմաստ է: Հետաքրքրականը այն է, թէ մեզի համար ի՞նչ չափով գոյութիւն ունի, ո՞ր չափով «կը խօսի» մեզի:

Հ. - Թէ ընթերցումի որքան կարելիութիւններ կը բանայ:

Պ. - Այո. որքան զիս կ'այլացնէ: Ամէնէն կարեւորը այլն է, անոր այլութիւնը, անոր դրսութիւնը, որուն ընթերցումը հարկ է հանդիպի: Մենք դժբախտաբար շատ կը սիրենք մակաղիլ նոյնութեան դաշտերուն վրայ, կը ձգտինք ըլլալ իրեւ թէ թափանցիկ իրարու, պարզապէս որովհետեւ Հայեր ենք ... Ամէն անգամ որ նոր գործ մը կը յայտնուի, քննադատ միականին կը յայտարարէ «ասիկա դուրսէն է, մերը չէ, մենք այսպէս չենք»: Ինտրա նոյնքան վաւերականօրէն մերն է որքան Սիամանթօ:

Հ. - Մեր գլխուն մէջ կազմուած կաղապարներն են, որ արգելք կ'ըլլան «դուրս մտնել»ու փորձ մը ընելու...

Պ. - Ճիշդ. այլացումը այնքան ալ դիւրին բան չէ, կը հարստացնէ մեզ. երբեմն կորուստը հարստացում է. պէտք է գիտնալ ինչպէս: Կորսնցնել ինքզինք եւ դառնալ ուրիշ մը, այլափոխուիլ է: Ո՞ր արուեստագէտը չի ձգտիր ատոր: Որքան ուզենք այլափոխուիլ, այդքան հարկ է ըլլանք մենք մեզ, այսինքն՝ ըլլալ այն որ ենք:

Հ. - Այս մտահոգութիւնները բաժնող շատ գրողներ ունի՞նք ներկայիս Սփիւռքի մէջ:

Պ. - Կը կարծեմ, որ 60-ական թուականներէն ասդին որոշ բաներ փոխուած են, թերեւս անվերադարձ կերպով: Պարգունակ գրողներու ժամանակը վերջացած է: Կան յամեցողներ: Այսօր կան գրողներ, որոնք դադրած են մտածելէ, որ գրող ըլլալ հայրենիքի պաշտպան ըլլալ է, մշակոյթի պահակ ըլլալ է: Քիչ է թիւը, բայց կայ: Լուսանցքի գրողներ են: Անունները կ'ուզէք:

Հ. - Ի՞նչու չէ:

Պ. - Թերեւս «բովանդակութեան» գետնի վրայ՝ շատ քիչ բան հասարակաց է Վ. Օշականին, Զահրատին, Խրախունիին, Մ. Նշանեանին: Շատ աւելի քիչ՝ Կարօ Արմէնեանին, Զ. Խալափեանին, Հ. Մաթէւոսեանին, Հ. Էդոյեանին, Յ. Գրիգորեանին կամ Վահագն Գրիգորեանին, կը տեսնէք որ Հայաստանն ալ նկատի ունիմ այլեւս: Սակայն՝ յստակ է, որ այս մարդիկը ստանձնած են գրականութեան, 20-րդ դարու գրականութեան եւ աշխարհին բարդութիւնը: Ասոնցմով՝ մեր գրականութիւնը մտած է իր այժմէականացման փուլին մէջ: Երկար ատեն՝ մերը տեղական, փակ, ինքզինք փայփայող ու ինք իրմով ապրող գրականութիւն մըն էր. բարեբախտաբար կացութիւնը կը փոխուի: Անշուշտ կրնայ շատ բան «թափիլ» տարիներու ընթացքին եւ հարկ է որ դան աւելի «չար» ու բիրտ անուններ: Նախընտրելի է մէկ մեծ գրող ունենալ, քան տասը հատ գիրար կամ անցեալը կրկնողներ:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. Թ.

պարտէզը պարզ որ քեզ երազեց
ցած պատերու ետին կը բուսնին ոլոռը լուբիան կը
ննռուռեն կանաչ, լոլիկը կը հաւաքէ կ'ամբարէ բոլոր հրդեհները կէսօրուան մինչ դդումները ոստոստուն կը շողարձակեն դառն իրենց դեղին ծաղիկները տարբաղադրուող պատկերին տակ
ուր շուք մը արեւածաղիկ կ'երկարէր կը խրէր գլուխը արեւին մէջ, ձուկի-բերաններ մեխակներ փիլլէներ կը բարձրանային վեր երկինքը ծածկող այծտերեւի որթատունկի խառն ճիւղերու ամրադրուած նախադասութեան
օ ամրան
ապահովութիւնը զոց պարտէզին հոտերու խռնւած ազոխ աղու տիեզերքով որ շրջապատէր գրաւէր ընդունէր քեզ իր մէջ որ երազեցիր յայտնակերպ մութէն դարձող յանախապատումի էջի պէս լուսաւոր
քերթուածը հսկումն էր անոր անյիշելի ուր չեղար, նայուածք բացուող կուրութեան կրակէ վարագոյրին, երկիր նախ քան ծագումը երկրին
հիմա միայն
մերձենել ու մեռնիլ սահմանին երբ տեղ մը ոեհանը կ'անի
եւ թող ան լուռ արձակէ գիշերներու անքնութեան ծայրաքնին, փխրուն ինչպէս կապոյտ անշարժ սըրընթացումը հողին պարապին մէջ, իր կլոր բոյրի կաթողիկէն կանաչ

«Վայրեր»

Գ. Պ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
8

MARDI
8 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.264 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.264

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ, ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԵՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի առաւօտեան մամուլին թիրախն էր, ընդհանրապէս, Ներքին նախարարը՝ Շառլ Փասքուա, որու մեթոտները կը դատապարտուին, այն գլխաւոր պատճառաբանութեամբ թէ ամէն լիազօրութիւն տալով ոստիկաններուն, անոնք այլեւս սանձարձակ կը գործեն եւ փոխանակ ահաբեկիչները ահաբեկելու, պարզ քաղաքացին սարսափի կը մատնեն:

Նարաթ օրուընէ ի վեր, պարզ է, ատելի կը խօսուի Փարիզի մէջ, Ուրբաթ իրիկուն Սէ-Էր-ԷՍ-ի մը կողմէ սպաննուած փախուստ փորձած երիտասարդին մասին, քան 21 տարու ոստիկանին, որ սպաննուած է, ուրիշ մըն ալ վիրաւորուած աւազակներու կողմէ Պոլէն (օքլիւզ): Հոս, ձերբակալուածներէն մէկն ալ Նիսի շրջանի փոքրիկ գիւղի մը Ֆարոս-Թաղապետական խորհրդատուն և հանրապետական կուսակցութեան անդամ (ժիսքար) եւ կը պարզուի որ բազմաթիւ հոլտ-ափներու հեղինակ է եւ Թաղապետութեան նիստերուն ալ, ինք եղած է միշտ ամէնէն բուռն արտայայտողը անապահովութեան դէմ:

Ռու Մոկատորի ոստիկանական պատկերը ինչպէս մկրտուած են նման աւարներ, քաղաքական շահագործումի առիթ կուտայ: Ընկերվարականները կը հրաւիրեն Ներքին նախարարը, որ դայ բացատրութիւն տայ Ազգ. Ժողովին առջեւ, մինչ ընդդիմադիր մամուլը կ՚ըսէր կը նուիրէ: Ի՞նչ պատահած է: Շաբաթ, առաւօտեան 1ին շուրջ, ոստիկանական կառք մը նշան կ՚ընէ «2 Ձի»ի մը, որ յանկարծ իր ճամբան կը կտրէ, որ կենայ, կառքը չի կենար, ընդհակառակն փախուստ կուտայ, արգիլուած կողմէ կը մտնէ ռիւ Մոկատոր եւ կը բախի ճիշդ կողմէն եկող կառքի մը: Մինչ կառքին վարորդը կը բռնուի, միւսը փախուստ կուտայ: Անկէ ետք, ականատեսներուն եւ ոստիկաններուն պատմածները կը տարբերին:

Ըստ առաջիններուն, ոստիկանը կրակ պարպած է տղուն վրայ, որ գետինը փռուած էր, ըստ ոստիկանին, անոր ձեռքը ձեռնառումը մը տեսած է եւ կրակած՝ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեամբ: Ամէն պարագայի մէջ, ոստիկանը, թէեւ ազատ ձգուած 48 ժամ հարցաքննուելէ ետք, մեղադրանքի տակ է:

Այս ամբողջէն զատ, Փասքուա նաեւ երկու ոճրափորձ ունեցաւ Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը, որոնց մէջ եղաւ Աքսիոն-Տիրէքթ: Թիրախներն էին՝ Թոմսըն եւ Էռ-Լիքիտ, որոնք կը գործեն ազգ. պաշտպանութեան համար. պատճառն ալ Ֆրանքեւամերիկեան բարեկամութեան ջատագովումը ազատութեան արձանին 100-ամեակին առթիւ:

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐԻՆ ԱՌՋԵՒ ԱՆՈՐՈՇ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ՝ ԶԱՐՄԱՆՔ ՈՒ ՑԱՒ

Զարմանալի է, որ դեռ զարմացող կայ: Արդարեւ, Թուրքերը գրաւելէ ետք կղզիին հիւսիսը, տուն-տեղ ըլլալէ ետք, հանրապետութիւն հռչակելէ եւ իրենք-զիրենք միայն ճանչնալէ ետք, պատճառ չկայ որ կէս ճամբան մնան: Տնտեսական պատրուակներով է, որ խօզալ այցելութեան գացած էր «Թրքական Հանրապետութիւն» եւ որովհետեւ Միացեալ Ազգերու մէկ բանբերը համարձակած էր «ցաւ» յայտնել այդ այցելութեան առթիւ, Թրքական հակազդեցութիւնը չուշացաւ: Տէնքթաշ յանկարծ կը փակէ սահմանագլուխը եւ այս՝ բոլորին առջեւ, այսինքն՝ Միացեալ-Ազգերու ուժերուն, անոնց ներկայացուցիչներուն, դիւանագէտներուն եւայլն, եւայլն: 650 կապոյտ սաղաւարտաւոր, աւստրիացի եւ դանիացի կտրուած են իրենց կեդրոնավայրէն: Դիւանագէտները, որոնցմէ մէկը եօ զրկըւեր է առջի օր, երբ կը փորձէր մէկ կողմէն միւսն անցնիլ, լաւ չեն հասկնար թէ ինչո՞ւ կզգէին Թուրքերը չեն վարանիր առգնաայ մը ստեղծելու, երբ իրենց դիրքը աւելի նպաստաւոր է միջազգային բեմին վրայ: Յոյն Կիպրացիներու մերժումը Քուէյյարի առարկած լուծումին, պէշ տպաւորութիւն ըրած էր, մինչ Թուրքերը ընդունած էին (պատճառ չկար չընդունելու այդքան թրքանպաստ լուծում մը): Սաուտի-Արաբիա եւ Փաքիստան տրամադիր ալ էին ճանչնալու Թուրք «Պետութիւնը»: Երբ այդ ըլլայ այլ մահմետական երկիրներ կը հետեւին: Անգամ մը եւս, «չփացած» Թուրքիան ջուրին երեսը կ՚ելլէ եւ քաշուելու պէտք չունի, քանի որ ինչ ալ ընէ, պաշտպանները չեն պակսիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընդհ. գործադուլը, Յուլիս 3-ին, մեծ յաջողութիւն մը արձանագրած է ամբողջ երկրին մէջ: Ամբողջ ժողովուրդը, առանց որեւէ խտրութեան, այս ձեւով կ՚արտայայտէր իր զզուանքը պատերազմէն եւ կը բողոքէր նաեւ ազգ. տնտեսութեան վատթարացման դէմ: Ելեկտրականութիւն չկայ, վառելանիւթը կը պակսի, նոյնիսկ հացը, մինչ գիները 68% յաւելում կրած են տարւոյն սկիզբէն ի վեր եւ լիբանանեան դրամն ալ 50% ինկած է բաղդատմամբ միւս տարադրամներուն: Այս ամբողջին կողքին, Սուրիա կրկին կը «տեղաւորուի», յարատեւ համբերութեամբ մը: Յուլիս 4-ին, 200 Սուրիացի զինուորներ դիրք բռնեցին արեւմտեան Պէյրութ: Նպատակն է տեղը բռնել զանազան «քաղաքագործերու» տիրապետութեան:

ՄԱԼԵԶԻՈՅ մէջ թմրեցուցիչի առուծախ ընող երկու Աւստրալիացիներ, որոնց մօտ 179 կրամ էռօյին գտնուած էր, կախաղան հանուեցան, հակառակ բոլոր միջամտութիւններուն, նոյնիսկ Անգլիոյ վարչապետին: Պէտք է ըսել թէ Մալեզիա սահմանակից է թմրեցուցիչ մշակող երկիրներու եւ վտանգը շատ մեծ է ու պատիժները՝ խիստ: Այս առընչութեամբ, կը յիշուի որ ոչ մէկ ազմուկ կամ իրարանցում եղած էր, երբ վերջերս 35 հոգի նոյն ճակատագիրը ունեցած էին, այն պարզ տարբերութեամբ որ, անոնք ծագումով Ասիացի էին…:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ հազիւ վերադարձած Ամերիկայէն Խորհ. Միութեան ճամբան բռնեց: Չորս օրուան պաշտօնական այցելութեան ընթացքին, Միթերան երեք տեսակցութիւն եւ երկու ճաշ պիտի ունենայ Կորբաչովի հետ:

ՇԻՐԱՔ, յիշեցնելով Ազնաւուրի ծանօթ երգը՝ ժը մը վուայէ տեժա, յայտարարեց թէ «Հանրապետութեան յաջորդ նախագահը մե՛ր մեծամասնութենէն պիտի ըլլէ»: Նոյն ատեն սակայն, հարցախոյզները ցոյց կուտան, որ եթէ այսօր ընտրութիւն ըլլար, Շիրաքի դէմ Միթերանը կը վերընտրուէր:

ՓԻԼԻՓՓԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ պետական հարուած մը, մարկոսական, ձախողեցաւ: Օգտուելով նորընտիր նախագահուհի Տիկին Աքուինոյի բացակայութենէն, Մարկոսի ցանկակից մը՝ Թոլենթինօ ինքզինքը փոխանցման նախագահ կը հռչակէր (Մարկոս իր աքսորը կ՚ապրի Հաւայի) բայց կարճ կը տեւէր: Բանակը հաւատարիմ կը մնար Տիկին Աքուինոյի, նաեւ Ուաշինկթընի:

51 ՌԻՒ ՏԸ ՔԼԷՐԻ գտնուող շէնք մը հրոյ ճարակ դարձած է առջի օր, ադրամանի մը մէջ ծագած հրդեհէ մը: 5 մեռեալ կայ, որոնց մէջ մէկ երախայ:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ, մինչ Եւրոպայի հասարակապետութեան խորհրդարանականներու ժողովը կը շարունակէր իր աշխատանքը, հոլանտացի ձախակողմեան ներկայացուցիչ Փիթըր Սթոֆէլէն տեսակցութեան մը ընթացքին ըսած է Թուրք լրագրողի մը. «Կը հասկնամ թէ Թուրքիա ուզէ մաս կազմել Եւրոպայի հասարակապետութեան, սակայն դեռ բաւական երկար ճամբայ ունիք կտրելիք: Սակայն այնքան ատեն որ գոյութիւն ունին Տիւքի, Խաղաղութեան Միութեան, քաղաքական բանտարկեալներու, ներումի, չարչարանքի եւ ազատ արհմիութենական իրաւունքի նման բազմաթիւ հարցեր, Թուրքիա պէտք չէ յուսայ անդամ ըլլալ Եւրոպայի հասարակապետութեան»:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Յուլիս 6, ժամը 12-ին տեղի ունեցաւ Մոնմորանսիի Հանգստեան տան նոր շէնքին պաշտօնական բացումը: Ներկայ էին Ընկերային Հարցերու նախարար Ֆիլիփ Սէկէնի ներկայացուցիչը՝ Մոնմորանսիի փոխ-նահանգապետ Տընի Փրիէօր, քաղաքապետ Ալպէր Մակարեան, ընդհանուր եւ թաղապետական խորհուրդներու անդամներ եւ պաշտօնական այլ հիւրեր:

Յանուն Աղքատախնամի Վարչութեան՝ նախագահ Ժագ Գալճեան բացումը կատարելով, նախ շնորհակալութիւն կը յայտնէր նախկին նախարար Ժորժ Ֆըրանշեսքիի, որ զօրավիգ կեցած էր նոր շէնքի կառուցման ծրագրին, ինչպէս նաեւ այն բոլոր պետական հաստատութիւններուն՝ որոնց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ իրագործուած էր կառուցումը: Նոր շէնքը ունի 44 անհատական սենեակներ եւ 4 սենեակներ 2 հոգիի համար, իւրաքանչիւրը օժտուած ամէն յարմարութիւններով: Աղքատախնամի Վարչութիւնը ձեռնարկած է այս ծրագրի իրագործման մարդկայնացնելու եւ բարելաւելու նպատակով Հանգստեան Տան պատսպարեալներու կեանքի պայմանները: Պ. Գալճեան համառօտ ակնարկ մը նետելէ ետք Աղքատախնամի պատմականին եւ տարուած աշխատանքներուն վրայ կը վերջացնէր իր խօսքը նշելով, որ գործը չէ վերջացած, այլ ծրագրուած է նաեւ իրականացնել միւս շէնքերու նորոգութիւնը եւ արդիականացումը:

Մոնմորանսիի քաղաքապետ Ալպէր Մակարեան կը յիշէր Եղեռնէն ճողոպրած հայ բեկորներու Ֆրանսա ապաստանիլը, ապա կը յայտնէր թաղապետական խորհուրդի եւ շրջանի խորհուրդներու համակամութիւնը տարեցներու նկատմամբ, աւելցնելով որ այսուհետեւ եւս պիտի չզլացուի օժանդակութիւնը Հանգստեան տան միւս շէնքերու արդիականացման համար: Իր խօսքի աւարտին հայ քաղաքապետը կուտար պետական նպաստներու գումարները:

Ընդհ. Խորհուրդի փոխ-նախագահ Պ. Մոնշամպօն իր կարգին խօսք առնելով կը գնահատէր Աղքատախնամի Վարչութեան տարած աշխատանքները հանգստեան տուներու բարւոք պահպանութեան մարզէն ներս:

Փոխ-նահանգապետ Տընի Փրիէօր յանուն նախարար Ֆիլիփ Սէկէնի դրուատելէ ետք նոր կառոյցի իրագործման աշխատանքները, կը նշէր թէ այս շէնքով չի վերջանար շինարարական աշխատանքներու ծրագիրը, այլ առաջին հանգրուանն է այս, որուն պիտի յաջորդեն միւս շէնքերու նորոգութիւնն ու արդիականացումը: Յիշելէ ետք ԺԹ. դարու վերջաւորութեան եւ Ի. դարու սկիզբին՝ Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին, հայկական ջարդերը, որոնցմէ փրկուած բեկորները եկան Ֆրանսա, ուր գտան ապաստանութիւն, Պ. Փրիէօր դրուատեց հայ ժողովուրդի շինարար ոգին, անոր մշակոյթը եւ բերած նպաստը քաղաքակրթութեան՝ դրական թէ երաժշտական մարզերու մէջ:

Պաշտօնական արարողութեան աւարտին Աղքատախնամը ընդունելութեամբ մը կը պատուէր հիւրերը: Ապա ամբողջ օրը տեղի ունեցաւ տարեկան աւանդական դաշտահանդէսը, մասնակցութեամբ բազմահարիւր հայ ընտանիքներու: Վարչութեան անդամներ եւ կամաւորներ ոչ մէկ ջանք խնայած էին լաւագոյն կազմակերպութեան մը համար: Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցէին «Նայիրի» պարախումբը, երգիչ Լեւոն Քլարեան, Ջեփիւռ երկեակ եւ Մարթէն Եորկանց:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ

ԿԱՐԼԷՆ ԴԱԼԼԱՔԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԵՏ ԿԱՊԸ», Կ'ԸՍԷ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԱՊԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, «ՈՉ ՄԷԿ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱՅ»

Կարլէն Դալլաքեան, որ յաջորդեց Վարդգէս Համազասպեանի, շրջապտոյտ մը կատարեց վերջերս, Միացեալ - Նահանգներ եւ Քանատա: Ստորեւ «Ասպարէզ»ի Յունիս 12-ի թիւէն կ'արտատպենք Լոս - Անճըլըս տուած մամուլի իր ասուլիսին թղթակցութիւնը: Այլապէս շահեկան է, նախ իբրեւ երեւոյթ, ապա նաեւ հոն յայտնուած մտքերով, ինչպէս, օրինակ, Սփիւռք - Հայաստան կապերու մենաշնորհի հարցը: Գալով զանց առնուած քարոզչական բնոյթ ունեցող պատասխաններուն, որոնց կ'ակնարկէ «Ասպարէզ»ի խմբագիրը, բնական եւ տրամաբանական տուրքն է, որ ոչ կրնայ զարմացնել, ոչ ալ խրտչեցնել:

×

Սփիւռքահայութեան Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Կարլէն Դալլաքեան, որ Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի անօրէնութեան հրաւէրով Լոս - Անճըլըս կ'այցելէ, Ուրբաթ, Մայիս 30, կէսօրէ առաջ ժամը 11-ին, «Շերըթըն Ունիվըրսըլ» պանդոկի սրահներէն մէկուն մէջ մամլոյ ասուլիս մը տուաւ:

Շրջանիս հայ մամուլին համար տրուած սոյն մամլոյ ասուլիսի ընթացքին, Թերթիս կողմէ տրուած հարցումի մը պատասխանելով, Դալլաքեան դատապարտեց Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան դէմ կատարուած աՀաբեկչական արարքները եւ Լիբանանի մէջ վերջին օրերուն տեղի ունեցող հակահայ բռնաբարքները:

«Այս երեւոյթը պէտք է բաժանել, - յայտնեց Դալլաքեան, - այն որ արւում է մարդկանց ձեռքով որ հանդէս են գալիս որպէս հայկական կազմակերպութիւն, եւ այն որ վերջին շրջանին է կատարւում, որը ըստ ենթադրութիւնների, որովհետեւ երկու դէպքում էլ ստոյգ ապրիւրները մենք չունենք, արդիւնք է որոշ մրցակցութեան, տեղական, քաղաքական ուժերի միջեւ:

«Առաջին դէպքում, որեւէ պարագայում մենք չենք կարող արդարացնել այդ տերրորիզմը: Տերրորիզմը որպէս քաղաքական հարցերի լուծման ճանապարհ մենք չենք ընդունում, մանաւանդ եթէ այդ տերրորիզմը ուղղւում է հայկական կազմակերպութիւնների կամ անձերի դէմ:

«Երկրորդ պարագան, քաղաքական մրցակցութեան հարց է: Որքան ինձ յայտնի է, այնտեղ որոշ «ալայանս» է գոյացել մուսուլմանական ձախ ճակատի որոշ ուժերի, Արաֆաթի, Արաֆաթը ներկայացնող կազմակերպութիւնների միջեւ, որը առ այսօր ողեգրել է մի ուղղութիւն Սիրիայի դէմ եւ Սիրիային յարող մուսուլմանական միւս ուժերի դէմ»:

Դարձեալ Թերթիս կողմէ հարց տրուեցաւ, թէ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը Ապրիլ 24-ը իբրեւ Ազգային օր պետական արձակուրդի օր յայտարարելու ծրագիր ունի՞:

Դալլաքեան պատասխանեց, յայտնելով թէ «ահա արդէն 65-ից ի վեր, Ապրիլ 24-ը տօնւում է, ինչպէս դուք էք ասում որպէս ազգային օր: Երեւանի մէջ առնուազն 200.000 մարդ այցելում է Յուշարձանը: Այդ այցելութիւնը գլխաւորում է Հայաստանի ամենաբարձր ղեկավարութիւնը, իսկ նաեւ այս 20 տարուայ ընթացքում երկու անգամ ըլլալով, տասը տարին մէկ՝ որպէս կլոր տարիներ, թիւ մէկ մարդը անպայման ունենում է հեռուստատեսային ելոյթ, դիմելով Հայաստանի բնակչութեան այս հարցով, եւ լսարաններում կազմակերպւում են դասախօսութիւններ, եւ մամուլում լինում են համապատասխան յօդուածներ»:

Այսուհանդերձ, պէտք է հօս նշել, որ Հայաստանի կառավարութիւնը տակաւին պաշտօնապէս չի ճանչնար Ապրիլ 24-ը իբրեւ պետականօրէն նուիրականացուած Ազգային Օր, եւ ըստ այնմ ժողովուրդը ազատ ձգէ իր ուզած ձեւով, իր ուզած ժամանակ այցելել Ծիծեռնակաբերդ՝ փոխանակ կազմակերպուած եւ հակակշռուած կերպով, կարգադրուած ժամանակացոյցի մը հիման վրայ:

Սփիւռք - հայրենիք յարաբերութիւններու առաւել սերտացման համար, Դալլաքեան ասուլիսը բանալու իր խօսքին մէջ յայտնեց, թէ այսուհետեւ հայրենիքի հետ կապ հաստատելը ոչ մէկ կազմակերպութեան մենաշնորհը պիտի ըլլայ: Այս մասին հարցումի մը պատասխանելով, ան յայտնեց, թէ «ես ուրախ պիտի լինեմ, որպէսզի մեր իւրաքանչիւր դեկավար անձ, որ Սփիւռքի մէջ գործում է, յիշի, որ ինքն է կոչուած ծառայելու ժողովրդին, այլ ոչ թէ ժողովուրդը իրեն: Որ այդ աթոռը իր անձի համար կարեւոր չէ: Ժողովուրդը վստահել է նրան, որպէսզի այդ աթոռը գործածուի հայրենիքի հետ կապերի համար»:

Կազմակերպական գետնի վրայ, Դալլաքեան յայտնեց, թէ ինք կը նախընտրէ որ «լինի միջ - միութենական մի մարմին, որը գործակցի իսկապէս, աշխատանք կատարուի: Հալէպի մէջ նման մի բան կայ արդէն, չէի ասեր թէ շատ յաջող է, բայց ձեւը գոնէ որպէս մի դրուածք, մի երեւոյթ կայ, որի բովանդակութիւնը շատ հեռու է բաւարար լինելուց»:

Այս գծով, Դալլաքեան աւելցուց, որ զանազան հարցերու կապակցութեամբ, որոնց շարքին Սփիւռքի համար պատրաստուող դասագիրքերը, Սփիւռքահայութեան Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն պատրաստ է խորհրդակցելու եւ արդէն իսկ որոշ չափով կը խորհրդակցի (ինչպէս դասագիրքերու պարագային՝ հայկական վարժարաններու տնօրէնութեանց հետ) Սփիւռքի հետ: Բայց նկատի ունենալով որ Սփիւռքը չունի հաւաքական մարմին մը, որ կարողանայ ներկայացնել իր հաւաքական կարծիքները, խորհրդակցութեան գործը շատ կը դժուարանայ:

Հարց տրուեցաւ, թէ ինչ եղաւ Երեւանի մէջ անցեալ տարուայ համար ծրագրըւած սփիւռքահայութեան մշակութային փառատօնը:

Դալլաքեան պատասխանեց, թէ հարցը տակաւին կը քննուի պատկան իշխանութեանց կողմէ, սակայն, ինք անձնապէս դէմ է այդ փառատօնին երկու գլխաւոր պատճառներով: Առաջինը «այն հանգամանքն է, որ այդ փառատօնը առանց Լիբանանի պիտի անցնի, իսկ դա ես բնաւ չեմ համարում ճիշդ, որովհետեւ Լիբանանը պէտք է պահպանել, առաւելագոյն ձեւով պահպանել որպէս (սփիւռքա)հայութեան մտաւոր կեդրոն: Երկրորդ պատճառն այն է, որ փառատօնի երկու փուլերից առաջինը, որ տեղերում պիտի անցնէր, անցեր է շատ տեղերում, լաւ, բաւականին լաւ արդիւնք արձանագրելով, նպատակը լինելով, որ Սփիւռքա - հայերը տեղաշարժ ունենան մշակութային գետնի վրայ եւ հիմնական նպատակը այս էր, Երեւանեան մասը աւելի սիմվոլիկ պիտի լինէր»: *Այնուամենայնիւ, յայտնեց Դալլաքեան, այդ մասը որոշ սահմանափակ քանակութիւն պիտի ունենար եւ այդ սահմանափակ քանակութեան պարագային իսկ, կարելի պիտի չըլլար բաւարարել յարմարութեան պահանջներ, ու* «չբաւարարելու դէպքում, պիտի շատերին դժգոհ ձգէինք եւ 10 օրուայ հաճոյքի փոխարէն 10 տարուայ դժգոհութիւն յառաջ բերէինք»:

Նշուեցաւ, թէ վերջերս հրատարակուած տեղեկագրի մը համաձայն, ի շարս այլ երկիրներու մէջ պատահած հիւլէական արկածներու, արկած մը պատահած է նաեւ Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանին մէջ, 1982-ին:

Դալլաքեան ընդունեցաւ պատահարը, ըսելով թէ արկած բառը շատ մեծ է բնութագրելու համար դէպքը: Ան աւելցուց, որ շուտով Մեծամօր շրջանի մէջ, նոյն ելեկտրակայանին մօտ պիտի կառուցուի նոր ելեկտրակայան մը, որ պիտի փոխարինէ նախորդը:

«Հինը պիտի քոնսերվացուի (պահպանուի), նորը ամբողջովին պիտի դրուի մետաղեայ գմբէթի տակ եւ այլեւս՝ 1000 տոկոսանոց ապահովութեամբ: Նախկին կայանը 400 տոկոսանոց ապահովութեամբ էր աշխատում», *յայտնեց Դալլաքեան:*

Պէտք է նշել, սակայն, որ Դալլաքեանի առորդութեամբ արեւմտահայերէնով հրատարակուած «Նոր Հորիզոններ, Նոր Հեռապատկերներ» գրքոյկին մէջ, ուր կը ներկայացուին Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 28-րդ Համագումարի կարգ մը որոշումները, կը յիշուի թէ Հայաստանի ելեկտրական կարելիութիւնները աւելցնելու համար Մեծամօրի հիւլէական ելեկտրակայանի երկրորդ բաժին մըն ալ պիտի չինուի, առանց յիշելու որ առաջին բաժինը պիտի «քոնսերվացուի»:

Հարց տրուեցաւ, թէ ի՞նչ է իր կարծիքը Լոս - Անճըլըսի մէջ նոր կազմուած Սովետահայ Քաղաքական Բանտարկեալներու Պաշտպանութեան Յանձնախումբի մասին, եւ թէ, որքա՞ն քաղաքական բանտարկեալներ կան Հայաստանի մէջ եւ թէ այդ երեւոյթը որքա՞ն հարց է Հայաստանի մէջ:

Դալլաքեանի համաձայն, քաղաքական բանտարկեալներու հարցը «որպէս մեծ խնդիր գոյութիւն չունի», *սակայն ան ընդունեցաւ թէ* «կան առանձին մարդիկ, որոնք ունին քաղաքական յանցանքներ»:

Դալլաքեան աւելցուց, թէ «Հայաստանի մէջ նման գործունէութիւն իմ կարծիքով, իմ համոզմունքով կը խորհիմ ազգադաւութիւն է: Կը նշանակէ հայ ժողովրդի պատմութիւնը չիմանալ, բացարձակապէս չիմանալ»:

Խորհրդային Հայաստանի մէջ կաշառակերութեան եւ ալքոլիզմի դէմ պայքարի որոշումին մասին անդրադառնալով, Դալլաքեան յայտնեց, թէ «մենք էլ բաւականին լուրջ կերպով պատասխանատուութեան ենք կանչում այն մարդկանց, որոնք կաշառքներ են ընդունել, կամ այդ կաշառքների հիման վրայ որոշ գործեր արել են, աշխատանքից հեռացնելով, ոմանց նաեւ բանտը դնելով: Այդպիսի երեւոյթներ մեզ մօտ նոյնպէս գոյութիւն ունեն: Ինչ վերաբերում է ալքոլիզմին, ապա Հայաստանի համար համեմատած միւս տարածքի հետ Սովետական Միութեան, խնդիրը այնքան լարուած չէ, այնուամենայնիւ, այդ որոշումը մենք գտնում ենք խիստ լաւ որոշում, որով ոչ ոք չի արգելում խմիչք գործածել: Եւ որոշակի ժամերում, նոյնիսկ ճաշարաններում արտօնուած է, խնդրեմ, ինչքան կ'ուզես, բայց բոլորը գիտակցութեան են դիմում, եկէք խմիչքին մէջ չկորցնենք մարդկային արժանապատուութիւնը եւ գործը չտուժէ: Մէկ տարի է շարունակ, որ այդ որոշումը գործադրւում է, եւ որպէս սթաթիսթիք թիւ ես կարող եմ ասել, որ միայն ճանապարհների պատահարները եւ այդ պատճառով, եւ ոչ միայն այդ պատճառով, զանազան հիւանդանոցների մէջ վնասուածքներով, կոտրուածքներով մարդկանց թիւը կիսով չափ պակասել է Հայաստանի մէջ: Ուրեմն ինքը, երեւոյթը կարեւոր ընկերային եւ տնտեսական նշանակութիւն (ունի), եւ յատկապէս կանայք բոլորը պաշտպանում են, միաձայն կերպով պաշտպանում են, ամբողջ Միութեան մէջ, բոլոր կանայք: Ընտանիքներ քայքայում է, գիտէք, ամբողջ լուրջ տոկոս է: Եւ «տիվորս»ների մի ահաւոր վիճակի, բաժանումները, Հայաստանում էլ արդէն սկսել է բաւական տոկոս առնել, 35-ի մօտ է, իսկ դա լուրջ տոկոս է: Եւ «տիվորս»ների մի մասը այս հիման վրայ է լինում, ափսոս է ընտանիքին, իսկ հասարակութիւնը չի կարող անկողմնակալ նայել այս երեւոյթին, ինչ որ վերաբերմունք չնշել: Եւ այդ վերաբերմունքը ճշդեց»:

Խորհրդային Հայաստանի մէջ տնտեսական բարեկարգման փորձերուն անդրադառնալով Դալլաքեան յայտնեց, թէ «այն ամէնը ինչ կատարւում է Սովետական Միութեան մէջ, կատարւում է նաեւ Հայաստանի մէջ: Խօսքը վերաբերում է հետեւեալին. -

Սոցիալիզմի հիմնական օրէնքն է, որ իւրաքանչիւր աշխատող վարձատրուի իր աշխատանքի չափով, երբեմն մեր գործունէութեան ընթացքում մենք ունեցել ենք թերացում, երբ համահարթում է կատարւում, աշխատողն է ստանում նոյնքան, որքան չաշխատողը, կամ հակառակը: Հիմա այդ չաշխատողը պիտի չստանայ, իսկ աշխատողը աւելի լաւ պիտի վարձատրուի: Այսինքն՝ եթէ սոցիալիզմ է, ապա ունի դրամա - ապրանքային յարաբերութիւններ, տնտեսական քաթէկորիայից եմ խօսում, իսկ եթէ կայ դրամա - ապրանքային յարաբերութիւններ, ուրեմն պէտք է նիւթական շահագրգռութեան սկզբունքը ամբողջովին նկատի առնուի, որովհետեւ սոցիալիզմի հիմնական օրէնքը այդ է պահանջում: Այս հանգամանքը նկատի չէր առնուած կամ շատ յաճախ նկատի չէր առնուած եւ ահա ինչու այդ համագումարը դրեց այս հարցերը արմատական վերափոխման համար»:

Այլ հարցեր եւս եղան, որոնց պատասխաններու բնոյթը առաւել քարոզչական բնոյթ ունէին քան վերոյիշեալները, հետեւաբար անտեղի կը գտնենք անոնց հրատարակումը այստեղ:

ԱԲՕ ՊՈՂԻԿԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Եթէ կ'ուզէք ազ հաւաքել վարդագոյն բոցահաւերու հետ, մգլիթի մը մօտէն, եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ինչո՛ւ հաւկիթի դեղնուցը կը գործածուի սրբանկարներ ներկելու համար, եթէ կ'ուզէք Առխմասիրտ Ռիչարի ճաշակած բանջարեղէններուն համը նայիլ, մէկ ակնարկով դիտել այգիներ ու պանանի ծառեր, ծովափի երթալէ առաջ ձիւնամարդ մը շինել, կամ յաւիտեան երիտասարդ մնալ, Կիպրոս գացէք:

Եւ եթէ այս բոլորը չեն բաւեր, ձեր տրամադրութեան տակն են դիցաբանութիւն ու պատմութիւն: Ս. Հեղինէ, Ս. Պօղոս, Ղազարոս եւ Բառնաբաս անկէ անցած են, կրնաք հետեւիլ անոնց քայլերուն:

Ճիշդ է որ կղզիի պատմութեան վերջին շրջանը նուազ ուրախ է: Կիպրոս 14 տարուան անկախութենէն ետք երկուքի բաժնուած է այսօր. սակայն ամէն բանէ առաջ պէտք չէ մոռնալ որ Ափրոտիդ՝ սիրոյ ու գեղեցկութեան աստուածուհին հո՛ս ծնած է, ծովուն ալիքներէն ու փրփուրէն: Ճշդուած է նոյնիսկ յայտնութեան վայրը. ապառաժոտ ծովափի մը մօտ հսկայ քար մը կայ ճերմակ, ծովուն ջուրով լուացուած:

Այդտեղէն շատ մօտն է Քուքլիան, որ Ափրոտիդի պաշտամունքին ամէնէն կարեւոր վայրերէն մէկն է: Հոմերոս եւ Վիրգիլիոս կը յիշատակեն զայն. հոն այսօր սիւներէ, քարերէ եւ Թանգարանը ցուցադրուած քանի մը համեստ հաւաքածոներէ զատ բան չկայ:

Ծովուն ջուրէն ծնած ըլլալով հանդերձ, Ափրոտիդ այնպէս կը թուի թէ կը նախընտրէր անոյշ ջուրի լողանքը ու երկար ճամբայ մը կը կտրէր: Արդարեւ «Աքամաս»ի մէջ կը լողնար ան. հոն, ուր միշտ զալար բնութեան գիրկը փոքր ջրվէժ մը կայ պտերներով, եղէգներով եւ վայրի թզենիներով եզերուած: Հոս լողանք առնողը յաւէտ երիտասարդ կը մնայ:

Կղզին ընդարձակ է, Քորսիքայէն քիչ մը աւելի փոքր. տեսարժան վայրերը խմբուած են գլխաւոր քաղաքներու. Լարնաքա, Լիմասոլ, Նիկոսիա - շուրջ, բացի մենաստաններէ, որոնք ցրուած են ամբողջ կղզիի տարածքին ու նաեւ լեռներու վրայ:

*Միջազգային օդակայանը ու գործօն նաւահանգիստը այսօր կարեւոր կեդրոն մը դարձուցած են Լարնաքան. Ղազարոս յարութիւն առնելէ ետք երեսուն տարի ապրած է հոս. 900 Թուականին եկեղեցի մը կառուցուած է շիրմին վրայ: Հոն շատ կենդանի է հին Թաղամասը. հոն փոքր արհեստներ կը շարունակուին ու փողոցներուն մէջ իշուկներու կը հանդիպի մարդ: Արդէն հոս մարդ ինքզինքը

...քիչ մը աւելի Արեւելքի մէջ կը գտայ: ...ցաւորութիւն մը, որ կուղայ հին մըզ... կիթներու գորշ գմբէթներէն ու մինա... րէներէն: Իսկ Արեւմուտքը անդին է, ...արմաւենիներու շուքին:

Քանի մը քիլոմեթր անդին տեսարանը ...փոխարկել նկարչական պաստառ մըն է. ...ղի Մեծ լիճը եւ Թէքքէն: Այս լիճը ալի... ...անապատ պահեստ մըն է. գարնան ար... ...ծաթագոյն ջուրերը կը հրջանակուին վար... ...դագոյն ծաղիկներով, հարիւրաւոր բո... ...ցահաւեր կ'ըլլան անոնք: Սակայն բոլոր ...եղանակներու անոր մակերեսին վրայ կը ...թռի հանգչիլ հրաշք - ովասիս մը. ար... ...մաւենիներով, նոճիներով ու ծաղկած ...պարտէզով, ուրկէ կը բարձրանան գըմ... ...բէթներ ու մինարէ մը: Ումմ Հարամի ...թէքքէն է այդ: Կարելի է այցելել, ու ...նաեւ Քիթիի հոյակապ բիւզանդական ե... ...կեղեցին որ «կառուցուած է հրեշտակնե... ...րու կողմէ»:

Կիպրոսի մէջ հոգեւոր անունդին չափ ...հարուստ է նաեւ երկրայինը. առաջին ...ի մը իսկ մարդ կը նշմարէ այս կէտը: ...Նուազագոյն քսան փոքր ոնակներ սեղան ...կը հանեն յաջորդաբար. կանաչեղէն, ...ձիթապտուղ, մածուն, ձկնկիթ, ...խորով սմբուկ, բողկ, ապուխտ, տապ... ...կած ձուկեր, խորոված լոր, պանիր, ա... ...ղանդներ, գինի:

Լարնաքայի արեւմտեան կողմը կան ...երեք վանքեր. լեռնային փոքր ճամբայ ...մը կ'առաջնորդէ անոնց երկուքին. իսկ ...ծովուն մօտ կայ Այիոս Եօրկիոս վանքը: ...Ան կը տիրապետէ հրջակայ բլուրներու:

Կիպրական վանքերու մեծ մասին մէջ ...բիւզանդական ոճով որմնանկարներու մեծ ...մասը «նորոգուած» է աւաղ: Այսուհան - ...ձերձ մարդիկ հոն կուգան դիտելու եւ ...լսելու արուեստին, որով աւանդական ...մեթոտով իքոնէներ կը պատրաստուին. ...արդիական գոյներու կ'աւելցուի հա... ...կիթի գեղուցը, որպէսզի նկարին վրայ ...ճեղքեր չգոյանան: Հոնկէ երբեմն կարե... ...լի է վերադառնալ մեղր կամ նուշի խիւս ...ցուած բղուկներով որոնք կը ծախուին ...վանքին մէջ, եթէ չէք գտած ձեր նա... ...խընտրած սուրբին իքոնը:

Լեռնային վանքերէն ոչ հեռու, ձեռա... ...գործներու եւ ժանեակներու կեդրոնն է. ...Փանօ Լէֆքարա փոքր գիւղ մըն է, ուր ...բոլոր կիները կ'ասեղնագործեն: Հոն ...կարելի է գտնել սեղանի հրաշալի ծածկոցներ, որոնց համար երբեմն երկու - ...երեք ամսուան աշխատանք պէտք կ'ըլ... ...լայ:

Լիմասոլի մէջ, կը գտնուի կղզիին ձրկ... ...նորական առաջին նաւահանգիստը, ուր ...կարելի է դառնալ անցեալին. հոն է ...բերդը, ուր 13-րդ դարուն ամուսնացաւ ...Ռիճարտ Ռիչար: Այգիներու, նարըն... ...ջիններու, լիմոնի, մանդարինի ծառե... ...րու պարտէզներ են չուրջ - բոլորը:

Դէպի աւելի արեւմուտք, կը գտնուի ...Միջերկրականի հնագիտական «մարգա - ...րիտը» Քուրիոն: Հոն Հռոմէական 3500 ...տեղինոց թատրոնը նորոգուած է, ուր ...ամառը Շէյքսփիրի ողբերգութիւնները ...կը ներկայացուին:

Եւ վերջապէս երկուքի բաժնուած մայ... ...րաքաղաքը՝ Նիկոսիա: Կիպրացիները կը ...կոչեն քաղաքին հարաւակողմը, որ ...թրքական հրջանէն բաժնուած է զինուո - ...րական գիծով մը: Արդիական քաղաք մըն ...է Նիկոսիա, գունաւոր շուկաներով, հո... ...վանուտ պողոտաներով, եկեղեցիներով, ...արձաններով ու պարտաւիններով: Եթէ ...նոյնիսկ մարդ այցելած ըլլայ ուրիշ քա... ...ղաքներու թանգարաններ, պէտք է ան... ...պայման մտնէ Կիպրոսի Թանգարանը, որ ...կը գտնուի բուսաբանական պարտէզին ...մէջ: Աւելի քան տասը սրահներու մէջ ...ցուցադրուած են հրաշալիքներ եւ յատ... ...կապէս Սոլի գտնուած Աֆրոտիտը:

Նիկոսիոյ քիչ մը հեղձուցիչ տաքէն ...ետք լաւ կ'ըլլայ լեռնային պտոյտ մը: ...Գարնան սկիզբին Թրուտոսի մէջ կը չմըշ... ...կեն տակաւին, երբ անդին ծովափին վը... ...րայ սկսած կ'ըլլայ ծովու լողանքը: Լեռ... ...նային թարմ, հոտաւէտ օդը իրական ...պատսպարան մը կ'ընծայէ ամառը: Տեսա... ...րանէն գառ - մայրիներով, էօքալիփդիւ... ...սի ծառերով, թղենիներով ծածկուած ...բլուրներ - գիւղեր, վանքեր, տաճարներ ...երեւան կը հանեն տարբեր Կիպրոս մը, ...քահանաներ, ծերուկ գեղջուկներ, հացի ...հին փուռեր, շուկաներ, գեղջկական տօ... ...նախատօնութիւններ...: Սակայն ամէ... ...նէն գեղեցիկ բանին որ կրնաք հանդիպիլ ...հոն, ուր սատուածներ, սուրբեր ապրած ...են, Կիպրացիներու բնական ազնուութիւնն ...է:

Թ. Ա. Թ.

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ՊՈՒՔ - ՊԷԼ - ԷՌԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Պուք - Պէլ - էռ գիւղաքաղաք մըն է որ կը գտնուի Մարսէյլի եւ էքս - Ան - Փրովանսի մէջտեղ, ոչ շատ հեռու Կառտանէն, այլ հայաշխարհիկ վայր մը: Այս վերջին տասնամեակին հայ բնակչութեան թիւը, գրալի կերպով, յաւելում կրեց եւ կազմուեցաւ Մշակութային Միութիւն մը, որ տարին մի քանի ձեռնարկներով կը ջանայ հայկական կեանք մը ստեղծել:

Այսպէս Յունիս 27-ին կազմակերպեց պարահանդէս մը, որուն հասոյթը Սուրբ Ղազարի ի նպաստ հանգանակութեան յատկացուեցաւ:

Պուք - Պէլ - էռի Հայերու Մշակութային Միութեան այս նախաձեռնութիւնը շնորհաւորելի եւ ծափահարելի է: Անդամները չարաթներէ ի վեր լծուած էին աշխատանքի քանի ձեռնարկած էին նաեւ մեծ վիճակահանութեան մը, առաջին նուէրը ըլլալով Փէօժօ 205 կառք մը եւ երկրորդը՝ ճամբորդութիւն մը Վենետիկ, երկու հոգիի համար:

Այս առիթով, Պուք - Պէլ - էռի Սալ տէ Ֆէթը, որ սիրայօժար կերպով քաղաքապետարանը տրամադրեց կազմակերպիչներուն, լեցուն էր, շուրջ 400 հոգի, խանդավառ բազմութեամբ մը: Սարտարապատ նուագախումբն է որ, իր համակրելի երգիչով՝ Պօղոս Տէտէեան, երեկոյթին տուաւ ջերմութիւն եւ գոյն, մանաւանդ հայկական երաժշտութեան կշռոյթով: Ներկայ եղաւ քաղաքապետը՝ Ժ. Կապըլլէ եւ Ս.Ի.Ք.Ա.Մ-ի Մարսէյլի հրջանի կոմիտէն իր լրիւ կազմով՝ Արշամ Պապայեան, Վարուժան Պօղաճեան, Վահրամ Ճառայեան, Ռէն Սուլաճեան, Բժշ. Ջաւէն Գաբրիէլեան, Նուպար Փափազեան եւ Կարօ Յովսէփեան:

Դադարի մը ընթացքին, Պուք - Պէլ - էռի Հայերու Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Ալպէռ Մանուկեան բացատրեց ձեռնարկին նպատակը: Արշամ Պապայեան, ՍԻՔԱՄ-ի Մարսէյլի հրջանի կոմիտէի անդամ, գնահատեց նախաձեռնութիւնը եւ կատարուած աշխատանքը: Պուք - Պէլ - էռի քաղաքապետը՝ Ժ. Կապըլլէ գնահատական խօսքեր արտայայտեց իր քաղաքի Հայերու նկատմամբ: Կարօ Յովսէփեան, նախ ներկայացուց Մխիթարեան միաբանութիւնը իր դարաւոր վաստակով, իր մշակութային, դաստիարակչական, ազգային եւ հոգեկան առաքելութեամբ, ընդգծեց Ս. Ղազարի դերը այսօրուան հայ իրականութեան մէջ: Բացատրեց տագնապին տուն տըւող պատճառները, ՍԻՔԱՄ-ի կատարած աշխատանքը եւ բերած լուծումը ու կոչ ըրաւ բոլորին Հայու արժանապատուութեամբ, գիտակցութեամբ մասնակցիլ հանգանակութեան եւ բոլոր այն ձեռնարկներուն, որոնք կ'ըլլան ի նպաստ Ս. Ղազարի փրկութեան: Այս խրախուսիչ խօսքերէն յետոյ ներկաներուն առաջարկուեցաւ վիճակահանութեան տոմսեր, որոնք սպառեցան շուտով: Տեղւոյն վրայ ծախուեցաւ 700 տոմս, իսկ ընդամէնը՝ շուրջ 5 հազար:

Պուք - Պէլ - էռի Հայերու Մշակութային Միութեան այս գեղեցիկ օրինակը պէտք է դառնայ վարակիչ: Մարսէյլի հրջանի ՍԻՔԱՄ-ի կոմիտէին կազմութենէն ի վեր Պուք - Պէլ - էռի միութիւնը ծրագրեց եւ լծուեցաւ աշխատանքի ու հասաւ նիւթական գնահատելի արդիւնքի մը. (գումարը կուտանք. հանգանակութեան ցանկերուն մէջ):

Պուք - Պէլ - էռի Հայերու Մշակութային Միութեան վարչութեան կազմն է՝ Ալպէռ Մանուկեան (նախագահ), Ժորժ Անթիքաճեան եւ Մօրիս Տէլիղազարեան (փոխ - նախագահներ), Ալպէռ Գէնաիրեան (քարտուղար), Սիլվա Ջալլաքեան (գանձապահուհի) եւ Ռոժէ Տէլիղազարեան, Փասքալ Ջալլաքեան, Ռէմոն Սարգիսեան, Փիէռ Գէորգեան, Շարլ Էգկիւլեան, Ռօպէր Տէլիղազարեան եւ Սիմոն Մահտէսեան (խորհրդականներ):

Աւելցնենք որ Պուք - Պէլ - էռի այս փոքրաթիւ հրջանին մէջ տեղի կ'ունենան հայերէնի դասընթացքներ ուսուցչութեամբ Տիկին Քրիսթա Մուրատեանի: Դասընթացքներու պատասխանատուն է՝ Տիկին Անժէլ Սերիկեան:

Արդ, բարեդէպ նախաձեռնութիւն մը, քաջալերական արդիւնք մը նուիրական նպատակի մը համար: Համակամութեան շղթան պէտք է մնայ միշտ ամուր որ - պէսզի այս «յաղթանակը» եւս տանի հայութիւնը ու հայ մշակոյթն ու ոգեկանութիւնը շարունակեն ծաղկիլ Ս. Ղազարի կաճառէն եւ տաճարէն ներս:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼԻՈՆԷՆ

———×———

Յունիս 19, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8-ն է, եւ արդէն Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից մեծ սրահը եռուզեռի մէջ է: Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան անդամուհիները կանուխէն հոն են. ժրաջան մեղուներու նման կը վազվզեն, կը կարգաւորեն, հոգ կը տանին որ «Տարեց Սերունդի» տարեկան զբօսապտոյտը տարուէ - տարի աւելի յաջող հանդամանք առնէ:

Ահա մեր սիրասուն տարեցները կը հաւաքուին, ողջագուրում - կարօտի արտայայտութիւններ եւ արդէն օթօքարներ պատրաստ են: Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու առաջնորդութեամբ կը լեցուին օթօքարները եւ որոշուած ժամուն ճամբայ կ'ելլենք դէպի Սէն - Թ'էթիէնի Սուրբ Գրիգոր Եկեղեցին:

Ի՛նչ ոգեւորութիւն օթօքարներուն մէջ ... երգ, արտասանութիւն, զուարճախօսութիւններ եւ ինչո՞ւ չէ հայկական նագելաչուք պարեր, անցքերուն մէջ: Երեւան կուգան ահա մեր տարեց սերունդի թաքնուած շնորհները...:

Վերջապէս կը հասնինք Եկեղեցի: Տեղւոյն «Տիկնանց Միութեան» տիկինները գրկաբաց կ'ընդունին մեզ: Յուզիչ է տեսարանը, բոլորս կ'ուղղուինք դէպի մոմերը ... եւ քանի մը վայրկեանէն անհամար մոմերու լուսավառութիւն - կատարեալ ուխտագնացութիւն...: Հայր Ջատիկի եւ Իսահակ քահանայի կողմէ փոքրիկ աղօթքէ մը վերջ, կ'անցնինք եկեղեցւոյ կից սրահը: Հայկական ջերմ հիւրասիրութիւն մը կը սպասէ մեզի: Հայ տիկնոջ առանձնայատուկ առատաձեռնութեամբ համեղ կարկանդակներ եւ սուրճ ու օշարակ կը հրամցնեն բոլորիս: Հոս ալ պանդուխտ Հայը կը գտնէ իր երբեմնի ծանօթները եւ ... համբոյրներու փոխանակութիւն:

Լիոնի Տիկնանց Միութիւնը գեղեցիկ ժէսթով մը 1000 ֆրանք կը նուիրէ Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Եկեղեցւոյ: Ու մեծ հաճոյքով տեղւոյն Տիկնանց Միութեան անդամուհիներէն ոմանք իրենց ամուսիններով կ'ընկերանան մեզի դէպի մօտակայ ճաշարանը, օթօքարով պտոյտ մը ընելէ յետոյ շրջակայ տեսարժան վայրերը:

Երեք օթօքարները կանգ կ'առնեն ի - վերջոյ գեղեցիկ պարտէզի մը առջեւ, որուն խորը սարքուած է մօտ 150 հոգիի համար գարնանային ծաղիկներով ու մոմակալներով զարդարուն սեղաններ:

Աննախընթաց ոգեւորութիւն, ընտիր ճաշացուցակ, - ամէն ինչ համեղ է ու գոհացուցիչ:

Շատ հաճելի օր մը անցընելէ յետոյ կրկին կը լեցուինք օթօքարները եւ նոյն խանդավառ մթնոլորտին մէջ ճամբորդելէ վերջ կը հասնինք Լիոն:

Կրկին յուզիչ է տեսարանը ... զաւակներ, թոռներ, եկած են տանելու իրենց ծնողքը, մեծ - հայրերն ու մեծ - մայրերը:

Այս անգամ ողջագուրումը «Տիկնանցի» տիկիններուն հետ է. - շնորհակալութեան եւ օրհնէքի արտայայտութիւններով կը բաժնուինք, խօսք տալով որ երկրորդ պտոյտ մըն ալ պիտի կազմակերպենք Սեպտեմբերին: Ուրախութեան տրամադրութիւններ եւ ... բաժանում:

ԱՐԵԳ Գ.

ԱՐԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Գլուխս որքան ծանր է այս առաւօտ, Ասատուած իմ: Քնանալ կ'ուզեմ...: Բայց ոչ: Նախ պէտք է թէյս խմեմ եւ դեղահատերս կլլեմ: Յետոյ պէտք է միտքս պատրաստեմ Սաթենիկին հետ խօսելու: Ճիշդ է որ ժամանակ կայ տակաւին, որովհետեւ անուշիկ աղջիկս հազիւ ցերեկին մօտ պիտի կարենայ գալ: Բայց պէտք է միտքս պատրաստեմ: Այսօր անպայման պիտի խօսիմ հետը եւ լուսաբանութիւն պիտի պահանջեմ անցած գարձա - ծին մասին, որովհետեւ վստահ եմ որ բաներ մը կ'անցնին կը դառնան: Եւ որպէսզի չկարենայ փախուստի ճամբաներ որոնել, ուղղակի պիտի յարձակիմ նիւթին վրայ:

- Սաթենիկ, ինծի ամէն ինչ պատմէ, պիտի ըսեմ մէկ անգամէն:
- Ի՞նչ պատմեմ, հայրիկ:
- Ամէն բան, ամէն բան: Յակոբին մասին ամէն բան:

Սաթենիկ յանկարծ կասկարմիր պիտի դառնայ: Ես պիտի շարունակեմ:

- Ինծմէ չես կրնար պահել: Ես ամէն բան գիտնալու եմ:

Ձայնիս մէջ քիչ մը զայրոյթ, քիչ մը յանդիմանութիւն պիտի գտնուի: Սաթենիկ բոլորովին պիտի շուարի, պիտի վարանի, յետոյ պիտի հասկնայ որ փախուստ չկայ, պիտի պատմէ ամէն ինչ: Բայց ի՞նչ պիտի պատմէ, Աստուած իմ, ի՞նչ է այն որուն այսպէս կառչած է միտքս: Ի՞նչ ատրիճան լուրջ կամ մտահոգիչ է այդ: Յետոյ, ի՞նչ տեսակ գաղտնիք մըն է, որ Սաթենիկ անհանգստանալ չի թուիր տակէ: Կը սխալի՞մ: Ոչինչէն բա՞ն կը ըստեղծեմ: Կասկածներս անհի՞մն են, սըխա՞լ կ'ընեմ եթէ խիստ ու յանդիմանական ոճով խօսիմ հետը: Սաթենիկ կը վշտանա՞յ...:

- Հայրիկ, ես քեզի համար հոգի կու - տամ, քեզի համար ամէն օր հոգիս կը քակեմ, սիրտ կը հատցնեմ, ու դուն ինծմէ կը կասկածիս:

Ի՞նչ կ'ընեմ եթէ այսպէս փոխադարձելով հեծկլտալ սկսի աղջիկս, իմ մէկ հատիկ Սաթենիկս: Կեցիր, թերեւս աւելի լաւ է որ չաճապարեմ: Աւելի մեղմ շեշտով մը կը հարցնեմ, նուազ վիրաւորական նախադասութիւն մը կը գտնեմ:

- Սաթենիկ, աղջիկս, կ'ըսեմ օրինակի համար, ինծի այնպէս թուեցաւ որ դուն սրտնեղութիւն մը ունիս: Մտահոգութիւն մը ... եւայլն, եւայլն:
- Այդ ո՞ւրկէ հանեցիր, հայրիկ, կը պատասխանէ ան: Ես ոչ մէկ սրտնեղութիւն ունիմ:

Յետոյ ես վարպետ ռազմավարութեամբ մը կը սկսիմ հետզհետէ կոտրել իր դիմադրութիւնը ու ան ի վերջոյ կըստիպուի պատմել ամէն ինչ: Այո, այսպէս աւելի ճիշդ չարժած կ'ըլլամ: Սաթենիկ ինծմէ բան չի կրնար պահել: Ես անմիջապէս կը հասկնամ եթէ սուտ կամ պահէ: Իսկ եթէ իսկապէս անհիմն են կասկածներս, աղջիկս շուտով պիտի գիտնայ զիս տարհամոզել եւ հանդստացնել սիրտս:

Ճիշդ այն պահուն երբ կը խորհիմ թէ պատրաստ եմ Սաթենիկին սպասելու, Հիւսէյին կը բերէ թէյը: Հրաշք մըն է այս, որովհետեւ թէյը տակաւին կը մըխայ: Երբեք ու երբեք այսքան տաք թէյ չէ եկած ինծի: Խոհանոցը հեռու է, եւ սպասեակը, կամ հիւանդապահը, մինչեւ որ թէյս ինծի յանձնէ, բազմաթիւ սենեակներ պիտի մտնէ ելլէ, բազմաթիւ բաժակներ պիտի բաժնէ: Յանցաւոր չէ ուրեմն, ու ես ալ երբեք խստապահանջ չեմ եղած: Բայց այս անգամ Հիւսէյին թէյս ուղղակի խոհանոցէն կը բերէ: Կը ժպտիմ, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Հիւսէյինին: Հիւսէյին կը մօտենայ.

- Քեզ քիչ մը վեր քաշեմ թէյդ հանգիստ խմէ, կ'ըսէ:

Գլխով այո կ'ըսեմ: Հիւանդապահը քովս կ'անցնի ու երկու թեւերը երկու արմուկներուս տակէն անցընելով մէկ անգամէն քիչ մը դէպի վեր կը քաշէ զիս: Յետոյ բարձը կը կոկէ, պահ մը աչքերուս մէջ կը նայի ու «Անուշ ըլլայ» կ'ըսէ, կը մեկնի:

(Շար. 62)

DIMANCHE
20 JUILLET

Grande Fête Champêtre à Draguignan

Quartier LA FOUX
Chez M. LORENIAN
AMBIANCE ET SPECIALITES ARMENIENNES
Amicale des Arméniens de Draguignan et sa région
Tél. : 94 - 67 - 71 - 85
94 - 68 - 57 - 99

- Հ. Բ. Ը. Մ. -

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՋՈՒԹՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան՝ փակ պիտի մնայ Ուրբաթ, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 1 :

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՑ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. - Տէր - Սահակեան ընտանիք 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան 1000 Ֆ., Պ. Ալեքս Մանուկեան 1000 Ֆ., բարեպաշտ Տիկին մը 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պառաւեան (Նոէլլի եւ Լօրայի ամուսնութեան առթիւ) 1000 Ֆ., Տոքթ. Համօ Խաչատուրեան 500 Ֆ., Պ. Արման Պահատուրեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մարկոսեան 500 Ֆ., Սահակեան եղբայրներ 300 Ֆ., Այրի Տիկին Թագուհի Գարաճեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պայընտրեան 200 Ֆ., Այրի Տիկին Հայկանոյշ Մալօեան 100 Ֆ., Այրի Տիկին Մարիամ Փանոսեան 100 Ֆ. եւ փոխան ծաղկեպսակի. - Մկրտիչ Ճերինեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Գրիգոր Գարակէօզեան 250 Ֆ., Պ. Պետրոսեան 50 Ֆ., Պ. Եդուարդ Կոլխիկեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տէր - Վահանեան 50 Ֆ. :

×

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ - Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Բլուր Սիրանիք 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիրաք Սինորդեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քաղանք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիրուն Օլչէր - 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խանթէմուրեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զատիկ Ասլանեան 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթին Քայմաքճի 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթին Օլչէր 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օլչէր 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բուլուր Մասիս 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Դարբինեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Օլչէր 200 Ֆ. :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

Տարեկան Մեծ Դաշտահանդէս

Ի ՆՊԱՍՏ
ՇԱՐՎԻՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Յուլիս 13, Կիրակի, ժամը 12·30-էն մինչեւ 22·30 :

1. - Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:
2. - Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
3. - Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց.
4. - Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
5. - Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
- ՆԱՐԵԿ -
նուագախումբի
Մուտքը ազատ է:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 73-րդ Ընդհանուր ժողովին, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Ֆրանսա, 1986, Շաբաթ, Նոյեմբեր 22, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ժողովի վայր. -
Hôtel Intercontinental
3, rue Castiglione, 75001 Paris, France

Ներկայս 73-րդ Ընդհանուր ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ Հոկտեմբեր 22, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -
Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, NJ 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:
3.- Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական ժողովի:
4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6.- Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Պ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Ատենադպիր
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Ատենապետ

1986, Մայիս 8
Սետլ Պրուք, Ն. Ճ.

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր ղաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կայանի դաշտահանդէսին առիթով
ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԺԻՒՐԱ
Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ
Երթ, Շաբաթ, Յուլիս 12, առաւօտուն
Վերադարձ, Երկուշաբթի, Յուլիս 14, երեկոյեան
Ճամբորդութիւն եւ 2 գիշեր պանդոկ՝ 450 Ֆ.:
Արձանագրութիւն՝ 47 – 83 – 70 – 89 իրիկունը, Յուլիս 5–էն առաջ:

×

Լ Ի Ո Ն Է Ն

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ, թէ Յուլիս 13, Կիրակի օր, կազմակերպած է հաճելի ճամբորդութիւն մը, Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանի դաշտահանդէսին առիթով:

Ճամբորդութեան սակ՝ 70 Ֆ.:

Մեկնում՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիէն Յուլիս 13, Կիրակի առաւօտ, ժամը 7–ին:

Արձանագրութեան եւ յաւելեալ մանրամասնութեանց համար, կը խնդրուի հեռաձայնել մինչեւ Յուլիս 9, Չորեքշաբթի, ամէն օր, ժամը 19–էն վերջ՝ 78 – 49 – 06 – 06 կամ 78 – 75 – 90 – 30 թիւերուն:

L'ÉTAPE ARMÉNIENNE
au cœur de la Franche - Comté

AUBERGE D'ARMENIE

63, Faubourg de Besançon - 25200 MONTBELIARD
Tél. : 81 - 94 - 93 - 74

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15–ԻՆ

Վ ե ր ա մ ո ւ տ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:
Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
9

MERCREDI
9 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.265 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.265

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԷՆՊՕ ՈՒՕՐԻԲՐԻ կնճռոտ հարցը, որուն հետեւանքով ձերբակալուեցան եւ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան ֆրանսացի երկու սպաներ, ծանօթ «Թիւրքուազ կեղծ ամոլը» անունին տակ, բարենպաստ եզրակացութեան մը յանգեցաւ, վերջին բանակցութիւններուն շնորհիւ: Ֆրանսա եւ Նոր - Զելանտա համաձայնեցան հետեւեալ կարգադրութեան շուրջ. - Երկու դատապարտեալները պիտի փոխադրուին Խաղաղականի ֆրանսական Հաօ կղզին, ուր պիտի մնան երեք տարի եւ Ֆրանսա, երեք ամիսը անգամ մը, տեղեկագիր մը պիտի ղրկէ Նոր Զելանտայի եւ ՄԱԿ-ի իրենց մասին: Ֆրանսական կառավարութիւնը ներողութիւն պիտի խնդրէ Ուելինկթընէն եւ 7 միլիոն տոլար վնասուց հատուցում վճարէ: Երրաք իր գոհունակութիւնը յայտնեց նաեւ շնորհակալութիւնը՝ Հոլանտայի վարչապետին եւ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին: Ծանօթ է որ, ֆրանսացի այս երկու գործակալները մաս ունէին հակահիւլէական շարժումին պատկանող նաւուն դէմ կատարուած ոճրափորձին մէջ (1985, Յուլիս 10): Կոնինխիւ այդ նաւը ընկղմած էր երկու ականներով եւ լուսանկարիչ մը մեռած պայթումէն: Պատահածը այնպիսի համեմատութիւններ առած էր որ, Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շ. Էռնիւ պարտաւորուած էր հրաժարիլ:

ՆԱՔԱՍՈՆԷ աննախընթաց յաղթանակ մը տարաւ Ճափոնի երեսփոխանական ընտրութեանց: Իր կուսակցութիւնը (ազատական - դեմոկրատ, պահպանողական) Ցած - ժողովին 512 աթոռին 300-ին տէր դարձաւ: Այս յաղթանակը նախատեսուած էր, բայց ոչ նման համեմատութիւններով եւ այս կանխահաս ընտրութիւնները, զորս պարտադրած էր Նաքասոնէ կուսակցին, թէ իրաւունք ունէր: Հակառակորդները նոյն դիրքին վրայ են 26 աթոռներով, գլխաւոր պարտուողներն են ընկերվարականները, որոնք 85 աթոռ ունին 112-ի փոխարէն:

ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՐԴ ՄԸ սպաննող ոստիկանը միշտ կը պնդէ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան իր բացատրութեան վրայ եւ Երկուշաբթի իրիկուն դէպքերու վերստեղծումը նոր լոյս մը չբերաւ, կողմերը կառչած մնալով իրենց դիրքերուն վրայ: Ականատեսներ կը պնդեն միշտ, որ ոստիկանը պաղարիւնութեամբ կրակած է գետին փռուած տղուն վրայ: Փաստաբանին պատճառը երեւան եկած է. կառք վարելու արտօնագիր չունէր եւ քանիցս դատապարտուած էր բազմաթիւ յանցանքներու համար գործուած վարելու կանոններու դէմ:

ԷՖ - ՖՐԱՆՍ 24 ժամուան ընդհ. գործադուլի որոշում տուած է Չորեքշաբթի, Յուլիս 9-ի համար, իբրեւ բողոք այն արտօնութեան դէմ որ տրուած է անհատական ընկերութիւններու դէպի Անթիլները եւ Ռէյինիոն թռիչքները կարենալ կատարելու Փարիզէն իսկ:

ՄԻԹԵՐԱՆ ընդունուեցաւ նախագահ Գրոմիկոյի կողմէ եւ հասած օրն իսկ, Երկուշաբթի, գլուխ-գլխի տեսակցութիւն ունեցաւ Կորպաչովի հետ: Ֆրանսայի նախագահը, այս անգամ ալ ոգեկոչեց մարդկային իրաւունքները, այն եղյթին

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑԻԳ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ - ՅՈՒԼԻՍ 1 - 3)

«ԿՈՏԱՅՔ» - «ԲՄԱ - ԿԱՐՊԱՏՆԵՐ» ՀԱՒԱՍԱՐ

Աբովեանի «Կոտայք»ը, խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի խումբերու մրցաշարքի 18-րդ հանգրուանին, հիւրընկալուած է Լվովի մէջ, տեղւոյն բանակի «Կարպատներ» խումբին կողմէ: Լըւովցիները սովորաբար դժուար մրցակիցներ եղած են հիւրերու համար, տակաւին այն ժամանակներէն երբ անոնք համդէս կուգային բարձրագոյն լիկայէն: Այս անգամ ալ խաղը սուր բնոյթ կրած է: Աբովեանցիները առաւելաբար յարձակողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են, յաճախ դժուարութեան մատնելով դաշտին տէրերը: Հերթական յարձակումներէն մէկուն ընթացքին արագավազ ձախ թեւի յառաջապահ Վարուժան Սուքիասեան յաջողած է կոլ մը նշանակել: Երկրորդ կիսախաղին Լվովցիները կրցած են հաւասարեցնել հաշիւը, որ դարձած է նաեւ հանդիպումի վերջնական արդիւնքը: Այս խաղէն ետք «Կոտայք» 16 կէտով կը գրաւէր 16-րդ տեղը դասաւորման մէջ իր ետին թողլով ծանօթ եւ փորձառու խումբեր, որոնք ատեն մը հանդէս կուգային բարձրագոյն լիկայէն, ինչպէս՝ Օրջոնիկիձէի «Սպարտակ»ը, Վորոնեժի «Ֆակէլ»ը, Քիշնեւի «Նիստրու»ն եւայլն:

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՁԱՅՔՈՎՍՔԻ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐԸ

Մոսկուա տեղի ունեցած Ձայքովսքի մրցանակի դափնեկիրներու շարքին կը գտնուին նաեւ երկու Հայեր: Վոքալիստներու մրցումին Գ. մրցանակն ու պրոնզէ մետալը շահած է Մարիա Գուլեղինա - Մուրադեան, իսկ Երեւանի օփերայի մեներգիչ Բարսեղ Թումանեան պարգեւատրուած է Բ. մրցանակով եւ արծաթէ մետալով:

ընթացքին զոր ունեցաւ պաշտօնական ճաշին ակիզբը: Անունն չտուաւ:

ԽՕԶԱԼ Կիպրոսէն արեւելեան Թրակիա անցած է, անակնկալ այցելութիւն մըն ալ հոն կատարելով եւ որու նպատակն է միշտ ապարէզ կարդալ Յունաստանի: Ֆիկառօ անդրադառնալով այս այցելութեան, կը գրէ. - «Հաւանաբար, Թուրքիոյ էօզալ խորհեցաւ 1572 Յուլիս 2-ի այն օրուան, երբ օսմանեան նաւատորմը խարխափ նետեց Կիպրոս եւ վախի ծնունդ տուաւ յոյն Կիպրացիներուն մօտ»: Թերթը այլ խորհրդածութիւններ ալ կ'ընէ Կիպրոսի ներքին սահմանագլուխին փակման մասին: Ըստ Տէնքթաշի, այդ որոշումը տուած է, որովհետեւ հակաթուրք ցոյցեր եղած են Էօզալի այցելութեան առթիւ եւ եթէ, կը գրէ Ֆիկառօ, անակընկալի գալով հանդերձ, արեւմուտքը չէ շարժած, պատճառն այն է որ ուիֆ – Էնտ էր, Ամերիկան ալ ազատութեան արձանի տօներով զբաղած էր, (Ֆրանսան ալ, չըմոռնանք, Թուրքը մը Ֆրանս ունի...): Կ'աւելցնէ սակայն թէ հարկ է ուշադրութեամբ կարդալ Թուրք մամուլը, օրինակ անկախ Միլլիէթը առաջին անգամ ըլլալով կը պարզէ Թուրքերն ու Յոյները բաժնող հարցերը: Յոյն – Թրքական բախումի մը պարագային կամ եթէ Յունաստան 12 հազար մղոնի տանի իր կղզիներուն սահմանագլուխները, Թուրքիոյ կարեւորագոյն քարթերէն մէկը՝ Կիպրոսի իր ուժերն են:

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԱՅՍՕՐ

×

ԽՄԲ. - «Մոնտ»ի մէջ, Քլէռ Թռէան բաւական առարկայական ակնոցով կը դիտէ Թուրքիան, շրջանի մը մէջ, ուր Ֆրանսա եւ Եւրոպա նոր սիրահարի հովեր առած են: Ստորեւ` թղթակցութեան գլխաւոր մասերը. -

×

Ի՞նչ կացութիւն կը պարզէ Թուրքիա այսօր, երբ Եւրոպայի ու ընդհանրապէս արեւմտեան աշխարհին մէջ յաճախ կը խօսուի իր մասին: Կը խօսուի ժողովրդավարութեան դառնալու ջանքին, ազատամըտութեան ու յառաջդէմ հայկական բանաձեւերու առթիւ:

Հոն, տեղւոյն վրայ բաւական խճանկարային է պատկերը. Պոլսոյ գրքերու շուկային մէջ ամէնէն աւելի ծախուածներն են Գերմանացիի մը գործը՝ «Վարինները», որուն հեղինակը ծպտուած որպէս Թուրք բանուոր, իր մորթին վրայ կրած է անոնց վերապահուած նեղութիւնները, ու «Նոքթա» շաբաթաթերթի յօդուածներու մէկ ծաղկաքաղը, այս մէկը այն մամուլին կը պատկանի, որ վերջերս ամէնէն ազդու պայքարը մղեց երկրին մէջ մարդկային իրաւանց բռնաբարումին դէմ:

Նոյն օրերուն գոյնզգոյն օրաթերթերու առաջին լուրն էր Իզմիրցի համալսարանական երիտասարդուհիի մը պարագան, որուն մուտքը արգիլուած էր համալսարան, իր հոլանի նկատուած զգեստաւորումին պատճառով: Միւս կողմէ Թուրքիա կը պարզէ միջավայր մը, ուր այսօր զինուորական կարգերը փոխարինուած են բարոյական կարգերով: Բամազանի շրջանին մզկիթները նեղ կուգան համախմբելու աղօթքի կոչին փութացող հաւատացեալները: Թուրք ժողովուրդը կը ճանչնայ այլեւս ճափոնական ինքնաշարժերը, տեսոյցը, Պէնէթթոնի խանութները, սակայն տարեկան միջին եկամուտը անդադար կը նուազի:

Հոն, երբեք, Սահմանադրութիւնը եւ աթաթիւրքեան աշխարհիկ պետութեան մը սկզբունքները, այսքան յաճախակի ու բացայայտ կերպով բռնաբարուած չեն:

Սպայակոյտը դլխացաւեր ունի. «ահաբեկիչ»ներէն զատ, բոլոր անոնք որ անիշխանականութեան կը մատուցեն, քաղաքական դէմքեր, լրագրողներ, մտաւորականներ, մանաւանդ համալսարանականներ, արհմիութիւններու գործիչներ: Ու բազմաթիւ մարդերու մէջ կարգապահական օրէնքները վիջումներ կ'ընեն: Օրինակի համար մամուլի աշխարհին մէջ. մամուլը կարելի է ըսել թէ գրեթէ ազատօրէն կը կատարէ լրատուի եւ քննադատի իր առաքելութիւնը: Յետոյ կայ նաեւ քաղաքական դաշտը. նախկին պարագլուխներ որոնց մինչեւ 1992, արգիլուած է քաղաքականութեամբ զբաղիլ կրկէս իջած են կրկին: Պահպանողական նախկին վարչապետ Ս. Տէմիրէլ կը դիմաւորուի սուլթանավայել ընդունելութեամբ: Պ. Էճէվիթ ծանրութեան կեդրոնը կը հանդիսանայ իր կնոջ ղեկավարած կուսակցութեան. նոյնիսկ հրապարակի վրայ է Ն. Էրպաքան զինուորական իշխանութեան աչքի փուշը, յետադիմականութեան ու կրօնամոլութեան ջատագով ղեկավարի իր անցեալով:

Խորհրդարանը որ կազմուած է 1983-ի կասկածելի ընտրութիւններէն ետք, աւելի ներկայացուցչական հանգամանք ունի այսօր, քանի հոն գրեթէ բոլոր կուսակցութիւնները երեսփոխաններ ունին:

Զօրավար Էվրէն որ 1982-ին լքեց զինուորական համազգեստը, Հանրապետութեան նախագահ դառնալու համար, իմաստութիւնը ունեցաւ ընդունելու, ինչ որ չէր կրնար արգիլել: Իսկ վարչապետ Էօզալ բազմատարրութեան թիկունք կանգնող ղեկավարի մը պատկերը ուզեց գծել, արտօներով որ օրինաւոր բոլոր կուսակցութիւնները մասնակցին 1984-ի թաղապետական ընտրութիւններուն. ինչ որ ճամբայ բացաւ Ինէօնիւի կուսակցութեան, որ իրական ընդդիմադիրն է Էօզալի կառավարութեան:

Անշուշտ այս բոլորը ճշմարիտ ժողովրդավարութիւն չեն նշանակեր: «Ժողովրդավարութիւնը տնտեսապէս ամուր ընկերութիւններու ադամանդն է» կ'ըսէ Էօզալի մօտ գործակիցներէն մէկը: Յըստակ է. ժողովրդավարութիւնը սահմաններ ունի: Ազատականութիւնը, արտաշխարհի բացուիլն ու եւրոպական կացութեան բարւոքումը ծանր կը կշռէ պաշտօնեաներու եւ բանուորներու համար, երբ տակաւին դրամահոսքը շուրջ 30% համեմատութեամբ միայն իջած է:

Ահա, թէ ինչո՛ւ Էօզալ հետամուտ է այս մասին ծանրանալու զինուորական - ներու կանոնագրութեան վրայ, որ կ'արգիլէ գործադուլը ու կ'արգիլէ նոր արհմիութեան մը ստեղծումը:

Այսուհանդերձ, օրէնքը բաւարար չէ ընկերային խաղաղութեան գրաւական մը ըլլալու. պէտք է չափաւորել անգործութեան ու գնելու կարողութեան վիճակագրութիւնները:

Ներածուած պերճանքի առարկաներէ գանձուած տուրքը մասամբ կ'օժանդակէ բնակարաններու հիմնադրամին. Թէ - Վէ-Ա.-ն գոյութիւն ունի, սակայն բաւական ինքնատիպ դրութեամբ մը, որ ամսոյն վերջ կը վերադարձնէ գանձուած տուրքին մէկ մասը:

Արհմիութենական եւ ընկերակցական իրաւունքներու սահմանափակումը Ինէօնիւի ղեկավարած ընկերային - ժողովրդավար կուսակցութեան կ'ուղղէն բոլոր արմատական հոսանքները, որոնք արտայայտուելու ուրիշ միջոց չունին: Նախկին ձախակողմեան արհմիութիւններու կեդրոնին նախագահը՝ Պաշթիւրք, այս կուսակցութեան համագումարին խանդավառ ցոյցերու արժանացաւ, մինչ օտար դիւանագէտներէ ոմանք հայհոյչներու թիրախ կը դառնային. այնքան որ ամերիկացի դեսպանը հակառակ ղեկավարներու ներողամտութեան խնդրանքներուն նախընտրեց լքել սրահը:

Միջադէպը վնասուած առիթ մը եղաւ աջին համար, որ Ինէօնիւի կուսակցութիւնը անկարող հռչակեց, քանի որ ան չէր կրնար իր շարքերէն ներս արգելք ըլլալ համայնավար թափանցումներու:

Կարեւորը այն է, որ ժամանակը սահմանափակ է Էօզալի համար. ան պէտք է շուտով առաջքը առնէ դրամահոսքին ու ճամբայ բանայ օտար դրամագլուխին:

Կը մնայ սպառնալ կայունութիւնը. անշուշտ ո՛չ զինուորական վարչակարգով մը, կամ անոր հսկողութեան տակ: Երկիրը հիմա համը առած է ժողովրդավարութեան ու պիտի չհրաժարի անկէ ի շահ զօրքին: Բանակը 1960-ի, 1971-ի եւ 1980-ի միջամտութիւններէն ետք ինքնաբերաբար վերադարձած է իր զօրանոցները:

Գալով կայուն ժողովրդավարութեան մը. այս միակ ելքն է Թուրքիոյ համար, ինքզինքը ընդունիլ տալու արեւմտեան աշխարհին. պէտք ունի տակաւին մտայնութիւններու եւ քաղաքական վարուելակերպի զարգացման, ինչ որ այսօր անըստոյգ է դեռ:

Միւս կողմէ, եթէ նոյնիսկ Թուրք ժողովուրդը չի փափաքիր զինուորական վարչաձեւ մը, սակայն եւ այնպէս շատեր բանակը կը նկատեն պահապան մը: Սով կը բացատրուի նաեւ զոր. Էվրէնի վայելած անժխտելի ժողովրդականութիւնը:

Վերջապէս, մանաւանդ քաղաքականութենէ հիասթափումը համընթաց է կրօնական որոշ յանձնառութեան մը զարթօնքին հետ, ինչ որ կը քաջալերուի վարչապետին կողմէ: Այնպէս կը թուի թէ կրօնքը հոն լայնօրէն կը փոխարինէ ընկերային կեանքի մասնակցութեան պակասը:

Ձախը, որուն համար յառաջդիմութիւնը եւ աշխարհիկ սկզբունքները զուգահեռ կ'ընթանան, կ'ապրի կորսուած գետինը վերանուաճելու դժուարութիւնները: Էօզալ կ'ուզէ հաշտեցնել կրօնքն ու եւրոպական արժէքները: Թուրքիոյ մէջ, որ լծուած է իր իսկական ինքնութեան որոնումին, համարձակ գրաւ մըն է այս մէկը, եթէ ոչ խիզախ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԻՆ ԲԵՐԴԵՐ ՈՒ ԱՄՐՈՑՆԵՐ

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴԱԿԵՐՏ

Երուանդակերտ բերդին եւ ամրոցին գատ կը յիշատակուի նաեւ որպէս դաստակերտ, ինչպէս նաեւ՝ Փոքր քաղաք, քաղաք, որովհետեւ ժամանակի ընթացքին բուն բերդի շուրջը կազմուած է բարեկարգ բնակավայր մը: Ցետագային օտարները զայն անուանած են Աղճաղալա կամ Աղճակալա, որ կը նշանակէ սպիտակ բերդ: Ոմանք զայն շփոթած են Մարմետի (Կարակալա) հետ, որ նոյնպէս կը գտնուէր Երուանդակերտի կողմերը (ներկայիս Հոկտեմբերեանի շրջան): Այնուհետեւ Երուանդակերտը ենթադրաբար նոյնացուցած է Կըզկալայի հետ, զայն զետեղելով այժմու Հոկտեմբերեան շրջանի Երուանդաշատ ու Բագարան (նախկին՝ Հաճիպայրամլու եւ Խերրեքլու) գիւղերուն միջեւ գտնուող աւերակներու տեղը: Սակայն այդտեղ կը գտնուէր ոչ թէ Երուանդակերտ բերդը, այլ Երուանդեան Թագաւորութեան մայրաքաղաք Երուանդաշատը:

Վարչական առումով Երուանդակերտը կը մտնէր Մեծ Հայքի Այրարատեան աշխարհի Արշարունիք կամ Երասխաձոր գաւառին մէջ, գտնուելով անոր ծայր արեւելեան շրջանը, պատմական Երուանդաշատ մայրաքաղաքին դէմ դիմաց, Արաքսի եւ Ախուրեանի գետախառնուրդի մօտ, Արաքսի աջ ափին, բլուրի վրայ:

Երուանդակերտը կառուցուած է Ք. Ա. 3-րդ դարու վերջերուն եւ 2-րդ դարու սկիզբին, Երուանդունի վերջին թագաւորին կողմէ: Բերդի դիրքը ռազմագիտական տեսակէտէ կարեւոր նշանակութիւն ունէր. կը հսկէր Արաքսի ափին ձգուած միջազգային տարանցիկ ճանապարհը եւ այդ կողմէ կը պաշտպանէր Երուանդաշատ մայրաքաղաքի մատոյցները: Բերդի բուրգաւոր ամրակուռ պարիսպները, ջուր առնելու համար դէպի Արաքս ձգուող ստորերկրեայ գաղտնի ճամբան, բնական ամուր դիրքի հետ միասին Երուանդակերտը կը դարձնէին երկրի հելլենիստական շրջանի ամէնէն յայտնի, դժուարամատոյց բերդերէն մէկը:

Երուանդակերտի կառուցման, անոր գեղատեսիլ դիրքին եւ չքնաղ կառոյցներու դասական նկարագրութիւնը՝ «Վասն ձեռակերտին, որ կոչի Երուանդակերտ» վերնագրով տուած է պատմահայր Մովսէս Խորենացի: Ահա իր վկայութիւնը: «Բաղձր է ինձ ասել եւ յաղագս գեղեցիկ դաստակերտին Երուանդակերտի, զոր յօրինեաց նոյն ինքն Երուանդ գեղեցիկ եւ չքնաղ յօրինուածք: Քանզի զմիջոց հովտին մեծի լնու մարդկութեամբ եւ պայծառ շինուածովք, յուսաւոր որպէս ական բիբ: Իսկ շուրջ զմարդկութեամբ՝ ծաղկոցաց եւ հոտարանաց կազմութիւն, որպէս շուրջ զբբովն զայլ բոլորակութիւն ական: Իսկ բազմութիւն այգեստանեաց՝ իբր զայս եւ անանց խիտ եւ գեղեցիկ ծիր որոյ հիւսիսային կողմանն զիր կարակնաձեւ՝ արդարեւ գեղաւոր կուսից յօնից զարաւանդաց համեմատ: Իսկ ի հարաւոյ հարթութիւն դաշտաց՝ ծնօտից պարզութեան գեղեցկութիւն: Իսկ գետն բերանացեալ զարաւանդօք ափանցն՝ զերթերթիւն նշանակէ շրթունս: Եւ այսպիսի գեղեցկութիւն զիր՝ անքըթթելի իմն գոգցես ի բարձրաւանդակ թագաւորանիստն զհայեցուածն ունի. եւ արդարեւ բերրի եւ թագաւորական դաստակերտ»:

Պատմահօր այդ բանաստեղծական նկարագրութիւնը, որ որոշ տեղ գրաւած է գրաբարի դասագիրքերուն մէջ, եզակի նմոյշ է իր պատկերաւորութեամբ, սեղմ ոճով, գեղարուեստական նկարագրութեան հազուագիւտ գոհար որ յատուկ է միայն Մովսէս Խորենացիին:

Եթէ սկիզբէն Երուանդակերտը կառուցուած է միայն որպէս բերդ (Խորենացիի արտայայտութեամբ՝ «դաստակերտ»), ապա յետագային անոր շուրջը կը ծաւալի բաւական ընդարձակ բնակավայր մը, վերածուելով Երուանդաշատ մայրաքաղաքի մեծագոյն արուարձանի: Այդ է պատճառը, որ մեր մատենագիրները զայն կը յիշատակեն նաեւ իբրեւ քաղաք: Ըստ աղբիւրներու, 4-րդ դարուն Երուանդակերտը իր շուրջը փռուած քաղաքամասին հետ ունեցած է 50 հազար բնակիչ: Սակայն անոր յետագայ զարգացումը կը խափանուի Պարսից արքայ Շապուհ Բ.ի 360-ական թուականներու արշաւանքներով, որոնց ընթացքին մեր երկիրը ներխուժած պարսկական զօրքերը կը գրաւեն եւ կ'աւերեն նաեւ Երուանդակերտը: Այնուամենայնիւ, իբրեւ մեծ բնակավայր ու ամրոց, ան կը շարունակէր իր գոյութիւնը: 17-րդ դարու պատմագիր Առաքել Դաւրիժեցիի վկայութեամբ՝ օտարները զայն կը կոչէին Աղճաղալա: Վերջինս իր բերդին հետ միասին նուաճուած էր Երեւանի Ամիրգունա խանի կողմէ: Աղճաղալան շատ տուժած էր, թէ՛ Շահ - Աբաս Ա.ի ասպատակութեան, թէ՛ Ամիրգունա խանի արշաւանքին ժամանակ, սակայն մինչեւ 20-րդ դարու սկիզբները բնակավայրը, այնուամենայնիւ կը շարունակէր իր գոյութիւնը:

Այժմ բերդի աւերակները հազիւ կը նշմարուին: Համեմատաբար լաւ պահպանուած են բերդապաշտպան պարիսպները, որոնք ձգուած են լեռնաբլուրի լանջին երկու գծով վերէն վար եւ գեղեցիկ տեսարան կը ներկայացնեն վաղեմի Երուանդաշատ մայրաքաղաքի գտնուած վայրէն: Եւրոպացի հեղինակները կը նշեն, որ Երուանդակերտ - Աղճաղալայի եւ Մարմետ - Կարակալայի միջեւ պահպանուած են հնում Արաքսի վրայ ձգուած կամուրջին բեկորները: Այդ կամուրջով Երուանդակերտը կը կապուէր Արաքսի ձախափնեայ շրջանի յատկապէս Երուանդաշատ մայրաքաղաքին հետ:

×

ՈՂԱԿԱՆ

Ողականը նոյնպէս բացի բերդէն, կը յիշատակուի նաեւ իբրեւ ամրոց, աւան, բերդաքաղաք, քաղաք: Մեր մատենագիրները զայն կը յիշատակեն նաեւ Ողկան, Ողնական, Ուզական եւ այլ տարբերակ - անուանումներով: Վրացի հեղինակները զայն սովորաբար կոչած են Սզական:

Ողական հինէն վարչականօրէն կը մտնէր Տուրուբերան աշխարհի Տարօն գաւառին մէջ եւ կը համարուէր անոր գլխաւոր բերդը: Կը գտնուէր Մշոյ դաշտի հիւսիս - արեւելեան ծայրին, Արածանիի (Արեւելեան Եփրատ) աջ ափին, այն մասին մէջ, ուր գետը, ճեղքելով Տարօն գաւառի հիւսիսային կողմը ձգուող լեռնաշղթան, դուրս կուգայ Մշոյ դաշտ: Վաղեմի բերդի տարածքին Արածանին կը հոսի երկու կողմերէն զառիվեր լեռնալանջերով կազմուած նեղ ու անձուկ կիրճի մը մէջէն: Բերդին մօտակայքը կը գտնուի Մուշի յայտնի Ս. Կարապետ (Գլակայ, Իննակնեան) վանքը:

Ողական բոլորաձեւ ամրոց էր: Ան կը համարուէր հին Հայաստանի ամէնէն ամուր բերդերէն մէկը: Դժուար է ըսել, թէ ե՛րբ հիմնադրուած է Ողականը: Ըստ երեւոյթին անոր տեղը հնագոյն ժամանակներուն գոյութիւն ունեցած է կիկլոպեան որեւէ ամրոց: Մեզի յայտնի բերդին մասին առաջին վկայութիւնը կը վերաբերի 3-րդ դարու վերջերուն եւ 4-րդ դարու սկիզբին: Անոր մասին վկայութիւններ ունին Փաւստոս Բիւզանդ, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ, Յովհան Մամիկոնեան, Յովհաննէս Դրասխանակերտցի, Ստեփանոս Տարօնցի Ասողիկ, Գրիգոր Դարանաղցի, օտար հեղինակներէ՝ Ստրաբոն, Տակիտոս եւ շատ ուրիշներ:

Մինչեւ 3-րդ դարու վերջերը Ողական ամրոցը եւ Տարօն գաւառի մեծ մասը կը պատկանէին Սլկունի նախարարական տան: Վերջինիս ոստանն էր ու գլխաւոր բերդը: Ըստ Խորենացիի, 3-րդ դարու վերջերուն, երբ Տրդատ թագաւոր կը բացակայէր երկրէն ու պատերազմ կը մղէր հիւսիսէն Հայաստանին սպառնացող թըշնամիներու դէմ (ըստ այլ հաղորդումի մը՝ Տրդատ ոչ թէ կը պատերազմէր, այլ Հռոմ գացեր էր կայսրութեան հետ դաշնակցելու համար), օգտուելով առիթէն, անոր դէպ կ'ապստամբի Սլկունեաց Սլուկ նահապետը՝ ամրանալով Ողական ամրոցը: «Իսկ նահապետ ազգին Սլկունեաց ամրանայր յամրոցին, որ անուանեալ կոչի Ողական», կը վկայէ Մովսէս Խորենացի: Ինչպէս կ'երեւի, Սլուկ նահապետը յաջողած է թագաւորին դէմ հանել նաեւ Սասունի բնակչութեան մէկ մասը՝ Սիմ լերան բնակիչները, ինչպէս կը հաղորդեն աղբիւրները: Այսպիսով, ըստ աւանդութեան, հսկայ որսորդէ սերած Սլկունի տոհմը Հայոց թագաւորին համար կը դառնայ վտանգաւոր ախոյեան: Անհրաժեշտ է ջնջել աւատապետական այդ երկպառակութիւնը եւ հնազանդեցնել երկրի հարաւային մասը գտնուող ամրոցներն ու գաւառները: Խորենացի կը գրէ, որ Հայոց թագաւորը Սլուկ նահապետին դէմ կը ղրկէ խենացի Մամգուն իշխանը, որ նենգութեամբ պարտութեան կը մատնէ ու կը սպաննէ զայն, իսկ անոր ողջ մնացած կուսակիցները կը փախչին Մեծ Ծոփք գաւառը: Այդ ծառայութեան դիմաց Տրդատ թագաւորը հայրենասիրական խրախուսանքով Մամգունին կուտայ մինչ այդ Սլկունիներու պատկանող Ողական ամրոցն ու Տարօն գաւառի արեւելեան մեծ մասը:

Մամգուն ինքը Մամիկոնեան էր՝ սերած Տայքի Մամիկոնեան նախարարական տոհմէն (հաւանաբար նոյնինքն Ճանիկայէն, որ պատմահօր երկին մէջ համարուած է Ճենաստան՝ Չինաստան): Ան փաստօրէն երկար ժամանակ կը դառնայ Հայոց սպարապետներ տուող Մամիկոնեաններու Տարօնի ճիւղի նախահայրը:

Ըստ երեւոյթին Հայաստանի միւս նախարարութիւնները երկար ժամանակ չէին հաշտուեր Մամիկոնեաններու Տարօնի ճիւղի կազմաւորման ու հզօրացման հետ: 4-րդ դարուն Տարօնի Մամիկոնեաններուն դէմ կ'ապստամբի Արշակունիներու արքայական տան շատ մօտիկ Մարդպետունի նախարարական տան յայտնի ներկայացուցիչ Հայր Մարդպետը՝ արքայական գանձերու եւ միւս ունեցուածքներու տնօրինողը: Սակայն Մուշեղ Մամիկոնեան զայն մահապատիժի կ'ենթարկէ եւ աւելի կը հզօրանան Տարօնի Մամիկոնեաններուն աւատական տիրոյթները: Այդտեղի Մամիկոնեանները խնամիական կապերով կապուած էին Գրիգոր Լուսաւորիչի տոհմի կաթողիկոսներուն հետ: Եւ ահա, երբ մահացաւ այդ տոհմի վերջին ներկայացուցիչը՝ Սահակ Պարթեւ (439), Հայոց կաթողիկոսութեան պատկանող Տարօնի արեւմտեան մասը նոյնպէս անցաւ Մամիկոնեան սպարապետներուն, որոնց աթոռանիստը Ողականն էր: Փաւստոս Բիւզանդի արտայայտութեամբ՝ «Եւ Մուշեղ սպարապետն Հայոց էր ի նմին գաւառի խրում բերդին՝ որում Ողական կոչեն, որ կայ ի վերայ գետոյն Եփրատայ»:

Ողական կարեւոր դեր խաղացած է Վարդանանց պատերազմի ժամանակ: Եղիշէի վկայութեամբ. «Ցայսմ ժամանակի դարձեալ յարձակեցան (ապստամբները) ի վերայ բերդիցն ու աւանաց, զոր ունէին Պարսիկք եւ ի տեղիս տեղիս ... զԽորանիստն, զԾախանիստն, զանկանկածելի Ողական, եւ ընդ նոսա եւ զաւանս իւրեանց»:

Վերջին անգամ Ողականը կը յիշատակուի արաբական արշաւանքներէն մէկուն առընչութեամբ: Ըստ այդ յիշատակութեան՝ Գագիկ Արծրունին (879 - 943), ամրանալով Ողական, ամբողջ տարի մը քաջաբար կը պաշտպանէ իր բերդը՝ պաշարուած արաբական զօրքերու կողմէ, որոնք հարկադրուած կ'ըլլան ձգել - հեռանալու: Ատկէ ետք Ողականը այլեւս երկրին մէջ տեղի ունեցող դէպքերուն չէ առընչուած ու այդ պատճառով ալ մեր աղբիւրներուն մէջ չէ յիշատակուած: Հաւանաբար, ան երկար ատեն գոյութիւն ունեցած է, բայց դադրած է գզալի դեր խաղալէ:

Ողական բերդի դիրքն ու ներքին կառուցուածքը, պահպանուած աւերակներու հիման վրայ, եւ օգտուելով սկզբնաղբիւրներու հաղորդումներէն, մեծ վարպետութեամբ նկարագրած է Րաֆֆի: Մինչեւ մեր ժամանակները պահպանուած են վաղեմի բերդի պաշտպանական պարիսպներու, աշտարակներու, զանազան շինութիւններու աւերակներն ու մնացորդները, Արածանիի այդ մասին գտնուած հին կամուրջի հետքերը, ուրիշ բնակավայրերու աւերակներ, բնակավայրեր, որոնք ժամանակ մը վարչականօրէն կ'ենթարկուէին Ողականի:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՄԻՀՐ

Յիսուսի ամէնէն վտանգաւոր մրցակիցներէն մէկը. աստուած մը որ երկու դար իշխած է հռոմէական աշխարհին: «Եթէ քրիստոնէութեան տարածումը կանգ առած ըլլար մահացու հիւանդութեամբ մը, աշխարհը միրական դարձած էր» կ'ըսէ Ռընան:

Ամէն բան ծագում կ'առնէ հնդկական սրբազան գիրքերէ՝ Վէտաներէ, որոնց ամենահին էջերուն մէջ երկնային նուիրապետութեան գլուխը կը գտնուի Միհր - Վարունա զոյգը. Վարունա կը պատժէ, Միհր կը վարձատրէ:

Միայն թէ, հնդեւարիական եւ հնդեւիրանեան հաւատալիքներուն մէջ Միհր մոռացութեան ենթարկուած է. հազուադէպօրէն կը յիշուի:

Կրկին պիտի յայտնուի Պարսկաստանի մէջ քրիստոնէական շրջանի սկիզբին միայն, Պարթեւներու մօտ: Անոնց արքաները ուխտեալ թշնամիներ Հռոմի, կը վերականգնեն Միհրի համբաւը: Հռոմէացիները կը ծանօթանան այս աստուծոյն, պարթեւներու հետ իրենց յարաբերութիւններու միջոցին: Պղուտարքոսի համաձայն Միհրի պաշտամունքը մուտք գործած է Իտալիա, Պոմպէոսի իշխանութեան շրջանին (Ք. Ա. 67):

Սակայն Հռոմէացիներու կողմէ պաշտումի առարկայ դառնալիք Միհրը կապ չունի Վէտայի Միհրին, եւ ոչ ալ նոյնիսկ Պարսիկներու պաշտածին հետ, որ սրբագրուած եւ փոփոխութեան ենթարկուած է երկաստուածութեան եւ Զարաթուստրայի միաստուածութեան մաղէն անցնելով: Հռոմէացիներու համար ան բոլորը հովանաւորող ու պահպանող երկնային արարած մը չէ, այլ աստուած մը որ կը պատկանի միմիայն արական սեռին:

Միհրականութիւնը կայսրութեան մէջ տարածուեցաւ զինուորներու, ասորի վաճառականներու եւ Ասիա ղրկուած կայսերական պաշտօնատարներու միջոցաւ:

Միհրի նուիրուած սրբավայրերը բազմաթիւ էին յատկապէս կայսրութեան սահմանամերձ շրջանները: Այն սահմանները, որոնք կայսրութիւնը կ'անջատէին բարբարոս աշխարհէն Հռենոսի, Դանուբի շրջանները: Ընդհակառակն կը նուազէր անոնց թիւը Ասիոյ, Ափրիկէի, յատկապէս Եգիպտոսի կողմերը, ուր արեւելեան այլ կրօնքներու մրցակցութիւնը կենդանի էր:

Ընդհանուր առմամբ միհրականութիւնը քաղաքներու յատուկ երեւոյթ է. գիւղական շրջանները կ'անգիտանան զայն: Կայ ուրիշ ազդակ մը եւս, այն որ, այս կրօնքը կը վայելէ կայսերական հովանաւորութիւն: Կայսրեր յատուկ համակրանք կը տածէին անոր հանդէպ: Նոյնիսկ 307-ին Դիոկղետիանոս, Լեկինիոս, Գալերիոս զայն կը հռչակեն «իրենց կայսրութեան հովանաւորողը»: Սակայն տարօրինակ հակասութեամբ մը, միհրականութիւնը մօտ է ասպարէզը իր հեր- ջանը:

Միհրի հմայքը կուգար իր արկածախնդրութիւններէն ու այն արարողութիւններէն զորս կը պահանջէր որ կատարէին հաւատարիմները:

Միհր ժայռէ մը ժայթքած էր. հովիւներ ներկայ էին տեսարանին. անոնք տեսած էին թէ ան ինչպէս դուրս եկած էր ապառաժէն, փռիւգեան գդակ մը գըլուխը, դանակով մը զինուած եւ ձեռքը ջահ մը, որ կը լուսաւորէր խաւարը:

Միհրի առաջին յաջողութիւնը Արեւուն հետ գործակցութիւնն էր, որ իրեն հետ «բարեկամական հանդիսաւոր դաշինք կապած էր»: Յետոյ Միհր հալածած էր ցուլ մը ու զայն տարած իր քարայրը որպէսզի սանձէ. կենդանին կը փախչի սակայն: Միհր այն ատեն Արեւէն հրաման կը ստանայ զայն սպաննելու: Իր շունին օգնութեամբ, ագռաւին առաջնորդութեամբ որ լրաբերն է Արեւուն, կը հասնի ցուլին ու կը սպաննէ զայն, իր որսի դանակով:

Այս տեսարանը յաւերժացած է բազմաթիւ գործերու մէջ. քանդակով, նըկարչութեամբ, խճանկարով, մետայլ ու կաւագրամներու վրայ: Ամէնէն հետաքրքրականը Բ. դարու գործ մարմար զարդաքանդակ մըն է որ Լուվրի թանգարանը կը

...գահուի: Երկու մասէ կը բաղկանայ: Առաջինին մէջ Միհր կը սպաննէ ցուլը. անոր արիւնը պէտք է արգասաւորէ հողը. սակայն զոհաբերողին մօտն են չարին ներկայացուցիչները՝ օձն ու կարիճը, որոնք կը փորձեն արգիլել հրաշքը: Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ քարայրի մը մէջ, զոր կը լուսաւորեն Արեւն ու Լուսինը:

Իսկ երրորդ տեսարանը ցոյց կու տայ Միհր որ իր ճաշը կը բաժնէ Արեւուն հետ, ցուլին զոհաբերումէն ետք:

Միհրի նուիրուած տաճարը պաշտամունքի մը ըլլալէ աւելի հաւաքոյթի վայր մըն էր: Ցաճախ կէս գետնափոր դամբարան մը: Քարայրին խորը խորշի մը մէջ Միհրի մէկ պատկերացումը կը գտնուէր: Գլխաւոր խորանին եւ զոհասեղաններուն կ'իշխէր ծիսական պատկերը:

Ձեղունը զարդարուած էր համաստեղութիւններու նկարներով: Գլխաւոր սրահին քով կային յաւելուածական բազմաթիւ բաժիններ, ինչպէս հանդերձարան, խոհանոց եւլն.: Համեստ չափեր կ'ունենային այս պաշտամունքի տեղիները. ամէնէն կարեւորներէն մէկը Վիէննայինն էր, յետոյ Սթրազպուրկինը:

Քահանայական դասը եօթը աստիճաններ ունէր. «ագռաւ», «խօսեցեալ», «զինուոր», «առիւծ», «պարսիկ», «Արեւուն լրաբերը» եւ վերջապէս «հայր»: Ամէն մէկ աստիճան կը վայելէր մոլորակի մը հովանաւորութիւնը:

Այս քահանաներուն քով կը շարուէին պարզ հաւատարիմները. ասոնք երբեմն կրնային տարօրինակ ձեւերով ներկայանալ. ձեւեր, որոնց խորհրդանշական յատկութիւնը վէճերու նիւթ է:

Միհրի պատմութիւնը կը նոյնանայ աշխարհի պատմութեան հետ: Քաոսէն կը ծնի - Քրոնոս - ժամանակը որ կը ստեղծէ Զեւսը - Արամազդը: Ան հակասական երկու ուժերու հետ պէտք է մաքառի. Միհր իր աջ բազուկն է. կենդանի արարածներու սպառնացող չար ոգիները ձախողեցնելու համար ան կը հալածէ ցուլը: Կը սպաննէ: Այս սպանութիւնը Միհրը կը հաւասարեցնէ Արեւուն:

Միհրի հետեւորդները կը հաւատային յաւիտենական շրջադարձի մը: Սակայն փրկութեան գաղափարականը հոս, նման չէ արեւելեան այլ պաշտամունքներու եւ ոչ ալ քրիստոնէութեան: Միհր մեռած եւ յարութիւն առած աստուած մը չէ. ան «պահապան»ն է կենդանի արարածներուն». սակայն իրմով ոչ փրկութիւն, ոչ յարութիւն, ոչ ալ հոգեփոխութիւն:

Միհրականութիւնը եղբայրութիւն մըն էր, ազատ որմնադիրներու նման որ կը մերժէր յատկապէս զինակիցներ:

Հակադրուելով քրիստոնէութեան, ...պարտ էր յաղթանակել կամ անհետանալ: Սակայն ծանր կը կշռէր անհետանալու հաւանականութիւնը. կիներուն դիմաց փակ, ու այնքան դժուարահաճ այս կրօնքը չէր կրնար զանգուածներու սեփականութիւնը դառնալ: 324-ին կ'արգիլուի կուռքերու զոհ մատուցանել ու խորհուրդներ կատարել. մինչդեռ կ'ըսուէր թէ անոնք նոյնիսկ մարդկային զոհեր կը մատուցանէին: Մինչեւ Դ. դարու կէսը կրցաւ տոկալ այս կրօնքը, ապա իրենց տաճարները թալանուեցան քրիստոնեաներու կողմէ, փշրուեցան ծիսական նկարներն ու քանդակները:

Հալածական միհրականութիւնը վերադարձաւ իր ծննդավայրը՝ Պարսկաստան եւ ապրեցաւ մինչեւ Ի. դարու երկրորդ կէսը մազդէական աւանդութեան շուքին տակ, եւ մեծապէս այլափոխուած:

Թ. Օ. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

«ԳԻՍԱՆԻ» ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Յունիս 22, կիրակի կէսօրէ վերջ, բազմաթիւ թատերասէրներ փութացեր էին Իսի - լէ - Մուլինոյի «Օտիթորիոմ»ը ներկայ գտնուելու համար Գիսանիի երկլեզուեան ներկայացումին որ հայ երիտասարդներու այս թատերական խումբին երրորդ ելոյթն էր:

Շատ արդիական եւ ինքնատիպ խրագործում մը Անի Համէլ եւ Գրիգոր Համէլի կողմէ, ուր ներդաշնակ կերպով իրարու ագուցուած են երաժշտութիւն, երկխօսութիւն, արտասանութիւն, պար եւ մնջկատակ:

Ներկայացման նիւթը կամ խորքը գաղթականութիւնն է, դիտուած զանազան տեսանկիւններէ, հայ թէ օտար հեղինակներու կողմէ:

Դաշնակի վրայ (Զաւէն Փանոսեան) կշռութաւոր կտորի մը նուագումէն անմիջապէս վերջ, բարձրախօսով ներկայացուեցաւ «Նորայր Կարապետեանը» (Արի Օհանեան), լուռ բայց արտայայտիչ ներկայութիւն մը, փոքր տարիքէն ուսանելու համար օտար երկիր ղրկուած, բայց յետոյ զանազան նեղութիւններու մատնըւած: Հայերէնով կատարուած այս ծանօթացումէն վերջ ֆրանսերէն բաժիններ:

Պէրթհոլտ Պրեխթի «Աքսորեալներու Զրոյցներ» երկէն քաղուած տրամախօսութիւն սրճարանի մը մէջ տարբեր երկիրներէ եկած երկու անձերու միջեւ: Մին բանուոր մը (Գրիգոր Համէլ), միւսը մտաւորական մը (Սալահ Քան):

Մկրտիչ Նալպանտի «Գաղթականը» գրութեան ֆրանսերէն թարգմանութիւնը որ զուգերգն է քամանչային եւ թախառական մարդուն (Լիտիա Ալլահվէրտեան) որ կը պարզէ իր տառապանքը, անձկութիւնը եւ անմխիթար առանձնութիւնը: Յաջող մաս մը թէ՛ խաղարկութեամբ եւ թէ ժաքի Շիրինեանի քամանչայի սրբտայոյզ նուագումով:

Արթիւր Քրավանէ հատուած մը (Գրիգոր Համէլ) որ իր աստանդական կեանքի պատկերացումն է, դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Կը յաջորդէ Ալեքս Ալթունեանի կարճ ֆիլմը «Միւսին խօսքը» ուր կը լսենք Ազգային ժողովի բեմէն Մարսէլ Տասոյի կատարած խօսումները եւ կը տեսնենք գաղթականին մարմնական շարժումները որոնք հակառակ այդ խօսումներուն իր կրած նեղութիւնները ցոյց կու տան:

Կարգը հայերէնինն է: Անի Համէլ եւ Արի Օհանեան շատ յաջող կերպով ներկայացուցին Շահան Շահնուրի «Պճեղ մը Անոյշ Սիրտ»էն հատուած մը: Հանրակառքին մէջ սիրատատ հայ մայրիկի մը եւ գաղթական խեղճ երիտասարդ Նորայր Կարապետեանի միջեւ շատ տխպական եւ յուզիչ խօսակցութիւնը:

Աւանդական հայ երաժշտական գործիքներու ընկերակցութեամբ (Փաթրիք Գուսիկեան, Վահէ Տէր Գալուստեան, Անթոնի Աբրահամեան, Զաւէն Փանոսեան), կը յաջորդէ Քամար Քաթիպայի «Արաքսի Արտասուքը» քերթուածը (Մարի Միտարեան եւ Լիտիա Ալլահվէրտեան):

Վերջին փառաւոր կտորն էր Գէորգ Էմինի «Սասունցիների Պարը» որ պատկերացումն է Սասունի հերոսական դիմադրութեան: Տոհմիկ երաժշտութիւն եւ պարեր, հոգեյոյզ կենդանի պատկերներ եւ Էլիզապէթ Համէլի շատ գեղեցիկ, բնդայուն արտասանութիւնը:

Ամբողջ ներկայացումը խնամեալ աշխատութիւն մըն է բեմադրութեամբ Անի եւ Գրիգոր Համէլ քոյր եղբայրներու, ուր արուեստի արդիական ըմբռնումը եւ հայաշունչ ոգին՝ ճաշակով ընդելուզուած՝ շատ խոր տպաւորութիւն կը գործեն: Կը պատկերացուի Հայուն անցեալը, իր մաքառումները, իր տարասփիւռ կեանքին դրաման, բայց նաեւ իր մայր հայրենիքին վերածնունդը եւ իր ապագայի անմար յոյսը...:

ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

«ՈՍԿՆԻ» Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Իմ քեռի Յովակիմը Երեւանում մտնում է հանրախանութ.

- Աղջիկ ջան, դրանք սաղ ծախո՞ւ են, - մատնացոյց է անում մորթեայ գլխարկները:

- Ծախու են, քեռի, - ծիծաղը հազիւ զսպելով պատասխանում է վաճառողը, - դու գլխիդ համարն ասա:

Քեռիս մտատանջութեան մէջ է ընկնում, ոչինչ չպատասխանելով դուրս է գալիս, շտապում կեդրոնական փոստ:

- Աղջիկ ջան, կարա՞ս Ստեփանաւան միացնես:

Ժամեր անց միացնում են:

- Ալլօ ... Աղջի Նարկիզ, դո՞ւ ես ... Գէշ բան չի պատահել: Գլխիս համարն ասա, մի հատ առնեմ բերեմ...:

ԱԽԱՐՏԱՃԱՌ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԻՐԱՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

- ՆԱԽԱՓՈՐՁ ՕՐԷՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆՄԱՆ ՎՐԱՅ -

«ESSAI SUR LA DEFINITION DANS LA LOI»

Չորեքշաբթի, Յունիս 11, ժամը 14-ին, Փարիզի իրաւագիտութեան Պանթէոն համալսարանի խորհուրդներու սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Սարգիս Պալեանի «Նախափորձ օրէնքի սահմանման վրայ» աւարտաճառի պաշտպանութիւնը:

Սարգիս Պալեանի անունը մեզ բոլորովին անծանօթ չէ: Ան՝ երիտասարդ փաստաբան, Մխիթարեաններու Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի նախկին աշակերտ, ապա ուսանող իրաւագիտութեան համալսարանի, մասնակցած է, իբր պաշտպան փաստաբան 1985 թուականի Փարիզի շրջակայքի հայ քաղաքական վերջին դատերուն՝ Քրէթէյլ, Օռլիի դատավարութիւն եւ Պոպինեըի:

Բայց այստեղ, արհեստակցական հոգերէն հեռու, երիտասարդը կը ներկայացնէ իր երկար, տարիներէ ի վեր մշակած գիտական աշխատասիրութիւնը:

Դատակազմի նախագահ, նոյն համալսարանի փրոֆէսէօր Ժերար Քոռնիւ, աւարտաճառի պաշտպանութեան արարողութեան բացումը կատարելէ յետոյ խօսքը տուաւ թեկնածուին: Թեկնածուն, իրեն յատուկ բծախնդրութեամբ եւ հըմտութեամբ հակիրճ կերպով ներկայացուց իր աւարտաճառին ամփոփումը:

Ան, իր աշխատանքի բուն նպատակն էր համարած ուսումնասիրել եւ վեր հանել օրէնքներու մէջ գտնուող սահմանումները, այսինքն սահմանումներ, որոնք կուգան բացատրել օրէնքներու առաձգականութիւնն ու տարողականութիւնը լեզուա - իրաւագիտական տեսանկիւնէն:

Թեկնածուն հանդէս գալով բանաւոր պաշտպանութեամբ ցոյց տուաւ իր ընտրած նիւթին քաջատեղեակ ըլլալու համարձակ կեցուածքը:

Յաւարտ պաշտպանութեան յանուն դատակազմի (որուն կ'անդամակցէին իրաւագիտութեան ուրիշ փրոֆէսէօրներ՝ Ժան - Լուի Սուրիու, Պ. Պրինտս Օփըլթի, Տ. Մարի-Շանթալ (Պուաթար - Լապարտ), Պ. Ժերար Քոռնիւ իր գոհունակութիւնը յայտնելէ յետոյ ի մասնաւորի յայտարարեց Սարգիս Պալեանի տոքթորայի տիտղոսի «Շատ պատուաբեր» յիշատակումով, ապա նշեց յետագային նոյն համալսարանի կողմէ զայն հրատարակելու բաղձանքը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Հիմա նստուկ դիրք մը ունիմ եւ աչքիս ծայրովը կը տեսնեմ Տիկին Ալիսը, որ Արամիկին նախաճաշը կերցուց, դեղահատերը տուաւ եւ բերանը սրբեց թաց անձեռոցով մը: Արամիկ աւելի լաւ կ'երեւի այս առաւօտ, Տիկին Ալիսին ալ տրամադրութիւնը հետզհետէ կը բարելաւի:

- Շատը գնաց, քիչը մնաց, աղուոր զաւակս, կ'ըսէ, տեսնենք այսօր բժիշկները ինչ պիտի ըսեն: Ալ սա մանչուկը աղէկցեր է, բան մը չունի, երկու օրէն կրնայ երթալ, պիտի ըսեն: Մենք ալ...

- Սիրուն մօրքուրը պիտի գա՞յ այսօր, կը միջամտէ Արամիկ:

- Հարկաւ պիտի գայ:

- Թող շոքոլա բերէ ինծի:

- Դեռ շոքոլա չես կրնար ուտել, ճագուկս, քանի մը օր պիտի համբերես:

Ես այնպէս կը ձեւացնեմ, թէ մտիկ չեմ ըներ զիրենք: Կը նայիմ թէյի բաժակիս, որ դեռ կը մնայ: Զիրենք մտիկ չընել կը ձեւացնեմ, բայց իրենց մտերմիկ խօսակցութիւնը տարօրինակ հաճոյք մը կը պատճառէ: Ինծի կը թուի թէ ես օտար մը չեմ իրենց, ես ալ մաս կը կազմեմ ընտանիքին, շատ օրեր ու շատ գիշերներ անցուցած ենք միասին, նոյն սենեակին մէջ: Ուստի կ'ուզեմ խօսքի խառնուիլ, «Քեզի անուշ քեզի, ըսել Արամիկին, քեզի անուշ քեզի, հիւանդը շոքոլա կ'ուտէ՞: Բայց ոչ: Աւելի լաւ է չհետաքրքրուիլ անոնցմով, չզբաղիլ անոնցմով: Մանաւանդ չզբաղիլ: Մանաւանդ կ'ըսեմ, որովհետեւ կը զգամ որ երկու օրէ ի վեր իմ նոր դրացիներս, այս կինն ու զաւակը, չափէն աւելի իրենցմով կը զբաղեցնեն զիս: Պիտի ըսեմ որ իմ գրեթէ ամբողջ ուշադրութիւնս իրենց վըրայ կը պահեն առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, տակնուվրայ կ'ընեն իմ առօրեայ յայտագիրս, որ միշտ ճոխ եղած է այս հիւանդանոցին մէջ, ի հեճուկս իմ անշարժութեան եւ անկարողութեան: Այո, սենեակի դրացիներէս ոեւէ մէկը ցարդ չէր կրցած խանգարել մտածումի աշխարհիս շքեղութիւնն ու ճոխութիւնը: Ֆիզիքական պայմաններուս խեղճութիւնը գերազանցուած էր մտածումի թռիչքներուս փառաւորութենէն: Չէի շարժեր անկողնիս մէջ, բայց կը ճախրէի երկնակամարին վրայ, խուզարկելով ներկայի ու անցեալի ամբողջ աշխարհ մը: Սա անկողնին մէջ պառկողներէն ոչ մէկը կըրցաւ զիս ցարդ արգիլել իմ այդ թռիչքներէս, որոնց շնորհիւ ես այս փոքրիկ սենեակին մէջ մէկ - մէկ վայրկեան իսկ պարապ ժամանակ չունէի: Բայց ի՞նչ պատահեցաւ, որ հիմա մտածումներս ու նայուածքներս միշտ կը սահին դէպի Տիկին Ալիսին ու Արամիկին կողմը: Շա՞տ սիրեցի այս տղեկը, շա՞տ ցնցուեցայ հիւանդ անմեղ պատանի մը իբր դրացի ունենալու դժբախտութենէն: Ահ, կը յիշեմ, այո, երբ պատգարակով բերին այս տասնըմէկ տարեկան տղեկը, խուճապ մը ստեղծուած էր հոգիիս խորը, սիրտս ճմլուած էր:

«Աստուած իմ, ըսած էի ես ինծի, սենեակիս մէջ ամէն բանի կրնամ հանդուրժել, կրնամ պաղարիւնութեամբ ականատես ըլլալ ամէն տառապանքի, սակայն մանուկի մը տառապանքը խնայէ ինծմէ: Ես որ հոգի կու տամ մանուկներու, ես որ ամէն տեսակ փորձանքի դիմաց ինքզինքս կը մխիթարեմ այն մտածումով թէ մանուկները հեռու են այսպիսի փորձանքներէ, արցունք տեսնել չեմ սիրեր մանուկներու աչքերուն մէջ: Եթէ մանուկ մը լայ, եթէ մանուկի մը գլուխը ցաւի, պիտի կարծեմ որ Ռուբիկս ալ կուլայ, կամ կրնայ լալ, գլխացաւէ տառապիլ: Այս մտահոգութի՞ւնն է արդեօք որ միտքս երկու օրէ ի վեր միշտ կը զբաղեցնէ Արամիկով: Ոչ, այս չէ: Ես այդքան տխմար չեմ որպէսզի իրականութիւնը չտեսնեմ: Արամիկը լաւ է հիմա, իր առողջութիւնը մտահոգութիւն չի պատճառեր ինծի: Եւ հարցը այն է, որ Արամիկէն աւելի Տիկին Ալիսն է զիս զբաղեցնողը: Էհ, այո, պարզ է, Արամիկին հանդէպ անսահման խանդաղատանքս չէ, այլ իր անհաղորդ, պաղ մօրը հանդէպ բարկութիւնս է, հակակրանքս է որ ինծի նայիլ կու տայ միշտ դէպի այդ կողմը: Պաղ եւ անհաղորդ: Ով գիտէ որքան անտարբեր պիտի մնար քիչ առաջ, եթէ ես Արամիկին խօսք ուղղէի. «Քեզի անուշ քեզի, հիւանդը շոքոլա կ'ուտէ՞» ըսէի: Պիտի չլսէր անգամ խօսքըս, վստահ եմ: Այո, այս կինը ջիղերուս կը դպչի:

Մոռնալ ամէն ինչ եւ թէյս խմել: Թէյի բաժակը անսովոր հաճոյք մը ունի այս առաւօտ ինծի համար: Դեռ շոգի կ'արձակէ ան եւ տաքուկ թէյի մը հեռապատկերը գոհունակութիւն կու տայ ինծի: Թէ՛յ, միայն թէյ: Ումպ - ումպ խմել զայն, զգալ տաքութիւնը, որ կոկորդէդ կ'իջնէ վար եւ հետզհետէ կը կորսուի, կը լուծուի մարմնիդ մէջ: Տաքնալ, յագենալ, յետոյ գլուխը հանգչեցնել բարձին վրայ, նայիլ առաստաղին ու մտածել...:

Ծանր ու դանդաղ շարժումով մը ձեռքս կ'երկարեմ դէպի բաժակ: Բայց ճիշդ այն պահուն, երբ հազար ճիգով բաժակը պիտի բռնեմ, ձեռքս բաժակին կը զարնուի: Բաժակը կը տապալի ու թէյը կը պարպուի սեղանիկին վրայ: Ձեռքիս վըրայ թեթեւ այրուցք մը կը զգամ:

(Շար. 63)

ՆՈՒԷՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. - Այրի Տիկին Սիրանոյշ Սիմոնեան 5000 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի ըլֆորվիլի ֆրանսահայ աղջ ճամբու ծախքի ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1500 ֆրանք «Յառաջ»ին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր անմոռանալի, յարգելի եւ սիրելի բարեկամուհիին, ողբացեալ՝ Տիկին Արմինէ Գէորգեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Լիւսի Աչճեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի որուն նախագահութիւնը ստանձնած էր ողբացեալը անկեղծ նուիրումով :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալներ Ազգային Միութեան կը նուիրեն. - Մարիամ Գործակատարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ազաճանեան եւ զաւակները 500 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Տիկին Պերճուհի Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Մխքճեան, Խաչատուրեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մօնթոյ, եւ Տիկին Ալիս Սօնթոտ 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արտաչ Էժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Հէնրի Թըլէնէ, Տէր եւ Տիկին Տասլաթեան 100-ական Ֆ., Տիկին Մելինէ Օտապաշեան 100 Ֆ., Ժան - Փիէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կրավէս եւ Ժուսթէն ընտանիք 50-ական Ֆ. :

×

Արմենուհի Պօյաճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան, եւ Տիկին Մառլէն Պասմաճեան 300-ական ֆրանք եկեղեցւոյ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին : Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները :

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ :

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին :

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5 :
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի դաշտահանդէսին առիթով՝

ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԺԻՒՐԱ

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ

Երթ, Շաբաթ, Յուլիս 12, առաւօտուն
Վերադարձ, Երկուշաբթի, Յուլիս 14, երեկոյեան

Ճամբորդութիւն եւ 2 գիշեր պանդոկ՝ 450 Ֆ. :

Արձանագրութիւն՝ 47 – 83 – 70 – 89 իրիկունը, Յուլիս 5–էն առաջ :

×

Լ Ի Ո Ն Է Ն

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ, թէ Յուլիս 13, Կիրակի օր, կազմակերպած է հաճելի ճամբորդութիւն մը, Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանի դաշտահանդէսին առիթով :

Ճամբորդութեան սակ՝ 70 Ֆ. :

Մեկնում՝ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիէն Յուլիս 13, Կիրակի առաւօտ, ժամը 7–ին :

Արձանագրութեան եւ յաւելեալ մանրամասնութեանց համար, կը խնդրուի հեռաձայնել մինչեւ Յուլիս 9, Չորեքշաբթի, ամէն օր, ժամը 19–էն վերջ՝ 78 – 49 – 06 – 06 կամ 78 – 75 – 90 – 30 թիւերուն :

CAMP DE LA F.R.A. NOR SEROUND 1986

Domaine de la Landelle
Palleville 81700 PUYLAURANS
Station SNCF : CASTELNAUDARY
Tél. : 63 - 75 - 04 - 62

Où ?

A Palleville (Tarn), près de Toulouse, dans un domaine verdoyant de plusieurs hectares, doté de deux bâtiments confortables, ainsi qu'un bar-discothèque à l'intérieur du camp.

Comment ?

Dans une ambiance arménienne, vous pourrez partager, avec plus d'une centaine de jeunes de 15 à 22 ans, votre dynamisme, vos idées, vos loisirs, votre enthousiasme et votre créativité.

Quand ?

Du 1er au 15 Août.

Pourquoi ?

Pour acquérir une conscience arménienne, dans le cadre d'une vie collective et dans un esprit de dialogue entre jeunes Arméniens.
Pour passer des vacances pas comme les autres.

Prix du séjour : 2 000 F

RENVOYEZ OBLIGATOIREMENT CE COUPON AVANT LE 20 - 07 - 1986. ADRESSEZ LE au NOR SEROUND, 17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

NOM .... *Prénom* : ....
Adresse : .... *Tél.* : ....
Date et lieu de naissance : ....

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Յակոբ Աշըխանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Քինարեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Համբարձում 300 Ֆ. :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DIMANCHE
20 JUILLET

Grande Fête Champêtre à Draguignan

Quartier LA FOUX
Chez M. LORENIAN
AMBIANCE ET SPECIALITES ARMENIENNES
Amicale des Arméniens de Draguignan et sa région
Tél. : 94 - 67 - 71 - 85
94 - 68 - 57 - 99

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՇԱՐՎԻՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Յուլիս 13, Կիրակի, ժամը 12.30-էն մինչեւ 22.30 :

1. - Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր :
2. - Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով :
3. - Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց.
4. - Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :
5. - Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Մասնակցութեամբ՝
- ՆԱՐԵԿ -
Նուագախումբի

Մուտքը ազատ է :

Tous les produits du Stand d'ARMENIE de la Foire de Paris sont en vente chez

HAY DISC

alcools, cristaux, artisanat, céramiques, cigarettes, disques, cassettes etc...

HAY DISC
35, RUE LAMARTINE, 75009 PARIS
TEL. : 48 - 78 - 22 - 79
M° CADET ou Notre-Dame-De LORETTE
Ouvert du Lundi au Samedi de 14 à 19h

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով :

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Ինքնաշարժի սպասարկութիւն :

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան :

Միայն հայ դպրոցով կարելի է պահել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան :

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան :

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. - Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան Գարեգին իրենց Թոռան Րաֆֆիի ամուսնութեան առթիւ՝ 500 Ֆ., Տիկին Մարինա Տէրտէրեան իր եղբօր յիշատակին՝ 500 ֆրանք, Այրի Տիկին Ն. Դարբինեան 100, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 100 Ֆ., Տոքթ. Տէր - Յակոբեան 1000, Պ. Արիս Գարայեան 50, Տիկին Սօֆիկ Ընմատեան 50, Պէնկեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Դարբինեան Արթին 100, Օր. Զիլինկիրեան 100, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան 100, Տիկին Աստանալեան 100, Շահինեան Շիլէյլող 100, Տէր եւ Տիկին Միրիճան Շիրվանեան 100, Տէր եւ Տիկին Սրապեան Աւետիս 100, Տիկին Ճնտօեան 100, Տիկին Սարխօշեան 200, Տիկին Գարակէօզեան Սիրանոյշ 100, Տէր եւ Տիկին Աթմաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալահվէրտեան 100, Տէր եւ Տիկին Ծառալեան 50, Տիկին Ն. Սողմոնեան 50, Տէր եւ Տիկին Թորիկեան 100 Ֆ. :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
10

JEUDI
10 JUILLET
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

LE NUMERO : 4,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.266
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.266

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆԻՍ 3 / 7)

ՊԱՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի տանազան շրջաններու մէջ հանդէս եկած է պարի պետական համոյթը: Սեւանի, Մարտունիի, Վարդենիսի, Հրազդանի եւ Աբովեանի մէջ պարախումբը ներկայացուցած է հայկական, ռուսական, վրացական եւ խորհրդային այլ ժողովուրդներու մեղեդիներով մեկնաբանուող «Բարեկամութիւն» պարերու շարքը, «Բերդ», «Զանգեզուր» եւ այլ կրակոտ պարեր: Համոյթը ծրագրած է իր պարացանկը: Երեւանի մէջ ներկայացուած է Լաւար Յովհաննիսեանի երաժշտութեան հիման վրայ պատրաստուած «Հերոսների յիշատակին» պարերու շարքը եւ «Անմահութիւն» գործը, զոր Գրիգոր Հախինեանի երաժշտութեան հիման վրայ պարախումբը կը մեկնաբանէ, սէնֆոնիք նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

×

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինականի մէջ վերջ գտած է Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու պարերու երդ հաւաքոյթը, որ նուիրուած էր Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի ժողովուրդներու պարային մշակոյթին: Հաւաքոյթի աշխատանքներուն մասնակցած են անդրկովկասեան հանրապետութիւններու ծանօթ պարուսոյցներ, ժողովրդական պարի մասնագէտներ, մշակոյթի գործիչներ եւ սիրող խումբերու պատասխանատուներ: Մէկ շաբթուան ընթացքին գիտաժողովներ կազմակերպուած են ազգագրական պարերու հաւաքման, ուսումնասիրութեան, պահպանման, բեմական մշակման հարցերու, պարային երաժշտութեան զարգացման, ժողովրդական տարազի, ինչպէս նաեւ ազգային պարարուեստի աւանդութիւններու յետագայ զարգացման ու տարածման մասին: Գործնական աշխատանքներու ընթացքին, զորս վարած են անուանի մասնագէտներ, հաւաքոյթին մասնակցողները անդրադարձած են հայկական, վրացական եւ ազրպէյճանական պարերու յատկանիշներուն, ներկայացուած են լաւագոյն նմոյշներ եւ կազմակերպուած է անոնց ուսուցումը: Հաւաքոյթը վերջ գտած է մեծ համերգով մը, որուն մասնակցած են հայ, վրացի եւ ազրպէյճանցի արուեստի խումբերն ու անհատ մեկնաբաններ:

×

ՀՐԱՉԵԱՅ ՂԱՓԼԱՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԱԼԵՔՍԷՅ ՊՈՊՈՎ ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ

Հրաչեայ Ղափլանեան պարգեւատրուած է խորհրդային ծանօթ բեմադիր Ալեքսէյ Պոպովի անունը կրող մրցանակով: Այս մրցանակը երեք տարին անգամ մը կը տրուի ռազմական - հայրենասիրական թեմայով լաւագոյն բեմադրութեան հեղինակին: Հրաչեայ Ղափլանեան, որ հայ բեմադիրներէն առաջինն է որ արժանացած է այդ պատիւին, պարգեւատրուած է Մանուկ Մնացականեանի «Թաղի գաւակը» ներկայացումին համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱ ԹՈՐԱՆԵԱՆ, որ հարցաքննութեան համար ձերբակալուած էր Երկուշաբթի օր, Մոնթէ Մելքոնեանի հարցին կապակցութեամբ, ազատ արձակուած է Երեքշաբթի կէս օրէ ետք: Այս առթիւ, Արա Թորանեան հաստատած է «Օրլիի ոճրափորձէն ի վեր, հակահայ զսպումի սաստկացումը», միաժամանակ՝ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտրական եւ քաղաքական փոխանակումներու աճը:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ, Չորեքշաբթի օր սկսաւ քննել օտարականներու վերաբերող օրինագիծը, ըստ որուն որոշ սեղմումներ պիտի գործադրուին մուտքի եւ կեցութեան համար: Այսպէս, օտարները կրնան Ֆրանսա գալ ու հաստատուիլ, երբ կրնան արդարացնել իրենց ապրուստի միջոցները: Կրնան արտաքսուիլ կամ ետ ղրկուիլ, եթէ կեցութեան արգելքի տակ են կամ սպառնալիք մը կը նկատուին հանրային կարգ ու կանոնին համար: Այն օտարականները, որոնք 3 տարիէն աւելի է, որ Ֆրանսա կը բնակին պիտի կարենան կեցութեան 10 տարուան քարտ ստանալ, բացի այն պարագայէն, երբ սպառնալիք մը կը ներկայացնեն հանրային կարգին համար: Ներկայիս Ֆրանսա հաստատուած օտարականներու բաշխումը հետեւեալ պատկերը կը կազմէ. - Փորթուկալցի՝ 855.504, Ալժերացի՝ 750.182, Մարոքցի՝ 540.329, Իտալացի՝ 426.325, Սպանացի՝ 376.393, Թունուզցի՝ 214.957, Սեւ - Ափրիկէ՝ 162.159, Թուրք՝ 155.454, Հնդկաչինէն՝ 132.927, Եուկոսլաւ՝ 66.916, Լեհ՝ 62.105: Գաղթողները երկրին բնակչութեան 8%-ը կը կազմեն: Օրինաւոր կերպով (ինքնութեան թուղթի տէր) Ֆրանսայի օտարականներու թիւը 1984 Դեկտեմբեր 31-ին 4 միլիոն 487.515 էր: Կայ սակայն ապօրինի կերպով Ֆրանսա մտած եւ մնացած օտարներու պարագան, որոնց թիւը, տրամաբանականօրէն, կարելի չէ ճշդել:

ՕԹ - ԿԱՌՈՆԻ ԵՒ ՕԹ - ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ երեսփոխանական ընտրութիւնները ջրնջուեցան Սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ, առաջին շրջանը անկանոնութիւններու պատճառաւ, երկրորդը՝ խարդախութեան: Նոր ընտրութիւններ պէտք է կատարուին մինչեւ երեք ամիս եւ նախկին դրութեամբ, այսինքն՝ համեմատականի: Այս ջնջումը չի փոխեր, ներկայիս, Ազգ. Ժողովին պատկերը, քանի որ 5 երեսփոխան մեծամասնութեան կը պատկանէին, հինգ ալ՝ ընդդիմութեան:

ՖՐԱՆՍ - ՓՐԷՍ մամուլի գործակալութիւնը, ամէնէն հիներէն եւ վարկ վայելողներէն (երրորդ դիրքի վրայ կու գայ աշխարհի մէջ, առաջին երկուքն են՝ Էսոշիէյթըտ Փրէս եւ Ռոյթէր) 300 աշխատաւոր կը գործազրկէ, ինչ որ բաւական իրար - անցում ստեղծած է: Գործակալութեան տնտեսական տագնապը ծանրագոյնն է 1944-էն ի վեր, երբ հիմնուեցաւ: 300 գործազրկուածներու մէջ, 150 լրագրող կայ: Նախատեսուած միջոցները թոյլ պէտք է տան, որ 50 միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն իրագործուի:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ պաշտօնազրկեց, աւելի ճիշդ՝ չնորհազրկեց իր նախարարապետը եւ անոր պաշտօնը յանձնեց տնտեսութեան եւ ելմտական նախարար՝ Ռաշիտ Սֆարի: Նախկին վարչապետը պաշտօնի գլուխ էր 1980-էն ի վեր եւ յաջորդն էր Պուրկիպայի, որ 83 տարեկան է: Նոր նախարարապետը, որ միաժամանակ ընդհ. քարտուղարը կը դառնայ Տեսթուրի, ծանօթ է իբրեւ ուղիղ նկարագրի տէր եւ անշահախնդիր, քաջ տնտեսագէտ մը:

ՎԱԶԳԷՆ ՏԷՏԷԵԱՆ տասը տարուան ինքնութեան թուղթ ստացաւ, մինչ՝ դեռ Շաբաթ մը առաջ արտաքսման հրամանագրի ենթակայ էր, մէկ ամսուան պայմանաժամով: Յարգ ստիպուած էր ոստիկանութեան ներկայանալ, երեք ամիսը անգամ մը, թուղթին նորոգութեան համար եւ Տէ - ԷՍ - Թէ-ն առաջարկեր է իրեն որ տեղեկատու դեր խաղայ հայկական շրջանակներուն մասին, արտաքսման որոշումին ջնջումին փոխարէն: Ինչ որ մերժեր է: Ներկայիս, կը գրէր Լիպերասիոն, Չորեքշաբթի օր, կը յուսայ ֆրանսահպատակութիւն ստանալ: Լիբանանահայ, Վազգէն Տէտէեան ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ եւ 17 ամսու աղջնակ մը ունի:

ԹԵՀՐԱՆԻ կեդրոնը 15 քիլոնոց ռումբ մը պայթած է թէյարան մը մէջ եւ առնուազն 37 վիրաւոր կայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՌՈՊԷՐ ԷՄՄԻԵԱՆ՝ ԱԹԼԷԹԻԶՄԻ ՀԱՅ ՄԻԱԿ ԱՍՏՂԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՑԱՌԱԶԴԻՄԵԼ

—×—

Մայիս 30-ին, Երեւանի Լրագրողներու Տան սրահին մէջ, մարզական վարիչներու ժողովի մը ընթացքին, Մ. Գրամով որ Խորհրդային Միութեան «սպորտպետկոմ»ի նախագահն է, այսինքն Պետութեան մարզական ամենաբարձր պաշտօնատարը, Մարատ Նուրիջանեանի յանձնած է, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, «սպորտպետկոմի փոխանցիկ կարմիր դրօշը»: Մարատ Նուրիջանեան նախագահն է Հայաստանի Մարզական Կոմիտէին. կարմիր դրօշը կը վարձատրէ օգտակար գործունէութիւն մը ի նպաստ բարձրագոյն մարզական վարպետութեան: Հայաստան արժանացած է այդ վարձատրութեան:

Յիշեցինք այս արարողութիւնը հաստատելու համար թէ Հայաստան, Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններու միջեւ, մարզական դետնի վրայ, կը գրաւէ յառաջադէմ դիրք մը:

Անցեալ տարի Հայաստանի ներկայացուցիչները, աշխարհի եւ Եւրոպայի առաջնութիւններուն մէջ կամ միջազգային մեծ մրցաշարքերու ընթացքին, նուաճած են հինգ ոսկի եւ չորս արծաթ կամ պրոնզ մրցանակ ի հաշիւ Խորհ. Միութեան: Աչքառու յաջողութիւն է այդ, եթէ մանաւանդ նկատի առնուի որ Հայաստան փոքր է տարածութեամբ եւ իր բնակիչներու թիւով, խորհրդային հսկայ աշխարհին մէջ: Ու մրցակցութիւնը խիստ է ամէնազգի մարզիկներու միջեւ, ներկայացնելու համար Խորհրդային Միութիւնը միջազգային հանդիպումներու մէջ:

×

Յառաջադէմ Հայաստան մը ուրեմն, բայց ... բայց քանի մը մարզաձեւերու մէջ միայն, ինչպէս կռփամարտ, ծանրաբարձութիւն, ըմբշամարտ. իսկ ուրիշ շատ մը մարզերու մէջ, հայ մարզիկները ետ կը մնան տարիներէ ի վեր: Մանաւանդ՝ աթլէթիզմի մէջ. վազել, ցատքել եւ նետել:

Ատոր համար է որ Ռոպէր Էմմիեանի յայտնութիւնը միջազգային մակարդակի վրայ եւ հիմակուհիմա իր անընդմէջ յաջողութիւնը խանդավառութիւն կը ստեղծեն հայ մարզասէրներու մօտ: Աթլէթիզմի հայ միակ աստղն է ան:

Էմմիեան ցատքող է. կը ցատքէ հեռաւորութիւն: Ինչպէս «Յառաջ» գրեց Յուլիս 1-ի իր համարին մէջ, Էմմիեան յաջողած է կատարել 8,38 մեթրի ոստում մը: Այդ պատահած է Խորհ. Միութիւն - Արեւելեան - Գերմանիա մրցման ընթացքին, Տալլինի մէջ, Էստոնիա: 8,38 հաւասար է Խորհրդային Միութեան մրցանիշին: Ֆրանսայի մրցանիշը 1976-էն ի վեր 8.26 է միայն: Հայաստանի նոր մրցանիշը, ուրեմն, աւելի բարձր է քան Ֆրանսայինը...

Յունիսի վերջաւորութեան, հայ երիտասարդ մարզիկը - 21 տարեկան - կը գլխաւորէր Եւրոպայի լաւագոյն ցատքողներու ցանկը: Երկրորդն էր խորհրդային այլ մարզիկ մը, Լալէվսքի՝ 8.20 մեթր: Հաւանական է որ Էմմիեան մնայ առաջատար ամբողջ ամրան ընթացքին:

×

Լենինականցի Ռոպէր Էմմիեան շատ կանուխէն մարզիկներու ուշադրութիւնը գրաւած է: 1980-ին, 15 տարեկանին, կը ցատքէր արդէն 7.42 մեթր, ինչ որ այդ տարիքը մանչուկի մը համար շատ բացառիկ արդիւնք մըն էր:

Ամէն տարի շարունակեց յառաջդիմել: 1984-ին կոտրեց արժէքաւոր մրցանիշ մը, Եւրոպայի ժիւնիորներու մրցանիշը, 8.13 մեթր ոստումով մը: 1985-ին, Մատրիտի մէջ, շահեցաւ Եւրոպայի չափահասներու ախոյեանի տիտղոսը, սրահի մը մէջ, ցատքելով 8.32 մեթր:

Աւելի չյոգնեցնենք մեր ընթերցողները որոնք թերեւս չեն ախորժիր թուանշաններէ: Ըսենք միայն որ աշխարհի մրցանիշը 8.90 է. կը պատկանի Մեքսիքոյի Ողիմպիականէն ի վեր - 1968 - սեւամորթ Պիմընի, ամերիկացի: Ներկայիս աշխարհի լաւագոյն մարզիկը կը մնայ միշտ, հաւանաբար, ուրիշ համբաւաւոր ամերիկացի սեւամորթ մը, Քարլ Լէվիս՝ որ յաջողած է, քանի մը տարի առաջ, 8.71 մեթր հեռաւորութեամբ ոստում մը: Երկուքն ալ տպաւորական արդիւնքներ՝ որոնք կը փակեն հայ երիտասարդ ախոյեանին հորիզոնը: Արագութիւնը, հեռաւորութիւն ցատքելու մէջ, անհրաժեշտ յատկութիւն մըն է. այդ կ'ըսայ ընդհանրապէս ի բնէ. սեւամորթները միշտ առաւելութիւն ունին այդ դետնին վրայ: Արագավազ են ի ծնէ:

Կ'ըսուի թէ Խորհրդային Միութեան աթլէթիզմի խումբին գլխաւոր պատասխանատուն, Իկոր Տէր - Յովհաննիսեան - Հայ՝ հօրը կողմէն միայն եւ ինքն ալ հեռացատքի աշխարհի նախկին մրցանիշակիր - յոյս ունի որ Էմմիեան պիտի յաջողի նորէն բարելաւել իր արդիւնքները եւ մանաւանդ՝ շահիլ Եւրոպայի առաջնութիւնը՝ որ տեղի պիտի ունենայ Շթութկարտի մէջ, Օգոստոս 26-էն 31:

Կան Հայեր Գերմանիոյ այդ շրջանին մէջ եւ պիտի ուզեն, կը յուսանք, երթալ քաջալերել այս բացառիկ կերպով օժտուած մարզիկը, եթէ անշուշտ մինչեւ այդ թուականը ամէն ինչ շարունակէ լաւ ընթանալ Էմմիեանի համար...:

×

ԳԵՐԱԶԱՆՑ...

Գրի առած էինք վերեւի յօդուածը երբ Էմմիեանի լաւագոյն ոստումը 8,38 էր միայն:

Ինչպէս մեր ընթերցողներէն շատեր գիտեն թերեւս, Կիրակի, Յուլիս 6-ին, Մոսկուայի մէջ, լենինականցի հայ ախոյեանը շատ աւելի աչքառու արդիւնք մը ձեռք ձգած է, ցատքելով 8.61 մեթր, ինչ որ Եւրոպայի նոր մրցանիշ մըն է: Էմմիեան այդ արդիւնքով, կ'ըլլայ բոլոր ժամանակներու երրորդ լաւագոյն հեռացատքողը, երկու հռչակաւոր սեւամորթերու՝ Պոպ Պիմընէն եւ Քարլ Լէվիսէն վերջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԿԷՕ, ԿԷՕ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԷՕ

ԽՄԲ. - Ծանօթ է որ, մինչ 1986 Փետրուարին Ֆրանսա լոյս տեսնող Ժէօ պարբերականը լոյս կ'ընծայէր Գլոտ Մութաֆեանի շահեկան յօդուածը, Մարտին, Գերմանիոյ մէջ լոյս տեսնող Կէօ, թրքական տեսակէտին տեղ կուտար: Այսօր՝ Կէօ յետ քայլ կ'ընէ եւ կը հրատարակէ աւելի առարկայական արտայայտութիւններ:

Գերմանիոյ՝ ԿէՕ հանդէսին Հայերու վերաբերեալ յօդուածը (Մարտ 1986) ոչ թէ միայն հայ մամուլին մօտ բուռն հակազդեցութիւն առաջ բերաւ (տե՛ս՝ Մարտ 19, թուակիր «Յառաջ»): Գերման մամուլն ալ իր կարգին անտարբեր չմնաց: Պէտք է ըսենք որ գերման մամուլին պատիւը լոկ «Տի Թակեսցայթունկ»ը եկաւ փրկել: Վերոյիշեալ թերթը Ապրիլ 1-ին ծաւալուն գրութիւն մը հրատարակեց, որուն խորագիրը ինքնին արդէն կը պարզէր անոր դիրքորոշումը. **Թուրքիան հայկական դէպքերուն «իրական երեսը» գրել կուտայ:**

Առկէ կը տեղեկանանք Վտանգուած Ազգերու Ընկերութեան ատենապետ՝ Թիլման Ցիւլխի ԿէՕ-ի յօդուածը նախօրօք՝ այսինքն անոր լոյս տեսնելէն առաջ կարդացած ըլլալը: Ցիւլխ ի տես գրութեան սաստիկ զայրացած է եւ սպառնացած իրեն քանի մը տարիներ առաջ շնորհուած ԿէՕ-ի մրցանակը ետ տալ, եթէ յօդուածը հրատարակուի այն՝ մեզի ծանօթ ձեւով: Առ ի տեղեկութիւն ըսենք որ Ցիւլխ նշուած մրցանակին առաջին դափնեկիրը եղած է, որ 20.000 ՏՄ-է եւ վկայագիրէ մը կը բաղկանայ:

Հակառակ Ցիւլխի սպառնալիքին ԿէՕ-ի յօդուածը՝ գրի առնուած Վ. Շրափի կողմէ Մարտի սկիզբը լոյս տեսաւ: Վտանգուած Ազգերու Միութիւնը նախ Մարտ 6-ին բաց նամակով մը իր համակիրներէն խնդրեց որ բողոքի նամակներ գրեն ԿէՕ-ին: Իսկ քանի մը օր վերջ Թիլման Ցիւլխ անձնական նամակով մը դիմեց ԿէՕ-ի խմբագիր Ա. Թէօպալտին, որուն կարեւոր մասերը ստորեւ կուտանք. - ... «Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ մէկը պարգեւատրել ԿէՕ-ի մրցանակով, եթէ նոյն ինքը այն հանդէսը ոտնակոխ կ'ընէ իր սկզբունքները եւ արդար ու հիմնաւորուած առարկութիւնները ձայն բարբառոյ յանապատի տեղ կը դնէ ... Ի՞նչպէս կրնանք այսօրուան ոճիրներուն դէմ պայքարիլ, եթէ կարելի չըլլայ Հրեաներու եւ Հայերու դէմ ի գործ դրուած «դասական» ցեղասպանութիւնները վարկաբեկել ... Այս պայմաններու տակ ստիպուած պիտի ըլլամ ԿէՕ-ի մրցանակը յաջորդ Չորեքշաբթի օրը՝ Մարտ 16, Հայ Մշակութային կեդրոնին մէջ ետ տալ: Խնդրեմ ԿէՕ-ի աշխատակիցներէն մէկը ներկայ գտնուի հոն, որպէսզի իրեն պաշտօնապէս կարենամ յանձնել վկայագիրը եւ 20.000 ՏՄ-ը՝ յաւարտ մամուլի ասուլիսին»:

Բազմաթիւ անհատներ՝ Գերմանացիներ եւ Հայեր նամակներ գրեցին ԿէՕ-ին: Համպուրկի Հայերը բողոքի ցոյց մը կազմակերպեցին դէպի ԿէՕ խմբագրատունը եւ տեսակցութիւն մը ունեցան վարչական կազմին հետ: Պրէմէնի մէջ գործող «Արմին Թ. Վեկներ» ընկերութիւնը խիստ նամակով մը իր ընդվզումը յայտնեց, ըսելով թէ «Շրափին գրութիւնը, որ զանցառումներով իրագործուած խարդախութիւն մըն է, չի շեղիր 1915-ին գրաքննութեան կողմէ գերման լրագրողներուն պարտադրուած ուղեցոյցներէն»:

Ցիւլխի նամակը իր անմիջական ազդեցութիւնը ունեցաւ, ԿէՕ համաձայնեցաւ Յունիսի իր թիւին «Ֆորում» կոչուած անկիւնը (կը բաղկանայ՝ միշտ երկու էջերէ) տրամադրել Թիլման Ցիւլխին, որպէսզի ան իր կարծիքը յայտնէ: Յունիսը եկաւ ու անցաւ, բայց վերոյիշեալ գրութիւնը լոյս չտեսաւ, փոխարէն Կէօ-ն չորս ընթերցողի նամակներ հրատարակեց, երկու հատը թեր, երկու հատն ալ դէմ, պահելով «հաւասարակշռութիւն»: Մի ոմն Մամայեմ Փութշուքքունէ (Պատրն - Զուիցերիա) կը յայտնէր իր գոհունակութիւնը ի տես Հայերու տեղահանման իրապաշտ ներկայացման՝ ճշգրիտ եւ ոչ թէ չափազանցուած թիւերով, այն տեղահանումը որ արեւմտեան մամուլը գիտակցաբար կը խեղաթիւրէ եւ իբրեւ Եղեռն կը ներկայացնէ:

Տեղ տրուած էր նաեւ Րալֆ Ճորտանոյի նամակին. - «Այն ինչ որ Վ. Շրափ գրած է, իմ ցարդ կարդացած ամենազզըպարտական եւ ամենաստոր բանն է: Լոկ թրքական պաշտպանութիւններ, արդարացումներ, իջեցնելով պատմական բուն եղելութեան, որոնք առարկայականութեան տեսք մը տալ կը ջանան: Մեր դարու խոշորագոյն ազգային աղէտներէն մէկը տարի մը ուսումնասիրելէ վերջ՝ իբրեւ Նացիներու ցեղապաշտ մոլեգնութիւնը վերապրող զոհերէն մին կը յայտարարեմ հետեւեալը. - Եթէ կայ որեւէ բան մը որ մարդ կրնայ համեմատել Հրեաներուն Եղեռնին հետ՝ ան Թուրքերուն գործադրած ջարդն է՝ յանձինս Հայերու, 1895 - 1896-ի իր որսումներով եւ 1909-ի կոտորածներով, երբ Երիտթուրքերը արդէն գործին գլուխն էին»:

Վերջապէս ԿէՕ-ի Յուլիսի թիւին մէջ հրատարակուեցաւ «Ֆորում»ը: Զայն ստորեւ կուտանք ամբողջութեամբ. -

Այսօր Հայերուն մասին ո՞վ կը խօսի, հարցուց Ատոլֆ Հիթլեր 1939, Օգոստոս 22-ին, Լեհաստանի վրայ յարձակելէ առաջ: Նացիները Եւրոպայի մէջ ազգերու բնաջնջումը կը ծրագրէին: Յանձինս Հայերուն ան արդէն 1915-ին իրագործուած էր: 24 տարիներ վերջ գրեթէ ոչ ոք անոր մասին կը խօսէր, աս է որ քաջալերեց Հիթլերը իր հետանկարներուն մէջ: Իրեն իրագործելի թուաց ազգերու բնաջնջումը՝ առանց համայն աշխարհի կողմէ սերունդներ չարունակ շնորհազրկումի ենթարկելու:

Հիթլերի 1915-ի դէպքերուն մոռացումին վրայ յենիլը մանաւանդ մեզի՝ Գերմանացիներուս համար պարտաւորութիւն մըն է՝ զայն մոռացութենէ խլելու համար: Այն ինչ որ պատահեցաւ, մեզի շատ աւելի կը շահագրգռէ քան թէ անցած 70 տարիները եւ 2500 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը մեզի կարծել կուտայ: Որովհետեւ այն ոճիրը, որուն զոհը Հայերը դարձան, 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնն էր՝ համակարգութեամբ ծրագրուած եւ պետական վարչութեան միջոցներով իրագործուած: Ան Գերմանացիները քաջալերեց մեր պատմութեան ամենասարսափելի չարագործութիւնները ընելու:

Երկու ոճիրներու նախապատմութիւնը աչարկու զուգահեռներ ունին: Ինչպէս Գերմանիոյ Հրեաները՝ Օսմանեան Կայսրութեան Հայերուն մէջ ալ կային շատեր, որոնք մեծամասնութիւնը կազմող ազգին անհատները մշակութային եւ կամ տնտեսային գետնի վրայ կը գերազանցէին: Թէեւ «Հայերուն հարստութիւնը» կազապարուած դարձուածք մըն էր՝ նոյնքան սխալ ինչպէս Նացիներու այնպէս կոչուած «ֆինանցյուտընթում» նշանաբանը, տրուած ըլլալով որ Հայերուն չորս հինգերորդը հողագործներ եւ արհեստաւորներ էին: Բայց եւ այնպէս հակակրանքը եւ չար նախանձը՝ բոլոր Հայերուն հանդէպ շատ տարածուած էր Թուրքերու մօտ, մահմետականներու կրօնական թշնամութիւնը քրիստոնեայ Հայերուն հանդէպ աւելցան ասոր:

19-րդ դարու ընթացքին Թուրքերը եւ Հայերը համագոյակցութեան երկար փուլեր ունեցան: Բայց ռուս 1877 - 1878-ի Թուրք եւ ռուս պատերազմէն վերջ փոխուեցաւ: Թուրքերը, որոնք պարտուած էին, կը կարծէին թշնամիներու կողմէ պաշարուած ըլլալ, նաեւ ականատես կ'ըլլային իրենց երկրին փլուզման: Սկսան Հայերը Պետութիւնը վտանգող տարր մը նկատել, հակառակ որ անոնք այս վարկածը արդարացնելիք գործունէութիւն մը չունէին:

Մենք՝ Վտանգուած Ազգերու Միութիւնը ուսումնասիրելով աշխարհի տարածքին վրայ գործուող բռնութիւնները հետզհետէ այն եզրակացութեան կը յանգինք թէ վախը եւ տարակուսանքը՝ նիւթական պատճառներու կողքին այն ամբոխահոգեբանական դրութեան կարեւոր մասը կը կազմեն, որու բերմամբ Պետութիւններ յանուն մեծամասնութեան կըրնան սպաննել տալ փոքրամասնութիւնները: Աս բոլոր ազդակները Թուրքիոյ մէջ 1878-էն սկսեալ մահացու լարուածութիւն մը ստեղծեցին:

Ցայսօր Հայերը կը տեսնեն թէ իրենց նախնիքները ինչպէս կը գրպարտուին՝ իրենց սեփական ապահովութիւնը Թուրքերու վրայ յարձակումներով եւ տեւական գրգռումներով «պատճառած» ըլլալով: Իրենց սարսափելի կերպով ատնջուած ազգը իբրեւ ոճրագործ ներկայացնելու փորձերը հեգնիչ են Հայերուն համար: Անոնք իրականութեան մէջ Թուրքերու ակրեսիւ ապահովութեան ձգտումներուն զոհն էին, որ Ռուսիոյ դէմ մղուած պատերազմէն անմիջապէս վերջ մահմետական անկանոն ջոկատներու, ասոնք օժանդակութիւն կը ստանային Թուրքերէն, յարձակումներուն եւ ասոր յաջորդող շրջանին իբրեւ ազգային փոքրամասնութիւն սաստկացող ճնշումներու ենթարկըւած էին:

Ծայրայեղութիւններու դէմ պաշտպանութիւն պահանջեցին, նաեւ աւելի մեծ ազդեցութիւն գործել իրենց բնակավայրերուն վարչութեան վրայ եւ վերջ տալ այն խտրութիւններուն, որոնց իբրեւ մահմետական օրէնքի ենթակայ քրիստոնեաներ ականատես կ'ըլլային: Իրենց երեք կուսակցութիւններէն միայն մէկը - նոյնիսկ ոչ թէ մեծագոյնը - ծրագրած էր Օսմանեան կայսրութենէ անջատումը, որուն կը պատկանէին արեւմտահայերուն բնակավայրերը 16-րդ դարէն ի վեր:

Հայերուն ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնավարութեան ձգտումները՝ ի տես այն սպառնալիքներուն որոնց ենթակայ ըլլալ կը կարծէին, Թուրքերուն այս փոքրամասնութեան հանդէպ ունեցած հակակրանքը շատցուց: Հայերուն պահանջները իրենց հաճելի չէին թուեր, մանաւանդ որ այն շրջանին Պետութեան միասնականութեան եւ ներքին իշխանութեան գաղափարները կը զարգանային, նաեւ Թուրանեան միտումները, ըստ որուն բոլոր փոքրամասնութիւնները պէտք է յարմարէին Թուրքերուն: Այս «մէկ ազգ - մէկ Պետութիւն» տեսութիւնը յառաջիկայի սպանդներու ենթահողը պատրաստեց:

Ա. Աշխարհամարտի պատերազմին առմէն ինչ պատրաստ էր: Քսան հազար Հայեր՝ մեծամասնութեամբ զինապարտներ կը կռուէին ռուսական բանակին շարքերէն ներս: Թուրքիոյ մէջ ապրող իրենց ազգակիցները իբրեւ ներքին թշնամի յայտարարուած էին, աւելի քան 60.000 հայ զինուորներ՝ հակառակ իրենց հաւատարմութեան չուտով զինաթափած ռազմաճակատէն հեռացուած եւ աւելի վերջը զանգուածային կերպով վերացուած: 1915-ին Թուրք կառավարութիւնը ծրագրուած կերպով սկսաւ երկրին տարբեր շրջաններու հայ բնակչութիւնը բնաջնջել: Միայն քիչ թիւով Հայեր ինքնապաշտպանութեան դիմեցին՝ յաճախ շատ ուշ: Երկու դիմադրութիւններ, որոնք յաջող անցան, յատկապէս ճանաչում գտան: Վանի ապստամբութիւնը Ապրիլ 1915-ին եւ հայկական դիմադրութիւնը, Մուսա լերան գիւղերուն մէջ: Վանի կռիւները, որոնք թրքական աղբիւրները «ակրեսիւ ապստամբութիւն» կը կոչեն, Հայերուն համար ինքնապաշտպանութեան արարք մըն էր եւ յուսահատ դիմադրութիւն մը նահանգապետ Ճէվտէթ փաշայի կողմէ արդէն յայտարարուած տեղահանման ծրագրին դէմ: Այն ինչ որ Թուրք կառավարութիւնը իբրեւ մահացու յարձակում կ'որակէր իր զօրքերուն վրայ իրականութեան մէջ լոկ ինքնապաշտպանութիւն մըն էր: Եթէ Հայերը ռուս բանակին գալուն կը սպասէին, այդ դաւաճանութիւն մը չէր այլ հաւանալի ջարդի փրկիչներուն հանդէպ:

Մուսա լերան հինգ գիւղերու յուսահատ դիմադրութեան Ֆրանց Վերֆել աւելի վերջը գրական կոթող մը կանգնեցուց: Անկէ առաջ, երբ Թուրքիոյ մէջ Հայերը դեռ տեղահան կ'ըլլային եւ կը սպաննըւէին, եւրոպայի եւ ամերիկայի բժիշկներ, միսիոնարներ եւ դիւանագէտներ այս ահաբեկչական արարքները փաստագրեցին: Գերման դեսպան Ֆոն Վանկընհայմ 1915, Յուլիս 7-ին Արտաքին Գործոց Նախարարութեան ի Պերլին գրեց թէ «կառավարութիւնը հայ ցեղը Թուրքիոյ մէջ բնաջնջել կ'ուզէ»: Հոկտեմբեր 4-ին դեսպանատունը կը տեղեկացնէր Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող երկու միլիոն Հայերուն 1.5 միլիոնին արդէն տեղահանուած եւ ասոնց մէկ միլիոնին մեռած ըլլալը:

Պերլին նման լուրերը գրաքննութեան միջոցով կ'արգիլէր: Տեղահանութիւնները իբրեւ թէ «միջթրքական վարչական միջոցառումներ» էին, որոնց դէմ Գերմանիոյ մէջ ոչ ոք բողոքելու, միջամտելու իրաւունք ունէր:

Ըստ մարդկային իրաւունքներու կազմակերպութիւններուն ընդամէնը 1.5 միլիոն Հայեր տեղահանումներու եւ ջարդերու զոհ գացին: Այս սակաւաթիւ Հայերը, որոնք վերապրած էին, Թուրքիա 20-ական թուականներուն հայատկութիւնը հանեց: Քէմալ Աթաթիւրք յաղթական դաշնակիցներուն պատերազմի յանցաւորներուն՝ Երիտթուրքերուն դէմ բացած դատին վերջ տուաւ:

Եւրոպական Պետութիւններուն համար, ինչպէս այսօր, ռազմավարական նշանակութիւն ունեցող Թուրքիոյ հետ լաւ յարաբերութիւններ ունենալը աւելի կարեւոր էր քան թէ հոն տեղի փոքրամասնութիւններուն ճակատագիրը: «Մոռցուած ազգ», կը կոչէր Ֆրիտեօֆ Նանսէն Հայերը, որոնց ապաստանած ազգակիցները Ազգերու Լիգայի պատուէրով կը խնամէր: Խարերայութիւնը մինչեւ օրերս կը շարունակուի:

Ներկայիս Թուրքիոյ մէջ ապրող 60.000 Հայեր մեծամասնութեան մէջ ձուլուելու եւ կրօնափոխ ըլլալու վտանգին ենթակայ են: Շատեր դեռ արտասահման կ'ապաստանին: Թուրքիոյ սահմանադրութեան վրայ գտալի է համայն թրքական դրօշմը:

Հայ զինուորներ իրենց պետերուն եւ ընկերներուն կողմէ կ'անհանդստացուին եւ սպառնալիքներու ենթակայ կ'ըլլան: Զրոյց կայ թէ ոմանք վիրաւորուած եւ նոյնիսկ սպաննուած են: Թուրքիոյ Հայերու ներկայացուցիչները կը զգուշանան նման ճնշումներու մասին խօսիլ, բան մը որ արտասահմանը ապրող իրենց ազգակիցներուն համար ըմբռնելի է. 1980-ի զինուորական հարուածէն ի վեր համայնքի ներկայացուցիչներ եւ հոգեւոր հովիւներ յաճախ կամայականօրէն ձերբակալուած եւ տանջանքի ենթարկուած են:

ՄԱԿ-ի, Աշխարհի Եկեղեցիներու Խորհուրդի եւ Եւրոպական Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբի նման միջազգային կազմակերպութիւններ միայն 1983-ին սկսան հայկական ցեղասպանութիւնը պախարակել: Թուրք կառավարութիւնը հակաճառել սկսաւ եւ այդ մարզին մէջ յատկապէս Արեւմտեան - Գերմանիոյ մէջ յաջողութիւններ ձեռք ձգեց: Դեռ անցեալ տարուան Ապրիլին Պոնի Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը Թուրք կառավարութեան խնդրանքին ընդառաջելով Հայերու եւ անոնց շարունակուող ճնշումին նուիրուած գիտաժողով մը արգիլել փորձեց:

Թուրքիա պէտք է վերջապէս իր անցեալը պարզաբանէ, որպէսզի Հայերը արդարութիւն վայելեն: Ան իր պատմութեան ամենամութ էջը ցայսօր չէ կրցած յաղթահարել: Լռել հասկնալի անկարելի է, բայց Թուրքերը իրենց ոճիրները քօղարկելու փորձերէն պէտք է հրաժարին: Իրենց ներկայ կեցուածքով՝ քաղաքական գործիչները անցեալի ոճրագործներուն հասկացողութիւն, իսկ զոհերուն արհամարհանք ցոյց կուտան: Եւ այս ընթացքով երկրին վարկը կը նսեմացնեն:

Թուրքիա ներկայիս առնուազն վերապրողներուն յետնորդներուն եւ միւս ճնշըւող փոքրամասնութիւններուն հանդուրժողականութիւն ցոյց պէտք է տայ եւ անոնց մշակութային ինքնավարութիւնը յարգէ: Այն իրաւունքները որոնք Անգարայի քաղաքական գործիչները՝ իրաւացիօրէն Գերմանիոյ մէջ ապրող Թուրքերուն համար կը պահանջեն, նախ եւ առաջ այն ժողովրդային զանգուածին պէտք է շնորհեն որ նախադարեան ժամանակներէ ի վեր իրենց երկիրը կ'ապրի:

Ոչ թէ միայն Թուրքիան, այլ՝ նաեւ համայն աշխարհը պէտք է յիշէ հայկական ցեղասպանութիւնը: Հակառակ պատգային բոլոր անոնք որոնք Եթովպիոյ, Աֆղանիստանի եւ կամ Արեւելեան Թիմորի մէջ լման ազգեր՝ բռնագաղթի ենթարկելով, արտեր քայքայելով եւ կամ ուղղակի սպանդներով բնաջնջել կ'ուզեն, քաղաքացիութիւն... Ջախջախուած կ'ըլլան: Հայաստանի մէջ ի գործ դրուած չարագործութիւնները յիշատակ յիշել կրնայ մեր օրերու բռնաւորներուն դիտել տալ թէ ցեղասպանութեան պարագային դժախրտ մոռացում գոյութիւն չունի:

Ե. ԿԱՄԻԴԵԱՆ

«ՇՈՐ ԵՒ ՇՈՐՇՈՐԸ» 60 ՏԱՐԵԿԱՆ

1926-ին մեծանուն բեմադիր Համօ Բեկ-Նազարեան հանդիսատեսին յանձնեց հայկական առաջին շարժանկարի կատակերգութիւնը՝ «Շոր եւ Շորշոր»ը:

Արտասովոր է անոր ստեղծումի պատմութիւնը: Այս ուրախ ժապաւէնը կատակով ծնած է:

1926-ի ամրան, երբ արդէն պաստառի վրայ էր «Նամուս»ը, աւարտած էին «Զարէ»ի նկարահանումները, դեռ բաւ.

...կան ժամանակ կար մինչեւ աշուն, եւ ...խումբը գործ չունէր ընելիք: Եւ ահա ...արտադրութեան տնօրէն Դանիէլ Դզնունի ...կառաջարկէ Համօ Բեկ-Նազարեանին ...մնացած 10-15 օրերու ընթացքին ...ժապաւէն մը ստեղծել: Աշխատանոցը ...նիւթական ծանր վիճակի մէջ էր:

Բեմադիրը առաջարկը ընդունեցաւ որպէս կատակ: Ո՞վ կրնար ընդամէնը երկու ...շաբթուան մէջ ժապաւէն ստեղծել, երբ ...լիամետրաժ ժապաւէնին համար առնուազն ...տարի մը պէտք կ'ըլլար: Այդպէս ...պատասխանելով Դզնունին կը հեռանայ Բեկ-Նազարեանը:

...Փացի գրադարան եւ սկսայ գիրքերը ...քրքրել, - իր յուշերուն մէջ կը պատմէ ...բեմադիրը: - Չեմ գիտեր որքան ժամանակ անցած կ'ըլլայ փնտռելու պատճառին յարմար ստեղծագործութիւն մը, ...եթէ գրադարանավարուհին չառաջարկէր ...ինծի կարդալ գրող Մ. Բաղրատունիի (Փալանդուզ) - Մկօ՝ «Շոր եւ Շորշոր»ը:

Առանձին բովանդակութիւն մը չունի ...այդ պատմուածքը, հեղինակը կը ծաղրէ ...խաղամոլ աշտարակցիները, որոնք ...կը հաւատան ստահակներու գոյութեան ...եւ սարսափ կը տարածեն ամէնուր: Եւ ահա, երկու աշտարակցիներ, չափէն ...աւելի խմելէ յետոյ, կ'իյնան արկածներու մէջ:

Ամբողջ գիշերը կ'աշխատի Բեկ-Նազարեանը եւ առաւօտուն բեմանկարը կը ներկայացնէ Դզնունիին: Իսկ յաջորդ օրը «Շոր եւ Շորշոր» կատակերգութեան բեմանկարը կը հաստատէ լուսաւորութեան ...ժողկոմ Ասքանազ Մռաւեանը, որ միաժամանակ աշխատանոցի գաղափարական-գեղարուեստական ղեկավարն էր:

Բեկ-Նազարեան բեմանկարը գրելու ընթացքին նկատի ունէր ներկայ դերասանները. նկարահանող խումբին մէջ էին Համբարձում Խաչանեան, Տիգրան Շամիրխանեան, Բագրատ Մուրատեան, Գրիգոր Աւետեան, Արամ Ամիրբեկեան:

Աշխատանոցի բակը կը հաւաքուին բոլորը ու կը բեռցնեն աւանակները. ինքնաշարժեր չկային դեռ:

Եւ ահա զուարթ խումբը բեմադիրի գլխաւորութեամբ ճամբայ կ'իյնայ դէպի ...ծանօթ այգիները:

Տասնըմէկ օրուան տատասպանքէն ետք ժապաւէնը նկարահանուած էր ու կազմուած:

«Մենք մեկնեցանք Մոսկուա, ուր անմիջապէս ժապաւէնը գնուեցաւ կինոպրոկատի կողմէ եւ որուն փոխարէն առ հաշիւ 10 հազար ռուբլի ստացանք, - իր յուշերուն մէջ կը գրէ բեմադիրը: - Մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ բաւական եկամուտ ապահովեց աշխատանոցին: Այդ տարիներուն մենք նիւթական միջոց կը ստեղծէինք գեղարուեստական ժապաւէն նկարահանելու համար:

...զուարճալի ու հետաքրքրական ...դէպքեր տեղի ունեցան նկարահանման ...օրերուն, արտասովոր եւ անհաւատալի դէպքեր, ինչպէս մեզի, այնպէս նաեւ առհասարակ ժապաւէնին համար: Նկարահանումներու ընթացքին դերասաններէն շատեր կ'իյնային գետը, նոյնիսկ մէկ քանին քիչ մնաց խեղդուէին: Ջրաղացքարին վրայ երկար շրջելէն Համբարձում Խաչանեան ու Արամ Ամիրբեկեան իրենց գիտակցութիւնը կորսնցուցեր էին, իսկ ջրաղացքարի շարժումը չէին կրնար կեցնել: Դերասանները կը գոռային, օգնութիւն կը կանչէին: Բաւական երկար տանջուելէ ետք միայն կարելի եղաւ զանոնք ազատել այդ տհաճ վիճակէն: Իսկ Վարդանի դերակատար Աւետ Աւետեան կ'իյնայ ջուրի արագ հոսանքին մէջ եւ կը կորսնցնէ գիտակցութիւնը: Ի վերջոյ, միայն ձկնորսները կը յաջողին փրկել զայն»:

Ահա այսպէս նկարահանուած է հայկական շարժապատկերի առաջին կատակերգութիւնը: Բեմադիրն ու դերասանները յանպատրաստից կը զարգացնէին գործողութիւնը. այնքան ժամանակ չունէին նախօրօք մտածելու այս կամ այն տեսարանի շուրջ:

Բեկ-Նազարեան «Շոր եւ Շորշոր» ժապաւէնը անուանած է իր «ապօրինի զաւակը»: Ան մեծ յաջողութիւն ունեցաւ, ցուցադրուեցաւ միութենական պաստառներու վրայ: Համբարձում Խաչանեանն ու Տիգրան Շամիրխանեանը նոյնիսկ կը համեմատէին, կը շփոթէին Փաթ ու Փաթաշոնի հետ:

60 տարի անցեր է այդ օրերէն, սակայն հայկական շարժարուեստի կատակերգութիւններու այդ առաջնեկը այսօր եւս կը դիտուի նոյն հետաքրքրութեամբ եւ կը ստիպէ հանդիսատեսը լիաթոք ծիծաղիլ:

ԳՈՀԱՐ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԶՈՅԳ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Յունիս 21-ն էր: Կէսօրէ վերջ ատրճանաբար կը լեցուէր Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի սրահը հատատուութեան մանկապարտէզի աշակերտներու ծնողքներով ու բարեկամներով: Ժամը 15-ին դպրոցին կրթական յանձնախումբի նախագահ տոքթ. Սերժ Սիմոնեան հանդէսը բացաւ, ներկաներուն ուղղելով բարի գալուստի խօսքեր, ուսուցչական կազմին՝ շնորհաւորական խօսքեր եւ շնչտեց դպրոցին լաւ մակարդակի մէջ ըլլալը: Կոկոն եւ ծաղիկ դասարանի աշակերտներու կողմէ ներկաները ունկնդրեցին երգեր եւ արտասանութիւններ, որոնք մեկնարանուեցան այնպիսի ոգեշնչումով, որ ունկնդրողի սիրտը լեցուցին գոհունակութեամբ եւ ոգեւորութեամբ: Արտասանելու եւ երգելու կարգը ծիլ եւ բողբոջ դասարաններունն էր: Կախարդիչ, հմայիչ եւ յուզիչ պահն էր: Կարծես մէկական թիթեռնիկներ, կամ գարնան հոտաւէտ ծաղիկներ, անոնք շարուած էին բեմին վրայ: Ոմանք եռանդով կ'երգէին, մի քանիներ, իրենց ծնողքները կը փնտռէին ներկաներուն մէջէն, ուրիշներ ալ յուզուած, լալագին կ'արտասանէին: Գեղեցիկ էր տեսարանը, երեսունէ աւելի սիրուն մանուկներ, հայկական աչքերով: Իրենց ելոյթներով, ներկաներուն տրամադրութիւնը հասցուցին գագաթնակէտին: Կոկոն դասարանի աշակերտները դարձեալ բեմին վրայ երեւցան ու պարեցին «թաղիկ»ներու պարը որ սորվեցուցած էր իրենց տեղացի ուսուցչուհին, որմէ վերջ ծաղիկ դասարանի մանչերը ներկայացուցին «Սասունցի Դաւիթ»ը: Մանչերէն մէկը խօսնակ էր, կը պատմէր պատմութիւնը, իսկ անդին «Մհերան» իր ոչխարները կը տանէր արածելու... եւ այսպէսով ներկաներուն ցոյց կուտային իրենց մայրենի լեզուի պաշարը:

Բողբոջ դասարանի մանչերը ելոյթ ունեցան մարզանքով մը, որ վերջացաւ մանչերէն իւրաքանչիւրը բարձրացնելով խաւաքարտ մը, որ կը կրէր հայերէն տառ մը, որոնցմով կազմուեցաւ «Հայ դպրոց» բառերը որ արժանացաւ բուռն ծափահարութեան: Իսկ բողբոջ դասարանի աղջիկները պարեցին «Լուացարարուհի»ներու պարը որ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեց սրահին մէջ: Ծաղիկ դասարանի աշակերտներու արտասանութիւնները եւ բողբոջ դասարանի երկու աշակերտուհիներու երկխօսութիւնը խանդավառեց ներկաները, որոնք մայրենի լեզուով եւ հայկական շեշտերով արտասանեցին: Անոնց յաջորդեց բողբոջ դասարանի չորս աշակերտներու կողմէ կատարուած ներկայացումը «Բարեկամն ու Թշնամին»: Մուկ մըն էր որ իր գաւկին կը սորվեցնէր զգուշանալ կատուէն որ իրենց Թշնամին էր, եւ չվախնալ աքլորէն որ իրենց բարեկամն էր: Երախաները շատ լաւ կատարեցին իրենց դերերը, եւ անով փաստեցին թէ իրենք վրայ ծանօթ են իրենց բարեկամ կենդանական աշխարհին: Հանդէսի հայկական բաժնի վերջին ելոյթը, ներկայացուեցաւ ծաղիկ դասարանի աղջիկներու կողմէ, որոնք ներկայացուցին Աւետիք Իսահակեանի «Ազգային Երգ»ը եւ ցոյց տուին թէ իրենց հոգիին մէջ կը բարձրանայ սէրը դէպի իրենց մայրենին, եւ թէ անոնց սրտերը կը բաբախեն հայօրէն: Այս բոլորէն վերջ նկատեցինք թէ մանկապարտէզի մէջ երախան անկաշկանդ կը սորվի շատ մը բաներ եւ կը ստանայ հայեցի դաստիարակութիւն: Հայկական բաժնի աւարտին, կոկոն եւ ծաղիկ դասարանի աշակերտները մեզի ցոյց տուին իրենց տեղական լեզուով գիտցածները, Ֆրանսերէնի ուսուցչուհիին սորվեցուցած երգերով, արտասանութիւններով եւ ներկայացումով մը, որմէ ետք մրցանակ բաշխուեցաւ քանեերկու աշակերտ-աշակերտուհիներուն:

Յաջորդ օրը, Կիրակի, Յունիս 22-ին, տեղի ունեցաւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի միօրեայ դպրոցի հանդէսը: Դարձեալ սրահը լեցուն էր ծնողքներով եւ բարեկամներով: Հանդէսը սկսաւ աշակերտներու կողմէ երգուած երեք խմբերգներով որոնց յաջորդեցին արտասանութիւններ, որմէ վերջ բեմ բարձրացան երեսուն եւ ութ աշակերտներ եւ «Այրուբեն»ը վերնագրով արտասանեցին այբբենական հերթականութեամբ սկսող քառեակներ եւ այսպէսով ներկաներուն յիշեցուցին մեր պատմութեան ընդհանուր գիծերը եւ հասան մինչեւ այսօրուան մեր բաժնուած հայրենիքը, գովաբանեցին մեր հայրենի աշխարհի բնութիւնը, խօսեցան մեր դրագէտներու եւ Մեր մեծ երաժիշտներու մասին եւ այսպէսով դարերու ձայներն ու գոյները արթնցուցին ներկաներու հոգիին մէջ: Յետոյ ներկայացուեցաւ մի քանի երկխօսութիւններ որմէ վերջ խումբ մը աղջիկներ «քոչարի» պարեցին եւ խանդավառութեան ալիք մը ստեղծեցին սրահէն ներս: Խումբ մը աշակերտներ ներկայացուցին Յով. Թումանեանի «Շունն ու կատուն» որ հարազատ մեկնաբանութեամբ կատարեցին իրենց դերերը եւ հաճելի անակնկալ մը բերին ծնողքներուն: Վերին կարգի աշակերտուհիներ ապրումով եւ հաղորդական շեշտով արտասանեցին Վահագն Դաւթեանի «Կարօտ»ը, «Բայց ծնուեցի»ն, Ռուբէն Զարդարեանի «Հայրենիքս կ'ուզեմ ես»ը, երկխօսեցին Յով. Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղր»ը: Վերջին բեմ բարձրացողը եղաւ Տալիտա Պատոլեան որ այնքան ապրումով արտասանեց Շահան Շահնուրի «Պճեղ մը անոյշ սիրտ»ը որ ներկաներուն սրտերը հալեցուց, հոգիները տաքցուց, եւ շատերուն աչքերը լեցուեցան արցունքով եւ այսպէսով անոնց հմայքով շրջապատուած պահեր ապրեցուց:

Զոյգ հանդէսներու վերջաւորութեան բեմ հրաւիրուեցաւ գաղութիս հոգեւոր հովիւ, Հայր Ներսէս Բապուճեան, որ իր գնահատանքը յայտնեց ուսուցչական կազմին, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, եւ յիշեց Խ. Աբովեանի խօսքը թէ ազգը պահողը իր հաւատքը եւ լեզուն է, անդրադարձաւ հայ լեզուի անհրաժեշտութեան, թէ ան կը պահէ մեր ցեղային ինքնուրոյնութիւնը եւ հայկականութիւնը եւ եզրակացուց ըսելով թէ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը լծուած է հայերէն լեզուի ուսուցման առաքելութեան, եւ թէ գաղութը անհրաժեշտ է որ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս զօրավիգ կանգնի անոր:

Ապա Հայր Սուրբի պահպանիչով փակուեցաւ հանդէսը:

Նշենք նաեւ որ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի աշակերտ աշակերտուհիներ որոնք պաքալորէայի քննութեան մասնակցեցան, յաջողեցան: Ասիկա կը վկայէ թէ դպրոցի պատասխանատուներուն եւ դաստիարակներուն կեանքի նպատակն է փառքուան հայ կեանքի տէրերուն՝ աճող սերունդի հայեցի դաստիարակութեան սուրբ գործը, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարգին դաստիարակեն իրենցմէ վերջ եկողները, ու հետեւաբար սերունդներու հայապահպանութեան հերթափոխութիւնը ապահովուի:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀՕՂՎԻՐՏԻՔ

ՎԱՐԴԱՆ ԳԱՍԻԿԵԱՆ

Մոնթօրսի հողին երկու կամ թերեւս քիչ մը աւելի (շրջակայքն ալ մէջը հաշուած) հայ խիկայէս ցանցառ գաղութը դժբախտութիւնը ունեցաւ իր շարքերէն առ յաւէտ կորսնցնելու իր հաւատաւոր, նուիրեալ ազգայիններէն մէկը՝ Վարդան Գասիկեան:

Ողբացեալը, որ դեռ այս Ապրիլ 24-ին, գիւղաւանին Մեռեալներու Յուշարձանին առջեւ կարճ խորհրդածութիւններ կատարեց, ինչպէս գրած էինք «Յառաջ»ին, օրին, ծնած էր Բալու, պատմական Բալահովիտ գաւառը, որ կը ներկայացնէր Մեծ Հայքի Չորրորդ Հայք նահանգը, Արածանիի (Արեւելեան - Եփրատ) եւ անոր աջակողմի վտակ Պաղիի (Փերի Սու) միախառնուելավայրին: Առանց մանրամասնելու ըսենք, թէ Թուրքերը Բալահովիտ հաստատուեցան, զայն գրաւեցին ԺԶ. դարէն սկսեալ:

Մտերմական հանդիպում - խօսակցութիւններու ընթացքին կը սիրէր յիշեցնել մեզի, թէ շրջանը անսպառ ամրոցներ ունէր: Լեռ մը իր բերդով Մեսրոպ Մաշտոց: Գիտեն, թէ ոչ, Մեսրոպ եօթը օր մեր կողմերը մնաց եւ հայրենի տառերը ամբողջացուց:

- Եօթը օր, թէ եօթը շաբաթ, ո՞վ ըսաւ:

- Մի ծիծաղիր, մեր լեռն ու բերդը այդպէս կը կոչուէին:

Այս տողերը գրելու առիթով կը թղթատեմ Հայկական Սով. Հանրագիտարանը, կը կարդամ, - ըստ Վարդան պատմիչի, լեռն կոչուել է Մեսրոպ Մաշտոցի անունով, որովհետեւ վերջինս բերդում մնացել է եօթ շաբաթ եւ լրացրել է հայերէն այբուբենի տառերը:

Ուրեմն ճիշդ է՝ խրողութեան կամ աւանդութեան փոխանցումով:

Այլ առիթներով կ'ըսէր հպարտութեամբ, թէ հերոսաբար դիմադրեր են 1895-ի համիտեան ջարդարարներուն դէմ, նաեւ Մեծ Եղեռնի օրերուն, Թուրքերու ի գործ դրած Հայկական ցեղասպանութեան ժամանակ:

Ծնած 1906-ին, որբացած փոքր տարիքէն, կ'աւելցնէր. -

- Եթէ մեր ուղածը ունենայինք, անոնց մուխը կը մարէինք:

Որբ, Քորֆու, ամերիկեան որբանոցը, ապա 1922-ին կ'ապաստանի Ֆրանսա, նախ Մարսէյլ, քիչ ետք Պարժօլ, Վառ նահանգը, կաշիի խաղաղորդարան:

Հայկական ընտանեկան բոյնը կը հաստատէ 1930-ին:

Վերջապէս՝ Մոնթօրու 1939-ին:

Զաւակներ, թոռներ, յաջորդարար:

Մինչեւ հաւատարիմ ընթերցող եւ ուղեկից «Յառաջ»ի կը մնայ հաւատարիմ իր հայու եւ դաշնակցականի գաղափարախօսութեանց:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նիսի Հայոց Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, Յուլիս 1-ին, Երեքշաբթի յետ - միջօրէին: Ողբացեալին հայեցի, հայրենաբոյր եւ ազգանուէր նկարագիրին մասնանշումը կը կատարէ՝ օրինակ այլոց, շրջանիս Հոգեւոր Հովիւը Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան:

Ապա՝ Մոնթօրու, ուր Հայերու կողքին գիւղաքաղաքի Ֆրանսացիներ ծաղկեպսակներով եւ իրենց ներկայութեամբ, շրջանին Ֆրանսացի քահանային, ընկերակցութեամբ մեր Վարդապետին, վերջին հրաժեշտը կուտան մեր անմոռաց Վարդան Գասիկեանին, ընտանեկան դամբանին առջեւ:

Ժ. Մ.

«ԱԼԻՔ» 4 ԷՋԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Ծանօթ է, որ «Ալիք» Մայիս 17-էն ի վեր 6 էջի վերածուած էր փոխան 8-ի: Այս երեւոյթին արձագանգած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 28-ի մեր թիւով, արտատպելով այդ առթիւ գրուած խմբագրականը, ուր որպէս գլխաւոր պատճառ կը նշուէր թուղթի տագնապը:

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ Յունիս 28-ի իր թիւով, նոր յայտարարութեամբ մը կը յայտնէ, թէ այդ օրուընէ սկսեալ «Ալիք» իր էջերուն մէջ նոր կրճատում մը կը կատարէ լոյս տեսնելով 4 էջով:

Ստորեւ՝ յիշեալ ծանուցումը. -

«ԱԼԻՔ»Ի ԷՋԵՐԻ ՆՈՐ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԹԻՒ

Մեր 17 Մայիսի խմբագրականով յարգելի ընթերցողներին բացատրութիւն էինք տուել թղթի տագնապի բերումով թերթիս էջերը 8-ից 6-ի իջեցնելու իրողութեան մասին:

Արդ, նկատի ունենալով, որ յիշեալ տագնապը գնալով աւելի սուր կերպարանք է ստանում, եւ որը ինչպէս նշել էինք հետեւանք է Իրանի թշնամիների կողմից երկրին պարտադրուած տնտեսական դժուարութիւնների, որոշում կայացուեց այսօրուանից սկսած, ժամանակաւորապէս «Ալիք»ի էջերի մէջ նոր կրճատում կատարելով՝ նրա շաբաթական չորս օրերի համարները լոյս ընծայել 4 էջով:

Վստահ ենք, որ Իրանի ժողովուրդը ինչպէս որ յաղթահարեց մեծապետական ուժերի կողմից իր դէմ նիւթուած բոլոր նենգութիւնները, այս անգամ եւս դիմագրաւելով տնտեսական դժուարութիւնները, ի դերեւ կը հանի նրանց միջոցով կազմակերպուած այս դժուարութիւնները:

Իրանահայութիւնը որպէս մէկ բաղկացուցիչ տարրը Իրանի բնակչութեան, ինչպէս միշտ, այսօր եւս պիտի շարունակի իր բոլորանուէր ու անվերապահ մասնակցութիւնը բերել Իրանի դէմ ծրագրուած դաւադրութիւնների չէզոքացման գործին:

Գալով «Ալիք»ին (լինի 8 կամ առժամեայ ներկայ 4 էջով), որպէս հարազատ ներկայացուցիչը Իրանահայութեան, բաց նախկինի շարունակելու է իր ծառայութիւնը Իրանին եւ Հայութեանը, այն խոր համոզումով, որ ապաւինած մեր ժողովրդի բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւններին՝ ոչ միայն կը գոյատեւի, այլ անցկացնելով ստեղծուած տագնապի շրջանը, մօտ ապագայում պիտի կարողանայ վերականգնել իր նախկին ծաւալը եւ նորանոր նուաճումներ արձանագրել:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Քերովբէ Քէլէշեան,
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կուտլուճեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մանուկ Զամատեան
զաւակներն ու թոռները (Սելանիկ),
Պ. Մնակ Զամատեան,
Պ. Ժան Զամատեան,
եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՔԵՐՈՎԲԷ ՔԷԼԷՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Վարդենի Զամատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 8-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յուլիս 11, ժամը 10·30-ին, Խիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Խիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՆՊԱՍՏ ՇԱՐՎԻՕՅԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Յուլիս 13, Կիրակի, ժամը 12·30-էն մինչեւ 22·30:

1. - Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:
2. - Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
3. - Ջանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց.
4. - Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
5. - Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
- ՆԱՐԵԿ -
նուագախումբի

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

Վերամուտ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան 2000 Ֆ.:

×

Մարսէյլէն, խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Պ. Պ. Պաղտասար Տիրատուրեան եւ Մ. Թաշճեան 300 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արմինէ Խաչեան իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Կարպիս Խաչեանի եղբօր աղջկան՝ սիրելի Վիքի Սերճանեան - Խըտըշեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հռիփսիմէ Գնեազեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ Տիկին Ժիւլիէթ Զըպուքճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի լիբանահայ տղոց ճամբու ծախքի ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կառկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան.-

Խաչերեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Ազատնի Ծըլլըգեան 50, Սիրվարդ Նէվշէհիրեան 200, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Ենովքեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Ենովքեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայկուհի Պօյաճեան եւ զաւակները 100 Ֆ.:

Սիմոնեանի պսակին առթիւ. - Ժիրայր Փօսթուօղլու 200 Ֆ.:

Վարդուհի Թադէոսեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Գուրգէն եւ Անահիտ Սանվանեան 500 Ֆ., 500 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին, 500 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, 500 Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցին, Պերճ Կարապետեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր եւ Սիլվի Բարաքեան 400 Ֆ., Վարուժան Պօղաճեան 500, Տիկին Մաքրուհի Ունճեան 200 Ֆ., 100 Ֆրանք Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժագ Վարժապետեան 200, Տիկին Մարլէն Եավէր եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Պարսանեան 100, Տէր եւ Տիկին Յարութեան 100, Տիկին Ազնիւ Թէլլէր 200 Ֆ., 100 Ֆ. Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Նիկողոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Իսահակ Պէրպէրարգիսեան 200 Ֆրանք Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Սիսակեան 200 Ֆ., 200 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 100 Ֆ., Տիկին Մատլէն Էօքսիւզեան 100 Ֆ. 100 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 300, Տիկին Պոլոյեան 100 Ֆ., Տիկին Անժէլ Ակինեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Գույումճեան 200, Պ. Ներսէս Արզումեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Աչճըպաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Աթոյեան 250 Ֆ., 150 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Միութեան, Տէր եւ Տիկին Թուզլաճեան 500, 500 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Րոպէր Սիսակեան 200, Տէր եւ Տիկին Հարունեան 200 Ֆ., Տիկին Էլիզ Ջրբաշեան 300 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 100, Տէր եւ Տիկին Պաժան 100, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեան 100 Ֆ., 100 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն 250, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 200 Ֆ., 300 Ֆրանք ՄԻՔԱՄ-ին, Տէր եւ Տիկին Տէլիպօյաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Պապայեան 100, Տէր եւ Տիկին Պարոնեան 100 Ֆրանք Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր - Պօղոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Շէյլէքեան 100 Ֆ., 100 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տիկին Սոֆի Անտրանեան 100, 200 Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Քիւրքճեան 100 Ֆ. 400 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, Տիկին Գոհար Քիւրպաթեան 100, Տէր եւ Տիկին Զիրեքեան 100 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին:

VARTAVAR

FETE POPULAIRE ARMENIENNE
Dans un domaine privé, à une trentaine de kilomètres de Paris, dans la forêt de Moussy-le-Vieux

DIMANCHE 13 JUILLET

Trajet :

Porte de la Chapelle prendre l'autoroute du nord, puis direction Soissons. Sortir à Dammartin.
A environ 1 kilomètre de Moussy-le-Vieux, l'itinéraire sera fléché.
Pour les personnes sans moyen de locomotion, un service de ramassage est prévu au métro Porte de la Chapelle à 10 heures.

Khorovadz et vin à volonté

TOMBOLA : Nombreux lots

— MUSIQUE — CHANSONS — DANSES ARMENIENNES —

FRAIS DE PARTICIPATION : 80 F.
GRATUIT POUR LES ENFANTS DE MOINS DE 10 ANS

LES BILLETS SONT EN VENTE AUPRES DES MEMBRES DU CSMNA ET AU POINTS DE VENTE SUIVANTS :

THYN'S VIDEO CLUB : 29 bis rue Etienne Dolet - Alfortville — Tél. 43 75 59 56
ALIMENTATION CHAHINIAN : 30 rue Emile Zola - Alfortville — Tél. 43 76 29 38
RESTAURANT CAUCASE : 99 bis ave. de Verdun - Issy-les-Moulineaux — Tél. 46 38 96 30
BOUCHERIE MANISSIAN : 65 bd. Rodin - Issy-les-Moulineaux — Tél. 46 42 36 60
LIBRAIRIE PALOUYAN : 9 rue de Trévise - Paris 9e — Tél. 45 23 24 97
HAY DISC : 35 rue Lamartine Paris 9e — Tél. 48 78 22 79
SEVAN TRAITEUR : 4 rue Lazare Carnot - Clamart — Tél. 46 42 16 07
PRODUITS ORIENTAUX VAROUJ : 49 Grand rue C. de Gaulle - Asnières — Tél. 47 93 64 02
EPICERIE SARAFIAN : 31 ave. A Rodin - Meudon — Tél. 45 34 13 45

COMITE SARDARABAD
DU MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN

TRANSTOURS — **UCFAF**

DU 7 JUIN AU 21 JUIN
6890 + Visa 100 F.

PARIS — KIEV — EREVAN — MOSCOU — PARIS
(Voyage - pension complète - programme touristique - transferts aéroports)
— SANS SUPPLEMENT, NI SURPRISE —
Hôtels 1ère Classe, Assurances U. A. P.

EXCURSIONS : Etchmiadzine - Garni - Zvartnotz - Sevan - Ochagan - Gueghart - Hripsimé.

ETABLISSEMENTS CULTURELS : Madenataran - Musée de la Révolution - Galerie d'Art National - Panthéon arménien - Observatoire de Burakan.

TRANSTOURS
25, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42. 61. 58. 28

Permanence pour Inscriptions et Renseignements
Les Lundi - Mercredi - Vendredi - Samedi, de 16h à 18h30 auprès de — Mme. AGHAVNI KARNIGUIAN, parlant arménien et français.

PROCHAINS VOYAGES

PARIS

10 Août - 24 Août
Paris - Leningrad - Erevan - Moscou
Paris **7350 + Visa**

6 Septembre - 19 Septembre
Paris - Kiev - Erevan - Moscou - Paris **6910 + Visa**

2 Octobre - 16 Octobre
Paris - Moscou - Erevan **6170 + Visa**

Pour **MARSEILLE** s'adresser à l'U.C.F.A.F. - 65, rue Gambetta 13001 MARSEILLE

9 Août - 22 Août
Marseille - Moscou - Erevan - Moscou - Marseille **7150 + Visa**

6 Septembre - 19 Septembre
Marseille - Moscou - Erevan - Moscou - Marseille **7150 + Visa**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
11
VENDREDI
11 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.267 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.267

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՒՄԲԱՓՈՐՁՈՎ ՄԸ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅՈՒԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ, 22 ՎԻՐԱՒՈՐ, ԵՐԿՈՒՔԸ՝ ԾԱՆՐ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՎՐԴՈՎՈՒՄ

Ոչ ոք կրնայ արդարացնել անարդարանալին : Ձի բաւեր չափազանցուած կամ անտեղի ոստիկանական քննութեանց դէմ ըլլալ, վրդովիլ երբ «պավիոն»ներ կը պատահին, բնական նկատելու համար հաւաքական սպանութիւններ : Արդարեւ, Չորեքշաբթի օրուան անմնախընթաց ոճրափորձը, վատ արարք մըն է, որ վրդովեց բաղաքական բոլոր հոսանքները :

Յուլիս 9-ին, ժամը 16-ին է, որ Շաթըլէի (Քէ տը Ժէվր) աւագակութեան գլխաւոր ոստիկանական ջոկատին կեդրոնատեղին կը ցնցուէր զօրաւոր պայթումով, հետեւանք տասը քիլոնոց ռումբի մը, որ կը պայթէր 4-րդ յարկը : Մէկ մեռեալ, 54 տարեկան ոստիկան մը, 22 վիրաւոր, որոնց մէջ երկու ոստիկան ծանրօրէն վիրաւորուած էին Հինգշաբթի առաւօտ եւ ոչ մէկ յոյս կար որ փրկուէին : Մինչեւ Հինգշաբթի ցերեկ, ոչ ոք տէր եղած էր արարքին, թէեւ բոլորը Աքսիոն Տիրէքթի կը տեսնէին : Ոճրափորձէն անմիջապէս ետք, կէս ձգելով Ազգ. Ժողովի նիստը, Քէ տը Ժէվր կը փութային Նախարարապետն ու Ներքին նախարարը : Վերջինս «վատ մարդասպանութիւն» կ'որակէր արարքը որ կը դէէ կ'անցնի ամէն յանդգնութիւն, մինչ Փասքուա վրդովումէն եւ մխրճուածութենէն ետք կ'ուզէր նաեւ այլ պատգամ մը արտայայտել, երբ կը շեշտէր. «Կը յուսամ որ ամէն մարդ խղճի իր թեթեւութիւնը կը կատարէ» : Ներքին նախարարը կ'ակնարկէ մեդիաներուն, որոնք քանի մը օր առաջ, Շաբաթ օրուընէ ի վեր ոստիկանութեան դէմ իրենց տարած բուռն պայքարով մէջ ըմբռնելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին, որու հետեւանքը՝ այս պիտի ըլլար : Հարցն այն է, որ բոլոր անոնք՝ ըլլալով, խօսնակ, թղթակից, խմբագիր, որոնք վարկաբեկեցին ոստիկանութիւնը Շաբաթ վաղ առաւօտեան սպաննուած արաբ երիտասարդի պատճառով, յանկարծ բոլորն ալ ոստիկանապաշտ դարձան Հինգշաբթի առաւօտ, մէկը միւսէն աւելի համակամութիւն յայտնելով ոստիկանութեան հետ, մանաւանդ ջատագովելով պրիկատ տը ռէփրէսիոն տիւ պանտիթիզմը (ուր պայթեցաւ ռումբը), որ դատական ոստիկանութեան մէկ ընտիր ճիւղը կը նկատուի, որու մասնագիտութիւնն է յանցանքի վրայ բռնելը, յաճախ նաեւ կանխել աւազակները անչափահաս կորսուած տղոց կողմէ : Սպաննուած 54 տարեկան ոստիկանն ալ, որ կը պատրաստուէր հանգստեան կոչուելու, ժողովրդական դէմք մըն եղած է իր շրջապատին համար : Այս ամբողջը հետեւանքն են ընդհանուր մթնոլորտի մը : Ոչ ոք կրնայ ոստիկանութիւն պաշտպանել, երբ անոր անդամներէն մէկը, ապաւինելով իր պաշտօնին պաշտպանութեամբ կը կրակէ մէկուն վրայ, թէկուզ փախուստ փորձած, բայց մէկը՝ միւսը չարդարացներ եւ ընդհանրապէս ոստիկանութեան կամ ապահովութեան ուժերու դէմ, շատ զօրաւոր պոռացողները կ'ըլլան անոնք որոնք ոստիկանները օգնութեան կը կանչեն եթէ իրենց քիթին ծայրը արիւնի : Ամէն պարագայի մէջ, ինքնատիպ բան մը չէ հաստատել մեդիաներու ուժն ու դերը պէտքերու մէջ, դեր մը որ միշտ դրական չէ, դժբախտաբար :

× Լիոնէլ Ժոսփէն յայտնեց իր ամբողջական համակամութիւնը ոստիկանութեան հետ :

×

ՄԱՀԱՓՈՐՁ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հինգշաբթի առաւօտ է, Միւնիխի ճամբուն վրայ որ Զիմընս մեծ ընկերութեան գեկավարներէն մէկը կը սպաննուէր իր վարորդին հետ, երբ ծառի մը տակ զետեղուած հեռավար ռումբ մը կը պայթէր օդը հանելով իր գրահապատ Պէ - Էմ - ՏՈՒՊԼԸՎԷ-ն : 56 տարեկան Կարլ - Հայնց Պէքուրց նոյն ուղին կ'առնէր իր բնակարանէն աշխատավայրը, ընկերութեամբ «պաշտպան» հետեւորդ կառքի մը, քաջ գիտնալով որ ընտրեալ թիրախ մըն է Կարմիր բանակին խմբակին համար, քանի կը պատկանի Զիմընսի Թեքնիք, գիտամթերքի ճիւղին : Արարքին տէր եղած էր, տեղւոյն վրայ իսկ Կարմիր բանակի Մարա Քակոլ քոմանտօն, եօթը էջնոց յայտարարութեամբ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՏՈԼՖ ՀԷՍ, Հիթլէրի ծանօթ գործակիցը, որ 40 տարի է Շփանտաուի բանտն է (մինակը) արեւմտեան Պերլինի անգլիական հիւանդանոցը փոխադրուած է անցեալ օր : 92 տարեկան, Հէս սրտի թէ արեան շրջագայութեան հարցեր ունի : Խորհրդային արգելքին պատճառով, ցարդ ազատ չէր արձակուած :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԷՆ մէկն ալ — Մարսէլ Քարթոն — 62 տարեկան, հաւանաբար ազատ արձակուի այս օրերս, ըստ Պէյրութի անկախ Ան — Նահր թերթին : 9 պատանդներէն երկուքը (Անթէն 2-ի լրագրող) վերջերս ազատ արձակուեցան, կը մնան եօթը պատանդ : Մարսէլ Քարթոն Ֆրանսական դեսպանատան պաշտօնատարն էր, որ առեւանգուեցաւ 1985, Մարտ 22-ին :

ՁԵՐԲԱԿԱԼՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ հրամանագիր հանուեցաւ Իվ Շալիէի դէմ, ընկերվարական նախկին նախարար՝ Նուշիի գրասենեակին պետ, որ բաւական դրամաշորթութիւններէ ետք անհետացած է :

VENCE

MUSÉE CARZOU

Ինչպէս ծրագրուած, ապա՝ որոշուած էր, Գառզուի անունը կրող թանգարան մը ստեղծուեցաւ Վանսի մէջ (Ալփ - Մարիթիմ), որու պատուոյ քաղաքացին է նկարիչը :

Նախարարապետ եւ Փարիզի քաղաքապետ՝ Ժաք Շիրաքի հովանաւորութեան տակ եւ Մշակոյթի Նախարար Ֆրանսուա Լէոթարի նախագահութեան ներքեւ է որ կը կատարուի պաշտօնական բացումը, կիրակի, Յուլիս 13-ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՒՐԵՄՆ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՐ...

Կը խօսէի բարեկամի մը հետ : Գրող մըն էր, բանաստեղծ մը : Քսան տարի առաջ բաւական գործ արտադրած, նոյնիսկ գանոնք գիրքի մը մէջ ամփոփած էր : Բայց սա վերջերս շատ չէր արտադրեր : Անցեալին՝ լաւ բաներ գրուեցան իր մասին, իսկ հիմա իր անունը լուսանցքի վրայ կը մնար : Կարծես լքած էր գրականութեան կալուածը : Նորէն ալ գրականութեան մասին կը խօսէինք իրեն հետ : Աւելի ճիշդը՝ իր գրականութեան մասին : Աւելի ճիշդը՝ ինքն էր որ կը խօսէր իր գրականութեան մասին : Քսան տարի առաջ ինչե՞ր գրած էր, իր ամենագեղեցիկ բանաստեղծութիւնը ո՞րն էր, ինք ի՛նչ կը հասկնար գրականութիւն ըսուածէն, եւայլն : Կը խօսէր խանդավառ սիրով : Յայտնի էր որ իր մէջ դեռ չէր մեռած գիրի ու գրականութեան պաշտամունքը : Ես մտիկ կ'ընէի, բայց տխուր էի որովհետեւ մտիկ ընելով հանդերձ, մէկ կողմէ ալ կը մտածէի որ «մոռցուած» բանաստեղծ մըն էր ան : Այսօր քանի՞ հոգի կը յիշէր զինքը որպէս բանաստեղծ : Քանի հոգի կը բանար անոր միակ գիրքը եւ քանի մը էջ կը կարդար հոնկէ : Մոռցուած էր : Մոռցուած էր ո՛չ թէ տաղանդ չունենալուն համար : Տաղանդը կապ ունի՞ մոռացումի կամ միշտ յիշուելու հետ : Ի՛նչ տաղանդաւորներ կը մոռցուին կ'երթան, կամ ատոր փոխարէն ինչ անտաղանդներ կան, որոնց անուններն ու տափակութիւնները կը յեղյեղուին սեղաններու վրայ կամ մամուլի մէջ : Ո՛չ, տաղանդը կապ չունի մոռացումի հետ : Աշխատանքն է որ կապ ունի, յարատեւ ստեղծագործելը, բան մը ընելը, միշտ պատնէշին վրայ մնալն է որ կապ ունի : Ահա բանալին :

×

Անձնական փորձառութիւններս մէկ բան սորվեցուցին ինծի. որքան ատեն որ կը գրես, կը կարդան քեզ : Անմիջապէս որ կը լռես, կը մոռնան քեզ : Իրաւունք չունիս ըսելու որ անցեալի մէջ շատ բան տուած ես : Իրաւունք չունիս ըսելու. բացէք հին մէկ գիրքս ու կարդացէք : Հինը կարդացուած է : Կամ նոյնիսկ եթէ չէ կարդացուած, հինը հինին մէջ մնացած է : Տխուր է, բայց այսպէս է : Միշտ նորը պիտի տաս, որպէսզի մարդիկ յիշեն որ գոյութիւն ունեցած ես եւ գոյութիւն ունիս :

Քիչ անգամ պահարանէ մը, թղթածրարէ մը, գիրքի մը էջերուն մէջէն դուրս կը բերեմ հին գործերս : Բայց երբեմն կը պատահի : Այս կամ այն առիթով մէջտեղ կը հանեմ հին պատմուածք մը, յօդուած մը, ճանապարհորդագրութիւն մը : Կը կարդամ ու կը զարմանամ : Թուականին կը նայիմ : Կը յիշեմ այն շրջանը որու ընթացքին գրած էի այդ գրութիւնը : Յետոյ ես ինծի հարց կուտամ թէ այսօր քանի՞ հոգի կը յիշէ զայն : Այս անդրադարձումը ամէն հեղինակի ցաւ կը պատճառէ :

Բայց ինչպէ՞ս ուզեմ որ ուրիշներ յիշեն, երբ ես անգամ մոռցած եմ հին գործերս : Ի՞նչպէս ուզեմ որ ուրիշներ յաճախ պահարաններէ դուրս բերեն հին գրութիւններս, երբ ես անգամ այնքան ցանցառ կերպով կ'ընեմ այդ բանը : Քիչ, շատ քիչ մարդիկ պահարաններէ դուրս բերել ու կարդալ կը սիրեն, նոյնիսկ եթէ բաներ մը պահած են պահարաններու մէջ : Հեղինակ մը, եթէ կ'ուզէ ապրած մնալ, պէտք է ապրի հրապարակներու վրայ ու օրուան մամուլին մէջ, եւ ո՛չ թէ պահարաններու ու գրադարաններու խորը :

Ինչ որ գրած եմ անցեալին մէջ, ապագայ մարդոց կը պատկանի, կը մտածեմ երբեմն յուսահատօրէն, այսօրուանները պիտի չկարդան զանոնք : Այսօրուանները նոր գործ կը սպասեն : Քսան տարեկան երիտասարդ մը պիտի չուզէ կարդալ գիրք մը զոր գրած եմ քսան տարի առաջ : Կարծես թէ վանդականութիւն մը կայ այն մտածումին մէջ, թէ սա կամ նա գործը գրուած է տարիներ առաջ : Նոյնիսկ եթէ հինցած չէ, նոյնիսկ եթէ այսօր գրուածներէն տասնապատիկ աւելի յաջող է, հին է, այսօր գրուած չէ : Եթէ կ'ուզես որ յիշեն քեզ որպէս գրող, ստիպուած ես փաստել որ չես մաշած, չես սպառած, այսինքն կը մնաս պատնէշին վրայ :

Տաղանդաւոր քանի քանի գրագէտներ հողին յանձնուեցան, կամ այսօր ալ ամէնուրեք կը յանձնուին, հազիւ քանի մը յուղարկաւոր ունենալով իրենց շուրջ : Անոնց մէջ կան որոնք անմահ գործեր նուիրած են մեր գրականութեան, որոնք անցեալի մէջ մէկմէկ գրական յուշարձան դարձած են : Բայց տարիքին հետ միասին լռած են եւ իրենց կեանքը քաշքշած են վատառողջ պայմաններու մէջ, հիւանդանոցի մը խորը, կամ լքուած տան մը անկիւնը : Եւ մինչ պէտք էր որ մարդկային բազմութիւններ հետեւէին անոնց դագաղին, անոնք հողին յանձնուած են անտէր մնացած մարդոց առանձնութեամբ :

- Բայց այս մարդը անցեալին մէջ սա գիրքը գրած է, կամ նա գիրքը :
- Մեռնելէն մէկ օր առաջ բան մը գրե՞ց :
Ո՛չ : Չգրեց : Չէր կրնար գրել :
Ուրեմն մոռցուած էր :

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆԻՍ 3 / 7)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՍՏ. ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Ստեփան Շահումեան թատերախումբը Հայաստան գացած է կարգ մը ներկայացումներ տալու համար : Խումբը Կիրովականի մէջ ներկայացուցած է Նոդար Դումբաձէի «Յաւերժութեան օրէնքը» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Միքայէլ Գրիգորեանի : Ներկայացումէն ետք բեմադիրը յայտնած է, թէ թատերախումբը Հայաստանի մէջ կը բեմադրէ ութ թատերախաղեր՝ Սունդուկեանի «Պեպօ»ն, Շիրվանզադէի «Չար ոգի»ն, Գողոլի «Ռեվիզորը», Ֆլեցէրի «Ի՞նչպէս կառավարել կինը», Պերճ Զէյթունցեանի «Աւերուած քաղաքի առասպելը», Դուգարեւի «Շեմը», Ա. Բայանդուրեանի «Դատարկ օրօրոցը» եւ Դումբաձէի յիշեալ թատերախաղը : Գլխաւոր դերերով հանդէս կուգան Վրաստանի առաջնակարգ դերասաններէն Վեներա Յակոբեան, Սօս Սօսեան, Ասիա Ժամկոչեան, Սերիկ Շեկոյեան, Աւետիք Սանոսեան, Արուս Ղարաջեան, Արշակ Ադիլխանեան եւ երիտասարդ այլ դերակատարներ : Թատերախումբը հանդէս կուգայ նաեւ Աբովեան եւ Երեւան :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ «ԺԱԼԳԻՐԻՍ»ԷՆ

Խորհրդային 49-րդ ախոյեանութեան դարձի մրցաշարքի առաջին իսկ հանդիպումին «Արարատ» 1-ի դէմ 4 կէտով ծանր պարտութիւն մը կրած է «Ժալգիրիս»էն, այս վերջինոյն դաշտին վրայ :

Նոյն օրուան, Յուլիս 9, միւս խաղերու արդիւնքներն են. -

Շախտեոր - Տորպեդօ Ք.	5 - 0
Զենիթ - Նեֆթչի	1 - 2
Մետալիստ - Դինամօ Թ.	1 - 1

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԻՆ ԲԵՐԴԵՐ ՈՒ ԱՄՐՈՑՆԵՐ

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԱՐՈՅՆՔ

Դարոյնքը նոյնպէս տարբեր ժամանակներու տարբեր հեղինակներու կողմէն, բացի բերդէն, համարուած է սովորական ամրոց, բերդաքաղաք: Ան կը գտնուէր Գայլատու լիճէն հարաւ-արեւելք, Ծաղկանց (Ալադաղ) լեռներու լանջքին, Դեղին գետի աջ կողմը, բոլոր կողմերէն խոր կիրճերով ակօսուած սարաւանդի վրայ, ներկայի Բայազէտի մէջ (Հին Բայազէտ, Տօղու Պայազըտ, ինչպէս Թուրքերը հիմա կը կոչեն զայն):

Հին Հայաստանի միւս հազարաւոր տեղանուններուն նման Դարոյնքը նոյնպէս կը յիշատակուի չորս մը տարբերակներով՝ Դարոյնք, Դարոյն, Դարոնք, Դարեւնից բերդ, Դարունք, Դարինից բերդ եւայլն: Ոմանք կ'ըսեն, թէ այդ անունը կը համապատասխանէ սեպագիր արձանագրութիւններու մէջ յիշատակուած Դարանի քաղաքանունին: Այդ ստոյգ նկատել կարելի չէ, բայց Դարոյնքի շրջանին մէջ նշմարուած են ուրարտական շրջանի հնագոյն հայկական նիւթական մշակոյթի մնացորդներ, որոնք ցոյց կուտան անոր վաղեմի բնակավայր ըլլալը:

Դարոյնք բերդը վարչականօրէն կը մտնէր Այրարատեան աշխարհի Կոգովիտ գաւառի մէջ, ըլլալով վերջինիս գլխաւոր բերդը: Անոր մասին առաջին յիշատակութիւնը ըրած է Փ. Բիւզանդ. ան կը վերաբերի 339-ին, կապուած մազքութներու արշաւանքին: Պատմագիրը կը հաղորդէ որ այդ վայրենաբարոյ ցեղերու թագաւոր Սանեսանի արշաւանքի ժամանակ Հայոց թագաւորը Խոսրով (Խոսրով Կոտակ, 334 - 339) որու հետ էր նաեւ կաթողիկոս Վրթանէս, ամրացած էր Դարոյնքի վրայ: «Եւ խոյս ետ թագաւորն Հայոց Խոսրով յիւրմէ եղբարցն, նոյն ի Սանէսանայ յարքայէն Մազքթաց. եւ անկան յամուր բերդն Դարեւնից յերկիրն Կոգայ», կը հաղորդէ պատմագիրը:

Խոսրովի Դարոյնք ապաստանիլը պատահական չէր: Դարոյնքը Արշակունիներու ամուր բերդերէն մէկն էր, անոնց բերդ-գանձարաններէն ու ապաստաններէն մէկը: Եւ որպէս այդ՝ սերտօրէն կ'առնչուէր ժամանակի քաղաքական դէպքերուն: Դարոյնքի մօտ Արշակ Բ. եւ Վասակ սպարապետ ջախջախած են Պարսիկ Վաչագան զօրավարի բանակը, որու հետ միացած էր նաեւ դաւաճան Մերուժան Արծրունին: Անոնք այս բերդին մօտ պարտութեան մատնեցին Հայաստան արշաւած Շապուհ Բ.ի զօրքերը: Յետագային, երբ խաբէութեամբ Պարսից մայրաքաղաքը Տիզբոն կանչուեցան Արշակ Բ. եւ քաջ զօրավար Վասակ Մամիկոնեան եւ զանոնք կալանաւորեցին Անյուշ բերդին մէջ, Դարոյնքը երկար ժամանակ դիմադրած է Շապուհ Բ.ի զօրքերուն, մինչեւ որ օգնութեան հասած է Պապ թագաւորը եւ կրկին վերականգնած Արշակունեաց տիրակալական իրաւունքները: Այդ ժամանակներու կը վերաբերի Փաւստոս Բիւզանդի այն վկայութիւնը՝ թէ «Թափեաց յինքն Մուշեղ (Հայոց սպարապետը) զամուր ամուր բերդիցն զոր կալեալ էր Պարսկացն, եւ բերդն Դարեւնից, որ է յերկիրն Կոգայ, ուր կային գանձք Արշակունեացն սաստիկ յոյժ»: Դարոյնքը Պարսիկներու կողմէ գրաւուեցաւ 428 կամ 429-ին, Արշակունիներու թագաւորութեան անկման ու երկիրը պարսկական մարզպաններու ենթարկուելու հետ միասին: Բայց իրականութեան մէջ ան Արշակունիներէն անցաւ Բագրատունիներուն հայրենատիրութեան կարգով: 5 - 10-րդ դար Դարոյնք մնաց Բագրատունիներու իշխանութեան տակ, 5 - 9-րդ դարերուն միաժամանակ Բագրատունիներու իշխանանիստ ոստանն էր, մեծ բնակավայր՝ Բերդաւան, երկրի յայտնի վաճառատեղիներէն մէկը: Ան կը գտնուէր Թաւրիզ-Կարին եւ Այրարատեան աշխարհն Արածանիի հովտին միացնող ճանապարհներու խաչմերուկին վրայ եւ առեւտրատնտեսական կապերով կապուած էր երկրի բազմաթիւ գաւառներու եւ քաղաքներու հետ:

7-րդ դարու երկրորդ կէսին, Հայաստանի շատ բերդերու ու քաղաքներու հետ, Դարոյնքը նոյնպէս կը գրաւուի Արաբներու կողմէ: Սակայն ան չդադրեցաւ Բագրատունիներու իշխանանիստը ըլլալէ: Աւելին, յայտնի է, որ արաբական տիրապետութեան շրջանին (7 - 9-րդ դար), երբ խալիֆայութեան դաժան քաղաքականութեան ու բռնութիւններու հետեւանքով Հայաստանի մէջ պատմական ասպարէզէն կը վերնային կամ թուլնալով կարեւոր դեր խաղալէ կը դադրէին շատ նախարարական տուներ, Բագրատունիները, Արծրունիները եւ Սիւնեաց իշխանները աւելի կը հզօրանան, մեծապէս ընդլայնելով իրենց տիրապետութեան սահմանները: 7 - 9-րդ դարերուն Դարոյնք կը շարունակէր մնալ Բագրատունիներու աթոռանիստ: Հոն կը գտնուէր Բագրատունեաց սպանթէոնը. հոն թաղուած էր Սմբատ մարզպանը (616), անոր որդին՝ Վարազտիրոցը, Աշոտ Բագրատունի իշխանը (689) եւ Բագրատունի այլ իշխաններ ու գործիչներ: Դարոյնք միաժամանակ հոգեւոր կարեւոր կեդրոն էր, եպիսկոպոսանիստ աւան: Այստեղ Աշոտ Պատրիկը (685 - 688) կառուցած էր Ս. Փրկիչ (Ամենափրկիչ) կեդրոնագմբէթ եկեղեցին, որ կը յիշատակուի նաեւ իբրեւ Դարոյնքի վանք: Դարոյնք կարեւոր դեր խաղացած է 774 - 775 թուականներուն արաբական խալիֆայութեան դէմ ուղղուած ազատագրական պատերազմներու ժամանակ: Ըստ երեւոյթին, այդ պատերազմներու հետեւանքով Դարոյնքի Բագրատունիները նոյնպէս Խալիֆայութեան կողմէ հարուածներ կը ստանան: Ազատագրական պատերազմէն շատ չանցած Սմբատ Բագրատունիի ձեռներեց որդի Աշոտ Բագրատունի Մսակեր 780-ական թուականներուն իր նստավայրը Դարոյնքէն կը փոխադրէ Արշարունիք գաւառի Բագարան քաղաքը: Սկսած այդ ժամանակներէն՝ Բագրատունիներու իշխանութեան կեդրոնական շրջանները կը դառնան Արշարունիք, Շիրակ, եւ յարակից շրջաններ, որոնք հիմ դարձան Հայաստանի քաղաքական անկախութեան նուաճման եւ թագաւորական նոր հարստութեան՝ Բագրատունիներու թագաւորութեան կազմաւորման համար:

10-րդ դարու սկիզբներուն Դարոյնքը կը գրաւէ Վասպուրականի թագաւոր Գագիկ Արծրունին, 1070-ին՝ Սելջուկները, 13-րդ դարուն՝ Մոնղոլները: Սակայն մինչեւ 12-րդ դար ան անմիջականօրէն կը գտնուէր Բագրատունիներու կրտսեր Պայազատներու (փոխանորդ) իշխանութեան տակ եւ այդ պատճառով ալ վերանուանուած է Պայազատ, որը աղաւաղուելով դարձած է Բայազէտ: Այնպէս որ Բայազէտ անունը կապ չունի սուլթան Բայազէտի (1388 - 1403) անուան հետ: Անոր ժամանակ Թուրքերը Այրարատեան հայկական տարածքները դեռ չէին գրաւած: Յետագային, 16-րդ դարէն ի վեր, այդ սխալ վարկածը տարածած են Թուրք հեղինակները: Այնպէս թէ այնպէս, նոր ժամանակներուն այդ հին բերդը, որ վերանորոգուած ու վերականգնուած է Թուրքերու կողմէ 18-րդ դարու սկիզբին (1705) կոչուած է Բայազէտ (քաղաք) եւ Բայազէտի բերդ (իսկ հիմա, ինչպէս ըսինք, Տօղու Պայազըտ):

Դարոյնքի մասին կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդեն նաեւ Սեբէոս, Թովմա Արծրունի, Յովհաննէս Դրասխանակերտցի, Վարդան Արեւելցի եւ ուրիշ մատենագիրներ: Բերդը Դարոյնք անունով վերջին անգամ կը յիշատակէ Թովմա Մեծոփեցին (15-րդ դար), որմէ յետոյ ան արդէն կը կոչուի Բայազէտի բերդ:

Բերդը նոր ժամանակներուն գրեթէ մշտապէս գտնուած է քաղաքական իրադարձութիւններու կիզակէտին վրայ: Բայազէտը առաջին անգամ Թրքական լուծէն ազատագրուած է 1828 Օգոստոս 29-ին, ռուսական զօրքերու եւ անոնց միացած 1000 կամաւորներէ բաղկացած հայկական ջոկատին կողմէ: Սակայն Ադրիանուպոլսոյ պայմանագրով (1829) նորէն անցած է թրքական տիրապետութեան տակ:

Ռուսական զօրքերը երկրորդ անգամ Բայազէտը գրաւած են Ղրիմի, կամ Արեւելեան պատերազմի (1853 - 1856) ժամանակ՝ 1854 Յուլիս 29-ին, բայց այս անգամ եւս պատերազմէն ետք մնացած է Թուրքիոյ: Բայազէտ քաղաքն ու համանուն բերդը դարձեալ պատերազմական գործողութիւններու ասպարէզ կը դառնան 1877 - 1878-ի ռուս - թրքական պատերազմի ժամանակ: 1877 Մայիսին ռուսական զօրքը փայլուն յաղթանակ կը տանի Բայազէտի մէջ: Ռազմական հոյակապ այդ գործողութեան մէջ մեծ դեր կը խաղայ ռուսական զօրքի հայազգի զօր. Արշակ Տէր - Ղուկասով: Այլի Քեամիլ փաշա կը հարկադրուի քաղաքը Ռուսերուն յանձնել առանց դիմադրութեան: Ա. Տէր - Ղուկասով Բայազէտ ձգելով 2.000 զինուորականներէ բաղկացած կայազօրք մը, իր ջոկատներով կը շարունակէ յաղթական յառաջխաղացքը: Շատ չանցած լուր առնելով այն մասին, որ Տէր - Ղուկասով Բայազէտի պաշտպանութիւնը ձգած է փոքրիկ ջոկատի մը, ու անցած արեւմուտք, Վանի Ֆաիք փաշան հսկայական բանակով, որու միացած էին Ջալալեդինի ու Իպատուլլահի առաջնորդութեամբ աւազակախմբեր ափող քրտական պաշիպոզուքները, 1877 Յուլիս 18-ին կը յարձակի Բայազէտի վրայ: Ռուսական սակաւաթիւ զօրքը ի վիճակի չէր ամբողջ քաղաքը պաշտպանելու: Ան կ'ամրանայ բերդին մէջ եւ յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտայ մեծաթիւ թշնամիին, որ, գրաւելով աւերելով քաղաքը, բնակիչները կոտորելով ու գերեվարելով կուգայ, բոլոր կողմերէն կը պաշարէ բերդը: Կացութիւնը օրհասական էր: Անհրաժեշտ էր կերպով մը լուր հասցնել Ա. Տէր - Ղուկասովին տեղի ունեցած դէպքերու մասին՝ որպէսզի օգնութեան հասնի: Այդ դժուարին առաջադրանքը կը կատարէ Սամսոն Տէր - Պօղոսեան՝ Խենթը. Րաֆֆիի համանուն վէպի գլխաւոր հերոսը: Ան մեծ հնարամտութեամբ (քրտական հագուստով) ու հերոսութեամբ կ'անցնի թշնամիի պաշարման օղակը եւ քաղաքի գրաւման ու բերդի օրհասական վիճակի մասին լուր կը հասցնէ զօրավարին: Առանց յապաղելու զօր. Տէր - Ղուկասովը օգնութեան կը հասնի եւ կրկին կ'ազատագրէ քաղաքը՝ ցաքուցրիւ ընելով թրքական զօրքերն ու քրտական աւազակախումբերը:

Սակայն պատմութիւնը նորէն կրկնուեցաւ, Պերլինի դաշնագրով (1878) Բայազէտը դարձեալ մնաց Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ: Անոր վիճակը այդպէս մնաց նաեւ Առաջին Աշխարհամարտէն յետոյ: 1914-ին Բայազէտը ունէր 5.000 բնակիչ, որոնց 2000-ը՝ հայ, մնացածը՝ թուրք եւ քիւրտ: Հայերը ունէին մինչեւ 200 արհեստանոցներ ու կրպակներ, երկսեռ վարժարան՝ քանի մը հարիւր աշակերտով: Նախկին շրջաններու, մինչեւ 17 - 18-րդ դար, քաղաքի բնակիչները գրեթէ հայեր էին: Այստեղէն մեծ թիւով հայեր գաղթեցին թէ՛ 1820 - 30, թէ՛ 1878 թուականին, եւ թէ Առաջին Աշխարհամարտի տարիներուն: 1829 - 30-ին գաղթածներու զգալի մասը բնակութիւն հաստատեց նախկին Գաւառ (տեղացիներու հնչումով Գեաւառ) աւանին մէջ, որ շուտով վերածուեցաւ գաւառական քաղաքի, կոչուելով Նոր Բայազէտ (այժմ Կամօ):

Այժմ Բայազէտը գաւառական փոքրիկ գիւղաքաղաք է, որու թուրք եւ քիւրտ բնակչութիւնը հիմնականօրէն կը զբաղի անասնապահութեամբ, տնայնագործութեամբ (բուրդի, կաշիի մշակութեամբ, գորգագործութեամբ) եւ մասամբ՝ արհեստագործութեամբ:

Դարեր շարունակ Դարոյնք - Բայազէտ, բերդ ըլլալով, ենթարկուած է աւերումներու: Այստեղ Արշակունիներու եւ Բագրատունիներու օրով կառուցուած իշխանական պալատներն ու շէնքերը ի սպառ ջնջուած են երկրի երեսէն, իսկ հայկական հին բերդին պաշտպանական կառուցուածքները Թուրքերու կողմէ (18-րդ դարուն) վերականգնուելու եւ մասամբ վերաշինուելու ժամանակ միաձուլուած են նոր կառոյցներու հետ: Այնուամենայնիւ, հին Դարոյնք բերդի պարիսպներու ամբողջական հատուածներ եւ քանի մը աշտարակներ ու բուրգեր աւերուած վիճակի մէջ պահպանուած են մինչեւ մեր օրերը: Դարոյնքի աւերակները կը գտնուին ներկայի Բայազէտ քաղաքի հիւսիսային կողմը, ժողովուրդին կողմէ Անտանի դար կոչուած ժայռի կատարին, որ իր խիստ զառիվեր լանջերով մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ դիտողին վրայ: Հայկական նոյնինքն այս բերդն էր, որ Թուրքերը վերականգնելով դարձուցեր էին Բայազէտ քաղաքի միջնաբերդը: Բայազէտի հարաւ - արեւմտեան մասին մէջ կը գտնուին Աշոտ Պատրիկի կողմէ 7-րդ դարուն կառուցուած Ամենափրկիչ (Ս. Փրկիչ) կեդրոնագմբէթ եկեղեցիին աւերակները, որոնց վրայի արձանագրութիւններէն պահպանուած են միայն մէկ քանին, ան ալ եղծուած վիճակի մէջ: Ամենափրկիչ այդ եկեղեցին (որ երբեմն կը յիշատակուի Դարոյնքի վանք անունով) Դարոյնքի մեզի յայտնի ամենահին կառոյցն է, բայց ոչ ամենահին նիւթական մշակոյթի մնացորդը: Ամենահինը հեթանոսական շրջանի բարձրաքանդակ մըն է, որ կը գտնուի բերդին մէջ, քարաժայռի վրայ: Այդ բարձրաքանդակին վրայ նկարուած են երկու քուրմեր՝ խոյրերով, իսկ կեդրոնը՝ կուռքին նուիրուած եղջերու մը:

Բացի Ամենափրկիչ տաճարէն, քաղաքին մէջ պահպանուած էին համեմատաբար աւելի ուշ կառուցուած Ս. Գրիգոր Եկեղեցիի աւերակները: Իսկ նոր ժամանակներուն գործող եկեղեցին կը կոչուէր Ս. Կարապետ: Ան հաւանաբար կառուցուած էր 13 - 14-րդ դարերուն, եւ 18 - 19-րդ դարերուն քանի մը անգամ վերանորոգումի ենթարկուած: Ս. Կարապետը կանգուն էր մինչեւ Ա. Աշխարհամարտը եւ գործօն:

Ասոնցմէ զատ, Դարոյնք - Բայազէտի մէջ կը յիշատակուին քանի մը սրբավայրեր եւ ուխտատեղիներ, ինչպէս, օրինակ՝ Լուսաղբիւրը, որ կը գտնուէր Ս. Գրիգոր Եկեղեցիի աւերակներուն մօտ, Թուխ Մանուկը, Ս. Սիոնը, Ս. Ղզրոն (Ղազարոս) եւայլն:

ԵՐԵԿՈՅԹ՝ Վ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Ս. Ներսէս մշակութային կեդրոնը օգտուելով Վ. Օշականի Փարիզ գտնուելէն, գրական երեկոյթ մը կազմակերպած էր Յուլիս 3, Հինգշաբթի երեկոյեան:

Ձեռնարկը կը խօսէր յատկապէս բանաստեղծութիւնը սիրողներու, քանի որ անոր առանցքը կը կազմէր Վ. Օշականի բանաստեղծական գործը: Անունին հմայքը, կամ թերեւս այնքան վէճերու, թէր ու դէմ կարծիքներու առիթ դարձած, «դժուարամատչելի» նկատուած գործին հետաքրքրութիւնը, հակառակ միայն երկու օրուան յայտարարութեան լեցուցեր էր սրահը:

Տիկին Ք. Գույումճեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք խօսք առաւ Մ. Նշանեան. ան ամփոփ գիծերով ներկայացուց Օշականի բանաստեղծին գործն ու կեանքը: «Վ. Օշական Սփիւռքի մեր սերունդը կանխող քանի մը կարեւոր անուններէ մէկն է Սարաֆեանի, Խրախունիի հետ», ըսաւ ան. ապա թուեց անոր գործունէութեան մարզերը՝ բանաստեղծութիւն, արձակագրութիւն, քննադատութիւն, դաստիարակութիւն: Շեշտեց մասնաւորաբար շարունակականութիւնը որ կը յայտնուէր հայր ու որդի Օշականներու քով եւ որ յաճախադէպ պարագայ մը չէր: Ապա տուաւ կենսագրական հակիրճ նօթեր, մեծ մասով Երուսաղէմ անցած մանկութիւն մը, վեց տարուան համալսարանական կեանք Փարիզ, գրականութեան դոկտորա 1952-ին եւ այդ թուականէն մինչեւ 1975 գրական գործունէութիւն, դաստիարակութիւն Պէյրութի մէջ:

Մ. Նշանեան տալէ ետք Վ. Օշականի բանաստեղծութեան հատորներուն ժամանակագրութիւնը, - «Պատուհաններ» 1954, «Քաղաքը» 1963, «Քառուղի» 1972, «Ահազանգ» 1980 եւ «Խուճապ» 1983 - բնութագրեց այդ բանաստեղծութիւնը, որպէս «արդի մարդուն ներքին պատումը, մարդուն առանձին պայքարը»:

Մ. Նշանեան վերջացուց իր ներկայացումը, անդրադառնալով այն գնահատանքին զոր ունէր Սփիւռքի վերջին սերունդը Վ. Օշականի հանդէպ, եւ այն անգիտացումին, որ ցոյց կը տրուէր Հայաստանի մէջ: Արդարեւ հոն լոյս տեսած Սփիւռքի գրականութեան հատորին մէջ չէր յիշուած իր անունը:

Յետոյ խօսք առաւ Վ. Օշական. նախ իր կողմէ ձայնագրուած երիզէ մը ունկնդրեցինք «Արուարձաններ» անտիպ

գործէն «Դէպի կեանք» մասը, որու կ'ընկերանար Յովհաննէս Սալլիպեանի երաժշտութիւնը: Անոր յաջորդեց միշտ իր կողմէ, այլ բանաստեղծութիւններու ընթերցումը, ինչպէս՝ «Պէյրութ - Փարէզ» որ կը պատմէր երկու քաղաքներու, երկու միջավայրերու հակասութիւնները, նմանութիւնները. յետոյ «Խուճապ» հատորէն «Դէպի բանաստեղծութիւն», «Տարբերած» եւ Օսմանա: Այնքան հաճելի էր իր գործին ներկայացումը բանաստեղծին կողմէ, որ շատեր փափաքարար պիտի ուզէին ուրիշ կտորներ ալ ունկնդրել, սակայն նախատեսուած ըլլալով հարցումներու բաժին մըն ալ, այսքանով փակուեցաւ փակագիծը:

Ապա Վ. Օշական պատասխանելով հարցումներու, որոնք յատկապէս կը վերաբերէին իրեն՝ բանաստեղծին ու իր գործին՝ բանաստեղծութեան, ըսաւ.- «Բանաստեղծին բուն պարտականութիւնն է հայկական միջավայրին մէջ, դրօշը ձեռքին առջեւէն երթալ, արթուն պահել միտքերը, ահազանգը հնչեցնել: Բանաստեղծութիւնը նաեւ անշուշտ գեղեցկութեան, ճշմարտութեան, ճաշակի, օրէնքի - կանոնի հարց է. մարդ ճշմարտութեան կը հասնի բառերու գործածութեամբ: Ինծի համար միշտ կայ «ի՞նչ կ'ըլլայ կոր» հարցումը. ու ատոր պատասխան չունենալ մէջս տեւական բարկութիւն մը կը ստեղծէ. ի՞նչու պիտի փափաքիմ հասնիլ թէ ի՛նչ կ'ըլլայ: Այս հոգեվիճակը մթնոլորտ մը կը կազմէ»:

Ան հարցումին, թէ ինք թէ՛ արձակ, եւ թէ բանաստեղծութիւն գրող է, ի՞նչպէս կը զանազանէ այս երկուքը, ան պատասխանեց.- «արձակ գրութիւնները պարագայական բաներ են, իսկ բանաստեղծութիւնը տեւական մթնոլորտ մըն է. միտքս ամբողջ օր անով կը զբաղի, արձակը կարճ շունչով գրուած գործ է»: Իսկ գրելու արարքին համար մէկ օրէնք միայն կը գտնէ Օշականի համար. թէքնիք հարցը: «Ազգային, քաղաքական հարցեր չկան. ի՞նչպէս պիտի ըսեմ ըսելիքս, ես ատոր կը հնազանդիմ միայն: Յետոյ կ'ուզեմ հօրս ազդեցութիւնը թօթափել, բայց չեմ յաջողիր»:

Ամերիկեան քաղաքի մը բնակիչն է Վ. Օշական. միջավայր մը, որ շատ տարբեր է Լիբանանէն. հոն ամէն բան մեծ է. փողոց, տուն, քաղաք: Բոլորը գեր - մարդկային չափեր ունին. այս յատկանիշը կ'ընդլայնէ մարդու հոգիները: Ամերիկեան քաղաքը սակայն նաեւ այն միջավայրն է, ուր աւելի զգալի է «խուճապ»ը. ու անգամ մը որ ան «կոկորդէդ կը բռնէ» որպէս հակադրող ուժ, մինչ, միայն «հակա - խուճապ»ը ունիս, ինչ որ կեանքն է ինքնին:

Ուշ ժամու վերջ գտաւ այս շատ հաճելի երեկոյթը. խօսակցութիւնները շարունակուեցան անկէ ետք ալ. շատեր կը մաղթէին, որ նման հանդիպումներ աւելի ունենային փարիզահայ դէմքերու հետ եւս, ու աւելի յաճախ առիթը ներկայանար լսելու եւ զրուցելու գրականութեան, գրական հարցերու մասին:

Ա. Թ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 29, տեղի ունեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի դաշտահանդէսը, վարժարանի բակին մէջ, ներկայութեամբ ծնողքներու, բարեկամներու եւ հայ դպրոցի առաքելութեան հաւատացող հոծ բազմութեան մը: Վարժարանին խնամակալութիւնը, շրջապատուած նուիրեալ անձերով, ողջ ի բոլն կ'աշխատէր յաւագոյն սպասարկութիւն մը ապահովելու համար ներկաներուն՝ պատրաստուած ճաշերով, անուշեղէններով, խմիչքներով: Հայկական խորովածի բոյրը պատած էր ամէն կողմ, մինչ բարձրախօսով կը սփռուէր հայերէն երգն ու երաժշտութիւնը:

Ժամը 15-ին տեղի կ'ունենար վարժարանի ամավերջի հանդիսութիւնը եւ մրցանակաբաշխութիւնը: Նախ խօսք կ'առնէր համակրելի եւ ժրաջան տեսչուհին՝ Տիկին Սիլվա Գարակիւլեան, նշելով.- «Բոլորեցինք դպրոցական տարի մը եւս, տարի մը՝ զոր սկսած էինք հեռանկարներով, ծրագիրներով ու վերանորոգուած յոյսերով: Թէ ո՞րքանով կրցանք իրագործել մեր առաջադրանքները՝ դժուար է ըսել, որովհետեւ ուսումնական աշխատանքը ոգեկան կառուցումի հետ առընչուած է, կը կարօտի երկար շունչի ու կարելի չէ նժարներ գործածել: Բայց ունինք գոհունակութիւնը, որ շօշափելի արդիւնքներ անպակաս են»: Ապա տեսչուհին գիտել կուտար, թէ «Դպրոցի մը առաքելութիւնը կ'իրագործուի անոր շուրջ հաւաքուած անհատներու լման գործակցութեամբ. խնամակալութիւնը կը բերէ իր թանկագին նեցուկը՝ հարթելով նիւթական դժուարութիւնները, ուսուցչական կազմը կը կատարէ իրեն վստահուած պարտականութիւնը, իսկ ծնողքները կը շարունակեն դպրոցին մէջ սկսած աշխատանքը: Միայն այս երեքին ճիգերուն մէկտեղումով է որ գործը կը հասնի իր լրումին: Կրնանք ըսել, թէ այս համագործակցութիւնը կ'ընթանայ բաւական գոհացուցիչ ընթացքով»: Այնուհետեւ վարժարանի ներքին կեանքէն ու տարուած դաստիարակչական աշխատանքներէն տեղեկութիւններ փոխանցելով Տիկին Գարակիւլեան կը վերջացնէր իր խօսքը:

Աշակերտներու կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիրը այլապէս գովելի էր ու հոգեպարար: Երգ, պար, արտասանութիւն, երկխօսութիւն, ամէ՜ն ցոյց կուտային թէ Դպրոցասէրի մէջ պետական կրթական ծրագրի կողքին հայեցի դաստիարակութեան տարրեր բծախնդիր աշխատանք ալ կը տարուի հանոր սերունդներու մէջ զարգացնելու համար արուեստի շնորհը: Վարժարանին երգչախումբը կը մեկնաբանէր հայկական հայրենասիրական, ժողովրդական եւ դպրոցական քանի մը երգեր, առաջնորդութեամբ Նարեկ Տուրեանի, նկատի առած այն՝ որ վարժարանին երգի ու երաժշտութեան վաստակաւոր ուսուցիչը՝ Գէորգ Եանպէկեան, հիւանդանոց կը գտնուէր:

Յառաջադէմ եւ տիպար աշակերտներու մրցանակաբաշխութեամբ վերջ կը գտնէր հանդիսութեան այս բաժինը:

Կը սկսէր դաշտահանդէսի գեղարուեստական յայտագրի գործադրութիւնը, որուն կը մասնակցէին Նարեկ Տուրեան իր ծանօթ երգով, Լեւոն Քլարեան՝ ֆրանսերէն երգերով, Էվըլին Ալթունեան՝ հայերէն ժողովրդական եւ ֆրանսերէն երգերով, «Նայիրի» պարախումբը՝ ժողովրդական եւ ազգագրական պարերու ներկայացումով, Պէթի՝ աշուղական եւ ժողովրդական երգերով, Զեփիւռ երկեակը՝ հայկական գողտրիկ երգերով եւ հուսկ՝ Մարթէն Եօրկանց՝ հայերէն քանի մը պարերգերով, որոնց մեկնաբանութիւնները կը ստեղծէին ուրախ մթնոլորտ մը բազմահարիւր ներկաներուն մօտ, մանաւանդ՝ երիտասարդներուն եւ մանուկներուն:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, Որբերու Օգնութեան Մարմինը, Յունիս 2-ի իր նիստին մէջ, ընտրեց իր նոր դիւանը՝ հետեւեալ կերպով.-

Տիկիններ.-

Արաքսի Խուպէսէրեան
Նախագահուհի,
Սիրվարդ Ալեքսանեան
Փոխ - նախագահուհի,
Շահան Պիւռթէ
Ատենադպրուհի,
Լիլիան Տավիտեան
Փոխ - ատենադպրուհի,
Քրիստին Ակլականեան
Գանձապետուհի,
Օր. Սօնիա Քիւրքճեան
Փոխ - գանձապետուհի,

Անդամուհիներ. - Տիկիններ. -

Ռօզա, Քալփաքեան, Մառի Քալփաքեան, Թէքէր, Կիւլպէնկեան, Սապակ, Զաքրճեան, Սայեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ համայնական մարմիններու ներկայացուցիչները, ուսուցիչներ, վարժարաններու տեսուչներ, աշակերտներ եւ հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած են Յունիս 26-ի իրիկունը՝ Նախկին Պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի դամբարանին շուրջ, ոգեկոչելու համար անոր յիշատակը, իր վախճանման 25-ամեակին առթիւ: Հոգեհանգստեան պաշտօնի աւարտին խօսք առնելով Շահան Եպիսկ. Սվաճեան՝ ի մէջ այլոց ըսած է.- «Երջանկայիշատակ Գարեգին Պատրիարք Արմաշու մէջ 22 տարեկանին եկեղեցականի հագուստ կը հագուէր: Եկած էր Արմաշ, հոն ազգային, կրօնական, քրիստոնէական մաքուր ակերէն ըմպելու համար գեղեցիկ լոյսը եւ ճշմարտութիւնն ու սէրը այլապէս մեծ հոգիներու ձեռքէն՝ ինչպէս Մաղաքիա Օրմանեանի պէս տիտանական կամքով օժտուած, Եղիշէ Դուրեանի պէս բանաստեղծական քնքուշ հոգեւորականներ: Իր մէջ տեսանք ներհուն հայկարանը: Փառաւորեց Աթոռը եւ տուաւ անմոռանալի կոթողային իր գործը՝ որ Դպրեվանքն է»:

×

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ մէջ տեղի ունեցած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի ամավերջի հանդէսը: Ներկայ եղած են Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, միաբան հայրեր, ծնողքներ: Տեսուչը՝ Արշաւիր վրդ. Գարուճեան, կարդացած է տեղեկագիրը՝ տալով վիճակագրական տեղեկութիւններ եւ անդրադառնալով Դպրեվանքի կեանքի հոգեւոր - կրօնական, ուսումնական, կարգապահական երեսներուն: Դպրեվանքը այս տարի տուած է եօթը շրջանաւարտներ՝ ժառանգաւորաց բաժնէն: Աշակերտական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի, եռաձայն մեկնաբանած է քանի մը խմբերգներ. եղած են ընթերցումներ եւ արտասանութիւններ: Օրհնութեան իր խօսքին մէջ Հայրապետը նշած է.- «Ընդարձակածաւալ սփիւռքեան կացութեան մէջ որքա՜ն կարիք կայ մեր ժողովուրդին համար իր աշխարհը շինելու իր հայերու աշխարհին հաղորդութեամբը եւ վերածաղկումովը. այս է ամէնէն մեծ կարիքը, որուն առջեւ կը գտնուինք բոլորս: Որովհետեւ ներկայ դարուն մարդէակը, եւ անոր մէջ Հայը՝ Սփիւռքի մէջ կը տառապի մարդկային կեանքին մէջ յառաջ եկած այն ժխտական երեւոյթներէն, որ մարդը մարդուն հանդէպ կ'անմարդկայնացնէ. մարդը իր հոգեկան մեծութենէն կը պարպէ: Եկեղեցի, դպրեվանք, առաքելութիւն, ինծի համար մղում մըն են, շարժում մը, ճիգ մը, այդ տագնապին լուծում մը բերելու մեր ազգային կեանքի շրջանակին մէջ»:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

- Ա՛հ, մը կ'արձակեմ:

- Ի՞նչ եղաւ:

Անակնկալ: Տիկին Ալիսն է, որ տեղէն կը ցատկէ ու քովս կը վազէ: Անձեռոցը կը յափշտակէ, տապալած բաժակը կը շտկէ, սեղանիկին վրայի թէյը ձեռքովը վար կուտայ ու ձեռքիս կը նայի:

- Այրեցա՞ւ, կը հարցնէ, կեցէք, հոգ մի ընէք, հիմա կ'անցնի:

- Կարեւոր չէ, կը պատասխանեմ: Կարեւոր չէ, մի՛ յոգնիք, շնորհակալ եմ...

Տիկին Ալիս անկողնիս եզերքը կը նստի, անձեռոցով ձեռքս կը սրբէ, կը չորցնէ, յետոյ աչքերուս մէջ կը նայի ու կը հարցնէ.

- Անցաւ, չէ՞: Բարեբախտաբար շատ տաք չէր թէյը:

- Անցաւ, կը պատասխանեմ:

- Եթէ ինծի ըսէիք, ես ձեր թէյը կուտայի, կը շարունակէ Արամիկին մայրը, ժպիտով մը որուն մէջ թեթեւ եւ քաղցր յանդիմանութիւն մը կայ:

Աչքերս կը բացխփեմ: Դարձեալ կ'երազե՞մ արդեօք: Քիչ վերջ աչքերս պիտի բանամ ու պիտի տեսնեմ որ ան մօտս չէ՞, դարձեալ իր զաւկին քո՞վ նստած է: Ոչ: Ահ, ես երբեք չեմ շփոթեր երազն ու իրականութիւնը: Այս մէկը երազ չէ. Տիկին Ալիս քովս է իրապէս եւ քիչ առաջ ձեռքս չորցուց անձեռոցով: Զգացի որ իր ձեռքը կը դպչէր ձեռքիս: Անկողնիս վրայ նստած էր ու ինծի կը նայէր վստահ ըլլալու համար, որ տառապանք ունէի՞: Յետոյ ելաւ, նոյն անձեռոցով սեղանին վրայ մնացած թէյը հաւաքեց, սեղանիկին ոտքերէն վար սահած կաթիլները չորցուց եւ անկէ վերջ անդրադարձաւ որ սաւանիս մէկ ծայրն ալ քիչ մը թրջուած էր: Հիմա սաւանը կը սրբէ ու կը չորցնէ: Երբ այսպէս կ'ընէ, հակած օձիքէն կը տեսնուի իր կուրծքերուն խորունկ ու հարուստ ճեղքը: Աչքերս անդին կը դարձնեմ:

- Ի՞նչպէս տապալեցաւ չեմ գիտեր, ես այսպիսի անճարակութիւն բնաւ չէի ըրած, կ'ըսեմ:

- Հոգ չէ, հոգ չէ, հիմա կը չորնայ, կը պատասխանէ Տիկին Ալիս շտկուելով:

- Շնորհակալ եմ:

- Նոր թէյ մը ապսպրե՞մ ձեզի համար:

- Ահ, ոչ, չեմ ուզեր:

Չեմ ուզեր: Սենեակիս եւ կեանքիս մէջ կարծես բան մը փոխուեցաւ, սիրտս տաքցաւ, գլուխս թեթեւցաւ: Ես կորսնցուցի այս կնոջ անտարբերութիւնը: Ահաւասիկ, ան քովս կանգնած, ճիշդ վերէն, ժպտուն նայուածքով կը նայի ինծի: Քիչ ետք պիտի հեռանայ ու պիտի երթայ իր զաւկին քով: Բայց ես պիտի գիտնամ որ գոյութիւն ունիմ իրեն համար: Ես սեղան մը, անկողին մը չեմ: Ես հիւանդ եմ, բայց մարդ եմ: Ես կաթուածահար եմ, բայց սիրտս կանգ չէ առած: Ես դեռ կրնամ հաճոյք առնել գեղեցիկ կնոջ մը նայելէ, գեղեցիկ կնոջ մը մօտ ըլլալէ...: Եւ Տիկին Ալիս այն պաղ ու անհաղորդ կինը չէ, որ մինչեւ հիմա կը նստէր իր զաւկին քով: Արդէն գիտէի, կ'ենթադրէի: Եւ քիչ առաջ ես ինծի կը ստէի, երբ կը մտածէի թէ իրեն հանդէպ բարկութիւն ու հակակրանք կը զգայի: Մարդ ինքզինք կրնա՞յ խաբել: Չի կրնար: Գիտէի որ Տիկին Ալիսին հանդէպ ո՛չ թէ բարկութեամբ, այլ համակրանքով լեցուած եմ: Իրականութեան մէջ ջիղերուս չէր դպչեր ան: Գիտէի: Ինչպէս որ գիտեմ տակաւին որ թէյի բաժակը արկածով չտապալեցաւ: Ոչ ալ իմ անճարակութենէս: Ես դիտմամբ տապալեցի զայն: Այո դիտմամբ: Սքանչելի ռազմավարութեամբ մը: Որպէսզի Տիկին Ալիս մօտենայ ինծի ու զբաղի ինձմով: Որպէսզի երեւան հանեմ բուն Տիկին Ալիսը, իրական կինը: Եւ ահաւասիկ ան դեռ վերէն կը նայի ինծի, աչքերովը հարցնելով թէ ուրիշ բանի պէտք ունի՞մ: Ինչ որ ուզեմ պիտի ընէ, վստահ եմ: Եւ թէ սիրով պիտի ընէ: Եթէ ձեռքս երկարեմ, ձեռքս պիտի շփէ, եթէ բարձս ցոյց տամ, վրաս պիտի հակի, բարձս պիտի շտկէ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս ըրած էր երազիս մէջ: Բայց ես ոչինչ կ'ուզեմ: Պարզապէս իրեն կը նայիմ, այն տպաւորութիւնը ձգելով որ շնորհակալ եմ իրեն: Իրականութեան մէջ նոյն պահուն ես զիս է որ կը շնորհաւորեմ յաջող գործ տեսած ըլլալուս համար, ճիշդ այնպէս ինչպէս տասնըութը տարեկանիս կ'ընէի, երբ աղջիկ մը կը համբուրէի պարանցիկ հաւաքոյթի մը ընթացքին: Ինչ խենթութիւն, Աստուած իմ: Ուրիշներն ալ այդպէ՞ս էին արդեօք: Թեւերուս մէջ կը սեղմէի աղջիկը, կուրծքերը կը ճզմէի կուրծքիս վրայ, կը համբուրէի, յետոյ քիչ վերջ քանի մը վայրկեան կ'առանձնանայի ու կը խօսէի ես ինծի հետ:

(Շար. 64)

Այրի Տիկին Պերճուհի Մարգարեան,
Տէր եւ Տիկին Միքէլ Մարգարեան
եւ զաւակները (Գերմանիա),
Տէր եւ Տիկին Միհրան Գալտիրաք
եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մարգարեան,
Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կարիպեան
(Կ. Պոլիս),
Տէր եւ Տիկին Հանրի Մարգարեան
Տէր եւ Տիկին Արսէն Մարգարեան
եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Մանֆրէտ Լեհնինք
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Օլիվիէ Մարգարեան
եւ զաւակները,

ինչպէս նաեւ Բարսեղեան, Տաքէսեան, Թօփալեան, Հայթայեան, Հաճընլըեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 8-ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Յուլիս 15, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լը Ռենսիի նոր գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ Միհրան Գալտիրաք ընտանիքը կը նուիրէ 500 Ֆ. Ազգասիրաց Ընկերութեան՝ ... 500 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (տեղական «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՄԵԾ ԿԱԼԱ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7
THEATRE DE PARIS

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արաքսի Պապանեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԹԱԳՒՈՐ ՊԱՊԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Շաքէ Կառնեանին, Արթիւ Կառնեանին, Ռոզա Կառնեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Յարութիւն Տէրոյեանին եւ զաւակներուն եւ Պօղոսեան ընտանիքին՝ Մարգրիտ Կառնեանի մահուան առիթով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՇԱՐՎԻՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Յուլիս 13, Կիրակի, ժամը 12·30-էն մինչեւ 22·30:

1. - Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:
2. - Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
3. - Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց.
4. - Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
5. - Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
- ՆԱՐԵԿ -
նուագախումբի

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հրաչեայ Տէր-Բարսեղեանի յիշատակին, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան-Լիվրի Կառկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան. -

Ապրիլ 24-ի հանդիսութիւններու առթիւ.- Տիկին Բերուզ Տէր-Մարգարեան 100, Նշան Թումասեան 100, Յարութիւն Տէրոյեան 100, Տէր և Տիկին Փիէր Պէօքճեան 200, Օր. Տրնիգ Համբարձումեան 100, Տէր եւ Տիկին Հէրվէ Էքիզեան 100, Տիկին Մարիամ Անտոնեան 50, մի Ոմն՝ 100 Ֆ.:

Ժամկոչեանի մկրտութեան առթիւ.- Տիկին Պատոյեան 200 Ֆ., Պ. Թէրզեան 200 Ֆ.:

Ազնիւ Երլմազեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Երլմազեան 400 Ֆ., 200 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Միութեան, 200 Ֆ. Ս. Խաչ Դպրեվանքին, 100 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆ. «Աշխարհ»ին:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. 42.89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

CAMP DE LA F.R.A. NOR SEROUND 1986

Domaine de la Landelle
Palleville 81700 PUYLAURANS
Station SNCF : CASTELNAUDARY
Tél. : 63 - 75 - 04 - 62

Où?

A Palleville (Tarn), près de Toulouse, dans un domaine verdoyant de plusieurs hectares, doté de deux bâtiments confortables, ainsi qu'un bar-discothèque à l'intérieur du camp.

Comment?

Dans une ambiance arménienne, vous pourrez partager, avec plus d'une centaine de jeunes de 15 à 22 ans, votre dynamisme, vos idées, vos loisirs, votre enthousiasme et votre créativité.

Quand?

Du 1er au 15 Août.

Pourquoi?

Pour acquérir une conscience arménienne, dans le cadre d'une vie collective et dans un esprit de dialogue entre jeunes Arméniens.
Pour passer des vacances pas comme les autres.

Prix du séjour : 2 000 F

RENVOYEZ OBLIGATOIREMENT CE COUPON AVANT LE 20 - 07 - 1986. ADRESSEZ LE au NOR SEROUND, 17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

NOM .... Prénom : ....
Adresse : .... Tél. : ....
Date et lieu de naissance : ....

VARTAVAR

FETE POPULAIRE ARMENIENNE

Dans un domaine privé, à une trentaine de kilomètres de Paris, dans la forêt de Moussy-le-Vieux

DIMANCHE 13 JUILLET

Trajet:

Porte de la Chapelle prendre l'autoroute du nord, puis direction Soissons. Sortir à Dammartin.
A environ 1 kilomètre de Moussy-le-Vieux, l'itinéraire sera fléché.
Pour les personnes sans moyen de locomotion, un service de ramassage est prévu au métro Porte de la Chapelle à 10 heures.

Khorovadz et vin à volonté

TOMBOLA : Nombreux lots

— MUSIQUE — CHANSONS — DANSES ARMENIENNES —

FRAIS DE PARTICIPATION : 80 F.
GRATUIT POUR LES ENFANTS DE MOINS DE 10 ANS

LES BILLETS SONT EN VENTE AUPRES DES MEMBRES DU CSMNA ET AU POINTS DE VENTE SUIVANTS :

THYN'S VIDEO CLUB : 29 bis rue Etienne Dolet - Alfortville — Tél. 43 75 59 56
ALIMENTATION CHAHINIAN : 30 rue Emile Zola - Alfortville — Tél. 43 76 29 38
RESTAURANT CAUCASE : 99 bis ave. de Verdun - Issy-les-Moulineaux — Tél. 46 38 96 30
BOUCHERIE MANISSIAN : 65 bd. Rodin - Issy-les-Moulineaux — Tél. 46 42 36 60
LIBRAIRIE PALOUYAN : 9 rue de Trévise - Paris 9e — Tél. 45 23 24 97
HAY DISC : 35 rue Lamartine Paris 9e — Tél. 48 78 22 79
SEVAN TRAITEUR : 4 rue Lazare Carnot - Clamart — Tél. 46 42 16 07
PRODUITS ORIENTAUX VAROUJ : 49 Grand rue C. de Gaulle - Asnières — Tél. 47 93 64 02
EPICERIE SARAFIAN : 31 ave. A Rodin - Meudon — Tél. 45 34 13 45

COMITE SARDARABAD DU MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
12-13

SAMEDI-DIMANCHE
12-13 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.268 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.268

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՍԹԻՅՆԵՐԸ

—×—

«ô liberté, que de crimes on commet en ton nom».

Mme ROLAND

Պասթիյները կը պատկանին բոլոր դարերուն :

Պասթիյները անհանդուրժողութեան եւ անազատութեան բերդեր են որոնք կ'անպատուեն, կ'աղարտեն ու կը փճացնեն մարդկութիւնը :

Պասթիյները մոլեռանդութեան ամրոցներ են որոնք կ'անարգեն օրէնքները, կ'արհամարհեն սկզբունքները, կ'ուրանան արժէքները :

Դեռ շատ մը յարձակումներ, ընդվզումներ, ապստամբութիւններ ու պայքարներ պէտք պիտի ըլլան գրաւելու, եւ կործանելու համար զանոնք :

Հին դարերէն այսօր ոչինչ փոխուած է : Մարդը կը շարունակէ շահագործել մարդը : Մարդը կը շարունակէ թշնամին մնալ մարդուն : Ստրկութիւնը, շահագործութիւնը, գազանութիւնը տարբեր տարազներով միշտ գոյութիւն ունին բոլոր երկիրներուն մէջ եւ բոլոր վարչակարգերուն տակ :

Մարդիկ կը սպաննուին իրենց մորթին գոյնին համար : Մարդիկ չարչարանքներու կ'ենթարկուին իրենց կրօնքին համար : Մարդիկ կը հետապնդուին ու կ'արգելափակուին իրենց գաղափարներուն համար : Որքան ատեն որ տարբերութեան իրաւունքը չէ ընդունուած ու ճանչցուած, չդարձած բնական օրէնք մը, իրողութիւն մը այնքան ատեն ազատութիւնը պիտի մնայ չիրագործուած : Եւ ազատութիւններէն առաջինը իր նմանին ազատութիւնը յարգելն է, իրաւունքը ընդունիլն է :

Պասթիյները ամէն տեղ են : Բանտ, հոգեբուժական հիւանդանոց, կուլակ, ստիպողական աշխատանք, աքսոր բայց նաեւ միջազգային ատեաններ, Խորհրդարաններ ուր կ'անտեսուին ճշմարտութիւնները, իրաւունքները, ուր բարոյականը տեղ չունի : Պասթիյները դաւեր են . ազատը ճզմելու, ուժը պարտադրելու, շահը վերադասելու : Բացայայտ օրինակ մը տուաւ եւրոպական Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբը որ տարի մը ամբողջ հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ բանաձեւը օրակարգի վրայ ունենալէ եւ յաջորդաբար յետաձգումներէ վերջ, ոչ ձեռնհաս հռչակեց ինքզինքը . . . :

Եւ այս պասթիյներով կը գրուի պատմութիւնը : Կատարեալ աղէտներ որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ ցեղասպանութիւններ :

1789-ին, Ֆրանսացի յեղափոխականները ու Փարիզի ժողովուրդը գրաւեցին Պասթիյը եւ տապալեցին միապետութիւնը, բայց հաստատեցին այլ բռնութիւններ, սարսափներ : 1886-ին, Նիւ Եորքի մէջ, բարձրացաւ Ազատութեան Արձանը, բայց չդադրեցաւ ցեղային խտրականութիւնը :

Պասթիյը ազատութեան խորհրդանիշ կրնայ ըլլալ : Բայց Պասթիյները կը մնան անարդարութեան զինարաններ որոնք իրաւունքը կուտան զօրաւորին :

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ԻԲՐԱՀԻՄ ԱԲՏԱԼԼԱՀ, 35 տարեկան, Լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խումբերու կարծեցեալ ղեկավարը - ուղեղը, նոյնիսկ - չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Լիոնի պատժական ատեանի կողմէ, կեղծ թուղթերու, զէնք եւ պայթուցիկ ունենալու եւ չարագործի ընկերակցութեան համար : Իր փաստաբանը՝ մէթր Վերժէս (ան որ Պարպիի պիտի պաշտպանէ) ծանր կը դտնէ պատիժը եւ հաղիւ քողարկուած սպառնական յայտարարութիւն մըն ալ կ'ընէ, ըսելով . - «Յետադայ դէպքերը ցոյց կուտան հետեւանքը» : Իրականին մէջ, պատիժը չափաւոր է եւ հաւանական կը նկատուի որ ան ազատարձակութեան համար ծառայէ . Ֆրանսայի պատանդներուն փոխարէն : Իպրահիմ Ապտալլահ ուրիշ անգամ մըն ալ Փարիզ պիտի դատուի, իբրեւ մեղսակից ամերիկեան դեսպանատան զինուորական կցորդին սպանութեան մէջ, բայց հիմնական փաստ չկայ եւ կրնայ դատի պարագայի չգոյութեան որոշումէ մը օգտուիլ :

ՓԱՍՔՈՒԱ մամուլին եւ ընդհանրապէս մետախաներուն դատը տեսաւ, առջի օր, դատապարտելով այն մեկնաբանութիւնները, որոնք կանխահաս եւ գրգռիչ կերպով կատարուեցան այն ոստիկանին դէմ, որ կրակած էր փախստական վարորդին վրայ, եւ որոնք դեր ունեցան Թէ տը Ժէվրի ոճրափորձին մէջ : Կարելի չէ դատել մէկը, երբ դեռ դատը չէ սկսած :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ոստիկանութիւնը 9 անհաբեկիչ կը փնտռէ եւ 300 հազար Ֆրանքի պարգեւ մը կ'առաջարկէ որեւէ տեղեկութեան համար, որ թոյլ տայ Զիմընսի սպաննուած տնօրէնին ոճրագործներու ձերբակալութիւնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ դոհ վերադարձած է Մոսկուայէն եւ Կորպաչովի գովքն ալ կը հիւսէ, չեշտելով թէ ան մէկն է որ հարցերը կ'առնէ ինչպէս որ են : Նախագահ Միթերան, նաեւ խօսած է վերադարձի թեկնածու քանի պարագաներու մասին եւ ցանկին գլուխն է Ժան Տէր - Սարգիսեան, Վալանս ծնած, որ ծնողքին հետ ներգաղթած է 1947-ին եւ արտօնութիւն չի ստանար վերադառնալու : Երեքշաբթի օր, Միթերանին ալ հանդիպած է եւ կը կարծուի որ, ի վերջոյ, արտօնութիւն պիտի ստանայ : «Լիպերասիոն» ալ, Յուլիս 11-ին, բաւական կ'անդրադառնայ այս պարագային, յիշելով ալ մերժումին անընական բնոյթը, քանի որ հազարաւորներ վերադարձան :

ԻՏԱԼԻԱ վարչապետ մը (վերա)դտաւ յանձին՝ Ճուլիօ Անտրէոթթիի, հին ծանօթ մը երկրին քաղաքական կեանքին : Եթէ յաջողի, 6-րդ անգամն է որ նախարարապետ պիտի ըլլայ : Քրաքսի նախընտրեց այս կարգադրութիւնը, քան ընդունիլ Դեմօ - Քրիսթիաններու պայմանները : Այս ձեւով, Դեմօ - Քրիսթիանները իշխանութեան գլուխ կը վերադառնան երեք տարուան բացակայութենէ ետք :

ՃԵՆՈՎԱՅԻ ոճրային ատեանը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեց - ի բացակայութեան - Ապու Ապպաս, պաղեստինեան ազգ. ճակատի պետը եւ երկու ուրիշներ, որոնք կազմակերպիչները կը նկատուին Աքիլլէ - Լաուրոյի առեւանգման : Աւելի թեթեւ պատիժներ շնորհուեցան ներկաներուն, 24, 15, 7 տարի բանտարկութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 14-ի Ազգային Տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ (Երեքշաբթի, Յուլիս 15-ի թիւ), մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Յուլիս 16:

TROP, C'EST TROP

ԲՈՒՆ ՋԱՐԴԱՐԱՐԸ՝ ՀԱՅՆ Է... ԵՒ ԸՍՈՂՆ ԱԼ ԷՎՐԷՆՆ Է

71 տարիներու ուրացումի հանգրուանը գլել անցնելով, Թուրքերը որոշած են այլեւս չզոհանալ իրենց գործած ցեղասպանութիւնը ժխտելով եւ կ'անցնին յաջորդ հանգրուանին : Այս անգամ, դերերը կը շրջուին եւ ցեղասպանը ··· Հայը կ'ըլլայ : Այս «յայտնութիւնը», երթալով հող կը շահի, քանի որ հեռատեսիլի ֆիլմի մը պատրաստութենէն ետք (տե՛ս «*Յառաջ*» Յունիս 21 / 22), որու կ'արձագանգէր «*Պայլամ*», Հանրապետութեան նախագահն է, Էվրէնը, որ ոչ միայն ջարդարար Հայերու մասին կը խօսի, այլեւ յուշարձաններ բարձրացնել կուտայ թուրք զոհերու յիշատակին : Այս զնացքով ե ըստ թրքական նոր *փլանին*ին, վաղն ալ անկարելի չէ որ եւրոպական խորհրդարանին «Ցեղասպան Հայը» դատապարտող բանաձեւ մը առաջարկուի : Գերմանացի, Ֆրանսացի, Հոլանտացի եւ այլ «Դեմոկրատներ» չեն պակսիր, փա՛ռք Աստուծոյ, նման բանաձեւերու զօրավիգ կանգնելու համար : Գալով ընկերվարականներուն (խօսքը Ֆրանսացիներուն չի վերաբերիր), գործը դիւրացնելու համար կրնան, ինչպէս ըրին Յունիս 26-ին, պարզապէս բացակայիլ ··· :

Ստորեւ «*Ճումհուրիյէթ*»ի (Յուլիս 9) արձագանգը էվրէնի յայտարարութիւններուն :

×

Իգտիրի մէջ Աթաթիւրքի մէկ յուշարձանին բացումը կատարելով զօրավար Ք. Էվրէն արտայայտուած է նաեւ հայկական հարցին մասին : Ան ըսած է . - «Իգտիր թրքական հողին մաս կազմած է 1061 թուականին : Մօտաւորապէս հազար տարի առաջ : 1061-էն ի վեր, մինչեւ այսօր զանազան շրջաններ ապրած է : Այս հողակտորին մէջ Ա. Աշխարհամարտին տեսած է նաեւ հայկական ջարդերը : Գիտէք թէ, միջոց մը առաջ Էրզրումի մէջ հաւաքական դամբաններ յայտնաբերուեցան, որոնք կը վկայէին Հայերու կատարած ջարդին մասին : Վաղը բացումը պիտի կատարեմ անոնց յիշատակին բարձրացած յուշարձանին : Կը մաղթեմ որ հոս եւս, այդ տապանքը ապրած մեր հայրենակիցներուն նուիրուած կոթող մը բարձրանայ : Կ'ըսեն թէ յանդուգն դողը կը լռեցնէ տանտէրը : Հայեր, որոնք այսքան ջարդեր կատարած են, այսօր վայնասուն կ'արձակեն ամբողջ աշխարհի մէջ ու քարոզչութեան լծուած են, թէ Թուրքերը Հայերու ջարդ կազմակերպեցին : Մինչդեռ իրե՛նք են ջարդարարը : Սակայն Թուրք ժողովուրդը լուռ կրած է այս տառապանքը, ու հարկաւոր չէ նկատած ամբողջ աշխարհի այս մասին քարոզչութիւն ընելու : Սակայն, քանի որ անոնք Հայերու ջարդ պատրուակելով կոթողներ կը կանգնեն, մենք այդ կոթողներու աւելի մեծերը կրնանք պատրաստել» :

Թուրք թերթերը, յաջորդ օրն ալ, արձագանգ կուտան «Հայերու սպաննած 278 Թուրք նահատակներուն» յիշատակին բարձրացած յուշարձանին, Էրզրումի Ալաճա գիւղը : Հոս ալ խօսք առնելով, Էվրէն, ամենա՛յն լրջութեամբ ըսած է ի մէջ այլոց թէ՝ «Հայերն ու Ցոյները, գիրար լաւ կը հասկնան, որովհետեւ նոյն նկարագիրն ունին, ուր որ ըլլան կը քանդեն, կ'այրեն եւ կը ձգեն կ'երթան» : *Ըստ Էվրէնի, յայտնաբերուած այս գերեզմանը (Հայերու սպաննած Թուրքերու դիակներով . . .) հաւանաբար վերջինը չէ : Ցիշենք թէ, անցեալ ամիս յայտնաբերուած էին այս դիակները, որոնց ոսկորները քննած էին Աթաթիւրք համալսարանի «մասնագէտներ» եւ հաստատած թէ Թուրքի ոսկորներն են : Այս Թուրքերը ջարդուեր են 1918 Փետրուարին Անդրանիկի սարսափ տարածող զինուորներուն կողմէ :*

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցականի տետրակներուս վրայ,
Գրասեղանիս եւ ծառերուն վրայ,
Աւազին եւ ձիւնին վրայ,
Քու անունդ կը գրեմ :

Բոլոր կարդացուած էջերուն վրայ,
Բոլոր սպիտակ էջերուն վրայ,
Քարին, արիւնին, թուղթին թէ մոխիրին
վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Ոսկեղէն պատկերներու վրայ,
Ռազմիկներու զէն զրահին վրայ,
Արքաներու թագին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Թաւուտքին եւ անապատին վրայ,
Թռչունի բոյներուն, ցախաւելի թուփին
վրայ,
Քու անունդ կը գրեմ :

Գիշերուան հրաշալիքներուն վրայ,
Ցերեկուան ճերմակ հացին վրայ,
Նշանուած եղանակներուն վրայ
Եւ շուքերու աղօրիքին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Արշալոյսի իւրաքանչիւր շունչին վրայ,
Ծովուն եւ նաւերուն վրայ,
Խելագար լերան վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Ամպերու փրփուրին վրայ,
Փոթորիկին քրտինքներուն վրայ,
Թանձր եւ անհրապոյր անձրեւին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Արտերուն զուարթուն կածաններուն
վրայ,
Տարածուն ճամբաներուն վրայ,
Յորդահոսան հրապարակներուն վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Լամբարին վրայ որ կը վառի,
Լամբարին վրայ որ կը մարի,
Միացեալ տուներուն վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Երկուքի բաժնուած պտուղին վրայ,
Հայելիին եւ սենեակիս վրայ,
Խեցեզարդ պարապ անկողնիս վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Որկրամոլ եւ մատաղ շնիկիս վրայ,
Անոր ցցուն ականջներուն վրայ
Եւ ձախաւեր թաթին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Դրանս շեմին վրայ,
Ընտանի առարկաներուն վրայ,
Օրհնեալ կրակի ծփանքին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Ամէն պարգեւատու միսի վրայ,
Բարեկամներուս ճակտին վրայ,
Ամէն ձեռքի վրայ որ ինծի կ'երկարի,
Քու անունդ կը գրեմ :

Անտեսնչ բացակայութեան վրայ,
Մերկ առանձնութեան վրայ,
Մահուան քայլերուն վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Վերահաստատուած առողջութեան վրայ,
Անհետացած վտանգին վրայ,
Անյիշատակ յոյսին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ :

Եւ մէկ բառի զօրութեամբ
Կը վերսկսիմ կեանքս .
Ես ծնած եմ քեզ ճանչնալու,
Քու անունդ տալու համար,

Ազատութի՛ւն :

PAUL ELUARD

Թարգ. Շ. Մ.

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14-Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Այսօրուան աչքով, մանաւանդ ռուսական յեղափոխութենէն ի վեր, մարդիկ երկրորդական նշանակութիւն կու տան Յուլիս 14-ի դէպքին:

Այս ալ, ինքնին, հակայեղափոխական տեսակէտ մըն է:

Որեւէ իրողութիւն դատած ատեն, ամէն բանէ առաջ, պէտք է աչքի առջեւ բերել անոր ժամանակաշրջանը: Այն պարագաները ուր տեղի ունեցաւ դէպքը, եւ այն ճիգը որ կատարուեցաւ: Ցեղոյ, նաեւ, ժողովուրդներու ընկերային եւ քաղաքական զարգացման աստիճանը:

Անարդարութիւն է, 140 տարի յետոյ, նսեմացնել Յուլիս 14-ը, երբ գիտենք որ անոր հռչակած նշանախօսքերը տակաւին չեն իրագործուած նոյնիսկ ընկերային - քաղաքական նորագոյն դրութեան, խորհրդային վարչաձեւին տակ:

Ի՞նչպէս կարելի է ուրանալ որ, Ֆրանսական յեղափոխութիւնը ամէնէն առաջ գաղափարներ ցանեց: Աշխարհը փարակեց նոր միտքերով: Ու մինչեւ այսօր ալ, ամբողջ սերունդներ եւ ժողովուրդներ կ՚ոգեւորուին Յուլիս 14-ի նշանախօսքերով: «Այլեւս հպատակներ չկան, այլ կան քաղաքացիներ»: Զկան տէրեր եւ ծառաներ, իշխանաւորներ եւ ստրուկներ: Առանձնաշնորհեալներ եւ զրկուածներ: Միահեծան արքաներ եւ նախիրներ:

Այս միտքերը քարոզուեցան, արծարծուեցան: Բաց մարդիկ, յեղափոխականներ հրապարակ իջան, զանոնք իրականացնելու համար: Զարկին եւ զարնուեցան: Եղբայր եղբօր կուրծքին դաշոյն մխեց: Արքաներ եւ թագուհիներ դէպի կառափնատ առաջնորդուեցան, իրենց հաւատարիմներուն հետ, իբրեւ հասարակ ոճրագործներ: Արիւնը հոսեցաւ գետերու պէս: Տիրող կարգուսարքը սարսեցաւ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ: Պասթիյը դարձաւ կենդանի խորհրդանշան մը:

Ի՞նչ փոյթ, եթէ կարելի չեղաւ ամբողջովին շահիլ պայքարը, եւ դրախտի մը վերածել աշխարհը:

Յաջողա՞ծ է քրիստոնէութիւնը, որուն անունով ահաւոր եւ արիւնալի պայքար մը կը մղուի երկու հազար տարիէ ի վեր, որուն իշխանաւորները օրը տասն անգամ կը խաչեն մէկ անգամ խաչուած փիլիսոփան...

Յաջողա՞ծ է կարմիր յեղափոխութիւնը, որուն առաջնորդները իրենց օգտատիպար կամայականութեան եւ չըքեղութեան աշտարակներէն կը խնդան հաւատացեալներուն վրայ:

Ինչո՞ւ կը զարմանանք որ, Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը փորձեց ջնջել առանձնաշնորհեալներուն, ազնուականութեան եւ կղերին վայելած ըմբոստացուցիչ արտօնութիւնները, ուզեց հաստատել ազատութիւն, եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն. բայց այսօր, քաղքենի - դրամատիրական կարգուսարքի մը տակ, նոյնքան եւ թերեւս աւելի ահաւոր բռնութիւններ եւ անիրաւութիւններ կը գործուին, փոքրամասնութիւն մը կը կեղեքէ մեծամասնութիւնը, Ոսկի Հորթեր կը տիրապետեն եւ կը հրամայեն տիրաբար, սաւերի մէջ ձգելով նախկին եւ ներկայ միապետները:

Եթէ ամէն ցանուած հունտ պտուղ տար, եթէ իւրաքանչիւր գաղափար անմիջապէս եւ ամբողջապէս գործի վերածուէր, աշխարհը իսկապէս դրախտ կը դառնար: Կամ թերեւս իսկական դժոխք, քանի որ ամէն շարժում կանգ պիտի առնէր «հրաշիւք խմն»...

Ո՛չ, հակառակ բոլոր յուսախաբութիւններուն եւ վրիպումներուն, հարկ է երկիւղածութեամբ խոնարհիլ Յուլիս 14-ի յեղափոխութեան առջեւ, որ ճեղքեց, սարսեց բռնութեան եւ կամայականութեան միջնաբերդը, որ ճամբայ բացաւ յառաջդէմ օրերու համար, եւ, իրականին մէջ, կատարեց շատ խոր փոփոխութիւններ, քաղաքական, ընկերային, պետական եւ վարչական գետնի վրայ:

Զնախապաշարուինք բառերով: «Քաղքենի - դրամատիրական» բացատրութիւնը չի կրնար մթագնել յիշատակը բոլոր անոնց, որ, մէկուկէս դար առաջ, հռչակեցին եւ արիւնով նուիրագործեցին բոլոր քաղաքացիներու ազատութիւնն ու հաւասարութիւնը, երբ ազատ էին միայն ազնուականն ու կղերը, իսկ հաւասարութիւնը՝ անմատչելի ցնորք մը:

Այդ օրերուն ցանուած գաղափարներն էին որ, արշաւելով սերունդէ սերունդ եւ երկիրէ երկիր, յանգեցան աւելի բուռն, աւելի արմատական եւ համատարած շարժումներու եւ յեղափոխութեանց:

Եւ այդ օրերէն կը սկսի Արեւելքի այս խոնարհ ժողովուրդին ալ վերածնունդը, որ այնքան սերտօրէն կապուած է Ֆրանսական մշակոյթին հետ:

Գիտենք, այսօրուան Ֆրանսան այն չէ ինչ որ երազեր կամ ներկայացուցեր էին մեր անդրանիկները, սկսած 60-ական թուականներէն: Ամբողջ աշխարհը այն չէ ինչ որ մենք ուզեր ենք տեսնել, ոտքերը գետնէն կտրած եւ նայուածքը դէպի բարձունքները:

Մենք ունինք շատ խոր դառնութիւններ, որ ամէն բանէ առաջ մեր անուղղայ միամտութեան հետեւանքներն են:

Բայց, ուրի՛շ բան է օրուան քաղաքականութիւնը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ Յուլիս 14-ը, որ ամբողջ երկունք մը եւ հանգրուանք մը կը ներկայացնէ:

Հ.

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Օրիորդ Ազատութիւն կը պատմէ...

Արդէն հարիւր տարեկան եմ եւ գլուխս տեղն է: Ամիսներէ ի վեր իմ մասիս այնքան բան գրուեցաւ, որ կ՚ուզեմ ճշգրտումներ ընել, ինքս պատմելով կեանքս: Սկիզբէն սկսինք: Թէեւ 1886, Հոկտեմբեր 28-ին մկրտուեցայ Նիւ - Եորք, սակայն աշխարհ գալս աւելի երկար ժամանակի կարօտեցաւ, քան սովորական մարդ արարածի մը (արհամարհանք մի՛ նկատէք այս արտայայտութիւնս, սակայն կարելի չէ թէ՛ ազատութեան դիցուհին ըլլալ եւ թէ յղացուած ըլլալ բոլորին նման: Յիշեցէ՛ք Աթենան. ուրկէ ցգլուխ գինուած, Զեւսի գլուխէն աշխարհ եկած էր ան):

Ընտանիքն ալզասցի է. մեծ հայրս ժան - Շարլ նահանգապետարանի խորհրդական էր: Մեծ մայրս, կանուխէն այրիացած, ինքզինքը նուիրած էր երկու որդիներուն դաստիարակութեան. Շարլի եւ հօրս՝ Օկիւսթի:

17 տարեկանին հայրս գիս յղանալու առաջին գաղափարը կ՚ունենայ: 1851, Դեկտեմբեր 3-ին, Պետական Հարուածին յաջորդ օրը ցուցարարներ կը խռնուին մութ փողոցի մը մէջ, պատնէշներու առջեւ. քաջ են, սակայն իրենց կը պակսի յարձակումի անցնելու վճռակամութիւնը: Յանկարծ երիտասարդուհի մը ձեռքը ջահով կը ցատքէ պատնէշին վրայ, գոչելով. - «յառա՛ջ»: Իր լուսաւորուած սիլուէթը գիւղին թիրախ մը կը դառնայ գինք ու շուտով կ՚իյնայ արձակուած գնդակներու տակ, ու բոցերով կը ծածկուի:

Այս պատկերը շատ կը տպաւորէ հայրս. կ՚ուզէ անմահացնել «պատնէշներու աղջկան» յիշատակը. անոր, որ իր կեանքը զոհեց ազատութեան համար: Սակայն անմիջապէս աշխարհ չեկայ. հայրս նախ ապրած է սմուրիի իր կեանքը: Ան կը սիրէր գինուորականներ անմահացնել: Կիները կը պակսէին իր գործին մէջ...:

Բարեբախտաբար կը հասնի մայրս. ճիշդ ժամանակին, որովհետեւ հայրս քառասունը անցած էր: Եթէ քիչ մը եւս ըսպասէր, թերեւս հոս պիտի չըլլայի ես...: Կը սիրեմ մանրամասնութիւնները, յատկապէս անոնք որ ինծի կը վերաբերին: Հայրս հարսնիքէ մը հրաւիրուած ըլլալով Նանսի, կը սպասէ արարողութեան սկսելուն. յանկարծ սանդուխին գլուխը երիտասարդուհի մը կը յայտնուի, ձեռքը նորաձեւութեան աշխատաւորի վերաբերող խաւաքարտ մը բռնած: Հայրս զայն տեսնելով կը դառնայ ընկերոջը. «այս անգամ ազատութեանս տէրն եմ»: Սակայն երիտասարդուհին ելքի դուռը չփոթած կը փազէ աջ ու ձախ, ելք մը փնտռելով: Հայրս գինքը դուռ կ՚առաջնորդէ ... այլեւս երբեք չբաժնուելու համար անկէ: Ժանն - Էմիլի Պահէօ կը դառնայ հօրս մօտէլ-ը, ապա 1876-ին՝ կինը: Սակայն ամբողջ պատմութիւն մը կ՚ըլլայ այս. պէտք է ըսել որ մեծ մայրս, որ մեռաւ երբ հինգ տարեկան էի, տիրական ու հեղինակաւոր տիպար մըն էր. հաշտ աչքով պիտի չնայէր նման ամուսնութեան մը: Այնպէս որ հայրս պատմութիւն մը կը յօրինէ...: Ժանն մօրը կը ներկայացնէ որպէս իր նկարիչ ընկերոջ գանատացի ճոն Լա Ֆարժի մէկ զարմուհին: Մեծ մայրս մեծ ազդեցութիւն ունի հօրս վրայ. փաստը այն է, որ ես իրեն կը նմանիմ: Իր դիմագիծը ունիմ ու մօրս սիլուէթը: Թէեւ այս վերջին կէտը դժուար է նշմարել պարեգօտիս ծալքերուն պատճառով. նոյնիսկ Փօլ Մօրան հեգնած է զիս, կոչելով «պրոնզէ ծալքերով սենեկապղեստը հագուած այդ յղի կինը, ձեռքը աշտանակով...»:

Պէտք է ընդունիմ, թէ բարի պտուղներու ամբողջ ջոկատ մը հակած է օրօրոցիս, Ատլանտեանի երկու ափերուն վրայ: Ամերիկեան ափը գործօն բաւական կողմնակիցներ կ՚ունենայ ազատութեան հարիւրամեակին առթիւ ոգեկոչումի յուշարձանի մը ծրագիրը. իսկ Ֆրանսական կողմը կազմուած էր նուիրահաւաքումի յանձնախումբ մը ... տեսակ մը օժիտ ինծի համար:

Այս միջոցին, ես սկսած էի մարդկային կերպարանք առնել: Ներշնչուելով Փիդիասի կոթողային արձաններու թէքնիքէն, հայրս որոշեց որ ես «սնամէջ էֆիժի» մը պիտի ըլլայի: Ասիկա վարկաբեկում նկատեցի, սակայն հայրս ըսաւ, թէ անմահութեան գինն էր այդ: Սկզբունքը կը կայանար մետաղէ կազմած մը չինելու եւ զայն պղինձէ սալերով ծածկելու մէջ: Ճարտարապետի մը յանձնուեցաւ իմ երկաթեայ կմախքս շինելու գործը. Կիւսթաւ Էյֆէլի. ան, որ տասներկու տարի ետք անհաւատալի գտնուեցաւ ինծի կառուցանելով հսկայ աշտարակ մը:

Շատ մը այցելուներ կ՚ունենայի Փարիզի այն աշխատանոցին մէջ, ուր կ՚ամբողջանար կառուցումս: Տարիքիս համար իրապէս մեծցի էի, 46 մեթր հասակով: Այնքան, որ լրագրող մը բաւական տպաւորուած, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէր զիս. «մեր վարպետը հազիւ կը հասնի աջ ոտքի դաստակին. իսկ բազուկը՝ մայրիի մը նման մեծ, կը բարձրանայ, այն տպաւորութիւնը ձգելով որ չի վերջանար: Աւելի վերը սրունքն է, թընդանօթի մը նման. յետոյ կուրծքը՝ իրական ծովախորշ մը: Կուրծքը կը լայննայ, առնելով տիտանական համեմատութիւններ. վիզը ուսերէն վեր կը բարձրանայ կամուրջի բուրգի մը նման...»:

Նոյնիսկ Վիկտոր Հիւկօ եկաւ զիս տեսնելու. ան թեւերը բարձրացուց ու լատիներէնով ողջունեց զիս. «Աւէ ... Լիպէրթաս»: Թերեւս անոր համար որ պարեգօտ մը կը կրէի, կամ ո՛վ գիտէ, թերեւս որովհետեւ ինք շատ փոքր էր ձեռքս համբուրելու համար...:

Բոլոր այս հետաքրքիրները որոնք չէին գոհանար կազմութիւնս մանրամասնելով, կը մտնէին մէջս. կը բարձրանան երկաթէ սանդուխով մը. այս վերելքը կը խղդատցնէ զիս, կը քերէ, կ՚թիկ ու գլխու ցաւ կը պատճառէ. այնքան որ ստիպուեցանք ապդ մը փակցնել, «կը խնդրուի կանգ չառնել գլխուս մէջ»:

Հայրս, չի քաշուիր, կարծես իր տունը ըլլար: Ան մամուլը հրաւիրեց առաջին ճաշի մը, ծնկոսկրիս մէջ. ապա երկրորդի մը, սրունքիս, երրորդի մը՝ որովայնիս ու վերջին մըն ալ գլխուս մէջ: Այնպէս վիրաւորուած զգացի ես զիս, որ կ՚ուզէի բոլորն ալ թքնել գետին:

Այնպէս յոգնած էի որ որոշեցի մեկնիլ անորոշ կղզի մը: Արդէն գտնուած էր ան. հօրս շնորհիւ: 1871-ին ան առաջին ճամբորդութիւնը կ՚ընէր դէպի Ամերիկա: Քանի որ Քոնկրէսը գոյութիւն չունէր տակաւին (եթէ գիտնայիք, թէ ինչպէս կը շշմեցնէ զիս ամէն անգքին), հայրս նաւով կը ճամբորդէր: Ան առաւօտեան արեւուն տակ կը նշմարէ Պէտլօ կղզեակը. «հո՛ս պէտք է բարձրանայ արձանս» կ՚որոշէ ան: Նաւ մտայ հոն երթալու համար: Սակայն նաւը հասակիս յարմար խուց չունէր. պէտք եղաւ զիս մասնատել ու կտոր - կտոր փոխադրել: 210 ճամպրուկ լեցուցի ... մեծադոյն տիվային համար մեծ թիւ մը: Ճամբորդութիւնը երկար թուեցաւ ինծի. գրեթէ ամիս մը նաւուն ընդերքներուն մէջ: Ծովախտէ վարակուեցայ...:

Վերջապէս հասայ. զետեղուեցայ կըդգիխս վրայ: Պաշտօնական մկրտութիւնս - բացումը՝ ինչպէս կ՚ըսեն - տեղի ունեցաւ 1886, Հոկտեմբեր 28-ին: Շատ մարդ կար, սկսեալ ԱՄՆ-ու նախագահ Քլիվլէնտէ. ոչ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, ոչ ալ Խորհրդարանի պետը իրենց տեղէն շարժած էին: Հո՛գս. իրե՛նք բան մը փախցուցին: Շատ տպաւորիչ էր ինծի համար բոլոր այս Ամերիկացիներուն, նոյնիսկ Ալզասցիներուն զիս փառաբանելը, իրենց դրօշները ծածանելով ու Մարսէյէզ երգելով: Այնքան որ հազիւ զսպեցի պղինձէ արցունքի խոշոր շիթ մը, երբ հայրս վար կ՚առնէր զիս ծածկող եռագոյն դրօշակը:

Այնքան ուրախ եմ այսօր. տօնը կը վերսկսի: Ամիսներ ետք, ուր փակ էի այցելութիններու, - արդուզարդի շրջանս էր - կը սկսէի նեղուիլ: Սակայն բաւական շաղակրատեցի. ԱՄՆ-ու նախագահը ու պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններ կուգան տարեդարձս շնորհաւորելու: Չեմ ուզեր զանոնք սպասցնել...:

«Մատամ Ֆիկառօ»

Յուլիս 14, 1928

ՖԵՐԻԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ «ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՕՐ»Ը

Շաբաթ, Յունիս 28-ի երեկոյեան, Աֆօրվիլի քաղաքապետութեան տօնասրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր, շնորհիւ Ֆէրիգիւղի նախկին սանուց եւ բարեկամաց միութեան վարչութեան տարած անխոնջ աշխատանքին: Արդարեւ, տարուան մը կեանք ունեցող այս Միութիւնը արդէն իսկ յաջողած էր մէկտեղ հաւաքել աւելի քան 300 Հայեր, տօնելու համար «Հայ Ընտանիքի Օր»ը: Այս ուրախումն իսկ մըտածումի առիթ կու տար ներկաներուն: Արդարեւ, Պոլսէն եկած այս երիտասարդները տօնելով «Հայ Ընտանիքի Օր»ը, եւ բեւան կը հանէին իրենց համոզումը, թէ հայ ընտանիքն է խարիսխը մեր ժողովուրդի ազգային դիմագծի պահպանման, մեր տոհմիկ աւանդութիւններու պահակը եւ ձուլումէ վերծ պահելու կարեւոր ազդակը:

Երեկոյթին խօսք առնողներ՝ Միութեան ատենապետ Հայկազ Կէօրտէլեան, պատւոյ նախագահուհի եւ տուեալ վարժարանի նախկին տեսչուհի Տիկին Այտա Դանիէլեան, Իսիի հոգեւոր հովիւ Միւռոն Վրդ. Գրվրդեան, Իսիի քաղաքապետի կըցորդ Մարտիրոս Գարակէօզեան եւ Ֆէրիգիւղի վարժարանի նախկին հոգաբարձուներէն Արա Պէրպէրեան, գնահատելով նորակազմ միութեան միամեայ իրագործումները շեշտը կը դնէին հայ մշակոյթի պահպանման ու տարածման անհրաժեշտութեան վրայ, կը թելադրէին շարունակել եւ ընթանալ գծուած ուղիէն եւ առաւել եւս բացուիլ արտաքին աշխարհին վրայ, Միութեան մէջ առնելով նաեւ այլ վարժարաններ յաճախած հայ երիտասարդներ:

Ֆէրիգիւղցիներու այս ձեռնարկը իր մէջ կը բովանդակէր նաեւ յատկանշական այլ երեւոյթ մը, այն է՝ որ հազիւ տարի մը առաջ հիմնուած, Միութիւնը յաջողած էր կազմել երգչախումբ մը եւ պարախումբ մը: Արդարեւ, երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ստեփան Եօրկանճեանի, քառաձայն մեկնաբանեց «Լուսնակ գիշեր», «Երգ բարեկամութեան» երգերը, իսկ պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարպիս Բուլուրի, ներկայացուց հայկական տոհմիկ եւ ազգագրական քանի մը պարեր: Երգչախումբն ու պարախումբը խոստմնալից ապագայ մը ունին իրենց առջեւ, եթէ հետեւողական կերպով շարունակեն իրենց աշխատանքները:

Երեկոյթին երաժշտական մթնոլորտ ստեղծումը վստահուած էր Լիոնի «Անի» նուագախումբին եւ իր երգիչներուն, որոնք աւելի արեւելեան մթնոլորտ մը ստեղծեցին քան «Հայ Ընտանիքի Օր»ուան պատշաճ պահեր:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Մայիս 30, ժամը 16-30-ին, Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը, 118, ռիւ տը Քուռսէլ, Փարիզ:

Բացումը կատարեց Միութեան ատենապետ Ա. Մանուկեան, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն եւ իր վարչական ընկերներուն, ապա մաղթեց ապագայ վարչութեան յաջող գործունէութիւն:

Օրուան դիւանի ընտրութենէն վերջ, քարտուղար Անդրանիկ Տաքէսեան եւ գանձապահ Արման Թիւզէմէն, ներկայացուցին բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը:

Կարծիքներու փոխանակութիւններէ յետոյ, գաղտնի քուէարկութեամբ նոր վարչութեան անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Ժագ Աճէտեան, Հրանդ Աճէմեան, Վարուժան Ազնաւուր, Արման Թիւզէմէն, Արբին Թէլլիօղլու, Յակոբ Կէվրէկեան, Արթօ Մանուկեան, Արթօ Զարքճեան, Գրակ Ղազարեան: Ժողովը փակուեցաւ ժամը 20-30-ին:

Նորընտիր վարչութիւնը Յուլիս 2-ի իր Ա. նիստին միաձայնութեամբ կազմեց իր դիւանը հետեւեալ ձեւով. - ԱՏԵՆԱՊԵՏ՝ Արթօ Մանուկեան, ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ՝ Գրակ Ղազարեան, ԳԱՆՁԱՊԱՀ՝ Արթօ Զարքճեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ԼԻՈՆԷՆ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի աշակերտներուն ալ ամէն տարի Տիկնանց Միութիւնը կը կազմակերպէ պտոյտ մը, քաջալերելու համար այն Հայ երախաները, որոնք իրենց նուիրական Չորեքշաբթի օրուան ազատ ժամերը կը տրամադրեն իրենց մայրենի լեզուն սորվելու:

Չորեքշաբթի, Յունիս 25, սովորականէն աւելի կանուխ, անդուադական եռուզեռ մը կը տիրէ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Սովորականէն աւելի անզուսպ են Հարիւրի մօտ երախաներ, որոնք անհամբեր կը սպասեն մեկնումին:

Հոս Տիկնանց Միութեան անդամուհիները, որոնք ուրախ – զուարթ վերյիշելով իրենց երբեմնի դպրոցական կեանքը Հայկական վարժարաններէ ներս, փարակած են երախաներու խանդավառութենէն:

Ուահա դանդը կը հնչէ եւ երկու օթոքարներ կը լեցուին երախաներով, իրենց ուսուցչուհիներով եւ «Տիկնանց»ի անդամուհիներով:

Երկու ժամուան ճամբորդութենէ յետոյ կը հասնինք Վեռքորի Օթրան գիւղը - հրաշալի տեսարան, ընդարձակ լեռնադաշտ մը շրջապատուած մայրիներով: Ուրախութեան ճիչեր... ամէն ոք անհամբեր է օթոքարէն դուրս նետուելու, մաքուր օդ շնչելու եւ ժամ առաջ վազվզելու: Շուտով սեղաններու շուրջ կը հաւաքուինք. անհամբեր են տղաքը, ուտելու ճաշէն որպէսզի խաղալ սկսին...:

Ամէն ոք ճաշած է արդէն, խումբերը կը կազմուին մագլցելու լեռներն ի վեր: Մեծ ուրախութեամբ, վարժուհիներու եւ տիկիններու առաջնորդութեամբ ճամբայ կ'ելլեն դէպի ծաղկազարդ ծառուղիները: Միայն շատ փոքրերը կը մնան տեղւոյն վրայ, հաւաքական խաղերով զուարճանալու...:

Ժամը 5-ն է արդէն, եւ չորս կողմէն կը թափին երախաներու խումբերը գոհ եւ ուրախ ճիչերով:

Տիկնանց Միութեան անդամուհիները արդէն պատրաստած են նախընթրիքը. – զովացուցիչներ եւ խմորեղէններ:

Վերջապէս պէտք է մեկնիլ, բայց ոչ ոք պատրաստ է ուղղուելու դէպի օթոքարները: «Դեռ կանուխ է, քիչ մըն ալ մնանք, քիչ մըն ալ...»: Ու նոյն խանդավառ մթնոլորտին մէջ օթոքարները վերադարձի ճամբան կը բռնեն: Արդէն մէկ ժամէ աւելի ուշ մնացած ենք, ծնողները անհամբեր կը սպասեն իրենց զաւակները տանելու: Կարմիր – խնձորանման այտերով, ուրախ – զուարթ, հրամեշտի քաղցր արտայայտութիւններով կը բաժնուինք, յառաջիկայ տարուան վայելքներու խոստումով:

ԱՐԵԳ – ԳԵՂԱՆ

×

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՇԱՐՎԻԷՕՅԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Յուլիս 6, տօն Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ Շարվիէօյի Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Վրթանէս Աւագ Քհնյ. Տէրտէրեանի, Սուրբ Սեղանին կը սպասարկէր դպիր Երուանդ Եանըգգուչի:

Եկեղեցին այս տօնին առթիւ լեցուն էր հաւատացեալ ժողովուրդով: Հայր Սուրբ ժամանակ պատարագիչ Վրթանէս Աւագ Քհնյ. Տէրտէրեան խօսեցաւ շինիչ քարոզ մը, ըսելով թէ՝ Վարդավառը շատ սիրուն եւ շատ գեղեցիկ պատմութիւն մը ունի հայ ժողովուրդին մէջ եւ մեզի կը յիշեցնէ, տարգ, կենսունէտ, չէնչող չըրջաններէն մին:

Աւետարանական նշանաւոր դէպքին մէջ կը վերակենդանացնեն մեր նախնեաց Վարդավառը, ջուրերու սրսկումներով եւ տեղ - տեղ ալ աղաւնիներու թռուցմամբ: Հայ երիտասարդութիւնը կը հաւաքուէր Հայ Տան բակը, ազգակամական եւ բարեկամական սերտ կապերու շրջանակին մէջ, Վարդավառը հինգ տաղաւարներէն մին է: Կ'արժէ երբեմն թօթափել կեանքի վրայ ճնշող ծանրութիւնները եւ վերանալ, վերանալ, խորասուզուելու համար մեր ազգային պատմութեան աւանդութեանց մէջ: Հաւատացեալ ժողովուրդը սրտի գոհունակութեամբ կ'ունկնդրէր քարոզը, իմանալով Վարդավառի Տօնին նշանակութիւնը:

Այսօր Շարվիէօյի Ս. Նշան Եկեղեցին փառքը ու պատիւը ունի ներկայացնելու հանրութեան թէ՝ իր մնայուն հովեւոր հովիւը ունի, շնորհիւ եկեղեցաշէն բարերար՝ Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեանի եւ տեղւոյն Ազգային Միութեան, որոնք տաքի կը պահեն այս աղօթավայրը մանաւանդ կանանչ ածուներով եւ գունագեղ ծաղիկներով զարդարուն եկեղեցւոյ պարտէզը, օդը իր գիրքով տարբեր աշխարհի մը պատրանքը կը թողու եկող հաւատացեալներուն վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. – Աւանդութիւն եղած է Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը, որ կը կազմակերպուի Յունիս ամսուն երկրորդ կէսին, որպէս Կապոյտ Խաչի միօրեայ հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէս:

Այս տարի եւս, Կիրակի, Յունիս 29-ին Կրընոպլի Հայութիւնը խմբուած էր, էյպէնի Սանթր Աէռէ Պէլ – էռի մէջ, միասնաբար հայկական մթնոլորտի մէջ անցընելու այդ օրը:

Որպէս Կապոյտ Խաչի փոխ – ատենապետուհի եւ հայերէն լեզուի դասատու՝ Տիկին Սեդա Սարգիսեան կատարեց բացման խօսքը. ան ներկաներուն ուշադրութեան յանձնեց դպրոցի գոյավիճակը եւ շեշտը դրաւ հայերէնի կարեւոր դերին վրայ. իր խօսքի աւարտին ան ըսաւ. – «Արթննանք, գիտակցինք հայ անհատի եւ հայ ծնողքի մեր պարտականութիւններուն եւ պարտաւորութիւններուն ու մեր մասնակցութիւնը բերենք հայապահպանման եւ հայ լեզուի ուսուցման ծանր աշխատանքին»:

Մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք բոլոր անոնց որոնք իրենց նուէրներով եւ քաջալերանքով նպաստեցին այս ազգօգուտ ձեռնարկին, մասնաւորաբար ուսուցչուհի՝ Տիկին Սեդա Սարգիսեանի իր տարած աշխատանքին համար:

Այնուհետեւ գործադրուեցաւ երաժշտական յայտագիր Վալանսի «Նայիրի» նուագախումբի կողմէ: Դաշտահանդէսը ճոխացուց ժողովրդային երգիչ Ճորճ Թիւթիւնճեանը: Ներկաները խանդավառուած հայկական մթնոլորտէն, պարեցին եւ երգեցին մինչեւ ուշ գիշեր:

ԽԱԶՈՒՀԻ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 21-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Յանձնախումբին: Բացումը կատարելով Կարպիս Եսայեան ներկայացուցած է օրուան դասախօս Ներսէս քահանայ Ներսէսեանի հայագիտական մարզէն ներս տարած աշխատանքը: Դասախօսութեան նիւթը եղած է «Հայկական մշակութային գանձեր բրիտանական Թանգարանի Մատենադարանին մէջ»: Ներսէս Քհնյ., որ բրիտանական Թանգարանի հայկական բաժնի վարիչ գիտական աշխատակիցն է, նախ տուած է մշակոյթ յղացքին իր անձնական սահմանումը, ապա բացատրած կարեւորութիւնը թանգարաններուն՝ իբրեւ մշակոյթի պահապաններ եւ տարածողներ եւ հասնող սերունդներու մէջ իրենց ազգային արժէքներու հանդէպ հպարտանքի զգացում արթնցնող ազդակներ: Ապա լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ ներկայացուցած է գործեր հայկական ձեռագիրներու հաւաքածոյէն, որ, ի դէպ, կը սկսէր Մեծն Բրիտանիոյ Թագաւորներէն Գէորգ Ե.ի կողմէ նուիրուած ձեռագիրներով: Փակման իր խօսքին մէջ Եղիշէ Եպիսկոպոս Կիզիրեան գրուատած է դասախօսին եկեղեցանուէր եւ մշակութանուէր գործունէութիւնը:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ կից Մալաքեան - Գասպարեան սրահին մէջ, Յունիս 8-ին, գումարուած է Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 48-րդ Ներկայացուցչական ժողովը, մասնակցութեամբ 22 պատգամաւորներու եւ խորհրդակցական ձայնով 6 քոյրերու եւ եղբայրներու: Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Կարօ Յովակիմեան: Շրջ. Վարչութեան տեղեկագիրը կարդացած է Կարպիս Գույումճեան: Տեղեկագրէն կը պարզուի, որ Գոքինիոյ շրջանը ունի 94 մարզիկ եւ 63 սկաուտ, Ֆիքսի շրջանը՝ 148 մարզիկ եւ 89 սկաուտ, Սելանիկ՝ 117 մարզիկ:

×

ՃՊԷՅԼԻ (Լիբանան) «Թուչնոց Բոյն»ի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 14-ին, վարժարանի սրահին մէջ: Ներկայ եղած են Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, խնամակալներ, բարերարներ, ծնողքներ, շրջանաւարտներ: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն եւ վկայականներու բաշխումէն ետք խօսք առնելով Գարեգին Բ. գնահատած է տարուած աշխատանքները՝ երախաներուն հոգեկան անդորրութեան եւ դաստիարակչական զարգացում տալու մարզերէ ներս:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Յունիս 17-ին, տեղի ունեցած է «Եղիշէ Մանուկեան» ազգային երկրորդական վարժարանի «Ծըպուռ» երգչախումբին համերգը: 75 մանուկներէ բաղկացած երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սարգիս Փանոսեանի, յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանած է Ալեքսան Մնակեանի յօրինած երգերը, իսկ երկրորդ բաժինը յատկացուած է հայրենի եւ Սփիւռքի հայ երգահաններու գործերուն: Դաշնակով ընկերացած է պատանի Սերուժ Գրաճեան: Յայտագրի աւարտին խօսք առնելով վարժարանին տեսուչը՝ տոքթ. Բ. Փափազեան, անդրադարձած է խմբավարին 25-ամեայ վաստակին եւ «Ծպուռ»ի տասը տարուան վերելքին: Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդ Արամ Եպիսկոպոս Քէշիշեան, շեշտը դրած է հայ դպրոցի դերին վրայ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ազիզեան ակումբի «Աստուր Գապազեան» սրահին մէջ, Յունիս 21 – 22, գումարուած է Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի 34րդ Պատգամաւորական ժողովը: Մասնակցած են 25 մասնաճիւղերէ 76 պատգամաւորներ: Առողջապահական, ընկերային, կրթական, դաստիարակչական, ժողովական, տնտեսական եւ այլ հարցեր դարձած են օրակարգի նիւթեր:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

«Ա՜հ, դարձեալ երջանիկ ես ահաւասիկ, կ'ըսէի, դարձեալ լաւ օր մը ապրելով գրած ես»: Քանի-քանի անգամներ կը յիշեմ ըրած ըլլալ այս անդրադարձումը: Հիմա ալ կարծես նոյն կերպ կը շարժիմ երբ կը նայիմ Տիկին Ալիսին, որ ինծի երկար նայելէ վերջ գլուխը անդին կը դարձնէ, թրջուած անձեռոցը կը վերցնէ, դայն անկիւնի ծորակին տակ ջուրէ կ'անցընէ ու կը կախէ: Ես կը թողում որ ընէ. հաճոյք կ'առնեմ իր հոգածութենէն: Եւ երբ կը կախէ անձեռոցը, կը մրջմըտեմ.

- Մի յոգնիք, կ'ըսեմ մեղմ ձայնով, հիմա Սաթենիկը կուգայ:

Տիկին Ալիս ժպտելով կը պատասխանէ.

- Ի՞նչ կ'ըլլայ, ես ալ ձեր աղջիկը կը նկատուիմ:

Երանի թէ չարտասանէր այս խօսքը: Բայց Տիկին Ալիսին չեմ վշտացած իր այդ խօսքին համար: Նախադասութիւնը դեռ կը շարունակէ արձագանգել ուղեղիս մէջ. «Ես ալ ձեր աղջիկը կը նկատուիմ»: Անկասկած ինծի հաճոյք պատճառելու համար է որ այդպէս ըսաւ եւ հիմա լուր անգամ չունի որ ինչպէս հաճոյքս թունաւորեց այդ մէկ նախադասութեամբ: Աւելի, երանի թէ չարտասանէր: Որովհետեւ յիրաւութիւն է որ ես գինքը առաջին վայրկեանէն ի վեր երբեք աղջկանս տեղ չդրի: Հաճոյքը, զոր զգացի քիչ առաջուան իր ջերմ հոգածութենէն, այնքան սպասուած իր հետաքրքրութենէն, շատ, շատ տարբեր է այն հաճոյքէն որ միշտ ինծի պատճառած է Սաթենիկին հոգածութիւնը: Ա՜հ, այս երկու հաճոյքները որքան չեն նմանիր իրարու, Աստուած իմ: Ծիծաղելի՞ եմ արդեօք յաւակնութիւններուս կամ տպաւորութիւններուս մէջ: Կրնայ ըլլալ բայց այսպիսի խնդիրներու մէջ մարդիկ չեն ամչնար իրենք իրենց առջեւ մերկանալէ: Ուրիշ մը կրնայ կուշտ ու կուռ վրաս խնդալ, լսելով որ ես Տիկին Ալիսին կը նայիմ ոչ թէ որպէս աղջկանս տեղ մէկը, այլ պարզապէս որպէս կին: Թող խնդայ: Արկածէս ի վեր երբեք հայելիի մը մէջ ես ինծի չնայեցայ: Ինչ որ ինծմէ ցոլացաւ առաստաղիս վրայ եւ մտքիս մէջ, այդ միայն գիտեմ: Շա՞տ ծերացած եմ արդեօք շուրջս կին մը տեսնելու համար: Ալեհեր ու անկար, խղճալի ծերունի՞ մը կը տեսնեն իմ մէջ շուրջիններս: Թող տեսնեն: Բայց ես կը մերժեմ: Կը մերժեմ ու կը պնդեմ որ Վերժին այդպէս պիտի չխորհէր հիմա, եթէ ողջ ըլլար եւ քովս նստէր, քովս նստէր ու ամէն վայրկեան տաքցնէր զիս իր հոգածութեամբ ու սիրով: Մարդիկ միայն մարմնի գիծով չէ որ հաճոյք կ'առնեն իրարմէ: Սիրոյ հաճոյքը մտքին մէջ կը սկսի ու յետոյ կը փոխանցուի մարմնին, հոն մնալու համար մինչեւ որ մարմինը օր մը դարձեալ մտքին վերադարձնէ զայն: Մարմինը հող էր ու հող պիտի դառնայ: Ճիշդ այդպէս, սէրն ալ մտածում էր, ի վերջոյ մտածում պիտի դառնայ կրկին: Եթէ այդպէս չըլլար, ես կրնայի՞ շարունակել սիրել Վերժինը, կրնայի՞ հաւատարիմ մնալ իր յիշատակին իր մահէն վերջ:

Տիկին Ալիս այդ չարաշուք նախադասութիւնը արտասանեց ու տեսակ մը պրշրանքով գնաց Արամիկին քով իր տեղը գրաւելու: Հիմա կը հաշուեմ թէ իրականութեան մէջ ես էի յանցաւորը: Ի՞նչ ըսած էի Տիկին Ալիսին:

- Մի յոգնիք, բսած էի մեղմ ձայնով, հիմա Սաթենիկը կուգայ:

Ա՜հ, ինչ տխմարութիւն, Աստուած իմ: Ինչո՞ւ յիշեցի Սաթենիկը, ինչու ըսի այդ խօսքը: Այդ կերպով զինքն ու Սաթենիկը նոյն գծին վրայ դրած չէի՞: Ի՞նչ կ'ուզէի որ պատասխանէր ուրեմն Տիկին Ալիս, երբ ես այսպէս իր հոգածութիւնը կը նոյնացնէի Սաթենիկին հոգածութեան հետ: Մենք երբեմն կ'արհամարհենք կիներու նուրբ եւ արագ դատողութիւնը: Անոնք երկվայրկեանի մը մէջ բառեր կը կշռեն, անոնց արժէքը կուտան եւ տօրր համաձայն ալ կը հակազդեն: Բնաւ յայտնի ալ չեն ըներ թէ այնքան արագ գործողութիւն մը ըրին իրենց մտքին մէջ: Եւ մենք զիրենք պատասխանատու կը բռնենք այդ հակազդեցութիւնէն, փոխանակ ափսոսալու մեր արտասանած բառերուն անտեղիութեանը վրայ: Մենք այրերս առհասարակ անճարակներ ենք: Եւ ես անօրինակ անճարակութիւն մը ըրի քիչ առաջ: Ուրիշ ինչեր չէի կրնար ըսել, Աստուած իմ, փոխանակ Սաթենիկը յիշելու: Չէի՞ կրնար փաղաքշական քանի մը խօսք ընել իր հասցէին, չէի՞ կրնար գանգատիլ առանձնութենէս, այս ճակատագրական վիճակիս մէջ կեանքի ընկերուհիս կորսնցուցած ըլլալու դառնութենէս: Չէի՞ կրնար կերպով մը գգուել իր կնոջական ինքնավստահութիւնը իր իսկ Փիզիքականին եւ արտաքինին մասին: Կրնայի, կրնայի: Եւ թերեւս ալ համով խօսակցութիւն մը ծայր կուտար մեր երկուքին միջեւ, որովհետեւ ան, կնոջական հոտառութեամբ, արդէն հասկցած կ'ըլլար որ ինծի հաճոյք կը պատճառէր հետս զբաղելով:

(Շար. 65)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ. -

Մարքրիտ Կաղնեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները՝ փոխան ծաղկեպսակի. -

«Յառաջ»ի բարգաւաճման. - Տարօն Պօղոսեան 1000 Ֆ., Այպէռ Պօղոսեան 500 ֆրանք, Տիկին Իսկուհի Տատիկեան, Գրիգոր Եաւէրեան եւ բժիշկ՝ Ջաւէն Գաբրիէլեան 250-ական Ֆ.։

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան.- Տարօն Պօղոսեան 1000 Ֆ., Այպէռ Պօղոսեան, Ժոզէֆ Տէրոյեան 500-ական Ֆ., Տիկին Իսկուհի Տատիկեան, Գրիգոր Եաւէրեան 250-ական Ֆ., Այպէռ Միքայէլեան 100 ֆրանք։

ՍԻՖԱՄ-ի հանգստեանութեան. - Վահրամ Ճառայեան 200 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր շատ սիրելի Շաքէ Պէշիկթաշլեանի մահուան 4-րդ տարելիցին ի յիշատակ, Տիկին Արսինէ Խորչեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր դաշտահանդէսին առթիւ, ղպրոցին ի նպաստ հետեւեալ նուէրները ստացաւ.- Տիկին Օտապաշեան, իր Թոռնիկին քրնութեան յաջողութեան առթիւ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան եւ Տիկին Այանեան 200-ական ֆրանք։

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
– ORGANISATION TERRE ET CULTURE –
PARIS

ԱՄԱՌԱՆԱՅԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
CAMPAGNE D'ETE 1986

SÉJOUR EN MILIEU RURAL ARMÉNIEN

○ Restauration d'édifices
○ Aménagement de terrains agricoles
○ Exploration et documentation
○ Loisirs.

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLÉMENTAIRE DE 5 PERSONNES

Tél. : (Paris) 47 02 99 45 (soir); 48 55 40 74 (journée)

CAMP
DE LA F.R.A. NOR SEROUND
1986

Domaine de la Landelle
Palleville 81700 PUYLAURANS
Station SNCF : CASTELNAUDARY
Tél. : 63 - 75 - 04 - 62

Où ?

A Palleville (Tarn), près de Toulouse, dans un domaine verdoyant de plusieurs hectares, doté de deux bâtiments confortables, ainsi qu'un bar-discothèque à l'intérieur du camp.

Comment?

Dans une ambiance arménienne, vous pourrez partager, avec plus d'une centaine de jeunes de 15 à 22 ans, votre dynamisme, vos idées, vos loisirs, votre enthousiasme et votre créativité.

Quand?

Du 1er au 15 Août.

Pourquoi?

Pour acquérir une conscience arménienne, dans le cadre d'une vie collective et dans un esprit de dialogue entre jeunes Arméniens.
Pour passer des vacances pas comme les autres.

Prix du séjour : 2 000 F

RENVOYEZ OBLIGATOIREMENT CE COUPON AVANT LE 20 - 07 - 1986. ADRESSEZ LE au NOR SEROUND, 17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

NOM .... *Prénom* ....
Adresse .... *Tél.* : ....
Date et lieu de naissance : ....

ՓՌԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հանգուցեալ հայրենակցուհի, Այրի Տիկին Սոֆոյ Եկոյեանի (Պիթլիսցի), Մարսէյլ, եւ հայրենակցուհի՝ Այրի Տիկին Մարքրիտ Կաղնեանի (Պիթլիսցի), Լա Սիոթա, մահերուն առթիւ, Մարսէյլի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը եւ իր բոլոր անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց զաւակներուն, ազգականներուն, եւ այս առթիւ 300 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Հանգուցեալ Սոֆոյ Եկոյեանի մահուան առթիւ, վարչութիւնս, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Յակոբեանէ (Նիս) ստացած է 100 Ֆ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Հայ երիտասարդ մը, վճարնու, փոքր յարկաբաժին մը կը փնտռէ (մէկ սենեակ, բաղնիք, խոհանոց) Փարիզի մէջ, առաւելագոյն ամսավճար՝ 2000 Ֆ.։

Դիմել. - Ժամկոչեան
18, ave. Valvein — 93100 MONTREUIL
Tél. : 48. 57. 61. 05

-Հ. Բ. Ը. Մ.-

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան՝ փակ պիտի մնայ Ուրբաթ, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 1 ։

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DIMANCHE
20 JUILLET

Grande Fête Champêtre
à Draguignan

Quartier LA FOUX
Chez M. LORENIAN
AMBIANCE ET SPECIALITES ARMENIENNES

Amicale des Arméniens de Draguignan et sa région
Tél. : 94 - 67 - 71 - 85
94 - 68 - 57 - 99

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան. -

Ժամկոչեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Անժէլ Ակինեան 100 Ֆ.։

Վարժապետեանի դերդաստանի հոգեհանգիստին առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վարժապետեան 1000 Ֆ., Յովհաննէս Գալուստեան 100 Ֆ.։

Գէորգեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Մինաս Լուսարարեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շարլ Կարապետեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Խաչերեան 100 Ֆ.։

Սէմէրճեանի մահուան առթիւ. - Այրի Տիկին Սրբուհի Սէմէրճեան 300 Ֆ., Տիկին Շաքէ Պողադեան 50, Տէր եւ Տիկին Շրուտեան 20 Ֆ. Տիկին Վարդանոյշ Նորատեան 50, Տիկին Հայկանոյշ Ունանեան 50 Ֆ., Տիկին Ովսաննա Գալուստեան 50, Տիկին Արեգնազ Մարաղեան 200 Ֆ., Յակոբ Փափազեան ընտանիք 200 Ֆ., Անահիտ եւ Վազգէն Փափազեան 200 Ֆ., Նազուզեան ընտանիք 200 Պ. Երուանդ Ճինկէօզեան 150 Ֆ., Յակոբ Փափազեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էտուարտ Սէչէրճեան 500 Ֆ.։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Ծնունդ Մալաթեանէ 500 Ֆ., ինչպէս նաեւ 500 ֆրանք Լիբանանէն Օգափոխութեան կայան եկող երախաներուն համար։

EN EXCLUSIVITÉ
OPTIMA TOURS, spécialiste
des voyages en ARMÉNIE
depuis 17 ans
Vous propose

9 VOLS DIRECTS
PARIS ➤ EREVAN
EREVAN ➤ PARIS

Caractéristiques techniques :
Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale d'AIR FRANCE
Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2
Durée du vol : 5 heures 15
Douane à Erevan
Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours
Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa et l'assurance :

Du 23 Juillet au 7 Août	7.380 F
Du 6 au 21 Août	7.380 F
Du 20 Août au 4 Septembre	7.380 F
Du 3 au 19 Septembre	7.580 F
Du 18 Septembre au 3 Octobre	7.250 F
Du 2 au 17 Octobre	6.750 F
Du 16 au 29 Octobre	6.350 F

De EREVAN, extensions possibles soit :
○ Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
○ Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA

(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 — PARIS
Tél. : (1) 47 42 10 35

A MARSEILLE
M. ALEXANIAN
11, rue du Bassin
13012 MARSEILLE
Tél. : 91 93 04 90
ou 42 83 31 55

A LYON
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
3, place Roger Salengro
69190 SAINT FONS
Tél. : 78 67 10 79

A SAINT CHAMOND
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
55, rue de la République
42400 SAINT CHAMOND
Tél. : 77 22 18 22

A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
16
MERCREDI
16 JUILLET
1986

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 4,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.269 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.269

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆՀԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻԹԵՐԱՆ. — «ՉԵ՛Մ ՍՏՈՐԱԳՐԵՐ»

ԿԸՍԷ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆՑ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԵՐԸ

Առաջին դժուարութիւնները սկսան : Յուլիս 14-ին, Ֆրանսայի Ազգային Տօնին օրն իսկ, Նախագահ Միթերան յայտնեց թէ պիտի չստորագրէ ապազգայնացման հրամանագիրերը, այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանան : Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Իվ Մուրուզիի հետ հարցազրոյցին ընթացքին է, որ Հանրապետութեան Նախագահը զգացնել տուաւ թէ կիրգէ չէ նստած մէջն բանի «այո՛» ըսելու համար, թէ ձեռք մը ունի խաղալիք եւ չէ հրաժարած անկէ : Ընդունելով հանդերձ թէ ծանօթ չէ թնագրերուն, կ'աւելցնէ թէ անոնց ծանօթանալու հարկ չի տեսներ, խորհելու համար որ անոնք անհրաժեշտ ապահովութիւնները չեն ներկայացներ, որպէսզի ստորագրէ : Նախագահին մտահոգութիւնը կը կայանայ երկու բանի մէջ : Նախ կը վախնայ որ աժան վաճառուին, ապա՛ օտար դրամագլուխներու ձեռք անցնին ֆրանսական հաստատութիւններ : Միթերան գիտէ անշուշտ թէ իր չստորագրելը խորքին մէջ բան չի փոխեր : Կը սպասէ միայն, որ կառավարութիւնը դիմէ Խորհրդարանին (ուր մեծամասնութիւն ունի) : Խօսքը, անշուշտ, Շիրաքի կը պատկանի : Բայց, անմիջականին մէջ, Նախարարապետը չուզեց տաքը - տաքին պատասխանել եւ առաջին առթիւ այդ գործը ձգեց Ելմտական իր նախարարին : Արդարեւ, Էտ. Պալատիւր հանգիստ - հանդարտ բացատրեց թէ իրար անցնելիք բան չկայ, ոչ ալ մտահոգուելիք : Ոչ կառավարութիւնը, ոչ ինք ազգային շահերը անտեսել կ'ընեն : Պալատիւր կը ճշդէ. - «Խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկեց, որ թոյլ կուտայ կառավարութեան հրամանագիր մը առնելու ապազգայնացման վերաբերեալ : Սահմանադրական Խորհուրդը Սահմանադրութեան համապատասխան գտաւ այդ օրէնքը, նշելով այն սկզբունքները զորս հրամանագիրը պէտք է յարգէ :

Ուրեմն, հրամանագիրը պիտի ներկայացուի, Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդին, որպէսզի Նախագահը ստորագրէ : Ազգային հարստութիւնը անհատական շահերու յանձնելու հարց չկայ : Նոյնպէս առարկայ հաստատութեանց մեծ մասը 1982-էն ի վեր ազգայնացուած են : Անհատներու ձեռք անցնելով հանդերձ, ազգայնացուած ճիւղը կարեւորագոյններէն մէկը կը մնայ արեւմտեան աշխարհին : Օտարներու յանձնելու ալ հարց չկայ, քանի որ ճշգրիտ սեղմումները նախատեսուած, - որոշուած են այդ առընչութեամբ :

Ահաւասիկ, համակեցութեան առաջին անհամութիւնը, որ դժուարութիւններ կուտայ Շիրաքի եւ հեգնական ժպիտ մըն ալ Պառի («Ձեզի չըսի՞») ... :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԷԻ աւանդական ընդունելութեան - Յուլիս 14-ի առթիւ — բացակայեցան նախարարներ՝ Փասքուա եւ Փանտրօ, որովհետեւ Միթերան հրաւիրած էր նաեւ Լիոնի երկու կամաւոր ծոմապահները, ինչ որ «ճնշում իշխանութեան վրայ» կը նկատուէր :

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնն իսկ, ականուած կառքի մը պայթումէն մեռան 9 քաղաքային պահակներ եւ աւելի քան 50 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են, ոմանք շատ ծանրօրէն : Ռումբը պայթած է Յուլիս 14-ին, առաւօտեան 7.50-ին, երբ քաղաքային պահակայօրքի հանրակառքը կ'անցնէր : Արարքը կը վերագրուի զինուորական ԷԹԱ-ին եւ գործուած է Ֆրանսայէն պասք ծայրայեղի մը արտաքսման (կարգն զրկուեցաւ) փաղորդային : Աստ իբրեւ հետեւանք ալ, անծանօթ կազմակերպութիւն մը՝ «Պասք - սպանական ջոկատը» անունով կը սպառնայ 2 օրը անգամ մը Ֆրանսա ապրող պասք ապաստանեալ մը սպաննել : Սպանական կառավարութիւնն ալ թելադրած է, ըՍպանիա գտնուող ֆրանսացի դիւանագէտներուն, որ փոխեն իրենց կառքերուն արձանագրութեան թիւը եւ սպանական սովորական թուագրումներ գործածեն, ապահովութեան համար :

ՏԷՆՔԹԱՇ յայտարարած է թէ սահմանագլուխին փակումը արդիւնք մը եղաւ Յոյն - Կիպրական իշխանութեան համար ու աւելցուցած. - «Երբ գոցեցինք սահմանը, զիտէինք թէ երբ պիտի բանանք եւ ըրինք : Ցոյց տուինք նաեւ Յոյն-կիպրական իշխանութեան թէ երբ իրենք իրենց կողմը բան մը կ'ընեն, մենք աւելի լաւը կ'ընենք» :

ՇԻՐԱՔ ներկայ եղաւ եւ ելոյթ ալ ունեցաւ սպաննուած ոստիկանին յուղարկաւորութեան, որ այլապէս հանդիսաւոր եւ տպաւորիչ բնոյթ առած էր : Զափաւոր բայց վճռական շեշտով, Նախարարապետը յայտնած է թէ պիտի դիմադրեն ահաբեկչութեան, ապա ջատագոված է ոստիկանները, որոնք «մեր առաջին պատնէշն են, եւ այդ իսկ պատճառաւ ամէնէն աւելի՝ վտանգուած» : Յիշենք, որ Աէխտն տիւէէֆք տէր եղաւ Քէ տը Ժէվրի ոստիկանատան դէմ գործուած ոճրափորձին, Մոնտի ուղղուած նամակով մը, որու վաւերականութիւնը հաստատուեցաւ :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ շատ դժգոհ է ֆրանսական դատարանին չափաւոր նկատուած դատապարտութենէն ժորժ Իպրահիմ Ապտալլահի դէմ եւ որոշած է բողոքիչ կողմ ներկայանալ : Ծանօթ է որ ենթական չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Լիոնի պատժական ատեանին կողմէ, բայց կը կարծուի որ մաս ունեցած է նաեւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան զինուորական կցորդին մահափորձին մէջ : Այս որոշումով, Ամերիկացիք իրաւունք կ'ունենան թղթածրարին ծանօթանալու : Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը մերժեց ամերիկեան բողոքը, զայն նկատելով միջամտութիւն իր ներքին գործերուն :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Պետութեան Խորհուրդը որոշած է ջնջել քոքա-քոլան պաշտօնական ընդունելութեանց ճաշացուցակէն եւ զայն փոխարինել տեղական պատրաստութեամբ մը, որու անունն է քօքա - Թիանֆու (որ թարգմանի՝ երկնային քիմքի քոլա ...) : Այս նոր խմիչքը յանձնարարուած է լեարդի հիւանդութեանց համար :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 12-ի եւ 13-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են. -

Սպարտակ - Դինամօ (Կ.)	1 - 0
Չերնոմորեց - Կայրաթ	2 - 0
Դնեպր - Տորպեդօ (Մ.)	1 - 2
Դինամօ (Մ.) - Դինամօ (Մն.)	0 - 2
Զենիթ - Արարատ	3 - 1
Ժալգիրիս - Նեֆթչի	1 - 0
Շախտեօր - Դինամօ (Թ.)	1 - 1
Մետալիստ - Տորպեդօ (Ք.)	2 - 1

Դասաւորման գլուխն է Տորպեդօ 20 կէտով, իրեն կը յաջորդեն Շախտեօր (19) եւ Դինամօ (Մ.) (18) : Արարատ նախավերջին տեղը կը գրաւէ :

×

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի մրցաշարքի 19-րդ հանդրուանին Աբովեանի «Կոտայք»ը Քիշնեւի մէջ հանդիպած է տեղւոյն «Նիստրու»ի : Խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (0-0) :

— ՎԱՆՍ —

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ԳԱՌԶՈՒ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Կիրակի, Յուլիս 13, արուեստի եւ արուեստագէտներու քաղաքը՝ Վանս հարըստացաւ նոր թանգարանով մը՝ Գառզու թանգարանը, որ տեղ գտաւ Էմիլ Հիւկ հիմնարկի Վիլընէօվի դղեակին Ա. յարկը (Էմիլ Հիւկ, քաղաքապետ - երեսփոխանն էր Վանսի, նախարար Դ. Հանրապետութեան օրով, որ դղեակը կտակած է քաղաքին) :

Հրաւիրեալներու խիտ բազմութիւն մը ամբողջովին լեցուցած էր Ֆաէն հրապարակը եւ ճիշդ ժամը 17.30-ին, Մշակոյթի եւ Հաղորդակցութեանց նախարար՝ Ֆ. Լէօթար եւ Գառզու քօղազերծեցին դղեակին մուտքին զետեղուած արձանագրութիւնը. -

Fondation Emile Hugues
Château de Villeneuve
MUSEE CARZOU

Նախարարը եւ իրեն ընկերացող անձնաւորութիւնները, Վանսի քաղաքապետ՝ տոքթ. Պերնար Տըմիշէլիս, քաղաքապետական ընդհանուր եւ Շրջանի խորհուրդներու անդամներ, Լա Քոլ Սիւռ Լուի քաղաքապետ՝ Տէսէռ, թանգարանապետ՝ Ժան Մուայլ եւ արուեստի աշխարհին պատկանող բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, եկած Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն, մամուլի ներկայացուցիչներ, թանգարանին արագ այցելութիւն մը կատարելէ ետք, համախմբուեցան կեդրոնական մասին մէջ, ուր խօսք առին Վանսի քաղաքապետ՝ տոքթ. Պ. Տըմիշէլիս, Մշակոյթի նախարար՝ Ֆ. Լէօթար, Ժաք Լաֆիթ, Նախագահ Սոֆիա Անթիպոլիսի, հուսկ՝ Գառզու :

Ալփ - Մառիթիմի այս մենաշնորհեալ վայրը մասնաւոր հմայք մը ունեցած է վրձինի հանրածանօթ վարպետներու համար՝ Տիւֆի, Մաթիս, Շակալ եւ ուրիշներ :

Գառզու, արդէն պատուոյ քաղաքացի Վանսի, իր թանգարանով կը մտնէ քաղաքին պատմութեան մէջ, եղակի դէպք մը, որ արուեստագէտ մը իր ողջութեան կը տեսնէ հիմնումը իր թանգարանին, ինչպէս տասը տարի առաջ տեսած էր իր ստեղծած եւ գծած դրոշմաթուղթը :

Գառզու այս թանգարանով կը ներկայացնէ իր աւելի քան կիսադարեան ստեղծագործութիւնները :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

Տեղական եւ ազգային մամուլը, պարզ է կ'անդրադառնար այս կարեւոր դէպքին : Յուլիս 14-ի «Ֆիկառօ»ն թղթակցութեան կը կցէր նաեւ Գառզուի մէկ ստեղծագործութեան նկարը : Ժ. Մ. Թասէ կը գրէր թէ ժողովուրդը արուեստագէտը կ'ողջունէր «Կեցցէ՛ Գառզու»ներով ու կ'ողբակցէր, անդրադառնալով վարպետին գործին. - «Կը տարուինք երազային տեսարաններու մէջ, ուր նկարչութիւնը եւ երեւակայականը կը մնան երազով մինչեւ հոն, ուր ցոյց կուտան իրականութիւնը որպէս աչքի ու մտքի խաբկանք մը» :

«ՎԱՆ» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ ՅՈՒԼԻՍ 21-ԻՆ

——×——

Ուրախութեամբ կը հաղորդենք, որ Յուլիս 21-ին, ազատ կ'արձակուին «Վան» գործողութիւնը (Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանի գրաւում, 1981, Սեպտեմբեր 24) կատարող չորս հայ երիտասարդներէն երեքը՝ Յակոբ Զուլֆայեան, Գէորգ Կիւզէլեան եւ Վազգէն Սիսլեան : Չորրորդը՝ տարաբախտ Արամ Պասմաճեանը, ինչպէս ծանօթ է, անձնասպան եղաւ 1985 Ապրիլին, իր խցիկին մէջ :

Յիշենք որ Հայ Գաղտնի Բանակի այս չորս երիտասարդները գրաւած էին Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանը 1981 Սեպտեմբեր 24-ին : Իրենց դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Փարիզի ոճրային ատեանին առջեւ 1984, Յունուար 24-էն 31 եւ դատակազմը համոզուելով գործողութեան քաղաքական բնոյթին, տարբերութիւն չդրաւ չորս ամբաստանեալներուն գործած արարքին տարողութեանց միջեւ եւ չորսն ալ դատապարտեց եօթնական տարի բանտարկութեան :

Ստորեւ Յակոբ Զուլֆայեանի նամակը, որ կը հաղորդէ իրենց ազատ արձակման լուրը. -

Յարգելի Տնօրէնուհի՝
«ՅԱՌԱՋ»ի
Շնորհակալութիւն

Այս կարճ նամակիս միջոցաւ կ'ուզեմ իմ խորին շնորհակալութիւններս յայտնել Ձեզ եւ «Յառաջ» օրաթերթի խմբագրութեան :

Շնորհակալ եմ Ձեր ազնուութեանը համար, քանի իմ բոլոր բանտարկութեանս շրջանին առանց յապաղումի ուղարկեցիք «Յառաջ»էն օրինակ մը ինծի : Բայց չեմ խորհիր թէ հեշտ բան մըն էր ձեր կողմէ ուղարկել օրաթերթ մը հինգ տարուան ընթացքին ձրիաբար : Մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, (ինչո՞ւ չէ Եւրոպայի ալ) ուր ձեր օրաթերթը կարիքը ունի բազմահազար բաժանորդներու որպէսզի գոյատեւէ երկար ժամանակ : Բայց կը վստահեցնեմ ձեզ թէ, երբ երեկոները կը ստանայի օրաթերթը ուրախութեամբ կը կարդայի, անշուշտ բանտի խցիկիս մէջ ժամերը անցնելու ամենալաւ միջոցը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կարդալ : Կ'ուզեմ ձեզ իմացնել թէ մեր ազատ արձակուելու վերջնական թուականը այս ամսուն 21-ին է : Յուսամ թէ այս լուրը կը հրատարակէք որպէսզի հայ հանրութիւնը իմանայ այս մեր բարի լուրը :

Կը մաղթեմ Ձեզ քաջառողջութիւն, նմանապէս՝ «Յառաջ»ի բոլոր աշխատակիցներուն եւ օրաթերթին ալ յարատեւ կեանք :

Ձերդ Յարգանօք՝
ՅԱԿՈԲ ԶՈՒԼՖԱՅԵԱՆ

Յուլիս 9, - 1986

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ (ԲԻՒԶԱՆԴ ՎԱՂԻՆԱԿ) ԿԱՄ՝ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Առանց խայնելու եւ անամօթաբար կը յայտարարեն թէ՝ գեղեցիկ է կեանքը եւ պէտք է ապրիլ զայն։

Նման հաստատումներ ընելէ առաջ, նախապէս թող հարցնեն ողջ - ողջ թաղուած Հայերու գաւակներուն, հնութեան նմոյշ դարձած, ապրիլեան սերունդի քանի մը անդամներուն թէ՝ գեղեցի՞կ է կեանքը. կ՚արժէ՞ զայն ապրիլ։ Գրեթէ դարու մը տեւողութիւն ներկայացնող ութսունէն ինիսուն տարուան ընթացքին, քանի՞ օր ճանչցան։ Կեանքի համ՞մը չօյեց անոնց քիմքը, թէ կծու պղպեղ մը այրեց անոնց շրթները։ Կեանքի գեղեցկութիւնն ու քաղցրութի՞ւնը այցելեց իրենց, թէ տաժանք ու տառապանք անիծել տուին ծնունդ ու կեանք։ Չէ՞ որ արեւելեան եւ արեւմտեան խորշակներ անխնայ հարուածեցին զանոնք, բարբարոս ու քաղաքակիրթ բռնութիւններ կատաղօրէն բըզըքտեցին անոնց մարմինները։

Մխ - մինակ, բոլորովին առանձին, իրենց որբութեան հետ եւ եղեռնագործութեանց յաւիտենական տեսիլքի ներկայութեամբ, մանկութիւն ու երիտասարդութիւն անոնք ապրեցան՝ կքած տեւական տաժանքի ներքեւ, վիշտով ամբարուած հոգիով, աչքերուն առջեւ բացուած պարապութեան տարածքով, նողկանք ու ատելութիւն սրտերու մէջ։ Երբ տարիները դարձուցին զիրենք հայր ու մայր, չանհետացաւ երէկուան գեհենային ուրուականը։ Ծնողքներու հալածաքընական չարչարանքները, ծերութեան մէջ անգամ գռացին իրենց որբութեան անբարձելի ծանրութիւնը։

Առանցմէ մին էր Հրաչեայ Տէր - Բարսեղեան։ Առանցմէ ենք մենք՝ դուն, ես, միւսը եւ ուրիշներ։ Ուժասպառ, աչքերէն հաշմանդամ, արտունջը շրթներուն, անէծքն ալ, դուցէ, հոգիին մէջ, Բիւզանդ Վաղինակ գնաց տեղ գրաւել համայնական լռութեան ծառագարդ գոհի մէկ անկիւնը։

Այսուհետեւ հովերն են, որ տերեւներու սօսափիւնով պիտի հաղորդեն մեզ իր ըսելիքը եւ նամակներէ թռչկոտող քանի մը խօսքերով պիտի բանայ մեզ իր սիրտը։ 1978 Դեկտեմբերին կը գրէր ինծի.

«Բախտակից եղբայր, այս պահուս վերջացուցի եղբորդ մասին գրած փոքրոկայոյզ յօդուածդ։ Դող մը պարուրեց էութիւնս եւ աչքերս սկսան լեցուիլ արցունքով։ Շատո՞նց չէի լացած ... հակառակ այն իրողութեան, թէ եօթանասուն տարիներու բեռ մը ծանրացած է ուսերուս վըրայ եւ մեծ - հայրիկ եմ, ինքզինքս միշտ որբ զգացած եմ։ Որբութեան կնիքը քանդակուած է մեր ճակատին։ Կ՚ապրինք մեր որբերգութեամբ։ Ո՛չ մօր մը տաք համբոյրը վայելած ենք, ոչ ալ հօր մը գուրգուրանքը։ Եկուր մի՛ հայհոյեր անբարոյ աշխարհի մը. եկուր հաւատա՛ Աստուծոյ մը, եթէ կրնաս...»։

Մեծ բարեկամ մըն էր. բարեկամէ աւելի՝ եղբայր մըն էր Բիւզանդ Վաղինակ։ Հոգիէ հոգի, սրտէ սիրտ երկարող գիրի ու լոյսի չուխով կապուած, անազմուկ բառերու չաղկապումով գիրար գտած, կը հասկնայինք իրարու լեզուն. կը կարդայինք միտքերու ու յուզումներու նոյն էջերը։ Որբանոցային միօրինակ ճակատագիրը ստեղծած էր մտածողութեան միօրինակութիւն եւ այդ միօրինակութիւնն իսկ վերածուած հարազատներու զգացումի։ Նամակներ ու յօդուածներ կ՚արտացոլային իր զգայուն, նոյնիսկ՝ գերզգայուն հոգին։

Հակառակ բանաստեղծելու իր փորձերուն, գրականութիւն երկնելու մակարդակ գրաւած գրող մը չէր մեր բարեկամը, բայց լրագրող մըն էր՝ շատ մը հայ լրագրողներու պէս։ Կանուխէն սկսած է աշխատակցիլ թերթերուն՝ «Յառաջ»*ին, նախապատերազմեան եւ յետ - պատերազմեան թերթերուն ու* «Աշխարհ»*ի, հետզհետէ տարածուելով Լիբանան եւ Ամերիկա՝* «Արարատ», «Զարթօնք», «Պայքար», «Լրաբեր», «Միրանի Գօտի»։

Իր գործունէութիւնը չէ սահմանափակուած, սակայն, լրագրական աշխատանքով։ Գիտակից էր, թէ սերունդը, ազգային դիմագիծի պահպանման, Հայու ի-

րաւունքներու պահանջին մէջ գործ ունէր կատարելիք եւ մասնակցած էր հանրային աշխատանքներու։ Երկար տարիներէ ի վեր կը վարէր Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաժողովի քարտուղարութիւնը։

Հայրենիքի հանդէպ ունեցած սէրը կը հասնէր երկրպագութեան։ Մեծապէս կը գնահատէր հոն տարուող աշխատանքը, կը խանդավառուէր ձեռք ձգուած շինարարական ու մշակութային զարգացման վերելքով։

Հայաստանէն վերադարձին, յուզիչ նամակի մը մէջ կը պատմէր. -

«Վերադարձի պահուն հանդիպեցանք մայթերը եզերող քարտաշներու։ Բռնեցի քարտաշին կոշկոռ կապած ձեռքը եւ ... համբուրեցի»։ *Երբ բանուորը կը բողոքէ եւ կ՚ըսէ թէ՝ ինք եպիսկոպոս չէ, որ ձեռքը համբուրեն, Բիւզանդ Վաղինակ կը պատասխանէ. -* «Եթէ եպիսկոպոս կամ քահանայ ըլլայիր, արդէն պիտի չհամբուրէի ձեռքդ»։

Ֆիզիքական նահանջը ազդած էր իր վրան եւ, երբեմն, կ՚ունենար ընկրկումի պահեր։ 1984 Նոյեմբերի նամակով կ՚ըսէր. -

«Բարեգործականի քարտուղարութեան պաշտօնս կը շարունակեմ տակաւին։ Բայց մինչեւ ե՞րբ ... արդէն եօթանասունը լրացուցի»։

Դեկտեմբերին՝ չէր պատած այդ մըրձաւանջէն.

«Կը ջանամ ֆիզիքական ուժերս խնայողութեամբ գործածել, մանաւանդ որ՝ աջ աչքս տասնի վրայ եօթը, կորսնցուցած է իր տեսողութիւնը։ Այս վիճակի մէջ կը շարունակեմ գրել»։

Անշուշտ գիտէր. շատ լաւ գիտէր, որ ուժերը խնայելը խաբկանք մըն է լոկ. ինքզինք մըխիթարելու անզօր փորձ։ Երբ արիւնը խտացած, կը մերժէ շրջագայիլ երակներու մէջ, երբ մարմինը ժանգոտած մեքենայ մըն է այլեւս, անօգուտ է զայն խղոտել...։

Ու Բիւզանդ Վաղինակ հեռացաւ ընդմիշտ՝ հրաւիրելով մեզ հետեւիլ իր ճամբուն ու հասնիլ իրեն...։

Գնա՛, սիրելի բարեկամ. քու եւ ուրիշներու նամակը փոսթին յանձնելէ ետք, ես ալ ճամբայ կ՚ելլեմ՝ առանց ճամպրուկի...։

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1986, *Ապրիլ* 24, *Մարսէյլի երկինքը իր համատարած կապոյտը կը սփռէր։ Առաւօտեան խինդ օդը, խառնուած փափուկ սիւքի մը կուգար զովացնել անցորդը որ ենթակայականէն տարուած բազմութեան մէջ կը կորսնցնէր գոյականի իմաստը։ Փողոցի աղմուկը, եռուզեռն ու հրմշտուքը, կառքերու փողն ու անցք փնտռելու միջոցառումը չարթուան թօհուբոհի օրուան մը կրկէսն էր ստեղծած։ Կարծես՝ կալանաւոր մարդիկ գալարուն շղթաները ծեծկլուքով հնչեցնէին համադարկ բողոքի։*

Անդին՝ նոյն ժպտուն երկինքին տակ, երկիւղածութիւնն ու սատառնաթեւ աղօթքը. խոհն ու ընդվզումը կը խառնուէին «Տէր Ողորմեայ»*ին,* «Ի Վերին Երուսաղէմ»*ին,* «Հայր Մեր»*ին։ Հայու լացն էր որ կը բարձրանար, Հայու տրտունջն էր որ կը կիրարկէր իր ողբի աղաղակը։ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ կամարները նեղ էին ընդունելու զասումը որ խունկի բոյրին խառնուած 71 տարուան խոցը կը վերակենդանացնէր։ Պըրկուած սրտերու վայրկեանը կանգ էր առած. սգակիր կղերին շարժումները, օրհնէնքը, երգն ու ձայնի արտաբերումը անյստակ կը ճախրէին օդին մէջ։ Արարողութիւնը՝ կարծես մագնիսացած ուրուականներու յափշտակիչ ոգիները կը լուսաւորէր։ Եկեղեցին կը թաւալէր իր խղճի կծկումին մէջ։ Ոմանք զգայուն. վարի շրթունքով կ՚ըմպէին աղի արցունքը, որուն փայլը մոմի մը կաթիլին շարժումով կը տարածուէր դէմքերու վրայ։ Երբեմն՝ նեղ սիրտ. մարդիկ մատի հարուածով կը վանէին անհանդիստ հեղուկը։ Ծերունիներ՝ որոնք Ա.Հն էին տեսած,*

ծերունիներ որ կը կրէին դառն շունչ մը երեւանուն, ուր՝ արցունքը պահ մը իր հետքն էր ձգած. դունաւոր թաշկինակը ոլորելով, ալիկար, դէմքի խորշերը կը սրբէին։

×

Դուրսը՝ մութ ամպերը չէին զգեստաւորած երկինքը. արեւը իր փայլը կը տարածէր Եղեռնի Կոթողին վրայ։ Եռանկիւն սրածայր սիւնը աղեղի սլաքը ուղղած դէպի անհունութիւնը, կը պարփակէր իր մէջ ազգի մը դէմ եղած անիրաւութեան նողկանքը։ Տասնեակ ծաղկեպսակներ, գարնան երփներանգը կը բերէին։ Եղեռնի խորագրութիւններու տակ, ցցուն ծաղիկներ, բոլորաձեւ նազանքով պլլուած, կը համակէին աղօթքի, չարականներու հեծեծանքը։ Կրկին լիացումով երգը կը բարձրանար յաճախ՝ պողոտայի ժխորէն ընդհատուած. կարծես՝ մարդոց խայթը ուզէր զգետնել հաւատքի եւ յոյսի մարմաջը որ ինքնամփոփ ժողովուրդ մը կը սպար...

Անտարբերութիւնը կը հիւսէր իր կեանքի ոլորը ... անդին 71 տարուան սուգը իր անհունական պահանջը ...

Մարդոց յուզումը, օրուան արարողութիւնները, բազմաթիւ կքած գլուխներու տեսքը նիւթականէ դուրս, էարանութեան գիրկը կը տանէր մեզ։ Ուղերձի ձայները չփոթ, իրար կը խառնէին գոյութեան իմաստը ու ճնշուած մարդոց գոյատեւումը օտար ափերու վրայ, ուր հաւատքը կը բերէր նոր հեռանկար. ուր տեսլականը պիտի հարթէր սրտի մորմոքը ու կեանքի ընթացքին շնորհէր ապխացման ամոքումը...

Այլեւս ժխորը, բառերը, նախադասութիւնները հասկնալու կարողութենէ դուրս։ Մարդոց շարժուձեւը, դէմքերու արտայայտութիւնը քալէիտոսկոփի խաղին էր վերածուած։ Ուզեցի առանձնանալ. միտքս, հոգիս նժարի վրայ դրած կշռել անոնց իրատես վիճակը։ Մտածումներուս թռիչքը անցեալով լեցնել. դոհունակութիւն մը ստեղծել որով հովահարեմ պրկուած էութիւնս։ Կը դիմեմ Ա. Ջրբաշեան սրահը։ Հոն՝ մարդիկ կը զրուցեն, օրուան պատշաճ խօսքը կ՚ընեն. ոմանք՝ Ֆրանսերէն պատմականը Ապրիլեան Եղեռնին։ Աթոռի վրայ նստած ծխախոտ մը կը վառեմ. մուխը թեւիս, մատներուս ելեւէջին կը հետեւի։ Կը դիտեմ մշուշոտ ոլորտը որ յանկարծ անթափանց կ՚անհետանայ, ինչպէս տեսիլք մը որ մտքիս երկինը կը խարխափէ։ Անծանօթ անձս հետաքրքիրներու հետապընդումին է ենթարկուած։ Ֆրանսախառն անհօլով նախադասութիւններու տարափ մը կը դիմաւորէ զիս. առ ի քաղաքավարութիւն քանի մը խօսք կ՚ընեմ, կը ժըպտիմ, բարեւ, եւ ինքզինքս դուրս կը նետեմ։ Արարողութիւնները վերջացած են։ Ժողովուրդը եկեղեցւոյ գաւիթին մէջ, յուշարձանին առջեւ խումբ - խումբ կը խօսակցի։ Կը մխանամ քանի մը բարեկամներու Սիրտս իր ճնշումին տակ, անափոփ՝ դեռ կը դեգերի իր երեւակայական ուղիին մէջ։ Յանկարծ՝ կը նշմարեմ Հրաչը որ հեռուէն ինծի բարեւ կուտայ։ Կը մօտենամ։ Մեր համաչափ փաբումը նոյն ատրճանը կը կրէ։ Անյապաղ՝ կը թելադրեմ միասին տեղ մը առանձնանալ։ Դրդումս իմէ դոհունակ ժպիտ մը կը խլէ. կարծես՝ այդ օրուան մեր երկուքի յարումը, մեր իմացական մերձեցման կապը պիտի վաւերէր։

- «Կարօ՝ այս ինչ անակնկալ հանդիպում. իրաւ՝ այսօր մօտ խօսակից մը կը փնտռէի։ Եղբայր՝ այստեղ անապատ է դարձեր. կ՚ուզէի հասկցողի մը կառչիլ. փոխանցել վերացական ապրումներուս թափը. թէ ոչ՝ կրկին ես իմ մէջս պիտի ամփոփուէի եւ անողոք մտածումներուս հետ պիտի կքէի ես իմ վրաս։ Կառքս կարմիր լոյսին է կանգնած։ Կը նայիմ Հրաչին, կ՚որոնեմ մարդը. զգայուն բառը բերնին իր անձի տարողութեան կը համապատասխանէ։ Կը զգայ հարցական նայուածքս. կը կոկէ ինքզինքը. ձեռքը փողկապին կը տանի. կարծես՝ բարդոյթ մը ճնշէր զգայականի վրայ։ Կը ժպտիմ ու կը հանդարտեցնեմ երկմիտ վիճակը։

Կը հասնինք ճաշարան։ Դէմ առ դէմ նստած, կը դիտենք մեր առջեւի անծայրածիր ծովը։ Սքանչելիք։ Հեռուն՝ կապոյտին մէջ ցցուն կղզեակներ մշուշին մէջ կը սուզուին։ Երկինքը սակայն յաղթարդ, կը պահէ իր համապարփակ կամարը. արեւը՝ ծովուն փոքր սիւքէ տարուած ալեակներու վրայ իր դգուանքը կը սփռէ. որոնք՝ նազանքով կ՚օրօրուին ու կը փայլին։ Վայրկեան մը բնութեան քաշողական վայելքէն տարուած, անտաշտիր՝ սեղանին վրայ կառքիս բանալիներն եմ նետած։ Յանկարծ՝ Հրաչ ճիչ մը կ՚արձակէ. ու՝ հապճեպ արցակը կը յափշտակէ։ Լարուած՝ կը զննէ մեսալինը որուն մէկ երեսը արտատպուած է նկարիչ Ժիրայր Փալամուտեանի գծած Շաւարշ Միսաքեանի նկարը. միւս կողմ՝ «Յառաջ» *թերթի վերատառութիւնը ու՝ բոլորաձեւ* «Սիրտ, Միտք եւ Բազուկ» *արձանագրութիւնները։ Յուզումը պատած է Հրաչին դէմքը։ Ափին մէջ ուժով մետալիոնը կը սեղմէ, բերնին կը տանի. կարծես՝ անուշահոտ վարդի թերթիկներ ըլլայ, կ՚ուզէ հիւթը քաղել որ բուրէին մէջ բոյրը դրոշմէ։ Վարանոտ դէմքը ինծի աղաչանք մը կ՚ուղէ, կը զգամ նախադասութեան մը չփոթ վիճակը՝ որ մտքին մէջ գարձգարձիկ հանգամանք է առած։ Դէպի ինծի կը հակի. կը զգամ խօսքը համապատասխան դէմքի արտայայտութեան.*

- Կարօ՝ սիրելի Կարօ. այս նշխարը ինծի պէտք է տաս. կ՚աղաչեմ ... եղբայր՝ սակայն բացառիկ բան մըն է, մասունք մը. սրբութիւն ... որուն արժէքը գուկի մը սիրոյ ոգեկոչումն է իր հօր հանդէպ ... Շաւարշ Միսաքեան՝ ո՛չ միայն համբերատար ուսուցիչս է եղած, այլ՝ հոգեհա՛յրս։ Ես անսատակ որդի դրժած եմ անոր թարիքն ու գուրգուրանքը։ Երեւակայէ՝ մինչեւ տունս է եկած. վշտադին աչքերը վրաս յառած խօսք մը չէ ըսած ու՝ ընդմիշտ հեռացած ... Այդ մինչեւ այսօր սրտիս վրայ քար է եղած. ու՝ կեանքիս ապաշխարանքներէն մին։ Այսօր Ապրիլ 24, որուն նշանակութիւնը այնքան ցաւատանջ օրերու յիշատակը կ՚ընդգրկէ. երբ՝ կ՚ողբանք մեր հարազատներու Գողգոթան. ահաւասիկ՝ ամբողջ հմայքով լեցուն կլոր իր մը, որուն հոգեկան տարածքը թէ՛ սկսնակ գրչութեան երջանիկ օրերս կը յիշեցնէ, թէ՛ երիտասարդ կեանքիս տենչանքներու մէկ նակէտը. թէ՛ այս ցաւալի կակիծը որ մէջս յառած է նետած ... Եթէ ինծի տաս այս մետալիոնը. սրտիս վրայ պիտի պահեմ. ամէն օր՝ Սուրբ համբիչի պէս ձեռքս պիտի առնեմ ու խօսիմ հետը որ մեղքս թեթեւնայ եւ չքմեղանքս փարատի ... Տարօրինակ է կեանքի բեւեռը ու մարդոց զգայականը։ Այս մետալիոնի պէս. մէկ կողմը առաքինի անձը՝ որ «Սիրտ, Միտք, Բազուկ» *կը բաշխէր, միւս կողմը, Մեծեանը, որուն տէպար քրմապետն էր եւ Մեծասքանչի առաջնորդը։ Մինչդեռ մենք՝ յերիւրանքով լեցուն, անհեթեթ կարծիքներով տարուած կը ոտնակոխէինք մեր սրբազան ուխտը։ Երբեմն՝ յուսահատ հարց կուտամ ինքզինքիս. թէ՝ ինչ է եղած մեր երախտագիտութիւնը. կամ որ առօրեայ նոտարին վրայ կրնանք արձանագրել մեր լեզուի փրկութեան ուղին որ Շ.ն ձգած էր մեզի երբ ժառանգ ու՝ այն մտային քաջալերանքը որ Ան իր ամբողջ էութեամբ կը ճգնէր մեզի բարեխիղճ ոգիով սատարել...։*

Խօսքը կը հեւար Հրաչին բերնին մէջ. կարծես՝ օդի մը ճնշումը եկած էր յանկարծ մաղերու մեր ներաշխարհը։ Հրաչին ձայնը՝ զղջումի բովին ապաւինած անորոշ թախիծ մ՚էր ստեղծած։ Լռութիւնը կը համակէր մեր ինքնախոհ վայրկեանները։ Մեքենաբար՝ ջղային մատներս հացի փշրանքներուն հետ կը խաղան. դէմքս ծովուն յառած, կը դիտեմ ջուրի մակերեսը ուր՝ երախաներ գնդակ կը խաղան։ Տղոց պոռչտուքը, անհոգ քըրքիջը. ձեռքով ոտքով իրար խառնած, աջ ու ձախ կը գլորեն գնդակը։ Շուն մը նոյն կիրքով տարուած՝ անփորձ. կը ցատքըռտէ հաջելով որ՝ թաթովը բռնէ ու զայն խածկծէ։ Կարծես՝ կեանքի պտուղը իր խակ վիճակին մէջ, մէկուն անիմաստ հըրճուանքը ըլլայ. միւսին՝ հիասթափութեան ուղին։

Բանալիներուս արցակը ձեռքս կ՚առնեմ, կ՚ուզեմ օղակէն անջատել մետալիոնը։ Նուիրել Հրաչին, որուն այնքան նուիրական է Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակը։ Ուժով ափը ձեռքս կը սեղմէ։ Մորթի վրայ դաղջ տաքութիւն մը կը զգամ։ Նոյն տրամադրութեամբ. - «Ո՛չ Կարօ, կ՚ըսէ. ներէ համարձակութեանս. քիչ մը առաջ ինքնաբուխ մղում ունեցայ. չկրցայ ինքզինքս զսպել. ներքին ուժ մը պարտադրեց որ ինծի տաս այդ կարօտալի իրը. սակայն՝ կ՚անդրադառնամ որ քեզի համար նոյնքան էական է անոր իմաստը. նոյնքան սրտիդ մօտ եւ անփոխանցելի»։

Դեռ կը զգամ ձեռքիս վրայ ափին ճընշումը ու ջերմութիւնը։ Զգոյշ՝ իրեն կը նայիմ. խօսած կամ ժպտած ժամանակ, դէմքի մկանները կ՚ուրուագծեն արտայայտութեան բանիմաց վիճակը. երբեմն՝ վարի շրթունքը կը ճմռթկէ. ապացոյց դիւրազգած կամ բարութեան հետեւանքով ամօթխած ըլլալու։ Առաջին անգամն է որ միասին մեկուսացած ենք։ Անտարակոյս՝ ան մէջս կ՚ուզէ թափանցել։ Խօ-

...ան, խոնաւ աչքերը, երբեմն ամպոտած ... ու՝ յանկարծ խորաթափանց կուգայ փաբառալ այդ ընկերկէ՜ համոզմանքը : Ինքնամփոփ : Կրկին հաւասարակշիռ խօսքը կը տարրալուծէ : Իրեն համար դայթակղեցուցիչ համոզմանք է առած Պետրոս Զարոյեանի անշուք թաղումը : Հիասթափ եղած Մարսէյլի հայ համայնքէն : Կ'ողբայ մեր թերի կենցաղագիտութիւնը :

. «Գոնէ կ'ըլլէ ծաղկեպսակ մը ղրկած ըլլային երբ յարգանք հայ մտաւորական ... վեց հոգի ... միայն վեց հոգի ... թաղման արարողութեան ... ի՞նչ ... այս ի՞նչ փուլում է դարձեր մեր Սփի՛ւռքը ...» :

Վեհանձն է, չի խօսիր տարած աշխատութեան մասին. եւ՝ որպէս գրչեղբայր այն պարտականութեան սկզբունքին որ շատեր այսօր պիտի անտեսէին :

Յանկարծ՝ կարծես մաքին լոյս մը ծագի. կրկին կը մտնէ իր ներաշխարհը :

ինչքան էլ սո՛ւր սիրտս խոցեն
արիւնաքամ վէրքերը մեր,
էլի ես որբ ու արնավառ իմ
Հայաստանն եմ սիրում :

Ինքնաբերաբար Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» տողը բերնին մէջ կուզէ փոխաբերութեան ենթարկել. կամ՝ այդպէս իր հոգեկան վերիվայրումներու համայնապատկերը սփռեցնել. որպէս գիտակից նահանջի խորքէն ցայտեն սէրը, յոյսը եւ խինդը հայրենասիրական ապրումներու ղամինեպսակը կազմած, խուրձ խուրձ նոր հաւատքով շուրջիններուն ... նորհէ ... :

×

Այս էր մարդը. Հրաչեայ Տէր - Բարսեղեան : Արիւնաքամ վէրքերէ յետոյ վերածնողը : Կեանքի ամէնէն դժնդակ անցքերը ճաշակելէ վերջը Մարտիկը, որ գրաւչ մէկուն դրած 45 օր չարունակ մահաքանի սառերը պատանդ պիտի առաջնորդէր զինքը անդենականին :

×

Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեանի գահերէց հովանիին տակ, քահանաներու, դպրաց դասի եւ երգչախումբի մասնակցութեամբ կատարուեցաւ Հրաչեայ Տէր - Բարսեղեանի յուղարկաւորութիւնը : Լեցուն էր Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին : Հ. Բ. Ը. Միութեան ժամանճիւղը մասնաւոր հոգատարութեամբ բերած էր իր երկարամեայ քարտուղարին վերջին հրաժեշտի տուրքը :

Յակոբ Եպիսկ. փափկանկատ խօսքերով ... նշենալի անձը եւ հեղինակութեան վիպապաշտ համոզմանքը : Ֆրանսերէն խօսք առաւ Մարսէյլի Հ.Բ.Ը.Միութեան նախկին Նախագահ Տոքթ. Սիմոնեան, որ վեր առաւ բարեխիղճ պաշտօնեան, նրբամիտ մարդը, որ տարիներու ընթացքին չէր զլացած ազգօգուտ հաստատութեան իր համեստ օժանդակութիւնը բերել : Տխուր արարողութիւնը վերջ գտաւ Եղեռնի յուշարձանին առջեւ, ուր Հրաչեայ Տէր - Բարսեղեանի մօտ բարեկամները արտայայտեցին իրենց մրմերիմ գնահատանքի վերջին խօսքը :

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՐԳԷՅ ՓԱՐԱՃԱՆՈՎ՝ ՀԵՂԻՆԱԿ ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑՆԵՐՈՒ

ԱԼՊԵՐԹՕ ՖԱՌԱՍԻՆՕ

Փեզառօ, 1986,

Այս տարուան փառատօնը պահեստի դրած էր գանձ մը. ոչ թէ ծածուկ գանձ մը, մանաւանդ թէ տարիներէ ի վեր յայտնուած եւ սպասուած էր. բայց ինչպէս կը պատահի հաղուագիւտ եւ յարգի իրերուն, մինչեւ վերջին պահը չէր բացուած ու ցուցադրուած իր ամբողջ չքեղութեամբ : Այս գանձը Սերկէյ Փարաճանովի Սուրամի բերդին առասպելն էր, եւ հիմա որ վերջապէս տեսանք ամէնքս, աւելի երջանիկ ենք հոս գտնուելնուս :

Փարաճանով իր «Նռան գոյնը» (Սայաթ-Նովա) ժապաւէնէն 15 տարի տարբերութեամբ կը վերահաստատուի իբր շարժանկարի մեծղի վարպետ մը, որ կարող է միայն գլուխ գործոցներ արտադրել : Յետ երկար ու ծանր հալածանքներու, որ զինքը բանտ առաջնորդեցին ֆիզիքական կործանումի մը եւ զուգէ մտային հիւանդութեան մը գահավիժելու առաջնորդէն, հիմա կը յայտնուի, գրեթէ հրաշքով, թէ անաղարտ պահուած է իր հանճարը : Երկու տարիէ ի վեր արտադրած ժապաւէնը՝ այս տարի ցուցադրուեցաւ եւրոպական փառատօններու մէջ. Ռոթերտամ, եւ հիմա աւելի պաշտօնապէս հոս, Փեզառօ : Յետին հալածանք մը զինք կը զրկէ պաշտօնական մրցանակներէ, ինչ որ սակայն ոչինչ կը պակսեցնէ եւ անաղարտ ու կատարեալ կը թողու զինք, ինչպէս արժանի էր :

Առասպելը, որ ժապաւէնին անունը կուտայ, վրացական հին աւանդավէպ մըն է, շատերէ պատմուած եւ անգամ մըն ալ շարժանկարի առնուած, երբ տակաւին ասի մունջ էր : Ան կը պատմէ Սուրամի բերդին անվերջանալի շինութեան մասին, որուն պատերը խորհրդաւոր կերպով կը փլէին ամէն անգամ որ հասնէր որոշ բարձրութեան մը : Ոչ մէկ շաղախ, ոչ մէկ աղօթք, եւ ոչ մէկ ճարտարապետական հանճար կը յաջողէր կանգուն պահել տալ պատերը : Այն ատեն թագաւորին պատգամաւորները կ'երթան խորհուրդ հարցնելու տեսանողուհիի մը՝ որ երիտասարդութեան սորուկ եղած էր եւ ապա ազատագրուած, եւ հուսկ թող լքուած իր սիրականէն : Ան կը պատասխանէ պատգամաւորներուն թէ բերդին պատերը կանգուն պահել տալու համար պէտք էր պատին մէջ հիւսել Վրաստանի ամէնէն գեղեցիկ երիտասարդը, Զուրապ անունով, կապուտաչուի եւ զաւակը այն մարդուն՝ որ իր սիրականը եղած էր եւ զինք թողլքած : Եւ Զուրապ ողջ - ողջ կը հիւսուի բերդին պատին մէջ, եւ բերդը կը մնայ կանգուն դարեր ամբողջ եւ կը պաշտպանէ Վրաստանը թշնամիներու դէմ : Ժապաւէնը վերջին հատուածին մէջ ցոյց կուտայ տեսարան մը ուր պատերէն վար կ'իջնեն վրացի երիտասարդներ եւ բերդին սորոտը այգի կը մշակեն :

Փարաճանով կը պատմէ այս աւանդավէպը մարդկային զգացումներով եւ ուշադիր հոգատարութեամբ հանդէպ իր դերակատարներուն, բայց միաժամանակ չարունակ կ'անցնի գործէն դէպի ծիսակատարութիւն, խօսքէն դէպի տեսիլքներ եւ կրօնական արարողութիւն : Կը պատմէ իրերու խորհրդանշական շարադրութեամբ, ընմադրելով իբր դերակատար, ոչ միայն մարդիկ, այլ եւ անասուններ, հողի արտադրանքներ, երեւակայական ցնորքներ : ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ մօդական բովանդակ դերիրապաշտութիւնը կը վերադառնայ անփոփոխ թարմութեամբ. սիրամարգները, նուռերը, տարազներու նրբագոյն զարդահիւսուածքները, եւ հողի ու քարի վրայ սփռուած գորգերը, երեւակայական կերպարանափոխութիւնները. մանկիկ մը որ գառնուկի կը վերածուի, խումբ մը պարողներ՝ որոնք հնդկահաւի կը փոխուին : Եւ մեծղի գանձ մը աւանդութիւններու, մշակոյթի, ձեռագործ սանեղծագործութիւններու, բերանացի պատմութիւնները, որոնք դարձեալ երեւան կուգան, կը մշակուին, նորէն կը շարադրուին նոր խմբաւորումներով եւ կը մղուին շարժանկարի մօդութեան ընդմէջէն՝ նոր պատկերներու ծնունդ տալով, եւ որոնք կը միացնեն հնախօսական առարկաներու հմայքը, արժէքաւոր իրեղէններու ճաշակը եւ նկարազարդ գորգերը, անսխրնկալի թերող կարողութեան, եւ շլացնելու միտքը, ինչ որ յառաջադէմ արուեստին յատուկ է, եւ ամէն արտայայտութեան՝ որ խորապէս անձնական է :

Սերկէյ Փարաճանով, ծնած Թիֆլիս, պաշտօնապէս վրացի է, բայց անոր հայ ծագումը, (եւ հայ մշակոյթին հետ կապը, ինչպէս ցոյց տուած է ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ մէջ), հետքեր թողած է հայ շարժանկարին վրայ : Գուցէ անոր համար որ վրացական շարժանկարը աւելի հակամէտ է կատակերգութեան, զաւեշտի, աւանդութեան փնտռտուքի, բայց հեղնական ձեւով. մինչ հայ շարժանկարի վարպետներու եւ մանաւանդ սփիւռքահայերուն մէջ՝ պատկերը յենակէտ է շարունակութեան, նշան մը ընդ մէջ հեռաւորութեան եւ աւանդութեան : Ասիկա կը նշմարուի, օրինակի համար, Անրի Ցովհաննիսեանի ժապաւէնին մէջ. հայ մը՝ իրանեան ազգութեամբ, որ կ'աշխատի Ֆրանսայի մէջ, որ իր բնական միտումով դէպի հանդարտ եւ արարողական պատմուածքը (տե՛ս ԱՂԲԻՒՐԸ, 1970-ի), պատրաստուած է յաջորդական երանգաւոր տպաւորութիւններ Փարաճանովեաններուն վրայէն, ինչպէս կարելի է տեսնել անոր վերջին գործին մէջ. «Թէ ինչպէս մօրս անեղնագործ գորգոցը կը տարածուի կեանքիս մէջ» :

Իսկ Ֆրանսահայ բեմադիրներէն, Աւետիքեան եւ Բէգլարեան, որոնք կ'աշխատին տեսոյցով (վիտէօ) կենսագրական պատմուածքներ շարադրելով հայրենիք վերադարձի կամ իրենց ժողովուրդի պատմական յիշատակներուն նուիրուած, ՍՈՒՐԱՄԻ ԲԵՐԴԻՆ հեղինակին վրայ համառօտ ժապաւէն մը շինած են, որ զինք ցոյց կուտայ իր տան մէջ, ընտանի եւ մինչեւ իսկ այնքան կատակասէր, որ կը յաջողի իր դժբախտութիւններուն վրան ալ խնդալ : Հայ Սփիւռքէն կուգայ նաեւ խռովայոյզ բայց միաժամանակ հանդարտ «ԽՈՏՐՈՋՈՒՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ» ժապաւէնը, որուն մէջ Երուանդ Ճանիկեան, արուեստագէտ եւ բեմադիր, նկարահանած իր ութսունամեայ մայրը, որ կը կարդայ իր օրագրութիւնը, ուր ան կը պատմէ իր մանկութիւնը, 1914-ի Հայոց ջարդերէն ազատիլը՝ փախչելով Թուրքիայէն, իր վերադարձը դէպի հայրենի երկիրը՝ փնտռելու համար իր տունը եւ մօր գամբանը, անցեալի անմոռանալի հետքերը, եւ թէ ինչպէս կը պատմէ երիտասարդ Թուրքերուն՝ այն ամէն ինչ որ անոնք չեն գիտեր :

Բայց անտարակոյս Հայաստանի երկրին ամէնէն գեղեցիկ պատկերները կը գտնուին Արտաւազդ Փելէշեանի վաւերագրութիւններու մէջ : Ան շարժանկարի վարպետ մըն է, որ կ'աշխատի հրաշալի կերպով պատմական նիւթերու եւ պատկերներու վրայ, հետեւելով սովետական մեծ աւանդութեան, բայց իր ժապաւէններու մէջ ան նուիրած է իր ժողովուրդին անմոռանալի հատուածներ եւ խանդավառ չեշտ : Այսպէս 1975-ի ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ, ուր հովիւներ կ'առաջնորդեն հեղեղատին մէջ փրկելու համար ոչխար մը, որ հոն ինկած է, կամ կը տանին զայն գրկերնուն մէջ լեռներէն վար, ուր կորսուած էր :

«Ասիկա մեր երկիրն է» կ'ըսէ վերտառութիւն մը : Եւ մինչ ժապաւէնը ցոյց կուտայ ամէնէն ծանր աշխատանքը, ամէնէն անսովորական յոգնութիւնը անձրեւի տակ, ուրիշ վերտառութիւն մը կ'ըսէ. - «Գուցէ մէկը կը խորհի թէ ուրիշ տեղ աւելի լաւ կ'ապրին» :

«ԼԱ ՌԵՓՈՒՊԼԻՔԱ»
(23 / 6 / 1986)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՆԱԿԻ ՍՊԱՅ

ԲԺ. ԱԻԵՏԻՍ ՃԵՄԵՃԵԱՆԻ
ՕՐԱԳԻՐԸ
1914 - 1918

Պէյրութ, 1986

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏԷՃԵԱՆ

Թերեւս քթին տակէն կը խնդար :«Հոն նայէ, իր տարիքին ու վիճակին չի նայիր եւ կ'ուզէ որ իրմով զբաղիմ» կը մտածէր, բայց նորէն ալ կ'անդրժէր, դժգոհ չէր մնար ինձմէ : Ինչո՞ւ դժգոհ մնայ : Ո՞ր կինը չուզեր ուրիշին ուշադրութիւնը գրաւել, ուրիշին կողմէ հաւնուիլ ... : Ո՞ր կինը քիչ մը պչրասիրութիւն չունի իր հոգիին խորը ... : Կը բաւէ որ հասկնայ թէ կը յաջողի բան մը խաղցնել դիմացինին սրտին մէջ : Յանկարծ կրկնապատիկ կ'աղւորնայ, ուրիշ մէկը կը դառնայ, կ'երջանկանայ : Ես այս առիթն է որ փախցուցի ահաւասիկ : Մինչդեռ որքան վարպետօրէն ստեղծած էի այդ առիթը : Տիկին Ալիս ընաւ չհասկցաւ որ ես դիտմամբ տապալեցի թէյի բաժակը : Մտքին ծայրէն անգամ չանցաւ : Թերեւս ան ալ առիթի մը կը սպասէր ինծի հաճոյք պատճառելու համար : Որովհետեւ դէմքին վրայ դժգոհութիւն չունէր երբ վազեց եկաւ քովս : Ընդհակառակը պայծառ արտայայտութիւն մը կար հոն այդ վայրկեանին, կարծես ո՛չ թէ ձախորդութիւն մը, այլ հաճելի դէպք մը պատահած ըլլար ... : Ես նշմարեցի այս մանրամասնութիւնը, որովհետեւ այդ պահուն իրեն կը նայէի ուշադրութեամբ : Որքան եռանդ կար իր շարժումներուն մէջ, երբ թափած թէյը կը հաւաքէր, երբ ձեռքս կը չորցնէր : - Եթէ ինծի ըսէիք, ես ձեր թէյը կուտայի, ըսած էր ան ժպիտով մը, որուն մէջ թեթեւ ու քաղցր յանդիմանութիւն մը կար : Այո, յանդիմանութիւն, որուն նշանակութիւնը լաւ կը հասկնամ ես. ինչո՞ւ չուզեցիր որ թէյդ տամ, ըսել ուզած էր, ես պատրաստ եմ օգնելու քեզի, բայց չուզեցիր. որովհետեւ քեզի համար միայն աղջիկդ, Սաթենիկդ կայ : Այս էր ահաւասիկ այդ քաղցր յանդիմանութեան իմաստը : Կարելի՞ բան է որ չնշմարեմ ես բառերուն ետեւ թաքնուածը : Յետոյ երէկ գիշերուան դէ՞պքը : Պարզապէս դիպուա՞ծ մըն էր որ Տիկին Ալիս մոռցաւ իմ ներկայութիւնս եւ նոյն սենեակին մէջ հանուեցաւ, գիշերանոցը հագաւ : Ահաւասիկ ամբողջ պատկերը աչքերուս առջեւ է. երբ պլուզը կը հանէ, իմ կողմս քովնտի ակնարկ մը անգամ չի նետեր վստահ ըլլալու համար որ կը քընանա՞մ, կամ զինքը չեմ տեսնե՞ր : Դիտմամբ չի նայիր : Չի նայիր, որպէսզի չխրտչիմ զինքը տեսնելէ : Որովհետեւ գիտէ որ արթուն եմ : Բայց ի՞նչ ... : Այդքան թեթե՞ւ կին մըն է ան : Հեռու ինձմէ այդպիսի մտածում մը : Թեթեւ կինը անմիջապէս կը նշմարուի : Տիկին Ալիս բարի ու ազնիւ կին մըն է, ընտանիքի օրինակելի կին մը եւ ...

Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ ես, ի՞նչեր կը մտածեմ : Եթէ առաջին աղիւսը սխալ դրուի, ամբողջ շէնքը ծուռ կը բարձրանայ : Չըլլայ որ ես ալ հիմա ծուռ շէնք մը բարձրացնեմ : Ի՞նչեր կը խորհիմ, իրաւ ալ : Ի՞նչու կ'արտօնեմ որ երեւակայութիւնս այսքան հեռուները տանի զիս :

Դեռ երէկ այնքան պաղ ու անհաղորդ կը գտնէի զինքը : Տխմարութիւն չէ՞ բոլորը մոռնալ փոքրիկ ժպիտի մը փոխարէն : Ով որ գտնուէր Տիկին Ալիսին տեղ քիչ առաջ, պիտի փութար օգնելու ինծի, վերցնելու տապալած բաժակը եւ հաւաքելու՝ թափած թէյը : Այսքան պարզ ու մարդկային արարք մը մեկնելով ինչո՞ւ կ'երթամ երեւակայել անկարելին : Ինչո՞ւ սիրտս կը խաղցնեմ յուզումով մը, որ խաբէութիւն է, եւ որուն ես պէտք չունիմ արդէն : Ահ, ես փակած եմ այսպիսի յուզումներու հաշիւները : Ճիշդ է որ երբ յուզում կ'ըսեմ մեծ բանի մը չեմ ակնարկեր : Պարզապէս հաճոյք առնել կնոջ մը ներկայութենէն, պարզապէս հաճոյք առնել կնոջ մը հետաքրքրութեան արժանանալէ : Բայց այդքանն ալ այլեւս շատ է ինծի համար : Ես այսպիսի յուզումներու պէտք չունիմ կեանքս ու օրերս լեցնելու համար : Օրերս արդէն լեցուն են իմ հարազատներէս եկող ապրումներով եւ վերյիշումներով : Օտարի մը տեղ ու ժամանակ չկայ այլեւս : Օտարը ինծի կրնայ մօտենալ ինձմէ շուտով բաժնուելու համար միայն : Ահաւասիկ. Տիկին Ալիս վաղը, կամ երկու օր ետք պիտի գրկէ իր զաւակը եւ պիտի հեռանայ այս սենեակէն : Պիտի հեռանայ առանց թերեւս երբեք անգամ նայելու : Մարկոսը, ահ Մարկոսը գոնէ համբուրած էր զիս, «Դուն ալ Աստուծմով ժամ առաջ կ'ելլես այս հիւանդանոցէն, ախպարս» ըսած էր, եւ լացած էր : Տիկին Ալիս հազիւ ժամանակ պիտի գտնէ չոր ու ցամաք «մնաք բարով» մը ըսելու : Եւ սակայն ի՞նչ է որ տարբերութիւնը մէկուն եւ միւսին միջեւ : Արցունքոտ համբոյրի ու չոր մնաք բարովի մը միջեւ : Երկուքն ալ դրացիի մը, օտարի մը մեկնումը չե՞ն նշանակեր : Վերջին հաշուով երկրորդը աւելի տանելի է, քան թէ առաջինը : Երանի թէ Մարկոսն ալ մեկնած գացած ըլլար առանց սիրտս յուզելու, առանց զիս յուզելու : Եւ երանի թէ ես Տիկին Ալիսին նայէի այնքան անտարբերութեամբ, այնքան անհանդուրժողութեամբ, որքան նայած էի Մարկոսին, մեր դրացնութեան օրերուն :

(Շար. 66)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Գաբրիէլ Մանուկեանի, զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Սրապեանի եւ զաւակներուն իրենց կնոջ, մօր, հարսին՝ Տիկին Մարթա Մանուկեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ նաեւ Օր. Անահիտ Ղուկասեանի, Պ. Ղուկաս Ղուկասեանի եւ Ղուկասեան ընտանիքին իրենց մօր, մեծ - մօր եւ հարսին Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100-ական ֆրանք Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանէ եւ Տիկին Սաթենիկ Ճնտոյեանէ Տիկին Մարթա Մանուկեանի մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեանէ:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Յովհաննէս Կարապետեան 1000 Ֆ., Տիկին Սրբուհի Նշանեան 50 Ֆ. հաստատութեան գրադարանին, Տիկին Ծնունդ Մալթեան 500 Ֆ., Սարգիս Միհրանեանի յիշատակին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Ֆրանսա, 1986, Շաբաթ, Նոյեմբեր 22, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ժողովի վայր. -
Hôtel Intercontinental
3, rue Castiglione, 75001 Paris, France

Ներկայս 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ Հոկտեմբեր 22, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, NJ 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:
3.- Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6.- Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Պ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ	Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր	Ատենապետ

1986, Մայիս 8
Սետլ Պրուք, Ն. Ճ.

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15–ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կառկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Անուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

DIMANCHE
20 JUILLET

Grande Fête Champêtre à Draguignan

Quartier LA FOUX
Chez M. LORENIAN
AMBIANCE ET SPECIALITES ARMENIENNES
Amicale des Arméniens de Draguignan et sa région
Tél. : 94 - 67 - 71 - 85
94 - 68 - 57 - 99

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

Վերամուտ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:
Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՄԵԾ ԿԱԼԱ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7
THEATRE DE PARIS

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է պահել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր զաւակներուն կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

— ՆԻՍԻ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ —

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐԻ

ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐԻ ԶԵՏԵՂՄԱՆ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի Տօնին, Կիրակի, Օգոստոս 17, եկեղեցիիս անուանակոչութեան եւ Ուխտի օրուան 58րդ տարելիցի առթիւ՝

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ

Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ ԳՈՒՍԱՆ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Ըլմազեան–ի

Սկիզբ Պատարագի . . . . ժամը 9·45
Մատաղօրհնէք . . . . . . ժամը 11·45

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենան Հողի օրհնութեան եւ Առաջին քարի զետեղման հանդիսութիւնները:

Ապա՝ Ուխտաւորի աւանդական սեղանը կը հրաւիրէ ձեզ բոլորդ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՃԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

voyages en arménie

vols directs
Paris - Erévan - Paris

DEPARTS : 06 et 20 AOUT
03 et 18 SEPTEMBRE — 02 et 16 OCTOBRE

Lic. A. 1037

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil 75001 PARIS	48, Cours de la Liberté 69003 LYON	10, ave. du Prado 13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
17

JEUDI
17 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.270
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.270

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մոսկուա տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան Գրողներու 8-րդ Համագումարի ատեանին ընտրուած Վարչութեան մաս կը կազմեն նաեւ Հայաստանէն գրողներ՝ Արամ Գրիգորեան, Վահագն Դաւթեան, Գէորգ Էմին, Սերօ Խանզադեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Համօ Սահեան:

Յունիս 28-ին գումարուած է նորընտիր Վարչութեան անդրանիկ նիստը, որու ընթացքին Միութեան նախագահ ընտրուած է Գ. Մարկով, իսկ Ա. քարտուղար՝ Վ. Կարպով: 63 գրողներ մաս կազմած են քարտուղարութեան, այդ կարգին նաեւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Վարդգէս Պետրոսեան:

Միւս կողմէ Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան վերստուգիչ յանձնախումբի անդամներ ընտրուած են նաեւ Նորայր Ադալեան, Ժորա Յարութիւնեան, Յարութիւն Կարապետեան եւ Հրանտ Մաթեւոսեան:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՌԼՖՈՒՌ ՏԻՒ ՏԷՎԼՈՓԸՄԱՆԻ դրամաշրջութեան եւ դրամական այլ ապօրինի գործողութեանց մէկ նոր երեսը երեւան կը հանէ «Քա–նառ Անշէնէ», Յուլիս 16-ին: Այս նոր յայտնութենէն կը պարզուի որ 1985-ին Համագործակցութեան նախարարութիւնը դրահապատ Ռէնօ 25 մը ապսպրած է ընկերութեան ֆրանքեւափրիկեան վեհաժողովին համար, որ այդ ժողովէն ետք ալ պիտի չգործածուէր այլեւ: Արդ, այդ ինքը վճարուած է վերոյիշեալ ընկերակցութեան կողմէ մէկ միլիոն 5801 Ֆր.: Իսկ, Ապրիլ 30-ին (1986) Էլիզէ յարենրեան չէք մը ղրկած է Ռընոյի, որպէսզի հաշուեթիւնը փրկէ եւ կատարուածը մէջտեղ չելլէ, բայց ըստ երեւոյթին, եթէ նոյնիսկ հաշիւը ճիշդ էր, սխալ եղած է: Յանօթ է, որ ընտրութիւններէն ետք, երբ Շիրաքի կառավարութիւնը տեղաւորուեցաւ, մէջտեղ ելաւ որ մէկ սու իսկ չէ մնացած Քառլֆուռ տիւ Տէվլոփըմանի գանձը: Թղթածրարներ անհետացած են, աշխատաւորները չեն վճարուած եւայլն, եւայլն: Նոր նախարարը (Համագործակցութեան), քաղաքավարօրէն ակնարկած է «հաշուական տարօրինակութեանց», աւելի քան տասը միլիոն ֆրանքի անոր – րոշ ուղղութեամբ մեկնումին եւ Էլիզէ անմիջապէս հակազդած է վերոյիշեալ չէքին պատմութեամբ, ինչ որ այնքան ճարպիկ դարմանում մը չէր, ոչ ալ փըրկութեան լաստ:

ԺԱՆ - ՊԵՐՆԱՐ ՌԵՄՈՆ, Արտաքին նախարարը, երկար տեսակցութիւն մը շնորհած է «Ֆիկառօ»ի, ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, թէ ֆրանսացի 7 պատանդները պէտք է միասնաբար ազատ արձակուին եւ ոչ մէկ - մէկ, ինչպէս եղաւ Անթէնի 2-ի երկու լրագրողներուն համար: Նախարարը նաեւ կ'անդրադառնայ խորհրդային նոր ղեկավարութեան, զոր աւելի իրատես եւ բաց կը գտնէ: Ամբողջ հարցազրոյցէն, կը հաստատուի թէ նոր մեծամասնութեան նախարարը Քէ տ'Օրսէի «տիպար» նախարարն է, այսինքն նախարարութիւնը վերադարձած է իր աւանդական արհեստագիտութիւնը:

ԱՖՓԱՍԼԱՆ ԹԻՒՐՔԷՇԻ եւ 40 Միլլի Հարէքէթականներու դէմ մահապատիժ պահանջած է Անգարայի զինուորական ատեանը: Այդ դատը կը տեւէ հինգ տարիէ եւ ամբաստանեալներու ընդհ. թիւը 344 է: Դատախազը 238 հոգիի համար 3-էն 20 տարի բանտարկութիւն պահանջեց եւ 65 հոգիի համար՝ անպարտ արձակում: Ամբաստանութիւնն է՝ Սահմանադրական վարչաձեւը զէնքի ուժով տապալելու փորձ:

———— ԷՐԶՐՈՒՄ ————

ԷՎՐԷՆ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ «ԵԹԷ ՈՒԺ ՄԸ ՈՒՆԻՆ, ԹՈՂ ԳԱՆ, ԱՌՆԵՆ ՈՒ ՏԵՍՆԵՆՔ»

ՈՒ ԴԵՌ Կ'ԸՍԷ. –

«ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՈՉ ՄԷԿՈՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ԱՆՄԵՂԻ ԳԷՇՈՒԹԻՒՆ ԸՐԱԾ Է»

Անգարա վերադառնալէն առաջ, նախագահ Էվրէն ճառ մը եւս խօսած է, Ալանեայէն ետք (տես՝ «Յառաջ» Յուլիս 12/13) Էրզրումի մէջ իսկ: Ինչ որ կ'ըսուի այս ճառին մէջ կրնար միայն ծիծաղելի թըւիլ եւ բնաւ լուրջի չառնուիլ, եթէ բանը ըսէ Ահմէտ կամ Մէհմէտ ըլլար, բայց երբ այս բաները բերնը Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահն է՝ զօր. Քէնան Էվրէն, իսկապէս մտահոգիչ է: Երբ 1986-ին, ան կը համարձակի ըսել «Թուրքը իր մօտէն իսկ չէ անցուցած իր վարչութեան տակ գտնուող փոքրամասնութիւններու ջուլում ընել», կը հաստատուի թէ վերջնապէս փտած բան մը կայ Թուրքին մտայնութեան մէջ:

Ահա թէ ինչե՛ր կ'ըսէ Էվրէն. –

×

«Քաղաքական վերլուծումներու ու տարաձայնութեանց հետ միասին, սկսած են նաեւ Հայերու հողային պահանջները: Ազատագրական պայքարի շնորհիւ նահատակներու արիւնով թրծուած այս հայրենիքին վրայ ուրիշ պետութեան մը հիմնումը կարելի չէ: Եթէ այդպիսի ուժ մը ունին, թող գան ու առնեն եւ մենք ալ տեսնենք, ըսաւ նախագահը եւ ապա իր խօսքերը շարունակեց հետեւեալ կերպով.

«Թուրք ազգը իր պատմութեան ոչ մէկ շրջանին միջոցին անցուցած է իր վարչութեան տակ գտնուող փոքրամասնութիւններու զուլում ընելը: Մինչդեռ մեր շուրջ, մեր անմիջական շրջանակին մէջ զուլում ընողներ կան: Թուրքին պատմութեան մէջ այդպիսի սեւ էջեր գոյութիւն չունին: Թուրք ժողովուրդը երբեք այդպիսի ուղիի մը չի դիմեր»:

Հանրապետութեան նախագահը, յիշեցնելէ վերջ թէ նախորդ օր ներկայ գտնուած էր Ալաճա գիւղի մէջ Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին Հայոց կողմէ սպաննուածներու ի յիշատակ կառուցուած յուշարձանի բացման, ըսաւ որ դարձեալ այդ նիւթին վերադառնալ կ'ուզէ եւ աւելցուց.

«Թուրք ժողովուրդը մեծ ժողովուրդ մըն է: Ասոր համար հպարտ ազգ մըն է: Ան ազգ մըն է որ կարգ մը դէպքերը ամբողջ աշխարհին լսելի դարձնելով աղմուկ հանելէ չախորժիր: Բայց աղմկարար կարգ մը ազգեր կան, որոնք իրենց այդ աղմկարարութեան շնորհիւ կարգ մը օգուտներ կը քաղեն: Թուրք ազգը, պատմութեան ընթացքին ոչ մէկուն, ոչ մէկ անմեղի գէշութիւն ըրած է, եւ հակառակ ատոր մեզ ամբողջ աշխարհի կը ծանօթացնեն որպէս սպանդ գործած ազգ մը: Պատճառը այն է որ մենք չենք կըրցեր այս բանը աշխարհին լսելի դարձնել: Այդ 278 անմեղ հոգիները, մանչ, աղջիկ, կին, այր կամ ծերունի, բոլորն ալ սպաննուեր են, զանոնք երեք հատ փոսի մէջ թաղեր ենք, եւ անկէ վերջ բան մը չենք ըրեր, ոչ մէկուն բան մը պատմեր ենք: Այս դէպքին համար աղմուկ չենք բարձրացուցեր: Բայց որովհետեւ մենք անոնց ըրած այդ զուլումներուն փոխարէն գիրենք մէկ շրջանէն ուրիշ շրջան մը տեղահանեցինք, հիմա ատոր համար ինչպէս գիտէք, աշխարհը ոտքի կը հանեն, փոթորիկներ կը ստեղծեն ամբողջ աշխարհի մէջ: Նոյնիսկ կարգ մը երկիրներու խորհրդարաններու եւ քոնկրէսներուն իսկ այս հարցը կը բերուի:

«Այնքան յառաջ կ'երթան, որ քաղութիւնը կ'ուզենան ամբողջ աշխարհի ըսելու թէ Ապրիլ 24-ը Հայոց ցեղասպանութեան օր հռչակենք: Մինչդեռ Թուրքերն են, որ բուն սպանդին ենթարկուած են: Ասիկա այժմ ստիպուած ենք ամբողջ աշխարհին ցոյց տալ մենք ալ մեր կարգին յուշարձաններ բանալով:

«Սիրելի էրզրումցիներ, շարունակեց նախագահ Էվրէն, Օսմանեան կայսրութիւնը խորական վերաբերում ցոյց տըւած չէ իր սահմաններուն մէջ ապրող փոքրամասնութիւններուն: Զանոնք ընդունած է որպէս իր հարազատ զաւակները, անոնց զանազան դիրքեր ու պաշտօններ, զանազան աստիճաններ ու տիտղոսներ տուած է եւ իրենց հետ վերաբերած ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը վերաբերէր Իսլամներու հետ: Նայեցէք անգամ մը պատմութեան, Հայերուն մէջէն նախարարութիւն ըրածներ կան, անոնց մէջէն կան, որոնք Պետական վարչութեան ամենաբարձր աստիճաններուն հասած են, դեսպանութիւն, աւագ-դեսպանութիւն ընողներ կան անոնց մէջէն, փաշաներ կան, մենք այսպէս ընդունեցինք զիրենք: Բայց եկէք տեսէք որ Ա. Աշխարհամարտի վերջաւորութեան երբ պարտուեցանք, այն ատեն անոնք երեւան հանեցին իրենց բուն դէմքը:

Նախագահ Էվրէն ապա իր խօսքերը շարունակեց, յիշելով պատմական դէպքերը: Ըսաւ որ Մօնտրոսի դաշինքէն վերջ Հայերը ծրագրեցին Էրզրումն ու Կարսը եւ այլ քանի մը նահանգներ գրաւել, ատոր վրայ 15-րդ զօրաբանակը զանոնք քշեց մինչեւ Կիւմրիւ (Լենինական): Հայերը այն ատեն ստիպուեցան հաշտութեան դաշինք կնքել եւ ստորագրուեցան նախ Կարս - Կիւմրիւ, ապա Մոսկուա - Անգարա համաձայնութիւնները: Բայց Հայերը ատկէ վերջ ալ հողային իրենց պահանջները կրկնեցին ամէն անգամ, որ առիթ մը ներկայացաւ:

«Մենք, ըսաւ նախագահը, Աթաթիւրքի ձեռքով մեր սահմանները գծեցինք, Լօզանի համաձայնութիւնը կնքեցինք, Սեւրի համաձայնութիւնը չենք ճանչնար ըսինք՝ եւ այս գործերը փակուեցան: Բայց երբ Թուրքիոյ մէջ դարձեալ խառնակութիւններ սկսան, երբ մեր միասնութիւնը խանգարուիլ սկսաւ, այս հարցն ալ դարձեալ մէջտեղ հանուեցաւ: Ասոր համար է որ ես միշտ հայրենակիցներուս, չըլլայ որ մեր միասնականութիւնը խանգարենք կ'ըսեմ, կը կրկնեմ: Որովհետեւ ամէն անգամ որ երկրին մէջ երեւան եկած է անիշխանութիւն, անհաբեկչութիւն, հայրենակիցներուն միջեւ թշնամութիւն, մեր դիմաց ելած են նաեւ այսպիսի խնդիրներ: ՄԱԿ-ի մէջ մեր դիմաց ելան, ուրիշ տեղեր ալ մեր դիմաց ելած են: Բայց եթէ մենք բռունցքի մը նման, պողպատի մը նման միասնական ըլլանք, ոչինչ կըրնան ընել: Ասիկա հոս կը կրկնեմ աճուասիկ»:

Նախագահը ապա կրկնեց որ Թուրքիա իր հողերուն վրայ որեւէ փոքրամասնութեան կամ ոչ - իսլամի հանդէպ դէչ վերաբերում ցոյց չի տար, բայց, ըսաւ ան, աճուասիկ մեզմէ քանի մը քայլ անդին Պուլկարները նոյնը չեն ըներ իրենց փոքրամասնութեան հանդէպ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն մեր Եկեղեցու կեդրոններին եւ հաւատացեալ ժողովրդեան յայտնում ենք որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պաշտօնական ներկայացուցիչներ՝ Գերաշնորհ Տ. Մեսրոպ Արքեպս. Աշճեանը, Գերաշնորհ Տ. Արամ Եպիսկ. Քէշիշեանը, Կիլիկեան Աթոռի Բարձրաստիճան Միաբաններ եւ Պ. Ոսկերչեան Արզումանեանը Ամենադպիր Կեդրոնական Վարչութեան, Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տէր Տէր Վազգէն Ա.ի բերեցին եղբայրական սիրոյ Ողջոյնը Նորին Սրբութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Տէր Տէր Գարեգին Բ.ի եւ ներկայացրին Կիլիկեան Աթոռի տեսակէտները Հայ Եկեղեցու Կազմական մի Կանոնադրի մշակման վերաբերեալ:

Կիլիկեան Աթոռի ներկայացուցիչները Յուլիսի 5-ից 12-ը եղան Մայր Աթոռի հիւրերը, երբ այցելեցին մի շարք Պատմական Վանքեր Հայաստանում եւ Մշակութային Հիմնարկներ Երեւանում:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻՍ
(Կնիք)

Յուլիս 12, - 1986
Սուրբ Էջմիածին

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻԳԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ՏԻՐԱՑԱԾ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԵՆԻՍԻ ԲԱԺԱԿԻՆ

Խորհրդային Միութեան Թէնիսի բաժակին իգական խումբերու աւարտական մըրցումները տեղի ունեցան Մոսկուայի եւ Հայաստանի հաւաքականներուն միջեւ եւ վերջացան հայ աղջիկներու յաղթանակով (3 - 1) որոնք առաջին անգամ ըլլալով Խորհ. Միութեան Թէնիսի բաժակը կը բերեն Հայաստան:

Մարզիչներ՝ Կ. Կիւրեղեանի եւ Վ. Մարգարեանի կողմէ պատրաստուած խումբին մաս կը կազմէին. - Էլէնա Գիւլեան, Լարիսա Յովսէփեան, Անյա Խալաթեան, Նաիրա Աղաջանեան:

Աւարտական մրցումին հասնելու համար հայկական խումբը յաղթած էր՝ Վրաստանի (5 - 0), Բելառուսիոյ (4 - 0) եւ Ուկրանիոյ (2 - 1):

Մեր աղբերը դժբախտաբար չեն կրցած ունենալ երիտասարդուհիներու յաջողութիւնը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿԵԱՆՔ ՄԸ՝

ՏԱՐԻԱ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

1964 թուականին Ֆրանսահայ նկարիչների տասնեակ նուիրատուութիւնների հետ Հայաստանի պետական պատկերասրահ եկաւ աքանչելի մի ստեղծագործութիւն՝ «Երիտասարդութիւն» անուանումը կրող կնոջ մարմարէ մի անդրի: Քանդակը անմիջապէս մտաւ պատկերասրահի հիմնական ցուցադրանքի մէջ: Մարմնաձեւերի առողջ գեղեցկութիւնն ու ծաւալների նրբին մշակումը, որ կենդանի, թրթռուն արտայայտչականութիւն էին հաղորդում ստեղծագործութեանը, հիացնում էին բոլորին: Քիչ անց ստացուեցին նաեւ քանդակին ուղեկցող փաստաթղթերը, եւ պարզուեց, որ արձանի հեղինակը կին էր Տարիա Կամսարական, եւ որ կատարեալ վարպետութեան դրօշմ կրող այդ գործը կը պատկանէր նրա ստեղծագործութեան վաղ շրջանին:

«Երիտասարդութիւն» քանդակի հեղինակի հետ իմ առաջին ծանօթութիւնը տեղի ունեցաւ մի քանի տարի յետոյ: Եկել էր Երեւան: Այնպէս արեց, որ դրեթէ աննկատ մնաց իր այցը: Ընդառաջելով թանգարանի աշխատակիցներիս խնդրանքին՝ քաթալոկների ու լուսանկարների միջոցով նա մեզ հաղորդակից դարձրեց իր հարուստ ու բազմակողմանի ստեղծագործութեանը. արդիական չնչով կերտած տասնեակ երկերին: Համեստ, մենակեաց նկարագրի, մեղմ ձայնի ու նրբին դիմագծերի տէր հայուհու մէջ ապրում էր եռանդուն մի արուեստագէտ, փոթորկող մի աշխարհ: Եւ, ինչ խօսք, ինչպիսիք են Մաքսիմիլեան Կոթիէն եւ Վլատեմար Ժորժը: Փարիզ քաղաքի մրցանակը, որին արժանանում է Կամսարականը 1960-ին, արձանագործուհու անընդհատ վերելք ապրող արուեստի բարձր գնահատութեան վկայութիւնն էր:

Կամսարականը բազմաժանր քանդակագործ է: «Գարուն», «Ողջոյն խաղաղութեան» կանացի միաֆիկիւր, դասական ոճին յարող ու այլաբանական բնոյթի քանդակների կողքին նա ստեղծել է մի շարք հիանալի դիմաքանդակներ («Պօղոս Նուպար», «Սաչա Փիթոյեւ», «Ռոժէ Վայան», «Շառլ Էթիէն», «Տիկին Ժաբէս» եւայլն), որոնց յատուկ են թէ՛ բնորդի նմանութեանը, թէ՛ ներքին, կենդանի արտայայտչականութիւնը: Նստած կին ներկայացնող «Լոտոս» քանդակը, որն ուշագրաւ է ծաւալների խօսուն կըշռոյթով, խորհրդանշում է քանդակագործուհու անցումը դէպի երկարաձգուած ծաւալաձեւերը:

Յետպատերազմեան շրջանում Կամսարականը ստեղծում է կանանց ու տղամարդկանց խիստ երկարուած մարմնաձեւերով ու ներքին յուզումով ներշնչուած արձաններ, այդ թւում խաչելութիւն ներկայացնող գործեր: Ձեւախեղումներն այստեղ ծառայում են հասնելու զգացմունքների փաթեթիկ դրսեւորման: Ֆաշիզմի դէմ դիմադրական շարժման գործուն մասնակից Տարիա Կամսարականի, մեր ժամանակի մարդու ապրած սարսափներն ու տառապանքներն են խտացում գըտել այդ գործերում: Իսկ այնքան նեբազդեցիկ՝ մարդկային մարմնով ու անդղի գլխով ներկայացուած դիշատիչները ընկալւում են իբրեւ արուեստագէտ - քաղաքացու բողոքի ձայն ոչ միայն ֆաշիստ բարբարոսների, այլեւ հայ ժողովրդի սպանդը իրականացնող նրանց նախորդների նկատմամբ:

արուեստի դասական ըմբռնումների խոր իւրացումն էր խթան դարձել՝ հետամուտ լինելու քանդակագործութեան արդիական ձեւըմբռնումներին, ստեղծելու այնքան ինքնատիպ գործեր եւ հասնելու արժանի ճանաչման ու գնահատանքի:

Տարիա Արմենակի Կամսարականը ծընուել է Աղեքսանդրիայում (Եգիպտոս): Այստեղ էլ նա ձեռք է բերել մասնագիտական սկզբնական կրթութիւն: Ապա մեկնել է Փարիզ (1925) ու երեք տարի սովորել Կրան Շոմիէ ակադեմիայում՝ աշակերտելով ականաւոր Պուրտելին, ինչպէս նաեւ հունգարացի քանդակագործ Կզակին:

1927-ից սկսած Կամսարականը պարբերաբար մասնակցել է «Աշնան» եւ «Թիւյլըրի» սալոններին: 1935-ին Փարիզի «Վան Լէէր» սրահում կազմակերպւում է նրա անդրանիկ անհատական ցուցահանդէսը, որի յաջողութիւնը սկիզբ է դառնում Կամսարականի լայն ճանաչման: Այնուհետեւ նա մասնակցում է Աղեքսանդրիայի «Ատըլիէ» նկարչական խմբի եւ Գահիրէի սալոններին: 1936-ին Գահիրէում բաց է անում անհատական ցուցահանդէս, որտեղից մի շարք գործեր անցնում են տեղի արդի արուեստի թանգարանը: Մէկ տարի յետոյ՝ Փարիզի «Արուեստ եւ թեքնիք» միջազգային ցուցահանդէսում Տարիա Արմենակի Կամսարականը շահում է ոսկի մեդալ: Նոյնը կրկնւում է 1952-ին Վենետիկի Բիէնալում: Քանդակագործուհու յաջորդ անհատական ցուցահանդէսները կազմակերպուել են Փարիզում, 1950-ին՝ Լա Պոէսի եւ 1958-ին՝ Ս. Բաուրինէ սրահներում: Այդ ցուցահանդէսների քաթալոկների առաջաբանները գրել են այնպիսի հանրայայտ քննադատներ, տել այդ գործերում:

Մարդասէր, չարի դէմ ընդվզող իր հոգուց բխող այդ զգացմունքները դեռ 18 տարեկան հասակում Տարիա Կամսարականը զեղել է «Արեան ճակատագրականութիւնը» գրքում: Իսկ 1967 թուականին նա ֆրանսերէն հրատարակում է «Ծամբորդութիւն սուտերի հետ» ու ապա «Կրակէ օղակ» վէպերը՝ Աննա Սարակ ծածկանունով:

Բազմաշնորհ արուեստագիտուհին ստեղծել է նաեւ մետալներ՝ «Ի. Էրէնպուրկ», «Հիմն արեւին», «Երջանիկ ամբողջ», որոնք արժանացել են բարձր գնահատանքի: Կամսարականը հրաւիրուել է մասնակցելու Ռոտէնի, Պուրտէլի, Փարիզի արդի արուեստի ու այլ թանգարաններում կազմակերպուած ցուցահանդէսներին: Նրա տասնեակ գործեր ձեռք են բերուել զանազան թանգարանների եւ անհատական հաւաքածուների կողմից:

1980-ին Փարիզում երկրորդ անգամ հանդիպեցի Տարիա Կամսարականին: Եկել էր դիտելու Մ. Սարեանի ցուցահանդէսը: Նա ինձ ուղեկցեց Փարիզի Պանյեօ թաղամասի գերեզմանատուն՝ իր հեղինակած հայ մասուրականներու յուշարձանը ցոյց տալու:

... Թեւերը պարզած, կուրծքը երկինքին, ասես աղօթելու է արծիւը, սակայն նա գամուած է հողին, գետնատարած խաչքարին...: Մարդու հոգեւոր թռիչքի անմահութիւնը խորհրդանշող յուշարձանը մտայղացուած է խիստ ինքնատիպ ու տպաւորում է միանգամից: Հիմա, երբ գիտեմ, որ վերջերս կեանքին հրաժեշտ է տուել Տարիա Կամսարականը, թւում է, թէ այդ յուշարձանը կերտուել է եւ իր համար:

ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՀԱՄՇԵՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արդէն իսկ աւանդութիւն դարձած է ամէն տարի կազմակերպել Համշէնի հայութեան ազգագրական հանդէսներ՝ ուր կը հնչեն անոնց երգերը, կը ներկայացուին պարերը, կը բացուին ժողովրդական արուեստի ցուցահանդէսներ, ելոյթ կ'ունենան բանաստեղծներ, գրողներ եւայլն:

Տակաւին 18-րդ դարէն սկսած պատմական Համշէնէն, յատկապէս Տրապիզոնի, Օրդուի եւ Սամսունի շրջաններէն, հազարաւոր Հայեր, փրկուելով թրքական բռնութիւններէն, կը գաղթէին դէպի Սեւ ծովու կովկասեան ափերը՝ հանդըրուան գտնելով ներկայի Աջարիայի, Աբխազիոյ եւ Կրասնոդարի տարածքին՝ հիմնելով բազմաթիւ գիւղեր ու աւաններ: Նոր բնակավայրերու մէջ գաղթականները պահպանեցին իրենց լեզուն եւ ազգային սովորութիւնները, ժողովրդական ինքնատիպ մշակոյթը: Եւ այսօր Սոչի, Գուդաութա, Սուխում, Նովի Աֆոն, Գագրա, Պաթում, Մայկոպ եւ այլ վայրեր ապրող Համշէնի Հայերը կ'երգեն իրենց բնօրրանի երգերը, կը պարեն իրենց նախնիքներու պարերը: Անոնց դպրոցներուն մէջ ուսուցումը տեղի կ'ունենայ արեւելահայերէն գրական լեզուով, իսկ անոնք տունը եւ ամէնուր կը խօսին Համշէնի հինաւուրց բարբառով:

Հարկ է նշել, որ Համշէնի Հայերու մշակոյթը մասնաւոր հմայք մը ունի նաեւ այն պատճառով, որ հին համայնքը պահած ու մեր օրերը հասցուցած է մշակոյթին իր ինքնատիպ դէմքը բաւական անաղարտ վիճակի մէջ: Հոսկէ ալ այն մեծ հետաքրքրութիւնը, զոր կը ցուցաբերեն այսօր անոնց նկատմամբ Հայաստանի գիտական ու մշակութային շրջանակները:

Մինչ «Համշէն - 85» տօնահանդէսը տեղի ունեցած էր Աբխազիա, Նովի Աֆոն քաղաքին մօտ գտնուող Պսիրցխա հայկական գիւղը, «Համշէն - 86»ը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ: Կազմակերպիչները Հայաստանի ժողովրդական ստեղծագործութեան գիտա - մեթոտական կեդրոնն էր եւ Սուխում քաղաքի «Համշէն» մշակութային միութիւնը: Տօնահանդէսի կազմակերպչական աշխատանքները, ինչպէս նախորդ հանդիսութիւններուն, այս անգամ ալ ստանձնած էր Վոլա Եայլեան:

Տօնահանդէսի գլխաւոր ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկի սրահին մէջ, ուր բեմէն արխազահայ մշակութային խումբերը քանի մը անգամ ներկայացած են հանրութեան: Հանդէսին բացումը կատարեց ժողովրդական երգի ծանօթ մասնագէտ Հայրիկ Մուրադեան: Ապա Համշէնի հայութեան պատմութեան ու մշակոյթի մասին հակիրճ զեկուցում մը կարդաց Վոլա Եայլեան: Ողջոյնի խօսք արտասանեցին Բազմարուեստից հիմնարկէն Եդուարդ Ջանոյեան, ապա Վարդան Գրիգորեան:

Գեղարուեստական յայտագիրը սկսաւ երեւանեան «Նարօյ» համոյթով (ղեկավար՝ Արուսեակ Սահակեան): Համոյթին պարախումբի անդամները հաճելի անակնկալ մը պատրաստած էին հիւրերուն համար: Անոնք սորված էին եւ մեծ ոգեւորութեամբ մեկնաբանեցին համշէնական հինգ պարեր: Այդ պարերու բեմադրման մէջ մեծ է համոյթին պարախումբի ղեկավար Ռուզիկ Հարոյեանի վաստակը: Տարիներ առաջ ան մեկնած էր Աբխազիա եւ Կրասնոդար, ներկայ գտնըւած Համշէնահայերու հարսանիքներուն եւ տօնախմբութիւններուն, գրի առած ու սորված էր անոնց ժողովրդական պարերը եւ այժմ ինքն էր որ հանդէս կուգար համշէնահայ պարերու մեկնաբանի եւ ուսուցանողի դերով:

Յաջորդ ելոյթը եւս անակնկալ էր հիւրերուն համար. հանդէս եկաւ երգչուհի Ասիա Սիմոնեան՝ համշէնեան երգերու մեկնաբանութեամբ. իրեն դաշնով կ'ընկերանար «Նարօյ» համոյթի հետ հանդէս եկող, Փարիզի Երաժշտանոցի շրջանաւարտ, պարսկահայ Արմինէ Գրիգորեան, որ ներկայիս իր ուսումը կը կատարելագործէ Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցին մէջ:

Բեմ բարձրացաւ Կրասնոդարի Մայկոպի շրջանի հայկական «Ջենիկ» պարախումբը, զոր հիմնած է ու կը ղեկավարէ Սուրէն Եայլեան: Այս պարախումբը «Երգ - 84» փառատօնի դափնեկիր է, հանդէս եկած է Կրասնոդար, Աբխազիա եւ Հայաստան, մասնակցած է «Կուբանի Գարուն» տօնին եւ արժանացած պարգեւներու: Խումբը կը պարէ Հայկ Ուզլեանի քեմանի նուագակցութեամբ: «Ջենիկ»ի մեկնաբանութեամբ հանդիսականները դիտեցին համշէնական ութ շուրջպարեր՝ «Թաք Թանձարան», «Խոլմենձան», «Թիքկոն», «Ձուխտ կրունկ պար», «Նետվիչ» եւայլն: Հետաքրքրական է, որ խմբապարերէն մին՝ «Ծափ պար»ը, տարիներ առաջ կրցած է մոռցուել ու բեմադրել Փիլոս Արեան: Փաստօրէն ան փրկած է այդ հրաշալի պարը եւ նոր կեանք տուած անոր: 70-ամեայ այդ նախկին փառատա... ը մինչեւ հիմա կը պարէ «Ջենիկ»ի խումբին մէջ:

Անհրաժեշտ է նշել, որ Մայկոպի Հայերը, մտահոգուած «Ջենիկ»ի կայմը երիտասարդացնելու եւ համշէնահայ պարերը յաջորդ սերունդներուն փոխանցելու հարցով, Յվեառչնոյէ գիւղի դըպրոցին մէջ հիմնած են մանկական պարախումբ մը, որպէսզի սորվի «Ջենիկ»ի պարերը: Այդ գործին մէջ մեծ դեր ունի դպրոցին տեսուչը՝ Աշոտ Բարձիկեան, որուն նախաձեռնութեամբ վարժարանին հայ երախաներուն կը դասաւանդուի հայերէն լեզուն, Ասիա Գաբրիէլեանի ուսուցչութեամբ: Մայկոպի շրջանի ուրիշ Պրոլետարսկի հայկական գիւղին մէջ, որուն բնակիչները ծագումով Տրապիզոնցիներ են, կը գործէ «Թրթռուկ» պարախումբը (ղեկավար՝ Ռ. Գրրաչեան):

Հանդէս եկաւ Սոչի քաղաքին մօտ գտնուող Ներքին Լօօ հայկական գիւղի ազգագրական նորակազմ խումբը, զոր հիմնած է քամանչահար Վահրամ Սէֆէրեան: Հանդիսականները ջերմ ծափահարութիւններով ընդունեցան խումբին մեկնաբանած «Նոր պար»ը, «Շէկ աղջիկ»ը, «Կրունկ պար»ը եւ այլ պարեր: Համշէնական քանի մը երգեր մեկնաբանեց Ներքին Լօոյի մանկապարտէզի դաստիարակչուհի Նուարդ Աւջեան:

Ջերմ գնահատանքի արժանացաւ Աբխազիոյ Գուլրիփշի շրջանի Պարնաուտ հայկական գիւղի «Համշէն» պարախումբը (հիմնադիր - ղեկավար՝ Վ. Եայլեան): Քեմանիով ընկերացաւ Մխաք Մանուկեան: Պարող աղջիկ քանի մը հասարակ չակերտներ էին, միւսները բանուորներ: Խումբին հետ հանդէս եկաւ նաեւ պարկապուկահար 70-ամեայ Հայկազ Խմեքառեան:

Տօնահանդէսը զուգադիպեցաւ աբխազահայ գրող եւ մանկավարժ Արշաւիր Ջիդարեանի ծննդեան 80-ամեակին եւ անոր ջանքերով հիմնուած «Համշէն» մշակութային ընկերութեան 30-ամեակին: Փրոֆ. Մարգարիտ Բրուտեան եւ փրոֆ. Կարապետ Բոստանջեան ջերմ խօսքերով ողջունեցին յոբելեարը: Անոր բանաստեղծութիւններու ընթերցումով հանդէս եկան Ա. Անտոնեան եւ Վ. Եայլեան: Այնուհետեւ շնորհակալութեան խօսք արտասանեց եւ իր բանաստեղծութիւնները կարդաց Ա. Ջիդարեան:

Համշէնահայ խմբային պարերը շատ ուժական են, գեղեցիկ ու արտայայտիչ: Անոնք մերթ հեզանազ են ու քնքուշ, մերթ՝ խրոխտ ու կրակոտ: Պարողներէ կը պահանջուի խիստ համերաշխութիւն, առանց որուն անկարելի է մեկնաբանել «Կրունկ պար»ը, «Ծափ պար»ը եւ շատ հինէն եկող, բայց «Նոր պար» կոչուող եւ միւս պարերը: Այսուհանդերձ անոնք բաւական դիւրամատչելի են եւ ամէն ոք, անկախ տարիքէն ու սեռէն, կրնայ պարել: Հաճելի էր տեսնել, թէ ինչպէս հանդիսականները, հմայուած այդ պարերով, իրենք ալ կը փափաքէին մտնել խումբերուն մէջ: Եւ հանդէսէն ետք բազմարուեստից հիմնարկի բակին մէջ, ինչպէս նաեւ երկու օր ետք Երեւանի «Յաղթանակ» զբօսայգին, ուր շարունակուեցաւ «Համշէն - 86» տօնահանդէսը, հանդիսականներէն շատեր միացան պարողներուն՝ արագօրէն յարմարելով պարի կշռոյթին ու շարժումներուն:

«Նարօյ»ը երեւանեան առաջին խումբն է, որ հանդէս եկաւ համշէնահայ շուրջպարերու մեկնաբանութեամբ: Հաւանաբար, անոր կը հետեւին նաեւ այլ համոյթներ: Շատ լաւ կ'ըլլայ, որ համշէնահայ պարերը տարածուին ու տեղ գըտնեն նաեւ Սփիւռքի հայկական սիրող պարախումբերու յայտագրին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀՈՒՎԱՐՏԻՔ

ՏԱՐՕՆԻ ԿԱՐՕՏՈՎ

(ՄԱՐԳՐԻՏ ԿԱՂՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Տարօնաշունչ հովիկ մը փչեց ու տարաւ ալեհեր մայրիկը, որուն ճակտին խորշոմներն ու դէմքին ծալքերը մէկ-մէկ յիշատակներ կ'ողեկոչէին, հարազատ ու հաւատարիմ, այն երկրէն որ եղաւ ե՛ւ ֆիզիքական ե՛ւ հոգեկան իր աշխարհը:

Մարգրիտ Կաղնեան՝ բեկոր մը, մնացորդաց մը ռազմաշունչ եւ Մամիկոնեան Տարօնէն, ալրեցաւ դար մը ամբողջ: Տարօնը մնաց բերդ մը իր հոգիին մէջ, լեռ մը իր կուրծքին վրայ:

Տեսած ու ապրած էր Վարդավառը Ս. Կարապետի սարին վրայ: Գացած էր հոն ուխտի: Տեսած ու ճաշակած էր անպատմելի տանջանքներ, հայաջինջ արշաւանքներ, տարագրութիւն եւ պանդխտութիւն: Ճանչցած էր հայ յեղափոխութեան հրաշալը, ու անոր մէջ մկրտուած հերոսներ մեր, որոնք գմայլելի խոյանքով մը ճակատեցան Թուրքին դէմ:

Մարգրիտ Կաղնեան, բոլոր վերապրող Տարօնցիներուն եւ անոնց զաւակներուն համար որոնց սրտին մէջ տարիներու ընթացքին անդաւորուեցաւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան խորհրդանիշ Արծիւը, կը ներկայացնէր մեծ մօր մը, մեծ-մօր մը տիպարը: Միշտ զաւառաբարբառը միշտ շրթներուն վրայ, մայրենի սրբութիւններուն ու ընտանեկան աւանդութիւններուն վրայ գուրգուրացող, հայրենի ժառանգութիւններուն հանդէպ նախանձախնդիր, արժանաւորութեամբ եւ արժանապատուութեամբ մնաց միշտ զօղուած իր ծննդավայրին: Զգայուն սիրտ մը որ գիտցաւ խօսքն ու գործը միացնել եւ գրաւել յարգանքն ու սէրը բոլորին:

Մարգրիտ Կաղնեանի ամհով, իր հայրենակիցները կը կորսնցնեն իրենց պաշտելի Տարօնէն ափ մը հող, էջ մը պատմութիւն, պատ մը աղօթք եւ քայլ մը աւելի կը հեռանան իրենց երազներու աշխարհէն: Այս է ամէնէն տխուրը եւ դաժանը Կաղնեաններուն մահին մէջ, որոնք հասած իրենց կեանքի վերջալոյսին բնականօրէն կը մեկնին, բայց իրենց հետ կը տանին անփոխարինելի արժէքներ:

Մարգրիտ Կաղնեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 23-ին Լա-Սիոթայի մէջ: Շահան Խաչակիր Քահանայ Տէլէեան տուաւ ննջեցեալին կեանքի հանգրուանները՝ Դատովանէն, Պալոմ, Մարսէյլ եւ հուսկ Լա-Սիոթա: Կեր առաւ իր առաքելութիւնները իր բարի նկարագրին ու պարզ եւ մաքուր կեանքը եւ հրաւիրեց ներկաները հաւատարիմ մնալ իր օրինակին եւ հարազատները հաւատարիմ մնալ իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Շահին» ցուցասրահին մէջ բացումը կատարուած է արեւելեան փորագրութիւններու ցուցահանդէսի մը, որ հովանաւորութիւնը կը վայելէ երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեանի, Անթիլիասի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին ու Պէյրութի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին: Ցուցահանդէսի ընթացքին կը ծօնագրուի «Հայաստան ու Փորագրութեան Արուեստը» գործը, որուն Նախաբանը գրած է Ռիչար Շահին:

Արեւելքէն անցնող ճանապարհորդներ կը հմայուէին այս երջանիկ երկրէն: Հարիւրաւոր արուեստագէտներ գծած ու ներկայացուցած են այս շրջանը: Աւելի քան 60 հազար հատոր գրի առնուած է պատմաբաններու, գիտնականներու եւ գրողներու կողմէ: Ձեռագիրներու անըսպառ ճոխութեան մը յայտնաբերումը, աշխարհի այս անկիւնը արեւելագէտներու համար վերածեց իրական «յատուկ որսավայր»ի մը: Մինչեւ 1895, «Արեւելեան Ճեպընթաց»ի ստեղծումը, անոնք ծովային ճամբով կուգային: Անոնք կ'ունենային Թարգման մը, կը պրպտէին ամբողջ հողամասը. վանքերու, խաներու կամ վրաններու տակ կը գիշերէին:

Այս արեւելագէտներու ամենագեղեցիկ 65 փորագրութիւնները ցուցադրուած են Յուլիս 9-31, Շահին ցուցասրահին մէջ: Միջին Ասիայէ, Սուրիայէ, Եգիպտոսէ, Պաղեստինէ, Յորդանանէ, Հայաստանէ, Լիբանանէ ծանօթ անուններ կը մասնակցին անոր: Եգիպտական դամբաններ, շրջանի զգեստաւորումներ...:

«Հայաստան եւ փորագրութեան արուեստ»ին յատկացուած հատորը գեղեցիկ, մեծածաւալ ու պատկերներով հարուստ հատոր մըն է, 165 փորագրութիւն եւ վիմագրութիւն կը պարունակէ, որոնք կ'երկարին մինչեւ 15-րդ դար:

Ամբողջ ընկերային կեանք մը կը ցոլանայ հոն պատկերներու ընդմէջէն ... «Երէկուան Հայաստանը այսպէս վերակենդանացած է մեր մօտ» կը գրէ Ռ. Շահին իր նախաբանին մէջ, «ու մենք կրնանք պատկերացնել զայն ճանապարհորդներու շնորհիւ, որոնք ականատեսներն են 6-րդ եւ 19-րդ դարերուն, յատկապէս 844-ի եւ 1319-ի աւերող երկրաշարժերէն ետք արձանագրուած փոփոխութիւններուն»:

«Ուզեցինք, այս հատորով, կը բացատրէ տակաւին Շահին, հանրութեան ծանօթացնել հին ձեռագիրներ, նաեւ գիրքերու նախկին հրատարակութիւններ, անդրադառնալով շրջանի բնագիրներու վկայութեան ու տալով աշխարհահռչակ նկարիչներու գործերը: Այս ժողովածուին հիմնական մասը կը կազմեն թէեւ փորագրութիւնները, սակայն քանի մը ձեռագիրներու էջերէն եղերող շրջանակներն ալ առնուած են որոնք փորագրութեան թէքնիքի հիմը կը կազմեն: Վերջապէս կան նաեւ հայկական կարեւոր աւաններու լուսանկարները, որոնք որքան ծանօթ է մեզի, չեն փորագրուած»:

Նկարները դասաւորուած են ժամանակագրական կարգով, բացատրական տողերով ու կարեւոր ծանօթագրութիւններով: Դասաւորումը կը սկսի Նոյով եւ Արարատով ու կը հասնի մինչեւ լուսանկարչութեան գիւտը:

Այբուբենի կարգով ներկայացուած են նաեւ գծագրիչները, հատորը ունի գրացանկ մըն ալ:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Յունիս 22-ին, տեղի ունեցած է «Արարատ» երգչախումբին տարեկան համերգը: Բացումը կատարելով երգչախումբի հիմնադիրներէն Մանուէլ Քէօշկէրեան հաստատած է, թէ «Արարատ» երգի ու պարի համոյթը կազմուած է անխտիր գոհացում տալու Լոնտոնի հայ համայնքին երաժշտական կարիքներուն, հետեւաբար հարկ է գուրգուրալ անոր վրայ եւ սատարել անոր բարգաւաճումին: Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Որբերեանի, մեկնաբանած է հայկական հայրենասիրական, ժողովրդական երգեր՝ Կոմիտասէ, Եղգար Յովհաննիսեանէ, Ճէյմս Գողալեանէ, Ալ. Յարութիւնեանէ, Թաթուլ Ալթունեանէ, ընկերակցութեամբ նուագախումբի մը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան Ճեմարանի արեւելեան բաժնի մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 21-ին: Մանուկներու գործադրած յայտագիրը մեծ տպաւորութիւն ձգած է ներկաներուն վրայ: Խօսք առնելով Ճեմարանի տեսուչը՝ Հրաչ Տանտապետեան, անդրադարձած է զոյգ Ճեմարաններու մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն, ուրախութիւն յայտնելով, որ այդ ձեռնարկներով Ճեմարանը յաջողած է վերահաստատել իր կեանքի բնական կըշռոյթը: Ապա դրուատանքի խօսքեր ուղղած է մանկապարտիզպանուհիներ Գարմէն Տէր-Կարապետեանի եւ Լուսին Մալիքեանի:

×

ՔԱՆԱՏԱՅԻ առաջին հայկական շաբաթաթերթը՝ «Ապագայ», Յունիս 8-ին տօնած է իր տասնամեակը: Հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Մոնրէալի Թէքէեան Մշակութային Միութեան Նորակառոյց կեդրոնին մէջ: Ներկայ եղած են Թեմին (Էջմիածնական) առաջնորդը Վազգէն Եպիսկոպոս Քէչիշեան, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի Նախագահ Կարլէն Դալլաքեան եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Պերճ Ֆազլեան: Խօսք առած են տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան, Անդրանիկ Շիրինեան, Կարպիս Արուշեան եւ Գաբրիէլ Պասմաճեան: Յանուն «Ապագայ»ի վարչութեան խօսք առնելով տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան անդրադարձած է թերթին դժուարութիւններուն եւ արձանագրած յառաջդիմութեան՝ տասը տարիներու ընթացքին: Թերթին խմբագիրը՝ Արսէն-Նուպար Մամուրեան, վեր առած է հայ ողջամիտ մամուլին առաքելութիւնը: Ապա Կարլէն Դալլաքեան շեշտած է, թէ «մամուլը պէտք է ուղղութիւն ունենայ, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ ուղղել: Եթէ տասը թերթեր պիտի ունենանք մէկ գաղթօճախի մէջ, առանց ուղղութեան՝ միայն ժխոր կը յառաջանայ» ըսած է ան եւ շեշտած կարեւորութիւնը՝ կազմակերպուած ու գործակցութեամբ յառաջ տանելու գաղութին զարգացումը:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 20-ին: Երգերէ, պարերէ, արտասանութիւններէ բաղկացած յայտագրի գործադրութենէն ետք՝ տեսուչը՝ Մանուկ Գարալէքեան, կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը նշելով նաեւ վարժարանին արձանագրած յաջողութիւնները: Այս տարի նախակրթարանի բաժինը տուած է 48 շրջանաւարտներ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Յունիս 24-ին, տեղի ունեցած է Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան Գոլէժի ամավերջի հանդէսը: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով տեսուչը՝ Լեւոն Նահապետեան, թելադրած է աշակերտներուն շարունակել ընթանալ գիտութեան եւ իմաստութեան ճամբէն, իսկ շրջանաւարտներուն՝ ըլլալ աշխատասէր, յուսածարաւ, օգտուիլ մեծերու եւ ծնողքներու իմաստութենէն: Արհեստից եւ Արուեստից բաժնի տնօրէնը՝ Վռամ Քուրամաճեան, բաշխած է այդ բաժանմունքին վկայականները: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկոպոս Քէչիշեան:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Ես շուրջիններուս պէտք է նայիմ առաստաղին վրայ ճանճ մը դիտելու նման: Ոչ մէկ ճանճ ինծի մնաս բերով պիտի ըսէ պատուհանէս դուրս թռելէ առաջ, եւ ես հանգիստ պիտի խնդամ անոր ետեւէն, խորհելով որ մեկնելէ առաջ ան գիս բաւական զուարճացուց իր տարօրինակ քալուածքով, օդին մէջ աննպատակ թռելով, տոտիկները իրարու քսելով: Այո, ես շուրջիններուս պէտք է նայիմ ճանճ մը դիտելու պէս: Ճանճի մը նման թող գան, շուրջս դառնան, աջ անցնին, ձախ դառնան եւ վերջն ալ ելլեն երթան: Ո՞վ կ'ափսոսայ ճանճի մը կողմէ լքուելու վրայ: Կը բաւէ որ հարազատներս չլքեն գիս: Կը բաւէ որ Սաթենիկ, Ռուբիկս, Յակոբ, կամ Վերժինս, հօրս, մօրս պատկերները չլքեն գիս...: Ես անոնցմով է որ կ'ապրիմ:

... Բայց ո՞ւր է: Սաթենիկ ուշացաւ այս առաւօտ...:

Ահ, չըլլայ որ Սաթենիկ վէճ մը ունենայ իր ամուսինէն: Աղջիկս ոչինչ կըրնայ պահել ինծմէ, ոչ մէկ վէճ, ոչ մէկ ցաւ, բացի այս մէկէն: Եթէ այդպիսի բան մը կայ, կեանքը կուտայ, բայց գաղտնիքը չի տար: Կը պահէ: Կիներու համար արժանապատուութեան հարց է: Չեն խօսիր իրենց ծնողքին, մինչեւ որ ամէն ինչ անհանդուրժելիին ալ սահմանը անցնի: Սաթենիկ ուրիշ պատճառ մըն ալ ունի չխօսելու համար: Ինծի վէճ չպատճառել: Գիտեմ, ամէն գնով պիտի ուզէ ինծմէ խնայել այս վէճը: Ո՞ր վէճը սակայն: Ի՞նչ կրնայ ըլլալ Յակոբ աղջկանս: Փեսաս լաւ կը ճանչնամ ես: Դուրսը աչք չունի: Կինը կը սիրէ: Զաւկին համար հոգի կուտայ: Հանդարտ է, պահպանողական, աշալուրջ:

Այսպէս կը խորհիմ երբ կը նայիմ Սաթենիկին աչքերուն մէջ, որոնք այս առաւօտ իրենց նայուածքները միշտ կը փախցնեն իմիններէս: Ինծի՞ այդպէս կը թուի, թէ ոչ, Սաթենիկ, ծայրայեղ դըժուարութեամբ, այսօր մէկ աջ կը նայի, մէկ ձախ, մէկ վեր, մէկ վար, կարծես անվերջ բան մը կը փնտռէ սենեակին մէջ, միեւնոյն ժամանակ խօսելով օդէն ջուրէն, երբեմն ինծի, երբեմն ալ Տիկին Ալիսին հետ: Ես դեռ չհամարձակեցայ յարձակիլ հարցումներուս վրայ, որովհետեւ յանկարծ վախ մը միտքս պղտորեց: Պիտի հարցնեմ, այո, բայց հապա եթէ իսկապէս չարաշուք լուր մը առնեմ անկէ, եթէ իսկապէս Յակոբին գլխուն վրայ դործ մը կա՞յ: Հանդիստս պիտի խռովի, հաւասարակշռութիւնս պիտի խախտի:

Սաթենիկ քիչ առաջ ծորակին քով կախուած անձեռոցը տեսաւ եւ հարցուց.

- Ինչո՞ւ թրջուեցաւ սփիկա, հայրիկ:

Տիկին Ալիս ինծի ժամանակ չթողուց պատասխանելու.

- Հայրիկը այս առաւօտ անառակութիւն մը ըրաւ, թէյը թափեց:

Հասուն եւ չափաւոր ժպիտ մը կար այդ պահուն դէմքին վրայ, թէեւ նախադասութիւնը գիս մանուկի տեղ կը դնէր:

- Այո, ըսի: Ինչպէս եղաւ, չեմ գիտեր, թէյի գաւաթը տապալեցաւ: Բարեբախտաբար Տիկին Ալիսը հոս էր: Ողջ ըլլայ, օգնութեանս վազեց...:

- Ահ, շատ շնորհակալ եմ, ըսաւ Սաթենիկ, երախտագիտութեամբ նայելով դէպի Տիկին Ալիսին կողմը:

- Բան մը չէ, աղուորս, բան մը չէ, ըսաւ Տիկին Ալիս: Դուն ի՞նչեր ըրիր երէկ, պատմէ տեսնենք...:

Ահ, ես կը կարծէի որ քիչ մը եւս պիտի խօսուէր այս դէպքին մասին, Սաթենիկ մանրամասնութիւններ պիտի խընդրէր եւ ես պիտի պատմէի թէ ինչպէս Արամիկին մայրը քովս նստաւ, ձեռքերս չորցուց, սաւանը շտկեց: Բայց Տիկին Ալիսին հարցումը յանկարծ փոխեց խօսակցութեան ընթացքը: Եւ Սաթենիկ ըսկըսաւ պատմել թէ ինչեր ըրած էր երէկ հիւանդանոցէն բաժնուելէ վերջ: Սիրուկին հետ մէկտեղ պողոտայ ելած էին եւ տուն վերադառնալէ առաջ քննած էին խանութներու ցուցափեղկերը: Սիրուկ բաց սրճագոյն վերարկու մը տեսած էր եւ շատ հաւնած: Ներս մտած էին վերարկուն փորձելու համար: Շատ լայն եկած էր սակայն վերարկուն: Վաճառորդը պնդած էր որ կրնայ նեղցնել: Սիրուկ մերժած էր:

- Խենդ աղջիկ, ըսաւ Տիկին Ալիս, քանի հատ վերարկու ունի, դեռ վերարկո՞ւ կը փնտռէ:

- Գնելու միտք չունէր, ըսաւ Սաթենիկ խնդալով: Անգամ մը փորձել ուզեց: Գինը յարմար էր...

Ի՛նչ անշահ խօսակցութիւն, Աստուած իմ: Բայց կ'արժէր տեսնել թէ ինչպէս ոգեւորուած էին երկուքն ալ: Սաթենիկ մօտեցած էր Արամիկին անկողնին, նստած էր անոր եզերքը եւ բացատրութիւններ կուտար բաց սրճագոյն վերարկուին մասին: Փէշը ի՛նչպէս էր, օձիքը ի՛նչպէս կը դառնար եւ կ'իջնէր մինչեւ վար ծալք մը կազմելով կուրծքին վրայ, թեւերը ի՛նչպէս կը լայննային եւ վերջաւորութեան մօտ իրենք իրենց վրայ կը դառնային, եզերուելով մութ սրճագոյն տարբեր կարով մը:

(Շար. 67)

Այրի Տիկին Պայծառ Մելքոնեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գարայեան
զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Եղիա Մելքոնեան
եւ զաւակները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 14-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յուլիս 18, ժամը 14-ին Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Սիրարփի Բերգիկեան
(Վալանս),
Տիկին Սրբուհի Քէշիշէֆ և զաւակները
(Փարիզ),
Տէր եւ Տիկին Էլմասեան եւ զաւակները
(Մարսէյլ),
Այրի Տիկին Հերմինէ Թիրէքեան
եւ զաւակները (Մարսէյլ),
Տէր եւ Տիկին Կալիադի
եւ զաւակները (Մարսէյլ),
Տէր եւ Տիկին Պարոնեան
եւ զաւակները (Մարսէյլ),
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒՎԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Թիրէքեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 13ին, 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Յուլիս 16, ժամը 10-ին, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն - Փիէրի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ. -
Mr. et Mme. Elmassian
Résidence l'Etoile
Notre Dame Limite
13240 SEPTEMES

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոխան ծաղկի՝ Այրի Տիկին Էլիզ Գոչեան 200 Ֆ. նուիրած է Շաւիլի Եկեղեցիին Օրիորդ Հռիփսիմէ Գնեազեանի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալեքսան Օհանեան, զաւակներն ու թոռները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Յուլիս 20, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՄԱՌԻԷԹ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԷՆ. - Տէր եւ Տիկին Մազսուտեան 50 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօրաքրոջ՝ Հռիփսիմէ Գնեազեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը տարբեր առիթներով, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Այրի Տիկին Թադուրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նոտարեան 1000ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան, Տիկին Գասպարեանց, Տիկին Նազարէթ Պետիկեան, Տիկին Մարի Ինայէթեան 500ական, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Իփեքճի 400, Տիկին Տէփրմենճեան, Պ. Յակոբ Ազաճեան 300ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Երեցեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փեհլիվան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Շիրինեան, Պատուականեան ընտանիք, Պ. Դաւիթ Թաշճեան, Տիկին Գալիկեան, Պ. Պէօրէքճեան, Պ. Յակոբեան, Պ. Գէորգ Յովսէփեան 200ական, Տիկին Պետիկեան, Պ. Դաւիթեան, Պ. Տապեսեան, Պ. Իշխանեան, Պ. Գէորգեան, Տիկին Էսէսեան, Տիկին Փաշաեան, Տիկին Հայրապետեան, Տիկին Մարիամ Պետիկեան, Տիկին Մարկոսեան, Պ. Վահան Խաչատուրեան, Պ. Թեմարճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Եարիճեան, Այրի Տիկին Մանուկեան, Տիկին Տիչճի, Տիկին Արաքսի Յարութիւնեան, Մարգրիտ Ճիրօղլու 100ական, Տիկին Քէպէլեան, Տիկին Տօսթուեան, Սրբուհի Յակոբեան 50ական Ֆ.:

×

Յովհաննէս Չէրչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Տիկին Քուլունճեան 500, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պասմաճեան 250, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Մերտինեան 200 Ֆ., իսկ մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պասմաճեան 200 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պետրոսեան ընտանիքը, Պ. Արմենակ Գնեազեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ու անմոռանալի քրոջ՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԳՆԵԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստին առթիւ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մոնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Rainey
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 - 81 - 01 - 72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է պահել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր դաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Հայ երիտասարդ մը, վարձու, փոքր յարկաբաժին մը կը փնտռէ (մէկ սենեակ, բաղնիք, խոհանոց) Փարիզի մէջ, առաւելագոյն ամսավճար՝ 2000 Ֆ.:
Դիմել. - Ժամկոչեան
18, ave. Valvein — 93100 MONTREUIL
Tél. : 48. 57. 61. 05

CAMP DE LA F.R.A. NOR SEROUND 1986

Domaine de la Landelle
Palleville 81700 PUYLAURANS
Station SNCF : CASTELNAUDARY
Tél. : 63 - 75 - 04 - 62

Où?

A Palleville (Tarn), près de Toulouse, dans un domaine verdoyant de plusieurs hectares, doté de deux bâtiments confortables, ainsi qu'un bar-discothèque à l'intérieur du camp.

Comment?

Dans une ambiance arménienne, vous pourrez partager, avec plus d'une centaine de jeunes de 15 à 22 ans, votre dynamisme, vos idées, vos loisirs, votre enthousiasme et votre créativité.

Quand?

Du 1er au 15 Août.

Pourquoi?

Pour acquérir une conscience arménienne, dans le cadre d'une vie collective et dans un esprit de dialogue entre jeunes Arméniens.
Pour passer des vacances pas comme les autres.

Prix du séjour : 2 000 F

RENVOYEZ OBLIGATOIREMENT CE COUPON AVANT LE 20 - 07 - 1986. ADRESSEZ LE au NOR SEROUND, 17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

NOM .... *Prénom* ....
Adresse .... *Tél.* ....
Date et lieu de naissance ....

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
– ORGANISATION TERRE ET CULTURE –
PARIS

ԱՄԱՌԱՆԱՅԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ — CAMPAGNE D'ETE 1986

SÉJOUR EN MILIEU RURAL ARMÉNIEN

- Restauration d'édifices
- Aménagement de terrains agricoles
- Exploration et documentation
- Loisirs.

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLÉMENTAIRE DE 5 PERSONNES

Tél. : (Paris) 47 02 99 45 (soir); 48 55 40 74 (journée)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
18

VENDREDI
18 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար · 600 Ֆ · — Վեցամսեայ : 310 Ֆ ·
Արտասահման : Տար · 700 Ֆ · — Հատը : 4,00 Ֆ ·

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.271
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.271

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 7 / 10)

ՀԱՅ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ ՉԵՐՆՈԲԻԼԻ ՎԵՐԵՒ

Արարատ Դալլաքեանի ղեկավարութեամբ երեք հոգինոց անձնակազմ մը թռիչք կատարած է Չերնոբիլի արկածեալ ելեկտրակայանին վրայ: Անոնք օրական 2 թռիչք կատարած են, իւրաքանչիւրը 3-ուկէս ժամ տեւողութեամբ, ընդամէնը աւելի քան 100 թռիչք: Հայ օդաչուները մաս կազմած են օդերեւութաբանական թամններուն կազմուած յատուկ ջոկատին, որուն պարտականութիւնն էր քիմիական նիւթերով լեցուած արկերով ոմբակոծել անձրեւաբեր ամպերը: Դժուարութիւնը հոն էր, որ ամպերը պէտք է քայքայուէին ոչ թէ որեւէ տեղ, այլ՝ ճառագործոն նիւթերու ազդեցութենէն դուրս գտնուող տարածութեան մէջ, որպէսզի աղտոտած հողի մակերեսը զերծ մնար անձրեւներէ ու ջուրերը չողողէին դաշտ լեցուելով մօտակայ ջրամբարները, գետերը: Երեւանցի օդաչուները պէտք է տակաւին հետախուզէին երկնքի այդ հատուածը, ու ամպերու մասին տեղեկութիւն հաղորդէին երկիր:

×

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լենինականի «Ստրոմմաշինկա» գործատան բանուորներու եւ ծառայողներու 36 ընտանիքներ փոխադրուած են նոր բնակարաններ: Բնակելի տուները կառուցուած են այդ ֆիրմայի շահով: «Ստրոմմաշինկա» Խորհ. Միութեան քարհատ եւ քարամշակումի մեքենայ արտադրող միակ գործատունն է: Միաժամանակ ձեռնարկուած է 110 բնակարանէ բաղկացած շէնքի մը կառուցումին, քանի որ 1986 - 1990 հնգամեակին աշխատողներու թիւը 700-էն 1000-ի կը հասնի: Գործատունը կ'արտադրէ քսան տեսակ քարհատ եւ քարամշակումի սարքեր, որոնցմէ տասը նաեւ կ'արտածուի: Արտասահմանեան գնորդներ են Պուլկարիա, Գուպա, Ռումանիա, Լեհաստան, Մոնղոլիա, Հնդկաստան, Եմէն:

×

ԳԱՐՐԻ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ԿԸ ԳԼԽԱՒՈՐԷ ՃԱՏՐԱԿԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՏԱՍՆԵԱԿԻ ՑԱՆԿԸ

Ճատրակի Միջազգային Դաշնակցութիւնը հրապարակած է աշխարհի տասը լաւագոյն խաղացողներու ցանկը: Յուլիս 1-ի պատկերով այդ ցանկը կը գլխաւորէ աշխարհի ախոյեան Գարրի Կասպարով 2740 կէտով. իրեն կը հետեւին Անատոլի Կարպով 2705, Արթուր Եուսուպով 2660 կէտով եւլն.:

×

«ԱՐՄԵՆԻԱ»ՅԻ ՆՈՐ ՀԱՄԱԼԻՐԸ

Երեւան գործածութեան դրուած է «Արմենիա» պանդոկին 450 հոգինոց յաւելուածական մասնաշէնքը, որ օժտուած է զբօսաշրջիկներու համար ամէն յարմարութիւններով: Այս առթիւ հետեւեալը ըսած է զբօսաշրջութեան գլխաւոր վարչութեան պետ Հ. Լիլոյեան. - «Մեր վարչութեան պանդոկներու ընդհանուր տեղերու թիւը 2000-ը անցաւ: Հայաստան շատոնց դարձած է զբօսաշրջիկներու սիրած վայրերէն մէկը: Երեւան - Պերլին եւ Երեւան - Փրակա օդային գիծերով մեծապէս աւելցած է այդ երկիրներէն զբօսաշրջիկներու հոսքը: Մօտ ապագային Երեւանի մէջ կը սկսի նաեւ 500 տեղնոց նոր պանդոկի մը շինութիւնը: Իսկ «Արմենիա»յի կողքին կը բարձրանայ զբօսաշրջութեան գլխաւոր վարչութեան նիստերու դահլիճը, որու շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ զարգացնել համագումարներու զբօսաշրջութիւնը, առիթ տալով որ աւելի յաճախ միջազգային համաժողովներ, փառատօներ տեղի ունենան Երեւանի մէջ:

×

ՏՈՒՖԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՈՍՏԱՆԸ

Արթիկի մէջ Յուլիս 11ին նոր բացուած վաճառատունը կը կոչուի «Ամէն ինչ տան համար». հոն կը ծախուին կահ - կարասի, գորգ, տնտեսական այլ ապրանքներ, մշակութեան գործիքներ: Ներկայ հնգամեակին նկատելի կերպով պիտի բարելաւուի տուֆագործներու քաղաքին դիմագիծը. արդէն աւարտելու մօտ է Լենինականեան թաղամասի կառուցապատումը: Թաղամասը ունի դպրոց, մանկապարտէզ, առեւտրական կէտեր. նախատեսուած է մանկական հանրախանութի մը կառուցումը: Ուրիշ թաղամասի մըն ալ կը կառուցուի 3 - 4 յարկանի շէնքերով, ուր ամէն ընտանիք կ'ունենայ մթերանոց մը, կառատուն, բանջարանոց: Կը մշակուի մինչեւ 2005 թուականի համար քաղաքի գլխաւոր յատակագիծը, 30 հազարնոց բնակչութեան համար:

×

ԵՐԻԿԱՄԻ ՊԱՏՈՒԱՍՏՈՒՄ

Վերարուժութեան համամիութենական գիտական կեդրոնի Երեւանի մասնաճիւղի մէջ առաջին անգամ կատարուած է երիկամի պատուաստումի գործողութիւն մը: Աւելի քան հինգ ժամուան վիրահատումէն ետք երիկամը սկսած է գործել: Հայ բժիշկներ, Մոսկուա դիմած են շտապ օգնութեան խնդրանքով, երբ հիւանդին երկու երիկամներն ալ դադրած են գործելէ ու դեղերու դարմանումը ոչ մէկ արդիւնք տուած է: Եւ մինչեւ որ գտնուած է յարմարագոյն երիկամ մը, հիւանդը ապրած է «արհեստական երիկամ» կոչուած սարքով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԻՐԱՔ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԲԱՅՑ ԶԳՈՅՇ ԿԸ ՄՆԱՅ

×

Նախարարապետը, իր ելոյթին ընթացքին, յստակ կերպով յայտնեց թէ Նախագահը չստորագրելով ապազգայնացումներու հրամանագիրը կ'ընդդիմանայ Ֆրանսացիներու մեծամասնութեան կամքին:

Շիրաք ըսաւ. - «Արագ շարժելու համար, կառավարութիւնը օգտագործեց այն կարելիութիւնը զոր կ'ընծայէ Ե. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը՝ կարգ մը հարցերու մասին հրամանագրով որոշում տալ, Խորհրդարանի արտօնութեան օրէնքին քուէարկութենէն ետք»: Այս քուէարկութիւնը եղած էր, բայց նախագահը, եթէ առանց այլեւայլի ստորագրեց երխտասարդներու աշխատանքին վերաբերող հրամանագիրը, մերժեց նոյնն ընել ապազգայնացումներու պարագային: Շիրաք ըսաւ նաեւ թէ Միթերանի յայտնած մտահոգութիւնները բոլորովին անհիմն են եւ բոլոր երաշխաւորութիւնները կան, որպէսզի ապազգայնացած հաստատութիւնները օտարներու ձեռքը չանցնին: Նկատի առնուած են, կ'ըսէ Շիրաք, Սահմանադրական Խորհուրդին նշած բոլոր առարկութիւնները:

Ի վերջոյ, Շիրաք չուզեր հեռու երթալ, տագնապ ստեղծել: Կը հասկցնէ՝ եթէ բան մը պատահի, պատասխանատուն Միթերանն է, մենք խելօք - խելօք կ'աշխատինք, թող չխանգարէ:

Ուրեմն, ապազգայնացմանց հարցը կը ծեծուի Ազգ. Ժողովին մէջ եւ օրինագիծով ճամբայ կ'ելլէ:

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԳ. ՑԱՆԿ

Ա. ՏՈԼԱՐ

Ոմն (Ժընեւ)	25·000
Ոմն (Գահիրէ) Լեւոն եւ Սիրանոյշ Ճէրճեանի յիշատակին	1·100

×

Ֆ. Ֆ.

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումեան (Արսինէ Ֆրէնկեանի յիշատակին)	1·000
Վահան Պարտաքճեան	500
Արման Կուրտիկեան	450
Տիկին Ս. Մուխթարեան	300
Քէսէճեան եւ Թօփուզեան	300
Տէր եւ Տիկին Յակոբեան	300
Ե. Մէնէճեան	200
Անայիս Փաւլեան	150
Յակոբ Ճէմճեան	100
Թագուհի Պրիքման, Սիլվա Պայլար 50-ական Ֆ., Գր. Տէր - Գրիգորեան	300:
Գումար՝	3·430
Նախկին գումար՝	798·330
Ընդհ. գումար՝	801·760

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :

C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՋԷՆ ՁԱԽ՝ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺՆԵՐ

ԷՃԷՎԻԹ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ....
ԱԼԹԱՆ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ...

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱՌԱՏՐՈՖ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ...

Ծայրայեղ աջ (ազգայնապաշտ) կուսակցութեան երեք անդամներ մահուան դատապարտուած են Յուլիս 15-ին, վեց ուրիշներ ալ ցկեանս բանտարկութեան, զանազան արարքներու համար, ինչպէս ոճրափորձ եւ գողութիւններ, գործուած Պոլիս 1980-էն առաջ: Եօթը ամբաստանեալ 36 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, 24 ուրիշներ ալ՝ 25 տարի:

Թուրքիոյ մէջ, վերջին անգամ 1984 Հոկտեմբերին է որ մահապատիժ մը գործադրուած է: Սկզբունքով, այս տարի հուչակուած օրէնք մը ցկեանս բանտարկութեան կը վերածէ մահապատիժը:

Ծայրայեղ - ձախ Տեւ - Եոլ (Յեղափոխական Ուղի) կազմակերպութեան երկու անդամներ ալ մահուան դատապարտուած են էրզրումի դատարանին կողմէ: Անոնց դէմ ալ ամբաստանութիւնը նոյնն էր՝ ոճրափորձ, մարդասպանութիւն, զինեալ յարձակում 1980-ի պետական յեղաշրջման հարուածէն առաջ:

Միւս կողմէ, նախկին նախարարապետ եւ Հալքի երբեմնի պարագլուխ Պիւլէնթ Էճէվիթ, Հինգշաբթի օր, դատարան կը քաշուէր որովհետեւ դէմ գործած էր այն օրէնքին, որ կ'արգիլէ քաղաքական նախկին անձնաւորութեանց քաղաքական որեւէ գործունէութիւն ունենալ: Էճէվիթ ելոյթ ունեցած էր Մայիսին, իր կնոջը հիմնած՝ դեմոկրատ կուսակցութեան համագումարին, եւ յայտնած այդ առթիւ թէ պէտք է վերնայ այդ արգելքը:

Եւրոպացիք, որոնք բաւական ջուր խառնեցին իրենց գինիին վերջերս, իրենց ծոցը առնելու համար Թուրքիան, պիտի խրտչին սակայն եթէ Էճէվիթ որեւէ դատապարտումի ենթարկուի:

Անոնցմէ զատ կայ նաեւ միւսդիր Ահմէթ Ալթանի պարագան: Յուլիս 22-ին է, որ դատարան պիտի ներկայանայ, իր «Ջուրին հետքը» վէպին համար (Գ. տպագրութիւն), որ «մնասակար» կը նկատուի «հրատարակութեանց բարոյականին հսկող մարմնին» կողմէ: Այս մարմինը, կազմուած կառավարութեան կողմէ եւ որու կը նախագահէ համալսարան դասաւանդող կին մը եւ որու անդամ է նաեւ կրօնական հարցերու ընդհ. տնօրէնութեան մէկ ներկայացուցիչը, կը գտնէ որ գիրքը «հանրութեան ամօթխածութեան զգացումին կը դպի»: Ալթանի վէպին մէջ, ըստ այս մարմնին, սեռային նորաբարութիւններու եւ յարաբերութիւններու կարգ մը նկարագրութիւններ անընդունելի են: Ահմէթ Ալթան կրնայ ծանր տուգանքի դատապարտուիլ եւ գիրքէն օրինակներ ալ արդէն գրաւուած են: Նոյն «փորձանքը» եկած էր իր հօրը՝ Չէթին Ալթանի իր մէկ վէպին համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԼԷՌ ՄՈԹ Փարիզի Օփերայի նախկին աստղ եւ 1983-էն ի վեր Նուրէեւի կողքին պալէի դասատու, մեռաւ 48 տարեկանին տարածուած խլիրդէ:

ՏԱԼԻ, Պարսելոնայի բուժարանէն ելած ատեն յայտարարեց ժողովուրդին թէ «Հանճար մըն է որ երբեք պիտի չմեռնի»: 82 տարեկան, ինքնատիպ նկարիչը փոքր գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, որու ընթացքին սրտի զարկի դրդիչ մը տեղաւորեցին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵԱՆՔԸ ԻԲՐԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

Յովհաննէս Թօփճօլուի կեանքն այնպէս է դասաւորուել, որ նա դեռեւս մանկութեան տարիներից ստիպուած էր իր համար պարզել բաներ, որոնք աւելի ուշ պիտի նիւթ դառնային նրա նկարների համար, բնորոշէին նրա արուեստի ոգին: Այսինքն՝ մարդը եւ արուեստագէտը ծնուել ու կազմաւորուել են գրեթէ միաժամանակ:

Ծնուել է 1944-ին Արեւմտեան Հայաստանի Սեբաստիա նահանգի Քանկալ կոչուած աւանում: Մանուկ հասակից զգացել է օտար թշնամական միջավայրը: Յաճախում է Պոլսի Գարակէօզեան որբանոցը եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքը, որն աւարտում է 1963-ին:

Նկարել է սկսել ինքնաբուխ մղումով: 1963-ին միջնակարգ ուսումն աւարտելուց յետոյ, որոշեց մասնագիտական կրթութիւն ստանալ Պոլսի Գեղեցիկ Արուեստների ակադեմիայում: Սակայն ոգեւորուած պատանին պիտի շուտով յուսախաբուէր. նրա մերժեցին ընդունել, պատճառաբանելով, որ բաւարար չափով չի տիրապետում գծանկարին: Կրկին փորձեց, եւ դարձեալ մերժուեց, միեւնոյն պատճառաբանութեամբ: Այս անյաջողութիւններն աւելի բորբոքեցին նրա ցանկութիւնները, եւ նա որոշեց ամէն գնով իր ծրագրերն իրականացնել: Երկու տարի, մինչեւ 1965, հետեւեց արուեստի պատմութեան դասընթացքներին, որից յետոյ երրորդ անգամ փորձեց մասնակցել Ակադեմիայի ընդունելութեան քննութիւններին: Այդ տարի ընդամէնը 11 հոգի պիտի ընդունուէին: Քննող ուսուցիչը, նայելով նրա աշխատանքներին, հեգնական հարցով դիմեց Յովհաննէսին. «Այս վիճակո՞վ ես ուզում 11 հոգու մէջ մտնել»: Պատանի նկարիչը տեսնում էր, որ իր աշխատանքներն անհամեմատ աւելի լաւն էին նրանցից, որոնք բարձր գնահատականներ էին ստանում: Եզրակացութիւնը պարզ էր, եւ ինչպիսի հրմտութիւն էլ ցուցաբերէր, այդ միջավայրում, միեւնոյն է, թոյլ չէին տայ, որպէսզի ընդունուի Ակադեմիա:

Նկարիչ դառնալու համար մնում էր մի ելք, հեռանալ Թուրքիայից: Յովհաննէսը բռնում է Ֆեդերալ - Գերմանիայի ճամբան: Աւստրիայի սահմանի վրայ նրան գնացքից ցած իջեցրին: Իրաւունք չունէր Գերմանիա մուտք գործելու եւ յետոյ՝ այնտեղ աշխատելու արտօնութիւն չունէր, դրամ չունէր: Փորձեց սահմանապահներին համոզել, թէ ինք գրօսաշրջիկ է ... ի՞նչ, գրօսաշրջի՞կ ... Թուրքից ի՞նչ գրօսաշրջիկ: Թուրք չէ, Հայ է՞ ... ի՞նչ իմանաս, անձագրում նշուած է՝ Թուրքիայի քաղաքացի:

Յովհաննէս ստիպուած էր նոյն գնացքով ետ դառնալ, բայց ոչ Թուրքիա վերադառնալու նպատակով: Հարաւ - Սլաւիա հասնելուն պէս գնացքից իջնում է եւ մեն - մենակ գիշերում կայարանում: Յաջորդ օրը առաւօտեան ցատքում է դէպի Գերմանիա ուղեւորուած գնացքը: Այս անգամ բախտը բերում է. կարողանում է անցնել սահմանը եւ հասնել Շթութկարտ:

1966-ին գերազանց գնահատականներով ընդունւում է Շթութկարտի Գեղարուեստից Ակադեմիան, ուր սովորում է մինչեւ 1971: Հարկ է նշել, որ Յովհաննէսի գծանկարներն ու գիտելիքները գերազանց են գնահատւում անհամեմատ աւելի ուժեղ մրցակցութեան եւ աւելի խստապահանջ ու աւելի հմուտ մանկավարժների կողմից: Նա այլեւս Պոլսում չէր, որտեղ հայ ծնուելն արդէն անուղղելի յանցանք էր համարւում իշխանութիւնների կողմից:

Ուսման տարիներն սսեւ մոռացնել տըւեցին ցաւն ու վիրաւորանքները, մանկութեան ու պատանեկութեան դառն յուշերը, սսեւ զսպեցին կարօտը՝ հարազատների, ընկերների, ծննդավայրի նկատմամբ: Ընկերներից մի քանիսը 1971-ին քաղաքական դէպքերին մասնակցելու համար բանտ էին ընկել: «Բանտարկեալը ցանկանում է դուրս գալ, իսկ դուրս եկածը ազատութիւն է փնտռում ...», - գրում էր նրա ընկերներից մէկը՝ մի Թուրք բանաստեղծ:

Տարիների ընթացքին կուտակուած ցաւը, տառապանքները, չմարող կարօտը նկարչի մէջ ելք էին որոնում: Ակադեմիան աւարտելուց յետոյ նա մի որոշ շրջան ուսուցչութեամբ է զբաղւում, այնուհետեւ ամբողջութեամբ տրւում է իր արուեստին: 1971-ի Մարտ 1-ից մինչեւ 31-ը օրն ի բուն գծում է: Ասելու շատ բան էր հաւաքուել նրա մէջ, անցեալը խառնուել էր ներկային, եւ գուցէ դա էր պատճառը, որ այդ գործերը, ինքնակենսագրական լինելով, առաջին հայեացքից իր մասին չէին: Թուրքիայում սկսուել էր առաջադէմ մտաւորականների, բանուորների ու այլախոհների ձերբակալութեան եւ հալածանքների մի նոր շրջան: Բանտերը լցուած էին անմեղ մարդկանցով: Եւրոպայի մամուլը եւ հեռուստատեսութիւնը, Թուրքիայից եկող լուրերն ու նամակները բռնութիւնների ահաւոր պատկերներ էին գծում նրա աչքեւ, մընում էր այդ բոլորը վերարտադրել թղթի վրայ: Սակայն մի կարեւոր նրբերանգ. Յովհաննէսը չնայած հեռու էր՝ դրսում, բայց այդ բոլոր իրադարձութիւնները շարունակում էր համարել իր կենսագրութեան անբաժանելի մասը: 1971-ի Թուրքիան ոչնչով չէր տարբերւում իր ապրած տարիների Թուրքիայից, աւելին՝ դեմոկրատիզմի ստապատիր քօղի տակ ամբողջ թափով գործում էր՝ ֆաշիստական ռէժիմների սխտէմով անթերի աշխատող բռնութեան մեքենան: Այդ նկարների մէջ Յովհաննէսն իրեն տեսնում է ոչ միայն որպէս քաղաքական իրադարձութիւնների ականատես, այլեւ՝ մասնակից, նոյնիսկ զոհ: Այդ տարիների աշխատանքներն արուած են ֆոթորէալիզմի թէքնիքով, գեղարուեստական մի հնարք, որը գծանկար դարձնում է գիտելու պահին իսկ կատարուող գործողութիւն, թւում է նոյնիսկ, թէ դիտողին ներքաշում է այդ գործողութիւնների մէջ: Նրան դեռ պէտք է փաստագրական ճշգրտութիւն, լրագրի այժմէականութիւն հաղորդել իր նկարներին, սա ըփորթաժ է եւ այլաբանական լեզուն դեռեւս տեղ չունի այս աշխատանքներում: Կրաֆիքը կեանքին առաւել մօտենալու նպատակով խրացնում է մամուլի եւ հեռուստատեսութեան լեզուն: Դա իրատեսակ խոստովանութիւն էր իր ապրած կեանքի մասին, եւ չնայած հինգ տարի էր, ինչ դուրս էր եկել այդ երկրից, բայց 1971-ի դէպքերի մասին պատմում էր որպէս մասնակից, առնուազն որպէս ամենամօտիկ ականատես: Հետաքրքրական է, որ այդ շրջանի աշխատանքներից մի քանիսը նա կատարել է՝ յենուելով լուսանկարներին: Անշուշտ, աշխատանքը թեթեւցնելու նպատակով չի արուել սա, այլ աւելի իրապատում վկաներ ստեղծելու: Սրանք յատկապէս այն գործերն են, որոնցում պատկերւում են զանգուածային հալածանքների տեսարանները:

Նկարների այդ շարքը վերնագրուած է «Թուրքիան անցեալից, 1971» եւ ներկայացնում է ֆաշիստական կամ թօթալ ռէժիմներին յատուկ բռնութեան ու ագատամտութեան ոչնչացման տեսարաններ: Ըստ որում, հալածանքի այս գործողութիւնները դիտուած թէ՛ ներսից, թէ՛ դրսից: Ահա ոտքն ու ձեռքը կապկըպուած ուսանողը՝ արիւնածոր, վերացած դէմքով բանտի յատակին նստած: Նրա ետեւի պատն ամբողջովին սպիտակ է, եւ սսեւ հսկայ լուսապսակ լինի ազատութեան պատանի նահատակի գլխին: Ահա, սպիտակ, անթերի սաղաւարտներ դրած ոստիկանները, որ անխափան գործող մեքենայի պէս ջարդում են ցուցարարներին: Ահա ոստիկանների մականներից փախուստով փրկուող ցուցարարները, պատկերն սսեւ վայրկեանի մէկ տասնորդական տեւողութեամբ է նկարուել, երբ արագ շարժուող մարդկանց ուրուագծերը խախտըւում են, եւ տեսնում ես ողջ շարժումը՝ ժամանակի այդ կարճ տեւողութեամբ վերարտադրուած: Եւ վերջապէս, տեսնում ենք առաջադէմ լրագրող Իլհան Սելջուկին՝ չորս սաղաւարտ - աւտոմատաւոր ոստիկանների անսասան քառանկիւնու մէջ՝ պետական ռեփրեսիւ հաստատութեան միջանցքով քայլելիս: Անկիւնում եւ պատերի տակ կանգնած են ոտից գլուխ զինուած ոստիկաններ՝ ռոպոթների պէս:

Յովհաննէս Թօփճօլուի նկարների այս շարքը ցոյց է տալիս, որ բռնատիրական հասարակարգերում մարդու ոչնչացումը կատարւում է պարզ նախնական մի պայմանով. ամէնից առաջ կատարւում է հասարակութեան պառակտումը, մի կողմից՝ ոչնչացնող մեքենայի վերածուած նախկին մարդիկ, միւս կողմից ազատութեան ձգտող զանգուածներ: Այսինքն՝ հալածողներ ու հալածուողներ: «Իր նկարներից կարելի է հետեւութիւն անել, - գրում է գերմանացի արուեստաբան Եուրկէն, Շիլլինկը Յովհաննէսի մասին, - թէ մարդ էակը որքան այլանդակ է ու պատրաստ իր նմանը նուաստացնելու: ... Թօփճօլուն ինքնաբերաբար մտել է քաղաքական այդ դէպքերի մէջ եւ արտայայտում է թաքնուած վախը: Սակայն երբեք չեն երեւում այդ վախը ստեղծողները՝ նրանց գործակալներից բացի: Իրեն աւելի հետաքրքրում են զոհերը, որոնք անօգնական յանձնուած են իրենց վրայ բռնացած գերհզօր ճնշումի ճիրաններին»:

Իսկապէս, զոհն է, որ հետաքրքրում է Յովհաննէսին: Ճնշումը գործադրողները հետաքրքրութիւն չեն կարող ներկայացընել արուեստագէտի համար: Նախկինում էլ այդպէս է եղել: Վերածննդեան կերպարուեստում աւելի շատ Յիսուսին ենք տեսնում, քան նրան տանջողներին, բացառութիւնը, թերեւս, Բոսխն է, որը նպատակ ունէր ցոյց տալու մարդկային ցեղի այլանդակ էութիւնն ընդհանրապէս: Ճնշողը, բռնութիւն գործադրողը, ներկայ պայմաններում, չի կարող հետաքրքրութիւն ներկայացնել կերպարուեստագէտի համար, քանզի այն զուրկ է անհատականութիւնից, մարդկային դիմագծերից, ծպտուած է ու անմատչելի է: Այն աւելի շատ տարրկայացուած է, համազգեստաւորուած, մեքենայացած: Դա մի զաղտնի ուժ է, անհասանելի, քաֆքայական ինչ որ բան կայ այս իրավիճակում, եւ նկարչի համար մէջտեղը մնում է միայն զոհը:

Յատկապէս կարեւոր է չեշտել այս հանգամանքը, քանի որ վերը նշուած շարքին յաջորդող աշխատանքների մէջ հետաքրքիր յեղաշրջում է կատարւում. նրա նկարների մէջ բռնութեան զանգուածային տեսարաններին փոխարինելու է գալիս միայնակ մարդը, ոստիկանական մահակի տակ ջարդուող ամբոխները անձնաւորւում են մէկ հոգու մէջ: Սակայն հերոսական ոչինչ չկայ անելի դէմ կանգնած այդ նահատակների մէջ: Այդպիսին են «Հարցաքննութիւն», «Մարդն ու ստուերը» (1976) նկարները: Մարդը մեն - մենակ կանգնած է խուլ պատի դէմ: Սա սոսկալի միայնութիւն է, քանզի նրան սատարող եւ բարոյապէս ոչնչացնող դիւական ուժը չի երեւում, այն անանուն ու աներպարանք է, բանտախցի չորրորդ պատն է, որ բացակայում է նկարում: Կայ միայն զոհը, մշտական մեղաւորը, յաւերժական դատապարտեալը, եւ լոյսի միակ շողը այն զուսպ ու երերուն լոյսն է, որ արտացոլւում է սեւ պատերի մէջ սեղմըւած մարդուց: Այդ չնչին լոյսի գոյութիւնը Փիզիքայի ոչ մի օրէնքով արդարացուած չէ, նրա աղբիւրը ոգեղէն է, մարդկային կամքի վերջին բանկումն է: Հարցաքննող դահիճը նկարից դուրս է, սակայն մենաւոր մահապարտի այս անյուսութիւնն աւելի ահաւոր է, քան ոստիկանական կրունկների տակ տրորուող զանգուածների տեսարանները: Ճնշող ուժն այլեւս արտաքին երեւոյթ չէ, որից կարելի է փախչել կամ թէկուզ դիմադրել: Այդ ուժն արդէն անանուն է, անդէմ, ամենաթափանց ու ամենահաս: Նա արդէն ներքին էութիւն է, որ թափանցում է մարդու մէջ, ջարդում նրա կամքը, զրկում մարդկային արժանապատուութիւնից, սեփական դատողութիւնից եւ ընդհանրապէս մտածելու կարողութիւնից: Պատճառը սա է, որ թւարկուած երկու նկարներում հերոսականութիւն չկայ: Բռնակալները առում են մարդկային այդ որակը: Նրանք ամէն կերպ ջանում են վարկաբեկել ու ստորացնել իրենց դէմ դուրս եկած խիզախներին, քանզի նրանք իրենց ետեւից կարող են ժողովուրդ տանել: Ֆրանսայի ազատագրութեան համար պայքարող Մանուշեանի խումբը կէսթափոյի կողմից ժողովրդին ներկայացուեց որպէս օտարազգի պանտիտների հաւաքածու:

(Շար. 1)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Արմենակ Շահ - Մուրատեան ծնած է 1878-ին, Մուշ քաղաքի Մարխանէ թաղը: Հայրը՝ Շահ - Մուրատենց Սըրգօ (Սարգիս), եղած է արհեստով դարբին, ուսումնասէր եւ ծանօթ մարդ: Մայրը՝ Շաքար Սաօ, եղած է անուս, բայց աստուածավախ կին մը, որ իր ազդեցութիւնը ունեցած է պատանի Արմենակի վրայ, երբ մա՛նաւանդ վերջինը իր փոքր տարիքին կորսնցուցած է հայրը:

Յաճախելէ ետք Մարխանէ թաղի նախակրթարանը, Արմենակ կը մտնէ Մշոյ Միացեալ Ընկերութեան Ներսէսեան Վարժարանը, որ այն ատեն ունէր ուսուցչական պատկառելի կազմ: Հոն էին Տարօնբերանի կրթական ընդհ. տեսուչ Մկրտիչ Սարբեանը, Միհրան Տամատեանը, Մարկոս Նաթանեանը, որոնք Պոլիսը ձգած՝ եկած էին Արեւմտահայաստանի այդ հեռաւոր անկիւնին մէջ կրթութեան լոյսը տարածելու:

Շահ - Մուրատեան կանուխէն կը յայտնաբերէ երգիչի իր ձիրքը: Ինքնակենսագրութեան մէջ կը հաստատէ. - «Ութ տարեկան հասակում իսկ՝ ճանչցուած երգիչ մըն էի»:

Իր կեանքին անկիւնադարձը պիտի ըլլար 1889 թուականը, երբ Ս. Կարապետ ուխտատեղիի վանքին կուգան խումբ մը յեղափոխականներ, որոնք լսելով Շահ. Մուրատեանի ձայնը, Ներսէս Վրդ. Խարախանեանին խորհուրդ կուտան զայն ղրկելու Էջմիածինի Գէորգեան Ճեմարանը: Խարախանեան վարդապետի անձնական ծախքով կ'ուղարկուի Էջմիածին (1890):

Էջմիածինի կրօնական միջավայրի մթնոլորտը կը գրաւէ Շահ - Մուրատեանի հոգին եւ ան տակաւ առ տակաւ կը սկսի պատրաստուիլ ապագայի առաքելութեան մը: Եկեղեցական այն երգերը, որոնք դարերով արձագանգած էին Հայ եկեղեցւոյ կամարներուն տակ, կը գրաւէին իր հոգին եւ զինք կը մղէին նուիրուելու հայ երգի տարածման:

1892ին, Էջմիածինի Կաթողիկոսութեան գահը կը բարձրանայ Խրիմեան Հայրիկ, որուն օրով Ճեմարանի տեսչութիւնը կը յանձնուի պահպանողական Կարապետ Կոստանեանին: Վերջինին խիստ կարգապահութիւնը աշակերտութեան մէջ խըլրտումներ կը յառաջացնէ: Այս խըլրտումներուն մէջ իր դերը կ'ունենայ նաեւ Թիֆլիսի կեանքը: Արդարեւ, այդ թուականներուն, Կովկասահայութեան մէջ գոյութիւն ունէին պահպանողական եւ ազատական հակումներ: Առաջինին ներկայացուցիչն էր Սպանդար Սպանդարեանը՝ իր «Նոր Դար»ով, իսկ երկրորդին՝ Գրիգոր Արծրունին՝ իր «Մշակ»ով: Հայ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողութիւնը չէր կրնար անհաղորդ մնալ իր շրջապատին մէջ խմորուող տրամադրութիւններուն: 1904-ին, աշակերտական խըլրտումի մը պատճառով, Ճեմարանէն կ'արտաքսուին արեւմտահայ բազմաթիւ ուսանողներ, որոնք Խրիմեան Հայրիկի կարգադրութեամբ կը տեղաւորուին Թիֆլիսի Թեմական եւ Ներսիսեան Վարժարաններուն մէջ:

Ա. Շահ - Մուրատեան կը յաճախէ Ներսիսեան Վարժարանը, միաժամանակ մենելով Եկմալեանի խումբին մէջ: Դըպրոցը կ'աւարտէ 1896-ին, սակայն Արեւմտահայաստանի խառնակ վիճակը արգելք կ'ըլլայ, որ վերադառնայ Մուշ: Ան կը ստանձնէ Թիֆլիսի վանքին եկեղեցւոյ դպրապետութիւնը, ինչպէս նաեւ կը ղեկավարէ Եկմալեանի խումբը: Թիֆլիսի երեք տարուան կեանքը մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ իր վրայ: Նաեւ՝ թատրոնն ու օփերան անուղղակի դպրոց մը կ'ըլլան իրեն համար:

Սակայն Շահ - Մուրատեանի այս հաճելի կեանքը երկար չի տեւեր: 1897-ի վերջերը, Կովկասի փոխարքայ Գոլիցինի հրահանգով կը ձերբակալուին հայ կարգ մը մտաւորականներ, իբրեւ կասկածելի տարր: Անոնց կարգին՝ նաեւ Ա. Շահ-Մուրատեանը: Երեք ամիս կը մնան Մետեխի բանտը, ապա զինք եւ Միքայէլ Նաթանեանը Կարս կ'աքսորեն, ուր կը մնան ութ ամիս: Ապա կ'ուղարկուի Մուշ եւ հրաշխաւորութեամբ ազատ կ'արձակուի:

Երկու տարի կը պաշտօնավարէ Մշոյ Ս. Կարապետի ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ: Ապա կը հրաւիրուի Կարին՝ դպրապետութեան եւ ուսուցչութեան կրկնակ պաշտօնով: Կը պաշտօնավարէ Կարնոյ Արծնեան Վարժարանին մէջ (1900-

1904), վայելելով առաջնորդ Զաւէն Վրդ. Եղիայեանի (ապագայի՝ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ) հովանաւորութիւնը:

Իր պաշտօնավարութեան շրջանին կը յաջողի փոքրիկ գումար մը խնայել եւ 1904-ին կը մեկնի Փարիզ: Շաբաթ մը ետք, տեղի պիտի ունենար Փարիզի նորակառոյց Հայոց Եկեղեցւոյ օծումը: Եկեղեցին շինուած էր Ժան Կուժօն փողոցին մէջ, նուիրատուութեամբ հանրածանօթ բարերար Մանթաշեանի (Մանթաշօֆ): Շահ - Մուրատեան կը հրաւիրուի երգելու: Զայնէն հմայուելով՝ հոգաբարձութիւնը զինք դպրապետ կը նշանակէ:

Սակայն Շահ - Մուրատեանի նպատակն էր մտնել Փարիզի երաժշտանոցը, որուն արգելք կը հանդիսանային իր՝ ֆրանսերէնի եւ եւրոպական երաժշտութեան ոչ - բաւարար ծանօթութիւնը: Ան կը ստիպուի յաճախել Վէնսան տ'Էնտիի Սքոլա Քանթորումը (Նիւթական օժանդակութեամբ Էգնայեանի): Առօրեայ ալ չբաւարարելով՝ կը դիմէ աշխարհահռչակ երգչուհի Տիկին Փոլին Վիառտոյի, որ կը համաձայնի իրեն ձրի դաս տալ: Ուսուցչուհին՝ մօր մը հոգածութեամբ կը խնամէ զինք եւ իր բարոյական աջակցութիւնը կը զլանար Շահ - Մուրատեանի յաջողութեան համար: Երկու տարուան պատրաստութենէ ետք, 1906ին կը ներկայանայ երաժշտանոցի քննութեանց եւ կը յաջողի:

Իր ուսման շրջանին կը վայելէ նիւթական օժանդակութիւնը Էգնայեանի, Մանթաշեանի եւ Ներսէս Յոան Ներսէսեանի: 1910-ին, կ'աւարտէ երաժշտանոցը՝ արժանանալով Օփերայի Ա. մրցանակի, Օփերա - Քոմիքի եւ Երգի Բ. մրցանակի, Սոլֆէժի Բ. մետալի: Նոյն տարուան Նոյեմբերին, Փարիզի Օփերայի վարչութիւնը զինք պաշտօնի կը կոչէ երկու տարուան համար: 1911 Յունուար 27-ի երեկոյեան, առաջին անգամ ըլլալով կ'երեւի Փարիզի Օփերային բեմին վրայ՝ Կունոյի «Ֆաուստ»ի դերով:

Փարիզի Օփերայի բեմին վրայ իր ունեցած հոգեվիճակին մասին կը գրէ. -

«Երբ առաջին քոնքուրին (Քոնսէրվաթուարի) մասնաւոր յուզում չունեցայ, վստահ լինելով որ ֆրանսերէն ո՛չ արտասանութիւնս եւ ոչ ալ առոգանութիւնս լաւ էր, յաջորդաբար այդ պակասութիւնները մեղմացած՝ գրեթէ անհետացած էին. նոյնիսկ Քոմէտիայի վկայութեամբ, ուսական թերեւ հնչիւն ունէի, որ մասնաւոր հրապոյր մը կուտար ֆրանսերէնիս: Վստահ էի թէ լաւ, չափազանց մոռցող ձայն մը ունէի ու գիտէի երգել: Իսկ բազմութեան առջեւ երգելու ո՛չ մի վախ անցած եմ տղայութենէս ի վեր: Թէեւ, Օփերայի առաջին տէպիւիս բեմի վրայ առաջացած ատենս բսի իննիբենս. «Եա՛ Սուրբ Կարապետ, եա՛ Սուրբ Կարապետ...»: Չկայ ոեւէ Մշեցի մը, որ գործի մը ձեռնարկելէ առաջ Սուրբ Կարապետը չկանչէ օգնութեան:

«Տէպիւ ընող երգչի մը համար լաւագոյն գնահատութիւնը՝ հանդիսականներէն աւելի նուագախումբին միահամոյն ոտքի կանգնած խանդավառ ծափահարութիւնն է, եւ ես արժանի եղայ այդպիսի անկաշառ գնահատութեան»:

Դիպուածով թէ նախախնամութեան մէկ կարգադրութեամբ՝ կը հեռանայ Փարիզի Օփերայէն եւ կը նուիրուի հայ երգի տարածման:

Կը դառնայ Պոլիս, ուր եկած էր անգամ մը 1909-ին: Ծննդավայրը այցելելէ ետք, կը վերադառնայ Պոլիս եւ կը սկսի առանձին երգահանդէսներ տալ: Կը մտնայ Կոմիտաս Վարդապետին:

Եղեռնէն ետք Փարիզ է, ուր կը հաստատուի եւ կ'ամուսնանայ ֆրանսուհիի մը հետ: Կ'ունենայ աղջիկ զաւակ մը: Չի մոռնար իր գաղթաշխարհի արենակիցները: Զանազան առիթներով կ'այցելէ Սուրիա, Լիբանան եւ Ամերիկա: Իր մեծ համբողութիւնը կը վերջացնէ 1930-ին՝ այցելելով Հնդկաստան, Սինկափուր, Ճաւա, Պարսկաստան եւ Սուրիոյ վրայով կը վերադառնայ Փարիզ:

Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Պատգամաւորական ժողովը (1937) որոշում կուտայ՝ Ամերիկայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ կատարել հայ մեծագոյն երգիչին յոբելեանը: Նիւ - Եորքի եւ Տիթրոյթի մէջ, 1938-ին, տեղի կ'ունենան յոբելենական հանդիսութիւններ:

Շահ - Մուրատեան նպատակ ունէր հաստատուիլ Լոս - Անճըլըս, ուր մտադրած էր բանալ երգեցողութեան սթիւտիօ մը, սակայն, կանխահաս մահը արգելք կ'ըլլայ այդ ծրագիրին:

Արդարեւ, 1937-ին նշմարուող ախտը հետզհետէ կը կրծէր Շահ - Մուրատեանի հոգին: Ան կը սկսէր մոռացկոտութեան նշաններ ցոյց տալ: Այս վիճակը կը տեւէր մինչեւ 1939, Սեպտեմբեր 14, երբ ան վերջնապէս կը փակէր իր աչքերը, Փարիզի մօտ, Արքէօյի իր բնակարանին մէջ:

Շահ - Մուրատեան կը մահանար այնպիսի շրջանի մը, երբ Համաշխարհային Բ. պատերազմը ծագած էր եւ զինուորական սեղմումներ արգելք կ'ըլլային մեծածախ արարողութեանց: Ուստի՝ անոր թաղումը կ'ըլլայ անշուք, ինչպէս կը հաստատէ ազնիւ հայ երաժիշտ մը՝ Յ. Մեհրապ. «Հայրենազուրկ դարիպ Մշեցուն մահ - անշուք, մէկ տէրտէրով, առանց ժամ ու շարականի, առանց խունկ ու մոմի, շրջապատուած փոքրաթիւ հայրենակիցներով եւ բնտանեկան պարագաներով»:

×

Արմենակ Շահ - Մուրատեան ծնունդն է եւ միեւնոյն ատեն ստացողը 1910 - 1914-ին ծնունդ առած գրական եւ գեղարուեստական նոր վերզարթնումի մը՝ հայրենապաշտութեան: Հայրենի բնաշխարհը՝ իր զգացական տարրերով, զայրանալը եւ հիմը կը կազմէր այս նոր վերզարթնումի: Նախորդ տասնամեակին, 1900 - 1910, զուտ կամ վաղուան գրականութեան տարազին տակ, մեր գրողները, այդ բնաշխարհին իրապաշտ նկարագրութիւնը փոխանցած էին մեզի: Այս նոր շարժումը, գեղապաշտական դիրքերէ մեկնած՝ այդ բնաշխարհը կը պատկերէր իր ոգեղինացուած արժանիքներով: Եթէ վաղուան գրականութիւնը առաւելաբար կը գրաւէր հայ գիւղաշխարհի ներկայով, այս գեղապաշտ շարժումը ընդհակը մօտաւոր թէ հեռաւոր անցեալին վրայ: Մեր անցեալի թէ ներկայի փառքերը եւ հերոսները նիւթ կը հայթայթէին հայ արուեստին: Դանիէլ Վարուժան կը պանծացնէր մեր ազգային հին քաղաքակրթութեան փառքերը: Սիամանթօն կը գովերգէր մեր գիրն ու սուրը, Ս. Մեսրոպն ու նոր օրերու անձնուրաց ֆետայիները: Փանոս Թերլեմէզեան՝ պաստառի գոյներուն կը յանձնէր հայ բնաշխարհը: Թորոս Թորամանեան կը ջանար գտնել հայ խոհականի ճարտարապետութիւնը: Կոմիտաս Վարդապետ կը փաստէր Հայու ինքնուրոյն երաժշտութեան գոյութիւնն ու էութիւնը: Կոմիտասի կերտածին տարածիչը հանդիսացաւ Շահ - Մուրատեան:

Երաժշտութիւնը կ'երաժշտականացնէ մեր զգացումները: Արմենակ Շահ - Մուրատեան ո՛չ միայն կ'երաժշտականացնէ մեր զգացումները, այլեւ, իր թաւշանոյշ, տարածուն, հմայիչ եւ ազգայնաշունչ ձայնով կ'ազգայնացնէ զանոնք:

Մեր մեծագոյն եւ բծախնդիր գեղագէտը՝ Շահան Պէրպէրեան, որ առաջին անգամ լսած է Շահ - Մուրատեանը՝ Փարիզի Ժան Կուժօն Թաղամասի հայ եկեղեցւոյ բեմէն, այսպէս կը վկայէ անոր մասին. -

«Խթման երգեցողութիւններն էին ու կ'ընթանային մանկութենէս ինծի վաղածանօթ՝ պոլսական տիրացուական եղանակով տրուած: Հասաւ սակայն Դանիէլի դիրքին այն պահը, ուր բեմէն երգողներուն կը պատասխանուի վարէն՝ «Օրհնեցէք»ով...: Ու յանկարծ կը բարձրանար դասին մէջէն ձայն մը ... լայն, հանդարտ, Քաղցրածուփ, բայց անդիմադրելիօրէն վերթեւող մեղեդիի մը ձեւին մէջ ... Ու ես ողողուեցայ վերստին սարսուռովը նոր յուզումի մը՝ նոր յայտնութեան մը եկող: Այդ ձայնը կը բերէր ո՛չ միայն իր սեփական ոսկի շողիւնը, հայկական արեւոտ, միայնգամայն ներուժ ու սրտառուչ թէմպրը՝ - որ Շահ - Մուրատեանին ձայնինն էր, - (որովհետեւ ի'նքն էր երգողը ու ես առաջին անգամ կը լսէի զինք), այլ կը բերէր տակաւին ա՛յլապէս խոր գեղեցկութեան մը յայտնութիւնը, Հայ Կրօնական Երաժշտութեան գեղեցկութեանն իսկ յայտնութիւնը՝ շնորհիւ հայ եկեղեցական երգեցողութեան ինծի համար գիւտովին նոր Ոճի մը»:

Հայ երգին համար բարիք մը եղաւ, երբ ան լքեց Փարիզի Օփերային բեմը եւ լծուեցաւ հայ երգը տարածելու հայութեան պարտքը ունեցող հայ մարդոց:

«Տարօնի Սոխակը» յորջորջուած Շահ - Մուրատեանը կարելի է կոչել իր շրջանի հայութեան Սոխակը: Նոյնիսկ մինչեւ հիմա, երբ կը լսենք իր ձայնը, կ'իյնանք անոր հմայքին տակ ու հոգեկան վերացման պահեր կ'ապրինք:

Ա. ՏԷՐ - ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

«Վա՜յ մամա ջան, վա՜յ»

(ԵՐԳԻԾԱ - ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Հին պատմութիւն է, շատ հին պատմութիւն: Ով գիտէ, թէ հիմա ապրողների կէսից աւելին էն օրերին ծնուած չէր, հաւատացէք խօսքիս:

Արովեան փողոցի վերեւի մասին աջ մայթով, կիսադատարկ խուրջինով բեռնաւորուած էշը առաջը գցած, ինքը նրա ետեւը ընկած, ճիպոտը ձեռքին խաղացնելով, քթի տակ շշնջացնելով, աչքը շրջապատին, քայլում էր տասը - տասներկու տարեկան մի տղայ: Ոտքինը՝ տրեխ, հագինը՝ սատուած չոր անուանէր:

Երեխան, ի հարկէ, մենակ չէր լինի. մէկ ուրիշը նրքեւից երեւի շարժւում էր նրա ետեւից:

Էշը, որ հազիւ էր քարշ տալիս ոտքերը, յանկարծ կանգ առաւ: Էչ էր. արի ու հասկացիր, թէ ինչո՞ւ:

Երեխան ճիպոտով մի երկու անգամ խփեց էշին, հետն էլ.

- Զո՛ւ:

Էշը, երեւաց, իր անելիքն ունէր: Նախ, առջեւի ոտքերի վրայ չոքեց, յետոյ՝ ետեւի: Էդ քիչ համարեց: Կողքի վրայ թեքուեց, պառկեց հաստկով մէկ, ոտքերը չռեց, ու միանգամից անշարժացաւ: Ասես, ոչ եղել էր, ոչ էլ կար:

Զկարծէք, թէ միայն մարդը սիրտ ունի, որ մի օր, ժամ - ժամանակ չհարցրած, տեղ - մեղ չհարցրած, կարող է պայթել ու մարդուն էն աշխարհը տանել: Էշն էլ սիրտ ունի, ու նրա հետ էլ կարող էր նման բան պատահել: Մեր ասած էշի հետ, եկէք տեսէք, հէնց էդ բանը պատահեց: Գիւղից ու հանդից հեռու, օտար քաղաքում, փողոցի մայթի վրայ նրա սիրտն էլ բռնեց ու պայթեց, եւ անատունին էն աշխարհը տարաւ:

Երեխան մի քանի անգամ էլ ճիպոտահարեց կենդանուն, մի քանի անգամ էլ «չո՛ւ» արեց, յետոյ, թէկուզ փոքրիկ, գիւղի ծնունդ էր, հասկացաւ, որ բանը բանից անցել է, էլ ոչ մի «չո՛ւ» չի օգնի էշին եւ, փախի՞ց, թէ ինչից, ձէնը գլուխը գցեց:

- Վա՜յ, մամա ջան, վա՜յ:

Անցնող - դարձողները խառնուեցին տղայի ու էշի շուրջը:

Ես, էշին մօտացած, փոքրիկին էի նայում. արցունքը խեղճի աչքերից էնպէս էր թափւում, հոսում դէմքի վրայով, ոնց որ ուժեղ անձրեւի ժամանակ՝ անձրեւաջուրն էր պատուհանների ապակիների վրայով ներքեւ վազում:

Լա՛ւ, էշի սատկելն իմացանք, երեխայի՛ լացը՝ իմացանք, բայց, ինչո՞ւ.

- Վա՜յ, մամա ջան, վա՜յ:

Մէկ էլ էն տեսայ, որ ներքեւից եկող մի կին արագացրեց քայլերը, հասաւ երեխային, չոքեց նրա կողքին, մի վայրկեան նայեց անշունչ փռուած էշին, ապա, նրան մօտացած, դէպի փոքրիկը շրջուեց ու, չանչելով, ասաց.

- Հողեմ գլուխդ, ե՞ս եմ սատկել, որ «վա՜յ մամա ջան, վայ»ը աշխարհ ես գցել:

Երեխան անմիջապէս լացը կտրեց. երեւի կարծում էր, թէ ծեծ կ'ուտի: Չէ՛, ծեծ չկերաւ:

Մտածեցի, թէ կինը հաշտուած կատարուածի հետ, մի բան անելու մասին միտք կ'անէր: Սրա արածն էն եղաւ, որ երեւի նոր զգալով կորուստը, ձեռքերը խփեց ծնկներին, մօտացած, թէ որտեղ է գտնըւում, ինչ մարդիկ են շրջապատել իրեն, հիմի էլ ինքը ձէնը գլուխը գցեց:

- Վա՜յ, բալէք ջան, վա՜յ:

Մօր լացը տեսնելով, երեխան նորից իրենն առաջ տարաւ.

- Վա՜յ, մամա ջան, վա՜յ:

Ոչ այն է՝ ծիծաղէի, ոչ այն է՝ միանայի նրանց: Բայց դու բախտի խաղին նայիր, ով սատկի, ում վրայ լաց լինեն:

Մօտեցայ գիւղացի կնոջը.

- Այ քոյրիկ, - ասացի, - լաց լինելու ժամանակ չի. մտածիր, թէ ինչ ես անելու:

- Այ եղբայր, - դարձաւ կինը, - լացից բացի ի՞նչ կարող եմ անել: Մարդս մեռած, տունս մի սուրու երեխաներով լիքը: Ես էշով էի նրանց պահում. մի օր սրան էի վարձով տալիս, մի օր՝ նրան: Էսօր էլ, սրա, նրա խիղն ու պանիրը, հաւն ու ճիպը առած, բերել եմ քաղաք, ծախել, որ մի քանի կոպէկ էլ ես վաստակեմ: Հիմի առանց էս էշի՝ էդ երեխաներին ինչո՞վ եմ կերակրելու:

Խօսքը վերջացած համարելով, էլի իր լացը շարունակեց.

- Վա՜յ, բալէք ջան, վա՜յ:

Երեխան մօրը մենակ չթողեց.

- Վա՜յ, մամա ջան վա՜յ:

Կեանքը էն օրերին ծանր էր, շա՜տ ծանր: Իմ օգնութիւնը պէտք էր գիւղացու կնոջը. քաղաքում սատկած կենդանիներին տիրութիւն անող հիմնարկ կար: Մօտիկ մի տեղից զանգահարեցի, ասացի՝ ինչը ինչոց է եւ, կէս ժամ չանցած, սայլակն ու երկու հոգի հասան պատահարի վայրը:

Մարդիկ իջեցրին խուրջինը, էշը, հէնց փալանով, դրին սայլակի վրայ, ու առաջ քշեցին:

- Քոյրիկ, - նորից դարձայ գիւղացի կնոջը, - գնա էս մարդկանց ետեւից: Փալանը՝ չգիտեմ, բայց էշից կաշուի արժէքը կտան: Էլի՛ բան է:

Կինը խուրջինն ուսն առաւ, բռնեց երեխայի ձեռքից ու, երկուսով, ինչպէս յուղարկաւորներ, ընկան շարժուող սայլակի ետեւից, հետն էլ իրենցը առաջ տանելով.

- Վա՜յ բալէք ջան, վա՜յ:

- Վա՜յ, մամա ջան, վա՜յ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեծ խանդավառութեամբ տօնուած է Վարդավառը, Յուլիս 6, Կիրակի օր: Սկիւտարի Ս. Կարապետ Եկեղեցին մէջ պատարագած ու քարոզած է Շնորհք Պատրիարք: Կրօնական արարողութենէն ետք սարքուած է սիրոյ սեղան մը, որուն նախագահած է Պատրիարքը, իր շուրջն ունենալով Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեանը, Մանուէլ Վրդ.ը, Արամ Աթեշեան, Տիգրան քահանան եւ համայնքի ներկայացուցիչներ: Նոյն առթիւ տօնուած է նաեւ Պատրիարք Հօր քահանայացման 51-րդ տարեդարձը, իրեն ծաղկեփունջեր նուիրուած են ու բարեմաղթութիւններ կատարուած: Թաղային Խորհուրդի տեղեկագրէն ու արտասանութիւններէ, երգերէ ետք խօսած է Պատրիարքը ու անդրադարձած այն իրողութեան, որ Պոլսահայ գաղութը 23 վարժարան կը պահէ 4000 աշակերտի համար: «Վարժարան փակելը աճուոր բան է, բայց այլեւս պէտք է խորհիլ այս մասին» բսած է Շնորհք Պատրիարք, յիշելով նիւթականի հարցն ու յաւելապէս ուսուցիչ գտնելու դժուարութիւնը: Ապա ան բսած է, թէ ամէն հայ ընտանիք իր զաւակը պէտք է ղրկէ հայ վարժարան, առանց երբեք խորհելու տարեթոշակի մասին: «Անոնք որ նիւթական դժուարութիւն ունին, թող դիմեն մեզի, մենք կը դիմաւորենք անհրաժեշտ ծախքը» բսած է Շնորհք Պատրիարք:

Նոյն օրը հոծ բազմութիւն մըն ալ հաւաքուած է Քընալը կղզիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր պատարագած է Մ. Վրդ. Մութաֆեան: Պատարագէն ետք փոքրիկներ աղաւնիներ թռցուցած են եկեղեցիին պարտէզը, ուր կատարուած է նաեւ բացօթեայ Անդաստան:

×

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԻ Մխիթարեան մանկապարտէզին աւարտական հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 21, Կիրակի, ներկայութեամբ ծնողքներու եւ հիւրերու մեծ բազմութեան մը: Մանկապարտիզպանուհի Զ. Եռալեան մանկապարտէզը նկատած է այն վայրը ուր մատղաշ սերունդի նկարագիրը կը կերտուի, հայեցի դաստիարակութիւն կը տրուի, մարդկային արժէքներու կազմաւորում տեղի կ'ունենայ ու ազգային դիմագիծի պահպանում կը կատարուի: Փոքրիկները կատարած են պարեր, երգեր, արտասանութիւններ: Տնօրէն Հ. Միքայէլ Վրդ. Ադեան ապա բեմ հրաւիրած է առաջնորդ՝ Սէթեան Եպիսկոպոսը, որ յորդորած է հայ ծնողքները հայկական դպրոց ղրկել իրենց զաւակները: Ապա կատարուած է վկայականներու եւ նուէրներու բաշխում:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ. - Պենոն Ճիհանշահեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն - Մառթէն եկեղեցին, Կիրակի, Յուլիս 20-ին, իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր՝

ԵՂՍԱ ՃԻՀԱՆՇԱՀԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ. – Պ. Յակոբ Կօշկակարեան 100 Ֆ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ երիտասարդ ուսանող մը մէկ տարուան համար վարձու սենեակ մը կը փընտըռէ Ֆոնթէնըպլօ:

Կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի հասցէով Հ. Պ.ի յանձնելի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պետրոսեան ընտանիքը, Պ. Արմենակ Գնեազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յուլիս 20, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԳՆԵԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Իրենց սիրեցեալ քրոջ մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Պետրոսեան ընտանիքը եւ Արմենակ Գնեազեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. -

500 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի լիբանահայ ողջ ճամբու ծախքին, 500 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին, 500 ֆրանք Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, 500 Ֆ. Կարմիր Խաչին (առանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ օրուան մէջ խնամք տանի տարիքոտ անձի մը եւ տան գործերով զբաղի:

Հեռաձայնել. –

ՏԻԿԻՆ ԻՌԷՆ

47 20 07 76

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Աշոտ Սերճանեան, Պ. Յովհ. Սերճանեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Սերճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Սերճանեան եւ զաւակը, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Խտըշեան)

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վիքթորիա Սերճանեանի մահուան առթիւ, Տիկին Գարտինէ Մողեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝

1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy

Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:

Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Հայ երիտասարդ մը, վարձու, փոքր յարկաբաժին մը կը փնտռէ (մէկ սենեակ, բաղնիք, խոհանոց) Փարիզի մէջ, առաւելագոյն ամսավճար՝ 2000 Ֆ.:

Դիմել. - Ժամկոչեան

18, ave. Valvein — 93100 MONTREUIL
Tél. : 48. 57. 61. 05

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան

Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28

26, rue Troyon — 92310 Sèvres

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

FONDATION
ARAM KHATCHATOURIAN
ATTRIBUE

UNE BOURSE D'ETUDE ANNUELLE

POUR L'ANNEE 1986

Montant : 20.000 F.

Conditions de candidature :

- Etre inscrit dans un Conservatoire National de Région ou une Ecole Nationale de Musique.
- Etre du niveau préparatoire supérieur.
- La Fondation tiendra compte de la situation matérielle et sociale du candidat.
- Date limite de dépôt des dossiers : 31 octobre 1986.

PIECES A FOURNIR

- Certificat de récompense.
- Fiche d'Etat Civil.
- 2 Photos d'Identité.
- Certificat d'Imposition fiscale, personnelle et parentale.

Selon les types de candidature le jury se réserve le droit de répartir entre les candidats le montant de la bourse.

Les dossiers doivent être adressés à :
FONDATION ARAM KHATCHATOURIAN
Conservatoire National de Région
2, place Carli — 13001 Marseille

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրժ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Գրիգոր Հէքիմեանի մահուան առթիւ. – Հէքիմեան ընտանիք 500 Ֆ., Արմենիա ամսաթերթ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Հէքիմեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պաղտըեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հայազատ Օհանեան 200 Ֆ. (Վալանսէն), Տէր եւ Տիկին Տէր – Մերկերեան 100 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մինասեանէ (Ս. Ռաֆայէլ) 500 ֆրանք իր սիրեցեալ եղբօր՝ Յովհաննէս Մըգրաճեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները կը փութան յայտնել իրենց խոր ցաւակցութիւնները Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեանի (Երուսաղէմ), Տէր եւ Տիկին Վահէ Սահակեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ ազգականին՝ Յարութիւն Սահակեանի մահուան առթիւ:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille

tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

CAMP DE LA F.R.A. NOR SEROUND 1986

Domaine de la Landelle
Palleville 81700 PUYLAURANS
Station SNCF : CASTELNAUDARY
Tél. : 63 - 75 - 04 - 62

Où ?

A Palleville (Tarn), près de Toulouse, dans un domaine verdoyant de plusieurs hectares, doté de deux bâtiments confortables, ainsi qu'un bar-discothèque à l'intérieur du camp.

Comment?

Dans une ambiance arménienne, vous pourrez partager, avec plus d'une centaine de jeunes de 15 à 22 ans, votre dynamisme, vos idées, vos loisirs, votre enthousiasme et votre créativité.

Quand?

Du 1er au 15 Août.

Pourquoi?

Pour acquérir une conscience arménienne, dans le cadre d'une vie collective et dans un esprit de dialogue entre jeunes Arméniens.
Pour passer des vacances pas comme les autres.

Prix du séjour : 2 000 F

RENVOYEZ OBLIGATOIREMENT CE COUPON AVANT LE 20 - 07 - 1986. ADRESSEZ LE au NOR SEROUND, 17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

NOM .... *Prénom* : ....
Adresse : .... *Tél.* : ....
Date et lieu de naissance : ....

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
19-20

SAMEDI-DIMANCHE
19-20 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.272 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.272

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ

Երեւանի Ստեփան Շահումեան պալատին մէջ, Յուլիս 11-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի ընթացիկ կամքի Գ. նստաշրջանը: Բացման օրն իսկ Խորհուրդը տուած է կարգ մը որոշումներ եւ կատարած նոր նշանակումներ:

Այսպէս, Ռոլան Ղոնեան ընտրուած է արդիւնաբերութեան յանձնախումբի նախագահ: Նախկինը՝ Քրիստափոր Մանուկեան, դարձած է մանտայի յանձնախումբի նախագահ: Այս վերջին յանձնախումբի նախագահի պաշտօնէն ազատ կացուցուած է Լեւոն Սահակեան:

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նոր նախագահը՝ Կարլէն Դալլաքեան, ազատ կացուցուած է արտաքին գործոց յանձնախումբի նախագահի պաշտօնէն, որ յանձնուած է Ռոբեր Արզումանեանի:

Ռոբեր Ամիրեան ազատ կացուցուած է ծրագրի - պիւտճէի յանձնախումբի նախագահի պաշտօնէն: Նոր նախագահ ընտրուած է Միքայէլ Քոթանեան:

Հրանոյշ Յակոբեան ընտրուած է Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի անդամուհի:

Միւս կողմէ, նստաշրջանի նախօրէին, կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի յիսագումար նիստին, քարտուղարի եւ բիւրոյի անդամի պարտականութիւններէն ազատ կացուցուած է Վլադիմիր Ղամբեան եւ ընտրուած Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի նախագահի տեղակալ: Իր փոխարէն Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար եւ բիւրոյի անդամ ընտրուած է Ի. Դիլանեան:

×

ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԱԾ

Հոկտեմբերեան քաղաքին մէջ անծանօթներ առեւանգած էին եօթնամեայ երկուորեակ եղբայրներ որոնց դիակները յետոյ գտնուած էին: Ձեռնարկուած միջոցառումներու շնորհիւ, յետագային ձերբակալուած էին երեւանցի երեք յանցագործները. Լ. Մարկոսեան, Ա. Սարգսեան եւ Ա. Լեփոյեան: Դատաքննութենէն յայտնի դարձած է, որ անոնք մեծագումար փրկագինի մը ակնկալութեամբ առեւանգած են երախաները, սակայն իրենց նպատակին չհասնելով, սպաննած զանոնք:

Հայկական գերագոյն դատարանի քրէական հարցերու ատեանին կողմէ յանցագործները դատապարտուած են մահապատիժի ու գործադրուած է դատավճիռը:

×

ՀԵՐՈԴՈՏՈՍԻ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»Ը ՀԱՅԵՐԷՆ

Հայաստանի «Գրական յուշարձաններ» մատենաշարէն լոյս տեսած է Հերոդոտոսի «Պատմութիւն ինը գրքից» աշխատութիւնը: Զայն բնագրէն թարգմանած է պատմական գիտութիւններու դոկտ. Ս. Կրկեաշարեան: Խմբագիրն է Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ Գ. Սարգսեան:

Հերոդոտոսի այս երկը կը բովանդակէ հին աշխարհի պատմութիւնը, մինչեւ Ք. Ա. Ե. դար, ներառեալ յոյն - պարսկական պատերազմներու նկարագրութիւնը: Այդ պատմութիւնը միաժամանակ դիցաբանական, աշխարհագրական եւ ազգագրական հարուստ աղբիւր է: Ան գիտական աղբիւր է նաեւ հին Հայաստանի տարածքի, սահմաններու, կեանքի եւ այլ հարցերու մասին: Ուշագրաւ են պատմածները, որոնք գրի առնուած են Հայաստան այցելած բաբելոնցի առեւտրականներու պատմածներու հիման վրայ: Հերոդոտոս կը հաւաստէ, որ Հայաստան այդ վաղնջական ժամանակին ունեցած է զարգացած գինեգործութիւն, առեւտրական սրտաքին կապեր: Ինչպէս կ'երեւի Հերոդոտոսի ժամանակ մեծ ու փոքր Հայքերը միաւորուած էին մէկ երկրի մէջ որ կը կոչուէր Հայաստան՝ Արմէնիա:

Հերոդոտոսի (Ք. Ա. 484 - 425) «Պատմութիւն»ը (652 էջ) որ առաջին անգամ բնագրէն թարգմանուած ու հայերէն հրատարակուած է, կարեւոր իրադարձութիւն է հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Գիրքը ունի ծանօթագրութիւններ, զորս կազմած է թարգմանիչը, եւ անձնանուններու, գիտանուններու եւ այլ ցանկեր:

×

ՈՂՋՈՅՆ ԿԵԱՆՔ

Այս տարի 90 հազար շրջանաւարտ տուած են Հայաստանի դպրոցները, միջնակարգ մասնագիտական եւ փրոֆթէքնիքական ուսումնական հաստատութիւնները: Երեւանի Ծիծեռնակաբերդի համալիրին մէջ տեղի ունեցած է շրջանաւարտներու ներկայացուցիչներու հաւաք: Զիրենք ողջունած է մշակոյթի նախարար՝ Ս. Հախումեան: Ան վստահութիւն յայտնած է, որ այսօրուան շրջանաւարտները արժանի կերպով կը կատարեն աշխատանքի հերթափոխը: Շրջանաւարտներուն նոր յաջողութիւններ մաղթած են քաղաքական ու մշակութային դէմքեր:

«Ողջոյն, կեանք» թատերականացած տօնահանդէսը, որու մասնակցած են ստեղծագործական միութիւններ ու կատարողներ, ցուցադրած են նոր սերունդի հանդէպ հասարակութեան ջերմ հոգատարութիւնը եւ ուշադրութիւնը:

×

ԻՋԵՒԱՆ - ՀՐԱԶԴԱՆ ՄԱՅՐՈՒՂԻՆ

Սկսած են աշխատանքները Իջեւան - Հրազդան մայրուղիի երկրորդ հերթի շինութեան: Դէպի Դիլիջան կը կառուցուի 8·3 քիլոմեթր երկարութեամբ երկրորդ գիծը:

×

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԺԱԼԳԻՐԻՍ» ԽԱՂԸ (*)

Չորեքշաբթի, Յուլիս 9-ին, «Արարատ» կը հանդիպէր «Ժալգիրիս»ի իրենց դաշտին վրայ (Վիլնիւս): Երկու առանցքային խաղացողներէն զրկուած «Ժալգիրիս» որ վերջերս կարգ մը անյաջող ելոյթներ ունեցած էր, աւելի պաշտպանողական թէքնիքով մը սկսաւ խաղը, մինչ «Արարատ»ցիները ինքնավստահ էին եւ համերաշխօրէն կը գործէին եւ յաճախ սուր յարձակումներ կը կատարէին: Յատկանշական է նաեւ որ երբ գնդակը կը կորսնցնէին, արագութեամբ, բայց առանց խուճապի կը քաշուէին պաշտպանողական գիծ կազմելու համար:

Բայց պէտք է խոստովանիլ որ այս բանը պայմանաւորուած էր դաշտին վրայ «Ժալգիրիս»ի ցոյց տուած անսովոր դանդաղութեամբ եւ անշարժութեամբ: Այս կիսախաղին «Ժալգիրիս» նոյնիսկ բենալթի մը չյաջողեցաւ:

Երկրորդ խաղակէսին պատկերը բոլորովին փոխուեցաւ, «Ժալգիրիս» շեշտը դրաւ արագութեան եւ կտրուկ գործողութիւններու վրայ, ինչ որ անմիջապէս ցոյց տուաւ «Արարատ»ի պաշտպանողականին տկար կողմերը՝ անհամաձայնութիւն, սխալ դիրքորոշում, փոխ - ապահովութեան բացակայութիւն, ինչ որ թոյլ տուաւ «Ժալգիրիս»ի 12 վայրկեանի ընթացքին անվերապահօրէն վճռել հանդիպումին ելքը, արձանագրելով 3 կոլեր: Յատկանշական է որ երեք կոլերն ալ արդիւնքն էին «Արարատ»ի պաշտպանողականին աններելի սխալներուն:

Խաղավերջին կողմերը փոխանակեցին մէկական կոլ եւս, բայց ասիկա չփոխեց հանդիպումին ձգած ընդհանուր տպաւորութիւնը: «Ժալգիրիս» (4 - 1) արդիւնքով յաղթեց «Արարատ»ի լիովին օգտագործելով իր առաւելութիւնը եւ հակառակորդին անճշդութիւնները:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք («Յառաջ»)ի Յուլիս 11 թիւով:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՓԱԿ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ինչպէս ծանօթ է Թեհրանի «Արարատ» մարզաւանը փակուած էր, անորոշ պատճառներով, Յունիս 21-ին (տես «Յառաջ» Յունիս 27 եւ Յուլիս 4) եւ մեր ստացած վերջին լուրերէն, կը պարզուի որ միշտ փակ կը մնայ: Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք» Յուլիս 8-ի իր թիւով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

«ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐԶԱՒԱՆԻ ՓԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ի գիտութիւն սիրելի հայրենակիցների, որոնք ամէն օր բազմաթիւ հեռախօսներով եւ հետաքրքրութեամբ հարց են տալիս «Արարատ» մարզաւանի փակուած մնալու պատճառների մասին եւ ուզում են տեղեկանալ, թէ ե՞րբ պիտի վերաբացուի մարզաւանը, տեղեկացնում ենք, որ սկսեալ Յունիսի 21-ից, այսինքն այն թուականից երբ «Ամաքէն» հաստատութեան ներկայացուցիչների միջոցով պլոմբուեց «Արարատ» մարզաւանը, Կազմակերպութեանս պատասխանատու անդամները, ինչպէս նաեւ Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհրդի ներկայացուցիչներն ու Իրանի իսլամական խորհրդարանի հիւսիսային իրանահայութեան յարգելի պատգամաւոր՝ Պ. Վարդան Վարդանեանը, օր առաջ մարզաւանը վերաբացելու պահանջադրութեամբ, անդամներ հանդիպումներ են ունեցել ու նաեւ ամէն օր հեռախօսային կապ են հաստատել իսլամական առաջնորդութեան (էրշադ) եւ ներքին գործերի նախարարութիւնների եւ պետական այլ պատասխանատու օրգանների հետ:

Վերջին հանդիպումները տեղի են ունեցել Շաբաթ, Յուլիսի 5-ին եւ Կիրակի, Յուլիսի 6-ին, սակայն ցաւօք սրտի, մինչեւ այժմ որեւէ յստակ եւ որոշակի պատասխան չի տրուել՝ մարզաւանը փակելու պատճառների մասին: Թէեւ պետական ներկայացուցիչները բարեացակամ մօտեցում են ցուցաբերել, սակայն տուեալ գրասենեկային եւ նամակագրութիւնների խնդիրներում ինչ որ դանդաղումներ՝ պատճառ են դարձել հարցի ձգձգմանը:

Հարկ է նշել, որ խնդրի հետապնդումը շարունակւում է եւ արդիւնքը ստանալուն պէս տեղեակ պիտի պահենք սիրելի հայրենակիցներին. մինչ այդ, խնդրում ենք որ մտքերի մէջ շփոթ չառաջացնելու համար, զարկ չտալ անհիմն սաէկօների եւ զրոյցների:

Հ. Մ. Ա. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՃԷՎԻԹԻ դատը յետաձգուեցաւ Սեպտեմբեր 23-ին, դատախազը յայտարարած ըլլալով թէ կ'ուզէ մանրամասն կարդալ երեսփոխանական ժողովին առենագրութիւնները, քաղաքական կուսակցութեան օրէնքին վերաբերող: Նախկին վարչապետին յանցանքն էր խօսք առած ըլլալ իր կնոջ հիմնած Դեմոկրատ կուսակցութեան համագումարին, մինչ քաղաքական ելոյթ եւ գործունէութիւն արգիլուած են մինչեւ 1992:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ թէթեւ նահանջ մը արձանագրած է Յունիսին, եղանակի փոփոխութեանց սրբագրուած տուեալներով ինչպէս կ'ըսուի: Արդարեւ սովորական 0,7% յաւելումին տեղ 0,3% նուազում եղած է, բայց Աշխատանքի նախարարը յաղթանակ չի նկատեր և կը դիտակցի թէ վերամուտին, կացութիւնը կրնայ վատթարանալ:

ԱՆՏՐԷ ԼԱԺՈՒԱՆԵԼԻ պատկերալից կերպով արտայայտուեցաւ հեռատեսիլէն, առջի գիշեր, երբ պիտի օգտագործէր պատասխանի իրաւունքը, Համայնավար կուսակցութեան: Բողոքելու համար այն միայն 95 երկվայրկեաններուն դէմ, որոնք շնորհուած են իր կուսակցութեան, համայնավար խումբին նախագահը քանի մը խօսք արտասանելէ ետք բերանը կապեց...: Իրմէ առաջ արտայայտուած էին Ժոքս եւ Լը Փէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհիին եւ նախարարապետին՝ Տիկին Թաչըրի յարաբերութիւնները վատթարացած են, որովհետեւ Էլիզապէթ Բ., որ նաեւ Հասարակապետութեան պետն է, չի կրնար ականջ չտալ անոնց արտայայտած կարծիքներուն եւ մինչ Տիկին Թաչըր չուզեր միջոցներ ձեռք առնել Հարաւ - Ափրիկէի դէմ, Հասարակապետութեան անդամները կողմնակից են սեղմումներու: Թագուհին պէտք է փորձէ միջնորդի դեր մը խաղալ կացութիւնը փրկելու համար:

ԺԻՍՔԱՐ - Տ'ԷՍԹԷՆ ելոյթ մը ունեցաւ կարծիքը տալու համար Միթերան - Շիրաք փոքրիկ տագնապին մասին, հրամանագրերու առթիւ: Հանրապետութեան նախկին նախագահը «յաջող համակեցութիւն» չի նկատեր ներկայ վիճակը եւ եթէ իր բուն թիրախը Միթերանն է, Շիրաքն ալ չի խնայուիր:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ Ա - ԷՖ - ՓԷ երկարաձգեց իր գործադուլը մինչեւ Շաբաթ, տնօրէնութեան յայտարարութիւնները շատ դէշ ընդունելութիւն գտած ըլլալով: Առաջարկուած (սենտիքաներուն կողմէ) մէկ տարուան յետաձգումը պաշտօնազրկումներու մերժուած էր տնօրէնութեան կողմէ:

ՈՍՏԻԿԱՆԸ (ՍԷ - ԷՌ - ԷՍ) որ օրինաւոր պաշտպանութեան տեսակէտը մէջ - տեղ դրած էր հաւանաբար չկարենայ հիմնաւորել իր պաշտպանողականը, որովհետեւ քննութիւնները ցոյց կուտան որ զոհը երկու գնդակ ստացած է, մէկը՝ գրեթէ կռնակէն եւ միւսը ձեռքերուն:

(Շար. Ա. էջէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵԱՆՔԸ ԻԲՐԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մարդու միայնութիւնը, բռնութեան պայմաններում աստիճանաբար դառնում է մարդու ոչնչացում, անհետացում: Յովհաննէսի նկարներում յայտնուող յաջորդ թէման՝ ճամպրուկաւոր տարագիրը, նախորդ երկուսի օրկանական շարունակութիւնն է, վերջին 15 - 20 տարիների ընթացքում Թուրքիայում տիրող վիճակի հարազատ արտայայտութիւնը: Միլիոնաւոր Թուրքեր լքեցին իրենց երկիրը եւ գնացին Արեւմտեան - Եւրոպայի մի շարք երկիրներ, որպէսզի ամենասեւ, ամենակեղտոտ ու ամենաստոր աշխատանքի գնով մի կտոր հացի տէր դառնան: Սա նկարների նախապատմութիւնն է, բայց, ինչպէս տեսանք, Յովհաննէսը պատմական իրողութիւնից սկսելով՝ բարձրանում է դէպի փիլիսոփայական ընդհանրացումներ: Անշուշտ, 60 - 70-ական Թուականներին Եւրոպա մեկնած բանուորներն են այդ նկարների իրական ենթահողը, սակայն բուն խնդիրը տեղահանուած մարդն է: Այդ պատկերներում տեսնում ենք նաեւ զեռեւս քանական Թուականներից եկող սփիւռքեան արձագանգներ: Ճամպրուկների կողքին նըստած այս մենաւոր ու անհեռանկար գաղթականները որքա՜ն նման են Շահնուրի պատմուածքների հերոսներին: Ի հարկէ, բացակայում է շահնուրեան քմծիծաղը: Յովհաննէսը տարագրութեան մէջ աւելի շատ լուռ ողբերգութիւն է տեսնում: Սա արդէն մարդու աստիճանական անհետացումն է, առնուազն՝ ինքնութեան, անհատականութեան կորուստը: Եթէ իրար կողքի դնենք շարքի բոլոր աշխատանքները, մի հետաքրքիր օրինաչափութիւն կը նկատենք. նկարների մէջ հազիւ երեւացող մարդկանց դէմքերը դնալով ջնջւում են խաւարի մէջ, դիմագծերը սվաղւում են, իսկ եթէ յօնք ու բերան է նկատւում, ապա աչքերի տեղը՝ երկու սեւ խոռոչներ: Պատահե՞լ է, որ լուսանկար ապելիս փոթոթուղթը մի փոքր աւելին թողնենք յայտածիչի լուծոյթի մէջ. ճերմակ թղթի վրայ, անէութիւնից յայտնըւում է մարդկային դէմքը, վայրկեանների ընթացքում գծագրւում են դէմքի մանրամասները, դիմանկարն արդէն աւարտւում է, մնում է այն լուալ եւ այդ վիճակում պահպանել՝ ֆիքսաժի լուծոյթում մի քանի րոպէ պահելուց յետոյ: Սակայն եթէ այս անհրաժեշտ գործողութիւնը չկատարէք եւ եղածից աւելին պահէք թուղթը յայտածիչի մէջ, ապա ձեր աչքի առջեւ գծագրուած դէմքը, անհատականութիւնը, մարդը ... աստիճանաբար սկսում է անհետանալ գորշ, այնուհետեւ սեւին տուող ծածկոյթի տակ: Թւում է, թէ ճիշդ այս պրոցէսն է կատարւում Յովհաննէսի «Փէրսոնաժների» հետ, ասես նրանց մոռացել են քիմիական այդ լուծոյթի մէջ, եւ ուր որ է սեւագորշ գոյնը գալու է եւ նրանց ի սպառ ջնջի այս աշխարհի երեսից:

Շարքի նկարներից մէկում մարդը երեւում է թիկունքից, ասես լքում է պատկերի շրջանակը: Մէկ այլ նկարի մէջ մարդն ընդհանրապէս չկայ, մենաւոր ու որբացած մի ճամպրուկ է: Յովհաննէսը ներկայացնում է, թէ ինչպէս է անհետացւում մարդն այն միջավայրից, որը ստեղծուած է նրա ձեռքերով: Ուժը եւ բռնութիւնը ոչնչացնում են մարդարնակ միքրօաշխարհը՝ դրսից եւ յատկապէս ներսից: Փոխարէնը մնում են նրա գործունէութեան ու գոյութեան հետքերը, նրա լքուած իրերը, որոնց վրայ, հաւանաբար, դեռեւս մնացել է մարդկային մարմնի ջերմութիւնը: Ահա հէնց նոր հանուած կօշիկների զոյգը հեռուստացոյցի տակ, անխնամ լքած ներքնաշապիկը, ահա տրորուած բարձը՝ արեւի ճառագայթների տակ, ահա դատարկ աթոռը՝ ընթերցուած լրագիրը վրան, ահա ածխլուելու պարագաները... իրերի մի աշխարհ, որն ամէն օր անմիջական շփման մէջ է մարդու հետ, սակայն չկայ դրանց ստեղծողը, գոյութիւն տուողն ու իմաստաւորողը: Սա ինչ - որ չափով յիշեցնում է Սթենլի Գրամէրի «Դէպի նոր ափ» ֆիլմը, որտեղ երեւակայուած էր մեր մոլորակը միջուկային ամբակոծութիւնից յետոյ. այնտեղ ներկայացւում էր գրեթէ անխաթար մնացած քաղաք - հսկան՝ մարդու թողած բազում հետքերով: Կար քաղաքակրթութիւնը, սակայն չկար մարդը:

Բայց եւ այնպէս կարծում ենք, որ Յովհաննէս Թօփեօլուի նկարները լոկ արտաքին նմանութիւն ունեն մեր օրերում շատացած յայտնութեան դաժան կանխատեսումների հետ: Նրա նկարներում մարդն աստիճանաբար հեռանում է, սակայն չի կորչում անհետ: Բոլոր այն իրերը, որոնց դիպել է մարդը, ողողուած են մի առատ լոյսով: Ծաղող արեւի բարի շողերն են ընկած տրորուած բարձի, աթոռների, ածխլուելու պարագաների, դէս ու դէն կախուած գլխարկների վրայ: Այս լուսառատ շարքի մէջ յատկապէս ուշագրաւ են երկուսը, որոնք բնակեցուած չեն մարդու առօրեայ իրերով, բայց չափազանց պերճախօսութեամբ խորհրդանշում են ազատութեան ձգտումը: Մէկը («Տանիք եւ գերաններ») ներկայացնում է հայկական աւանդական երդիկը յիշեցնող մի առաստաղ, որտեղից իջնող լոյսը փորձում է ցրել սենեակի սեւ խաւարը: Միւսը՝ պատկերում է սեղանին դրուած բաց մի ճամպրուկ, կողքին՝ բաց դռնակով մետաղալարէ դատարկ մի վանդակ: Լքուած են վանդակը եւ ճամպրուկը, լքումը, ձերբազատումն իրերից ազատութեան ձեռքբերումն է, ներքին, անտեսանելի ազատութեան: Դա այն ազատութիւնն է, որին չի հասնի նոյնիսկ բռնութեան ամենահաս թաթը: Մարդու ֆիզիքական ներկայութիւնն այլեւս չենք տեսնում, սակայն փաստում ենք ոգու ազատագրումը ամէն տեսակ կապանքներից:

Սակայն դառնանք նկարչի կենսագրութեանը, որն, ինչպէս ասացինք, գրեթէ նոյնանում է նրա ստեղծագործութեան հետ:

1983-ին Վիէննան նշում էր քաղաքի պատմութեան ճակատագրական էջերից մէկը: 1683-ին օսմանեան հրոսակախըմբերը՝ ահռելի քանակով, պաշարեցին աւստրիական կայսրութեան մայրաքաղաքը եւ մազ էր մնում, որ այն նուաճէին, Թալանէին ու բնակչութեանն էլ սրի քաշէին: Եւ ահա երեք հարիւր տարի անց Վիէննայի «20-րդ դարի արուեստի թանգարան»ը կազմակերպում է ցուցահանդէս՝ «Թուրքերը 300 տարի յետոյ» վերտառութեամբ եւ կոչ է անում մասնակցելու՝ Թուրքիայում եւ այլուր ապրող բոլոր Թուրք արուեստագէտներին: Գերմանացի մի նկարիչ Յովհաննէսի թեկնածութիւնն է առաջարկում թանգարանի տնօրինութեանը, յիշելով, որ նա եւս Թուրքիայից է եւ որ Թուրքական իրականութեանը վերաբերող բազմաթիւ նկարներ ունի: Ցուցահանդէսի կազմակերպիչներն անմիջապէս հրաւէր են ուղարկում Թօփեօլուին՝ 12 աշխատանքներով իր մասնակցութիւնը բերելու: Մասնակցելու ցանկութիւն են յայտնում նաեւ Թուրքիայում եւ Եւրոպայում բնակուող բազմաթիւ արուեստագէտներ: Սակայն ցուցահանդէսի բացումից մէկ շաբաթ առաջ Թուրքիայից լուր է գալիս, որ տեղի նկարիչները չեն կարող մասնակցել: Փաստերն աւելի անկողմնակալ եւ աւելի հաւաստի ներկայացնելու համար խօսքը տանք աւստրիական մամուլին: «Վիէն» թերթը 1983 Մայիսի 21-ի համարում գրըում էր. - «Ցուցահանդէսի բացումէն քանի մը օրեր առաջ հասաւ տարրկութիւն մը Թուրքիոյ զինուորական իշխանութենէն, թէ Գերմանիոյ մէջ ապրող արուեստագէտ Յովհաննէս Թօփեօլուն ... Հայ ծագումով Թուրք մըն էր, եւ թէ իր գործերը պէտք է հեռացուէին ցուցահանդէսէն...»: Իսկ «Նոյէ Քրոնէն Ցայթունկ»ը «Թուրքերն ինչո՞ւ չեկան» վերնագրով յօդուածում 1983 Մայիսի 5-ին գրում էր. «Տօքթ. Շարք Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքիայէ դուրս ապրող արուեստագէտներու նկարներէն կազմուած ցանկ մը ներկայացուց թանգարանի տնօրէնութեան, որոնք պէտք է մասնակցէին կազմակերպուած ցուցահանդէսին: Ապա սկսաւ արտնեղիչ «փոքր պատերազմ»ը Թրքական դեսպանատան հետ՝ պաշարումէն 300 տարի ետք: «Նախ հանդիպեցանք անունի մը՝ հայկական ծագումով: Անձը Թրքական անցագիր ունէր, կ՚ապրի եւ կը ստեղծագործէ Սպանիոյ մէջ: Բայց ... ինծի ըսին, որ Հայ մը Թրքական ցուցահանդէսին չի կրնար մասնակցիլ ... Ապշահար կը մնայ տակաւին դայն իմացողը»:

Այսպիսի բազմաթիւ նիւթեր են տպագրուած այդ օրերի աւստրիական միւս թերթերում: Ինչպէս երեւում է, երեք հարիւր տարին բաւական չի եղել Վիէննացիներին՝ համոզուելու համար, որ տասնըեօթներորդ դարի եւ ներկայիս Թուրքիայի միջեւ գրեթէ ոչ մի տարբերութիւն չկայ: Դրա վկայութիւններից մէկն է թէկուզ այն փաստը, որ նկարչական ցուցահանդէսի հարցերով զբաղուել են ... զինուորական իշխանութիւնները: Դրա վկայութիւնն է նաեւ Յովհաննէս Թօփեօլուի արուեստը եւ կեանքը: Թէ՛ մէկը, թէ՛ միւսը ամբողջութեամբ պայքար է ընդդէմ բռնութեան եւ սոցիալական անարդարութիւնների: Հազիւ 1.5 տասնամեակի կեանք է ապրել արուեստում Յովհաննէսը: Մեծ ժամկէտ չէ, սակայն լիքը տարիներ են դրանք եւ, որ աւելի կարեւոր է, կայուն դրաւական են այն բանի, որ տաղանդաւոր արուեստագէտը այսուհետեւ էլ պիտի շարունակի իր պայքարը յանուն մարդու ազատութեան:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՄԱՅԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

1511, Օգոստոս 24-ին սպանական նաւ մը կը ջախջախուի Քարաիպեան ծովախնեայ խութերուն վրայ. 18 վերապրողներ 7 օր ետք կը յաջողին ոտք կոխել ցամաքին վրայ, փառք տալով Աստուծոյ: Սակայն Աստուած լքած է զիրենք, քանի որ փրկուելէ ետք ծովու կատաղութենէն, անոնք կ՚իյնան Մայաներու ձեռքը: Անոնք այդ փրկեալները կը զոհեն իրենց աստուածներուն: Այսուհանդերձ, երկու կալանաւորներ կը յաջողին փրկուիլ. անոնցմէ մէկը՝ Կոնզալօ Կէրէրօ կը յաջողի հետզհետէ բարելաւել գերիի իր վիճակը ու ամիսներու ընթացքին կը դառնայ աւելի մայա, քան բոլոր Մայաները: Որսի մը ընթացքին ան կը փրկէ զինուորական պետի մը կեանքը, ու այս հերոսութեան պարգեւած վարկով, կ՚ամուսնանայ աւանին պետին աղջկան հետ. այլեւս ազատ մէկն է: Առաջին Եւրոպացին կ՚ըլլայ ան, որմէ կը սերի խառնածին ցեղ մը: Իր ամուսնութենէն քանի մը տարի ետք բնութեան չարք մը աղէտներ կը փճացընեն Եուքաթան թերակղզին գրեթէ ամբողջ բերքը: Խաղաղեցնելու համար աստուածներու դայրոյթը, կրօնապետը երախաներէ զոհեր կը պահանջէ. կը պահանջէ յատկապէս որ Կէրէրոյի աղջիկ զաւակը զոհաբերուի: Անսալով իր կնոջ խորհուրդին, թէ անհրաժեշտ է նման զոհ մը, ան հեռաւոր կը կարէ 500 քիլոմեթրի ճամբան, որպէսզի զաւակը նուիրէ աստուածներու: Աւանին սովորութեան համաձայն աղջնակը կը նետուի թերակղզի ամէնէն խորունկ հորին մէջ, որ միշտ յատկացուած է զոհերու:

Այս սովորութիւնը որ կը շարունակուէր նաեւ սպանական գրաւումէն ետք, վերջնապէս ջնջուած է քրիստոնէութեան դարձով: Մոռցուած չէ Մերիտայի եպիսկոպոսին տխրահռչակ անձը. ան, որ հրամայեց Մայաներու անցեալին վերաբերող բոլոր գիրքերու հրկիզումը: Բոցերուն հետ կ՚անհետանային պատմութեան էջերը ամբողջ քաղաքակրթութեան մը ու մեհենագիրներու գրութեան բանալի մը:

Հազիւ բոցերը շիջած, եպիսկոպոսը գրաւոր վկայութիւն մը կը պատրաստէ այն մշակոյթին մասին, զոր ինք անհետացուցած է: Հրաշքով փրկուած երեք ձեռագիրներ կը մնան:

Ք. Ա. 2000 Թուականէն սկսեալ ենթադրեալ մայաներու հողամշակ առաջին գաղութը կը յայտնուի ներկայ Պէլիզի հողամասին վրայ: Դարերու ընթացքին անոնք կը տարածուին մինչեւ Կուաթեմալայի հիւսիսակողմը ու մինչեւ Հօնտուրաս: 300 - 900 Թուականներու միջեւ, երբ Եւրոպա իր պատմութեան ամենամըռայլ ու արիւնալի շրջանը կը բոլորէ, մայաներու քաղաքակրթութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին: Այս դարերու ընթացքին տասնեակ մը կրօնական կեդրոններ կը կանգնեն իրենց բուրգերը, պալատները եւ տաճարները: Նախաքրիստոնեայ Ամերիկայի ամենափայլուն այս քաղաքակրթութիւնը սակայն ոչ անիւին, ոչ ալ մետաղներու ծանօթ է: Այսքան նախնական այս մարդիկը աէր են սակայն զարմանալի ու անխառն իմացականութեան մը, անոնց երկնային հաշուագիտութեան ձիրքը կը յայտնուի, իրենց Լուսնի ու արուեստի օրացոյցներուն մէջ: Իրենց հաշիւները կը հիմնուին աստղարաշխական ճշգրիտ դիտարկումի ու թուանշաններու զարմանալի գործածութեան մը: 10-րդ դարուն տեղափոխութիւնը կ՚ըլլայ դէպի հիւսիս. առեղծուածային ձեւով բացարձակ անկում մը կը յաջորդէ այս փայլուն վերելքին:

Մայաներու ընկերութիւնը մահուան յաճախանքը կ՚ապրի. կեանքի ամէն երեւոյթ անով դրոշմուած է, զարգացած աստուածաբանութիւն մը ամբողջովին կրօնաւորներու ձեռքն էր. կեանքն ու մահը կը ղեկավարուէին երկնային ու աստուածային կանոններով: Իսկ պաշտամունքը կը լողար մարդկային արիւնին մէջ. երբ պարագաները պահանջէին, մարդը վսեմագոյն պարտականութիւնը ունէր իր կեանքը նուիրելու աստուածներու:

Ամենահին շրջաններուն, գիւղական ամէն արարողութեան կ՚ընկերանար մարդկային զոհաբերումը. հողագործական արարողութիւններու ընթացքին կը զոհէին երախաներ, որոնց թարմ ու անարատ արիւնը բացառիկ արդիւնաբերութիւն պիտի պարգեւէր:

Ամէն զոհ - երախայ, կոյս, արժանաւոր զինուորական - պէտք էր իր ընծայաբերումին մէջ նկատէր գերագոյն պատիւը, գոյութեան մը փառքը: Անձնասպանութիւնը ընծայաբերումի գերագոյն ձեւն էր, ու անոր սովորական կերպը կախաղանը: Իսքթապ, շաստուածն է անձնասպաններու, հրկիզումէ փրկուած ձեռագիրներէն մէկուն մէջ ան ներկայացուած է վզին շուրջ ոլորուած պարանով մը երկնքէն կախուած: Մայաները կը հաւատային, թէ անձնասպանները ուղղակի երկնային արքայութիւն կ՚երթային:

Անշուշտ ամէն մարդ բախտը չէր ունենար ոչ ինքզինքը կախելու, ոչ ալ զոհերու շարքին դասուելու: Կարեւորը իր արիւնը նուիրել էր աստուածներու, ու այս մարզին մէջ Մայաներու երեւակայութիւնը անմրցելի էր:

Ամէնէն սովորական միջոցներն էին նըշտրակներու, կատուաձուկի փուշերու գործածութիւնը, ծակելու համար ականջին բլթակը. զոհագործումի եղանակ մը, որ շատ արիւն կը հոսեցնէր, սակայն ցաւ ալ կը պատճառէր: Շատ ընթացիկ, սակայն ամէնէն աւելի ցաւոտ միջոցն էր լեզուէն կամ առնանդամէն անցընել չուան մը: Սակայն զոհագործումի կերպերուն գերագոյնն էր ապահովաբար Մարտիկներու պարը. մասնակցողները շրջանակ կազմած, իրարու կապուած կ՚ըլլային իրենց սեռային անդամներէն անցնող չուանով մը: Այսպէս կը պարէին անոնք, մինչեւ որ կրօնապետին կողմէ պահանջըւած արեան քանակութիւնը հաւաքուէր:

Զոհաբերումի բոլոր արարողութիւնները կը նախապահէր մահուան սեւ զգեստը կալուածը: Տօնակատարութենէն օրեր առաջ կրօնաւորներն ու նորընծաները ծոմի ու պահքի շրջան մը կ՚անցընէին:

Յետոյ արարողութեան օրը մինչ բազմութիւնը կը հաւաքուէր, զոհը կ՚առաջնորդէին կոթողային սանդուխին գագաթը. կարգ մը աղօթքներէ ետք կը յայտնուէին կրօնաւորները. կը բերէին զոհը, մարմինը կապոյտի ներկուած - որբազան գոյնին, - կը զետեղէին զայն զոհասեղանին, խոշոր ու կոր քարի մը վրայ, այնպէս մը որ կուրծքի վանդակը լաւ մը դուրս ցցուէր. ապա աւագ կրօնաւորը ձեռքը դանակով մը կը մօտենար զոհին. ինքնավստահ ու բիրտ շարժումով մը ան կը հարուածէր ձախ կողերուն տակէ

մաը. յետոյ ձեռքը ճեղքէն ներս մտցը- նելով դուրս կը քաշէր տակաւին տրո- փուն սիրտը։ Ապա աւելի ցած աստիճանի կրօնաւորներ գայն կը մորթազերծէին։ Ոսկեղէ մը իր վրան կ՚առնէր այդ մորթը ու կը սկսէր պարել. պար մը, որուն կը մասնակցէին ներկաներն ալ. յետոյ հում . հում կ՚ուտէին ջարդուած մարմնին կը- տորները, որոկէ ուղի ունենային զոհուողին ուժն ու սրբութիւնը։

Զոհագործումի ուրիշ ձեւ մըն ալ խա- չելութիւնն էր. արարողութիւնը կը սկը- սէր պարով մը, ապա զոհը կը գամէին խաչաձեւ փայտերու վրայ. կրօնաւոր մը սրտին վրայ ճերմակ նշան մը կ՚ընէր։ Յետոյ պարողները կարգով կը փորձէին նետով ու աղեղով հարուածել զոհին սիրտը։

1952-ին հնախոյզ մը, Ալպէրթօ Րուիզ մտաւ այն բուրգէն ներս ուր կը պահուէին զոհերու գանկերը։ Ան յայտնաբերեց ի- րողութիւն մը որ ծանօթ չէր մինչ այդ. զոհուածները կը թաղէին ողջ ողջ։

16-րդ դարուն Մատրիտի քաղաքապետը Եուքաթան կ՚այցելէ, ան ներկայ կ՚ըլլայ սրբազան արարողութեան մը. յետագա- յին կը գրէ. - «Երկրին հողատէրերը եւ կարեւոր անձնաւորութիւններ սովորու- թիւն ունէին 60 օրուան ծոմապահութե- նէն ետք արշալոյսին գալու այդ մեծ հորին քով ու հոն նետելու կարմրամորթ կիներ, որոնք կը պատկանէին այս հողա- տէրերուն կամ անձնաւորութիւններուն. կիները ստուածներէն բերրի տարի մը պիտի խնդրէին իրենց տէրերուն հա- մար։ Կիները ջուրը կ՚իյնային մեծ աղ- մուկով, կէսօրին, եթէ տակաւին ապա- քինելու կարողութիւն ունեցողներ մնա- ցած ըլլային, պարաններ կը նետէին ա- նոնց։ Կիսամեռ, դուրս քաշելէ ետք գի- րենք, կրակ կը վառէին անոնց չուրջ ու խունկ կը ծխէին։ Կիները իրենց ուժերը վերագտնելէ ետք կը պատմէին, թէ հո- րին յատակը իրենց երկրացի բազմաթիւ մարդիկ տեսած են, նաեւ ջուրին խորե- րը բնակողներ, որոնց հարցուցած են, թէ ինչպիսի տարի մը պիտի ունենան ի- րենց տէրերը. լա՞ւ թէ դէշ»։

Հետաքրքրութենէ մղուած առաջին հը- նախոյզերը, որոնք այցելած են այս շըր- ջանը, ուզած են այս հորին գաղտնիքին թափանցել։ Հորին յատակը խուզարկող առաջին հնախոյզը Է. Թոմսըն գտած է նախ քարէ, ոսկիէ եւ փորագրուած պը- ղինձէ բազմաթիւ առարկաներ, կայծքա- րէ դանակներ ու նաեւ շատ մը կմախք- ներ, այրերու, կիներու եւ 1·5 - 11 տա- րեկան տղոց։

Միակ բանը որ անհասկնալի եղաւ Մա- յաներու, նոր կրօնքին մէջ, զոր իրենց կը քարոզէին Սպանիայէն եկած կաթողի- կէ կրօնաւորներ, այն էր, որ անոնք եր- կար տարիներ պայքարելէ ետք մարդ - կային զոհերու սովորութեան դէմ, գի- րենք կը պարտադրէին «ուտելու» Քրիս- տոսի մարմինը։

Թ. Օ. Մ.

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՎԱՐԴԳԵՐԵՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Բնաշխարհի համն ու բոյրը, յուշերը, ապրումները խինդերով ու ցաւերով լե- ցուն, իրենց հետ բերած եւ տարածած հիները, ստախճանաբար, կեանքին ազդու թելադրանքներով, կը չիջին։ Հաստա- բուն կաղնիներ վար կը գլորին, կը տա- պալին։

Ասոնցմէ մէկը՝ Վարդգերես Մինասեան։

Ծնած Խարբերդ 1902-ին։ Մահուան թը- ւականը 1986 Յունիսին վերջին չաբաթը, ուրեմն 84 տարեկան։ Վայրը՝ ծննդավայ- րէն շատ - շատ հեռու՝ Սէն - Սաթիրնէն, Ավինեոնի մերձ, ուր կայք հաստատած էր տասնամեակներէ ի վեր։

Մագապուրծ ազատած հազարաւոր որ- բերու նման, հայկական բոյն մըն է, որ կը հիմնէ այս ափերուն վրայ։ Նահապե- տական կենցաղով, տուն - տեղ, շրջա- նակ՝ երկիրին շունչով, հոգիով, մտո- րումներով։ Համեստներ, առանց շողա- ցող անուններու պիտակներու. ասոնք են, որ ընդհանուր ձեւով կը կերտեն եւ, մա- նաւանդ, կը պահպանեն Հայութեան դի- մագիծը օտար աստղերու տակ. կը հաս- տատեն կապը հայրենիքին հետ՝ ներկայ եւ պատմական։ Վառ կը պահեն զգացում- ներ հայրենական, կը ջատագովեն իտէալ- ներ։

Վարդգերես Մինասեան երկրէն բերած իր պինդ նկարագիրով տասնամեակներ շարունակ «Յառաջ»ը կը նկատէ ազգա- պահպանման, հայրենական ապրումնե- րու, ազգային միասնական ձգտումներու օրրան։ Յաճախ լսած ենք անոր բերանէն սա արտայայտութիւնը, - եթէ այս թեր- թը չըլլար, մենք ուրկէ ուր հայերէն կը սորվէինք եւ ուրկէ ուր մեր արիւնին հա- ւատարիմ, հաստատակամ կը մնայինք։

Կարճ եւ խտացած խօսքեր։ Անկեղծ դատումներ՝ համեստներէն մէկուն կող- մէ։

Վերջին տարիներուն Հ. Բ. Ը. Միու- թեան անդամ, իբրեւ Հայու պարտակա- նութիւն, ինչպէս կը սիրէր ըսել ու կրկնել։

Մտածումներով եւ հաւատքով Դաշ- նակցական, հայութեան ազգային - քա- ղաքական շահերը կը նկատէր գերիվեր։

Ունէր պաշտամունքը հայրենիքին եւ հայութեան՝ Հայաստան թէ Սփիւռք։

Մեր նորահաս սերունդը մեծ բան կը պարտի անոնց՝ Վարդգերես Մինասեան- ներու։

Ժ. Մ.

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԷՅԼ (Գալիֆորնիա) Հայ Սքուլի մարզադաշտերուն վրայ Յուլիս 4, 5, եւ 6-ին տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Նաւասարդեան 11-րդ մարզախաղերը, փառատօնը, տողանցքը, իսկ Յաղթանակի պարահանդէսը «Պոնաւանթիւր» պան - դոկին մէջ, նախաձեռնութեամբ եւ կազ- մակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Արեւ- մըտեան Միացեալ - Նահանգներու Շրջ. Վարչութեան։ Տողանցքին մասնակցած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ական 1500 երկսեռ մար- զիկներ, արիներ, արենոյշեր, գայլիկներ, մրջնիկներ։

×

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ (Գալիֆորնիա) Սե- ւան մասնաճիւղի հիւրընկալութեամբ, Յունիսի վերջին չաբաթավերջին տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.-ի Արեւմտեան - Շրջանի Պատգամաւորական ժողովը։ Հոն քննարկուած են կազմակերպչական հար- ցեր ու աշխատանքներու ծրագիրներ, նաեւ համասփիւռքեան տարողութեամբ նիւ- թեր ու հարցեր, որոնց մասին առաջար - կուած բանաձեւերը պիտի ներկայաց - ուին Հոկտեմբերի Պոսթընի ընդհ. ժողո- վին։

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) Հայ Մշա- կութային եւ Կրթական Կեդրոնին մէջ, Յունիս 6-ին, բացումը կատարուած է Համազգայինի «Համաստեղ» գրադարա- նին հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Համազգայինի Պոսթընի մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետ՝ Հ. Զարդար- եան կատարած է հանդիսութեան բացու- մը, ապա Մ. Թէօլէօլեան կարդացած եռա- գոյն երիզը։ Գրադարանը օժտուած է ա- մէնէն արդիական յարմարութիւններով եւ ունի հազարաւոր գիրքեր։ Բացումի հանդիսութեան ընթացքին խօսք առած են Համազգայինի շրջանային վարչու - թենէն, Հայ Կեդրոնէն եւ գրադարանի յանձնախումբէն դէմքեր, ապա օրուան պատգամը տուած է Մ. Թէօլէօլեան։ Ան բսած է ի միջի այլոց. - «Անշունչ գիր - քերու ճակատագրէն կամ սովական դե- րեզմաններ դառնալու վտանգէն պէտք է փրկել գրադարանները»։ Եղած են նուի- րատուութիւններ ու օրուան յայտագիրը փակուած է քոքթէյլով մը։

×

ԷՆՍԻՆՈՅԻ (Գալիֆորնիա) Ս. Նահա- տակաց «Ֆէրահեան» երկրորդական վար- ժարանի 18-րդ շրջանաւարտներու հան- դէսը տեղի ունեցած է Յունիս 22-ին։ Ներկայ գտնուած են աւելի քան 1000 ծը- նողքներ, բարեկամներ։ Աշակերտական ուղերձներէ ետք խօսք առած է Ս. Նա-

[illegible]

Մարսէյլի «Յաղթանակ» խումբը մաս- նակցած է լա Գլիւզաքի Ֆոլքլորիք փա- ռատօնին, տասը ազգերու կարգին։ Յու- լիս 13-ի Տօֆինէ Լիպէռէն, որ կը հովա- նաւորէր փառատօնը գովասանական տո- ղեր նուիրած էր այս Հայ երիտասարդ- ներուն, որոնք, կը գրէ. - «Իրենց երկիրը չեն տեսած, բայց իրենց նախնեաց մօտ քաղած են շատ հին եւ շատ հարուստ Ֆոլքլորի մը երաժշտութիւնն ու կերպար- ները։ Իրենց զանազան զգեստները հրա- շալի են, պարուհիներուն շնորհը, տղոց ուժն ու կենսունակութիւնը որակաւոր հանդիսատեսներու խանդավառութիւնը խլեցին»։

Հատակաց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենապետը Գ. Աթմաճեան, ու յորդո- րած շրջանաւարտները որ սատարեն ազ- գապահպանման գործին։ Իսկ տնօրէն Գ. Ինճէճիքեանի կողմէ մրցանակներ տըր- ուած են տիպար ուսանողներու։

×

ԼՈՆԿ ՊԻՉԻ (Գալիֆորնիա) մէջ Յունիս 8-ին հիմը դրուած է Հ.Օ.Մ.-ի Արեւմըտ- եան Ամերիկայի 22-րդ միաւորին՝ Ծովի- նար Մասնաճիւղին։ Առաջին հանդիպումի մը ընթացքին շրջ. վարչութեան ատենա- պետուհի ընկ. Ա. Մատէնլեան ամփոփ կերպով ներկայացուցած է Հ.Օ.Մ.-ի 76- ամեայ գործունէութիւնը, ապա պատաս- խանած հարցումներու։ Այնուհետեւ ան- հրաժեշտ նկատուած է կազմել նոր մաս- նաճիւղ մը։

×

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԻ «Ֆամլեան» ազգային վարժարանի վկայականներու բաշխումի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 22, Կիրակի օր։ Վեցերորդ եւ իններորդ դասարաններէն շրջանաւարտ եղած են ընդամէնը 63 աշակերտ - աշակերտուհի- ներ։ Բանախօսած է «Ասպարէզ» օրաթեր- թի խմբագիր Ա. Պօղիկեան, արտայայ - տուելով նոր սերունդներու դաստիարա - կութեան մէջ հայ դպրոցին վերապահ- ուած իւրայատուկ դերին մասին։ Ապա խօսք առած են շրջանաւարտներ, ու վար- ժարանի տնօրէնը Վ. Ղազարեան։ Ան շեշ- տած է, թէ հայ լեզուի եւ մշակոյթի դա- սաւանդման կողքին, փորձած են աշա- կերտներուն փոխանցել ազգային ոգին։ Հանդիսութիւնը փակուած է վկայական- ներու բաշխումով ու Ե. Եպիսկոպոս Թա- պագեանի օրհնութեան խօսքով։

ԱՐԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Ես ի զուր կը ջանայի հասկնալ թէ անոնք ինչո՞ւ այսքան կրնա- յին խանդավառուիլ վերարկուով մը, որ արդէն իրենց համար չէր եւ չէր ալ հանուած, չէր գնուած։ Ահաւոր սըրտ- նեղութիւն մը զգացի եւ աչքերս փակե - ցի։ Յետոյ սակայն մտածում մը պատ - ճառ եղաւ որ աչքերս բանամ ու նայիմ Սաթենիկին։ Այո, կին մը որ վիշտ ունի իմ ամուսինէն, այսքան զուարթ չի կրնար ըլլալ, այսքան անշահ նիւթերով չի հե- տաքրքրուիր, չի գրաւիր, խանութներէ ներս չի մտներ չէլլեր տուն վերադառնա- լէ առաջ։ Սաթենիկին մասին մտահոգու- թիւններս անհիմն են անպայման։ Յա- կոբին հարցը տարբեր հարց մը ըլլա - լու է։

Աղջիկս տակաւին չէ աւարտած իր խօ- սակցութիւնը Տիկին Ալիսին հետ, բայց ալ չեմ դիմանար ու կը ձայնեմ։ Սաթե- նիկ կը ցնցուի։

- Ի՞նչ ուզեցիր, հայրիկ։

- Ջուր մը տուր աղջիկս, շատ ծարաւ եմ։

Խօսակցութիւնը կը խզուի։ Սաթենիկ կ՚ելլէ տեղէն, Տիկին Ալիսն ալ կը դառ- նայ ու իր Արամիկին կը նայի։ Ահ, վեր- ջացուցի ահաւասիկ։ Անգամ մըն ալ պի- տի չկարենան վերսկսիլ իրենց այս տըխ- մար խօսակցութեան։ Սաթենիկ ջուրը կը բերէ ինծի, մինչ Տիկին Ալիս կը շոյէ հիւանդ տղուն մազերը եւ կը հարցնէ.

- Բան մը կ՚ուզե՞ս, ձագուկս։

Իրականութեան մէջ ծարաւ չեմ եւ դըժ- ուարաւ կը խմեմ գաւաթին կէսը։

- Խմէ, հայրիկ, կը պնդէ Սաթենիկ։

- Կը բաւէ, աղջիկս, կը պատասխա - նեմ։

Յետոյ անկողնիս եզերքը ցոյց տալով կը շարունակեմ.

- Նստէ, քեզի բան մը պիտի հարցը- նեմ։

Սաթենիկ կարեւորութիւն չի տար ը- սածիս, կ՚երթայ գաւաթին բովանդակու- թիւնը ծորակ կը թափէ, անձեռոցը կախ- ուած տեղէն կը վերցնէ, ուրիշ տեղ մը կը կախէ, յետոյ դանդաղ քայլերով կը մօտենայ, կը նստի։

- Յակոբը ի՞նչ ունի, կը հարցնեմ ուղ- ղակի։

Սաթենիկին դէմքին վրայ յանկարծ բան մը կը փոխուի։

- Ի՞նչ ըսել է ինչ ունի։

Ուշադրութեամբ աչքերուս մէջ կը նայի հասկնալու համար թէ ի՞նչ ըսել ուզեցի այդ հարցումով։

- Ինծմէ մի պահեր, կը շարունակեմ։ Ես ամէն ինչ գիտեմ։ Յակոբ ի՞նչ ունի։

Սաթենիկ կը ջանայ ժպտիլ, բայց չե- զաւ, չկրցաւ, կեղծ է այդ ժպիտը, ես կը հասկնամ։

- Ի՞նչ պիտի պահեմ, հայրիկ, կ՚ըսէ Սաթենիկ։ Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես։ Յակոբ բան մը չունի, շատ լաւ է։

- Ունի, ունի, եւ դուն չես ըսեր, կը պահես։ Թերեւս կը վախնաս որ սիրտս պիտի նեղուի, բայց պէտք է ըսես, ես ա- մէն ինչ գիտնալու եմ։

Սաթենիկ ակամայ ակնարկ մը կը նե- տէ Տիկին Ալիսին ուղղութեամբ, տես - նելու համար որ ան մտիկ կ՚ընէ՞։ Տիկին Ալիս Արամիկով զբաղած է, մտիկ չը- նել, մեր խօսակցութեամբ չհետաքրքըր- ուիլ կը ձեւացնէ։

- Ամէն բան կարգին է, հայրիկ, կ՚ըսէ վերջապէս Սաթենիկ։ Եթէ կասկած մը ունիս, վաղը առաւօտ Յակոբ մօտդ կու- գայ, կը տեսնես։ Փառք Աստուծոյ, ամէն բան կարգին է եւ...

- Չէ, չէ, չէ, կը պոռամ ջղայնու- թեամբ։ Բան մը կայ, Յակոբին մասին գաղտնիք մը ունիս։ Եւ ես մտաւորապէս գիտեմ թէ ինչ է այդ։ Բայց վստահ ըլ- լալ կ՚ուզեմ։ Ըսէ ինծի, ի՞նչ ունի Յա- կոբ։

Սաթենիկ յանկարծ կը կանգնի։ Դարձ- եալ կը ժպտի։ Ահ, այս անգամուան ժը- պիտը իրական է, կեղծ չէ։ Դէմքը կրկին կը պայծառանայ, քիչ առաջուան Սաթե- նիկը կը դառնայ։ Կը մօտենայ, ձեռքս կը բռնէ.

- Յակոբը բան մը չունի, կը պատաս - խանէ։ Ըսէ, ինչո՞ւ կը հարցնես այս բո- լորը։

- Սաթենիկ, աղջիկս, կ՚ըսեմ, դուք իմ ամբողջ աշխարհս էք, ես այլեւս միայն ձեզմով է որ կ՚ապրիմ, միայն ձեր մա- սին մտածելով կ՚անցընեմ օրերս։ Եւ չկարծես որ օրերս տխուր են։ Ես ուրախ եմ, գանգատ չունիմ, որովհետեւ օրերս ձեզմով լեցուն են։ Եւ դուն սքանչելի զա- ւակ մըն ես, թերեւս աշխարհի ամենա- բարի զաւակը։ Գիտեմ որ ինծի համար հոգի կուտաս, ինծի համար սիրտդ կը մաշեցնես։ Օր մը եթէ աչքերս փակեմ, սիրտդ շատ հանգիստ պիտի ըլլայ, որով- հետեւ ոչ իսկ օր մը ինծի հանդէպ...

- Հայրիկ, ինչեր կ՚ըսես հիմա...

(Շար. 68)

(Շար.ը Դ. էջ)

Կարելի չէ եղած ճշդել թէ ո՞ր գնդակն է առաջինը ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրը 1,26 միլիառի բաց մը արձանագրած է Յունիսին, հակառակ անոր որ արտածումները 72,1 միլիառի հասած են, այսինքն՝ 4,8%-ի յաւելում կրած Մայիսի բաղդատմամբ, ինչ որ թեթեւ բարելաւում մը կը նշանակէ ։

«ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԷՊԸ» խորագրին տակ, Հինգշաբթի իրիկուն (Յուլիս 18-ի թիւ) «Լը Մոնտ» կ'անդրադառնար Կոստան Զարեանի «Նաւը լերան վրայ» հատորին ֆրանսերէն հրատարակութեան (Թարգմ. Փ. Տէր - Սարգիսեան) ։ Ակնարկելէ ետք անկախ Հայաստանի կարճատեւ կեանքին եւ Հայերուն տարաբախտ ճակատագրին, գրախօսը հակիրճ կերպով կը յիշէ վէպին նիւթը ու կ'եզրակացնէ. - «Պատումը չքեղ քնարերգութիւն մ'ունի - սէր եւ դժրախտութիւն, միախառն պատմութեան նուարեկեալներու այս արկածախնդրութեան մէջ, ոգեւորիչ եւ անողոք շրջանի մը մէջ, զոր բոլորը - բացի իրենցմէ - մոռցած են ։

- Հ. Բ. Ը. Մ. -

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան՝ փակ պիտի մնայ Ուրբաթ, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 1 ։

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէն. - Պ. Սերոբ Արամեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մասնակից եղան իր սուգին իր կնոջ՝

ԱՂԱՒՆԻ ԱՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ։

Ողբացեալին յիշատակին, Պ. Ս. Արամեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փօմնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ. -

Շահնազարեանի մահուան առթիւ, Շահնազարեան ընտանիք 75 Ֆ. ։

Փափարիկեանի մահուան առթիւ. - Էյվազեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ե. Տորումեան 100 Ֆ. ։

Անթառամ Գարեգինեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գր. Պօյաճեան 100 Ֆ. ։

Մկրտիչ Սահակեանի հոգեհանգստեան առթիւ, ընտանիքը 200 Ֆ. ։

Յակոբ Գէորգեանի մահուան առթիւ, Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբ 100 Ֆ. ։

Կարապետ Փոլատեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 150 Ֆ., Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն, Ճառայեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Փիրանեան, Այլէր Պօղոսեան, Շալճեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խըլլըճեան 50 Ֆ. ։

Քէօրօղլեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խըլլըճեան 50, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Կիրակոսեան 100 Ֆ. ։

Կարապետ Փոլատեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ. - Շալճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ. ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Արտաքի Գոլոյեան իր հօր՝ Նշան Գոլոյեանի մահուան 5-րդ տարելիցին ի յիշատակ, 150 Ֆ. կը նուիրէ անոր «շատ սիրած «Յառաջ»ին» ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ երիտասարդ ուսանող մը մէկ տարուան համար վարձու սենեակ մը կը փնտռէ Ֆոնթէնըպլօ ։

Կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի հասցէով Հ. Պ.ի յանձնելի ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին ։ Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները ։

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Սանուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆերմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ ։

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին ։

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-էն կէսօրէ ետք ժամը 5 ։
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72 ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով ։

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ ։ Ինքնաշարժի սպասարկութիւն ։

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կըրթութեան եւ բարեկրթութեան ։

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր ազգութային կեանքը եւ ապագան ։

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան ։

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ
ՄԵԾ ԿԱԼԱ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7
THEATRE DE PARIS

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
– ORGANISATION TERRE ET CULTURE –
PARIS

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ — CAMPAGNE D'ETE 1986

SÉJOUR EN MILIEU RURAL ARMÉNIEN

○ Restauration d'édifices
○ Aménagement de terrains agricoles
○ Exploration et documentation
○ Loisirs.

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLÉMENTAIRE DE 5 PERSONNES

Tél. : (Paris) 47 02 99 45 (soir); 48 55 40 74 (journée)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

EN EXCLUSIVITÉ
OPTIMA TOURS, spécialiste des voyages en ARMÉNIE depuis 17 ans

Vous propose

9 VOLS DIRECTS PARIS ➤ EREVAN / EREVAN ➤ PARIS

Caractéristiques techniques :
Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale d'AIR FRANCE
Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2

Durée du vol : 5 heures 15
Douane à Erevan
Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours

Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa et l'assurance :

Du 6 au 21 Août	7.380 F	Du 18 Septembre au 3 Octobre	7.250 F
Du 20 Août au 4 Septembre	7.380 F	Du 2 au 17 Octobre	6.750 F
Du 3 au 19 Septembre	7.580 F	Du 16 au 29 Octobre	6.350 F

De EREVAN, extensions possibles soit :
○ Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
○ Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA

(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 — PARIS
Tél. : (1) 47 42 10 35

A MARSEILLE
M. ALEXANIAN
11, rue du Bassin
13012 MARSEILLE
Tél. : 91 93 04 90
ou 42 83 31 55

A LYON
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
3, place Roger Salengro
69190 SAINT FONS
Tél. : 78 67 10 79

A SAINT CHAMOND
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
55, rue de la République
42400 SAINT CHAMOND
Tél. : 77 22 18 22

A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
22

MARDI
22 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.273
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.273

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒԳԷՆԻ ԿՈՒԼՈՎ, նախագահը՝ Խորհ. Միութեան Պետութեան յանձնախումբին որու յանձնուած էր հիւլէական ճարտարարուեստի ապահովութիւնը, պաշտօնանկ եղաւ: Տեղւոյն պատասխանատուներէն եօք, Կորբաչով ճամբու կը դնէ բարձրաստիճան անձեր, իբրեւ հետեւանք Չերնոբիլի արկածին: Պաշտօնական տեղեկագիրը աղէտին մասին, շատ ծանրախօս է, բայց նպատակն է մարդկային սխալներն ու սխալները մատնանշելով փրկել խորհրդային թեքնոլոժին համբաւը: Հաշուեկշիռն է՝ 28 մեռեալ, 30 վիրաւոր, 203 չողարձակումէ տառապող: Նկատի ունենալով «շարք մը կոպիտ սխալներու» վրայ, Պոլիտպիւրօն նախարարին, փոխ. նախարարին եւ քանի մը այլ պատասխանատուներու վճարել կուտայ հաշուեցոյցը: Մէկ հոգի կը յաջողի, սակայն, ինքզինքը փրկել, Ուժանիւթի նախարարն է, որ ըստ Պոլիտպիւրոյի արժանի էր պաշտօնազրկուելու, բայց, ուրիշներու նոր կոչուած է այդ պաշտօնին, միայն գիտողութեան կ'արժանանայ:

ՖՐԱՆՍԱ պատ մը եւս արտաքսեց, բայց այս անգամ ուղղակի Սպանիոյ յանձնեց: Այս յանձնումը կատարուած է ըստ «բացարձակ սախպողական» ձեւակերպութեան մը, որ կը գործադրուի, երբ խնդրոյ կայ թէ ենթական անմիջական վտանգաւոր արարքի մը պիտի ձեռնարկէ: Այս առնչութեամբ, Արտաքին նախարարը՝ Ժ. Պ. Ռեմոն յայտարարեց Ռեթէ-Գարլոյի ձայնասփիւռէն թէ նման արտաքսումներ բնական են, երբ ենթական քաղաքական ապաստանեալ մը չէ եւ հաւանական է, որ ուրիշներ ալ հեւունին այս օրերս: Մաղթեց որ հակազդեցութիւններ չըլլան, թէեւ Ֆրանսական հողին ունեցող կառքերը կրակի տրուած էին Սէն-Սէպասթիէն, յանձնումէն հազիւ քանի մը ժամ ետք:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բացը, 1986-ի համար 17,5 միլիառ ֆրանքի պիտի հասնի, ըստ հաշուեքննիչ յանձնախումբին տեղեկագրին:

ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ ՄԸ ցոյց կուտայ որ համակրութիւնը երբեք այս դաղաթնակէտին չէր հասած: Արդարեւ Միթերանի եւ Շիրաքի ժողովրդականութիւնը բարձրացած է Ֆրանսացիներուն մօտ: Քննութիւնը կատարուած էր, սակայն, Յուլիս 14-ի նախագահական ելոյթէն առաջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ նոր ռմբափորձ մը քիչ մը աւելի լարեց մթնոլորտը: Շաբաթ օր, ամերիկեան հիւանդանոցի մէկ բժիշկ, երկու հիւանդապահուհի եւ մէկ վարչական պաշտօնեայ սպաննուած են մահմետականներու կողմէ, որոնք կրակ բացած են այն հանրակառքին վրայ, որ զիրենք կը փոխադրէր քրիստոնեայ կողմը: Դէպքը պատահած է արեւելեան եւ արեւմտեան գօտիները իրարմէ բաժնող մասը, ժամը 12.30-ին, երբ հանրակառքը կ'անցնէր Թանգարանի անցքը եւ չորս զինեալ անձեր յարձակած ու կրակած են: Միւս կողմէ, քրիստոնեայ իշխանութիւնները դժգոհ են Ֆրանսայէն, որ ըստ իրենց «սուրիական քարթը» կը խաղայ, մանաւանդ փոխ-վարչապետին Փարիզ այցելութենէն ի վեր: Արեւմտեան-Պէյրութի մէջ, սակայն, ըստ դէտերու, սուրիական ներկայութիւնը որոշ ապահովութիւն մը կը ներշնչէ բնակչութեան:

ՕՌԻԱՆ-ԼԸ ԺՈՒՌ, Պէյրութի ֆրանսագիր օրաթերթը, Յուլիս 19-ի իր թիւին մէջ, քանի մը տողով արձագանգ կը հանդիսանայ ինքզինքը «Հայ յեղափոխական Դաշնակցութիւն - Յեղափոխական Շարժում» մկրտած կազմակերպութեան մէկ նոր հաղորդագրութեան, ըստ որուն Սարգիս Զէյթլեան (առեւանգուած 1985, Մարտ 28-ին, արեւմտեան-Պէյրութ) նոր յայտարարութիւն մը ըրած կ'ըլլայ, ուր կը գովէ զինքը առեւանգողները «որոնք կը գործեն մեր գրաւուած հայրենիքը ազատագրելու եւ հայ ժողովուրդի միասնականութեան համար իր պատմական հողերուն վրայ»: Ս. Զէյթլեան ըսած կ'ըլլայ նաեւ թէ ինքզինքը «ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ կը զգայ»: Այս ամբողջը գոնէ մէկ ապահովութիւն կուտայ թէ Սարգիս Զէյթլեան ողջ է:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 24 Պետութիւններ մերժեցին մասնակցիլ խմբպուրկի մարզախաղերուն (Համարակապետութեան) իբրեւ հետեւանք Տիկին Թաչըրի քաղաքականութեան Հարաւ-Ափրիկէի նկատմամբ: Ծանօթ է, որ Անգլիոյ վարչապետը մերժեց պատժական միջոցներ ձեռք առնել Փրեթորիայի դէմ: Հնդկաստան ալ չի մասնակցիր:

ՓԱՐԻԶԻ 16-րդ թաղամասին, Միւէթի շրջանն է, որ Երկուշաբթի առտու ժամը 3-ի առեններ թակարդ կառք մը պայթած է Օ-Սէ-Տէ-Էի (Տնտեսական Զարգացման եւ Գործակցութեան կազմակերպութիւն) շէնքին առջեւ: Բազմաթիւ կառքեր վնասուած են եւ քանի մը հարիւր մեթրի վրայ ալ, ապակիներ ջարդուփշուր եղած: Աքսիոն տիրէքթի կը վերագրուէր:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ դէմ պայքարը պիտի սաստկանայ Ֆրանսայի մէջ: Արդարութեան նախարարը միջնախարարական մարմին մը նշանակեց այդ առնչութեամբ, որու գլուխը դրաւ Փարիզի նախկին ոստիկանապետ՝ Կի Ֆուժիէ: Ըստ Ալէն Շալանտոնի թմրեցուցիչի մոլութիւնը այնպիսի համեմատութիւններու հասած է որ, անհրաժեշտ է ընդհանուր զօրակոչ մը: Յօդուածով մը «Մոնտ»ի մէջ, Քրիսթիան Քոլոմպանի կը վերլուծէ հարցը, շեշտելու համար թէ մեկոնի մըշակումին արգիլումը, որ կը սնանկացնէ պարզ գիւղացիներ կամ փոքրիկ վաճառորդներու (տիլըր) ձերբակալումը լուծում չէ, երբ բուն պատասխանատուները, մեծերը, հանգիստ եւ հարուստ կեանք մը կը վարեն, «ճերմկցնելով» իրենց եկամուտները: Կայ նաեւ ուրիշ կարեւոր պարագայ մը, որ նոր ապրանքներու երեւումն է:

ԻՐԱՆԻ բժիշկները երկու օր գործադուլ ըրին, բողոքելու համար կառավարութեան մէկ ծրագրին դէմ, որ կը նախատեսէ «խլամական հողատարութեան» տակ դնել իրենց արհեստը: Յարդ, կրօնական իշխանութիւնները խնայած էին բժիշկներուն, որոնց թիւը զգալապէս նուազած էր ատտապալթի հետեւանքով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Շրջանի պատմութեան մէջ, աննախընթաց դէպք մը պատահեցաւ Կիրակի օր, երբ Ամերիկացի մը տէր դարձաւ դեղին շապիկին: Կրէկ Լեմոն խլեց Պերնար Ինոյի շապիկը, որ 3-րդ դիրքի վրայ է: Թէեւ Պերնար Ինօ շատ կը տառապի ծունկէն եւ դժուարաւ ծայրը հասաւ, Կիրակի օր, Ալպեաններու հանդրուանին, բայց խումբին նիւթական պատասխանատուն կամ սփոնսորը ինչպէս կ'ըսուի, իր յայտարարութիւններով, Շաբաթ օր, այս արդիւնքին է որ կ'ուզէր հասնիլ:

ՃՈՆ ՔԵՆՆԸՏԻԻ, Միացեալ-Նահանգներու սպաննուած (1963) նախագահին աղջիկը ամուսնացաւ, մտերիմ շրջանակի մէջ Մասաչըսէցի մէկ փոքրիկ քաղաքին եկեղեցւոյ մէջ, ուր հակառակ աւանդութեան պատարագ չմատուցուեցաւ, փեսան հրեայ ըլլալով: Քարոլին Քենըտի 28 տարեկան է, ամուսինն ալ՝ 41:

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ, յանուն ժողովրդական նախաձեռնութեան իրաւունքին, կրնան հարիւր հազար ստորագրութիւն ժողվելով քուէարկող մարմնին ներկայացնել որեւէ առաջարկ, գանազան եւ գարմանազան-նիւթերու շուրջ: Վերջին առաջարկներէն մէկը կը վերաբերի շուներու ազատութիւններուն: Նպատակն է հանրային վայրերը զերծ պահել շուներու աղտոտութիւններէն եւ կ'առաջարկուի նոր յօդուած մը զետեղել դաշնակցային Սահմանադրութեան մէջ: Ա) Հանրային հաստատութիւնները, խաղադաշտերը, ճամբաները պէտք չէ օգտագործուին շուներու որպէս արտաքնոց: Բ) Ով որ շուն ունի եւ չի յարգեր այս որոշումը կրնայ 1000 Ֆ. (զուիցերական) տուգանքի դատապարտուիլ եւ կրկնութեան պարագային մինչեւ՝ 5000 Զ. Ֆր: Գ) Մէկ տարուան համար կրնայ արգիլուիլ շուն պահել, եթէ կրկնութիւնն ալ ... կրկնուի: Նախաձեռնողը արեւելեան-Զուիցերիայէն նաւաստի մըն է: 18 ամիս պայմանաժամ ունի 100 հազար ստորագրութիւնները հաւաքելու համար: Այնքան լաւատես է, որ 200 հազար որոշած է ժողվել:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱՒՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 20-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են. –

Տորպետօ (Թ.) – Զէնիթ	1 – 4
Դինամօ (Թ.) – Ժալգիրիս	2 – 1
Նեֆթչի – Շախտեոր	3 – 3
Արարատ – Մետալիստ	1 – 0
Կայրաթ – Դինամօ (Մ.)	1 – 1
Դինամօ (Մն.) – Դնեպր	1 – 1
Դինամօ (Կ.) – Չերնոմորեց	2 – 1

Արարատ նախավերջին տեղը կը գրաւէ 13 կէտով:

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄՆԻ

ԺԲ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Կ. Դաւիթեան	3.000
Տիկին Եւա Պալիքեան	500
Ժ. Բ. Մկրտիչեան	500
Տիկին Մարաշլեան	500
Տէր եւ Տիկին Հ. Պօղոսեան	500
Տէր եւ Տիկին Ամասեան	300
Տիկին Շ. Մակարեան	200
Տիկին Ճիւրաքեան	200
Տիկին Ելքովանեան	100
Միք'Լօռ Կօշիկ	100
Պուճատեան	100
Ճղնաւորեան	100

Պառ Մոտէն, Փարալի-Էնտիսթրի, Ֆոթօ Տէլօնօ, Մարօ-մասվաճառ, կառաժ Ժորժ, պար Մոնթէներ, Քափիրոսի, Ժ. տ'Ալինօ, Քալպառէ, Փ. Կրանժիէ, Սարգիսեան, Անի լիպր-սերվիս, Բլ. Ամպրոզինի, Վիրմոս, Մաքս Իսքենտէրեան, Սիմոնն ձկնավաճառ, Էքսալ տ'Արժան, Լա Պուաթ ա Ովրաժ, Օ փըթի մարշէ յխտունական ֆրանք, Շնէթէր, Ա. Կիտրփէն, Ժ. Ասլանօղլու 30-ական ֆրանք, Ժ. Օտիպէր, Լօժ. Շապէր 20-ական Ֆ.:

Ժաքլին Տօրումեանի մահուան առթիւ.- Շալճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Վ. Փարմաքսըզեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կ. Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Ղազարեան, Կուտուզեան 100-ական Ֆ.:

Գումար՝	7.880
Մարսէյլի ցանկերու	
նախկին գումար՝	252.310
Ընդհ. գումար՝	260.190

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱՐԴԱՑԻ, ՏԵՍԱՅ, ԱՊՐԵՑԱՅ

Ամերիկացի նախագահի մը ըսած է. - «Ամէն ոք երկու հայրենիք ունի, իրը եւ Ֆրանսան»: Ինծի կը թուի, որ ներշնչըւած է ան ֆրանսական յեղափոխութեան ծնունդ տուած հաւասարութեան, եղբայրութեան եւ ազատութեան գաղափարներէն:

Կեանքիս մէջ սեւամորթ տեսած չէի, բայց կարդացած էի որ անոնք կ'ենթարկուին անտանելի հալածանքներու Միացեալ-Նահանգներու մէջ: Օր մըն ալ կարդացի այդ հալածանքին պատճառներէն մէկը. անոնցմէ ծորող գարշահոտութիւնը:

Տարիներ վերջ, տեսայ սպիտակամորթ աղջիկներ, նոյնիսկ գեղուհիներ, որոնք գերագոյն գեղումով կը համբուրեն գէշ հոտող նոյն խափշիկները ու կը փարին անոնց անմեկնելի նուիրումով: Ապա լըսեցի սեւամորթի մը կարծիքը սպիտակամորթներու մասին. - «Օօօօ, անո՞նք, վարդագոյն են անոնք, խոզերու պէս»:

Ու պատահեցաւ, որ ինքզինքս գտնեմ գիշեր մը, ամայի ճամբու մը եզերքին, հեռու հեռաձայններէ եւ թաքսիներէ: Միայն օթօ-ստոփ մը կրնար ազատել զիս ամեռնային ցուրտի ճիրաններէն: Անցան, անցան անհամար սպիտակամորթներ՝ անտարբեր նայուածքներով, արհամարհական ակնարկներով: Վերջապէս, վերջապէս կանգ առաւ մէկը: Սեւամորթ մըն էր ու ինքնաշարժին մէջ ունէր կինն ու թուն մտած մանուկը:

Քանի մը օր առաջ «Լիպերասիոն»ի մէջ կարդացի, որ Մառն-լա-Վալէի խորհուրդը վերջապէս վաւերացուցած է Տիսնէյլանտի կառուցման ծրագիրը՝ շնորհիւ Ազգային Ժողովի քուէներուն: Այս վերջինները դրած են մէկ պայման. աշխատաւորներու ընտրութեան մէջ նախապատուութիւնը պէտք է տրուի երկրացիներուն եւ Եւրոպայի Համարակաց Շուկայի երկիրներու հպատակներուն: Օրէնքի դէմ է այս՝ կը գրէ «Լիպերասիոն» ու հարց կուտայ. - «Մառն-լա-Վալէի Տիսնէյլանտին մէջ Միքէն միակ խմիկրէ՞ն պիտի ըլլայ»:

Նիւ-Եորքի մուտքին բարձրացած Ազատութեան Արձանի հարիւրամեայ տարեդարձի հանդիսութիւններուն առթիւ, «Լը Մոնտ»ի շաբաթօրեայ յաւելուածին քրոնիկը Պրիւնօ Ֆրափա կը վերջացնէր սա ձեւով. - «Պէտք է մտածել Ազատութեան Արձան մըն ալ երկնելու մասին, օրինակ Մարսէյլի նաւահանգիստի մուտքին, արձան մը, որ իր դէմքը դարձնէ դէպի Մաղրէպ ու այս անգամ նոյնինքն Ամերիկացիները կրնան ըլլալ նուիրատուները»:

Փարիզի կեդրոնական պողոտաներէն մէկուն վրայ քմայքով մը կանգ առաւ ինքնաշարժս ու արժանացայ սպիտակամորթ վարորդներու լուտանքներուն եւ նշաններուն, մինչեւ որ սեւամորթ մը իր ինքնաշարժով հրեց իմս ու ես կարողացայ հասնիլ ժամադրութեանս:

Վերջին «14 Ժուիյէն» տօնուեցաւ նաեւ գտնուած գիւղաքաղաքիս քաղաքապետարանի հրապարակին վրայ ու երբ դիտեցի պարողներն ու հանդիսականները, ինծի թուեցաւ որ կը գտնուիմ հանրագիտարանի մը այն էջերուն, ուր կը ներկայացուի մարդ անհատը իր տեսակներով, գոյներով, ցեղերով:

Բայց, բայց ի՞նչ կապ այս բոլոր անհեթեթ պատմութիւններուն միջեւ, հարց կուտամ ինքզինքիս ու երկար մտածելու պէտք չեմ ունենար:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

W. S. MONROE
Turkey and the Turks *

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

«Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ ուրիշ առթիւ արդէն անդրադարձած եւ ջատագոված ենք թէ մենք նախապատուութիւն կուտանք կարեւոր գիտական ուսումնասիրութիւններու, ճամբորդութեան նոթերու եւ կամ յուշերու վերահրատարակութեան քան թէ պարզապէս առեւտրական նպատակներով լոյս տեսած նոր եւ անարժէք գրքերու։ Այս կարգի բացառիկ գրքերու շարքին կը պատկանի նաեւ Մոնրոյի «Թուրքիա եւ Թուրքերը» խորագիրը կրող այս հատորը (340 էջ) որ առաջին անգամ 1908-ին, Օսմանեան կայսրութեան Բ. Սահմանադրութեան հռչակումի նախօրեակին լոյս տեսած էր։

×

Հեղինակը՝ Մոնրօ, ներկայ դարուս սկիզբը, յետ 14-ամիս տեւող ուսումնասիրական եւ քննական պտոյտի մը զոր կատարած էր Թուրքիոյ թէ եւրոպական եւ թէ մանաւանդ ասիական նահանգներուն մէջ, հրատարակած էր վերոյիշեալ գիրքը։ Այս հատորը ընթերցողին կը ներկայացնէ դարուս սկիզբին Օսմանեան կայսրութեան ոչ թէ միայն Թուրք ժողովուրդին իսկական պատկերը, ինչպէս խորագիրը մեզի ենթադրել կուտայ, այլեւ բոլոր ժողովուրդները իրենց գտնուած ընկերային կացութեամբ ու մշակութային դերով, որոնց կարգին անշուշտ նաեւ Հայերը։ Հեղինակը օգտուած ըլլալով նաեւ իր ժամանակին հրատարակուած արժէքաւոր գրքերու պարունակած տեղեկութիւններէն, ջանացած է զանոնք ստուգել եւ բաղդատել իր քաղած տպաւորութիւններուն եւ տեղեկութիւններուն հետ, ինչ որ երբեմն ալ զայն հետաքրքրական բացատրութիւններու կամ եզրակացութիւններու կ՚առաջնորդէ։

Մոնրօ Թուրքիոյ սահմաններուն աշխարհագրական դիրքը հակիրճ կերպով ծանօթացնելէ յետոյ, համառօտ կերպով պատմականը կ՚ընէ Կեդրոնական Ասիայէն ԺԱ. դարուն Փոքր Ասիա արշաւող եւ հաստատուող Մոնկոլ - Թաթար ցեղերէ պաներազմիկ Սելճուքներուն, որոնք նախ տեղւոյն բնակիչները՝ (Հայեր, Յոյներ, Քիւրտեր), եւ յետագային ալ Եւրոպայի մէջ Պուլկարները, Սերպերը, Ռումէնները իրենց տիրապետութեան տակ առին։ Ան իրաւամբ կը հաստատէ նաեւ թէ, Թուրքերը այդ ժողովուրդներուն հետ այնքան խառնուեցան եւ ձուլուեցան որ ԺԹ. դարու Թուրքը ֆիզիքապէս գրեթէ ոչ մէկ նմանութիւն կը ներկայացնէր Ասիայի իր ցեղակիցներուն հետ, թէեւ իր ազգային նկարագիրը անփոփոխ մնացած էր, ինչպէս մինչեւ օրերս։

Անդրադառնալով թէ նորեկները (Սելճուք Թուրքերը) երկրին տնտեսութինը ոչ - իսլամներուն կամաւորապէս թողելէ յետոյ, իրենց գլխաւոր մտահոգութինը եղած էր միայն նորանոր զինուորական յաղթանակներ ապահովել, հեղինակը կը հասնի Սուլթան Ապտիւլ - Ազիզի գահակալութեան շրջանին (1861)։ Ապտիւլ - Ազիզի գահակալութեան տարիներուն կ՚եզրակացնէ հեղինակը, «Թուրքիա պարտքերու տակ խեղդուեցաւ ու 100 միլիոն տոլարի պարտքին հետեւանքը այն եղաւ որ ի վերջոյ Սուլթան Ապտիւլ - Ազիզ գահընկէց եղաւ» (էջ՝ 40)։

Մոնրոյի գրքին գլխաւոր առանցքն է համիտեան բռնակալութեան շրջանը, 1876-էն 1908, ուր հայկական հարցը միջազգային դիւանագիտութեան մէջ ինքնուրոյն դեր մը ունեցաւ։ Հեղինակը առանց այլեւայլի կ՚ընդունի թէ Սան - Սթէֆանոյի դաշնագիրը (1878 Մարտ 3) եթէ գործադրուած ըլլար, Հայերը ռուսական ապահովութեան շնորհիւ ամէն վտանգէ զերծ պիտի մնային (տե՛ս էջ՝ 45)։ Քննադատելէ յետոյ Պերլինի վեհաժողովէն յաղթական վերադարձող Լորտ Պիքընսֆիլտ (Տիզրայէլի) երբ կը յայտարարէր թէ «Պատուաբեր Խաղաղութիւն» մը կ՚աւետէր, պարզապէս կը սխալէր, Մոնրօ Անգլիան գլխաւոր պատասխանատու կը նկատէ 1894 - 1896-ի ջարդերուն որոնց պատճառաւ ... «առնուազն 100.000 անմեղ Հայեր կոտորուեցան ու քառասունէ աւելի հայկական քաղաքներ եւ գիւղաքաղաքներ աւերակ եղան» (տե՛ս էջ՝ 318)։

Ինչպէս վերեւ ըսինք, հեղինակը որ հայկական կոտորածի տարիներուն ապրած է, կը թուի թէ մանաւանդ մամուլէն ալ լաւ հետեւած է հայկական հարցի դանազան փուլերու զարգացումին։ Ան խիստ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Ապտիւլ Համիտի եւրոպական տէրութիւններու դիւանագէտներուն եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն մօտ ունեցած դերին մասին։ Կը թուի թէ բատ հեղինակին տուած փաստերուն, հայկական ջարդերու արձագանգները լռեցնելու համար Ապտիւլ Համիտի կատարած ճիգերը իրեն արժած են աւելի քան 1.000.000 ոսկի տոլար եւ 640 շքանշան, որոնք առատաձեռնօրէն արեւմտեան դիւանագէտներուն եւ մամլոյ ներկայացուցիչներուն բաշխուած են։

Այս առթիւ կ՚ուզենք յիշել թէ հայկական կոտորածի հրատապ տարիներուն երբ Ֆրանսայի մէջ, կառավարութինը հակառակ իր շահադիտական հաշիւներուն, կը սկսէր Ապտիւլ Համիտի հանդէպ ոչ բարեկամական ուղղութեան մը հակիլ, Կարմիր Սուլթանը իր դէմ հետզհետէ աճող թշնամական հոսանքը մեղմացնելու նպատակաւ, անմիջապէս Լուվրի թանգարանին նուէր կը ղրկէր հնդարեան արժէքաւոր թաղար մը, որ մեծ հաճոյքով կ՚ընդունուէր։ Ապտիւլ Համիտի նախընտրած գլխաւոր զէնքը միշտ կաշառքը եղած է։

Ըստ Մոնրոյի, հակառակ որ Օսմանցի Թուրքերը վեց դարեր Ասիայի, Եւրոպայի եւ Ափրիկէի մէջ բազմաթիւ երկիրներու կը տիրապետեն, շատ քիչ ջանք թափած են տեղացի ժողովուրդը ձուլելու համար. եւ իրօք այս տեսակէտը ճիշդ է, բայց մասամբ միայն։ Ասոր անշուշտ ընկերային եւ մանաւանդ կրօնական պատճառները պէտք չէ անտեսել։ Պէտք չէ մոռնալ որ քիչ չեն ոչ - իսլամ հպատակներու թիւը որոնք հարստահարութիւններէ, բռնութիւններէ զերծ մընալու համար կամաւոր կամ բռնի իսլամացած են։ Իսկ անգամ մը մահմետական կրօնքը ընդունող ոչ - իսլամ մը այլեւս չէր կրնար իր նախորդ կրօնքին ծոցը վերադառնալ։ Շէրիաթը մահապատիժի արժանի կը նկատէր ենթական ու օրինակները չեն պակսիր պատմութեան մէջ նոյնիսկ ԺԹ. դարուն։

Հեղինակը կը յայտարարէ թէ դարուս սկիզբները բոլոր Օսմանեան նահանգներուն մէջ, բացի Փոքր Ասիոյ երեք կամ չորս նահանգներէն, Թուրքերը ամէնուրեք փոքրամասնութիւն կը ներկայացնեն։ Զոր օրինակ՝ կ՚ըսէ ան «Հայկական նահանգներուն մէջ ժողովուրդին մէկ երրորդը Թուրքերէ, մէկ երրորդը Հայերէ եւ մէկ երրորդն ալ Քիւրտերէ կը բաղկանայ» (տե՛ս էջ՝ 61)։

Այսօր երբ Թուրք կամ Թրքասէր օտար պատմաբաններ կը ջանան ի հեճուկս ճշմարտութեան վարդապետել եւ արդար վարչութիւն մը ըլլալով ներկայացնել սուլթանական վարչութիւնը, կ՚արժէ իրենց յիշեցնել Մոնրոյի տպաւորութիւնները ուր ան հետեւեալ կերպով կ՚արտայայտուի անոնց ոչ - իսլամներու հետ ունեցած յարաբերութեան մասին։

«...Մարգարէն կը սորվեցնէ իր հետեւորդներուն, որ կ՚ըսէ ան, անոնք աշխարհը գրաւելու եւ տիրելու համար ծնած են։ Երբ ան (Թուրքը) քրիստոնեայ մը կը կեղեքէ, կը խորհի թէ պարզապէս Աստուծոյ կողմէ իրեն վստահուած բարոյական պարտականութիւնն է որ կը կատարէ» (տե՛ս էջ՝ 63)։

Մոնրօ թէեւ ջերմօրէն եւ գրաւատալից կերպով կ՚արտայայտուի հայ ժողովուրդի աշխատասիրութեան, պատուախնդրութեան եւ մշակոյթի մէջ ցոյց տուած յառաջդիմութիւններուն մասին, բայց իրեն ժամանակակից կարգ մը հեղինակներու նման, զանոնք կը կոչէ արծաթասէր, պատեհապաշտ եւ վախկոտ, որոնք նոյնիսկ Պանք Օթօմանի գէպքին ժամանակ իրենց կեանքը պաշտպանելու համար ոեւէ ճիգ չըրին, ու Պոլսոյ մէջ հազարներով ջարդուեցան։

×

Խիստ հետաքրքրական հատոր մը, ուր հեղինակը դեռ բազմաթիւ տեղեկութիններ կը հաղորդէ թէ՛ Հայոց, թէ Օսմանեան կայսրութեան միւս ժողովուրդներուն մասին, հիմնուած առարկայական իր ականատեսի վկայութիւններուն։ Հայ-Թուրք յարաբերութիւններէն զատ, Հայ - Քիւրտ յարաբերութիւններու մասին եւս ան ունի հետաքրքրական տուեալներ։ Այսօր երբ Եղեռնէն 70 տարիներ յետոյ հայկական հարցը կրկին այժմէականացած է եւ Թուրք հեղինակներ ջանք չեն խնայեր պատմական եղելութիւններն ու թուանշանները շրջելու կամ խեղաթիւրելու, տարակոյս չկայ թէ այս գրքին վերհրատարակութինը մեծ նպաստ մըն է հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութիւնով հետաքրքրուող մասնագէտներուն եւ անգլերէն լեզուի հմուտ ընթերցասէր հասարակութեան։

Գիտական կերպով պատրաստուած անձնանուններու եւ տեղանուններու ցուցակ մը կ՚ամբողջացնէ հատորը, որուն 1908-ի տպագրութինը շատոնց սպառած ըլլալով այս Բ. տպագրութինը մեծ պակաս մը կը լրացնէ։ Յանձնարարելի է նամանաւանդ մեր պատմագիտական գրադարաններուն կամ կեդրոններուն համար որպէս հայ դատին նպաստող փաստաթուղթերու աղբիւր մը, օտար հեղինակէ մը։

* London, *Darf Publishers Ltd* 2e éd., 1985, £28 (310 francs).

ԷԼԻԱ ԳԱԶԱՆ՝ ԻՐ ՄԱՍԻՆ

Շարժարուեստի պատմութիւնը կարելի չէ գրել առանց նշելու անունն ու գործը, ծանօթ բեմադիր Էլիա Գազանի։ Ան վերջերս աւարտած է ինքնակենսագրական հատոր մը։ Այս առիթով «Նուվէլ Լիթէրէր» թերթը տեսակցութիւն մը ունեցած է յոյն արուեստագէտին հետ։

×

Հ. - Կրնա՞նք ըսել թէ այս հատորը գուգահեռ մըն է ձեր անձնական կեանքին ու գործի ասպարէզին միջեւ։

Պ. - *Այո, հոն կը խօսիմ կեանքիս ու գործիս մասին, երկուքը սերտօրէն առընչած իրարու։ Ինքնակենսագրական է ան եւ ոչ յուշերու հատոր մը։ Ինչ կը վերաբերի գործիս, հոն տարր վերլուծումը չեմ ըներ, այլ պարզապէս կը յիշեմ։*

Հ. - Անցեալը եւ ներկայի կապը որոշ տեղ կը գրաւէ ձեր ժապաւէններուն մէջ. կրնա՞նք ըսել որ այս գիրքը տեսակ մը տրամաբանական եզրայանգում է։

Պ. - *Այո. անցեալը միշտ կ՚ընկերանայ ինծի ու կ՚ուղղէ ընտրութիւններս։ Այդպէս է կարծեմ ամէնուն համար։ Երբ կը շրջիմ Նիւ - Եորքի մէջ, ամէն փողոց, ամէն շէնք ինծի բան մը կամ մէկը կը յիշեցնէ։ Կեանքիս ամէն շրջանին, ամէն պատահարի մասին նոթեր առած եմ. երբ այսօր աչքէ կ՚անցընեմ զանոնք, կը նկատեմ թէ երեսուն տարի ետք նոյն անդրադարձները կ՚ունենամ։*

Հ. - Ձէ՞ք կարծեր, որ հոս է հիմնական տարբերութիւնը գրողի ու բեմադիրի գործունէութեան. առաջինը շատ մօտն է իր տիպարներուն, նոյնիսկ երբեմն անոնց մէջն է. իսկ երկրորդը՝ կը գտնուի պատմութենէն դուրս։

Պ. - *Շատ հետաքրքրական է այս կէտը, ու կարեւոր համեմատութեամբ՝ ճիշդ։*

կան բեմադրիչներ, որոնք իրենց ժապաւէնները կը պատրաստեն անձնական ա[...]տանկիւնէ մը միայն։ Այս է պարագան «Ամերիկա, Ամերիկա» ժապաւէնիս. ան կը սկսէր հետեւեալ խօսքերով. «Էլիա Գազան կը կոչուիմ, ծնած եմ...»։ Առաջին քայլէն իսկ դիտողը կ՚առնեմ հետս իմ ընտանիքիս մասին ժապաւէն մըն էր այդ, այնպէս որ անմիջապէս ըսի. - «Ահա թէ ինչ կը յիշեմ...»։

Հ. - Ինծի կը թուի, թէ ձեր գիրքերը հետզհետէ աւելի զուսպ կը դառնան. արդեօք իրականութեան մը կը համապատասխանէ՞ այս տպաւորութիւնը։

Պ. - *Ես եմ որ զուսպ եմ աւելի. որովհետեւ աւելի ծերացած եմ։ Սեռը հետզհետէ աւելի նուազ տեղ կը գրաւէ կեանքիս մէջ։ Կը սիրեմ տունս մնալ, կնոջս հետ ընթրել հանդարտօրէն։ Գիտէք 76 տարեկան եմ...։ Ձիս աւելի հանդարտ չէ՞ք տեսներ։*

Հ. - Ձեմ կարծեր որ ձեզի յարմարող բառը այդ ըլլայ. սակայն կ՚ուզէի յառ[...] կապէս խօսիլ գրելու ձեր զուսպ թէք[...]նիքին մասին...։

Պ. - *Ճիշդ է, որ այսօր նուազ ածական ու մակբայ կը գործածեմ։ Աւելի բան կը սպասեմ ընթերցողէն. կը փորձեմ արթնցնել իր երեւակայութինը։*

Հ. - Արդեօք ձեր գրելու կերպը ազդուած չէ՞ շարժանկարի փորձառութենէն։

Պ. - *Բեմադիրի փորձառութինս անշուշտ մեծ ազդեցութիւն ունի գրելու կերպիս վրայ. անկէ զատ ինծի կը թուի թէ ամբողջովին պատկերներէ կազմուած աշխարհի մը մէջ հետզհետէ աւելի քիչ պէտքը ունինք նկարագրութեան։ 19-րդ դարու գրողներ՝ Ֆլոպէր, Տիքընս էջերով կը նկարագրէին հերոսներու գտնուած միջավայրը։ Այսօր անհամբեր ենք։ Մեր մշակոյթը աւելի ու աւելի կը յենու տեսողական դաստիարակութեան։*

Հ. - Որովհետեւ գիրքը ի յառաջագոյնէ աւելի բացատրական է քան ժապաւէնը, կարծեմ աւելի կը մօտենաք շարժարուեստի թէքնիքին։

Պ. - *Կարծեմ ճիշդ է. սակայն չեմ ուզեր ընդհանրացնել։ Այս գիրքը, օրինակի համար, որ շատ երկար է ու շատ մօտիկ հարազատ կեանքիս, հոն աւելի տեղ տըւած եմ երկխօսութիւններու եւ գործողութեան նկարագրութիւններու։*

Հ. - Կը խորհի՞ք որ գրական աշխատութինը առիթը կուտայ աւելի հեռուն երթալու, քան բեմանիւթը եւ բեմադրութինը։

Պ. - *Կը ցաւիմ բայց պէտք է գրական պատասխանեմ. եթէ շատ լաւ բեմադիր մը ըլլայի, պէտք էր ոչ ըսէի։ Ցաւոք շատ կը սիրեմ գրել։ Ըսիք թէ շարժարուեստի թէքնիքը ազդած է գրելու ձեւիս։ Փոխադարձն ալ ճիշդ է անշուշտ։ Մէկը ըսած էր օր մը, թէ ժապաւէններս կը բեմադրէի թատրոնի բեմադիրի մը նման, եւ թատրոնն ալ շարժանկարի նման։ Ո[...]րոշ է, որ կ՚ուզէի իրապէս լաւագոյն գրող մը ըլլալ. եթէ 40 տարի եւս ապրիմ, թերեւս յաջողիմ...։*

Հ. - Արդեօք հաւանական կապ մը կա՞յ ներկայիս ձեր գրած վէպին ու անկէ ծընելիք ժապաւէնի մը միջեւ։

Պ. - *Երբեք, կը կարծեմ որ գիրք մը ժապաւէնի վերածել, քիչ մը շատ ճնշել է անոր վրայ, որպէսզի ամէն գնով մանէ իրեն համար պզտիկ տուփի մը մէջ։*

Հ. - Գրելով աւելի հեռուն կարենալ երթալու իրողութեան պատճառա՞ւ է, որ պէտք զգացիք «Այցելուները» նկարահանելէ ետք գրելու նաեւ «Ոճրագործները», որոնք շատ մօտ նիւթեր ունին։

Պ. - *Ձեմ կարծեր. պարզապէս, որովհետեւ շատ նիւթ չունէի։ Նոյնիսկ կը կարծեմ որ մէկը իր կեանքին մէջ իրական, մեծ մէ՛կ նիւթ մը միայն կ՚ունենայ։ Մտածեցէ՛ք, ձեր սիրած արուեստագէտներուն մասին. միայն հազուագէպ հանճարներ են, որոնց մօտ բազմազանութիւն կը տեսնուի, ինչպէս՝ Փիքասօ։ Ես ալ միշտ նոյն նիւթը գործածած եմ. ամերիկայն մարդ կը փոխուի ու այդ փոփոխութինը կ՚ազդէ գործին։ Ես ալ շատ փոխ-*

...ուած եմ. կը կարծեմ թէ աւելի ազնիւ ...եմ այսօր: Այդպէս չէ՞ք խորհիր:

Հ. - Անշուշտ. սակայն ամէ՞ն մարդու ...հանդէպ. կը կարծէ՞ք որ ձեր գիրքերուն ...եւ ժապաւէններուն մէջ կարգ մը մի-...քաղաքներու մասին գծուած պատկերը ...«ազնիւ» է:

Պ. - Գիրքը ծագում առած էր դերասա-...նի անձնական փորձառութենէս. ինծի հա-...մար հետաքրքրական էր բեմադրիչին դի-...մաց դերասանի այս կեցուածքը:

Հ. - Չէ՞ք կարծեր որ «Վերջին Նապա-...ստակի մէջ շատ աւելի քննադատական կեց-...ուածք ունիք Հոլիվուտի հանդէպ, քան ...նոյնպէս Ֆիցճէ՞րըլտ:

Պ. - Այո, կարծեմ: Ֆիցճէրըլտ եւս շատ ...զառնացած էր Հոլիվուտէն, սակայն նաեւ ...մեծ հիացում ունէր: Ցեռոյ տարբեր էր ...ըմբռնումը. աշխարհներ կան 1946-ի եւ 1976-ի ...հոլիվուտներուն միջեւ:

Հ. - Հոլիվուտի փայլուն շրջանի բոլոր ...գրողները չունէի՞ն հիացումի ու ատելու-...թեան խառնուրդ այդ զգացումը:

Պ. - Բոլորը հմայուած էին ու մեծա-...մասնութիւնը դրամ դիզելէ ետք կը մեկ-...նէին, կարելի եղած չափով դէչ կարե-...նալ արտայայտուելու համար: Սակայն ...այսօր Հոլիվուտ բացարձակ ոչինչ ունի. ...յատկապէս հեռատեսիլէն ետք:

Հ. - Օր մը խօսելով առեւտրական ձեր ...յաջողութիւններուն մասին, ըսած էիք. - ...«Պէտք է մտահոգել, վախ ազդել Հոլի-...վուտի»: Ունի՞ք միշտ այդ կեցուածքը:

Պ. - Աւելի' դէշը: Այլեւս ոչինչ ունիմ ...Հոլիվուտի հետ. հոն զաւակ մը ունիմ ...միայն, տարին մէկ - երկու անգամ կ'եր-...թամ: Անկէ զատ, ո'չ մէկ հետաքրքրու-...թիւն ունիմ Հոլիվուտի հանդէպ: Եւ լաւ ...է այսպէս: Կը կարծեմ որ նոր ժապաւէն ...մը պիտի պատրաստեմ, բայց Եւրոպայի ...մէջ. ինքզինքս աւելի եւրոպացի կը զգամ, ...քան' ամերիկացի:

Հ. - Ի՞նչպէս կը բացատրէք այն կա-...րեւորութիւնը, որ ստացաւ գաղթակա-...նութեան հարցը ամերիկեան շարժա-...պատկերին մէջ, երբ «Ամերիկա, Ամերի-...կա»էն առաջ հազուադէպ օրինակներ մի-...այն ունէր:

Պ. - Շատ մը երիտասարդ բեմադրիչներ ...գաղթականներու ծնունդ են. իրենք իսկ բնիկ, թէ ...նոր նաւ մը բացեր էին:

Հ. - Կը կարծէ՞ք որ հեռատեսիլը կըր-...նայ ժխտական ազդեցութիւն մը ունենալ ...ժապաւէններու ըմբռնումին վրայ:

Պ. - Գլխաւոր ազդեցութիւնը կուգայ ...ծանուցումներէն: Բեմադրիչները կը մտա-...ծեն որ մարդիկ կրնան հետեւիլ մոնթաժի մը, որ իրապէս ոչ մէկ տրամաբանութեան կը յենու: Ես կը կարծեմ որ այս է մասամբ չարժանկարի ճգնաժամ - քատայնոզը:

Հ. - Ըսիք թէ կ'ուզէիք նոր ժապաւէն մը պատրաստել. կրնա՞ք այս մասին տեղեկութիւններ տալ:

Պ. - Այդ ժապաւէնը «Եղէականէն անդին» պիտի կոչուի. հերոսը Անատոլցին է. կը պատմուին իր արկածախնդրութիւնները Փոքր Ասիոյ մէջ:

Հ. - Կը խորհի՞ք թէ դիւրութեամբ կարելի կ'ըլլայ նիւթական միջոցներ ճարել:

Պ. - Անկարելի է դրամ գտնել. սակայն պիտի փորձեմ: Եթէ հաւատայի ուրիշներու ըսածին, ոչ մէկ բանի ձեռնարկած պիտի ըլլայի: «Այցելուներ»ուն պարագային եւս, ոչինչ ունէի, անկարելի էր: Սկսայ աշխատիլ երիտասարդներու հետ, որոնք դերասան չէին, ահագին նեղութիւն ունեցայ, ծեր էի, ցուրտ էր, կ'աշխատէինք ձիւնին մէջ. ու յաջողեցանք: Ամէն լաւ բան անկարելի է սկիզբէն: Չէ՞ք կարծեր...:

Հ. - Թերեւս ...

Պ. - Ահա Ֆրանսացիի պատասխան մը. Թերեւս...: Ահա թէ ինչու գրեթէ բնաւ չեմ ընդունիր տեսակցութիւնները. բան մը կը հաստատեմ, յետոյ յաջորդ անգամուն հակառակը կ'ըսեմ: Որովհետեւ չեմ հաւատար բացարձակին: Սակայն հոս, ճշմարտութիւնը ըսի:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Ֆրանսահայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամականը կը հաղորդէ որ նախագահ Սարգիս Ալթունեանի քաշուելէն ետք, առողջական պատճառներով եւ տարիքի բերմամբ, նոր վարչութիւն մը ընտրուած է հետեւեալ կազմով. -

Նախագահ. -
Անդրէ Նուպար Քիւթալեան,
Քարտուղար. - Եդուարդ Շէհրեան,
Գանձապահ. - Հայազատ Մըրբեան:

Նիւսի ընթացքին գնահատանք արտայայտուած է Սարգիս Ալթունեանի երկարամեայ գործունէութեան համար:

Ալքոլի ազդեցութիւնը ներքին օրկաններու վրայ

ՓՐՈՖ. ՎԻԼԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ալքոլամոլութեան դէմ պայքարը բժշկագիտութեան կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն է: Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան տուեալներուն համաձայն, մահուան բոլոր դէպքերուն մէկ երրորդին անմիջական պատճառը ալքոլն է (նկատի ունենալով ալքոլամոլութեան հետեւանքով սկսած սրտանօթային, ստամոքսաղիքային հիւանդութիւնները, ինչպէս նաեւ հարբածութեան պատճառաւ ստացուած վնասուածքներ ու անձնասպանութեան դէպքերը): Ասոնցմէ զատ, մեծ չափով ալքոլի գործածութենէն չնչառական կամ անօթաշարժիչ կեդրոններու կաթուածի եւ սրտանօթային սուր անբաւարարութեան հետեւանքով մարդ կրնայ յանկարծամահ ըլլալ:

Ինչպէս յայտնի է ալքոլը լաւ կը լուծուի ճարպանիւթերու (լիփիտ) մէջ, որոնք մեծ քանակութեամբ կը գտնուին ուղեղի եւ ողնուղեղի բջիջներու մէջ: Ասով կը բացատրուի այն փաստը, որ զայն օգտագործողներու մօտ առաջին հերթին կը վնասուին կեդրոնական եւ վէժէթաթիֆ ջղային դրութիւնները, տեղի կ'ունենան հոգեբանական փոփոխութիւններ, կը զարգանայ աթթենիկախտանըշանը, որ կը յայտնուի ընդհանուր թուլութեամբ, լարուածութեամբ, շուտ յոգնելով, բնաւորութեան անկայուն դառնալով, քունի խանգարումներով:

Ապացուցուած է, որ կանոնաւոր կերպով ալքոլ գործածողներու մօտ շատ կանուխ կը տեսնուին սրտամկանի հիւանդութիւններ: Ալքոլի գործածութեան մարմինը կը հակազդէ դէմքի մորթին կարմրութեամբ, զօրաւոր քրտինքով, աչքերու փայլով: Սրտի աշխատանքը կ'արագանայ, յաճախակի կը դառնան զարկերակի ճնշումի տատանումներ:

Մեծ քանակութեամբ ալքոլի գործածութիւնը երբեմն կը պատճառէ նաեւ թունաւորում եւ հնարաւոր է, որ ենթական մահանայ:

Սրտանօթային խանգարումները աւելի ցայտուն են ալքոլամոլներու մօտ. անոնց սրտի մկանը կը սկսի ճարպակալել, ինչ որ պատճառ կը դառնայ սրտի անբաւարարութեան:

Ալքոլէն շատ կը տուժէ նաեւ լեարդը. լեարդի հիւանդութիւններու գլխաւորն է ցեղնախտը: Ան կը յայտնուի ընդհանրապէս նիհարութեամբ, փորի ցաւերով, մորթի դեղնութեամբ, երբեմն ալ ջերմաստիճանի բարձրացումով: Այս պարագային լեարդը զգալի կերպով կը մեծնայ: Եւ երբ հիւանդը կը շարունակէ ալքոլի գործածութիւնը, կարճ ժամանակի մէջ (երբեմն 3 – 4 ամիսէն) լեարդի սիրոզ յառաջ կու գայ:

Ստամոքսի թաղանթին վրայ եւս դէշ ազդեցութիւն ունի ալքոլը. կը խանգարէ հոյլերու արտադրութիւնը. թաղանթը կը բորբոքի, ու ստամոքսին կրած վընասները կ'ազդեն նաեւ հաստ եւ բարակ աղիքներու առողջութեան:

Վերջապէս, ալքոլամոլներու դիմադրողականութիւնը թունաւոր նիւթերու եւ բորբոքումի հիւանդութիւններու հանդէպ, շատ կը տկարանայ. ամէն մէկ հիւանդութիւն կ'ընթանայ շատ աւելի ծանր, քան ալքոլ չգործածողներու մօտ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 21-ին տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հանդէսը, Պուա - Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Ամէն Չորեքշաբթի 33 երախայ կը յաճախեն այս դպրոցը, ուր կը դասաւանդեն Օր. Մայտա Մարգարեան եւ Տիկին Արփինէ Գազանճեան: Անոնց ու վարժարանին կրթական մարմնին շնորհիւ այս տարի ուրախութիւնը ունեցանք վայելելու մեր մանուկները, որոնք երգեցին, արտասանեցին: Ներկաները - ծնողք ու բարեկամ - երկարատեւ ծափերով քաջալերեցին զիրենք: Անոնք շնորհաւորեցին նաեւ երկու ուսուցչուհիները, Օր. Մայտան, որ 18 տարիներէ ի վեր ոչ միայն հայերէն գրել - կարդալ, այլ նաեւ արտասանութիւն ալ կը սորվեցնէ տղոց, եւ Տիկին Արփինէ Գազանճեանը որ ջանք չի խնայեր դպրոցին համար:

Հայկական պարերու սեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ, որուն մասնակցեցան նաեւ բոլոր ներկաները, փակուեցաւ հանդէսը:

Մեր շնորհակալութիւնը բոլոր նուիրատուներուն ու կրթական գործին օժանդակողներուն:

ԽԱԶՈՒՀԻ

- Մօտիկ ըրէ: Ինծի հանդէպ պարտականութիւնդ լաւելի կատարած պիտի ըլլաս: Եւ միայն ինծի հանդէպ չէ, նաեւ լուսահոգի մօրդ հանդէպ: Որովհետեւ դուն հօս, այս դժբախտութեանս մէջ, կը ջանաս զգալի չդարձնել իր բացակայութիւնը: Ես աչքերուդ մէջ կը նայիմ եւ կը շարունակեմ ապրիլ ձեզի հետ, մեր տանը մէջ, քեզի, Ռուբէկին, Յակոբին հետ: Բայց ... Բայց անցեալները օր մը, կը յիշե՞ս, Մարկոսը հոս էր տակաւին, եւ դուն հետը կը խօսէիր, ես Յակոբը հարցուցի: Այդ օրը վարանում մը ունեցար: Լաւ է, ըսիր, բայց ես կասկածեցայ: Չհաւատացի: Կրկին հարցուցի, դուն վճռաբար կրկնեցիր որ տան մէջ ամէն ինչ կարգին էր: Ես ուրիշ օր մըն ալ նոյն վարանումը տեսայ աչքերուդ մէջ: Երկու անգամ կրնա՞մ սխալած ըլլալ:

Ուշադրութեամբ կը նայիմ Սաթենիկին աչքերուն եւ կը տեսնեմ որ հոնկէ ամպ մը կ'անցնի արագ: Բայց կ'անցնի: Սաթենիկ կը ժպտի:

- Այսքա՞ն է, հայրիկ:

- Ոչ, կը շարունակեմ, այսքան չէ: Ուրիշ խնդիր մըն ալ կայ: Սա Սուրէնենց այցելութեան երթալու խնդիրը: Այդ այցելութիւնը ո՞ւրկէ ելաւ: Յակոբ իր եղբօրը հետ չէր տեսնուեր, չէր սիրեր Սօնան: Անոնց տունը ոտք չէր կոխեր ...

- Բայց ի՞նչ կայ որ ատոր մէջ, կը պատասխանէ Սաթենիկ: Չէ՞ որ հաշտուեցան:

- Հաշտուեցա՞ն:

- Հարկաւ, չէի՞ ըսած!

- Ոչ:

- Հաշտուեցան, հիմա շատ սիրով են: Յակոբ կ'ընդունի որ անիրաւութիւն ըրեր է Սօնային հանդէպ: Սօնա շատ լաւ աղջիկ է, շատ լաւ կը հասնանք զիրար:

- Չէիր ... չէիր ըսած, կը կակազեմ զարմանքով: Լուր չունէի ... բայց ի՞նչպէս պատահեցաւ, ի՞նչպէս հաշտուեցան...

- Չէ՞ որ միասին գործ պիտի ընեն, Յակոբ եւ Սուրէն:

- Ի՞նչպէս միասին գործ պիտի ընեն:

- Ոսկերչութիւն: Չէի՞ ըսած:

Զարմանքով կը նայիմ աղջկանս, մէկ հատիկ աղջկանս աչքերուն մէջ: Այս տասօտ ի՞նչեր կ'ըսէ ան, Աստուած իմ, եւ ինչ անտարբեր շեշտով մը, մտացիր ու անպատասխանատու մէկու մը նման, որ նորութիւններ կը յայտնէ եւ վերջն ալ ուսերը կը թօթուէ «չէի՞ ըսած» ըսելով: Ի՞նչպէս կրնայ մոռնալ այս նորութիւնները պատմել ինծի, մանաւանդ ի՞նչպէս կրնայ մոռնալ որ մոցած է պատմել:

- Յակոբ Սուրէնին հետ ոսկերչութի՞ւն պիտի ընէ, կը հարցնեմ զարմանքով:

- Այո: Սուրէն շատ լաւ ոսկերիչ է, եւ գործն ալ լաւ է:

- Գիտեմ, գիտեմ, բայց ... Յակոբ իր գործը ունի, իր խանութը ունի:

Սաթենիկ պահ մը կը մտածէ, յետոյ կը պատասխանէ առանց ինծի նայելու:

- Յակոբ իր խանութը ծախու հանած է, հայրիկ, որովհետեւ գոհ չէ խանութէն, լաւ չի շահիր: Հինէն ի վեր գոհ չէր արդէն: Միշտ նեղութիւն ունի: Գանձումները կը կաղան, հոսկէ հոնկէ դրամ մը կորսնցնէ: Օր մը փողոցը Սուրէնին հանդիպեր է եւ խօսեր է այս մասին: Սուրէնն ալ վրան խնդացեր է: ... «Ինչո՞ւ այդ խենդ գործով ժամավաճառ կ'ըլլաս, եկուր միասին աշխատինք» ըսեր է: Յակոբ նախ ականջ չառաւ, բայց վերջը ինք ալ համոզուեցաւ: Վերջապէս համաձայնեցան: Յակոբ խանութը պիտի ծախէ, Սուրէնին հետ ընկեր պիտի ըլլայ: Հիմա երկու գնորդներ կան, երկուքին հետ ալ սակարկութեան մէջ է...: Երկուքէն մէկուն պիտի ծախէ յարմարագոյն գնով: Մեզի համար շատ լաւ պիտի ըլլայ: Տեսա՞ր որ մտահոգուելիք բան չկայ, պարապ տեղ սիրտ կը հատցընես...:

Այսպէս ըսելով Սաթենիկ ոտքի կ'ելլէ, անկողնիս շրջանը ընելով միւս կողմ կ'անցնի եւ կռնակս բրնձափոշիով սրբել կը պատրաստուի: Բարձը անդին կը քաշէ, գիշերանոցիս բանճոնը վեր կ'ընէ: Կը թողում առանց ձայն հանելու: Ապշած եմ, ըսելիք խօսք չեմ գտներ: Մտածումներս տակնուվրայ եղած են, ամբողջ արիւնս խուժած է ուղեղիս, գլուխս կը կոտտայ: Եւ Սաթենիկ չի նշմարեր այս վիճակս: Կարծես թէ ոչինչ պատահեցաւ: Կարծես թէ շատ անկարեւոր ու բընական խօսակցութիւն մը ունեցանք քիչ առաջ: Հանդարտօրէն կը պատրաստուի առօրեայ արդուզարդիս, նման մէկու մը, որ քիչ առաջ թիւրիմացութիւն մը հարթեց եւ սրտի հանգստութիւն պատճառելէ վերջ հարցը փակեց: Ահ, տան մէջ ամէն բան կարգին է եղեր: Յակոբը հիւանդ չէ, Յակոբը Սաթենիկին սիրտը կոտրած չէ, Յակոբը գլխուն վրայ փորձանք չունի, Յակոբը տուրքի խնդիր չունի: Տեսա՞ր, աղջիկս ինչ ըսաւ ինծի. պարապ տեղ սիրտ հատցուցեր եմ: Մինչդեռ ամէն ինչ, ամէն ինչ կարգին է: Սուրէնը, Յակոբին եղբայրը սքանչելի տղայ է, Սօնան ալ լաւ կին է...: Չէի՞ ըսած, չէի՞ ըսած...:

Սաթենիկ բամպակը կը թաթխէ բրնձափոշիին մէջ եւ կը սկսի կռնակս քսել: Գլուխս աջ ձախ կը շարժեմ.

- Չեմ ուզեր, կ'ըսեմ: Այսօր չեմ ուզեր, յոգնած եմ, քնանամ պիտի:

- Ի՞նչ ըսիր, հայրիկ:

- Յոգնած եմ, քնանամ պիտի:

Սաթենիկ չի պնդեր:

- Շատ լաւ, հայրիկ, կը պատասխանէ ու իսկոյն բաճկոնս վար կը քաշէ, բարձը կը շտկէ: Կ'օգնէ որ քիչ մը վար սահիմ ու պառկիմ:

- Շնորհակալ եմ, կ'ըսեմ:

Աչքերս կը փակեմ:

(Շար. 69)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Հռիփսիմէ Տօրումեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Քէչէճեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, նամակով, մամուլով վշտակցեցան իրենց ծանր սուգին, իրենց վաղամեռիկ աղջկան եւ քրոջ՝

ԺԱՔԼԻՆ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՄԸ

Հայ երիտասարդ մը, վարձու, փոքր յարկաբաժին մը կը փնտռէ (մէկ սենեակ, բաղնիք, խոհանոց) Փարիզի մէջ, առաւելագոյն ամսավճար՝ 2000 Ֆ.:

Դիմել. - Ժամկոչեան

18, ave. Valvein — 93100 MONTREUIL
Tél. : 48. 57. 61. 05

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Միսաք Աւտոյեանի, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Րիչար եւ Արաքսի Էպլինեանի (Ամերիկա), իրենց սիրելի հարսին, ազգականին՝ Աղաւնի Աւտոյեանի (Քերպօեան) մահուան (Տիթրոյթ) առթիւ:

Այս տխուր առիթով Աւտոյեան ընտանիքը փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 300 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեանէ լիբանահայ տղոց ճամբու ծախքի ֆոնտին Հռիփսիմէ Գնեազեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

ԿՈՉ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդավառութեամբ 13 լիբանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէլֆոնթէնի մեր կայանը:

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները:

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը:

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ահաբեկումներն ու սպանութիւնները:

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս տղոց օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք: Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս:

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Մարսէյլի չէք - փոսթային Յուլիս 10-ին 600 Ֆրանքի բաժնեգին մը ղրկուած է «Յառաջ»ի հաշւոյն, Բանքի (Ալփ - Մաոիթիմ) Քէս - տ'էփարնի հաշիւէն: Կը խնդրուի ղրկողէն իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ին:

Վերամուտ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կառկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՃՇԴՈՒՄ

Այրի Տիկին Սուլեանի մահազդին («Յառաջ», Յուլիս 17) սկիզբը՝ Այրի Տիկին Սիրարփի Բերդիկեան (Վալանս) պէտք է ըլլայ. - Այրի Տիկին Սիրարփի Բերդիկեան եւ զաւակները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ սոյն նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկի Ամենօրեայ Դպրոցի շինութեան համար.

Միհրան Քէհէյեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժ. Մանասեան 2500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յ. Թիւթիւնճեան 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կիւրիւնեան 1000 Ֆ., Ֆիլտիփիլ ընկերութիւն, Տէր եւ Տիկին Ա. Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղըրճեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Պալեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Պարդուեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր - Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Շէիրեան, Օր. Վ. Աչճեան. Տիկին Շամօեան 500-ական Ֆ., Միլօ ընկերութիւն, Հ. Մ. Տ. (Իսի) 400-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժ. Պատօլեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գարապուշ, «Ախթամար» պարախումբ, Տէր եւ Տիկին Մ. Հարպօ, Օր. Տ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Հելվաճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Տէյիրմէնճեան 300-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պ. Սայըմ, Տէր եւ Տիկին Մ. Միսաքեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գասպարեան, Հելվաճեան ընտանիք 250-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վ. Գրլնճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մուշմուլեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Հազվարդեան, Տէր եւ Տիկին Դ. Դրամկոչեան, Տիկին Վ. Մանիսեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Պարզուտեան, Տիկին Պ. Պուչիճեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Շարլ 200-ական Ֆ., Հայաղատ, Տէր եւ Տիկին Յ. Ղազարեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սրապեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Պասմաճեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շ. Պալեան 70 Ֆ.:

Ընդհանուր գումար՝ 17.870 Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Ֆրանսա, 1986, Շաբաթ, Նոյեմբեր 22, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ժողովի վայր. -
Hôtel Intercontinental
3, rue Castiglione, 75001 Paris, France

Ներկայս 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ Հոկտեմբեր 22, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, NJ 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:

2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1985 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:

3.- Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:

4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:

5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

6.- Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Պ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Ատենադպիր
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Ատենապետ

1986, Մայիս 8
Սետլ Պրուք, Ն. Ճ.

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

- Հ. Բ. Ը. Մ. -
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան՝ փակ պիտի մնայ Ուրբաթ, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 1:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

voyages en arménie

vols directs
Paris - Erévan - Paris

DEPARTS :
03 et 18 SEPTEMBRE — 02 et 16 OCTOBRE

Lic. A. 1037

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS
10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆերմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ 'ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւկին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
23

MERCREDI
23 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.274 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.274

«ՎԱՆ» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԶԳԷՆ ՍԻՍԼԵԱՆԻ, ՅԱԿՈԲ ՋՈՒԼՖԱՅԵԱՆԻ ԵՒ ԳԷՈՐԳ ԿԻՒԶԷԼԵԱՆԻ «ԱԶԱՏ» ԱՐՁԱԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝ ԸՆԴՈՒՆՈՂ ԵՐԿԻՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.- ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ՝ ՍՈՒՐԻԱ

Ինչպէս գրած էինք Յուլիս 16-ի մեր թիւով, հրատարակելով նաեւ Յակոբ Ջուլֆայեանի «Յառաջ»ի խմբագրութեան ուղղած նամակը, Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանը գրաւող չորս երիտասարդներէն՝ երեքը (Արամ Պասմաճեան անձնապէս եղած էր իր խուցին մէջ, 1985 Ապրիլին) «ազատ» պիտի արձակուէին, Երկուշաբթի, Յուլիս 21-ին: Եթէ չակերտեցինք ազատ բառը, պատճառն այն է, որ նման պարագաներու մէջ, չի նշանակեր թէ երեք երիտասարդները ազատ քաղաքացիներ կը դառնան մէկ օրէն միւսը: Իրենց պարագային, Ֆրանսայէն արտաքսուած են եւ Արտաքին Նախարարութիւնը երկիր կը փնտռէ զիրենք ընդունող, այդ երկիրը պէտք է նաեւ ենթականերու հաւանութիւնը ունենայ: Մինչ այդ, «վարչական պահպանումի» տակ են: Երեքշաբթի, Յուլիս 22-ին կը ներկայանային Երիի (Լիոնի) նահանգի դատաւորի առջեւ, որ կրնայ երկարաձգել մինչեւ վեց օր իրենց վարչական արգելափակումը թոյլ տալու համար որ ընդունող երկիրը գտնուի: Լիբանան մերժած է, այս հաւանական է որ Սուրիա զիրենք ընդունի:

Երկուշաբթի ցերեկ, ազատ արձակուելէ ետք Ֆլէօրի - Մերոժիսի բանտէն, առաջնորդուած են տեղւոյն գիւղաքաղաքին ոստիկանութեան կեդրոնավայրը, ուրկէ երեքանչիւրը իրաւունք ունի հեռաձայնելու նախապէս ճշդած մէկուն կամ ընտանիքի անդամ մը կամ փաստաբանը:

Յիշենք, անգամ մը եւս, որ Հայ Գաղտնի Բանակի չորս տղաքներ (վերոյիշեալները եւ Արամ Պասմաճեան) 1981, Սեպտեմբեր 24-ին կը գրաւէին Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանը, այն ատեն՝ պուլվար Հօսման: Երկար բանակցութիւններէ ետք, որոնք կը տեւէին մինչեւ յաջորդ առաւօտեան ժամը 2-3, կը յանձնուէին: Մէկ մեռեալ կար (պահակը) եւ երեք վիրաւոր: Փարիզի ոճրային ատեանը եօթնական տարի բանտարկութեան կը դատապարտէր զիրենք 1984 Յունուար 31-ին: Եթէ նկատի առնուի տարեկան, գրեթէ ինքնաբերաբար զեղչուող երեք ամիսները կը տեսնուի որ տղաքը կ՚արձակուին իրենց ժամանակաշրջանը կատարած:

Թէեւ աւելի քան հաւանական է որ Սուրիոյ հետ համաձայնութիւն գոյանայ, բայց եւ այնպէս աւելցնենք որ այն պարագային երբ որեւէ երկիր չի գտնըւիր, կամ իրենք չեն ընդունիր առաջարկուած երկիրը, երեք երիտասարդներուն հսկողութեան տակ պարտադրեալ բնակութիւն մը կը նշանակուի, Ֆրանսական հողամասին վրայ:

X Երեքշաբթի առտու, փարիզեան օրաթերթերը բաւական տեղ կուտային այս արձակման, ծուռն ու շիտակը իրար խառնելով:

ՖՐԱՆՔԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՍԵՐՏԱՑՈՒՄ

ԹՐՔԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷ՛Ք, ՍՈՒԼԹԱՆ ՍԻՒԼԷՅՄԱՆԸ ՓԱՌԱԲԱՆԵՑԷ՛Ք...

Յուլիս 15-ին գումարուած է ֆրանքեւթրքական մշակութային խառն յանձնախումբը Փարիզի մէջ: Այս յանձնախումբին նիստերը ընդհատուած էին 1982-ին, երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւններուն ձգտումով: Այս նըպատակով Փարիզ եկած էր ութ հոգինոց թրքական յանձնախումբ մը: Այս մասին որոշում տրուած էր Թուրքիոյ վարչապետ Էօզալի եւ Ժաք Շիրաքի Ապրիլի տեսակցութեան ընթացքին: Յանձնախումբին աշխատանքները 3 օր տեւած են եւ կեդրոնացած հետեւեալ կէտերուն վրայ. -

Ա.- Ֆրանսերէնի ուսուցումը Թուրքիոյ մէջ, Բ.- Ֆրանսայի մէջ Թրքերէնի ուսուցումը, Գ.- Միջ - համալսարանական լեզուաբանական գործակցութիւն: Դ.- Մշակութային ու արուեստի փոխ - յարաբերութիւններ, եւ գիտական ու թէքնիք համագործակցութիւն:

Տրուած տեղեկութիւններու համաձայն կարեւոր նիւթ մըն ալ Ֆրանսայի Թուրք բանուորներուն դաստիարակութեան հարցն է:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան բանբերը ըսած էր, թէ ֆրանսական կողմը կը ներկայանայ բազմաթիւ ծրագիրներու առաջարկով, ինչպէս՝ Պոլսոյ ֆրանսական հիւանդանոցին վերատին կազմակերպումը, անձնակազմին դաստիարակութիւնը, երկրաբանական մարզի մէջ համագործակցութիւն, եւ Կրան Փալէի մէջ յառաջիկային Սուլթան Սիւլէյմանի նուիրուած ցուցահանդէս մը:

ՄԵՂԱ՛Յ, ՄԵՂԱ՛Յ ԱՐԱՐԱՏԻՆ

—×—

Ըստ երեւոյթին, Ամերիկացիները միտք չունին հանգիստ ձգելու Արարատը: Աստղանաւորդին քանի մը փորձերէն ետք, այս անգամ բժիշկ մըն է, որ միտքը դրած է Նոյեան տապանի հետքերը գտնել: Բայց...: Բայց մը կայ, որովհետեւ մեր այս լերան «տէր» դարձած են ոչ միայն Թուրքերը, այլեւ՝ Քիւրտերը. -

×

Ամերիկացի 55 տարու անէսթէզիսթ մը Ռ. Ուայթ, հինգ հոգինոց խմբակ մը կազմած է Նոյեան տապանը փնտռելու համար Արարատի վրայ: Ան համոզուած է, որ պիտի կարենայ յայտնաբերել նաւուն բեկորները:

Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ տարի Թուրք իշխանութիւններ արգիլած էին այս կարգի հետախուզութիւնները, երբ լերան վրայ քիւրտ հրոսակներ յարձակում գործած էին մագլցող զբօսաշրջիկներու վըրայ, ու առեւանգած անոնցմէ ոմանք: Սակայն Ռ. Ուայթ կը յուսայ անհրաժեշտ արտօնութիւնը ստանալ: Ան կ՚ըսէ, թէ ինք ճշդած է տապանին վայրը ու իր նախորդները սխալ ուղղութեան կը հետեւէին: Իր խմբակին մաս կը կազմէ նաեւ գիտնական մը, որ անցեալ տարի կը գտնուէր Քիւրտերու յարձակումին են- թարկուած զբօսաշրջիկներու կարգին: Ան ըսած է. - «Ութ հոգի էին, ինքնաշխատ զէնքերով: Մեր վրաններէն դուրս քաշեցին մեզ, հրեցին, հրմշտկեցին մեր առաջնորդները, ու ապա մեզ պարտադրեցին մաիկ ընել քիւրտ ազգայնականութեան դասընթացք մը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋԱՐԹԻ՛Ր, ԼԱՕ

—×—

Կոր սեղաններ, եռանկիւն աթոռներ, քառանկիւն գլուխը մեր: Կարծիքի փոխանակում, ժողով, սէմինար, քոլլոք, վէճ, վիճաբանութիւն. հազար դիմում, բիւր պատմութիւն, առատ երազ:

Լեզու. մե՛ր լեզուն, մե՛ր լեզուն. մեր ինքնութիւնը, արմատը: Անցեալ, ներկայ, ապագայ:

Ազգ, ժողովուրդ, Սփիւռք: Ցեղասպանութիւն, աքսոր, տարագրութիւն, սպիտակ ջարդ, հայապահպանում, ազգապահպանում:

Կը յուսանք: Մօտ օրէն: Գալ տարի այս ընթացքով: Պաշտօնական, կենդանի լեզու. հայերէնի ուսուցում. քննութիւն. պետական ճանաչում:

Արեւմտահայերէն – արեւելահայերէն – արեւ – արեւ – Հայերէն:

Լեզուն մեր տունն է. պարտէզը, մըրգաստանը, այգին, արտը: Նախանցեց ան. հառաչեց. փչեց:

×

Մեսրոպ – Մեսրոպի – Մեսրոպէ – Մեսրոպով:

×

Ֆրանքեւթուրք խառն յանձնախումբ մը նիստ կը գումարէ Փարիզ: Օրակարգի նիւթերէն մէկն է Ֆրանսայի մէջ թրքերէն լեզուի ուսուցման հարցը:

×

«Ջարթի՛ր Լաօ, մընիմ քըզի...»:

Ա Ր Փ Ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, Յուլիս 21-ին եւ ինքնավստահ չեչտով արտայայտուեցաւ բոլոր նիւթերուն շուրջ: Ոչինչ կ՚ապահովէ, նախարարապետը, կրնայ արգելք հանդիսանալ որ իր կառավարութիւնը հասնի իր նպատակակէտերուն: Ահաբեկչութեան դէմ պայքարը առաջնահերթ հարց մը կը նկատէ: Սահմանադրութիւնը «ամուր եւ ճկուն» կը գտնէ, փոխելիք բան չկայ: Ապազգայնացման համար բոլոր երաշխաւորութիւնները կան: Հուսկ՝ ժամադրութիւն վերամուտին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախարարապետը անակընկալ այցելութիւն մը կատարեց Մարոք, ուր ընդունուեցաւ Հասան Թագաւորին կողմէ: Պաշտօնական այս այցելութեան բոլոր կարգադրութիւնները բոլորովին գաղտնի պահուած էին: Երկու ղեկավարները ցարդ տեսակցութիւններ ունեցած են, բայց առաջին անգամն է, որ «բացէ ի բաց» կը կատարուի հանդիպումը, որ, անշուշտ, պատմական կ՚որակուի:

ԱՆՏՐԷՈԹԹԻԻ ձախողութենէն ետք, նախագահ Քոսիկա կրկին Քրաքսին կանչեց Իտալիոյ կառավարութիւնը կազմելու համար: Բայց, եթէ ընկերվարականները Անտրէոթթի չուզեցին, Դեմօ - Քրիսթիաններն ալ՝ Քրաքսի չեն ուզեր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին 18-րդ հանգրուանին, Ինօ եւ Լէմոն ձեռք ձեռքի ներկայացան Ալփ տ'Իւէզ փասելու համար թէ «թշնամի եղբայրներ» չեն: Եւ որով - հետեւ նորաձեւութեան բառը՝ համակեցութիւն է, Եւրոպա Մէկ կայանի մէկ թղթակիցն ալ հարց տուաւ Ինոյի, թէ քաղաքական գետնի վրայ ալ, կարելի է՞ յաջողիլ նման համակեցութիւն ... Ամէն պարագայի մէջ, բան մը կայ, որ կարելի է յաջողիլ մեռեաններուն համար, ան ալ «Համաթացիկութիւնն» է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 15 / 17)

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նըստաշրջանը տեղի ունեցած է Յուլիս 15-ին: «Խորհրդային 27-րդ համագումարի որոշումներէն բխող խնդիրներու իրականացման ուղղութեամբ Հայկական ՍՍՀ Ժողովրդական երեսփոխաններու Խորհուրդի գործունէութեան մասին» զեկուցումով, հանդէս եկած է Հանրապետութեան Նախագահ՝ Հ. Ոսկանեան: Ան յատկապէս կանգ առած է Հայկական գերագոյն խորհուրդի նախագահութեան եւ Հանրապետութեան տեղական խորհուրդներու գործունէութեան քանի մը հիմնական կողմերուն վրայ: Ապա երեսփոխանները անցած են «Հայաստանի տնտեսական ու ընկերային զարգացման 1986 - 1990 թուականներու պետական ծրագրի մասին» հարցի քննարկումին: Զեկուցումով մը հանդէս եկած է նախարարապետ Ֆ. Սարգսեան. ան ըսած է, թէ յառաջիկայ հնգամեակին պիտի շարունակուի գիտաթեքնիքական յառաջդիմութիւնը որոշող արդիւնաբերութեան ճիւղերու զարգացման համար կենտրոնի մշակած սկզբունքի ծրագիրը: 1986 - 1990 թուականներուն ազգային եկամուտը կը նախատեսուի աւելցնել 26% համեմատութեամբ: Արդիւնաբերական արտադրանքի բացարձակ աճը կը նախատեսուի 2200 միլիոն ռուբլի: Հանրային աշխատանքի արտադրողականութիւնը կը բարձրանայ 17.1 տոկոսով: Հնգամեայ ծրագրով կը նախատեսուի թէքնիքատնտեսական ցուցանիշներով համաշխարհային լաւագոյն նմանօրինակներուն համապատասխանող 85 անուն նոր արտադրութիւն: Մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի կառուցիներու ցանցին զարգացման: Նախատեսուած է 360 քիլոմեթր ճամբու կառուցում: Առանձին կարեւորութիւն կը ստանան նաեւ լեռնային շրջաններու փոխադրական կապերու զարգացումը: Որոշուած է 35 հազար հեկտար աւելցնել ոռոգելի հողատարածութիւնն.

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱՇԽԱՐՀԻ ՌԱՀՎԻՐԱՆ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՔՐԻՍԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այաշ գիւղաքաղաք մըն է Անգարայի մօտիկ: Ինչպէս Զանըրըյի - ան ալ Անգարայի շրջանին մէջ - Այաշի անունը կապուած է մեր ողբերգութեան հետ: Ապրիլ 24-ի ձերբակալեալներէն ոմանք հոն բանտարկուեցան: Հոնկէ էր որ մեկնեցան - զրկուեցան - դէպի անյայտ գերեզմաններ ...

Հոն եղած է նաեւ Շաւարշ Քրիսեան: Սպաննուած է հո՞ն թէ ուրիշ տեղ, կամ ճամբու մը եզրին, ո՛վ պիտի կրնայ ճշդել այդ: Մեր փնտռտուքներուն ընթացքին, չկրցանք որեւէ որոշ ակնարկութիւն գտնել այդ մասին: «Մօտալուտ մահուան շուքին տակ կը ջանար (Քրիսեան, Այաշի մէջ) իր բանտակիցներուն ֆիզիքական եւ բարոյական կորովը պահել, անոնց շուէտական մարզանքի խմբական փորձեր կատարել տալով» կը գրէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն Տիգրան քհնյ. Խոյեան, իր «Նահատակ Ցեղի Անմահներ» գիրքին մէջ: Ան Պոլիս կը գտնուէր:

Իրողութի՞ւն թէ Քրիսեանի յիշատակին նուիրուած առասպել մը: Ինչ ալ ըլլայ, այդպիսի վարմունք մը շատ լաւ կը յարմարէր Շաւարշի նկարագրին: Գոնէ այդ համոզումը կ'ունենանք, երբ աչքի առջեւ կը բերենք իր գործունէութեան զանազան հանգրուանները Պոլսոյ մէջ, նախ քան Համաշխարհային Առաջին պատերազմը եւ՝ այն անկրկնելի կամքի ուժը՝ զոր ցոյց տուած է յաջողցնելու համար իր ձեռնարկները: Ձեռնարկներ՝ որոնք կը ձգտէին տարածել մարմնակրթանքը եւ սկաուտական շարժումը հայ երիտասարդութեան մօտ:

Քրիսեան քիչ տարիներ միայն կրցաւ աշխատիլ, բայց մեծ եղաւ իր բաժինը քանիերորդ դարու հայ մարզաշխարհին հիմնաւորման մէջ: Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ծնունդ առաւ պատերազմէն վերջ, 1918, Նոյեմբեր 16-ին, Քրիսեանն էր որ անոր սերմերը նետած էր իր համակիրներուն եւ աշխատակիցներուն միտքին մէջ, 1910 - 1914 տարիներուն ընթացքին:

×

ՀՄԱՅՈՒԱԾ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱՆՔՈՎ

Շաւարշ Քրիսեան ծնած է 1886, Յուլիս 22-ին, Պէշիկթաշ, այն ժամանակ հայաշատ արուարձան մը, սուլթանական պալատներով շրջապատուած, Վոսփորի ափին: Շաւարշի առաջին դպրոցը կ'ըլլայ տեղւոյն Մաքրուհեան վարժարանը՝ որ արդէն երկսեռ էր: Երկար չի մնար հոն: 11 տարեկան է միայն, երբ կը ղրկուի Պարտիզակ, ամերիկեան վարժարան, իբրեւ գիշերօթիկ:

Հակառակ սիրող համխոեան բռնապետութեան, արեւմտեան մշակոյթը, որուն կարգին մարզական շարժումը հետզհետէ մուտք կը գործէ Թուրքիա, մանաւանդ քրիստոնեայ տարրին մօտ: Ատոր մէջ կարեւոր դեր մը ունեցած են ֆրանսական, գերմանական եւ մանաւանդ ամերիկեան միսիոնարներու կողմէ հովանաւորուած դպրոցները: Դարուն բոլորովին կլիպները արդէն կան Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ մարզական փոքր խմբաւորումներ՝ որոնք կը զբաղին մանաւանդ Ֆութպոլով:

Պարտիզակի մէջ է որ անկասկած պատանի Քրիսեան առաջին անգամ կը հաղորդուի մարմնամարզութեամբ: Ձինքը կը գնեն, քանի մը տարի վերջ, Ռոպէրթ Քոլէճ, ամերիկեան հաստատութիւն՝ որ այն ժամանակուան Թուրքիոյ ամենամեծ - մեծ՝ որակի տեսակէտով - կրթական օճախն էր, Պոլսոյ ամենագեղի քաղքենի, ունեւոր դասակարգի տղոց բարձրագոյն դպրոցը: Հոն, Շաւարշ Քրիսեան կը ծանօթանայ հայ եռանդուն երիտասարդներու հետ՝ որոնք յետագային նեցուկ կը դառնան իր գործունէութեան:

Ռոպէրթ Քոլէճի մէջ, Շաւարշ Քրիսեան կ'ընտելանայ զանազան մարզաձեւերու հետ: Դուրս ելնելով Անգլիայէն, մարզական շարժումը, Եւրոպայի մէջ, առած է արդէն իր անկանգնելի թափը: Փիէր տը Քուպէրթէնի նախաձեռնութեամբ նոր օրերու Ողիմպիական խաղերը հաստատուած են: Պոլսոյ մէջ ալ, հայ երիտասարդներ կը սկսին խանդավառութեամբ հետաքրքրուիլ մարմնակրթանքի զանազան ձեւերով: Քրիսեան առաջիններէն է: Ու արդէն որոշած է իր կեանքին համար ապարէզ ընտրել մարմնակրթութիւնը:

Թղթակցութեան մէջ է մարմնամարզութեան մասնագէտի մը հետ, Ֆրանսա:

×

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԵՒՐՈՊԱ

Քսան տարեկան է, երբ, շնորհիւ Ռոպէրթ Քոլէճի իր ընկերներուն քաջալերութեան եւ թերեւս ալ՝ նիւթական օժանդակութեան, կրնայ անցնիլ Եւրոպա, նախ Փարիզ, յետոյ Լոնտոն, Անգլիա՝ սփորի հայրենիքը, ամբողջացնելու համար իր գիտելիքները:

1909-ին կը վերադառնայ Պոլիս: Արդէն ունի անհրաժեշտ փորձառութիւնը աշխատելու համար իբրեւ ոչ միայն մարմնամարզութեան ուսուցիչ, այլ՝ նաեւ, իբրեւ վարիչ, մարզիչ: Կը սկսի պաշտօնավարել ազգային վարժարաններու մէջ:

1909-ը խանդավառութեան շրջան մըն է Թուրքիոյ համար, մանաւանդ՝ փոքրամասնութիւններուն: Սուլթան Համիտի բռնակալութիւնը վերջ գտած է: «Երիտասարդ Թուրքեր»ունը չէ սկսած տակաւին: «Ազատութիւն, Արդարութիւն»... Խարուսիկ քանի մը կարճ տարիներ՝ որոնց ընթացքին, սակայն, հայկականութիւնը աւելի քան երբեք խորխս կը գնէ մեր երիտասարդութեան մէջ: Ու մարզական շարժումը հզօր ազդակ մըն է այդ ուղղութեամբ:

Քրիսեան մինակը չէ: Ռոպէրթ Քոլէճի, Պէրպէրեանի եւ Կեդրոնականի մէջ ուսում առած եւ մասամբ ունեւոր դասակարգէն եկած երիտասարդներ ալ կ'աշխատին ծանօթացնել իրենց շուրջը, ամէն խաւերու մէջ, մարմնակրթանքին հմայքը եւ անոր պատճառած ուրախութիւնը:

Այդ աշխատանքը սակայն այնքան ալ դիւրաւ չէ որ կուտայ իր պտուղները: Հայ վարժարաններուն տնօրէններէն շատեր անտարբեր են: «Ճանպագութիւն» կը նկատեն սիրոը եւ ժամանակի վատնում աշակերտներուն համար:

×

«ՄԵՐ ՆՊԱՏԱԿԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄԱՐԴ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ»

Քարոզչական հսկայ աշխատանքի մը պէտք կայ: «Մարմնամարզ» պարբերաթերթն է որ պիտի ընէ այդ: Շնորհիւ Ռոպէրթ Քոլէճի իր ընկերներէն Յակոբեան եղբայրներու նիւթական աջակցութեան, Քրիսեան կը սկսի հրատարակել «Մարմնամարզ»ը 1911-ին:

Իր համակիրներու շարքին մէջ երկու մտաւորականներ, արդէն ծանօթ ազգային շրջանակներուն մօտ՝ Յ. Ճ. Սիրունի եւ Յ. Թ. Հինդլեան: Այս վերջինը գըլխաւոր ջատագովը պիտի հանդիսանայ սկաուտական շարժման որ, քանի մը տարի առաջ, ծնունդ առած է Անգլիոյ մէջ: «Մարմնամարզ» իր սիւնակներուն մէջ կը հրատարակէ գրութիւններ թէ՛ մարզական խաղերու վրայ եւ թէ՛ սկաուտական շարժման մասին:

Քրիսեան կանուխէն հասկցած է թէ որքա՞ն պէտք ունի հայ երիտասարդութիւնը մարմնակրթանքի: «Այդ կը նշանակէ ֆիզիքական ներդաշնակութիւն, նկարագրի կազմութիւն, մոլութեան խափանում, փոխադարձ յարգանք ... Մեր նպատակը պիտի ըլլայ մարդ պատրաստել, կը գրէ «Մարմնամարզ»ի առաջին թիւին մէջ իսկ:

Քրիսեան կոչ կ'ընէ նաեւ հայ աղջկան, հայ կնոջ որ ան ալ մասնակցի մարզական կեանքին: Իրական յեղափոխական կոչ մըն է այդ, դարուս սկիզբը, հայ իրականութեան մէջ: «Այր մը կրթել միայն մէկ մարդ պատրաստել է» կը գրէ Քրիսեան «կին մը կրթելը՝ ամբողջ սերունդներ»:

×

ՅԻՍՈՒՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Կարելի չէ անշուշտ մանրամասնօրէն յիշել հոս այն հսկայ աշխատանքը որ կատարուեցաւ այդ թուականներուն Քրիսեանի եւ իր ընկերներուն կողմէ: Նըշենք միայն՝

× Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ հայ մարզական ակումբներու թիւը կը բազմապատկուի չորս տարիներու ընթացքին: 1939-ին Փարիզի մէջ հրատարակուած «Հ. Մ. Ը. Մ., քսանամեայ յուշարձան»ը կուտայ շուրջ յիսուն ակումբներու անուններ՝ որոնք գործած են Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ, 1910 - 1915 տարիներուն:

× 1911, Մայիս 1-ին կը կազմակերպուին Պոլսոյ մէջ առաջին հայ մարզական խաղերը՝ «Ողիմպիական» չափազանցեալ մակդիրին տակ: Ըսենք՝ Նաւասարդեան խաղեր՝ որոնք տեղի կ'ունենան նաեւ 1912-ին եւ 1913-ին:

«Թող այդ մարզահանդէսը հիմնաքարը ըլլայ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան՝ որ պարբերաբար ցոյց տայ հասարակութեան հայ ջիղը ու մկանը, հայ ուժը եւ կորովը» կ'առաջարկէ «Մարմնամարզը»:

× Սկաուտական հայ առաջին խումբերը կը կազմուին ու կ'երեւան հաւաքոյթներու մէջ:

× Շաւարշ Քրիսեանի եւ «Մարմնամարզ»ի հովանաւորութեան տակ, 1912ին, երկու Հայեր՝ Մկըր Մկրեան (սկաւառակ եւ փէնթաթլոն) եւ Վահրամ Փափազեան) (վազք), կ'երթան մասնակցիլ Համաշխարհային 5-րդ Ողիմպիական խաղերուն, Սթոքհոլմ: Երկու Հայերը, միայնակ, հոն, կը ներկայացնեն Օսմանեան Պետութիւնը: Այդ եղած է Թուրքիոյ առաջին մասնակցութիւնը Ողիմպիական խաղերու...

×

Պոլսահայութիւնը կը պատրաստուէր տօնելու, 1914 Օգոստոսին, համահայկական 4-րդ Նաւասարդեան խաղերը, երբ տեղի ունեցաւ Սարայեվոյի մէջ, Աւստրիոյ գահաժառանգին սպանութիւնը, ինչ որ դուռ բացաւ Համաշխարհային Առաջին պատերազմին: Մշակութային եւ մարզական ձեռնարկները ընդհատուեցան:

Քանի մը ամիսներ վերջ եղերական Ապրիլն էր: 1915, Ապրիլ 11 / 24 ... Հայ մտաւորականներու ցանկին վրան է Շաւարշ Քրիսեան: Կը ձերբակալուի, կ'աքսորուի: Դէպի մահ: Քսանեւինը տարեկան էր միայն ... Հազիւ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ «ԱՄԷՆԷՆ ՅԱՋՈՂ» ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Քաղեց՝ Խ. ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«Տհը էքոնոմիսթ» շաբաթաթերթի Յունիս 21 թիւը ունի հետաքրքրական յօդուած մը, Եւրոպայի «յաջող» ու «ձախող» քաղաքներուն մասին:

Բրիտանիոյ Ռէտինկ համալսարանէն գիտնականներու խմբակ մը - ընկերային, քաղաքական ու մանաւանդ տնտեսական գիտութեանց մասնագէտներ՝ ուսումնասիրած են հետեւեալ սուեալները, - իւրաքանչիւր քաղաքի առթիւ նկատի ունեցած են (Ա).- անձ գլուխ եկամուտ (Բ).- անգործութիւն, (Գ).- տարբերութիւն՝ քաղաքին մէջ նոր հաստատուողներու եւ քաղաքը ձգող - մեկնողներու թիւին մէջ. տեսակ մը հաշուեկշիռ, ներգաղթ - արտագաղթ, սակայն քաղաքային սահմաններու մէջ: Եւ վերջապէս (Դ).- նկատի առած են քաղաքներու պանդոկային սենեակներու թիւն ու որակը, Միշըլէնի վրայ հիմնուելով, քանի որ այդ թիւը ընդհանրապէս օգտակար խորհրդանիշն է քաղաքին հրապոյրին: Գիտնականները նկատի ունեցած են 1971 - 1984 տարիները, եւ Եւրոպայի 103 մեծ քաղաքները:

Իրենց բազմաթիւ եզրակացութիւններէն ամէնէն հետաքրքրականներն են հետեւեալը, - (1).- Գերմանիոյ քաղաքներու դիրքը շատ արագ բարելաւուեցաւ 1970-ական թուականներուն, սակայն այդ բարելաւումը դանդաղեցաւ 1980-ական թուականներուն, մինչ Ֆրանսայի, ու յատկապէս հարաւային - Ֆրանսայի քաղաքները յառաջ կը բարելաւուին: Անգլիոյ վիճակը ընդհանրապէս լաւ չէ, իսկ Իտալիոյ մէջ Հռոմը եւ գրօսաշրջիկներով հարուստ Վենետիկն ու Ֆիրենցէն են ամէնէն յաջող քաղաքները:

(2).- Ընդհանրապէս, քաղաքները որոնք սերտ կապեր ունին իրենց մօտ, երկրագործական շրջաններու հետ՝ աւելի՛ բարելաւուած են քան զուտ ճարտարարուեստական քաղաքները, մանաւանդ, անշուշտ, եթէ հին են անոնց ճարտարարուեստները: Այսպէս, Թուլուզ, Մոնփըլիէ եւ Պորտօ, ու Գերմանիոյ մէջ Միւնիխ, Անգլիոյ մէջ Պրայթըն եւ Նորիչ, շատ աւելի բախտաւոր եղած են, քան՝ Լիլ, Սարպրուքն կամ Տօրթմունտ: Իտալիոյ մէջ համեմատական անկում են. Թարկուած են Թորինօ եւ Ճենովա, բարելաւուած են Վերոնա եւ Պոլոնիա: Հարաւային - Իտալիոյ քաղաքները (Նափոլի, Փալէրմօ, Քալիարի) ամէնէն դժբախտներն են:

(3).- Անակնկալ մը եղած է սա կէտը, - նոյնիսկ Եւրոպայի յաջող համարուող նաւահանգիստները համեմատական անկում կրած են, օրինակ՝ Հոլանտայի Ռոթերտամ եւ Ֆրանսայի Լը Հավր:

(4).- Ֆրանսայի մէջ, Պորտօ, Նիս, Մոնփըլիէ, Մարսէյլ, Փարիզ Սթրազպուրկ եւ Ռէն բարգաւաճ կը նկատուին:

Այս բոլորէն ետք, կ'արժէ նետել ընդհանուր ակնարկ մը 103 քաղաքներու ցանկին. -

Ամէնէն յաջող նկատուած քաղաքներն են. -

1.- Ֆրանքֆուրթ,
2.- Միւնիխ,
3.- Վենետիկ,
4.- Պոն,
5.- Պրիւսէլ,
6.- Տիւսէլտորֆ,
7.- Վիզպատէն,
8.- Ամսթերտամ,
9.- Շթութկարթ,
10.- Սթրազպուրկ:

Հակառակ անոր որ միայն մէկ ֆրանսական ու 6 գերմանական քաղաքներ կան այս ցանկին մէջ, կ'ընդգծուի որ Գերմանիոյ քաղաքները իրենց գլխաւոր նուաճումները արձանագրած են 1970-ական թուականներուն, մինչ Ֆրանսայի քաղաքները (հակառակ Ընկերվարական կառավարութեան հասցէին ուղղուած մեղադրանքներուն) բարելաւուիլ սկսած են, արագօրէն, 1980-էն ի վեր:

Ամէնէն ձախող նկատուած քաղաքներն են. -

1.- Քոսենցա (Իտալիա),
2.- Վալանսիէն,
3.- Քալիարի,
4.- Նիւքասըլ (Անգլիա),
5.- Նափոլի,
6.- Շարլրուա,
7.- Պէլֆասթ (Հիւսիսային - Իրլանտա),
8.- Կլազկօ (Սկովտիա),
9.- Սանտըրլանտ (Անգլիա),
10.- Լիվըրփուլ (Անգլիա):

Այսինքն, 103 քաղաքներէն ամէնէն յոռի վիճակը Լիվըրփուլինն է, եւ 10-էն հինգը, հին Բրիտանական կայսրութեան երբեմնի բարգաւաճ ոստաններն են:

ՄՈՍԿՈՒԱ՝ ԱՅՍՕՐ

«Մոնտ»ի մէջ լոյս տեսան Մոսկուայի կուսակցապետին կարգ մը յայտարարութիւնները մայրաքաղաքին պարզած այսօրուան պատկերին մասին: Պ. Ելցին բա[illegible]ական մատնանշումներ ընելէ չի խուսափիր: Կու տանք գլխաւոր մասերը.–

×

Խորհրդային Միութեան մայրաքաղաքին կուսակցապետը կը խօսի իր քաղաքին մասին: Ան կ'անդրադառնայ նախ բնակարանի տագնապին. այսօր 8,7 միլիոն է Մոսկուայի բնակչութիւնը, մինչ նախատեսուածը 7,6 միլիոն էր, եւ այդ ալ 1990 թուականին համար: Աստ, կը յարունակէ Պ. Ելցին, «Մոսկուայի պատմական դիմագիծը հաշմուած է. 1935-էն ի վեր 2200 ճարտարապետական կարեւոր կառոյցներ ոչնչացած են. բազմաթիւ ուրիշներ կը գտնուին խղճալի վիճակի մէջ»:

«Հրատապ հարց մըն է փոխադրութեան պարագան. փապուղիի 60 քմ.նոց գիծեր են չինուած. եղածը հինցած է, ու միայն 1985-ին, 2000 արկածներ պատահած են: Նոյն տարին, առաջին անգամ ըլլալով [illegible] փակուած է եկմտացոյցը:

«Կացութիւնը շատ դժուարին է նաեւ – ուտելիք ըմպելիներու տեսակէտէն: Պէտք է բազմացնել ուտելիք ըմպելիներու արտադրութիւնը ու նաեւ անոնց վաճառքի կէտերը: Ցաջողեցանք այս տարուան առաջին եռամսեակին 30% պակսեցնել վաճառքը, սակայն նոյն ատեն գինիներ [illegible] յայտնուիլ վերջերս Մոսկուայի փողոցներուն մէջ: Ինչ որ կը նշանակէ, թէ քիչ մը շատ ապահովեցինք մենք մեզ նախկին պայքարին յաղթանակով ու պայքարի թափը մեղմացուցինք. մինչդեռ այս, սկիզբն է միայն գործին:

«Մոսկուայի բազմաթիւ շուկաները այցելեցի. երբեք նման գիներ չեմ տեսած. [illegible] կաղամբ մը [illegible] 50 կոպեկ, երբեմն նոյնիսկ 1 ռուբլի կ'արժէ (ծանօթութիւն 11 Ֆ.), միսը՝ 8 ռուբլի: Սակայն կարելի չէ գիները սահմանափակել. փորձուած ու ոչ մէկ արդիւնք տուած է:

«Պահպանողականութիւնը շատ հեռու գացած է մեր մօտ. քաղաքին պատասխանատուները կ'ըսեն թէ ամէն բան լաւ ընթանայ. հոն պէտք չէ արեւուն բերել կարգերը: Մոսկուայի Խորհուրդը ընկղմած է պիւրոքրասիի մէջ: Քաղաքը զոյգ է ընկերվար բոլոր երկիրներու մայրաքաղաքներուն, նաեւ 64 այլ մայրաքաղաքներու հետ: Ասոր հետեւանքը, քաղաքապետը շատ ժամանակ չի գտներ աշխատելու. անդադար կը ճամբորդէ»:

Պ. Ելցին ապա կը պատասխանէ հարցումներու.

– Այցելուները ձեռքէ ձեռք կը խլեն խանութներու հազուագիւտ ապրանքը. ճար մը ունի՞ք:

– Չենք կրնար պարիսպով մը շրջափակել Մոսկուան, ինչպէս 800 տարի առաջ: Որեւէ սահմանափակում լուծում չի բերեր: Մայրաքաղաքը մայրաքաղաք է: Շատերու համար անգամ մը այցելել հոն, երջանկութիւն մըն է: Հարցը բնակչութեան թիւն է, որ 11 - 12 միլիոն է, փոխանակ 9-ի: Ասկէ շատ աւելի ընդարձակ կերպով պէտք է կազմակերպել հազուագիւտ ապրանքներու վաճառքը: Գիտէք թէ բազմաթիւ նախարարութիւններ բան[illegible]տրական գնումներու տնօրէնութիւններ ունին: Վերջերս նկատեցինք որ, անոնցմէ մէկը տասնեակ թօներով նարինջ ու այլ անհրաժեշտներ կը գնէր ու զանոնք կը ղրկէր Սիպերեան քաղաքներ: Այսօր բոլոր այդ ճամբաները փակուած են:

– Կ'ըսուի թէ մոսկուացիները ուտելէ յագեցած են:

– Քաղաքի մէջ տարածուած է այս կարծիքը. ես ինքս ալ կը բաժնէի զայն, երբ Սվերտլովսք կ'ապրէի: Այսուհանդերձ այնպէս կը թուի, թէ մոսկուացին աւելի դէշ կ'ապրի, քան անկէ դուրս գտնուողը:

Ապա կուսակցապետը կու տայ վիճակագրական տուեալներ. Խորհ. Միութեան բնակելի շէնքերու կառուցման մարզին մէջ Մոսկուա 12րդէն իջած է 58 չոր[illegible]դին. ծնունդներու մէջ կը գրաւէ 65րդ տեղը 13.6 համեմատութեամբ 1000ի համար, երբ երկրին միջինը 19. է: Կեանքի տեւողութեան միջինն ալ, որ 1983-ին 70 տարի էր, 1985-ին իջած է 68-ի:

Ընկերային մարզի մասին խօսելով Ելցին կ'ըսէ թէ երեք ամսուան ընթացքին իր այցելած 29 ճարտարարուեստական ձեռնարկներէն միայն երկուքին մէջ ընկերային հարցերով կը զբաղէին:

– Ուսումնասիրութեան գրասենեակի մը մէջ չորս սրճարաններ կային. իսկ գալով տնօրէնին ճաշասենեակին, ուր միայն քանի մը ընտրեալներով կը մտնէին, կարելի էր ամէն բան գտնել, մինչեւ իսկ արտաքնոցի կապոյտ կոնք մը: Կարգ մը վարիչներ անջատուած են ժողովուրդէն. պէտք է պայքարիլ այս երեւոյթին դէմ:

Պատասխանելով ուրիշ հարցումի մը, որ կը վերաբերի Մարտ 31-ին տեղի ունեցած թաքսիի շարժավարներու ցոյցի մը, ան կը շարունակէ. «Ամէն եռամսեակի վերջին օրը վառելանիւթի կտրօններ կը տրուին. երեկոյեան իսկ, բազմաթիւ քմ.երու պոչ մը կազմուեցաւ վառելանիւթի կայաններուն առջեւ: Մեծ թիւով կառքեր ուղղուեցան Մոսկուայի Խորհուրդի շէնքը, ուր ճչակներու երաժշտահանդէս մը սկսան: Իրենց բացատրուեցաւ, որ Մոսկուայի մէջ աւելի կարեւոր իշխանութիւններ կային. այնուհետեւ ուղղուեցան դէպի կուսակցութեան կոմիտէին շէնքը: Համախմբումներ տեղի ունեցան թաքսիներու կայաններու մէջ. շրջանային կոմիտէներու քարտուղարները լաւ կ'ընեն եթէ ամիսը անգամ մը այցելեն այդ վայրերը»:

Գիտական հետազօտութեան հիմնարկներու, եւ ուսումնասիրական գրասենեակներու մեծ թիւին անդրադառնալով, կ'ըսէ Պ. Ելցին.

– 39 ձեռնարկի ցանկ մը ունինք, որոնք տարիներէ ի վեր ոչ մէկ գործ կ'ընեն: Անոնցմէ 15-ին յատկացումը պիտի կտրուի ու պիտի փակուին: 30 հազար գիտաշխատողներ, որոնք գիտութեան քննութենէ մը չէին անցած, պիտի զրկուին արդիւնաբերական մարզը:

Մէկը հարցում ուղղած է յաճախադէպ կողոպուտներու մասին,

– Այո՛, կը հաստատէ Պ. Ելցին, ապահովութեան ուժերը լաւ չեն աշխատիր. կայ նաեւ թմրեցուցիչ գործածողներու հարցը. 3600 մոլիներ ցանկի վրայ առնուած են, սակայն հարցը այն է, թէ տակաւին քանի՞ներ կը մնան ճշդելու:

– Ի՞նչ առանձնաշնորհումներ ջնջուած են արդեօք Մոսկուայի կուսակցական կոմիտէի պաշտօնատարներուն համար:

– Ինչո՞ւ ջնջել առանձնաշնորհումներ. ընդհակառակն աւելցուցինք որոշ մաս մը: Աւելցուցինք բժշկի նիստերու թիւը ու աշխատանքի ժամանակամիջոցը: Փակեցինք ճարտարարուեստի արտադրութիւններու վաճառատուն մը: Կը կարծեմ, որ օգտակար է այս: Պաշտօնատարներն ալ աւելի իրապաշտ կերպով պիտի զգան ներկայ դժուարութիւնները:

– Քանի՞ հոգի վտարուած է կուսակցութենէն 26-րդ եւ 27-րդ համագումարներու միջեւ:

– 70 – 90 հազարի միջեւ ամբողջ երկրին մէջ, իսկ Մոսկուա՝ 20 հազար:

Պ. Ելցին երկու ժամ ունկնդրած է վաճառորդուհի մը, որ եկած է պատմելու առեւտուրի ապօրինութիւնները:

Ան կ'ըսէ այս մասին.

– Այս վերջին ամսուան ընթացքին առեւտուրի 800 պատասխանատուներ ձերբակալուեցան Մոսկուայի մէջ: Անդադար կը պեղենք, սակայն չկրցանք տակաւին ապականութիւններու այս վիհին յատակը հասնիլ: Սակայն այս աղտոտութիւնը պէտք է մաքրել: Կը փորձենք ոճրային կապեր խզել, հեռացնել պատասխանատուներ ու զանոնք փոխարինել պատուաւոր անձերով: Դժուար ու երկար գործ է, սակայն վճռած ենք ցեխը ամբողջովին մաքրել:

Անանուն նամակներ կը տրուին Ելցինի, ուր կ'ըսուի.

«Խրուշչեւ արդէն փորձեց բոլորիս ժողովրդական զգեստներ հագցնել. ի զուր: Դուն ալ աւելի լաւ արդիւնքի մը պիտի չյանգիս: Ամէնքս գողցանք ու պիտի շարունակենք գողնալ: *«Ընկերնե՛ր, միայն մեր հասարակաց ջանքերով կրնանք այս շրջանակէն դուրս գալ» կ'ըլլայ պատասխանը: Ցետոյ կարգը կու գայ ուրիշ նոթի մը.* «Նափոլէոնավայել ծրագիրներ ունիս. ինչո՞ւ կը խառնուիս: Պարզապէս, Կորբաչով իրեն պատկանող մէկու մը պէտք ունէր: Քանի ժամանակը շատ ուշ չէ, վերադարձի՛ր տեղդ, Սվէրտլովսք»:

Ուրիշ հարցատէր մը, միշտ անանուն, կ'ուզէ գիտնալ, թէ Ելցին ո՞ւրկէ կը գնէ կօշիկները. «Կրնամ ըսել գաղտնաբար, թէ հագուստներս Մոսկուայէն չեմ գներ, այլ՝ Սվէրտլովսքէն: Կօշիկներս գործատան մը արտադրածներն են. 23 ռուբլի կ'արժեն: Կ'ապրիմ, շատ տոկուն են. հինգ տարի կը դիմանան»: Ան կ'աւելցնէ թէ առտուան ժամը վեցէն մինչեւ կէսգիշեր կ'աշխատի. օրական չորս ժամ կը քնանայ, սակայն «ամուր» է առողջութիւնը:

Վերջին խումբ մը հարցումներու, կը վերաբերի Պոլիտպիւրոյի այն անդամներուն, որոնք չնորհազրկուած են. ինչո՞ւ այս մասին չէ խօսուած կուսակցութեան համագումարին ընթացքին: Կը յիշուի յատկապէս Ռաշիտովի անունը: Ան Պրեժնեւի շրջանին Ուզպեկիստանի կուսակցութեան առաջին քարտուղարն էր: Մեռած է 1983-ին: 1984 Յունիսէն սկսեալ լրատուութիւններ կատարուած են այդ հանրապետութեան մէջ տեղի ունեցած օրինազանցումներու մասին:

- Ինչ կը վերաբերի Ռաշիտովի, այս մասին խօսուեցաւ համագումարին. սակայն «ուզպէկեան հարցը» փակուած չէ, քննութիւնները կը շարունակուին, երբ աւարտին, ամէն բան պիտի հրատարակուի:

«Որպէս եզրակացութիւն, կ'ուզեմ ըսել, թէ, կը վերջացնէ Ելցին, ամէն մարդ պէտք է տեղեակ ըլլայ մեր դժուարութիւններուն եւ անբաւարարութիւններուն, նաեւ զանոնք յաղթահարելու միջոցառումներուն, մեր նպատակներուն, սակայն ո՛չ թէ շրջող շշուկներու, բամբասանքներու կամ Պի - Պի - Սի-ի հաղորդումներու միջոցով, այլ կուսակցութեան բանբերներու խօսքերով»:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ Հայ Կաթողիկէ Ս. Աննա աթոռանիստ եկեղեցւոյ մեծաւոր կարգուած է Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան, հիւս. - Ամերիկայի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդութեան որոշումով: Հ. Յովհաննէս Դերձակեանի յանձնուած է միաժամանակ եկեղեցւոյ եւ վարդապետանոցին տնտեսութիւնը:

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցի շրջակայ հողերէն մաս մը ապասեփականացնելու որոշում տուած է քաղաքապետութիւնը, ճամբայ լայնցնելու նպատակով: Յուլիս 11-ին արդէն փլցուած է հիւանդանոցին քովընտի պատը: Ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուած է հիւանդանոցի վարչութեան, թէ ապասեփականացուած հողաշերտին փոխարէն վճարում պիտի կատարուի՞, կամ որքա՞ն եւայլն: Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը այսպէսով իր հանգստաւէտ ընդարձակ պարտէզէն եւս մաս մը հող ալ կը կորսնցնէ քովի կողմէն:

×

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Խաչատուրեան» քառեակը Ա. Խաչատուրեանի ծննդեան 83-ամեակին առթիւ Յունիս 8-ին տուած է նուագահանդէս մը, որու ընթացքին նուագուած է Է. Յովհաննիսեանի, Ե. Միրզոյեանի Կոմիտաս - Ասլամազեանի եւ Ռ. Ալթունեանի, Խաչատուրեանի գործերէն: Երկու տարի առաջ կազմուած քառեակը կը բաղկանայ Յ. Քէթէնճեանէ (Ա. ջութակ), Ա. Անասեանէ (Բ. ջութակ), Հ. Շիրինեանէ (ալթօ) եւ Ս. Պօղոսեանէ (թաւ ջութակ):

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) հայ մշակութային եւ կրթական կեդրոնին մէջ Յունիս 6-ին նշուած է Րաֆֆիի ծննդեան 150-ամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգային եւ Թէքէեան Մշակութային Միութիւններու Պոսթընի մասնաճիւղերուն: Ներկայ եղած են 300 հոգի: Բանախօսած է փրոֆէսօր Գ. Խրլոբեան, որ Րաֆֆիի հերոսներով վերլուծած է ազգայնութեան գաղափարը, հայ ազատագրական շարժումի ոգին եւ Րաֆֆիի նպաստը յաջորդ սերունդներու մղած ազատամարտին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ՄԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—×—

Նախանցեալ շաբաթավերջին, Լիոնի մէջ, խումբ մը մշակութասէր անձերու նախաձեռնութեամբ, հիմը դրուեցաւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան նոր մասնաճիւղի մը, մշակութային, կրթական եւ ընկերային մարզերէ ներս աշխոյժ գործունէութիւն մը ծաւալելու նպատակաւ:

Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, այս ուրախառիթ երեւոյթը նշուեցաւ հանդիսաւոր ճաշով մը, Կիրակի, Յուլիս 6-ին կէսօրին, Տոմէն տէ Փէն պանդոկի սրահին մէջ, հոծ թիւով հրաւիրեալներու ներկայութեան:

Լիոնի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի աղօթքով սկսաւ ճաշը, որուն աւարտին խօսք առնելու հրաւիրուեցաւ ՌԱԿ-ի Փարիզի Ա. Զօպեանեան ակումբի ատենապետ Պ. Լ. Քէպապճեան:

Համառօտ պատմականը ընելէ ետք Թէքէեան Մշակութային Միութեան ծաւալած ազգանուէր գործունէութեան, Միջին - Արեւելքէն մինչեւ զոյգ Ամերիկաները եւ մինչեւ հեռաւոր Աւստրալիա, Պ. Քէպապճեան շեշտը դրաւ մշակոյթի գծով ազգապահպանման սատարելու անհրաժեշտութեան վրայ եւ վստահութիւն յայտնեց որ այս ուղղութեամբ Լիոնի մասնաճիւղը եւս պիտի հետեւի իր քոյր մասնաճիւղերու օրինակին:

Հանդիսավար Պ. Ա. Քէշիշեանի հրաւէրով յաջորդաբար խօսք առին Լիոնի Հայոց Առաջնորդ՝ Նորվան Եպիսկոպոս եւ Լոնտոնի Թէքէեան Մշակութային Միութեան ատենապետ Պ. Վ. Ոսգանեան, որոնք ջերմ խօսքերով ողջունեցին Թ. Մ. Մ. նոր մասնաճիւղի մը ծնունդը Լիոնի շրջանին մէջ ու յաջողութիւն մաղթեցին անոր գործունէութեան:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ շրջանի Կոլլիստ կուսակցութեան հեղինակաւոր անդամներէն Պ. Քայի, նախկին երեսփոխան, եւ Պ. Ֆորիէնի, Շրջանային Խորհուրդի անդամ, որոնք ուզած էին իրենց ներկայութեամբ պատուել Թէքէեանցիներու այս անդրանիկ ձեռնարկը: Երկու խօսողներն ալ իրենց համակրանքը յայտնեցին ֆրանսահայ գաղութին ու հայ ժողովուրդի արդար դատին հանդէպ, խոստանալով ամէն կարելի աջակցութիւն ընծայել նորակազմ միութեան:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական անակնկալ յայտագիր մը, որուն երգերով իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Հ. Քէշիշեան եւ Պ. Խաչիկ Երամազեան:

Ստեղծուած ջերմ մթնոլորտէն ոգեւորուած ներկաներէն շատեր սրտաբուխ նուէրներ ըրին յօգուտ Թէքէեան Մշակութային Միութեան հիմնադրամին, գոյացնելով շուրջ 60.000 ֆրանքի գումար մը:

Այժմ Թէքէեան Մշակութային Միութեան նորակազմ մասնաճիւղի պատասխանատուներուն կը մնայ լծուիլ աշխատանքի ու իրենց գործունէութեամբ պատուաբեր դիրք մը գրաւել Լիոնի հայահոծ գաղութի ծոցին մէջ:

ԼՐԱՏՈՒ

×

Նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 9-էն 13, Լիոնի մէջ գումարուած է Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Եւրոպայի Շրջանակի Խորհրդակցական Ժողովը, մասնակցութեամբ՝ Փարիզէն, Լիոնի շրջանէն, Լոնտոնէն, Վիէննայէն, Ժընեւէն եւ Պրիւքսէլէն ներկայացուցիչներու:

Արագօրէն քննարկելէ ետք օրակարգին միւս հարցերը, Խորհրդակցական Ժողովը իր աշխատանքները կեդրոնացուցած է հայկական հարցի վերջին զարգացումներուն վրայ:

Խոր ընդվզում յառաջացուցած ըլլալով մանաւանդ Եւրոպայի Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբին վերջին թրքանպաստ դիրքորոշումը, որոշուած է անմիջապէս Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Եւրոպայի Շրջանակին անունով բողոքի հեռագիրներ յղել Եւրոպայի Խորհրդարանի Նախագահ Փիէր Ֆլիմլէնի եւ Կանոնադրումի ու Բողոքներու Յանձնախումբի Նախագահ Ճուզէփփէ Ամատէյի դայթակղեցուցիչ որակելով Քաղաքական Յանձնախումբին ինքզինքը ոչ ձեռնհաս հռչակելու որոշումը եւ պահանջելով որ կրկին օրակարգի վրայ դրուի հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ բանաձեւը:

(Շար. Ա. էջէն)

րը, որոնք այսպէսով 1990-ին կը հասնին 330 հազար հեկտարի: Մեծ զարգացում կ՚ունենայ շինարարութեան տնտեսական եղանակը:

×

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստին քննարկուած է կազմակերպչական հարցը: Նիստը ազատ կացուցած է Վլատիմիր Ղալումեանը կենտկոմի քարտուղարութեան եւ բիւրոյի անդամի պարտականութիւններէն, ուրիշ պաշտօնի անցնելու համար: Իր տեղը ընտրուած է Թ. Դիլեան որ հրահանգիչ էր կենտկոմի: Գերագոյն սովետի երրորդ նախագահի տեղակալ ընտրուած է երեսփոխան Վ. Ղալումեան, որ փոխարինած է Յովհաննէս Բաղդասարեանը:

×

ԱՐԿԱԴԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԱԻԱԳ ՄԱՐԶԻՉ

Հայաստանի մարզական կոմիտէն ֆութպոլի հանրապետական դաշնակցութեան առաջարկութեամբ, «Արարատ» խումբին աւագ մարզիչ կարգած է Արկադի Անդրէասեանը: Ան «Արարատ»ի մէջ խաղացած է 1970-ական թուականներուն: Ապա սկսած է զբաղիլ մարզական աշխատանքով: Արկադի Անդրէասեան վարած է Աբովեանի «Կոտայք», Երեւանի «Արարատ», Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ» խումբերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Սօֆի Ֆիրոյեանէ (ծնեալ՝ Աչճիպաշեան) Մարսէյլ իր ժամանումին առիթով 100 տոլար:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ իր դըպրոցին. - Պ. Ֆրանսուա Արզումանեան 500 Ֆ., Տիկին Հայկանոյշ Թաշճեան 1000 ֆրանք, (Լիոնէն) Տիկին Այթունեան 50 ֆրանք:

Աղաւնի Արամեանի մահուան առթիւ. - փոխան ծաղիկի՝ Սառա Աւոյեան 100 Ֆ.:

×

Տէր և Տիկին Համբարձում Սէմէրճեան, Տիկին Վիքթորիա Սերճանեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղիկի նուիրած են 1000 Ֆ. Խնիի Հայ Դպրոցի շինութեան:

ԼԻՈՆ. -
Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Խաչատուրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Փօլ Տիֆուռ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տօնապետեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Երուանդ Խաչատուրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խաչատուրեան եւ զաւակները,
ինչպէս նաեւ Խաչատուրեան, Պէզոյեան, Ուզունեան եւ Սուքիասեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՇԱՒԱՐՇ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 19-ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Յուլիս 24, ժամը 10-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լուայասի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սիրանոյշ եւ Մարի Տէր - Կումսեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակներով, անձամբ, հեռագրով, մասնակից եղան իրենց սուգին, սիրեցեալ մայրիկին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ - ԿՈՒՄՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Նուարդ Յակոբեան)

կսկծալի մահուան առթիւ:

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Հինգշաբթի, Յուլիս 24, ժամը 15·30-ին:

Eglise de la Délivrande
rue André Chénier — St Martin d'Herès

Արարողութեան ընթացքին կ՚ոգեկոչուի իրենց հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ - ԿՈՒՄՍԵԱՆԻ

յիշատակը, անոր մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն. - «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ (60-ամեակին առթիւ) 250 Ֆ., Կրընօպլի Հայ Ազգային Միութեան 200 Ֆ., Կրընօպլի Հ. Կ. Խաչին 150 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ժիլպէռ Քէշիշէֆ իր մեծ մօր՝ Տիգրանուհի Սուլեանի մահուան առթիւ՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ժագլին Տօրումեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան 100 ֆրանք:

Տիգրանուհի Սուլեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Հերմինէ Թիրէքեան եւ զաւակները 100 Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ օրուան մէջ խնամք տանի տարիքոտ անձի մը եւ տան գործերով զբաղի:

Հեռաձայնել. -

ՏԻԿԻՆ ԻՌԷՆ
47 20 07 76

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-էն 31

EN EXCLUSIVITÉ
OPTIMA TOURS, spécialiste des voyages en ARMÉNIE depuis 17 ans

Vous propose

9 VOLS PARIS ➤ EREVAN
DIRECTS EREVAN ➤ PARIS

Caractéristiques techniques :
Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale d'AIR FRANCE
Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2

Durée du vol : 5 heures 15
Douane à Erevan
Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours

Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa et l'assurance :

VOL DU 6 AOUT : COMPLET
ENCORE QUELQUES PLACES POUR LE DEPART DU 20 AOUT

Du 20 Août au 4 Septembre	7.380 F	Du 18 Septembre au 3 Octobre	7.250 F
Du 3 au 19 Septembre	7.580 F	Du 2 au 17 Octobre	6.750 F
		Du 16 au 29 Octobre	6.350 F

De EREVAN, extensions possibles soit :
○ Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
○ Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA
(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS SONIA COUMRYANTZ OPTIMA TOURS 12, rue Vignon 75009 — PARIS Tél. : (1) 47 42 10 35	A MARSEILLE M. ALEXANIAN 11, rue du Bassin 13012 MARSEILLE Tél. : 91 93 04 90 ou 42 83 31 55
A LYON JEAN KRIKORIAN LATITUDE 3 3, place Roger Salengro 69190 SAINT FONS Tél. : 78 67 10 79	A SAINT CHAMOND JEAN KRIKORIAN LATITUDE 3 55, rue de la République 42400 SAINT CHAMOND Tél. : 77 22 18 22

A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
– ORGANISATION TERRE ET CULTURE –
PARIS

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՈՒՂԵՑՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
CAMPAGNE D'ETE 1986

SÉJOUR EN MILIEU RURAL ARMÉNIEN

○ Restauration d'édifices
○ Aménagement de terrains agricoles
○ Exploration et documentation
○ Loisirs.

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLÉMENTAIRE DE 5 PERSONNES

Tél. : (Paris) 47 02 99 45 (soir); 48 55 40 74 (journée)

ՆԻՍԻ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ

ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՀՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐԻ ԶԵՏԵՂՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի Տօնին, Կիրակի, Օգոստոս 17, Եկեղեցիիս անուանակոչութեան եւ Ուխտի օրուան 58րդ տարելիցի առթիւ՝

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ

կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ ԳՈՒՍԱՆ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Նըլմազեան-ի

Սկիզբ Պատարագի . . . . . ժամը 9·45
Մատաղօրհնէք . . . . ժամը 11·45

Պատարագի աւարտին տեղի կ՚ունենան Հողի օրհնութեան եւ Առաջին քարի զետեղման հանդիսութիւնները:

Ապա՝ Ուխտաւորի աւանդական սեղանը կը հրաւիրէ ձեզ բոլորդ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
24

JEUDI
24 JUILLET
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO : 4,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.275

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.275

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ եւ Մարոքի Թագաւորին «պատմական» հանդիպումը շատ ջերմ ընդունելութիւն չգտաւ արաբական աշխարհին կողմէ։ Սուրիա խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները, Ալժէ՝ «արար ազգի ամբողջութեան նկատմամբ նախատինք մը» կ՚որակէ Հասան Բ.ի նախաձեռնութիւնը, Յորդանան վերապահ է, Եգիպտոս, միայն, խանդավառ է։ Մարոքի Թագաւորին բանակցութեանց հիմը կը կազմեն «Ֆէսի ծրագրին» (1982) բանաձեւերը։ Այս ընդգիծը պաշտօն կու տար ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդին՝ «երաշխաւորել խաղաղութիւնը շրջանի բոլոր պետութեանց միջեւ» եւ կը նախատեսէր Իսրայէլի գրաւած հողերուն պարպումը։ Իրատես, աւելի՝ իրապաշտ հիմ մըն է, բայց կ՚ըսուի թէ Շիմոն Փէրէս ոչ մէկ լիազօրութիւն ունի բանակցութիւնները համաձայնութեան վերածելու։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ վճռականութիւնը, հակահաբեկչական պայքարին մէջ, շատ ջերմ ընդունելութեան կ՚արժանանայ Սպանիոյ իշխանութեանց կողմէ։ ԷԹԱ-ի մէկ նոր պատասխանատուն ալ արտաքսուեցաւ (Սպանիոյ յանձնուեցաւ), ինչ որ կը փաստէ նոր ուղղութիւն մը այդ ճիւղին մէջ։

ԹԻՒՐԷՆԺ կեղծ ամոլը, որ դատապարտուած էր Կրինփիսի պատկանող Ռէնպօ – Ուարիըրի դէմ կատարուած ոճրափորձին համար, կրցաւ մեկնիլ Նոր – Զելանտայէն, իրրեւ հետեւանք վերջերս տարուած բանակցութիւններու։ Ֆրանսայի երկու գործակալները փոխադրուեցան Հաօ կղզին, մինչ Նոր – Զելանտայի նախարարապետը ուրախութեամբ ստացած է Ֆրանսայի ներողութիւն խնդրող նամակը եւ մանաւա՛նդ 7 միլիոն տոլարի չէքը։

«ՄԻՆԻՒԹ» աջակողմեան շաբաթաթերթը տէր փոխեց այս շաբթու։ Արդարեւ տնօրինող ընկերութեան՝ ՍԵՓԷՄ-ի գլխաւոր բաժնետէր դարձաւ Իվ Մոնթրնէ, 45 տարեկան գործատէր մը (կը վարէ ելեկտրոնիկի, քարիւղի եւ քաղաքային ջեռուցման հաստատութիւն մը)։ «Ազգային ընդդիմութեան շաբաթաթերթը» փոփոխութիւններ պիտի կրէ, աւելի ազատական պատկեր մը առնելու համար։ Ծնած 1962-ին, Մինիւթ մրցանիշը կը կոտրէ ամմուլի իրրեւ այն օրկանը, որ ամենաշատ ոճրափորձ եւ անուանարկութեան դատ ունեցած է իր կեանքին մէջ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿ· ԲԱՆԱՉԵԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԼԻԱԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ծանօթ է, որ Յունիս 26-ին, Եւրոպայի Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբը ճարպիկ խաղով մը «թաղած» էր Վանտըմէօլըբրուքի Հայերու ցեղասպանութեան նուիրուած տեղեկագրին հարցը, «գիտ» մը ընելով։ Մեծամասնութեան ժամուն, (մինչ տարի մըն է նիստեր տեղի կ՚ունենային եւ բանաձեւին բովանդակութեան տողերը եւ ԲԱՌԵՐԸ կը կշռէին· - «Եկէք սա ցեղասպանութիւնը ողբերգութեան վերածենք», «չէ» կ՚ըսէր միւսը, «այդ ալ շատ է, եկէք ջարդ ըսենք լմըննայ»...), քաղաքական յանձնախումբի անդամներ կ՚անդրադառնային թէ ... լիազօրուած չէին եղեր նման հարց մը քննելու։ Լիազօրուած ե՞նք, լիազօրուած չե՞նք· քուէի կը դրուի եւ քանի մը «քաջ» ընկերվարականներու բացակայութեամբ, մէկ ձայն կը բաւէ որ լիազօրութիւնը մերժուի։ Կը մնար բողոքել առաջ քըշուած այդ 84-րդ յօդուածին տրուած մեկնաբանութեան դէմ։ Այդ բողոքը պիտի քննուէր Յուլիս 10-ին, բայց խառնակի նախագահը՝ Ֆոմիկոնի յետաձգել տուած է Սեպտեմբեր 10-ին, ըսելէ ետք, հաւանաբար ժողովականներուն՝ բարի արձակուրդ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ԲԱՆԱՍԷՐ ՄՈՒՇԵՂ ՆԱՐԵԱՆ-Ի

Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Յուլիս 18-ի թիւէն կ՚իմանանք Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի արուեստի հիմնարկի գիտական ճիւղի աւագ աշխատողներէն՝ Մուշեղ Նարեանի մահը։

Ան ծնած էր 1915-ին Ալեքսանդրապոլ (այժմ՝ Լենինական)։ Աշխատած է «Բանուոր» թերթի խմբագրութեան մէջ։ 1955-ին փոխադրուած է Երեւան· 1965-ին «Ս· Նովայի հայերէն խաղերի ուսումնասիրութիւնը» աշխատանքին համար կը ստանայ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուի կոչում։ Ան բանաստեղծ էր նաեւ։ Ունի արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ Գ· Սունդուկեանի, Աւետիք Իսահակեանի, Սայաթ Նովայի ստեղծագործութիւններու մասին։ Իր ուշագրաւ մէկ աշխատասիրութիւնն է «Գիւմրուայ գանձարան» գիրքը, ուր հաւաքած, մշակած ու դասաւորած էր իր հայրենի քաղաքի պատմութեան, մշակոյթին վերաբերող բանասիրական, բանահիւսական նիւթերը։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—×—

ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐԶԱՒԱՆԻ ՓԱԿՄԱՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Յուլիս 19 / 20-ի մեր թիւով յայտնած էինք թէ Թեհրանի «Արարատ» մարզաւանը միշտ փակ կը մնար, ինչպէս կը հաստատէր նաեւ կազմակերպութեան հաղորդագրութիւնը, այդ առընչութեամբ։

«Ալիք», Յուլիս 15-ի թիւով նոր հաղորդագրութիւն մը կը հրատարակէ, ուրկէ կը պարզուի թէ աշխատանքներ կը տարուին, բայց, ցարդ, ոչ մէկ արդիւնք տուած են։

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Արարատ» մարզաւանի վերաբացման ուղղութեամբ տարուող աշխատանքներու մասին, որպէս տեղեկութիւն յայտնում ենք մեր սիրելի հայրենակիցներին, որ Հինգշաբթի, Յուլիս 10-ին, Թեհրանի նահանգի մարմնակրթական հիմնարկի հրաւէրով, Կազմակերպութեանս ներկայացուցիչները տեսակցութիւն ունեցան պետական պատասխանատուների հետ, եւ նրանց հարցումներին ի պատասխան, պարզաբանեցին «Արարատ» մարզաւանի փակման եղելութիւնը։ Այս առթիւ սոյն պատասխանատուները Կազմակերպութեանս ներկայացուցիչներին յանձնեցին Ամաւքէն հաստատութեանը ուղղուած մարմնակրթական հիմնարկի նամակը, որով հարց է եղել «Արարատ» մարզաւանի փակման հիմնաւորումների մասին։

Պէտք է նշել, որ այդ նամակը Շաբաթ, Յուլիս 12-ի առաւօտեան յանձնուեց Ամաւքէն հաստատութեանը։ Նաեւ նոյն օրը կապ հաստատուեց Ներքին գործերի նախարարութեան համապատասխան ներկայացուցչի հետ, սակայն դեռեւս դրական արդիւնքի չեն յանգել տարուող աշխատանքները։

Հ· Մ· Ա· Կ·

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 15 / 17)

ԿՐԿՆԱԿԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիոյ մէջ աւարտած է Եւրոպայի նաւամոտէլավարներու մրցումը։ Բազմաթիւ երկիրներու մարզիկներ ներկայացուցած են իրենց մոտէլները, որոնք կը զարգացնեն բարձր արագութիւններ, դիւրին կը ղեկավարուին, չարժունակ են եւայլն։ Առաջնութիւնը տրուած է Երեւանցի մարզիկ Հրաչեայ Շահզիզեանի, անոր պատրաստած մոտէլը ամէնէն արագ ըլլալով։ Միաժամանակ ան երկու անգամ գերազանցած է նաեւ աշխարհի բարձրագոյն ասոիճանը։

×

ԳՈՒՊԱՅԻ ՀԻՒՐԵՐ

Հինգ օր Հայաստան գտնուած է Գուպայի կառավարական պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր երկրի շաքարի արդիւնաբերութեան նախարարը։ Հիւրերը ծանօթացած են 12-րդ հնգամեակի գիւղատնտեսութեան զարգացման հեռանկարներուն։ Անոնք շրջած են Արմավիրի, Աշտարակի եւ Նայիրիի շրջանի գիւղատնտեսական գիտարտադրական միաւորները։

×

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«Իտալքոմմէրց» ֆիրմայի հիւսուածեղէնի եւ գուլպայի արտադրութեան սարքաւորումներու նմոյշները կը ցուցադրուին տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի տաղաւարներէն մէկուն մէջ։ Ֆիրմայի ներկայացուցիչը, ցուցահանդէսի տնօրէն Տ· տէ Լուքա չեշտած է, որ Երեւան ցուցադրուած նմոյշները Ա· անգամ կը ներկայացուին խորհրդային մասնագէտներուն։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԶԷՆԻԹ» - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

«Զէնիթ», որ Մայիս 2-էն ի վեր ոեւէ յաղթանակ չէր արձանագրած, խաղի ըսկըսաւ 2 կէտ շահելու որոշ ձգտումով։ Բայց Արարատցիները լաւ կը դիմադրէին, նոյնիսկ գրոհներ ալ կու տային, հող չէ թէ քիչ մը դանդաղ ու ապարդիւն։

Խաղը այդպէս շարունակուեցաւ կէս ժամ, մինչեւ որ Ժելուդքով Տուգանային հուժկու հարուածով մը գնդակը ուղղեց դէպի «Արարատ»ի բերդը· բերդապահը դժուարութեամբ ետ մղեց, բայց վրայ հասած Կանիշչեւը երկրորդ հարուածով մը նշանակեց առաջին կոլը։

Այս կոլէն վերջ զարմանալիօրէն չքացաւ Արարատցիներու պաշտպանողական կազմակերպութիւնը, եւ իրենց բերդը ինկաւ ոգեւորուած Լենինկրատցիներու պաշարման տակ, եւ արդիւնքը այն եղաւ որ նախ Ժելուդքով նշանակեց բնալիթի մը, վերջն ալ, երկրորդ խաղամասին Աֆանասիէֆ մինակը քանի մը պաշտպաններու մէջէն անցնելով յայտնուեցաւ «Արարատ»ի բերդապահին դիմացը եւ պարզինով նշանակեց երրորդ կոլը։

Յաղթանակը ապահոված զաչտի տէրերը զգալապէս պակսեցուցին իրենց թափը, ասկէ օգտուող Արարատցիները վերջին կէս ժամուան ընթացքին ձեռք առին նախաձեռնութիւնը, ինչ որ արդիւնքը տուաւ, լենինկրատցի պաշտպան մը բախլուած ձեռքով կեցուց գնդակը եւ Ռաֆ Գալուստեան բնալիթին վերածեց «Արարատ»ի սփոփանքի կոլին։

Ցաւալի է որ ժամանակին արժանի հեղինակութիւն վայելող «Արարատ» իր խաղային դէմքը կորսնցուցած է։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յուլիս 16-ի թիւով։

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄՆԻ

ԺԳ· ՑԱՆԿ

	Ֆ· Ֆր·
Տէր եւ Տիկին Շաւղ Հրաչեան	2·500
Տէր եւ Տիկին Ժ· Թադոյեան	2·000
Ժաք Նաճարեան	2·000
ԽՄԲԱ - ԽՄԽՍ Ընկ·	2·000
Տէր եւ Տիկին Անդրէ Դուլիթեան	1·500
Տէր և Տիկին Գուրգէն Փիրանեան	1·000
Տիկին Ժոզեան Պազտասարեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Խա· Արզումանեան	1·000
Ռօյիկ կօշիկ	1·000
Սարգիսեան - Ղուկասեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Վ· Տուրսունեան	1·000
«Ալօ»	1·000
Տիկին Ռոզ Զամկոչեան	800
Ժան Ժամկոչեան	600

Տիկին Տ· Արզումանեան, Սէմէրճեան Եղբ·, Օր· Պ· Դուլիթեան, Հ· Ժամկոչեան, Բլօտ Զարրաղեան, Փ· Սիլահեան, Ժ· Հաճամեան, Ռ· Մելիտոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժ· Հորոյեան, Յ· Սահակեան, Կ· Փիրանեան, Ժ· Զաննի, Կ· Պէշլեան, Տիկին Օ· Թուրիկեան, Ռ· Ամասիալեան, Խա· Ժազատեան, Տիկին Ի· Պարիկեան, Փ· Աթանեան, Տէր եւ Տիկին Բ· Ճուլֆայեան, Հ· Տապանեան, Տէր եւ Տիկին Տ· Օհանեան, Տիկին Ա· Եափուճեան, Շապրան Ընկ·, Պ· Հոլասեան՝ 500-ական ֆրանք։

Գումար՝	30·400 Ֆ·
Նախորդ ցանկերու գումար՝	260·190
Ընդհ· գումար՝	290·590

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ
Գ Ա Ր Զ Ո Ւ Թ Ա Ն Գ Ա Ր Ա Ն Ի

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԳԱՐԶՈՒԻ, ՎԱՆՍԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՆԻՍ. - Եթէ Նիս Միջերկրականի դշխոյն է, Վանս քաղաքն ալ կը նկատուի Գոթ - տ'Ազիւրի մարգարիտը: Առասպելական Պառներու (ժայռաբլուրներու տեղական անունը) ստորոտը մարգարտայեա մանեակի մը հանգոյն ափուած այդ գողարիկ բնակավայրը, որ տեսականապէս կ'ողողուի ոսկեշող արեւի մը յորդառատ լոյսով, իրաւամբ յորջորջուած է «Արուեստներու Քաղաք», ի վաղուց անտի իրեն քաշած ըլլալով մեծ նկարիչներ, ինչպէս՝ Սութին, Մաքս Էռնստ, Տիւֆի, Մաթիս, Շակալ, Լեժէ, Տիւպիւֆէ, Պրայէր, եւայլն, որոնք սակայն եկած անցած են առանց որոշ հետք մը ձգելու, ի բաց առեալ Մաթիսի մխտիք մատուռէն:

Այս իրողութեան գիտակցելով է որ Վանսի քաղաքապետութիւնը կը խորհի ի վերջոյ թանգարան մը յատկացնել եկող - գացող արուեստագէտներէն ամէնէն հաւատարիմին՝ Գառզուի, որ աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր տարուան քանի մը ամիսները կ'անցընէ հոն, արժանացած ըլլալով «Պատուակալ Քաղաքացի»ի տիտղոսին (տե՛ս «Յառաջ», 1985, Մայիս 15): Ու կ'որոշուի այդ նպատակին ծառայեցնել հին քաղաքին ամենայատկանշական շէնքը՝ ազնուազարմ Վիլնէօվներու դղեակը:

ԺԷ. - ԺԹ. դարու իշխանական կառոյց մըն է այդ, որ Վանս քաղաքին նուիրուած է երբեմնի քաղաքապետ եւ նախկին նախարար Էմիլ Հիւկի կողմէ, իբր մշակութային - գեղարուեստական հիմնարկ:

Գառզու, որ հնօրեայ դիւթական պալատներու երազը փայփայած է միշտ իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, նպատակայարմար կը գտնէ այդ շէնքը, որուն ամբողջ առաջին յարկը կը յատկացուի իր գործերուն մնայուն ցուցադրութեան, իբր թանգարան, գործեր, զորս կը նուիրէ Վանս քաղաքի իշխանական առատաձեռնութեամբ:

Հազուադէպ պարագայ մըն է որ արուեստագէտ մը իր կենդանութեան արժանանայ թանգարան մը ունենալու բախտաւորութեան: Գառզուի ընծայուած այդ բացառիկ պատիւը գնահատելու համար ալ, թանգարանին բացման հովանաւորութիւնը ստանձներ էր վարչապետ՝ Պ. Ժաք Շիրաք, իսկ նախագահութիւնն ալ՝ Մշակոյթի ու Հաղորդակցութեանց նախարար՝ Ֆրանսուա Լէոթառ, որուն ներկայութիւնը անկասկած արտասովոր փայլ մը տուաւ բացման հանդիսութեան:

Արդարեւ, Յուլիս 13-ի օրը անմոռանալի պիտի մնայ Վանսի պատմութեան մէջ: Տօնական մթնոլորտը համատարած էր, եւ ըստ տեղական թերթերու, Վանս քաղաքը իր պատմութեան ընթացքին երբեք չէր տեսած մարդկային նման բազմութիւն: Պաշտօնական հրաւիրեալներէ եւ տեղացի ժողովուրդէն զատ, հեռակայ վայրերէ եկած բազմահարիւր արուեստասէրներ խռնուած էին Վիլնէօվներու դղեակին առջեւ, այն հաստաբուն ծառին շուրջ, որուն հովանիին տակ հանդչեր էր ատենօք Ֆրանսայի թագաւոր Ֆրանսուա Ա., Շառլ - Քէնի դէմ մղած պատերազմներուն ընթացքին:

Նախարար Լէոթառ ժամանելով, մեծ դժուարութեամբ կրցաւ անցնիլ հոծ բազմութեան մէջէն, ջերմագին սեղմելով իրեն երկարած ձեռքերը բոլոր: Ապա, թանգարանը բացուած յայտարարելով, հանդիսաւոր կերպով վար առաւ շղարշը որով ծածկուած էր մուտքի դրան քով զետեղուած մարմարիոնէ ցուցատախտակը, ուր ոսկետառ փորագրուած էր. -

FONDATION EMILE HUGUES
Château des VILLENEUVE
M U S E E   C A R Z O U

Ցուցատախտակին երեւումը ողջունուեցաւ որոտընդոստ ծափերով, որոնց յաջորդեցին անշուշտ պաշտօնական ճառերը:

Նախարար Լէոթառ նախ մատնանշեց երջանիկ հանդիպումը գեղարուեստական հիմնարկի մը՝ որ երկար ատենէ ի վեր այսպիսի կարեւոր եղելութեան մը կը սպասէր, արուեստագէտի մը՝ որ ինք իր միջոցներով ու բոլորովին մինակ յաջողեր էր կարեւոր բարձունքներու հասնիլ, քաղաքապետութեան մը՝ որ ի վիճակի էր գեղարուեստը գնահատելու, եւ ի վերջոյ բազմութիւնը քաղաքացիներու՝ որոնք պատրաստ էին ստանձնելու պահպանութիւնն ու օգտագործումը այս անգընահատելի հաւաքածոյին, զոր արուեստագէտը նուէր կը բերէր նախ Վանս քաղաքին, ու ապա՝ ամբողջ Ֆրանսայի ազգային հարստութեան:

Եւ խօսքը ուղղելով Գառզուի, Նախարարը վերջացուց ըսելով. - «Ես նկարել չեմ գիտեր, բայց կը խօսիմ իբր Փրովանսի հարազատ զաւակ, որ ձեր նկարներուն առջեւ կը մնայ հիացիկ, ի տես գիծերու յստակութեան եւ լոյսի ջերմութեան: Պարզապէս կ'ըսեմ merci, գործածելով մեր լեզուին ամենահին եւ ամենագեղեցիկ բառը»:

Վանսի քաղաքապետ՝ Պ. Տէմիշէլիս խօսք առնելով դրուատեց երեւնամեայ անքակտելի բարեկամութիւնը որով արուեստագէտը կապուած էր քաղաքին, ճշդեց թէ Վանս գիտակից է այն մեծ բախտաւորութեան որով տէր կը դառնայ Գառզուի պէս մեծարժէք նկարչի մը թանգարանին, եւ փորձելով սահմանել Գառզուի արուեստին յատկանիշերը, մաղթեց որ նորանոր ստեղծագործութիւններու մեկնակէտ մը ըլլայ այս թանգարանը նկարչին համար:

Շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին, Գառզու բսաւ ի մէջ այլոց. -

«Յիշեցի՛ք անունները այն մեծ նկարիչներուն, որոնք ինձմէ առաջ հոս բնակեցան, հսկաներ, որոնց քով պարզ արհեստաւոր մըն եմ ես: Բայց երջանիկ եմ հոս գտնուելուս համար, եւ մնամ գուցէ մինչեւ յաւիտենականութիւն:

«Շնորհակալութի՛ւն Պարոն Նախարարին, որ հակառակ իր բազմազբաղ վիճակին, եկաւ նախագահելու այս գեղեցիկ հանդիսութեան:

«Շնորհակալութի՛ւն Պարոն Քաղաքապետին, որ կրցաւ այս ձեռնարկը իրականացնել, Գառզուն ցվերջ կապելով Վանս քաղաքին, մինչ զիս նախորդողները հեռացան անհետ:

«Շնորհակալութի՛ւն բոլոր անոնց, որոնք զանազան ձեւերով օգտակար հանդիսացան այս գործին յաջողութեան:

«Շնորհակալութի՛ւն կեանքի ընկերուհիիս, որ հաւատարմօրէն ինծի կ'ընկերանայ երկրային այս նամբորդութեան մէջ:

«Մտածումս կ'երթայ նաեւ ծնողքներուս ... (հոս նկարչին ձայնը տկարացաւ, որոշապէս յուզուած):

«Ես նկարչական աշխարհէն ներս մտայ համեստ դուռէ մը, թերթերու համար գծելով ծաղրանկարները Հիթլէրի, Տալատիէի, եւ ժամանակակից դէմքերու:

«Երբ Միջերկրականի կապտագեղ ափերը հասայ առաջին անգամ, յափշտակուեցայ Փրովանսի արտակարգ գեղեցկութիւններէն, եւ կը յուսամ յաւիտեան պահել այդ զմայլանքը:

«Մարդկութիւնը դարեր պայքարեցաւ դուրս ելլելու համար քարայրներու խաւարէն, բայց աւա՛ղ, ներկայիս մութ ուժեր կը ջանան զինքը կրկին քարայրի դար վերադարձնել:

«Շէհէրազատին պէս, որ կեանքէն օր մը շահիլ կարենալու համար, հրաշալի նոր պատմութիւն մը կը պատմէ ամէն գիշեր, արուեստագէտներն ալ իրենց ստեղծագործութիւններով կը ջանան երջանկութեան պահ մը շնորհել մարդկութեան»:

Որոշապէս յոյզած էր Գառզու եւ իր յուզումը ի յայտ կուգար գաղափարներուն մէջ զորս կ'արտայայտէր հատակըտուր կերպով: Եւ սակայն իր անկեղծ խօսքերը խորապէս տպաւորեցին ունկընդիրները, որոնք ծափահարեցին խանդավառութեամբ:

Պաշտօնական այս բաժնէն վերջ, ներկաները հնարաւորութիւնը ունեցան դիտելու ցուցադրուած գործերը Գառզուի - քառասունի մօտ իւղանկարներ, յիսունի մօտ կուաշ կամ ջրաներկ գծագրութիւններ, հարիւրաւոր փորագրութիւններ ու լիթօկրաֆիներ, քանի մը քանդակներ եւ բազմաթիւ պատկերեալ գրքեր, նկարազարդուած՝ Գառզուի կողմէ, ինչպէս նաեւ Գառզուի արուեստին մասին գրուած գրքեր, որոնց միջեւ նըշմարեցինք Գրիգոր Քէօսէեանի ուսումնասիրութիւնը՝ CARZOU, Painter of a Magic World.

Հուսկ ապա հիւրերը պատուասիրուեցան բացօթեայ ճոխ պիւֆէով մը, սարքուած՝ հանդիպակաց զարատափին վրայ:

Ներկաներուն մէջ նշմարելի էին մօտակայ քաղաքներու քաղաքապետներ, նահանգապետական ընդհանուր խորհրդականներ, արուեստի ու գիտութեան աշխարհի ականաւոր ներկայացուցիչներ, եւայլն, եւայլն: Եկած էին նաեւ փոքրաթիւ Հայեր, ինչպէս՝ «Պայքար» թերթի խմբագիր Գրիգոր Քէօսէեան՝ Պոսթընէն, «Յառաջ»ի աշխատակից Կարօ Յովսէփեան եւ Տիկինը՝ Մարսէյլէն, «Աշխարհ»ի թղթակից Արտաւազդ Պէրպէրեան՝ Փարիզէն, Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկի նախագահ Արշամ Պապայեան եւ Տիկինը՝ Մարսէյլէն, Ֆրանսայի Բըժշկական Ակադեմիի թղթակից անդամ Փրոֆ. Ալեքսանդր Բաղդեանց եւ Տիկինը՝ Նիս-էն, ԻՒՆԷՍՔՕ-յի նախկին աշխատակից Սարգիս Ապրեան եւ Տիկինը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աղազարեան, եւայլն:

×

Թանգարանին բացման առթիւ բազմաթիւ գովասանքի գրութիւններ նուիրուեցան Գառզուի, տեղական «Նիս - Մաթէն» թերթին Յուլիս 8, 11, 12, 13, 14 եւ 15-ի թիւերուն մէջ, իսկ Վանսի քաղաքապետութեան կողմէ ալ պատկերազարդ հատոր մը լոյս ընծայուեցաւ, յատկապէս թանգարանին կապակցութեամբ, ի յայտ բերելու համար Գառզուի արուեստին յատկանիշերը, վերլուծուած՝ արուեստի ականաւոր պատմաբաններու կողմէ:

Ուշագրաւ է սակայն որ, այդ բոլոր գրութիւններուն մէջ Գառզուի կենսագրութիւնը կը սկսի այն օրէն միայն, երբ ինք կուգայ Ֆրանսա եւ կը նուիրուի նըկարչութեան: Կարծես բացատրելու համար այդ պարագան, Գառզու հետեւեալը կ'ըսէ «Նիս - Մաթէն»ի աշխատակցին (1986, Յուլիս 12):

«J'avais à peine 15 ans lorsque je suis arrivé en France, en 1924. Mes vraies racines, c'est dans ce pays qu'elles se sont nourries. J'ai été subjugué, d'emblée, par cette civilisation et par l'équilibre qu'elle est parvenue à réaliser entre la passion et la raison. Le chef-d'œuvre pour moi, c'est Versailles, et c'est la culture dont procèdent le palais et le parc : c'est en somme, la Renaissance italienne, avec sa rigueur dans l'harmonie, tempérée par le génie français. Je me reconnais dans les lois qui en découlent, sachant évidemment que dans le domaine de la création artistique, les lois sont faites pour être transgressées sans trêve...»

Պէտք է ենթադրել հետեւաբար, որ նըկարիչ պատնալով է որ կը գտնէ իր իրական ինքնութիւնը, զոր կը վերամկրտէ Գառզու, անուն մը որով ինքզինքը կը վերատեղծէ, անով կնքելու համար իր արուեստին ոճը ինքնայատուկ:

Եւ սակայն, քանի որ Գառզու իր մշակութային արմատներէն անդին, կենսաբանական ու զգացական արմատներով կապուած կը մնայ Հայութեան ալ, այս տեսանկիւնէն դիտելով կարելի է ճշդել թէ, Գառզուէ երբեք դար առաջ ուրիշ նշանաւոր Հայ մըն ալ իր կնիքը դրած է Վանս քաղաքին վրայ: Հաստատելու համար կը բաւէ թանգարանը այցելելէ վերջ հին քաղաքը մտնել, ու հարիւր մեթր անդին, Մայր Եկեղեցիին մօտ գտնել փոքրիկ հրապարակը որ կը կրէ անունը երեք դար առաջ ապրած մեծանուն ակադեմական - եպիսկոպոս Սուրեանի: Անուն մը, որ կրնայ հայկական ծագում ունեցած ըլլալ, խառնարնակ Սուրեաններուն պէս, ինչ որ ստուգեց Հ. Լեւոն Զէքիեան:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հայ Արիները շատ ընդարձակ գործունէութիւն մը ունեցան տարեկան հանդէսէն վերջ, գարնան եւ ամառուան ընթացքը: Յունիսի սկիզբը Փարիզի շրջանը առաջին շարաթավերջի իր բանակումը կատարեց Հիւսիսային Ֆրանսա, Աւէն քաղաքի շրջանը Ֆրանսացի բարեկամի մը դղեակին դաշտերուն վրայ, ուր մեր տղաքը ամէն յարմարութիւն ու օժանդակութիւն գտան. այս վայրը ապագային ալ բանակավայր մը պիտի ըլլայ, ուր կրնանք ընդարձակ գործունէութիւն ունենալ:

×

Յունիս 15-ին Ալֆորվիլի շրջանը կը վերջացնէ արձակուրդներու առթիւ իր ամառուան գործունէութիւնը ծնողական եւ սկաուտական հանդէսով մը, իր հաւաքավայրին մէջ, ներկայութեամբ ընդհանուր պետին: Կատարուեցաւ նորերու խոստումի արարողութիւնները եւ չքանշաններու բաշխում. հիւրասիրուեցան ծնողքները եւ շատ հաճելի օր մը անցուցինք, հայերէն երգերով, խօսակցութիւններով եւ զանազան անակնկալներով:

Շնորհաւորելի է Ալֆորվիլի շրջանը, որ հակառակ շատ մը դժուարութեանց միշտ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, գայլիկներով, թեւիկներով, արենոյշներով եւ արիներով:

×

Յունիս 22-ին, Լիոնի շրջանի պարահանդէսն էր. օդը պայծառ, բայց նոյն օրուան ուրիշ երկու հայկական պաշտահանդէսներուն պատճառով մասնակցողներու մէկ երրորդը միայն ունեցանք: Ժողովուրդը ցոյց տուաւ իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը: Հայ Արիներու Միութեան ընդհանուր պետը իր ներկայութեամբ կու գար քաջալերելու շրջանը, որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է վերջերս: Փարիզէն ալ կը մասնակցէին շրջանային պետերը:

Տեղի ունեցան նաեւ հաւաքոյթներ պատրաստելու համար յառաջիկայ ամրան Սկովտիոյ բանակումը, ուր հայկական պատուիրակութեան մէջ երկու խմբակ՝ Արի եւ Արենոյշ կան Լիոնէն:

×

Փարիզի շրջանն ալ շարունակեց իր կանոնաւոր գործունէութիւնը, մանաւանդ գործունէութեան նոր յայտագիրով:

×

Յառաջիկայ Յուլիսին, ինչպէս ամէն երկու տարին, Սկովտիոյ հիւսիսային մասին, Պլէռ Աթոլի մէջ կազմակերպուած է խմբակներու միջազգային Բանակում մը, ուր 500 Սկովտիացի սկաուտներ կը բանակին 500 օտար սկաուտներու հետ, Եւրոպայէն, Ասիայէն եւ Ամերիկայէն, 10 օրուան ընթացքին, խառն խմբակներով, սկաուտական միջազգային բանակում մը, որուն Հայ Արիներու Միութիւնը կանոնաւորապէս մասնակցած է երկու տարին անգամ մը:

Այս անգամ ալ բացառաբար Հայ Արիներու Միութիւնը կը մասնակցի 4 խմբակներով (1–2 խմբակ միայն հրաւիրուած են ընդհանրապէս) մասնակցութեամբ Լիոնի եւ Փարիզի շրջաններու Արիներուն եւ Արենոյշներուն: Յուլիս 22-ին Օգոստոս 1, եւ բանակումէն վերջ 8 օր ալ հիւր պիտի ըլլան սկովտիացի ընտանիքներու մօտ:

×

Ուրախ ենք, որ այս տարի բոլոր շրջաններն ալ սկաուտական, ազգային եւ միջազգային յաջող գործունէութիւն մը ունեցան. բոլորին բարի արձակուրդ կը մաղթենք, քաջալերող ու խանդավառ իրենց գարնանային գործունէութենէն ետք:

Գ. Մ.

ԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

«ՄԱՖԻԱ»ՆԵՐՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԱՂԱՊԱՇԵԱՆ

Երկարամեայ քաղաքական, թայֆայական, դաւանական, միջկուսակցական կռիւներու, օտար բացառական միջամտութիւններու եւ կառավարութեան անգոյ վիճակին լքբեւ հետեւանք՝ Լիբանանը արագընթաց վազքով հասած է բազմաթիւ ու քողարկուած մաֆիաներու տիրապետութեան:

Այդ տիրապետութեան դէմ պայքարը, մինչեւ այսօր յառաջ կը տարուի պաշտօնական անվերջանալի ծրագիրներէ ու ժողովներէ, եւ հասարակական ու կրօնական դէմքերու խորհրդակցութիւններէն զատ դատապարտիչ անհետեւանք կոչերով:

Անզանիւթերու, դեղօրայքի, վառելանիւթի անհամոզիչ սղութեան, եւ դրամի ճեպընթաց արժեզրկումին դէմ արձակուող բազմաբերան նզովքի յայտարարութիւնները, կացութեան դեղ ու դարման բերելու տեղ, անօգնական քաղաքացիին ականջները միայն խլացուցին:

Որ մէկը թուել քաղաքական, տնտեսական, ընկերային հրապարակը մթագնած բազմագոյն մաֆիաներէն եւ աւազակաբարոյ խմբակներէն:

Փորձենք թուել գոնէ երեւելիները.

○ Անզանիւթերը (կաթնեղէն, պահածոներ, շաքար, բրինձ եւ այլ հատիկեղէններ) մթերած եւ տոլարի հաշիւով զանոնք ժլատաբար շուկայ իջեցնող առեւտրականներու մաֆիան:

○ Դեղօրայքի մեծաքանակ ներածողներու եւ ճեւականօրէն միայն հակակշիռի տակ գտնուող անոնց դեղարանային վաճառորդներու մաֆիան:

○ Պետական գծով բերուած վառելանիւթը յափշտակող եւ սեւ շուկայի վրայ, պաշտօնական սակէն աւելի սուղ գիներով վաճառող մաֆիան:

○ Պետական եկամուտի աղբիւրները (նաւահանգիստ, հարկեր, տուրքեր) իւրացուցածներու մաֆիան:

○ Տոլարի չարաշահներու սակարանային եւ արտասահմանային մաֆիան:

○ Դրամատուներու կողոպտիչ զինեալ աւազակային խումբերու մաֆիան:

○ Թելեֆոնի եւ հեռաձայնի գողերուն մաֆիան:

○ Ինքնաշարժի, Ուխաքիի, Թմրեցուցիչներու մաքսանենգային մաֆիան:

○ Օթոներու գողերու մաֆիան:

○ Քաղաքացիներու առեւանգիչ մաֆիան, որ առեւանգուածը օրեր շարունակ իր մօտ պահ դնելէ, չարչարելէ ետք՝ ազատ կ'արձակէ միայն փոխան փրկագիններու ... տոլարով:

Բոլոր այս կողոպտչային ապօրինութիւներն ու չարաշահութիւնները կանգուն կը պահուին զինեալ խմբակներու եւ զանոնք ձեռքի տակէն հովանաւորող քաղաքական մութ գործառնութիւններու մաֆիաներուն կողմէ:

Այս առումով, մեր մօտ ոճրային դըրութիւնը մէկ մանրանկարն է Ամերիկային մէջ տիրող համանման դրութեան, ուր՝ ըստ ամերիկեան կառավարութեան վերջին տեղեկագիրին, անցած տարուան ընթացքին 22 միլիոն բնտանիքներ (չորս բնտանիքի վրայ մէկը) զոհ դարձած է գողութեան, յափշտակութեան, բռնաբարումի, մարմնական խոշտանգումի արարքներու: Եւ սակայն՝ զալիս վիթխարի ուժերով օժտուած երկրի մը մէջ...: Այլ ո՞ւր մնաց անտէր ու անգլուխ մեր երկրին մէջ:

Յաւելի է ըսել, որ մեր մօտ չարագործները յափշտակիչները, չարաշահները եւ քաղաքացիները սովահարողները շատ աւելի լաւ կազմակերպուած ու տիրական են, քան զանոնք զսպելու ու զինաթափելու պարտականութիւն ունեցող իշխանութիւնը:

Մաֆիաներու հարկատուն, եթէ միայն մասամբ պետութիւնն է, իրական հարկատուն սակայն (ներառեալ անդամալոյծ կառավարութեան սահմանած տուրքերու յաւելումները), ժողովրդական զանգուածն է:

Ո՞վ պիտի փրկէ կիսաքանդ երկիրը եւ անոր արիւնաքամ ժողովուրդը իշխանութիւն դարձած մաֆիաներու ճանկերէն:

Պատասխանը կը մնայ առկախ, մինչեւ որ իրական զոհը՝ ժողովուրդը, զոր «լըռակեաց զանգուած» կը կոչեն, դուրս գայ իրեն պարտադրուած լռութենէն, վերջապէս շարժի, տրտնջալու տեղ ... մանչէ, թեւ թիկունք կանգնի կառավարութեան ապահովական նոր միջոցառումներուն:

«ԶԱՐԹՕՆՔ»

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Համազգայինի երգչախումբին տարեկան համերգը տեղի ունեցած է Յունիս 14-ին, ղեկավարութեամբ Է. Յովսէփեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Վ. Յովհաննէսեանի: Յայտագիրը ամբողջութեամբ կազմուած էր Թ. Ալթունեանի ստեղծագործութիւններէն: Համերգը մեծ խանդավառութիւն պատճառած է:

×

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ հայ կաթողիկէ Ս. Նարեկ Եկեղեցիին սրահին մէջ Յունիս 21-ին տեղի ունեցած է Հայ Քոյրերու վարժարանի հանդէսը: Տնօրէնուհի քոյր Ռ. Քանտեփի բացումի խօսքէն ետք հոգաբարձութեան ատենապետ Ն. Սէֆէրեան գնահատանք յայտնած է քոյրերու նուիրումին ու ձեռք ձգած յաջողութեան համար: Ապա աշակերտները ներկայացուցած են թատերական փոքր կտորներ, արտասանած, նուագած ու պարած են:

×

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տաճարի Մ. Մանուկեան սրահին մէջ Յունիս 14-ին տօնուած է «Հայրերու Օր»ը, կազմակերպուած Տիկնանց Միութեան կողմէ: Օրուան յայտագրին կիրարկումով, նախ մեծարուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, Յ. Յովհաննէսեանի «Հայոց Հայրիկ» քերթուածով, զոր կարդացած է Օ. սարկաւագ Գալուստեան. երկրորդ մեծարուողին՝ առաջնորդ Վազգէն Եպիսկոպոսի համար երգուած է իր սիրած մէկ երգը, իսկ երրորդ մեծարեալ «Երգիծանքի Հայրիկ» Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն ներկայացուած է կարճ զաւեշտ մը: Ապա երիցագոյն ու նորագոյն հայրիկներուն տրուած են նուէրներ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 28-ին: Ուսանողներու ուղերձներէն ետք խօսք առած է տնօրէն Հ. Տասնապետեան. ան ոգեկոչած է յիշատակը ճեմարանի ընտանիքէն սպաննուած ու առեւանգուած անդամներուն, հրաւիրելով որ ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահեն: Ապա տնօրէնը ներկայացուցած է 1985 – 86 տարեշրջանի ճեմարանի կեանքը, ու խօսք ուղղած 20 շրջանաւարտներուն: Կատարուած է վկայականներու բաշխում ու ճեմարանի քայլերգով փակուած է հանդիսութիւնը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ. Խանամիրեան քոլէճի վկայականներու բաշխումի հանդէսը կատարուած է Յուլիս 1-ին: Յայտագրին Ա. մասին մէջ աշակերտները ներկայացուցած են հայկական պարեր, արտասանած են ու նուագած: Իսկ Բ. մասին մէջ շրջանաւարտներու անունով հրաժեշտի խօսք արտասանած է Վ. Սիմեկեան: Ապա վարժարանին տնօրէնը՝ Յ. Բաղրատունի նախ մրցանակներ բաշխած, յետոյ արտասանած է ուղերձ մը, շեշտելով հայ դպրոցին դերը: Նաեւ ան շնորհակալութիւն յայտնած է ազգ. իշխանութիւններուն, խնամակալութեան, ծնողքներու: Հանդէսը փակուած է առաջնորդ Արամ եպիսկ.ի խօսքերէն ու օրհնութեան խօսքէն ետք, «Սարդարապատ» քայլերգով:

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՆՏՐԷ ՍԱՆԹԻՆԻ-Ի

Յուլիս 1-ին, Իսի - լէ - Մուլինոյի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ճաշ մը կազմակերպեց «Եան'ց» ակումբին մէջ, ի պատիւ Պ. Անտրէ Սանթինիի, Հայրենադարձներու ենթանախարար եւ Իսիի քաղաքապետ: Հրաւիրուած էին նաեւ Իսի - լէ - Մուլինոյի հայկական կազմակերպութիւններուն եւ կուսակցութիւններուն ներկայացուցիչները: Բացման խօսքը ըրաւ Միւռոն Վրդ. Գըլիգեանը, տեղւոյն եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը, բարի գալուստ մաղթելով նախարարին. շնորհակալութիւն յայտնելէն յետոյ իր ներկայութեան համար, Միւռոն Վրդ. Նախարար ընտրուիլը շնորհաւորեց Իսիի Հոգաբարձութեան եւ բոլոր ներկայ կազմակերպութիւններուն կողմէն եւ չեշտը դրաւ նաեւ Պ. Սանթինիին հետ ունեցած գործակցութեան վրայ տարիներէ ի վեր, ըլլա՛յ եկեղեցւոյ շինութեան, ըլլա՛յ դպրոցաշինութեան ծրագիրին համար: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ հայ միութիւններուն ներկայացուցիչներուն իրենց ներկայ գտնուելուն համար: Միւռոն Վրդ. հայերէն խօսելէն յետոյ, Տոքթ. Վիգէն Կ. Կարապետեան Իսիի Հոգաբարձութեան ատենադպիրը, Ֆրանսերէն խօսք առաւ Հոգաբարձութեան կողմէ: Պ. Սանթինիին հասցէին «Պ. Նախարար եւ Սիրելի Բարեկամ» ըսելէ յետոյ, «բարեկամ» բառին մասին ըսաւ որ ան, նման պայմաններուն մէջ, յաճախ մակերեսային բառ մըն է: Ո՞վ չուզեր քաղաքապետի մը կամ նախարարի մը բարեկամ ըլլալ այս, գրեթէ մնայուն, ընտրապայքարի մթնոլորտին մէջ: Պ. Սանթինիին հետ թէեւ, «բարեկամ» բառը իր իմաստը կը պահէ քանի որ փաստուեցաւ: Տոքթ. Կարապետեան չեշտեց որ բազմաթիւ առիթներով է եւ մանաւանդ ամէնօրեայ դպրոցին շինութեան հարցով որ Իսի-ի քաղաքապետը տեղական համայնքին օգնեց ամէն անգամ որ պէտք եղած է, երբեմն դժուար պայմաններու մէջ: Նկատելի է նաեւ քաղաքապետին ներկայութիւնը ո՛չ միայն պաշտօնական առիթներով այլեւ երբեմն՝ անպաշտօն կերպով հայ հանդէսի մը ուր յայտնապէս իր ներկայութեան միակ պատճառը, Հայերուն մէջ ըլլալու իր փափաքն է: Աւելցնելէ ետք թէ հայ ժողովուրդը ապերախտ չէ եւ թէ' Իսի-ի հայ համայնքը ուրախացաւ Պ. Սանթինիին նախարար նըշանակուելուն համար, տոքթ. Կարապետեան վերջացուց ըսելով. - «Յոյս կը յայտնենք թէ՝ ձեր աւելի ծանր զբաղումները արգելք պիտի չըլլան ձեր գործունէութեան հայ ժողովուրդին համար, այլ ընդհակառակն ձեր նոր պաշտօնը, աւելի ուժ պիտի տայ ձեռնարկներուն: Անշուշտ, միայն հայկական թըղթածրարը չկայ ձեր սեղանին վրայ, բայց մեր ժողովուրդը, ամէն ժողովուրդէ աւելի, զրկուած, կրքոտ եւ մտահոգ է: Եւ ի՞նչպէս չըլլալ այնպէս երբ բազմաթիւ ազգեր եւ քաղաքագէտներ մեղի փաստել կ'ուզեն թէ՝ մեր անմոռանալի զոհերը «սովորական» մեռեալներ են միայն: Վերջին դէպքն է նաեւ Եւրոպական Խորհրդարանի քաղաքական Յանձնախումբին, Յունիս 26-ի անըմբռնելի վճիռը կամ աւելի ճի՛շդ վճիռի բացակայութիւնը մեր ցեղասպանութեան վերաբերեալ: Հակառակ մեր արդար դատութեան, միշտ գլուխին կը մնայ Հայերուն կողմէն սիրուիլ: Կը բաւէ իրենց հետ պարկեշտ եւ արդար ըլլալ: Այսպէս եղած էք Պ. Նախարար եւ այսպէս պիտի մնաք քանի որ չենք կրնար ուրիշ ձեւ մը երեւակայել եւ, վստահ ենք, դուք ալ»:

Պ. Սանթինի պատասխանեց որ տարբեր ձեւով չի կրնար վարուիլ Հայերուն հետ քանի որ համակրանքն ու սէրը կարելի չէ կեղծել: Բացատրեց թէ, ինչպէս ժաք Շիրաք զինք կանչած է եւ յայտնած է թէ՝ Հայրենադարձներու նախարարութիւնը իրեն կը յարմարի, քանի որ վարժուած է տառապող ժողովուրդի մը հետ յարաբերելու որ է Հայ ժողովուրդը: Ժպտելով աւելցուց. - «Այսպէս, իմ այս պաշտօնի վրայ նշանակուելս, Հայերուն կը պարտիմ»: Պ. Սանթինին, բաղդատեց նաեւ Հայրենադարձներուն հոգեկան տագնապը եւ Հայերուն տառապալից ճակատագիրը: Շնորհաւորեց հայ ժողովուրդը որ հակառակ իր ցաւին կրցաւ գլուխը բարձր պահել եւ իր խանդավառութիւնը չկորսնցնել: Յոյս յայտնեց նաեւ որ հայրենադարձներուն նման օրինակի մը հետեւին: Նախարարը պատասխանելով վերոյիշեալ ճառին ակնարկներուն ըսաւ թէ՝ անձնապէս յայտնած է թէ՝ համաձայն չէ ժաք Շիրաքին յայտարարութիւններուն հայ ժողովուրդին ցեղասպանութեան մասին եւ եզրափակեց ըսելով.- «Պիտի միշտ պայքարիմ որպէսզի Հայերուն տրուի բարոյական իրենց արդար իրաւունքը»: Այս երկու ճառերէն ետք ճաշը սկսաւ բարեկամական եւ տաք մթնոլորտի մը մէջ, ուր իրարու յաջորդեցին հաճելի յայտարարութիւններ: Պ. Ժ. Գիլիճեանը (Իսի-ի Հայ Մշակոյթի Տան պատասխանատուն) շնորհաւորելէ ետք Պ. Սանթինին, յայտնեց թէ, բարոյապէս ամբողջ հոգիով Իսիի հոգաբարձութեան հետ է ամէնօրեայ դպրոցին ծրագիրը իրագործելու համար: Պ. Պօյաճեան, Աւետարանական Եկեղեցւոյ փոխ - ատենապետը, քաջալերեց հոգաբարձութեան դպրոցաշինութեան ծրագիրը շեշտելով թէ՝ ինչպէս անցեալին Աւետարանական Եկեղեցւոյ շինութեան պարագային, պէտք չէ վախնալ մեծ գումարներէ, քանի որ այս դպրոցը տեղացի ժողովուրդին համար կենսական է: Ամէնօրեայ դպրոցին մասին, խօսք առաւ նաեւ Պ. Մ. Գարակէօզեան, Իսի-ի փոխ - քաղաքապետ, որ ամփոփեց քաղաքապետարանին դերը դպրոցին ծրագիրին համար, յիշեցնելով թէ՝ հոգաբարձութեան կողմէ բարեփոխուած պայմանագիրը ստորագրուեցաւ Յունիս 2-ին եւ թէ՝ շէնքը շինելու արտօնութիւնը (փէրմի տը քօնսթրիւիր) պիտի տրուի 1987-ին սկիզբը, որմէ ետք անշուշտ, մանկապարտէզին շինութիւնը պիտի սկսի: Պ. Գարակէօզեան ընդգծեց նաեւ Պ. Սանթինիին անձնական դերը այս ծրագրին զանազան հանգրուաններուն: Պ. Գարակէօզեանէն յետոյ, Տիկին Ժ. Մատոյեանը, Կապոյտ Խաչի ներկայացուցիչ, իր կարգին շնորհաւորեց քաղաքապետը աւելցնելով որ որեւէ ատեն ան չէ մերժած իր օգնութիւնը ամէն անգամ որ պէտք եղած է: Խօսք առաւ նաեւ Հայ Մարզական Միութեան փոխ - ատենապետը Պ. Ա. Հայրապետեան, որ իր ներկայ գտնուելու գոհունակութիւնը յայտնելէ յետոյ, շնորհաւորեց Իսի-ի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը որ այս երեւոյթին առիթով եւ Պ. Սանթինիին ի պատիւ հաւաքեց անգամ մը եւս Իսի-ի գաղութին զանազան միութիւններուն ներկայացուցիչները: Եզրակացնելու համար չըսենք թէ միայն յաջող երեկոյթ մը եղաւ այլեւ թէ՝ կարգ մը շահեկան կէտեր կարելի է յիշել. - Պ. Սանթինիին վերանորոգուած հաստատումները մեր մշակութային եւ քաղաքական արդար պահանջներուն թիկունք կենալու, ամէնօրեայ դպրոցին ծրագիրէն բխած եռանդը որ կը փոխանցուի ժողովուրդին եւ իր ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ անոր գործակցելու փափաքը եւ վերջապէս, Իսիի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան դերը տեղական զանազան հոսանքները (մշակութային, մարզական եւ մանաւանդ կուսակցական) հաւաքելու եւ միացնելու կարեւոր հարցերու շուրջ ինչպէս դըպրոցին հարցը եւ նաեւ Ապրիլեան Ոգեկոչումը (այս տարի, Ապրիլ 27-ին, միացեալ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Իսի - լէ - Մուլինոյի մէջ): Բիւր անգամ յայտնըուած ցաւ մըն է մեր ժողովուրդին միութեան պակասը, որուն ամէն հայ անհատապէս գիտակից է եւ ինքն ալ իր բաժինով՝ պատասխանատու...: Յոյսը թէեւ կը վերարթննայ երբ փաստուի հազուադէպ առիթներով թէ՝ կարելի է ժողովուրդին հոգիին մէջ խանդավառութեան հուրեր ցանել սրբազան նպատակներու իրագործման համար:

ՏՈՔԹ. ՎԻԳԷՆ Կ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ :

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Ֆրանսա, 1986, Շաբաթ, Նոյեմբեր 22, առաւօտեան ժամը 9-ին :

Ժողովի վայր. -

Hôtel Intercontinental

3, rue Castiglione, 75001 Paris, France

Ներկայս 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է : Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ Հոկտեմբեր 22, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, NJ 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- *Ներկայացում եւ վաւերացում* 1985 *տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի :*

2.- *Ներկայացում եւ վաւերացում* 1985 *տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան :*

3.- *Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի :*

4.- *Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի :*

5.- *Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ :*

6.- *Գնահատանքի բանաձեւեր :*

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Գ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Ատենադպիր
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Ատենապետ

1986, Մայիս 8
Սետլ Պրուք, Ն. Ճ.

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով :

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Ինքնաշարժի սպասարկութիւն :

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան :

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան :

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան :

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան

Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28

26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ԿՈՉ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդաղատանքով 13 լիբանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէլֆոնթէնի մեր կայանը :

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները :

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը :

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ռմբակոծումներն ու սպանութիւնները :

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս անգամ օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք : Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս :

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Այրի Տիկին Շաքէ Թաշճեանէ 300 *Ֆ. իր ամուսնոյն՝* Հայկունի Թաշճեանի *մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ. Այրի Տիկին Մինասեանէ* 170, *Պ. Վարդգէս Պօյաճեանէ* 300 *Ֆ. իր ընտանիքի բոլոր անդամներուն եւ հարազատներուն յիշատակին, Տիկին Հախինեէ Գրիգորեանէ* 200 *Ֆ. (Կայանին), նոյնպէս* 200 *Ֆ.* Հայկունի Թաշճեանի *մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ :*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մարիամ (Գրիգոր) Մանուկեանէ իր մօր Սօֆի Էկոյեանի *մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ* 200 *Ֆ. :*

×

Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Արման Նշանեան 2000 *Ֆ., Տիկին Տապաղեան* 500 *Ֆ., Տիկին Գալուստեան* 300, *Օր. Լիսա Տէր-Պարսամեան, Պ. Խաչիկ Գիւմրու, Տիկին Կեռնիւ, Տիկին Էլիզ Խաչիկեան, Պ. Խաչիկ Գալուստեան* 200*-ական Ֆ., Տիկին Մարի Սարգսեան, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Տիկին Անի Սիլ* 100*-ական Ֆ. :*

Յակոբ Աշըգեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Պ. Ջաւէն Գույճա* 500 *Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Քինաբեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Աբրահամեան* 300*-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան* 200 *Ֆ., Պ. Եղուար Սարաֆեան* 100 *:*

Սիւզան Գալայճեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Խուրշուդեան եւ Մելքոնեան ընտանիքներ* 300*-ական Ֆ. :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-էն 31

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին :

Սալ Տը Լա Շիմի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Շնորհք Ղուկասեան, Տիկին Մաքիամ Ղուկասեանի *մահուան առիթով Իսիի Եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրեն* 150 *Ֆ. փոխան ծաղկի :*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին : Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները :*

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ :

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին :

Դիմել տնօրէնութեան՝

1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy

Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10*–էն կէսօրէ ետք ժամը* 5 *:*

Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կարկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃՈՀ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15–ԻՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՄԵԾ ԿԱԼԱ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7

THEATRE DE PARIS

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՏՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille

tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
25
VENDREDI
25 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.276 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.276

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌՔ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ ԾԱՆՕԹ ԹԷ ԱՆԾԱՆՕԹ

(ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 89-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

×

«…ՅՈՅՑ ՏԱՆՔ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՈՐ ՀԱՅՆ ԷԼ ԳԻՏԷ ԿՌՈՒԻԼ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ…»

Խանասորի արշաւանքի հրամանատար Վարդանի այս խօսքերը արտասանուած Արաւուլի դաշտին վրայ, արշաւախումբի զինուորներուն հանդիսաւոր երդումի պահուն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին դիմաց արձագանգն է Զէյթունէն Սասուն հայ ժողովուրդի մարտնչող բազուկին որ կերտեց «ազատ կամքի բռնութիւնը»:

Հրաշալի ապացոյց մը որ Հայը այլեւս ստրուկ չէր, այլ գործօն ուժ: Դուրս գալով դարերու կրաւորութենէն, Հայը ուզեց ազգին կեանքի եւ պատմութեան հոլովոյթին վրայ, կատարել դերագոյն ճիգն ու զոհողութիւնը մերժելու ուրիշներուն պարտադրանքը, եւ ապրելու ժողովրդային կամքով, ազգային դիմագիծով:

Խանասորի Արշաւանքը աննշան դէպք մը չէ, այլ անկիւնադարձ մը, կարեւոր հանգրուան մը հայ յեղափոխութեան հոլովոյթին մէջ, որպէս գործելակերպի փոփոխութիւն, որպէս տեւելու եւ պայքարելու կամքի արտայայտութիւն:

1890-ական թուականներուն Հայ Յեղափոխութիւնը աներեւակայելի յանդըգնութիւն էր տիրող եւ հարստահարող դասին համար: Յեղափոխութիւն մը որ քաղաքական ըլլալէ աւելի ընկերային եւ ազգային էր՝ վերականգնել Հայուն արժանապատուութիւնը:

Խանասորի Արշաւանքը պատերազմ չէր, բառին ամբողջական իմաստով: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զայն կոչեց պատժական արարք, ցոյց տալու համար թէ երկիրի ընկճուած ժողովուրդը կրնար հակադրել ուժգնութեամբ, պատուհասելու համար անոնք որոնք կը սպառնային իր գոյութեան վրայ:

Եթէ Խանասորը, մէկ կողմէ, եղաւ ուժի ցուցադրութիւն մը, սպառնալիք մը թշնամիին որ հասկցաւ թէ սանձարձակ կարելի չէ չարիք գործել, միւս կողմէ յաղթանակ մը եղաւ պարտութեան վարժըւած ժողովուրդի մը համար: Ան տեսաւ որ թշնամին խոցելի է: Ան հաստատեց որ արդարութեան, իրաւունքի, ազատութեան ճամբան կ'անցնի անպայմանօրէն ուժէն, բռունցքէն:

Խանասորի փէտայիներուն սրտին մէջ միայն ժողովուրդի հեծեծանքը արձագանգ գտաւ: Անոնք գացին արցունքներ սրբելու համար: Անոնք պայքարեցան պատիւ փրկելու համար: Անոնք զարկին ու զարնուեցան հայութիւնը անեղծ եւ ամբողջական պահելու համար: Եւ մեծցան: Դարձան հսկաներ, հերոսներ, մտան պատմութեան մէջ: Բայց անոնց օրինակը պատմութիւն չէ միայն, այլ կենդանի եւ տեւական կոչ մը ուղղուած հայ մարդուն, և մանաւանդ հայ երիտասարդութեան յանձնառու ըլլալու, մեր դիմագծութեան գնացքը չդանդաղեցնելու, որպէսզի հայութիւնը տէրը դառնայ իր իրաւունքներուն, իր ճակատագրին:

Փա՛ռք այն բոլոր հերոսներուն, անուանի թէ անանուն, որոնք իրենց արեամբը ոռոգեցին մեր հայրենի լեռներն ու հովիտները յանուն ազգային իտէալներու:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Թագաւորը հեռատեսիլէն ելոյթով մը յայտնեց թէ Իսրայէլի նախարարապետը անդրդուելի մնացած է երկու կարեւոր կէտերու շուրջ: Թէեւ միացեալ զեկոյց մը, որ կը հրատարակուէր Հինգշաբթի օր, աւելի յստակ գաղափար մը կրնայ տալ հանդիպումին արդիւնքին մասին, բայց եւ այնպէս Հասան Բ. չսպասեց յայտնելու համար թէ Փերէս կը մերժէ բանակցիլ ՊԱԿ-ի հետ եւ պարպել գրաւած հողերը: Յիշենք որ Ֆէսի ծրագիրը, որ հիմ կը ծառայէր խօսակցութեանց ութ կէտերէ բաղկացած է եւ երկու կէտերը կը վերաբերին ՊԱԿ-ի (միակ օրինաւոր ներկայացուցիչ Պաղեստինցիներու) եւ գրաւուած հողերու պարպում: Այլ կէտերու կարգին, յիշենք՝ պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը, Երուսաղէմն ալ որպէս մայրաքաղաք, Այսր-Յորդանան եւ Կազա պէտք է ՄԱԿ-ի հոգատարութեան յանձնուին փոխանցման շրջանի մը համար եւայլն, եւայլն: Փերէս Իսրայէլ վերադարձաւ Չորեքշաբթի ուշ գիշերին:

ԿՈՒԱՐՏԻԸՆ անգլիական օրաթերթին համաձայն, Խորհ. Միութեան կուսակցական եւ կառավարական պատասխանատուներ գաղտնի մանիֆեստ մը հրապարակ հանած են, ուր կ'առաջադրեն հիմնական փոփոխութիւններ խորհրդային դրութեան տնտեսական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ: Թերթը կ'ըսէ թէ խումբը մկրտուած է «Ընկերվարական վերանորոգման Շարժում» եւ մանիֆեստի մէջ, խորհրդային այս պատասխանատու անձերը կ'ըսեն թէ այս «վտանգաւոր քայլը» կ'առնեն արեւմտեան թղթակիցներու ալ բաժնելով քանի մը օրինակ, որովհետեւ խորհրդային մամուլը մերժած է տալ: Ի շարս այլ բարենորոգումներու, կ'ուզեն որ մամուլ եւ ճառ ազատ ըլլան եւ թէ կուսակցութեան մենաշնորհը թուլնայ իշխանութեան վրայ: Անգլիական օրաթերթը անհաւանական չի նկատեր, որ մանիֆեստին բուն նպատակը գիտակցօրէն կատարուած դրդութիւն մը ըլլայ, ուժերու կողմէ որոնք կ'ուզեն վարկաբեկել Կորպաչովը: Հոն յիշուած կէտերէն մէկն ալ այն է որ 70 տարուան համայնավար վարչակարգէ ետք, Խորհ. Միութիւնը հասած է թերաճ երկիրներէն մէկը դառնալու, 10 - 15 տարի ետ մնալով արեւմուտքէն:

ԱՆՏՐԻՈՒ ԵՒ ՍԱՐԱ ամուսնացան, մեծ շուքով, մօտ 2000 հրաւիրեալներու ներկայութեամբ, միլիոնատէր անգլիացի թէ օտար դիտողներու փողոցներու երկայնքին եւ տասնեակ միլիոնաւոր հեռադիտողներու: Ֆրանսայի համար, արարողութեան մեկնաբանութիւնները կ'ընէր … յաւիտենական Լէոն Զիթրոնը (Էլիզապէթէն ի վեր…): Նոր հարսին մասին, բախ - ըսաւները չեն պակսիր եւ մանաւանդ շատ երեսին կը տրուի քիչ մը «լեցունկեկ» ըլլալը, մանաւանդ կոնքէն: Եւ որովհետեւ լեզուն ալ զըպանը չէ (ինչ որ շատ կը մտահոգէ բրիտանական արքունին), հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է. - «Կին մը պէտք է չեչտուած մէջք մը ունենայ, ճոխ պալքոն մը եւ վարն ալ ինչ որ պէտք է, բայց ոչ՝ աւելին»:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական գօտիին մէջ, 24 ժամ գործադուլ եղաւ. իբրեւ բողոք Էօզալի ներկայացուցած տնտեսական «ազատական» ծրագրին:

ՅԱԿՈԲ ՋՈՒԼՖԱՅԵԱՆ, ՎԱԶԳԷՆ ՍԻՍԼԵԱՆ ԵՒ ԳԷՈՐԳ ԿԻՒԶԷԼԵԱՆ ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ ԿԻՐԱԿԻ

Ինչպէս կը նախատեսուէր (տես «Յառաջ» Յուլիս 23. 1981 Սեպ. 24-ին Թրքական հիւպատոսարանը գրաւող չորս երիտասարդներէն երեքը (Արամ Պասմաճեան անձնասպան եղաւ 1985, Ապրիլին) Սուրիա պիտի մեկնին:

Իրենց արձակումէն ի վեր, երկիր մը կը փնտռուէր, Լիբանան մերժած ըլլալով, եւ հաւանական էր՝ Սուրիա, ինչ որ հաստատուեցաւ Չորեքշաբթի օր:

Յակոբ Ջուլֆայեան, Վազգէն Սիսլեան եւ Գէորգ Կիւզէլեան, Կիրակի, ժամը 16-ին, Էռ - Ֆրանսի օդանաւով Ռուասիէն կը մեկնին Դամասկոս:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅ ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

Նոր Ջուղայի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին Յունիս 11-ին յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Իրան - Իրաք պատերազմին զոհ՝ Վրէժ Բաղումեանի: Ան ծնած էր 1965-ին Նոր Ջուղա, զինուորագրուած է 1984 Օգոստոսին: Անդամ «Արարատ» մարզական միութեան, ծանօթ անուն էր մրշամարտի ու թէքուանտոյի ճիւղին մէջ: Ան նահատակուած է Յունիս 4-ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 18 / 21)

ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուա տեղի ունեցած է նուագարաններու վարպետներու համամիութենական 6-րդ մրցոյթը: Կը մասնակցէին 76 վարպետներ: Հայաստանէն՝ Հ. Ջալքուչեան, Մ. Երիցեան եւ Ս. Երիցեան: Անոնց ներկայացուցած գործիքները մասնագէտներու ուշադրութիւնը գրաւած են: Հ. Ջալքուչեանի եւ Մ. Երիցեանի նուագարանները արժանացած են վկայականներու. Թաւ - ջութակներու մրցումին Ա. եւ Բ. մրցանակ ոչ ոքի տրուած է, իսկ Ս. Երիցեան արժանացած է Գ. մրցանակի: Մրցանակակիր նուագարանները ցուցադրուած են Մոսկուայի երաժշտանոցին մեծ սրահը, Չայքովսքի երաժշտական միջազգային մրցումին մրցանակաբաշխութեան օրերուն:

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ

Ստեփանաւանի «Սօճուտ» մանկական առողջարանի սեզոնէն ամբողջ տարին պակաս պիտի չըլլան լոյսն ու փարունդը. 1500 քառակուսի մեթր տարածութեամբ ջերմանոցի մը շինարարութիւնը սկսած է, որ գալիք ձմրան կուտայ առաջին բերքը: Առողջարանութեան շնորհիւ թարմ միս կ'ապահովուի խոհանոցին, ու շատով առողջարանը կ'ունենայ նաեւ սեփական մեղուանոցը: Առողջարանը առաջիններէն մէկն է Խորհ. Միութեան ուր աւելի քան կէս դարէ ի վեր հանգստացած են շուրջ 40 հազար երախաներ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Երկուշաբթի, Յուլիս 21-ին, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է մեր սիրելի՝ Վահրամ Պարկիրճեանը:

Նախկին աշակերտ Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին, երկար տարիներ վարած է Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան նախագահութիւնը, երբեք չըլլալով իր նիւթական լայն օժանդակութիւնը ոչ միայն միութեան, այլեւ Մխիթարեան զոյգ վարժարաններուն, Փարիզ թէ Վենետիկ:

Շրջան մը եղած է նաեւ նախագահ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան: Հաւատարիմ իր եկեղեցասէր բարերար հօր՝ Երուանդ Պարկիրճեանի ոգիին, միշտ նըպաստած է ազգային թէ համբային ձեռնարկներուն: Շրջան մը տարուած էր նաեւ այն միամիտ յոյսով թէ ինք պիտի կարենար յաջողիլ «փրկել» ազգային մըկըրտուած ռիւ տը Թրէվիզի տունը, որու գնումը գլխաւոր ապահովողը եղած էր իր ողբացեալ հայրը:

Արհեստով ադամանդագործ, գործի որոշ դժուարութեանց բերմամբ, լքած էր այդ ասպարէզը եւ քաշուած նաեւ հանրային կեանքէ: Եւ որովհետեւ, մարդիկ ապերախտ են, քիչեր, հաւանաբար դեռ յիշեն մեր այնքան կենսուրախ, այնքան ծառայասէր եւ ջերմ ընկերը, որ շատ «տուաւ» երբ կրցաւ, ու այսօր ալ կը մեկնի անձայն, անշշուկ, թերեւս քիչ մըն ալ դառնացած, բայց շատ քաղցր յիշատակ մը թողլով իր ընկերներուն եւ բարեկամներուն սրտին ու մտքին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները Պէաթրիսին, Սիլվիին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱԳԸՖ ԳԻՒՂԻՆ ԳԻՒՂԱՊԵՏԸ ՀԱՅ Է ՈՒՐԵ՞ՄՆ ՈՒՐԵՄՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ

Թրքական տրամաբանութիւնը քարբէզխան չէ, բայց նախանձելիք բան չունին: Եթէ Տէքառթ չունին, Սէօքմէնօղլու մը ունին, որ բոլորը կ'արժէ: Ահաւասիկ մարդուն «գիւտը» փաստելու համար Թուրքերու և Հայերու վայելած հաւասար իրաւունքները Թուրքիոյ մէջ:

×

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ». - (Յուլիս 23). -

«Ուղիղ ճամբայ» կուսակցութեան Հաթայի երեսփոխան Մ. Սէօքմէնօղլու Ազգ. Մեծ Ժողովի նախագահութեան գրաւոր առաջարկ մը ներկայացուցած է «Վագըֆ» հայաբնակ գիւղին առնչութեամբ. Հոն կ'ըսուի. -

«Վագըֆ գիւղը, ուր մինչեւ իսկ գիւղապետը Հայ մըն է, եւ որ կը գտնուի Հաթայի մէջ, արդեօք մեծագոյն ապացոյցը չէ՞ մեր հայ հայրենակիցներու հաւասար իրաւունքներով վարած հանգիստ կեանքին: Ինչո՞ւ այս փաստը հեռատեսիլի յայտագրով մը չի ներկայացուիր աշխարհի: Կը մտածուի՞ նման յայտագիր մը պատրաստելու մասին»:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Մեր այժմու նորահաստատ գրիչներէն Խաչիկ Թէօլէօլեանի յօդուածները՝ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ, չատ - չատերու կարգին ես եւս կը կարդամ, հաճոյքով: Անմիջապէս կ՚աւելցնեմ թէ կը սիրեմ նորանոր դատումներու տէր գրողները, երբ մանաւանդ անոնք, որոնք առանց աւելորդ ծեքծեքումներու եւ խծբծանքներու, գրական կամ բացասական երեւոյթներ, իրողութիններ մատնացոյց կ՚ընեն: Այլ խօսքով, ինչպէս կը սիրեն ըսել ու կրկնել Ֆրանսացիները, կէտերը Ի-երուն վրայ կը դնեն՝ պարզ ու մեկին խօսքերով:

Մանաւանդ, երբ բառը գայն կը շըրջանակէ համապարփակ ձեւով: Այսինքն՝ գայն կը հանէ դուրս հայկական, ընենք, սեղմ շրջանակի ոլորտէն: Եւ միջազգային չափանիշով կը դատէ:

Այս իմաստով չահեկան կը նկատեմ Խաչիկ Թէօլէօլեանի Սփիւռքահայու վերջին Քրոնիկը, թերթին Յունիս 27-ի թիւին մէջ:

Ես ալ պայմաններու բերումով կ՚ունենամ եւ կը կազմեմ բաւական ճոխ գրադարան, առաւելաբար հայերէն գիրքերով, նաեւ անգլերէն, ֆրանսերէն:

Հրատարակուած հատորները, այս կամ այն ձեւով, պատճառներով, չափի եւ կազմի միօրինակութիւն չեն ներկայացըներ: Գրադարանիս գիրքերը վկայ: Ճիշդ կ՚ըսէ միւս կողմէ, թէ համակարգութեան պակաս մը գոյութիւն կ՚ունենայ հայերէններու պարագային: Մինչ Հայաստանեան հրատարակութիններու կողքին յաջորդող առաջին կամ երկրորդ էջերուն մէջ ներամփոփ գիծերով կը ներկայացուին հեղինակն ու անոր գործը, աշխատասիրութիւնը՝ յաճախ պարզ վերլուծումներով, ուր ընթերցողը արդէն իսկ գաղափար կը կազմէ գիրքին բովանդակութեան մասին, արտասահմանեան հրատարակութիններուն գրեթէ մեծ մասին մէջ այդ կարեւոր յատկանիշը կը պակսի: Նաեւ անտես կ՚առնուի տպաքանակը, թերեւս քիչ ըլլալուն համար: Վերհրատարակութեան պարագային, ընդհանրապէս, աչքաթող կ՚ըլլայ անդրանիկ տպագրութեան թուականը: Հրատարակչականը կը յիշուի, այսինչ կամ այնինչ տպարան, վայրը՝ սկիզբը կամ հատորին վերջին էջերուն վրայ, բայց ո՛չ ընդհանուր խմբագիրին անունը, ընդհանուր առումով: Բացառութիններ, բընականաբար, կ՚ըլլան:

Ո՛չ մէկ կասկած, թէ Սփիւռքի մէջ հայերէն գիրքերը չեն ծախուիր, թերեւս հատ ու կենտ միայն: Այլ կը նուիրուին՝ ընդհանրապէս ձօնագրութիններով: Գրադէտը գիտէ ի յառաջագունէ, թէ իր հրատարակածը, որքան ալ որ արժէք եւ կշիռ ներկայացնէ անիկա, պէտք է յանձնուի ասոր կամ անոր:

Ո՛չ ստացողները, ո՛չ հոս ու հոն «կը ծախուի»ներու ծանուցումները դրական դեր կը կատարեն: Մնաց որ, դժբախտաբար, դեռ մինչեւ այսօր այսպէս բաւծ հատուածական կողմնորոշումներ գոյութիւն կ՚ունենան: Շարք մը գիրքեր մակագրութիններով կ՚առաքուին միայն ասոր կամ անոր, ծանուցումի ենթարկուելու համար: Եթէ նոյնիսկ անխտիր բոլորին առաքուին, մարդիկ կը գտնուին, որ այս մեր մարդն է, այն մեր մարդը չէ փուճ, ունայն, սին հարցեր կը յարուցանեն (թէեւ նուազ, քան մեր մօտաւոր անցեալին):

Այս ազգային ցաւը, հիւանդագին մըտայնութեան վերջ պէտք է դնել, անկասկած:

Բովանդակութիւն մը իր իսկական արժէքով կը բնորոշուի: Կը ճշդուի: «Կողմերը», խմբակցութիւնները վերջին հաշուով դերակատարութիններ չեն կրնար ունենալ՝ անարժէքը մնայունի վերածելու իրենց ճիգերուն մէջ: Ժամանակը կը հարթէ սխալները, աւելորդութիւնները: Կը մատնանշէ իսկական - գեղարուեստականը:

Այս իրողութիւնը ըմբռնելու ժամանակն է այսօր:

Այս առիթով միտք մը, որ կը չարչրկէ միտքս: Կ՚ուզեմ օգտուիլ այս առիթէն ըսելու համար յստակ մտածածս:

Լոյս տեսած գիրքերէն շատեր, - աւելի համեստ կերպով ըսենք ոմանք, - կ՚ուզեն, կը փորձեն իրենք զիրենք ներկայացնել «ժամանակակից» պիտակին տակ: Լաւ է ձգտումը, երբ քաղաքական, ընկերային, հոգեբանական եւ այլ հարցեր կը պարզուին արդի մօտեցումով: Բայց չենք հասկնար, երբ նոր բան ըսելու յաւակնութիւնը խրթին, անհասկնալի վերածելու ճիգին կը մօտենայ, կը ձգտի ասոր, ընթերցողին կարծես ըսելով, - եթէ չես հասկնար, ուրեմն գրածս լաւ է:

Կ՚ընդունիմ, թէ գրողը իր խօսքը կը յղէ գրասէր ընկերութեան մը, առանց միջակութեան սահմանները չափչփելու: Բայց երբ խօսքդ դուն իսկ չես հասկնար, երբ վերլուծումներդ վերջին հաշուով անհաղորդ կը մնան նոյնիսկ քեզի, ինչի՞ կը միտիս: Կարելի է գրել ամէնէն բարդ նկատուող նիւթերու մասին, կարելի եւ ըմբռնելի է, որ Լուսինը իր այժմու գիտական տեսանկիւնով պարզուի: Պայման է, սակայն, որ այս եւ այլ նիւթեր ըմբռնումի բովէն անցնին, դուն, իբրեւ արձակագիր կամ բանաստեղծ, զանոնք ներկայացնես նիւթերուն պահանջած բարդ, այլ սակայն ընթերցողին հասկնալի ձեւով, ոճով: Այլապէս միտքի մարզանքներու ոլորտին մէջ կը մտնես:

Ես կ՚ընդունիմ, թէ Պետրոս Դուրեանի «Եթէ հալւոյդ մէջ անձկաւ, գեղուհի՞ մը նայեցաւ»ի ժամանակաշրջանը չատոնց անցած է, այսուհանդերձ, չի նշանակեր թէ մեր օրերու խոհերուն, տուայտանքներուն, մտածումներուն պատկերացումները պէտք է ըլլան անհաղորդ, նորաբանութեան, կամ, ինչպէս կ՚ըսեն Հայաստան «նորարութեան» պիտակին տակ, անոնք բնութագրուին «անմարսելի» ճամբով:

Կարգ մը խոհեր, ահա, Խաչիկ Թէօլէօլեանի վերջին չահեկան յօդուածին առիթով, «Յառաջ»ի մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍԷՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երկու վերհրատարակութիններէ յետոյ անուանի պատմագէտ եւ հնախոյզ, Հայերու մեծ բարեկամ՝ Ժաք Տը Մորկանի «Հայ Ժողովուրդի Պատմութիւնը» (1981) եւ «Փոքր Ազգութեանց Մասին» (1982), Լեւոն Գայաճեան, արդի դպրութեան փրոֆէսէօր, այս անգամ լոյս ընծայեց իր հեղինակած գործը՝ «ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍԷՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ»:

Պատմական հայեացքով, վաւերական փաստաթուղթերու հիման վրայ, կատարուած այս լուրջ եւ հարուստ աշխատութիւնը, Լեւոն Գայաճեանի 3-րդ շըրջանի տոքթորայի աւարտաճառն է, ներկայացուած Էքս - Ան - Փրովանսի համալսարանը 1983, Դեկտեմբեր 21-ին (տե՛ս, «Յառաջ»ի 1984 Փետրուար 10-ի թիւը): Դատակազմի անդամները, գրագէտ - վիպագիր Ռեմոն Ժան եւ պատմագէտ Ժեռար Տէտէեան յոյժ գնահատած էին եւ ջերմօրէն յորդորած, քաջալերած գիրքի վերածելու` լայն արձագանգ գտնելու, լայն հասարակութեան մը տրամադրութեան տակ դնելու համար:

Այս իրագործումը կարելի եղաւ շնորհիւ Մարսէյլի Մանկավարժական Վաւերագրութեան Շրջանային Կեդրոնին (Սէ - ԷՌ - Տէ - Փէ) տնօրէնութեան որ յանձն առաւ գիրքին տպագրութիւնն ու հրատարակութիւնը:

Արշակ Չօպանեանի կեանքին ընդմէջէն, Պոլիսէն Փարիզ, Լեւոն Գայաճեան կը ներկայացնէ դէպքեր: 19-րդ դարու վերջաւորութեան միջազգային կարծիքի ուշադրութիւնը կը գրաւեն հայկական հարցն ու համիտեան ջարդերը: Հմուտ մատւորական, Արշակ Չօպանեան կը ծանօթացնէ հայ քաղաքակրթութեան գանձերը եւրոպական օտար շրջանակներուն: Հայկական դատի բուռն պաշտպան, Հայաստանի վէրքերը կը ճանչցնէ ֆրանսական հանրային կարծիքին: Արշակ Չօպանեանի գրչին եւ խօսքին ընդմէջէն է որ բազմաթիւ ֆրանսացի քաղաքական դէմքեր, գրագէտներ, արուեստագէտներ կը լսեն ժողովուրդի մը վիշտի աղաղակները եւ յոյսի երգերը, ու կը դառնան հայասէրներ, յաճախ յանձնառու եւ միշտ պատրաստ հայութեան ծառայելու: Այսպէս, ամբողջ շարժումն է որ կը ստեղծուի, հայանպաստ շարժում մը, որուն պատմութիւնն է որ կը վերագծէ Լեւոն Գայաճեան: Գիրքին առաջին բաժնի յաջորդական գլուխները ցոյց կուտան Արշակ Չօպանեանի յարաբերութիւնները օտար վեհանձն սիրտերու եւ ազնիւ միտքերու հետ՝ լեզուագէտ՝ Անթուան Մէյէ, Փիէռ Քիյառ, Սեվրաին, Հանրի Ռոշըֆոռ, Քլէմանսօ, Վիքթոռ Պեռար, Տընի Քոշէն, Լեոնետ Լավիս, Հայր Շառմըթան, Անաթոլ Ֆըրանս, Ռոմէն Ռոլան եւ այլ բարեկամներ որոնք կը ծանօթանան Հայերուն ոչ թէ իբրեւ նահատակ, այլ իբրեւ տէր հին մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան: Հատորին երկրորդ բաժինը կ՚երթայ Երիտասարդ Թուրքերու երեւումէն մինչեւ Մունտրոսի, Լօզանի դաշնագիրները: Հոս եւս, Լեւոն Գայաճեան վեր կ՚առնէ Արշակ Չօպանեանի առաքելութիւնը, ծառայութիւնները հայկական դատին, ըլլայ Ա. Աշխարհամարտին, ըլլայ անկէ յետոյ երբ գլխաւորները կ՚ուրանան իրենց բոլոր յանձնառութիւնները ու դաշինք կը կնքեն Թուրքիոյ հետ: Արշակ Չօպանեան չի յուսահատիր, կը շարունակէ պայքարը մէկ աշխարհամարտէն միւսը, միշտ ներկայացնելով Հայերուն պահանջները, հոն, ուր որ պէտք է:

Այս գիրքը հետազօտական աշխատանք մըն է: Լեւոն Գայաճեան դացած է փաստաթուղթերու աղբիւրը եւ թղթատած Արշակ Չօպանեանի խմբագրած թերթերն ու նամակները, ուսումնասիրած անոր երկերն ու յօդուածները: Այս գիրքը յանձնառու աշխատանք մըն է, ողողուած ողեւորութեան շեշտով, հայրենասիրութեան զգացումով: Հեղինակը յափշտակուած է մեծ ազգասէրին ներքին ուժովը հաւատքովը: Այս գիրքը գիրքորոշում մըն է, վկայութիւն մը, տեսակ մը յուշամատեան, ուր կը ճառագայթեն Արշակ Չօպանեանի կենսագրութիւնը, գրական վաստակը, քաղաքական աշխատանքը, մէկ խօսքով իր առհաւիրայի դերը որպէս հայ դատի նուիրեալ նահապետ որուն մեծ արժանիքը եղաւ ծանօթութիններ հաստատել օտարներուն հետ եւ անոնք դարձնել «զինուորեալներ» Հայ Դատին:

Յանձնարարելի հատոր մը, մանաւորապէս հայ երիտասարդութեան որ կրնայ քաղել մեր մերձաւոր անցեալէն պատմական վաւերական էջեր եւ քաղել նաեւ նոր յանձնառութիններու, նոր յոյսերու, նոր կեանքի ներշնչում:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԵՐՇ. Տ. ԱՐՏԱԿ
Ս. ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ
ԵՒ ՆՄՈՅՇՆԵՐ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

Թեհրան, 1985

«ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԻՒՍԻՍ»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺՈՂՈՎ ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ ԵՒ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շուէտի Լուտերական Եկեղեցւոյ եւ անոր միսիոնարական կազմակերպութեան հրաւէրով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իր մասնակցութիւնը բերաւ Շուէտի մէջ կազմակերպուած այն համաժողովին, որուն ներկայ էին թիւով 130 ներկայացուցիչներ: Հրաւիրուած էին յատկապէս Ափրիկէէն, Ասիայէն, Միջին Արեւելքէն, Հարաւային - Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն զանազան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ (40 - 45 հոգի): Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կը ներկայացնէր Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Հոգշ. Տ. Արշաւիր Վրդ. Գարուճեան:

Սոյն համաժողովը իրեն որպէս կեդրոնական նիւթ ունէր «ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԻՒՍԻՍ» անունով բնորոշուած գաղափարն ու գործը: Այս ժողովին հիմնական նպատակն էր քննարկել այն հարցը թէ որքան անհրաժեշտ է եւ թէ ինչ ձեւերով պէտք է յառաջ տարուի միսիոնարական աշխատանքը Շուէտի մէջ, որ ծայրայեղօրէն աշխարհայնացած է եւ ուր դժուար դարձած է կենդանի պահել քրիստոնէական հաւատքը ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Շատ հետաքրքրական նիւթ էր: Նորութաբեր մօտեցում: Առհասարակ ցարդ միսիոնարութիւնը կը նկատուէր որպէս գործը Արեւմտեան Եկեղեցիներուն, որոնք այդ առաքելութիւնը կը կատարէին ոչ-քրիստոնեայ եւ կամ քաղաքակրթականօրէն ոչ «զարգացեալ» եւ վերջերս «Երրորդ Աշխարհ» անունին տակ ճանչցուած երկիրներուն մէջ, Ասիական, Ափրիկեան, Հարաւային - Ամերիկեան եւ մասամբ նաեւ Միջին - Արեւելեան ցամաքամասերուն վրայ: Շուէտի եկեղեցին զգացած էր որ առաքելութիւնը, այսինքն՝ քրիստոնէական հաւատքի կենդանի եւ ներգործօն պահպանումը իրենց երկրի, արդիականութեամբ եւ գիտական, ճարտարարուեստական առաւելութիններով ճոխացած Եւրոպայի հիւսիսային երկիրներու համար դարձած էր հրամայական անհրաժեշտութիւն: Իրենց ժողովուրդները սկսած էին ապա - քրիստոնէանալ:

Հրաւիրուած էին օտար եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, մանաւորապէս Երրորդ Աշխարհէն, որտեղօրէն խորհրդակցելու, խօսելու, պատաճանաչումներ կատարելու այս հարցին կապակցաբար: Անոնք եկած էին իրենց փորձառութիւնները, իրենց հայեցակէտերը բաժնելու Շուէտի Լուտերական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն հետ:

Ժողովը, որ տեւեց մօտաւորապէս երկու շաբաթ, Մայիս 20-էն Յունիս 1, ունեցաւ հետեւեալ երեք կարեւոր գլխակարգումները. -

×

Ա.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺՈՂՈՎ ՏԷՕՄԼԷԻ ՄԷՋ
ՄԱՅԻՍ 20 - 24

Ժողովին ամէնէն կենսական հանգրուանը այս հանդիպումն էր, ուր ժողովականները բաժնուեցան 12 խմբակներու, իւրաքանչիւր խմբակ 10 անդամներով: Այստեղ, մանրամասնօրէն քննուեցան նաեւ խորոք տրուած դասախօսութեանց արծարծած հարցերը: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչը կը գտնուէր 4-րդ խմբակին մէջ, որուն վերջին երկու նիստերուն ատենապետութիւնը եւս վարեց:

Եօրեւայ այս համագումարին գլխաւոր նիւթերը հետեւեալներն էին. -

ՄԱՅԻՍ 21

Ա) Առաքելութիւն ի Հիւսիս - Շուէտական հայեցակէտ:

Բ) Բաժնեկցութիւն և մասնակցութիւն:

ՄԱՅԻՍ 22

Ա) Կիները որպէս Գործունէութեան

Աղբիւր Եկեղեցւոյ եւ Ընկերութեան մէջ:
բ) Բազմահաւատ Ընկերութիւն:

ՄԱՅԻՍ 23

Ա) Նշաններ - ծէս, Աստուածաշունչ եւ Ընկերութիւն:
Բ) Աւետարանչութիւն եւ Առաքելութիւն - դէպի առաջ:

Խմբային թէ ընդհանուր աշխատանք - ներուն ընթացքին, Հայր Սուրբը լայնօրէն խօսեցաւ մեր եկեղեցւոյ կառոյցին, անոր ծիսական, պատմական, արարողական երեսներուն մասին եւ անոնցմէ գուրս բերաւ մեր եկեղեցւոյ յարատեւ եւ աշխոյժ ներկայութիւնը ժողովուրդի կեանքին մէջ: Ան յատկապէս շեշտեց այն իրողութիւնը, որ դարերով մեր եկեղեցին աէր կանգնած է իր ժողովուրդին եւ իր որոշադրիչ նպաստը բերած մեր ժողովուրդի հոգեւոր - մշակութային կեանքին: Նկատի առնուեցան Հայր Սուրբին գրեթէ բոլոր առաջարկները, որոնք կուգային հնադարեան եւ պատմական հաւատ անցեալ ունեցող եկեղեցւոյ մը փորձառութենէն եւ աւանդութենէն եւ գնահատուեցաւ անոր սրտբաց մօտեցումը ամէն հարցի մէջ: Ափսոս առիթ մը եղաւ, որ մեր եկեղեցին եւ ժողովուրդը ծանօթացուին օտարներու, որոնք խորին յարգանք արտայայտեցին Հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հանդէպ: Մեծ էր անոնց հիացումը, երբ ականջալուր եղան, որ շուրջ քսան դարերու եկեղեցի մը իր գոյութիւնը կը շարունակէ նոյն ոգիով, նոյն աշխուժութեամբ եւ ժամանակ իր աւանդութիւնները ապրեցնելով: Հայր Սուրբը շեշտեց նաեւ կարեւորութիւնը Միջին - Արեւելքը զօրացնելու իրողութեան, որպէս քրիստոնէական դարաւոր աւանդութիւն ունեցող եւ կեդրոն եղած շրջան:

×

Բ.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՏՈՒՆԵՐՈՒՆ

Եօրեայ համագումարի եւ ժողովներու արծարծած հարցերու լոյսին տակ 12 խմբակներուն առիթը տրուեցաւ այցելելու Շուէտի 12 գլխաւոր քաղաքները, մօտէն հետեւելու ծխական եկեղեցիներու եւ շրջաններու կեանքին եւ գործունէութեան:

Հայր Սուրբը իր խմբակին հետ այցելեց Շուէտի արեւմտեան քաղաքներէն Թրէօլհաթանի վեսթրաթիւնեէմի շրջանը: Նախապէս պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն, այս խմբակը պաշտօնական հանդիպումներ ունեցաւ սոյն նահանգի քաղաքապետարանի անձնակազմին, Եկեղեցւոյ Խորհուրդին եւ Եկեղեցւոյ Գործադիր Մարմնին հետ: Այցելութիւններ տրուեցան դպրոցներուն, գրեթէ երկուքը, եւ շուրջ ժամ մը 7 դասարաններու աշակերտներուն հետ հարց - պատասխանի զրոյց կազմակերպուեցաւ: Ներկայ գտնուեցան շրջանի երեք մեծ եկեղեցիներու արարողութեանց եւ Վանէսպորկ քաղաքի եկեղեցիին մէջ Հայր Սուրբը տուաւ օրուան քարոզը՝ «Գնացէ՛ք այսուհետեւ, աշակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս» բնաբանով, Չորեքշաբթի, Մայիս 28-ին:

×

Գ.

ԵՕՐԵԱՅ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՐԼՍԹԱՏԻ ՄԷՋ

Ծխական եկեղեցիներուն տրուած այցելութիւններէն անմիջապէս ետք բոլոր խումբերն ալ վերադարձան Քարլսթատ, ներկայ գտնուելու եօրեայ տօնակատարութեան, որ տեւեց Մայիս 30-էն մինչեւ Յունիս 1: Եօրեայ այս հաւաքը Շուէտի եկեղեցւոյ տարեկան աւանդական այն տօնակատարութիւնն է, որուն ներկայ կ'ըլլան շուէտական Եկեղեցւոյ բոլոր ներկայացուցիչները: Երեք օրուան ընթացքին տեղի ունեցան եկեղեցական մեծ արարողութիւններ, մշակութային, ընկերային, դասախօսական, վիճաբանական եւ երաժշտական ձեռնարկներ: Քարլսթատի տաճարին մէջ տեղի ունեցած մեծ արարողութեան ընթացքին հրաւիրուեցան Լատին Ամերիկայի, Հարաւային Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Միջին Արեւելքի եկեղեցիներու չորս ներկայացուցիչները աղօթելու: Հայր Սուրբը այս եկեղեցական արարողութեան ընթացքին ներկայացուց Միջին Արեւելքը եւ արտասանեց մեր եկեղե-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ...

ՆԻՍ. – Նախապատրաստական աշխատանքները մաքրագործման՝ տեւեցին երեք շաբաթ: Քաղաքապետարանի օժանդակութիւնը դարձաւ մեծապէս օգտաշատ: Անշուշտ, հասկնալի է. խօսքս նորագնեալ հողամասին է, որուն վրայ ի մօտոյ պիտի սկսի բարձրանալ ու յաղթահասակ պիտի կանգնի ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ-ը:

Կիրակի, Յուլիս 13, յետ պատարագի, վերոյիշեալ հողամասին վրայ՝ Կրօնական Ընկերակցութեանս Վարչութիւնը կազմակերպած էր ժողովրդային հացկերոյթ մը, նախատօնակը, որուն մասնակցեցան շուրջ 300 Հայեր:

Նիսի Հայութիւնը, այլեւս, ազատեցաւ իր նեղլիկ սրահէն, որուն մէջ թէեւ, երկար տարիներ շարունակ, հազիւ 100 Հայեր, քով-քովի, կը մասնակցէին հանդիսութեանց ու հաւաքոյթներուն: Տեղի չգոյութեան պատճառով, այսուհետեւ ետ

տուն վերադարձողներ պիտի չըլլան, շնորհիւ եկեղեցւոյս կից 900 քառակուսի մեթր հողամասին, որ կրնայ իր վրայ մէկտեղել աւելի քան 400 հոգի:

Յուլիս ամսուան Երկրորդ Կիրակին՝ պաշտօնական օրն է յիշատակի՝ եկեղեցիիս հոգելոյս հիմնադիրներուն եւ հանգուցեալ թաղականներուն: Այդ օրը, պատարագիչ Տարօն վրդ. իր քարոզը նուիրեց անոնց փառքին ու յիշատակին, վեր առնելով անոնց ծառայասէր ոգին: Անոնք ինչ նուիրումով կառուցանեցին այս եկեղեցին... պայծառացուցին զայն. անոր կողքին հիմնեցին հայ դպրոց...: – «Այսօր, 58 տարիներ յետոյ, մենք, թոռներս, տակաւին հպարտութեամբ կը նայինք այս հաւատքի կոթողին, զոր կառուցանեցին մեր մեծերը՝ հազիւ կայք հաստատած այս խաղաղ ափերուն՝ Միջերկրականի թագուհի քաղաք՝ Նիսի»: Այսպէս արտայայտուեցաւ երրորդ սերունդին պատկանող հայ երիտասարդը, լի յուզումով:

Իսկ հիմա, կարգը մե՛րն, է, երիտասա՛րդ, սոյն սրբավայր աղօթատեղիին կից կառուցանելու սրահ ու դպրոց... մտքի ու սրտի դարբնոց, վառարան: Որպէսզի քու զաւակները հայախօս մեծնան. որպէսզի հայորդիք մնան հայասէր եւ հայրենասէր, կապուած իրենց ազգային դարաւոր ու անկորնչելի արժէքներուն:

Օրուան հացկերոյթին տրուած էր իմաստ: Գնահատել ու քաջալերական խօսքերով ընդգծել՝ հայ դպրոցիս ուսումնական պատասխանատուութիւնը ստանձնող Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչական Կազմերուն – 1974–1986 – կատարած ազգանուէր ու բոլորանուէր գործունէութիւնը: Այսօր, Նիսի Հայ Համայնքն ապրելով վերելք՝ հասած է, արդէն, այն հանգրուանին, որ ամէնօրեայ վարժարանի մը գոյութիւնը մեծ անհրաժեշտութիւն է:

Ի՜նչ Աստուածատուր զուգադիպութիւն՝ անհրաժեշտութեան, ժամանակի և բարերարութեան:

Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի Հայութիւնը, շուրջ եօթը հազար, այսօր, պատմական անկիւնադարձ մը կ'ապրի:

Հացկերոյթի ընթացքին, Տարօն վրդ. կարդաց Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի տուած ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ-ը որ կը վերաբերի Վենետիկի՝ «Փրկելու համար Ս. Ղազարը» համազգային հանգանակութեան: Ներկաներ բերին իրենց մասնակցութիւնը՝ վարդապետին տպաւորիչ ելոյթէն համոզուած: Այս առթիւ հաւաքուեցաւ շուրջ 63 հազար Փրանք:

Տեղւոյս ՆԻՍ – ՄԱԹԻՆ օրաթերթը իր էջերուն մէջ, յաջորդ օրն իսկ, տեղ տուաւ սոյն հացկերոյթին, որ նորաբաց պատմական էջին նախատօնակն է:

ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

ւոյ դերագոյն աղօթքներէն մին՝ գրաբարով:

Յունիս 1-ի կէսօրին, բոլոր ներկաները ինքնաշարժերով մեկնեցան իրենց տեղերը: Հայր Սուրբը երկու օրուան համար մնաց Սթոքհոլմ եւ հիւրը եղաւ հայ գաղութի հովիւ՝ Տ. Բարսեղ Ա. Քհնյ. Խաչերեանին եւ տեղեկացաւ գաղութին ունեցած ազգային - եկեղեցական կեանքին եւ գործունէութեան:

Յունիս 6-ին, Հայր Սուրբը Կիպրոսի ճամբով վերադարձաւ Անթիլիաս:

Այս համաժողովը, աշխատանքի նիստերը, այցելութիւնները, դասախօսութիւնները, խօսակցութիւնները աքանչելի առիթ մը հանդիսացան անդրադառնալու, որ եկեղեցւոյ առաքելութիւնը մասնաւոր աշխարհագրական սահմաններ չունի: Եկեղեցւոյ ճերքին առաքելութիւնը, քրիստոնեայ ժողովուրդի ճշմարիտ քրիստոնէացումը, քրիստոնէաբար իր կեանքը վարելու պահանջքը ամէն տեղ եւ ամէն դարու մէջ կայ:

Մեր եկեղեցին որքա՜ն կարիքն ունի իր դարաւոր աւանդութիւններուն հաւատարիմ մնալով՝ վերակենսաւորելու իր առաքելութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Յուլիս 1, 1986
ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան միջ - մասնաճիւղային մարզական խաղերու մարզիկները կազմակերպիչ յանձնախումբին հետ Յուլիս 6-ին, այցելած են Թաւրիզի Ս. Սարգիս Եկեղեցին: Շրջակայի Եղեռնի յուշարձանին առջեւ կրօնական արարողութիւն տեղի ունեցած է: Ապա այցելած են Թաւրիզի Հայոց գերեզմանատունը, ուր ծաղիկ զետեղուած է պատերազմի հայ նահատակներու շիրիմին: Աւելի ետք Վարդավառի առիթով մարզիկները գացած են Թաւրիզի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց Նորընտիր Թեմական Խորհուրդը, Յուլիս 7-ին, Թեմի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի եւ պատգամաւորական ժողովի դիւանի հրաւէրով առաջնորդարանին մէջ գումարած է իր առաջին նիստը: Շնորհաւորական խօսքերէ ետք Թեմական Խորհուրդի անդամները կատարած են դիւանի ընտրութիւնը: Ապա Թեմի առաջնորդը տեղեկութիւններ տուած է Թեմական Խորհուրդի աշխատանքներուն եւ ընթացիկ հարցերու մասին:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հ. Մ. Մ. «Արարատ» Միութեան կեդրոնական վարչութեան կազմակերպութեամբ, Յունիս 9-ին մարզահանդէս մը տեղի ունեցած է հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: «Արարատ» Միութեան տարբեր մարզաճիւղերէն մասնակցած են 24 խումբեր:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅԻ Հայ Քոյրերու վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է խրայատուկ յայտագրով մը: Յայտագիրը յատկացուած էր ընթերցանութեան թեմային: Ներկայացուած է պատմութիւնը աղջնակի մը, որ չէր ուզեր կարդալ սորվիլ, սակայն հրաշքներու աշխարհին մէջ կատարուած ճամբորդութեան մը ընթացքին, երբ կը ծանօթանայ հէքեաթներու հերոսներուն, տեղեկանալու համար անոնց ճակատագիրը, կը ըսկսի կարդալ: Հանդէսէն ետք վարժարանի դաշտավայրին վրայ տրուած է ճաշ մը:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ կայ «Շարական» երգչախումբ մը, բաղկացած 20 կիներէ: Յունիս 22-ին այս երգչախումբը համերգ մը տուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ ու երգած «Լոյս» բնաբանով 23 շարականներ: Ներկայ եղած են մօտ երեք հարիւր հոգի:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Սաթենիկ չի հարցներ թէ ինչո՞ւ յոգնած եմ, ինչո՞ւ քնանալ կ'ուզեմ:

Քնանալ ու աշխարհը ոչնչացնել. այդ է որ կը փափաքիմ հիմա: Քնանալ առանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու: Որովհետեւ տխուր եմ...: Նաեւ դառնացած: Գլխուս ծանրութիւնը անհանդուրժ կ'ընէ զիս: Արեւան ճնշումս բարձրացած պէտք է ըլլայ: Քնանամ, մոռնամ ամէն ինչ: Առաջին անգամն է որ Սաթենիկ սրբտարեկութիւն կը պատճառէ ինծի: Ահ, աղջիկս, որ ամէն ինչ կը խորհէր, որ այդքան նուրբ հասկացողութիւն ունէր ինծի նկատմամբ ի՜նչպէս չնշմարեց որ դառնացայ: Ահաւասիկ, բարձս շտկեց, վերմակը քաշեց եւ Ալիսին քով գնաց: Տիկին Ալիս իր աթոռը անոր հրամցուց, ինք նստաւ անկողնին եզերքը:

- Սիրուկն ալ ուշացաւ այսօր, չէ՞ ըսաւ:

- Այո, պատասխանեց Տիկին Ալիս, բայց հիմա կուգայ:

Որքան պարզ են անոնք, կեանքը ինչպէս բնականոն կ'ընթանայ իրենց համար: Ես աչքերս կը փակեմ ամբողջ ուժովս: Երանի թէ ականջներս ալ խցուէին եւ ես չլսէի ձայները: Մնայի կատարեալ մութի ու լռութեան մէջ, որպէսզի ցըմբուր քամէի հարազատներէս հեռացած ըլլալու առաջին անդրադարձումիս տառապանքը: Հարկաւ: Ինչո՞ւ չէի անդրադարձած աւելի առաջ, ինչո՞ւ չէի գուշակած որ պիտի պատահէր այս բանը: Ահաւասիկ, արդէն իսկ սկսայ մոռցուիլ: Ճիշդ է, աղջիկս ամէն օր ինծի հետ է, ամէն օր քովս է: Բայց անոնք, առանց թերեւս որ նշմարեն, սկսան ապրիլ առանց ինծի: Ես հոսկէ, պառկած տեղէս, ի զուր ամէն օր կը դեգերիմ տանս սենեակներուն մէջ, ի զուր ամէն վայրկեան կը խօսիմ անոնց հետ, շոյելով մէկուն մազը, միւսին ձեռքը: Անոնք ամէն օր քիչ մը աւելի կը հեռանան ինծմէ: Ու ես հետզհետէ կը սորվիմ անոնց կեանքէն: Երեւակայէ, տխմար մարդ, երեւակայէ անգամ մը, փեսադ իր խանութը ծախու պիտի հանէ, գործը հաշուեյարդարի պիտի ենթարկէ, պիտի որոշէ ապարէզ փոխել, եղբօրը հետ ոսկերչութիւն ընել, եւ աղջիկդ պիտի մոռնայ այսքան կարեւոր կէտ մը քեզի պատմել: Դեռ ե՞րբ էր որ հարցուցի աղջկանս:

- Յակոբին գործը լա՞ւ է: Յակոբ ի՞նչպէս է: Յակոբ նեղութիւն մը ունի՞:

Ես միշտ Յակոբով չե՞մ հետաքրքրըրուած: Ամէն անգամ ալ «լաւ է, շատ լաւ է» չէ՞ ըսուած ինծի: Ուրե՞մն: Հիմա ի՞նչպէս, աչքերուս մէջ նայելով, աղջիկս այսքան կարեւոր նորութիւններ կը պատմէ ու վերջն ալ «չէ՞ի ըսած» կը հարցնէ անտառակ աղջկան մը պէս: Ի՞նչ կը նշանակէ այս մոռացումը, Սաթենիկ, աղւոր աղջիկս: Եթէ ես հիւանդանոցը չըլլայի, եթէ ես դարձեալ տանը մէջ ձեզի հետ ապրէի, Յակոբ իմ ալ կարծիքս պիտի չառնէ՞ր խանութը հաշուեյարդարի ենթարկելէ առաջ: Միշտ այդպէս չէ՞ր բրած անկէ առաջ...:

Չէ: Որքան ալ աչքերս փակել աշխատիմ, չլսել ձեւացնեմ, սենեակը լեցնող ձայները, արտաքին աշխարհը անգթօրէն կը յարձակի վրաս գլխ խեղդել ուզելու պէս: Համբերութիւն, ի սէր Աստուծոյ, քիչ մը համբերութիւն, կ'ըսեմ ես ինծի: Ճիշդ է որ շատ դառնացայ Սաթենիկին այս անօրինակ անտեսումէն, բայց պիտի անցնի: Սաթենիկ նոյն Սաթենիկն է: Քիչ վերջ, երբ պիտի վերջացնէ Տիկին Ալիսին հետ իր խօսակցութիւնը, դարձեալ քովս պիտի գայ, ձեռքս պիտի առնէ իր տաք ափին մէջ, պիտի համբուրէ երեսներս:

(Շար. 70)

Այրի Տիկին Պէաթրիս Պարկիրճեան,
Օր. Սիլվի Պարկիրճեան,
Մօրիս Պարկիրճեան ընտանիքը,
Անտրէ Պարկիրճեան ընտանիքը,
Պարթ ընտանիքը,
Տիկին Իվոնն Փիփոն,
Տիկին Միյանտ,
Քլօտ, Ռալֆ, Ժան, Անտրէ Պարկիրճեան,

Ժ. Փ. Ժանիօ ընտանիքը,
Պ. Նուպար Գիզիրեան,
Սերժ Գիզիրեան ընտանիքը,
Ժան Գիզիրեան ընտանիքը,
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ փեսային՝

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 21-ին, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Յուլիս 28, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփառնասի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց միութիւնը կ'ողբայ իր նախկին երկարամեայ նախագահին, Մխիթարեան Վարժարաններու եւ Միութեան բարերարին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 21-ին եւ կը հրաւիրէ բոլոր «նախկին»ները յուղարկաւորութեան, որ կը կատարուի Երկուշաբթի, Յուլիս 28, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

-Հ. Բ. Ը. Մ.-

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան՝ փակ պիտի մնայ Ուրբաթ, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 1 :

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, Լիբանանէն եկող մանուկներու ճամբու ծախքին ի նպաստ:

Տիկին Տէմիրեան 1000 Ֆ., Պ. Պալիքեան Կարապետ 200, Տիկին Մելինէ Օսմանճեան 150, Տիկին Արսինէ Պառաւեան 500, Տիկին Արմենուհի Յակոբեան 100, Տէր եւ Տիկին Պահչէճեան Կարօ 300, Ոմն 50 Ֆ., Պ. Մեսրոպեան Թորգոմ 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան Յարէթ 500, Տիկին Կօշկարեան 150, Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 500, Տիկին Պաշըպէօյիւքեան Աստուր 500, Պ. Ժան Միքայէլեան 500, Պ. Հրաչեան Կ. 500, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան 750, Պ. Էրիք Պագըրճեան 2000 Ֆ., Պ. Թուրնիքեան Ժորժ 1000 Ֆ., Պ. Քէնտէրեան Պետրոս 200, Պ. Օհաննէսեան Արթիւր 500, Պ. Մխաքճեան Վաղինակ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան Զատիկ 500, Պ. Այտապիրեան Նշան 200, Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղ 1028 Ֆ., Կապ. Խաչի Վիէնի Դաշտահանդէսին հաւաքուած 1972, Տիկին Սինանեան Սիրանոյշ 5000, Պ. Հիսայեան Յակոբ 500 Ֆ., Տիկին Ճանիկեան Աստղիկ 1000 Ֆ., Պ. Գույումճեան Երուանդ 1000 Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

Կ Ո Չ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդավառութեամբ 13 լիբանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէլֆոնթէնի մեր կայանը:

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները:

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը:

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ռմբակոծումներն ու սպանութիւնները:

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս տղոց օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք: Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս:

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-էն 31

NICE

GRANDE FETE CHAMPETRE

organisée par
les ASSOCIATIONS ARMENIENNES de NICE - COTE D'AZUR

DIMANCHE 3 AOUT
au Centre de Loisirs de SCLOS de CONTES

11H Messe en plein air
officiant R. P. Daron DJEREDJIAN

Animée par l'Orchestre N A ï R I de Valence

BAR — BUFFET — BROCHETTES — JEUX

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

Վերամուտ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կարկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

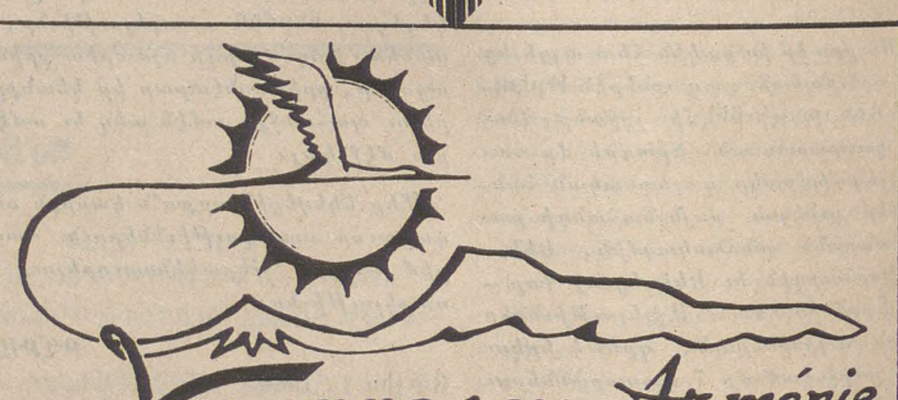

Voyages en Arménie

TRANSTOURS — Ֆրանսահայ Մշակութային Միութիւն — UCFAF

DU 7 JUIN AU 21 JUIN
6890 + Visa 100 F.
PARIS — KIEV — EREVAN — MOSCOU — PARIS
(Voyage - pension complète - programme touristique - transferts aéroports)
SANS SUPPLEMENT, NI SURPRISE
Hôtels 1ère Classe, Assurances U. A. P.
EXCURSIONS : Etchmiadzine - Garni - Zvartnotz - Sevan - Ochagan - Gueghart - Hripsimé.
ETABLISSEMENTS CULTURELS : Madenataran - Musée de la Révolution - Galerie d'Art National - Panthéon arménien - Observatoire de Burakan.

TRANSTOURS
25, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42. 61. 58. 28

Permanence pour Inscriptions et Renseignements
Les Lundi - Mercredi - Vendredi - Samedi, de 16h à 18h30 auprès de — Mme. AGHAVNI KARNIGUIAN, parlant arménien et français.

PROCHAINS VOYAGES

PARIS

10 Août - 24 Août
Paris - Leningrad - Erevan - Moscou
Paris **7350 + Visa**

6 Septembre - 19 Septembre
Paris - Kiev - Erevan - Moscou - Paris **6910 + Visa**

2 Octobre - 16 Octobre
Paris - Moscou - Erevan **6170 + Visa**

Pour MARSEILLE s'adresser à l'U.C.F.A.F. - 65, rue Gambetta 13001 MARSEILLE

9 Août - 22 Août
Marseille - Moscou - Erevan - Moscou - Marseille **7150 + Visa**

6 Septembre - 19 Septembre
Marseille - Moscou - Erevan - Moscou - Marseille **7150 + Visa**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
26 - 27

SAMEDI-DIMANCHE
26-27 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.277
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.277

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 18 / 21)

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը ընդունած է, որ Հոկտեմբեր 21 – 27 Երեւան տեղի ունենան տեխերքի հետազօտումի եւ օգտագործումի համագործակցու - թեան շուրջ Ֆրանքեւխորհրդային բանակցութիւնները: Այս համաժողովին կը մասնակցին 150 խորհրդային եւ Ֆրանսացի ծանօթ կլիմանականներ: Անոնք զեկուցում եւ հաղորդումներ կը կատարեն, համատեղ կատարուած աշխատանքներու եւ տեխերքի գաղտնիքներու ուսումնասիրութեան մէջ ձեռք ձգուած յաջողութիւններու մասին: Խորհրդակցութեան համար կազմուած է հանրապետական կազմակերպչական կոմիտէ: 16 տարի առաջ ալ (1970) Երեւան տեղի ունեցած էր ֆրանքեւխորհրդային երկրորդ խորհրդակցութիւնը:

×

ՄՐՑԱՆԱԿ՝ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՈՐԾԻՉԻՆ

Սփիւռքահայութեան հետ կապի Կոմիտէի դահլիճին մէջ, մշակոյթի նախարարութեան Պետրոս Ադամեան մրցանակը յանձնուած է սփիւռքահայ ծանօթ բեմադիր - թատերագէտ, թարգմանիչ Յովհ. Փիլիկեանի: Հանդիսութեան ներկայ եղած են մտաւորականութեան ներկայացուցիչներ, արուեստագէտներ: Սփիւռքահայութեան հետ կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Կ. Դալլաքեան բսած է այս առթիւ. «Սփիւռքահայ գործիչ արուեստագէտներու, նման մրցանակներու յանձնումը հայրենիք – Սփիւռք կապերու զարգացման աւանդական ձեւերէն է, ուր կը յօրանայ հայրենիքի մտահոգութիւնը, օտար ափերու վրայ հայ լեզուին ու մշակոյթին նուիրուած ջանքերու հանդէպ: Այս երեկոյթ ունեցած են Մշակութային նախարարի Ա. տեղակալ Մ. Խարազեան, ժողովրդական արուեստագէտ Ֆ. Դովլաթեան, լրագրող՝ Շ. Վարսեան, թատերագէտ Վ. Գրիգորեան: Իսկ մրցանակակիր Յ. Փիլիկեան բսած է. - «Սփիւռքահայու համար չկայ աւելի մեծ ուրախութիւն, պատիւ, քան հայրենիքի գնահատականը»:

×

ԿԱՐԺԷՐ ՈՒՂՂԵԼ...

Արփա գետի հունին ուղղումին շնորհիւ, յառաջիկային 100 հեկտար արդաւաբեր հող կը մտնէ գիւղատնտեսական շրջանառութեան մէջ: Սկսուած է Մալիշքա - Ագարակաձոր 9 քիլոմեթրնոց հատուածին մէջ ափապաշտպան եւ հունը ուղղելու աշխատանքը վտանգաւոր վայրերու մէջ, ուր վարարումներու շրջանին գետը կրնայ յորդիլ ու ողողել հողերը, 3 մեթր բարձրութեամբ պեթոնէ յենապատեր կը կառուցուին: Արփայի հունին ուղղումի եւ ամրացման աշխատանքները կը հասնին մինչեւ Արենի գիւղը, կ'ամրացուի նաեւ Եղէգիսի հունը: Ջրաշինական լայն աշխատանք կը կատարուի նաեւ Վայոց ձորին մէջ:

×

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ

Երեւանի Նոր Նորքի 7-րդ զանգուածին մէջ պետական համալսարանի «միջավայրերու ֆիզիք»ի գիտահետազօտական հիմնարկը ունեցած է 23 հազարէ աւելի քառակուսի մեթր լրացուցիչ մակերեսով ելքիկան տարրալուծարաններ, լազերներով զբաղող ուսանողութեան համար գիտաշխատանոց: Յետագային կ'ունենայ նաեւ հաշուողական կեդրոն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈԹ Տ'ԱԶԻՒՐ

ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ ՄԵԾ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԻՆ

—×—

Հինգշաբթի գիշերէն Ուրբաթ առտու հրդեհները շատ մեծ համեմատութիւններ առած են Քոթ տ'Ազիւր, հասած մինչեւ Մոնաքօյի դուռները:

Ուրբաթ առտու, եթէ կարելի եղած է կարգ մը հրդեհներու տարածման առաջքն առնել, ուրիշներ դեռ աւեր կը գործէին, մանաւանդ՝ Էզի շրջանը: Փոքր եւ միջին Քորնիշները փակուած էին երթեւեկին, 1500 հոգի տեղահանուած իրենց բնակութիւններէն: Մէկ մեռեալ կար Մանտըլիէօ, բազմաթիւ վիրաւորներ, 3500 հեկտար արդէն հրոյ ճարակ եղած էր: 2500 հրշէջի կը սպասուէր, մերձաւոր նահանգներէ, կարենալ սանձահարելու համար աղէտը: Հինգշաբթի օր միսթրալը աւելի ծանրակշիռ դարձուցած էր կացութիւնը: Աւելորդ է ըսել, դժբախտաբար, որ բոլոր հրդեհները ոճրային են: Ամէն ամառ, հրդեհամոլներ չեն պակսիր, ամէն մէկը, երեւի այդ ձեւով բարդոյթներուն կը յաղթէ, հովմէջցի կայրը կարծելով ինքզինքը..., գոնէ քանի մը վայրկեան...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՌԸՖՈՒՌ ՏԻՒ ՏԷՎԼՈՓԸՄԱՆԻ կնճռոտ թղթածրարը, որ թերթօնի ձեւ կ'առնէ, օրէ օր, նոր յայտնութիւններով հարստացաւ: «Ֆիկռօ - Մակազին»ի մէկ լրագրողն է, որ գտած է փախստական պատասխանատուն՝ Իվ Շալիէ, Փարակուէյ եւ հարցազրոյց մը ունեցած հետը: Ընկերվարական նախկին նախարար՝ Քրիսթիան Նուչիի գրասենեակին պետը ոչ մէկուն կը խնայէ եւ ընդհակառակն, որքան կրնայ նոր անուններ ալ կուտայ, աւելի ընդլայնելով շրջանակը: Ինք կը պնդէ, մինչ Մերմազ հերքած էր, որ այդ Քառըֆուռը վճարած է Իզէրի ընկերվարական ընտրապայքարի ծախքերը: Շալիէ կ'ըսէ նաեւ թէ, գլխաւոր պատասխանատուներէն է ափրիկեան հարցերու Էլիզէի խորհրդատուն՝ Կի Փէն: Շալիէ, ըստ երեւոյթին, պատճառ չի տեսներ որ միայն ինք «վճարէ» այսքան ծաւալուն հաշուեցոյց մը: Չի ծածկեր թէ Պուժումպուրայի ափրիկեան վեհաժողովին 50 միլիոն ֆրանքի ծախքերուն հաշուեցոյցերը կեղծ էին, դեռ կը խօսի անհատներու համար գնուած դղեակներու մասին եւայլն, եւայլն:

ՀԱՍԱՆ Բ. – ՇԻՄՈՆ ՓԷՐԷՍ հանդիպումը ոչ մէկ դրական լուծումի յանգեցաւ, ինչպէս կ'ակնկալուէր եւ նոյնիսկ կը հաստատուէր Մարոքի թագաւորին երոյթով, նախքան միացեալ զեկոյցին հրապարակումը: Կը ճշդուի, արդէն, թէ բանակցութիւններ չէին այլ՝ խօսակցութիւններ: Զեկոյցը կը շեշտէ թէ Հասան Բ. պարզած եւ բացատրած է Ֆէսի ծրագրին բոլոր յօդուածներուն հիմնաւորուած բնոյթը եւ կրկնակ արժէքը, քանի որ կը վայելէ նաեւ արաբական ընդհանուր հաւանութիւն մը, մինչ Փէրէս իր առարկութիւնները ներկայացուցած է այդ ծրագրին կապակցութեամբ: Իրարմէ ալ վերջնական հրաժեշտ չեն առած, այլ՝ ցտեսութիւն մը ըսած են, «նորէն կը տեսնուինք» մը աւելցնելով:

ՊՈԼՍՈՅ Իսթանպուլի արուարձանին մէջ երկու կառախումբի բախումին հետեւանքով (մէկը՝ կեցած տեղը եւեւէն զարնուած է ուրիշ կառախումբի մը կողմէ) 9 հոգի մեռած է եւ 15 հոգի ալ վիրաւորուած:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ձերբակալուած են իրլանտացի չորս ահաբեկիչներ, անդամ ԻՆԼԱ-ի, այսինքն ազատագրութեան իրլանտական ազգային բանակին: Կ'ըսուի թէ, անոնցմէ մէկը կարեւոր պատասխանատու մըն է շարժումին, որ տարիներէ ի վեր փախստական կեանք մը կը վարէր:

ՖԵՐՆԱՆ ՓՈՒՅՈՆ, ֆրանսական ճարտարապետութեան ամէնէն համբաւ ունեցող դէմքերէն մէկը, թէ որպէս ինքնատիպ վարպետ եւ թէ քիչ մըն ալ՝ «անառակ որդի», մեռաւ 74 տարեկանին, Ավէյրոնի իր դղեակը: Իրագործումներէն գըլխաւորներն են՝ Մարսէյլի նաւահանգիստը եւ Մոնրուժի Պիւֆալօ բնակութիւնները: Պոլոնեի փուէն տիւ ժուռի *գայթակղութենէն ետք, պարտաւորուեցաւ արտագաղթել (1960) եւ գնաց Ալժերիա, ուր հսկայ աշխատանք տարաւ: Փոմփիտուի ներումին շնորհիւ, Ֆրանսա կրցաւ վերադառնալ:*

*ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը թէեւ միայն կիրակի կը լրանայ, բայց եւ այնպէս Հինգշաբթի իրիկուն յայտնի էր թէ Ամերիկացին՝ Կրէկ Լեմոն դեղին շապիկով պիտի իջնէ Շան զ'էլիզէները, Ինօ ալ համակերպած ըլլալով այդ յաղթանակին: Այնքան միլիոններ կը խաղան, մարզական անունին տակ կատարուող այս վազքին մէջ եւ նման յաղթանակով մը, ամերիկեան շուկայի մը բացումը այնքան շա-*հեկան է, *որ մնացեալը շատ կարեւոր չէ:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

—×—

Վերջերս սկսած էինք դժգոհիլ կարդալով Սփիւռքի մամուլէն, թէ *«սիրոյ անդամ»*ները, *«ձոխ ճաշասեղան»*ները անխուսափելի վերջակէտը դարձած են քիչ մը ամէն տեղ *«հայ մշակոյթ»*ին նուիրուած ձեռնարկներու: Ի՞նչ էր ի վերջոյ, առանց ուտել - խմելու Հայը չէ՞ր կրնար ներկայ գտնուիլ մշակութային ձեռնարկի մը: Ի՛նչ անհաւատութիւն էր այս, հանդէպ մեր «մշակութասէր» համբաւին:

Սակայն մեղա՛յ, բոլորը ներեցինք, երբ կարդացինք ամերիկահայ օրաթերթի մը մէջ «Հայկական Փառատօն»ի մը թղթակցութիւնը, ուրկէ կ'առնեմ հետեւեալ պարբերութիւնները. -

«...Մի շարք ամերիկացի բնակիչները առիթը ունեցան մօտից տեսնելու, լսելու եւ ճաշակելու նմոյշներ հայկական կեանքից եւ մշակոյթից»:

Տեսնենք, թէ ինչե՛ր էին «հայկական մշակոյթ»ի այդ նմոյշները:

«...Գեղեցիկ հայկական նկարչութիւններով զարդարուած վրաններին մէջ խնամքով մատուցւում էին զանազան հայկական ուտելիքներ՝ դաթա, խմորեղէն, լիցք եւայլն: Երիտասարդուհիները հագած հայկական գրաւիչ ու խայտաբղէտ տարազներ, զարդարում էին տեսարանը: Իսկ մեծ վրանից փչում էր ախորժելի խորոված ու փլաւի բոյրը»:

«...Համեստ երգչախումբը կատարեց չորս երգեր...»:

«...Այս ձեռնարկը, որի բուն նպատակն էր հայկական սովորութիւնները եւ մշակոյթը ներկայացնել շրջանի ամերիկացի բնակչութեան, բաւականաչափ ծառայեց իր նպատակին, սակայն ցանկալի էր որ աւելի մեծ քանակով Ամերիկացիներ ներկայ լինէին եւ հաճոյք ստանային ներկայացուած լաւագոյն ծրագրից եւ բարձրորակ ուտելիքներից»:

«...Յոյսով ենք որ ապագայ տարիներում աւաւել եւս շուքով կը կատարուի այս փառատօնը, որպէսզի առիթը ունենանք մեր ամերիկացի հարեւաններին ներկայացնել հայկական հարուստ մշակոյթը»:

Կ'երեւի հայկական հարուստ մշակոյթին ծանօթանալու եւ զայն խօսքով, երգով կամ գիրով ծանօթացնելու փորձերէն յոյս չկայ. ու հիմա կը փորձուի որպէս հայ մշակոյթ, կլլեցնել *«ախորժելի խորոված ու փլաւը»*:

Վստահ եմ, այս անգամ գտնուած է յաջողութեան բանալին:

ԱՐՓԻ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՓԱԿ ԿԸ ՄՆԱՅ

«Արարատ» մարզաւանի փակուելէն ի վեր, միշտ կը յուսանք որ այդ կամայական կարգադրութիւնը, որու պատճառները, ցարդ, անծանօթ կը մնան, վերջ կը գտնէ: Դժբախտաբար, Թեհրանէն հասած վերջին «Ալիք»ները կը հաստատեն թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ: «Յառաջ»ի Յուլիս 24-ի թիւով, տուած էինք մարզական միութեան վերջին հաղորդագրութիւնը այս մասին, ստորեւ նոր մը, լոյս տեսած «Ալիք»ի Յուլիս 17-ի թիւին մէջ.-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Սոյն հաղորդագրութեամբ յայտնում ենք սիրելի հայրենակիցներին, որ պետական պատկան պատասխանատուների հետ բանակցութիւնները շարունակւում են, որպէսզի օր առաջ յաջողուի վերաբացել «Արարատ» մարզաւանը:

«Հարկ ենք համարում այստեղ նշելու նաեւ այն պարագան, որ արդէն իսկ շուրջ մէկ ամիս անցնելով «Արարատ» մարզաւանի փակուելուց, բնականաբար խանգարուել են այդտեղ տարուող աշխատանքները. այդ շարանի մէջ եւ լողաւազանները, որոնք ամիսների նախապատրաստական եւ տեխնիկ աշխատանքներից յետոյ, ինն օր միայն օգտագործելի դարձան հանրութեան համար: Այժմ, այսքան դադարից յետոյ, ի դերեւ են անցել տարուած նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները եւ արձակուել է այդ բաժնի ամբողջ անձնակազմը: Հետեւաբար «Արարատ» մարզաւանը վերաբացուելուց յետոյ, ցաւօք սրտի, թէ նիւթական եւ թէ գործնական դժուարութիւնների պատճառով, հնարաւոր չի լինի օգտագործելի դարձնել լողաւազանները:

Հ. Մ. Ա. Կ.

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խորհրդարանի Նախագահ Հիւսէյն Հիւսէյնիի գլխաւորութեամբ, խորհրդարանական եօթնանդամ պատուիրակութիւն մը Յունիս 20-էն 28, այցելութիւն մը տուաւ Խորհրդային Միութիւն, գլխաւորաբար Հարաւային - Լիբանանի եւ առհասարակ Միջին - Արեւելքի տագնապին շուրջ խորհրդակցութիւններ ունենալու եւ Լիբանանի պահանջներուն զօրակցութիւն ապահովելու նպատակով:

Պատուիրակութիւնը այցելեց Մոսկուա, Երեւան եւ Լենինկրատ: Օրին, մամուլը հակիրճ կերպով անդրադարձաւ պատուիրակութեան Երեւան այցելութեան:

Նկատի ունենալով, որ Հայկական Պլոքի անդամներէն Սուրէն Խանամիրեան կը մասնակցէր խորհրդարանական պատուիրակութեան, «*Ազդակ*» անոր հետ ունեցաւ հարցազրոյց մը, մանրամասնութիւններ քաղելու համար շրջապտոյտին ու անոր արդիւնքին մասին:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Պ. Ս. Խանամիրեան իբրեւ մէկ անդամը՝ լիբանանեան խորհրդարանական պատուիրակութեան, վերջերս այցելեցիք Խորհրդային Միութիւն, տեսակցութիւններ ունեցաք պետական պատասխանատուներու հետ: Պատուիրակութեան շրջապտոյտին մէկ հանգրուանն էր Երեւանը: Ի՞նչ էր այցելութեան այս նախաձեռնութեան նպատակը եւ ինչպէ՞ս պատահեցաւ, որ Երեւանը եղաւ պատուիրակութեան շրջապտոյտին մէկ հանգրուանը:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Պատուիրակութեան այցելութիւնը կ'իյնար Հարաւային - Լիբանանի մէջ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումներուն, յատկապէս՝ թիւ 425 որոշումին գործադրութեան հետապնդման աշխատանքներուն ծիրին մէջ: Ձեզի ծանօթ է, որ խորհրդարանի նախագահը, այլ պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ, աւելի քան ամիս մը առաջ այցելած էր Ռումանիա, նոյն նպատակով:*

Պատուիրակութիւնը Պէյրութէն ճամբայ ելաւ Ուրբաթ օր (Յունիս 20-ին) եւ Դամասկոսի ու ապա՝ Լառնաքայի ճամբով, նոյն օրը հասաւ Մոսկուա: Պատուիրակութիւնը դիմաւորուեցաւ տեղւոյն Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Լեւ Ն. Թոլխունովի եւ պաշտօնական պատուիրակութեան մը կողմէ, որուն մէկ անդամն էր հայազգի Մարթին Կարապետովիչ Յարութիւնեան, ան Խորհրդային Հայաստանի խորհրդարանին անդամ է եւ ներկայացուցիչ՝ Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին մէջ: Ան Թոլխունովի փոխանորդն է եւ մեր շրջապտոյտին ամբողջ տեւողութեանց ընկերացաւ լիբանանեան պատուիրակութեան:

Երբ Մոսկուա կը մեկնէինք, չէինք գիտեր, թէ մեր շրջապտոյտը ի՞նչ հանգրուաններ կ'ընդգրկէր. յայտագիրին դասաւորումը մեզ հիւրընկալողներուն ձգուած էր: Բնականաբար գոհ մնացի, երբ Մոսկուա ժամանելէ ետք, նկատեցի, որ Երեւանը կը կազմէր մեր շրջապտոյտին մէկ հանգրուանը:

Մոսկուա ժամանելէ ետք, մեր պատուիրակութիւնը հիւրընկալուեցաւ «Ռոսիա» պանդոկին մէջ: Մեր յայտագիրին մաս կը կազմէր Կրեմլինի պալատին մէջ գտնուող թատրոնի մը այցելութիւնը, այդ սրահը հիւրընկալած էր Համայնավար կուսակցութեան 27-րդ համագումարը:

Երեւան այցելեցինք Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերուն (Յունիս 22 եւ 23), ապա անցանք Լենինկրատ, իսկ Չորեքշաբթի օր, Մոսկուայի մէջ ժամադրուած էինք նախագահ Անտրէ Կրոմիքոյի հետ:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Երեւան ձեր այցելութեան յայտագիրը ի՞նչ էր եւ ի՞նչ եղաւ ձեր տպաւորութիւնը:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Երեւանի օդակայանին մէջ, շատ սիրալիր ընդունելութեան արժանացանք: Օդակայանը շատ գեղեցիկ է. Փարիզի «Շարլ Տը Կոլ» օդակայանին մէկ մանրանկարը:*

Իջեւանեցանք «Արմենիա» պանդոկը մեր յայտագիրին վրայ էր Մատենադարան, մարզաւան, Սարդարապատի Յուշարձանը եւ այլ վայրեր այցելութիւններ:

Շատ տպաւորիչ էր Մատենադարանը: Մեր պատուիրակութիւնը դիմաւորող պատասխանատուները մեզի ցոյց տուին մեր երեք հազար տարուան մշակութային գանձերը: Ձեռագիրներ եւ հին արձանագրութիւններ, Ուրարտացիներու օրերէն մնացած սեպագիր արձանագրութիւններէն սկսեալ մինչեւ հնագարեան հայկական ձեռագիր մագաղաթներ...: Անոնք բացատրեցին, նոր աշխարհի տարածքին գտնուող շուրջ 26 հազար հայկական ձեռագիրներէ արդէն շուրջ 15 հազարը հաւաքուած են Մատենադարանին մէջ: Մէկ խօսքով, պատուիրակութեան անդամ պաշտօնակիցներս ծանօթացան հայ ժողովուրդի երեք հազար տարուան մշակութային ժառանգութեանց:

Գեղեցիկ էր նաեւ նոր մարզաւանը, որ կ'ընդունի երկու հազար հոգի: Անոր մօտ կը գտնուի երկու հազար հոգի ընդունող համագումարներու սրահ մը: Անոնց միջեւ կառուցուած է 180 աստիճան ինքն իր վրայ դարձող սրահ մը, որ կրնայ միանալ մարզաւանին կամ սրահին, անոնց աթոռներուն թիւը բարձրացնելով չորս հազարի:

Այցելեցինք նաեւ Անկախութեան Յուշարձանը՝ Մայր Հայաստանի յուշակոթողը, Անծանօթ Զինուորի շիրիմը, այլ յուշարձաններ եւ տեսարժան վայրեր: Երեւակայեցէք, որ Պէյրութի մեզի ծանօթ փողոցներու առօրեայ պատկերէն ետք, մեր դիմաց կը տեսնուի լայն ու գեղեցիկ պողոտաներ, հրապարակներու վրայ շատրուաններով աւազաններ եւ մաքուր փողոցներ...

Երեւան մեր այցելութեան երկրորդ օրը ընդունուեցանք Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան նախագահ՝ Հրանդ Մուշեղի Ոսկանեանի, անոր օգնականին՝ Պակիրով Իշխիրլմի, քարտուղարին՝ Նելլի Ստեփանեանի, գերագոյն խորհուրդի նախագահ Սամսոն Տօնոյեանի, եւ անոր տեղակալին՝ Վասիլ Շապինի կողմէ: Անոնք մեզի բացատրութիւններ տուին Հայաստանի մէջ կատարուած իրագործումներուն, ինչպէս նաեւ 27-րդ համագումարին մասին: Անոնց պաշտպանած գլխաւոր տեսակէտը այն էր, որ միջազգային կեանքի մէջ պէտք է խաղաղութիւն հաստատուի եւ թէ՝ Խորհրդային Միութիւնը ամէն ճիգ կ'ընէ, խաղաղութեան համար:

Խորհրդարանի նախագահ Հիւսէյնի, իր կարգին, պարզեց Լիբանանի պահանջներն ու տենչալութիւնները, ան շեշտեց, որ Լիբանան կը պահանջէ թէ 425 որոշումին գործադրութիւնը, «Ֆինիլ»ի զօրացումը եւ անոր գալիք առաքելութեան յանձնումը: Ան նաեւ Մոսկուայի մէջ եւս յայտնեց, որ Լիբանանի մէջ ոչ ոք կ'ընդունի վերադառնալ 1982-ը կանխող վիճակին, երբ Պաղեստինցիք զինեալ ներկայութիւն էին:

Մեր այցելութեանց յայտագիրի վրայ էր Սարդարապատի Յուշարձան այցելութիւն մը, սակայն պատուիրակութեան միւս անդամները հրաժարեցան այդ գաղափարէն, առարկելով, որ Սարդարապատը 70 - 75 քիլոմեթր հեռու է Երեւանէն: Այդ այցելութիւնը փոխարինուեցաւ «Մասիս» կօշիկի գործարանը այցելութեամբ: Այդ գործարանը օրական 60 հազար զոյգ կօշիկ կ'արտադրէ, որուն 80 առ հարիւրը կ'արտածուի, իսկ մնացեալ 20 առ հարիւրը կը տրամադրուի տեղական շուկային:

Մեր պատուիրակութեան միւս անդամները չյօժարեցան այցելել նաեւ մանուկներու գործերէն կազմուած խրայատուկ թանգարան մը, որ ըստ մեր հիւրընկալներուն, ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ միակն է:

Գիշերը հիւրասիրուեցանք «Հրազդան» պանդոկին մէջ, ուր ի պատիւ մեր պատուիրակութեան, ճաշկերոյթ մը սարքուած էր, շատ ճոխ սեղանով մը:

×

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

Լենինկրատ մեր այցելութիւնը եղաւ կարճատեւ. 9 ժամ: Խորքին մէջ, մեր յայտագիրը կը նախատեսէր Թաշքէնտ այցելութիւն մը, սակայն յետոյ, յայտագիրը փոխուեցաւ ու այցելեցինք Լենինկրատ, ուր դիմաւորուեցանք տեղւոյն գերագոյն խորհուրդի նախագահին կողմէ:

Առաջին հերթին, այցելեցինք Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը եւ Բ. Աշխարհամարտին ինկած զոհերուն գերեզմանը. Հիւսէյն Հիւսէյնի ծաղկեպսակ մը զետեղեց հոն: Մեր առաջնորդները բացատրեցին, որ Լենինկրատը Բ. Աշխարհամարտին 900 օր պաշարուած մնացած է եւ տուած է շուրջ 600 հազար զոհ՝ սպանեալ եւ սովամահ:

Այցելեցինք նաեւ Էրմիթաժի պալատը եւ քաղաքին նշանաւոր յուշարձանները:

×

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Խորհրդային Միութեան Նախագահ Անտրէ Կրոմիքոյի հետ ձեր տեսակցութիւնը ինչպէ՞ս տեղի ունեցաւ:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Խորքին մէջ, տեսակցութեան փափաքը գրուած էր մեր պատուիրակութեան կողմէ:*

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր, ժամը 10-ին: Երբ Կրեմլինի պալատը ժամանեցինք, դրեթէ նոյն պահուն ժամանեց Միխայիլ Կորպաչով:

Կրոմիքօ եւ իր օգնականները մեզ ընդունեցին յատուկ սրահի մը մէջ: Տեսակցութիւնը տեւեց մօտաւորապէս երկու ժամ:

Պատուիրակութեան պետը՝ Հիւսէյնի, բացատրեց, որ Լիբանան հաստատ կը մնայ թիւ 425 որոշումին գործադրութեան իր պահանջին վրայ, լիբանանեան կողմերը միակամ են եւ թէ՝ Հարաւի մէջ ազգային դիմադրութիւնը ազատագրական պայքար կը մղէ: Ան նաեւ շեշտը դրաւ, որ Լիբանան Խորհրդային Միութենէն եւ այլ մեծ ուժերէ կ'ակնկալէ, որ զօրավիգ կանգնին իր պահանջներուն իրագործման:

Անտրէ Կրոմիքօ պարզեց, որ Խորհրդային Միութիւնը խաղաղութեան կողքին է եւ կը փափաքի, որ միջազգային բեմին վրայ խաղաղութիւն տիրէ: Մեր միւս տեսակցութեանց ընթացքին եւս, բոլոր պատասխանատուները շեշտը կը դնէին խաղաղութեան հաստատման իրենց փափաքին վրայ, Կրոմիքօ նաեւ յիշեցուց, որ Խորհրդային Միութիւնը Միջին - Արեւելքի խաղաղութեան իրագործումը կը տեսնէ շրջանի բոլոր ագերսակիցներուն եւ մեծ պետութեանց մասնակցութեամբ միջազգային համագումարի մը ծիրին մէջ: Հիւսէյնի համամտութիւն արտայայտեց համագումարի գաղափարին:

Բանակցութեանց ընթացքին, արծարծուեցան նաեւ Դամասկոսի եռակողմանի համաձայնագիրին, անոր բարեփոխման կամ այլ կարելիութիւններ: Մեր տեսակէտը այն էր, որ Լիբանանի մէջ, տագնապին սկիզբէն ի վեր, բազմաթիւ նախագիծեր եւ լուծումի ծրագիրներ պատրաստուած են, սակայն նկատուած է, որ առանց գեր - ուժերուն, իրենց՝ Խորհրդային Միութեան եւ Միացեալ - Նահանգներու միջեւ համաձայնութեան մը, ծրագիրները չեն կրնար յաջողութեան ճամբան գտնել:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ի՞նչ են ձեր տպաւորութիւնները՝ Լիբանանի հարցերուն Մոսկուայի ղեկավարներուն մօտեցումէն:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Թէ Կրոմիքօ եւ թէ Թոլխունով շեշտը դրին, որ կը փափաքին Լիբանան - Խորհ. Միութիւն կապերու սերտացումը, զօրավիգ են ազատ, անկախ եւ իր ծանօթ սահմաններով ինքնուրոյն Լիբանանի գոյատեւման: Անոնք մեր նկատողութեան յանձնեցին, որ 1972-էն ի վեր, լիբանանեան խորհրդարանական որեւէ պատուիրակութիւն Մոսկուա չէ այցելած եւ փափաք յայտնեցին, որ բարձրագոյն աստիճանի պատասխանատուներ եւ խորհրդարանական պատուիրակութիւններ աւելի յաճախ Մոսկուա այցելեն:*

Մոսկուայի մէջ, ի պատիւ մեր պատուիրակութեան, երկու ճաշկերոյթներ սարքուեցան, մէկը՝ Թոլխունովի, իսկ երկրորդը՝ լիբանանեան դեսպանատան կողմէ: Յատկանշական էր, որ ոչ մէկ տեղ ոգելից ըմպելի հրամցուեցաւ: Հրամցուեցան ջուր եւ «Փեփսի քոլա»: Նկատեցինք, որ ոգելից ըմպելիներու գործածութեան դէմ, մամուլը պայքար բացած է:

×

ՀԱԿԱՀԱՅ ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Երեւանի կամ Մոսկուայի մէջ, պատասխանատուներու հետ առանձին տեսակցութեանց առիթ ունեցա՞ք: Օրինակ, Երեւանի մէջ, առիթ ունեցա՞ք արծարծելու Լիբանանի Հայութիւնը շահագրգռող եւ յուզող տարեսկիզբի կամ Մայիսի վերջերու դէպքերը:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Առանձին տեսակցութեանց, առիթ չեղաւ, սակայն Լիբանանի հայութիւնը հետաքրքրող հարցերը արծարծուեցան թէ Մոսկուայի եւ թէ Երեւանի մէջ: Պատասխանատուները տեղեկագիրներ ստացած էին այդ դէպքերուն մասին եւ իրենց խոր մտահոգութիւնը փոխանցեցին մեզի, նաեւ ըսին, որ այդ հարցերը կը քննարկեն: Յամենայնդէպս, այս գծով, հաղորդակցութիւնները պիտի շարունակենք նաեւ Պէյրութի մէջ:*

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Անխուսափելի հարցում մը, ի՞նչ էին ձեր տպաւորութիւնները՝ Երեւանէն:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Պէտք է նախ ըսեմ, որ առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելէի Հայաստան: Աւելի քան 10 տարի առաջ, 1975-ին, երբ Առողջապահութեան նախարար էի, ծրագրած էի պաշտօնական պատուիրակութեամբ մը Խորհրդային Միութիւն այցելել, գործակցութեան փրոթոքոլ մը ստորագրելու համար: Ընդունուած էր այն առաջարկս, որ փրոթոքոլը Երեւանի մէջ ստորագրուի: Սակայն տագնապին ծնունդն ու զարգացումը պատճառ դարձած էին, որ պատուիրակութեան այդ ծրագիրը ջնջուի:*

Երեւանի մէջ, ջերմ ընդունելութեան արժանացանք: Հպարտութեան զգացումը ունեցայ, որ Հայաստանը ունինք: Խորհրդային Հայաստանի պատասխանատուներուն հետ խորհրդակցութեանց պահուն, շեշտեցի, որ Հայաստան շատ կարեւոր դեր ունի Սփիւռքի հայութեան տոկալու եւ գոյատեւելու աշխատանքին ու պայքարին մէջ, թէ՝ Հայաստանը Սփիւռքի հայութեան ներշնչումի աղբիւրն է:

Մեզի խօսեցան Հայաստանի մէջ կատարած իրագործումներուն մասին. ի յայտ եկաւ, որ արտադրութեան կարողութիւնը մեծ համեմատութեամբ կը հաւասարակշռէ ներածումները, թէեւ արտածում - ներածում պատկերին մէջ փոքր բաց մը կը մնայ տակաւին:

Հ. Ոսկանեան մեր պատուիրակութեան նկատողութեան յանձնեց, որ Հայաստանցի ժողովուրդը յաջողած է քանի մը տարուան մէջ բանալ շուրջ 47 քիլոմեթր երկարութեամբ ստորերկրեայ Արփա - Սեւան փապուղին, մինչդեռ Ֆրանսա եւ Անգլիա հարիւր տարիէ ի վեր չեն յաջողած իրականացնել Մանշի տակէն անցնող փապուղիի ծրագիրը...

Առիթ չունեցանք տեսակցելու Կարէն Դեմիրճեանի հետ կամ այցելել Էջմիածին, սակայն պետական պատասխանատուները գիս հրաւիրեցին անպայման, աւելի երկար տեւողութեամբ այցելելու Երեւան:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Նկատելի է, որ Երեւանը անցեալին ալ մէկ հանգրուանը եղած է շրջանային այլ պատասխանատուներու խորհրդային Միութիւն այցելութեան: Ինչպէ՞ս կը բացատրէք Հայաստանին տրուած այս կարեւորութիւնը:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Կը կարծեմ, որ Լիբանանի տագնապին մէջ մեր որդեգրած դրական չէզոքութեան քաղաքականութիւնը կարեւոր դեր ունի ատոր մէջ: Լիբանանի մէջ, հայ համայնքի կամրջողի դիրքին մասին յաճախ գոհունակութեամբ արտայայտուած են նաեւ լիբանանցի ղեկավարներ:*

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Լիբանանեան հարցերուն առումով, ինչպէ՞ս կը գնահատէք պատուիրակութեան այս շրջապտոյտին արդիւնքը:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ. - *Ինչպէս լի-*

ԵՐԿՈՒ ՀՍԿԱՆԵՐ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՌՈՒԽԿԵԱՆ

...լու է ասւում՝ մեծերի իրական կեն–...սպրութիւնը լեգենդի մէջ է, եւ ոչ թէ ...եցած փաստերի կարգապահ շարանի:

1973 Թուականին ցուցահանդէսում գրա–...նցում էի Իջեւանում: Միաժամանակ նը–...կարում էի պատմական յուշարձանները՝ ...սակայն այն վանքերն ու բերդերը, ...որոնց հետ կապուած են գեղեցիկ ա–...ւանդոյթներ ու առասպելներ: Նկարում ...էի Կիրանց վանքը եւ գրի առնում առաս–...պելը: Այստեղ ինձ հանդիպեց ակնադ–...իրեցի Օհան ամին եւ պատմեց, որ ի–...րենց գիւղում գտնւում է մի հսկայ կաղ–...նի, որին կոչում են Զօրավարի կաղնի: ...Գարիկների գէմ ճակատամարտ գնալիս ...Հայոց սպարապետ Վարդան Մամիկոն–...եանն իր բանակին հանդիպած է տալիս ...Ակնաղբիւրի մօտ: Այդ մասին յիշատա–...կում է պատմիչ Եղիշէն: Վարդան զօրա–...վարը պարմանում է, որ գիւղացիները ...որդարուն այդ աղբիւրի շրջապատում ...ծառեր չեն տնկել: Կարգադրում է իր ...զինուորներին մի – մի ծառ տնկել, իսկ ...ինքը մի կաղնի է տնկում հենց աղբիւրի ...մօտ: Ահա, այդ կաղնին է, որ, ըստ ա–...ւանդութեան, զօրացել է դարերում եւ ...դարձել մի կանաչ յուշարձան: Ես սիրով ...նկարեցի այդ կաղնին: Նրա վիթխարիու–...թեան մասին պատկերացում տալու հա–...մար ասեմ, որ փչակում անձրեւի ժամա–...նակ պատսպարուել կարող էին աւելի քան ...10 մարդ:

1974-ին, կայծակահար եղաւ կաղնին:

Յաջորդ՝ 1975-ին Բաղրամեանը Հայաստանում շրջագայելիս Ակնաղբիւր գիւղի բնակիչների խնդրանքով այցելեց նշանաւոր աղբիւրը եւ Վարդան Զօրավարի տընկած կաղնու տեղը մի նոր կաղնի տընկեց: Կ'անցնին դարեր, եւ կաղնին նորից կը զօրանայ, եւ մարդիկ կը պատմեն նաեւ այդ ծառի, նրա տնկողի հետ կապուած պատմութիւնը, որ հաւանաբար, բերնէ բերան անցնելով լեգենդ դարձած կը լինի:

Վերջերս ես եղայ Լեռնային Ղարաբաղում, սքանչեցայ նրա բնութեամբ, աշխատասէր մարդկանցով, տեղնուտեղը բազմաթիւ նկարներ ստեղծեցի եւ այդ ամէնն իմ այլ աշխատանքների հետ միասին ցուցադրեցի Ստեփանակերտում բացուած անհատական ցուցահանդէսում:

Լեռնային Ղարաբաղը իսկական թանգարան է բաց երկնքի տակ: Մարդու ձեռքով ստեղծուած կամ անձեռակերտ յուշարձանների մէջ ինձ զարմացրեց յատկապէս անհաւատալիօրէն մեծ տարիք ունեցող սօսի ծառը, որի մասին բազմաթիւ անգամ գրուել է միութենական եւ հանրապետական մամուլի էջերում: Նախապէս լսած լինելով սօսու համբաւը՝ ես շտապեցի Մարտունու շրջանի Սխտորաշէն գիւղը: Եւ այն, ինչ տեսայ դեռ հեռուից, դժուար է բառերով պատմել: Սարալանջին, ձորի մէջ, սաղարթահիւս մի կանաչ սար էր փարձրացել: Դա էլ հենց Սխտորաշէնի 2000 տարեկան սօսին էր: Նրա բնի շրջագիծը 30 մեթրից աւելի է, ծառի բունը նման է փայտաշէն տաճարի:

Նկարելով այդ հոյակապ ծառը, ես գրի առայ նաեւ նրա հետ կապուած շատ հետաքրքիր մի աւանդութիւն: Տիգրան Մեծի թագաւորութեան ժամանակ Հայոց աշխարհի չորս ծագերում կառուցւում է չորս Տիգրանակերտ, դրանցից երկուսը՝ պատմական Արցախում: Մարդիկ Տիգրանի անունով կառուցում էին նաեւ բերդեր, իսկ նրա զինուորներից մէկն իր արքայի ու զօրավարի պատուին տնկում է այս սօսի ծառը: Եւ ահա չնայած պատերազմեր տարիքին, ծառը ապրում, եւ շարունակում է զօրանալ: Նրան սնում է մայր հողի կենդանի երակը՝ ծառի մօտ բխող եռակն աղբիւրը: Ըստ բուսաբանների, այդ հսկայ սօսին աղբիւրից օրական առնում է 4·5 թօն ջուր, ծառի բարձրութիւնը հաւասար է վեցյարկանի շէնքի:

Աւանդութիւններ են հիւսուել, սերնդէ – սերունդ պատմուել, թէ ինչպէս են ծառերի այս նահապետի շուաքում նըստել, հանգստացել Հայոց մեծերը՝ Մեսրոպ Մաշտոցը, Մովսէս Խորենացին, Սայաթ – Նովան, Րաֆֆին եւ շատ ուրիշներ:

Սխտորաշէնի սօսին պահպանւում է պատմական հնութիւնների պահպանութեան կոմիտէի կողմից որպէս բնութեան կանաչ յուշարձան:

...ցի, նկատելի էր ինքնուրոյն եւ անկախ ...ֆրանսանի զոյատեւման պահանջը:

...Ցեառյ, ձեզի ծանօթ է, որ «Ֆինիկ»ի ...ւերին մասին, Մոսկուայի մօտեցումը ա–...ւելի քան երկու ամիս առաջ, որոշ փոփո–...խութիւն արձանագրեց: Արդէն իսկ կը ...խօսուի ռումանական եւ լեհական ուժե–...րու «Ֆինիկ»ին մասնակցութեան մասին: ...Միւս կողմէ, Ֆրանսա վերջերս յստակա–...ցուց, որ պատրաստ է աւելի մեծաթիւ ...ուժով մասնակցելու «Ֆինիկ»ին, որուն ...առաքելութեան դաշտը կրնայ փոփո–...խութեան ենթարկուիլ, նկատի ու–...նենալով նաեւ այն հաւանականութիւնը, ...թէ Սուրիա - Իսրայէլ բախում մը կրնայ ...տեղի ունենալ: Այս բոլորին վերջ դնելու ...համար, զրոյցներ շրջան կ'ընեն իսրայէլ-...եան ուժերու հեռացման եւ ֆրանսական ...ուժերու տարածման մասին, իբրեւ ...միակ ընդունելի ուժ»: Սակայն այս բո–...լորը տեսակէտներ են, իսկ «Ֆինիկ»ի ...գործօնավարութիւնը պիտի վերանորոգ-...ուի ամսուն 19-ին, հաւանաբար՝ վեց ամ-...սուան համար:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ մէջ, Յունիս 28-ին տեղի ունեցած է հայկական փառատօն մը, կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղին կողմէ: Հայ երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ ազգային տարազով պարած են հայկական պարեր, երգած, խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծելով: Ներկայ եղած է նաեւ Կլէնտէյլի հայ քաղաքապետ Լարի Զարեան:

×

ՖՐԷԶՆՈՅԻ Հիլթըն պանդոկին մէջ Յունիս 29-ին, Զարլզ Փաշայեան հաւաքուած 300 բարեկամ եւ կողմնակիցներու առջեւ, ի պատիւ իրեն Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած հացկերոյթին, ճառ մը խօսած է, ըսելով. - «Գըրեթէ կը զգամ ներկայութիւնը 1·5 միլիոն ուրուականներուն, 1915-ին Թուրքերու գործած ցեղասպանութեան զոհերուն, որոնց աչքերը վրաս գամուած են»: Ան նոյն խօսքերով դիմած էր Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցիչներու Ժողովին, երբ առաջին անգամ կը ներկայացնէր Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերեալ իր օրինագիծը:

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Հայ մշակութային եւ կրթական կեդրոնին մէջ, Յունիս 22-ին տեղի ունեցած է Ս. Ստեփանոս ազգային վարժարանի ամավերջի հանդէսը: Վարժարանը ունի մանկամսուրի եւ մանկա - պարտէզի բաժիններ: Այս տարի մանկապարտէզը տուած է առաջին հինգ շրջա - նաւարտները:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ Յուլիս 6-ին ձեռնարկուած է նոր թատերասրահի մը կառուցումին, Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի շրջափակին մէջ: Այս առիթով պատարագած է Կաթողիկոս - Պատրիարք Յովհ. - Պետրոս ԺԸ. եւ կատարած հիմնաքարի հանդիսութիւնը: Թատերասրահը պիտի կոչուի բարերարին Յովհաննէս Պօղոսեանի անունով:

×

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ Մեսրոպեան ազգային վարժարանի 28 շրջանաւարտները վըկայական ստացած են Յունիս 22-ին: Կատարուած հանդէսին ընթացքին կրթաթոշակ եւ մրցանակներ ստացած են զանազան ուսանողներ: Աւարտական զատարանէն հայերէն ուղերձ մը արտասանած է Ա. Օհանեան գովասելով Մեսրոպեան վարժարանը, «ուր կը թրծուին հայեցի դաստիարակութեամբ, պատրաստ՝ օր մը բլլալու քաղաքացիները մեր սեփական հայրենիքին, դառնալով կորիզը Անկախ Հայաստանի հայութեան»: Անգլերէն ուղերձ մըն ալ եսք, աւարտական դասակարգը «Մեսրոպեան»ի դրօշը փոխանցած է յաջորդ տարեշրջանի Աշակերտական Մարմնի նախագահին:

×

ԿԻՊՐՈՍԻ հայ համայնքի ներկայացուցիչի ընտրութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 13–ին: Քուէներու կարեւոր տարբերութեամբ մը վերընտրուած է Արամ Գալայճեան: Ան նախորդ շրջանին եւս ունէր նոյն պաշտօնը ու ձեռնհասօրէն վարած է զայն, կիպրական խորհրդարանին մէջ Հայերու ձայնը ներկայացնելով:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Փիլիպպեան վարժարանի մանկապարտէզի բողբոջ եւ կոկոն դասարաններու հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 6–ին, ծաղիկ դասարանի հանդէսը Յունիս 14–ին, իսկ նախակրթարանինը՝ Յուլիս 2–ին: Բացման խօսքով տնօրէնուհի Լ. Գրիգորեան անդրադարձած է 1985 – 86 տարեշրջանի ուսումնական ընթացքին: Այս Ե. դասարանի աշակերտներն ու երգչախումբը ներկայացուցած են խմբերգներ, խմբական ու անհատական արտասանութիւններ: Վկայականներու եւ մրցանակներու բաշխումէն ետք փակման խօսքը արտասանած է վեր. Աբրահամ Սարգիսեան:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ. Նուպարեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը կատարուած է Յունիս 22–ին, «ամբողջական Հայաստան» թեմայով: Պատմական Հայաստանի քարտէսով զարդարուած բեմին վրայ աշակերտներ պարած են հայկական պարեր ու արտասանած հայրենիքի նուիրուած բանաստեղծութիւններ: Ապա տնօրէնուհի Գ. Էթեէմէզեան բացատրած է որ հանդէսին խորհուրդը քաղուած էր Սարդարապատի ազգագրական թանգարանէն: Ան շնորհակալութիւն յայտնած է ծնողներու, ուսուցիչներու: Հոգաբարձութեան որոշումով առաջնակարգ աշակերտներու ծնողքները արժանացած են մրցանակներու:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Չըլլայ որ զգացնեմ թէ որքան ...յոգնեցած եմ: Եթէ անդրադառնայ, շատ ...պիտի տառապի: «Ահ, հայրիկ, մէկ հա–...տիկ հայրիկս», պիտի ըսէ ափսոսանքով, ...ես առանց քեզի կրնա՞մ ըլլալ, ես առանց ...քեզի կրնա՞մ համ առնել կեանքէն: Դուն ...ալ գիտես այս ճշմարտութիւնը: Հազար ...անգամ լսած եմ: Չե՞մ լսած»:

Լսած է հարկաւ: Եւ այս «չե՞մ լսած»ը ...որքան տարբեր է քիչ առաջուան «չէի՞ ...լսած»ներէն: Ես ալ գիտեմ: Բայց ոչինչ ...կը փոխուի: Դառնութիւնս անհիմն չէ, ...ինչպէս որ անհիմն չէ եղեր ուրեմն այն ...կասկածը, որ ունեցած էի Յակոբին մա-...սին: Այո, Յակոբին գլխուն վերեւ փոր-...ձանք մը չկայ, ճիշդ է, վախնալիք ոչինչ, ...եւ որդին ատոր համար պէտք է ուրա - ...խանամ, բայց նախզգացումս ճիշդ էր: ...Բան մը կը դառնար Յակոբին շուրջ: Բան ...մը կը փոխուէր մեր տղոց կեանքին մէջ: ...Ես տակաւ տեսած էի Սաթենիկին վա-...րանումներուն մէջ: Տեսած էի Սաթենիկին անզիտակցութեանը մէջ: Ահ, ահ, ես ինչ զօրաւոր հօտառութիւն ունիմ: Ես ինչպէս ամէն ինչ կը հասկնամ պառկած տեղէս:

Անդին, դռնէն ցոլացող լոյսին դէմ, երկուքը գլուխ գլխի տուած, բաներ մը կը խօսին շշուկներով...:

Յանկարծ աչքերս կը բանամ: Վախն է որ արթնցուցած է զիս: Քանի՞ տարեկան եմ, վե՞ց, եօ՞թը, ո՞ւթը, չեմ գիտեր: Պառկած եմ մեր գիւղի տան վերնայարկի սենեակը, երկաթեայ ձողերով շինուած փոքրիկ անկողնիս մէջ: Քիչ առաջ կը քնանայի, բայց հիմա կարծես սիրտս սեղմուեցաւ ու աչքերս բացի: Սարսափահար ու խոշոր բացուած աչքերով կը նայիմ: Քիչ անդին, երկու քայլ անդին, քով քովի, հայրս եւ մայրս բաներ մը կը խօսին շշուկներով: Չեմ լսեր թէ ինչ կ'ըսեն, բայց յայտնի է, իմ մասիս կը խօսին: Երբ շարժիլս կը նշմարեն, խիկոյն կը լռեն: Երկուքին ալ դէմքին վրայ սըրտնեղութեան շեշտ մը կ'ուրուագծուի: Սրտնեղութեան, այո, ես չեմ կրնար սըխալիլ: Հայրս անկիւն մը կը քաշուի: Մայրս կը մօտենայ, կը ժպտի, մազերս կը շոյէ.

- Քնացիր մանչս, բան չկայ, ինչո՞ւ արթնցար:

Կուլամ: Երբեք չեմ կրցած մոռնալ այս տեսարանը: Կուլամ:

- Մամա, քովս կեցիր, մի երթար, կ'ըսեմ պաղատագին:

- Հոս եմ, աղուոր մանչս, քովիկդ եմ, կը պատասխանէ մայրս, որ նշան մը կ'ընէ հայրիկիս: Հայրս սենեակէն դուրս կ'ելլէ: Մայրս, իմ անուշիկ մայրիկս աթոռ մը կը քաշէ ու անկողնիս քով կը նստի:

- Քնացիր, այլեւս քնացիր, կ'ըսէ, նայէ, քովդ նստեր եմ:

Կը հանդարտիմ, աչքերս կը գոցեմ: Քիչ վերջ դարձեալ կ'արթննամ: Աթոռը պարապ է, մայրս չկայ: Ամբողջ ուժովս լալ, պոռալ կը սկսիմ: Վարէն աղմուկ մը ծայր կուտայ: Մէկը վազելով վեր կուգայ սանդուխներէն: Մայրս է: Դուռը կը բանայ, ներս մտնելէ առաջ վրայէն բան մը կը հանէ, անդին կը նետէ ու ներս կը մտնէ:

- Եկայ մանչս, հոս եմ, կ'ըսէ քնքշօ - րէն:

Վրայէն նետածը վերարկուն է: Ջէ ուզած որ տեսնեմ, բայց ես տեսած եմ:

- Մի երթար, կ'ըսեմ լալով:

- Տեղ մը չեմ երթար, զաւակս, կը պատասխանէ մայրս: Վարը նստած ենք: Ինչո՞ւ չես քնանար:

Մազերս կը շոյէ ժպտելով: Ես տակաւին կը զգամ անոր ձեռքին ջերմութիւնը: Կը տեսնեմ իր ժպիտին աղուորութիւնը: Ո՞րքան թարմ է իր դէմքը, Աստուած իմ, ի՜նչ գեղեցիկ գոյներ կան անոր դէմքին վրայ: Աղուոր է մայրս, եւ ես շատ կը սիրեմ մայրս:

- Մի երթար, կը կրկնեմ լալով:

- Հոս եմ, քնացիր այլեւս, կ'ըսէ մայրիկս ու կը նստի քովս:

Կը քնանամ:

Մինչեւ առաւօտ անգամ մըն ալ պիտի չարթննամ: Եւ առաւօտուն ոչինչ պիտի հարցնեմ մայրիկիս: Երբեք պիտի չգիտնամ թէ այդ գիշեր հօրս հետ դուրս ելա՞ն, թէ հրաժարեցան ելլելէ: Բայց երբեք պիտի չմոռնամ դէպքը: Պիտի հաւատամ որ քնանալէս վերջ ելան, գացին: Եւ միշտ ես ինծի պիտի ըսեմ թէ մայրս սուտ երբ ըսաւ որ հոս է, տեղ պիտի չերթայ: Պիտի հասկնամ որ մայրերն ալ կրնան ստել, հայրերն ալ կրնան ստել: Եւ տակաւ ոչինչ կը փոխէ: Ստելով հանդերձ, կը սիրեն քեզ: Սուտը արգելք չէ սիրոյ: Կամ սէրը արգելք չէ ստելու: Եւ տակաւին պիտի հասկնամ որ մայրս ու հայրս կրնան լքել զիս, քանի մը ժամ հեռանալ տունէն, զիս չափազանց շատ սիրելով հանդերձ: Որովհետեւ մարդիկ, մեծ կամ պզտիկ, չեն կրնար ամէն վայրկեան միասին ապրիլ, որքան ալ սիրեն զիրար...:

(Շար. 71)

Պ. Գէորգ Սաատէթեան,
Պ. Վարուժան Սաատէթեան,
Պ. Դանիէլ Սաատէթեան,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՆԻ ՍԱԱՏԷԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 24-ին, 96 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յուլիս 29-ին, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Սաատէթեան եղբայրներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ագիւ Մինասեան, զաւակներն, թոռները եւ ծոռները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ վարդերէս Մինասեանի յիշատակին. - 300 Ֆ. Կարմիր Խաչին, 300 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 300 Ֆ. Հայ քաղաքական մարտիկ բանտարկեալներուն (ուխ - Պլէօ), 500 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Միսաք Գոմանեան 200 Ֆ. բանտարկեալներուն (ուխ - Պլէօ) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին, (ստանալ «Յառաջ»էն)։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ի յիշատակ իր զաւկին՝ Ժագլին Տօրումեանի, Տիկին Հռիփսիմէ Տօրումեան կը նուիրէ 200 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, Տիգրանուհի Սուլեանի մահուան առթիւ. - Էլմասեան, Քէշիշէֆ եւ Փերգիքեան ընտանիքներ 1000 Ֆ., Ժիլպէռ Քէշիշէֆ 300, Անդրանիկ Էլմասեան, Տրնի ընտանիք, Գլօտ Ժամկոչեան, Անտրէ Պէնչէթրիթ, Թապաքեան ընտանիք 200-ական Ֆ., Սիրարփի Փերգիքեան եւ զաւակները, Մուրատ - Սիրուհի - Գեղեցիկ Թիրէքեան, Հերմինէ Թիրէքեան եւ զաւակները, Տիկին Կալիագի, Զամանթեան ընտանիք, Վարդան Էլմասեան, Յարութիւն Էլմասեան, Ֆեռնան Համբարձումեան, Գառնիկ Էլմասեան, Վաղինակ Էլմասեան 100-ական Ֆ., Սիրարփի Փերգիքեան 100 Ֆ. դպրոցին, Յակոբ Ամասիլեան, Խորէն Մուրատեան, Յակոբիկ Էլմասեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Յովակիմ Էլմասեան, Հրանտ Տէմիրճեան, Մարի Ժամկոչեան 50-ական Ֆ.։

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ստացած է, ի նպաստ դպրոցին. - Տիկին Վարդանոյշ Օնպաշեանէ իր թոռնիկին քննութեան յաջողութեան առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Մալվինէ Անտոնեան 200 Ֆ.։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին։ Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները։

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մոնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ։

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին։

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄՆԻ

ԺԳ. ՑԱՆԿ

Ալ. Մէսճեան	2·000
Հ. Արսլանեան	1·000

Վ. Դանիէլեան, Ռ. Հայրապետեան, Ա. Շաքարեան, Ս. Սէն - Լէժէ, Է. Թանգիւյի, Սէֆէրեան «Ժօզիա Շօս», Լ. Մարիկեան, Ա. Այաշ, Ա. Արզումանեան, Զ. Նահապետեան, Յովհ. Աճէմեան 500-ական Ֆ.։

Հ. Այտըն, Լ. Էքէր, Ք. Ոէխզեան, Քլ. Պալեան, Ժ. Նաճարեան, Ժ. Օհաննէսեան, Ռ., Մ. - Ռ. Սինանեան, ԷՄՔԱ - ԷՄԷՍ ընկ., Խ. Գրիգորեան 300-ական Ֆ.։

Ժ. Շաքարեան, Ն. Գորթուչեան, Փ. Շամլեան, Ք. Կիւլեան, Օ. Աֆարեան 250-ական Ֆ., Մ. Միսաքեան, Կիւլէսեան, Շ. Դաւիթեան, Մ. Թուրիկեան, Մ. Միսաքեան, Վ. Մալճի, Ս. Ժամկոչեան, Ֆ. Ժամկոչեան, Է. Պատոյեան, Ն. Սարգիսեան, Մ. Ծերուկեան, Մ. Ծերուկեան, Ք. Մուրատեան, Մ. Մինասեան, Զ. Սուքիասեան, Փ. Առաքելեան, Օ. Գալուստեան, Հ. Նորոյեան, Մ. Հայրապետեան, Ա. Աթիչեան, Մ. Անանեան, Մ. Անդրէասեան, Օ. Սէմէրճեան, Տ. Ճամուզեան 200-ական Ֆ.։

Զաքար, Պ. Շաքարեան, Շ. Մարճոյեան, Փ. Մոլոնեյի, Ա. Պէօռիէ, Ժ. Գասպասեան 150-ական Ֆ.։

Կ. Աթիչեան, Տիկին Ս. Խօքախզեան, Ք. Սալ, Փ. Փուժոլ, Ժ. Զերնէեան, Ռ. Աստուրեան, Տ. Համբարձումեան, Լ. Թալէ, Ա. Սինանեան, Շիմշիրեան, Կարապետեան, Մ. Հայրապետեան, Գարակէօզեան, Ռ. Յարութիւն, Թէրզիպաշեան, Լ. Սարգիս, Ժ. Զաքարեան, Յ. Սէքէր, Փ. Սիմոնեան, Ժ. Գույումճեան, Ա. Հաշըմեան, Մ. Տատուրեան, Ա. Քէսթէլլիճ, Ժ. Մ. Ռոսինի, Է. Սոլաքեան 100-ական Ֆ.։

Գոճեան, Տի Մարսիլօ, Ռ. Ինար, Նոնար - Տէօ, Ռոքըմոռ - Միւրէր, Ա. Էյմ, Նիքոլինի, Գարինա անուշահոտութիւն, Ռ. Տէրտէրեան, Նովոյեան 50-ական Ֆ., Ա. Սուլա 30 Ֆ.։

Գումար՝	21·180 Ֆ.
Նախորդ ցանկերու գումար	290·590
Ընդհ. գումար՝	311·770

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-էն 31

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ։

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃՇԴՈՒՄ

«Յառաջ»ի Յուլիս 22-ի թիւով, Գ. էջ, լոյս տեսած թղթակցութիւնը կը վերաբերէր Ֆր. Մշակութային Միութեան Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին կրթական մարմնի միօրեայ դպրոցին, եւ ոչ՝ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով։

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Ինքնաշարժի սպասարկութիւն։

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւկին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան։

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր ազգութային կեանքը եւ ապագան։

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան։

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Հ. Գէորգեան, Օր. Սիրարփի Աճէմեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆ., Պ. Միհրան Փամպուքեան, Շուշիկ Փամպուքեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ., Պ. Ռոժէ Ջըրբաշեան, «Բարեւ»ի 4-րդ թիւին իբր գնահատանք 500 Ֆ., Տիկին Հելէն Պարսամեան (Բրիւսելէն) 2000 Ֆ., մի Ոմն՝ 100 ֆրանք։

ԿՈՉ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդավառութեամբ 13 լիբանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէյֆոնթէնի մեր կայանը։

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հողեղէն թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները։

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր զաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օգնութեան ծախքը։

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ռմբակոծումներն ու սպանութիւնները։

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս տարի օգնութեան երթեւեկի ծախքերը ապահովենք։ Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս։

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

EN EXCLUSIVITÉ
OPTIMA TOURS, spécialiste
des voyages en ARMÉNIE
depuis 17 ans
Vous propose

9 VOLS DIRECTS PARIS ➤ EREVAN / EREVAN ➤ PARIS

Caractéristiques techniques :
Vols assurés par BOEING 727 de la Cie AIR CHARTER filiale d'AIR FRANCE
Départs par aéroport CHARLES de GAULLE N° 2

Durée du vol : 5 heures 15

Douane à Erevan

Durée des séjours : 15 nuitées, 16 jours

Les prix par personne PARIS / PARIS comprennent le coût du visa et l'assurance :

VOL DU 6 AOUT : COMPLET
— ENCORE QUELQUES PLACES POUR LE DEPART DU 20 AOUT —

Du 20 Août au 4 Septembre	7.380 F
Du 3 au 19 Septembre	7.580 F
Du 18 Septembre au 3 Octobre	7.250 F
Du 2 au 17 Octobre	6.750 F
Du 16 au 29 Octobre	6.350 F

De E R E V A N, extensions possibles soit :
○ Vers les Républiques de GEORGIE et d'AZERBAIDJAN
○ Vers l'UKRAINE, la MOLDAVIE et ODESSA
(Brochure détaillée sur demande)

A PARIS
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 — PARIS
Tél. : (1) 47 42 10 35

A MARSEILLE
M. ALEXANIAN
11, rue du Bassin
13012 MARSEILLE
Tél. : 91 93 04 90
ou 42 83 31 55

A LYON
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
3, place Roger Salengro
69190 SAINT FONS
Tél. : 78 67 10 79

A SAINT CHAMOND
JEAN KRIKORIAN
LATITUDE 3
55, rue de la République
42400 SAINT CHAMOND
Tél. : 77 22 18 22

— A PARIS, PERMANENCE TOUS LES SAMEDIS DE 10 H A MIDI —

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
29

MARDI
29 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.278 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.278

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՎԱՆ» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԿՈԲ ՋՈՒԼՖԱՅԵԱՆԻ ՎԱԶԳԷՆ ՍԻՍԼԵԱՆԻ ԵՒ ԳԷՈՐԳ ԿԻՒԶԷԼԵԱՆԻ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԺԱՄՈՒ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

ՖԼԷՕՐԻ - ՄԵՐՈԺԻՍԷՆ՝ ՕՐԼԻ ԱՊԱ՝ ՖՈՒԷՆ...

—×—

Ամէն բան յստակ կը թուէր : Կիրակի, Յուլիս 27, ժամը 16-ին, էր - Ֆրանսի խանձնաւոր գիծի օգնութեամբ, երեք Հայ երիտասարդները, որոնք բանտէն ազատ արձակուած էին, պիտի մեկնէին դէպի Դամասկոս : Եւ յանկարծ, մետասաներորդ ժամուն, ամէն ինչ տակնուվրայ կ'ըլլար եւ ռոքամբոլէսք վերիվայրումներէ ետք, Յակոբ Ջուլֆայեան, Վազգէն Սիսլեան եւ Գէորգ Կիւզէլեան իրենք զիրենք կրկին բանտը կը գտնէին, այս անգամ՝ Ֆուէն : Ինչ էր պատահած : Ըստ երեւոյթին, Ֆրանսական իշխանութիւնները աճապարած էին, Դամասկոսի համար տոմսակ առնելով, երբ դեռ պատասխան չունէին Սուրիայէն, որու դիմած էին ընդունելու համար երեք հայ երիտասարդները : Պատասխան չունենալը հաւանութիւն նկատուած է մինչեւ Ուրբաթ ժամը 17, երբ կու գար Դամասկոսի մերժումը... : Անկէ ետք, ամէն բան հապճեպ կարգադրութիւններու ճամբան կ'առնէր : Ֆլէօրի - Մերոժիսի զինուորական ոստիկանութեան կը հրահանգուէր, Շաբաթ առաւօտեան 5-ին, որ տղաքը պէտք է առաջնորդուէին Օրլի - Սիտ, ուրկէ ժամը 10.30-ին Միտլը - Իսթի օդանաւով, պիտի մեկնէին Պէյրութ : Մինչ նախապէս բանուած էր թէ Լիբանանի մերժումն է, որ պատճառ եղած էր Սուրիոյ դիմում կատարելու, յանկարծ կ'իմացուէր թէ Լիբանան չի մերժեր : Այս անգամ տղաքը կը մերժէին մեկնիլ, առարկելով թէ իրենց ընտանիքն ու ընկերները Դամասկոս կը սպասէին իրենց, ընդունելութիւնը հոն պիտի ըլլար, ոչ մէկ բան նախատեսուած է Պէյրութ, ոչ մէկ ապահովութիւն ունէին թէ զիրենք ընդունող կայ, եւայլն, եւայլն : Եւ որովհետեւ, կարելի չէ, ի վերջոյ, մարդիկ բռնի օդանաւ դնել, օդային եւ սահմանագլուխներու դատական ոստիկանութեան կը յանձնուէին տղաքը, ապա՝ Քրէթէյլի դատարանին, որ նոյն օրը ժամը 16-ին կը տեսնէ անոնց դատը : Արդարեւ, տղաքը ենթակայ են 1945-ի հրամանագրին, որ կը վերաբերի արտաքսման մերժումի եւ կը նախատեսէ, այս պարագային 3 ամիսէն 3 տարի բանտարկութիւն, ի պահանջեալ հարկին : Կը պահանջուի 15 օր բանտարկութիւն, կը տրուի՝ տասը օր : Այս տասը օրերու ընթացքին, կարելի կ'ըլլայ «կազմակերպել» Պէյրութ ժամանումը, հակառակ պարագային, ինչպէս կ'ըսէ նաեւ իրենց փաստաբանը՝ մէթր Վերժէս, նոյն կացութիւնը կը ստեղծուի տասը օրէն : Փաստաբանը կ'ըսէ նաեւ թէ կատարուածը ճիշդ չէ, բայց չուզեր դատական ձեւի օրինազանցութեանց առարկութիւններ մէջտեղ դնել, աւելցնելով. - «Տասը օրերու պայմանաժամը, որ իրենց շնորհուեցաւ, նոյնիսկ եթէ բանտը անցընեն այդ ժամանակաշրջանը, թոյլ կուտայ գործաշարժի ենթարկուիլ Պէյրութ, զիրենք զերծ պահելու համար այն ճակատագրէն, որու ենթակայ եղաւ իրենց հայրենակիցը՝ Թոմասեան, մէկուկէս տարի առաջ : Ազատ արձակուած եւ Պէյրութ արտաքսուած, չարչարուած է փաղանգաւորներուն կողմէ» :

Վերժէսի չըրած առարկութիւնն այն է որ, երբ օտարականներ կը մերժեն երթալ այն երկիրը, որ ճշդուած է, իրենց կեանքը վտանգուած նկատելով հոն, պէտք է պարտադիր բնակութեան ենթարկուին, Ֆրանսական հողամասին վրայ : Բանտարկութիւնը որոշուած է, կ'ըսուի, այն դրդապատճառով որ՝ «Ֆրանսական հողամասին վրայ ներկայացուցչական ոչ մէկ երաշխիք կայ եւ խըռովութեան ալ վտանգ՝ հանրային կարգուկանոնի» : Ըստ իրենց փաստաբանին, Պէյրութ երթալու դէմ չեն : Լուր եկած է թէ, Ֆրանսայի հիւպատոսը կը սպասէ իրենց Պէյրութ, բայց չի կրնար երաշխաւորել իրենց ապահովութիւնը :

Փարիզեան օրաթերթերը կ'արձագանգէին, անշուշտ, Երկուշաբթի առտու այս լուրին եւ «Լիպերասիոն» ալ, քիչ մը տարօրինակ ձեւով կ'արտայայտուէր : Կը թուէր որ դժգոհ է այն «բարեացակամ» վերաբերումէն զոր կը վայելեն (եղեր) Հայերը, մինչ նոյնը չի կիրարկուիր սպանոյցի Պասքերուն համար : Ինչ որ զարմանալի է, բաղդատութիւնն է, որովհետեւ երկու պարագաները բոլորովին տարբեր են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ ՄԸ՝ հայր Ճենքօ, որ պատանդ էր իսլամական ծիհատին 19 ամիսէ ի վեր, ազատ արձակուեցաւ եւ անմիջապէս Գերմանիա հասաւ, ուրկէ Ամերիկա պիտի վերադառնայ : Կրօնաւորը լուրեր ալ բերած է ամերիկացի միւս պատանդներէն, նամակներ ալ՝ իրենց ընտանիքներուն :

ՎԻՆՑԵՆԹԷ ՄԻՆԵԼԻ, Հոլիվուտի սինեմայի մեծերէն, գլխաւորաբար երաժշտական կատակերգութեանց ժապաւէններու մէջ, մեռաւ 83 տարեկանին : Ամէնէն ծանօթ ֆիլմերէն մէկն է՝ «Ամերիկացի մը Փարիզի մէջ», որ թոյլ տուաւ ֆրանսական մամուլին, Յուլիս 28-ի Երկուշաբթի օրը, շատ գլուխ չյաւելնելու խորագիր մը գտնելու համար, Ամերիկացի Կրէկ Լեմոնի յաղթանակը աւետող :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՅԱՔԸ վերջ գտաւ Կիրակի օր Շան - զ'Էլիզէի վրայ, բառացանդութեան, «պատմական» յաղթանակովը՝ Ամերիկացիի մը՝ Կրէկ Լեմոն եւ պարտութեամբը Հինոյի, որ կրցաւ սակայն, «փառքով» պարտուիլ, հաւկցնելով թէ Ամերիկացիին յաղթանակը, ի վերջոյ իրեն շնորհիւ եղած է, եւլն. եւլն. :

ԱՎԸՐԷԼ ՀԱՐԻՄԸՆ, ամերիկեան քաղաքականութեան մեծ դէմքը, որ ծառայեց չորս նախագահներու, մեռաւ 94 տարեկանին : Դեմոկրատ, Հարիմըն ամերիկացի առաջին գործի մարդն է, որ Խորհ. Միութիւն գացած է 1926-ին : Մոսկուայի դեսպան էր Բ. Աշխարհամարտին, Նիւ-Եորքի կառավարիչ 1955-էն 1959, Առեւտուրի նախարար Թրումընի օրով : Պատասխանատու պաշտօններ վարած է նաեւ Ռուզվելթի, Ճոնսընի եւ Քենըտիի նախագահութեանց ներքեւ :

ՀԱՍԱՆ Բ. հրաժարեցաւ արաբական լիկայի վեհաժողովի նախագահութենէն, որպէսզի աւելի ազատ ըլլան Արաբները եւ Փերէսի հետ իր վերջին հանդիպումը, որ վէճի ալ նիւթ է, չճնշէ : Պէյրութի մէջ ալ, Մարոքի դեսպանատունը ռմբահարձի ենթարկուեցաւ :

ՍԻՐԱՇԱՀԻՆՔ ԹՈՒՐՔԻԱՆ...

Ամերիկայէն, Եւրոպայէն ետք՝ կարգը եկաւ Խորհ. Միութեան

ԷՕԶԱԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԱՑ

—×—

Թուրքիոյ վարչապետը Մոսկուա գնաց եւ շատ մը նիւթերու կարգին, պիտի խօսի նաեւ Հայերու մասին եւ դժգոհութիւն յայտնէ : Ահա թէ ի՞նչ կը գրէ այս առընչութեամբ Յուլիս 25-ի «Ճումհուրիյէթ»ը. -

×

Թուրքիոյ վարչապետը Էօզալ, Երկուշաբթի կը սկսէր Խորհ. Միութիւն պաշտօնական այցելութիւն մը : Ան, Խորհ. Միութեան պաշտօնական դէմքերու հետ տեսակցութիւններու ընթացքին յատկապէս պիտի շեշտէ Թուրքիոյ դառնութիւնը, Հայաստանի կառավարութեան Հայերու ցեղասպանութեան պնդումներուն առընչութեամբ : Առենին Թուրքիոյ առարկութիւններուն Խորհ. Միութիւն թէեւ պատասխանած էր, թէ Հայաստան անկախ Հանրապետութիւն մըն է, սակայն Թուրքիա համոզիչ չէր նկատած այս պատասխանը :

Հետեւեալ կէտերն են, որոնք անհանգստութիւն պատճառած են Անգարայի, եւ որոնց կը սպասուի որ անդրադառնայ Էօզալ. -

1. - Անցեալ տարի, Ապրիլ 24-ին, որ «Ցեղասպանութեան օր» հռչակուած է Հայերու կողմէ, «Պրաւդա», կը գրէր թէ «Աշխարհակալութեան ամենամեծ ցեղասպանութիւնը գործած էր Օսմանեան կայսրութիւնը, բնաջնջելով մէկուկէս միլիոն Հայեր» :

2. - Անցեալ Օգոստոսին Ժընեւ, ՄԱԿ-ի ցեղասպանութեան ենթայանձնաժողովի նիստին, խորհրդային պատուիրակը որպէս երկրին պաշտօնական տեսակէտը, յայտնած էր, թէ 1915-ի դէպքերը «ցեղասպանական գլխաւոր արարք» մըն էին :

3. - Գերագոյն Խորհուրդի անդամ՝ Կ. Դալլաքեան անցեալ Նոյեմբերին Կիպրոսի յունական բաժինը այցելութեան ընթացքին մամլոյ ասուլիս մը կազմակերպած ու ըսած է ի միջի այլոց. - «Հայրենիք վերադառնալու իղձը անմար է հայ ժողովուրդին մէջ : Հայ ժողովուրդին կէսը բնաջնջուեցաւ Թուրքերու կողմէ» :

4. - 1985 Յունիսին Մոսկուայի հեռատեսիլը 1900 - 1920-ական թուականներուն արեւելեան - Անատոլու ապրած ընտանիքի մը կեանքը ցոյց տուող ժապաւէն մը սփռած է ուր ծանր մեղադրանքներ կան Թուրքիոյ հասցէին ու Պիթլիս, Էրզրում, Վան ցոյց կը տրուին որպէս Հայաստանի հողերը :

5. - Մոսկուայի օտար պաշտօնատարները երբ Հայաստան կ'այցելեն, հոն անոնց ցոյց կը տրուի «Եղեռնի յուշարձան»ը ու կ'ըսուի թէ ան կը խորհրդանշէ Հայաստանի երկուքի բաժնուած կացութիւնը :

Իսկ գալով այս մասին Անգարայի տեսակէտներուն, կը շեշտուին հետեւեալ կէտերը.

1.— Այս տեսակէտներն ու յայտարարութիւնները, որոնք ուղղուած են Թուրքիոյ հողային ամբողջականութեան, հակասական են Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան բարեկամական եւ բարի դրացնութեան ոգիին :

2.— Վերոյիշեալ պնդումներուն մէջ յայտնուածները այն տեսակէտներն են, զորս կը ներկայացնեն հայ ահաբեկիչներ, որպէս արդարացում իրենց արարքներուն : Հետեւաբար հող կը շահին այն պնդումները, թէ զօրավիգ ուժեր կան հայ ահաբեկիչներու կատարած քարոզչութեան :

Կը սպասուի որ այս տեսակէտները Էօզալի կողմէ ներկայացուին Խորհ. Միութեան բարձրաստիճան իշխանաւորներուն :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՐՕ ՕՇԱԿԱՆ

Յապաղումով եւ խոր ցաւով իմացանք որ Յունաստան, ուր արձակուրդը կ'անցընէր, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Կարօ Օշական, կրտսեր զաւակը՝ Յակոբ Օշականի :

Յիսուն տարեկան, Կարօ Օշական հաստատուած էր Քուէյթ, ամուսնացած եւ հայր չորս զաւակներու :

Մեր խոր ցաւակցութիւնները իր մօր՝ Տիկին Յակոբ Օշականի, Տէր եւ Տիկին Տիրան Ոսկերիչեանի եւ Տէր եւ Տիկին Վահէ Օշականի :

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՐԲՈՎ - ԳԱՍՊԱՐՈՎ ԿՐԿԻՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Երկուշաբթի օր, Յուլիս 28-ին, ժամը 18-ին, Լոնտոնի Փարք Լէյն պանդոկին մէջ կը սկսէր փոխ - վրէժի մրցումը, որու մասին բաւական վէճեր, բանակցութիւններ տեղի ունեցան երկար ամիսներ :

Ծանօթ է որ Գասպարով (մօրմէ՝ Հայ) յաղթեց անցեալ տարի, Մոսկուա եւ աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը խլեց Գարբովէն : Ապա, պէտք է ճշդուէր փոխ - վրէժի թուականն ու վայրը, որ նախապէս Փետրուար պիտի ըլլար, բայց վերջը յետաձգուեցաւ Յուլիս 28-ին :

Վիճակը այնպէս տնօրինեց որ խաղը, ճերմակներով, Գարբովն սկսի :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

—×—

Յուլիս 24-ի եւ 25-ի մրցումներու արդիւնքներն են. -

Տորպետօ Ք. - Ժալգիրիս	1 - 0
Դինամօ Թ. - Զէնիթ	0 - 1
Նեֆթչի - Մետալիստ	0 - 0
ԱՐԱՐԱՏ - ՇԱԽՏԵՈՐ	2 - 1
Դինամօ Մն. - Չերնոմորեց	0 - 0
Դինամօ Կ. - Դնեպր	2 - 1
Դինամօ Մ. - Տորպետօ Մ.	1 - 1
Կայրաթ - Սպարտակ	1 - 0

ԽՈՐՀ· ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Ը· ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Յունիսի վերջ, Մոսկուայի մէջ գումարուած էր խորհ· Գրողներու 9-րդ համագումարը, որու ընթացքին, ի շարս ուրիշներու խօսք առած է Վարդգէս Պետրոսեան։ Ստորեւ իր ելոյթին շահեկան մասերը· -

×

Բոլորս իրաւունք ունինք յուսալու որ ներկայ համագումարով կը սկսի այն շրջանը, ուր կրնանք նոր իմաստ տալ գրական հոլովոյթին, իր ամբողջ բարդութեան մէջ։ Վճռականօրէն պէտք է հրաժարինք աշխատանքի հինցած ձեւերէ յատկապէս ադմինիստրարութենէ, ցուցամոլութենէ։ Մեր գործունէութեան արդիւնքը պիտի չափուի ոչ թէ բանաձեւերով եւ նիստերով, այլ տաղանդաւոր գիրքերով։

Բնական է, որ գեղարուեստական մտածողութեան մէջ որեւէ արմատական վերափոխում շատ դժուարին հոլովոյթ է։ Մենք մեզի հաշիւ տանք նաեւ, որ ժողովուրդը իր գրողէն ոչ թէ ճշմարտութեան հայելային մարմնաւորում, այլ գեղարուեստական յայտնագործութիւններու կը սպասէ։

Հոս ինծի տրուած 10-ը վայրկեաններու մէջ ձեզի չեմ ներկայացներ հայ գրողներու գիրքերու երկար թուարկում մը, այլ կը փորձեմ խօսիլ կարգ մը տագնապներու եւ հոգերու մասին, որոնք իբր գրող կը մտահոգեն զիս։

Ժողովուրդներու եւ գրականութեան բարեկամութիւնը միայն տօն չէ, այլ, նախ սեւագործ, ամէնօրեայ աշխատանք։ Արդէն տօները քիչ չեն մեր մօտ, նաեւ յոբելեաններն ու գրական օրերը։ Ինչ կը վերաբերի յոբելեաններուն, կարծեմ ժամանակն է քիչ մը մեղմելու մեր ոգեւորութիւնը, թէ՛ գրական կեանքը, եւ թէ մամուլը արդէն չնչահեղձ են յոբելեաններէ։ Շատ յաճախ եղբայրական որեւէ հանրապետութիւն կ'երթանք հերթական յոբելեանի, ճշգրիտ չգիտնալով անգամ՝ յոբելեարը բանաստե՞ղծ է, թէ արձակագիր· կի՞ն թէ այր մարդ, ու ելոյթ ունենալով կ'ըսենք ընդհանուր բաներ, վտանգելով արժեզրկել մեր բարեկամութեան բուն էութիւնը։ Հայաստանի մէջ, օրինակ, մենք ստիպուած եղած ենք քանի մը անգամ ելոյթի խօսքեր գրել մեր հիւրերուն համար, որովհետեւ անոնք մազաչափ գաղափար չեն ունեցած յոբելեարին մասին։

Ընթերցողներու հետ հաղորդակցելու աւելի իմաստալից ձեւեր պէտք է գտնենք, քան գրականութեան օրերը։ Ընթերցողին համար անոնք էստրատային ելոյթներ են, թէեւ ունին իրենց օգուտը· սակայն չէ որ գրողը ո՛չ երգիչ է, եւ ոչ ալ արտասանող։ Թէեւ կան ի հարկէ նաեւ այդպիսի գրողներ· գէշ կը գրեն, սակայն լաւ ելոյթներ կ'ունենան։

Առհասարակ գրողը իրաւունք չունի առանց խորապէս տեղեակ ըլլալու գեղարուեստական զանազան ընդհանրացումներ ընելու։

Պատահական տպաւորութիւններով միայն ընդհանրացում ընել որեւէ ժողովուրդի բնաւորութեան մասին, աններելի է ոեւէ անհատի համար։ Եւ մենք, գրողներս պէտք է նպաստենք այն բանին, որպէսզի մեր ժողովուրդները աւելի խորապէս ճանչնան զիրար։ Սիրելը աւելի դիւրին է, քան ճանչնալը, գիտնալը· եւ շատ թիւրիմացութիւններ ու բացասական ընդհանրացումներ արդիւնք են չիմացութեան։

Կ'ուզեմ յիշել հոս ազրպէյճանցի բանաստեղծ Ս· Վուրղունի բառերը·· «Մենք կ'ապրինք ոչ թէ դրացնութեամբ, ոչ թէ կողք - կողքի, այլ մէկս միւսի մէջ»։ Այս բառերը կը վերաբերին Ազրպէյճանցիներու եւ Հայերու եղբայրութեան· սակայն կրնանք նոյն կերպով բնութագրել մեր բոլոր ժողովուրդներու փոխ - յարաբերութիւնները։ Մեզ չի կրնար չմտահոգել նաեւ այն փաստը, որ եղբայրական հանրապետութիւններու որոշ գրողներ, մանաւանդ պատմական սեռի գործերուն մէջ, կ'աշխատին իրենց սեփական ժողովուրդի պատմութեան փայլը աւելցնել, ի վնաս դրացի ժողովուրդներու։ Այս կարգի գործերու մէջ յաճախ կը զգացուի ոչ - յարգալից վերաբերում՝ եղբայրական ազգերու սրբութիւններուն հանդէպ։ Պէտք է մեծ զգուշութեամբ վերաբերիլ անցեալի ժառանգութեան հետ, միշտ յիշելով որ ԱՅՍՕՐ հրատարակուած գիրքը հասցէագրուած է ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ընթերցողին։ Անցեալէն պէտք է առնել կրակը, ո՛չ թէ մոխիրը, այլեւս չեմ ըսեր, թէ կարելի չէ առնել, մանաւանդ մո՛ւրը։ Այս առումով, առնուազն տարակոյս կը պատճառէ, մտածել, թէ ինչ անհրաժեշտութեամբ թելադրուած է ազրպէյճաններէն «Գարուն - Նամէ» գրքին հրատարակութիւնը, այն ալ 25 հազար տպաքանակով, երբ հոն տեղ գտած են բազմաթիւ չարամիտ բնութագրումներ՝ խորհրդային ընտանիքը կազմող ժողովուրդներու, եւ յատկապէս Հայերու մասին։

Այլ հարց մը եւս· մեր հանրակրթական դպրոցներու անընդմէջ վերանորոգումի հոլովոյթին մէջ 10 - 20 տարի ետք դըպրոցական ծրագրին մէջ հաւանօրէն տեղ չմնայ մարդկայնական նիւթերու, մանաւանդ՝ գրականութեան։ Պատճառը մատուցանելով գիտաթեքնիք յառաջդիմութեան եւ դպրոցներու մէջ թեքնիք զարգացումի արմատաւորումին, իրաւունք չունինք մոռնալու, որ դպրոցի գըլխաւոր առաքելութիւնը քաղաքացիի, հայրենատէրի, բարոյական մարդու կազմաւորումն է։ Այս կազմաւորումը առաջին հերթին կ'ըլլայ մարդկայնական նիւթերու դասերով· ինչպէս՝ մայրենի լեզու եւ գրականութիւն։

Վերջին հարց մը եւս· քննադատական հայեացքի չեզոքուած պահանջը պէտք չէ ընէ համընդհանուր անվստահութեան կոչ նկատել, ինչպէս կ'ուզէին ոմանք։ Կուսակցութիւնը մեզմէ կ'ուզէ գործիմաց, նախաձեռնող, պատասխանատուութեան բեռը վերցնելու քաջութիւն ունեցող մարդիկ· եւ անոնք պէտք է շրջապատուած ըլլան վստահութեան մթնոլորտով։ Հոս՝ կ'ուզեմ ինծի օգնութեան կանչել մեծ Կոկոլը· «Մարդը կարելի չէ սահմանափակել ուրիշ մարդով մը - կը զգուշացնէր ան - որովհետեւ յաջորդ տարի անհրաժեշտութիւն պիտի զգացուի սահմանափակելու նաեւ այդ ան, որ դըրուած էր վերահսկելու ... եւ այդ պարագային, սահմանափակումները վերջ չեն ունենար»։ Պէտք է ոչ թէ կապկպել, այլ արձակել մարդոց ձեռքերը· պէտք է հասնիլ այն հանգրուանին, ուր ամէն մարդ ինքզինք պահէ իր սեփական ձեռքերուն մէջ, եւ ոչ թէ զայն պահեն ուրիշները։

Մարդու նկատմամբ այդպիսի «վստահութեան կլիման» ստեղծելու առաքելութեամբ պէտք է աշխատինք նաեւ մենք՝ գրողներս։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՑԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

Պատմութեան մէջ հէմոֆիլիէ տառապող ամէնէն յայտնի անունները կը սերին Վիքթորիա թագուհիէն· անոր ինը զաւակներէն մէկը կը կրէր այս ախտը, թոռներէն երեքը, իսկ ծոռներէն վեցը ցոյց տուին նոյն ախտանշանները։ Իշխանական ամուսնութիւններու հետեւանք, դար մը չանցած ախտը բոյն դրաւ Հէս - Տարմշթատի, Փրուսիոյ, Սպանիոյ եւ Ռուսիոյ արքայական դերդաստաններուն մէջ։ 1894-ին անոր թոռնուհիներէն մին կ'ամուսնանայ Նիկողոս Բ· ցարին հետ ու կը դառնայ Ռուսիոյ Ալեքսանտրա ցարուհին։ Երկու դար առաջ Պօղոս ցարը իր մօրը հանդէպ ունեցած ատելութենէն մղուած՝ ուզած էր միանգամընդմիշտ արգիլել կիներու գահակալութիւնը ու հրովարտակով մը յայտարարած է, թէ այնուհետեւ միայն այրերը կրնան գահ բարձրանալ։ Ցարը կը յուսայ միշտ մանչ զաւակ մը ունենալ, մինչ Ալեքսանտրա ծնունդ կուտայ յաջորդաբար չորս աղջիկներու։ Վերջապէս 1904-ին թնդանօթի երեք հարիւր հարուածներ կ'ողջունեն ժողովուրդին գահաժառանգի մը ծընունդը։

Արեան այս ախտը մարդկութեան չափ հին է· Եգիպտոսի փարաւոններուն մօտ կար ան, նաեւ Բաբելոնի Թալմուտին մէջ։ Վիքթորիա թագուհիին զաւակները մեծցած են արդէն, երբ Մէնտէլ իր փորձերով կը յանգի այն եզրակացութեան, որ մարդկային ժառանգականութիւնն ալ կը հպատակի ոլոռներու օրէնքին։

Այս հիւանդութիւնը յեղակարծ արիւնահոսումներ չի պատճառեր։ Սակայն անգամ մը որ երակ մը, կամ մազերակ մը կտրուի, արիւնահոսումը չի դադրիր։ Ասեղ մը, քթի արիւնահոսում մը կրնայ մահացու ըլլալ։ Այս ախտէն վարակուածներու արիւնը չի լերդանար ու անկարելի կ'ըլլայ կասեցնել զայն։

Այս հիւանդութեան ցեղաբանութիւնը առընչուած է սեռի· ինչպէս ժառանգական հիւանդութիւններու մեծ մասը։ Կիները կրողներն են այս ախտին, անոնք են որ սերունդէ - սերունդ կը փոխանցեն զայն։ Շուրջ 10 հազար այր մարդէ մէկը կ'ունենայ այս հիւանդութիւնը, ինչ որ 5000-ի մօտ թիւ մը կը նշանակէ Ֆրանսայի համար, ու 450 հազար՝ ամբողջ աշխարհի վրայ։

Ալեքսիս տակաւին վեց շաբթու չկայ, երբ պորտի արիւնահոսում մը կ'ունենայ որ կը տեւէ երեք օր· անմիջապէս որ կը սկսի չորս ոտքի վրայ տեղափոխուիլ գետինը· ծունկերուն վրայ կապոյտ կամ սեւ ուռեցքներ կը գոյանան։ Երկու հոգիի պաշտօն կը յանձնուի այնուհետեւ հսկել պզտիկին շարժումներուն ու զայն զգուշացնել անկումէ։ Վտանգաւոր խաղեր կ'արգիլուին իրեն· կ'արգիլուի թէնիսը, հեծանիւը։ Ան կը զուարճանայ կապարէ մեքենական զինուորներով, մարտանաւերով, որոնք կը սուզուին փոքր լիճի մը յատակը, մանրակերտ շոգեկառքերով, քաղաքներու, պալատներու մանրաքանդակներով։

Իր քոյրերը չարքաշ կեանք մը կ'ապրին· անոնց հագուստները, գոհարեղէնները հասարակ են· իրենց նամակները կը ստորագրեն ՕԹՄԱ, որ կազմուած է չորս անուններուն սկզբնատառերով։ Այսուհանդերձ չորսն ալ ունին իրենց անհատականութիւնը· Օլկա քաղցր ու մըշակուած տիպար մըն է, շուտով շուքին տակ կը մնայ իր կրտսերին՝ Թաթիանային, որ շատ հանճարեղ է ու եռանդուն· Մաշքա գորովոտ աղջնակ մըն էր, իսկ Անաստասիա ամէնէն զուարճալին· ան կը կապկէր բոլորը։

Ցարուհին 1905-էն սկսեալ գահաժառանգին հիւանդութեան պատճառով, կ'ապրի առօրեայ սարսափի մը մէջ· ինքզինքը կը նուիրէ աղօթքի· ամբողջ օրեր կ'անցընէ անկողինը, մտիկ կ'ընէ շատախօսներ· ամուսինը շատ տկար մէկն է ու չի գիտեր «ոչ» ըսել· կը կատարէ անոր բոլոր քմայքները։

1907-ի աշուն մը Ալեքսիս կ'արթննայ ծունկի ցաւով մը· արիւնը դանդաղօրէն կը հոսի ոսկորներու յօդաւորումէն, մեծ ցաւ պատճառելով։ Ծնողքները լուռ կը տառապին· Երկիր կ'անգիտանայ թէ գահաժառանգին կեանքը կախում ունի արիւնահոսումէ մը։ Նոյնիսկ արքունի բժիշկը տեղեակ չէ կացութեան։ Ալեքսանտրա խելակորոյս է· սպիտակ թելեր կը յայտնուին մազերուն մէջ։ Ի վերջոյ կանչել կուտայ Ռասփութինը։

Երկար պատմուճան մը հագած կուգայ ան· ողջագուրելէ ետք իշխանական զոյգը ծնրադիր կը սկսի աղօթել· յետոյ կը մօտենայ գահաժառանգին ու կ'ըսէ ժպտելով· - «Մի՛ վախնար Ալէշա, տառապանքդ պիտի վերջանայ ... վաղը առողջացած պիտի ըլլաս»։ Կը խոստանայ կրկին գալ յաջորդ օրը· «հաւատք ունեցէք աղօթքիս զօրութեան ու որդիդ պիտի ապրի» կ'ըսէ ցարուհիին, որ չի գիտեր ինչպէս շնորհակալ ըլլալ։ Յաջորդ օրը Ալեքսիս կ'ուրախանայ անոր գալը տեսնելով· կրնայ շարժել իր ծունկը։ Ռասփութինի առաջին հրաշքն է այս։

Սիպիրցի այս մուժիկը զոյգ անհատականութեան տէր մէկն է· կրօնաւորներու դէմ յանդուգն, կիներու հետ հմայող ու խորհրդաւոր, շուայտ, յաճախ գինով, կեղտոտ, շահամոլ տիպար մը։ Սակայն ի հարկին շատ լաւ կը կեղծէ աստուածային շնորհով օծուած ընտրեալի մը պատկերը։

Ան շուտով իր հմայքին կ'ենթարկէ արքայական ամոլը· արքիդքսուհի Օլկա եզակի կը խօսի անոր հետ իր թղթակցութեան մէջ։ Կը վայելէ ցարին, ցարուհիին վստահութիւնը· կը դառնայ անոնց բարեկամը· նոյնիսկ գիտէ հեռաձայնով հանդարտեցնել գահաժառանգը· «Է՜, լաւ Ալէշա ... ինչու չես քնանար ... ցա՞ւ ունիս։ Զէ, ճիշդ չէ, ականջդ չի ցաւիր այլեւս· գնա՛ քնացի՛ր»։

Ուրկէ՞ կուգար անոր այս արտասովոր կարողութիւնը· անշուշտ Ալեքսանտրա պատրաստ գետին մըն է անոր ազդեցութեան ենթարկուելու համար, իր մեծ վիշտին պատճառով։ Արդեօք հիփնոզի կ'ենթարկէր ան, կամ կաղնիի կեղեւ մը կը գործածէր, ինչպէս կ'ըսեն երբեմն։ Ծանօթ է, որ այս հիւանդութիւնը քմայքներ ունի· արիւնահոսումը երբեմն անակնկալ կերպով կը դադրի։ Պէտք է ըսել նաեւ թէ Ռասփութին միշտ յարմար պահուն կը հասնէր պալատ։ Կը յաջողէր պալատին չորս բժիշկներն ալ հեռացնել։

1912-ին արքունի ընտանիքը արձակուրդը կ'անցընէ Լեհաստան։ Մինչ հոն ցարը պիզոն կ'որսայ ու ցարուհին իր աղջիկներուն հետ ձիու պտոյտներ կը կատարէ, նաւու մը Ալեքսիս կը սահի, կ'իյնայ։ Զինք կը փոխադրեն որսի տուն մը· արիւնահոսութիւնը կը սկսի· տղեկը չի կրնար ծունկը ծալել ու ահռելի կը տառապի· ջերմութիւն ունի, չի կրնար քնանալ, կը դառնացէ· «մամա, օգնէ՛ ինծի» կը կրկնէ հարիւր անգամ։ Տասնըմէկ օր ու գիշեր Ալեքսանտրա կը պայքարի, կը հսկէ։ Տղուն հիւանդութիւնը այլեւս կարելի չէ ծածուկ պահել։ Տեղեկանալով գահաժառանգին անյոյս վիճակին, ժողովուրդը կը սկսի աղօթել եկեղեցիներու մէջ։ Անգամ մը եւս կը կանչուի Ռասփութին· ան կը սկսի իր աղօթքները եւ այսահանութիւնը· ու արիւնահոսութիւնը կը դադրի։ Ցարեւիչին այս պատահարէն թեթեւ կաղութիւն մը միայն կը մնայ։ Դիւական վանականին երկրորդ հրաշքը կ'ըլլայ այս։

Յանկարծ, 1914-ին դէպքերու ընթացքը կ'արագանայ· Յունիս 24-ին Ալեքսիսի ոտքին դաստակը կ'ոլորուի արքունի զբօսանաւուն վրայ· Երեք օր ետք Սիպիրի մէջ Ռասփութին կը դաշունահարուի· յաջորդ օրը Սարայեվոյի մէջ կը սպաննուի Ֆրանսուա - Ֆերտինանտ։ Գահաժառանգ մը կը տառապի, բռնակալ մը կը տապալի, եւ ուրիշ գահաժառանգ մը կը մեռնի։ Մեծ պատերազմին յորձանքին մէջ դէպքերու անհաւատալի հոլովոյթ մը կը ճնշէ աշխարհին։

Այնուհետեւ ցարեւիչին տկարութիւնը կ'աւելնայ· 1915-ին քթի արիւնահոսում մը կը սպառնայ կեանքին· յաջորդ տարի արիւնային ուռեցք մը կ'ունենայ։

Հրաշքով ազատած, Ռասփութին կրկին իր ազդեցութեան կ'ենթարկէ արքունիքը, ցարին ճակատ մեկնումով։ Փրկելու համար Ռուսիան, իշխան Եուսուփով զայն ճաշի կը հրաւիրէ իրիկուն մը, ու կը փորձէ թունաւորել սիանիւրով· անօգուտ։ Հրացանով կը կրակէ, Ռասփութին կը փախչի, չորս գնդակ եւս պէտք կ'ըլլայ որպէսզի մեռնի, ու դիակը նետուի Նեւա։

Ռասփութին գերմարդկային դիմադրական ո՞ւժ մը ունէր· ո՛չ, կը պատասխանեն յետագայ բացատրութիւններ· միայն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԻՄՔԸ

Ա.

Կատատան պատերուն վրայ կախուած է ինքնաշարժի չարժակի ծանօթ խուղի մը ափիչը: Աֆիչին վրայ մարդու մը դէմքը: Ամէն երեկուն զայն կը տեսնենք հեռատեսիլի պաստառին վրայ, նոյն խուզին համար պատրաստուած ծանուցումի ժապաւէնին մէջ: Կլոր դէմքով գիրուկ այդ մարդը միլիոնաւորներու աչքին նոյնացած է իր ծանուցած խուղին հետ:

Կը նայիմ այդ դէմքին եւ ես ինծի կ'ըսեմ որ այս դէմքին տէրը ո՛վ գիտէ որքան դրամ ստացած ըլլալու է եւ դեռ ալ կը ստանայ այս ծանուցումին համար: Ան իր դէմքը ծախած է քաղիւղի ընկերութեան: Թերեւս մէկն է որ ինքնաշարժ ունի կը հասկնայ, որ կեանքին մէջ մէկ անգամ խաւ խուղ փոխել տուած չէ իր ինքնաշարժին, թերեւս ինքնաշարժ անգամ չունի: Բայց այնքան շատ ծանուցուած է իր դէմքը, որ այդ դէմքը այլեւս իրմէ աւելի, գաղափարի մը, ապրանքի մը դէմքը դարձած է: Այդ դէմքը անգամ մըն ալ երբեք ուրիշ ապրանքի մը, ուրիշ գաղափարի մը մորթին մէջ այնքան յաջողապէս ու համոզիչ կերպով պիտի չմտնէ, որքան մտած է ներկայիս այս մէկուն մէջ:

Միտքս կը սուզուի դէպի աւելի խորերը եւ կը մտածեմ դէմքերու ճակատագրին մասին: Կը խորհիմ ճակատագրին մասին այն դէմքերուն, որոնք հանրային ապրանք դարձած են: Որովհետեւ ճիշդ է որ երկրագունտի վրայ ապրող միլիառներով մարդոց միջեւ նոյնքան մեծ թիւով մարդիկ ալ կան, որոնց դէմքերը հանրային ապրանք դարձած են ու կը գտնուին. ծանուցումի դերասաններ, ալիքով պաստառի դերասաններ, թատրոնի դերասաններ, մանրքէններ, քաղաքագէտներ, հռչակաւոր մարդիկներ, ականաւոր արուեստագէտներ եւ գրագէտներ, եւայլն: Անոնց դէմքերը կը ճանչցուին գանգուածներու կողմէ: Երբ անոնք հանրային տեղ մը կ'երեւին, ուրիշներուն նայուածքը դէպի անոնց կը դառնայ: Մարդիկ անոնց անունը կը փսփսան իրենց քովիններուն, երբ կը տեսնեն զանոնք: Նոյնիսկ եթէ իրենց կեանքին մէջ առաջին անգամ կը հանդիպին իրենց, կը ճանչնան զանոնք, որովհետեւ չափազանց մտերիմ է անոնց դէմքը ձեզի: Եւ իրենք ալ կը նըշմարեն, որ կը նշմարուին: Ընդհանրապէս հաճոյք կը զգան նշմարուելէ, որքան ալ ջանան յայտնի չընել, որքան ալ երբեմն կարծել տան որ կ'անհանգստանան նշմարուելէ:

Բայց հանրային ապրանք դարձած այդ դէմքերը երկու տեսակի պէտք է բաժնել: Առաջիններուն մէջ դէմքը կենսական է, հռչակին ու յաջողութեան մէջ իր անժխտելի դերը ունեցած է, աւելի ճիշդ՝ դէմքն է որ հռչակը ստեղծած է: Երկրորդներուն մէջ դէմքը կենսական չէ, յաջողութեան ու հռչակին մէջ ոչ մէկ դեր խաղացած է, աւելի ճիշդը՝ հռչակն է որ յետոյ հանրային ապրանք դարձուցած է դէմքը: Քաղաքագէտի մը, գրագէտի մը, նկարիչի մը դէմքը դեր խաղացա՞ծ է իր գործի յաջողութեան մէջ: Ոչ: Բայց նոյնը չենք կրնար ըսել դերասանուհիի մը համար:

Կատատան պատի աֆիչէն ինծի նայող մարդուն անունն անգամ չեմ գիտեր: Թէեւ իր դէմքին գիծերը գոց գիտեմ, բայց անունը չեմ գիտեր: Նոյնիսկ պիտի չնըշմարէի որ անունը չեմ գիտեր, եթէ այս յօդուածը չգրէի: Որովհետեւ իր անունն ու ինքնութիւնը ոչ մէկ դեր ունին այն պատգամին մէջ, որ իրմէ կու գայ մեզի: Իր դէմքը պիտակ մըն է այստեղ:

Եթէ ծանուցումի լաւ դերասան մըն է, թերեւս ուրիշ հաստատութիւններ ալ օր մը պիտի ուզեն վարձել զինքը տարբեր ապրանքի մը ծանուցումին համար: Բայց այդ պարագային այդ դէմքը անհանգիստ պիտի ընէ մեզ, որովհետեւ մենք զայն անգամ մը նոյնացուցած ենք այն դերին հետ, որուն մէջ տեսած ենք առաջին անգամ: Անկէ վերջ ուրիշ դերի մը մէջ այնքան համոզկեր ու համակրելի պիտի չըթուի, որքան կը թուի այժմ սա խուղի ծանուցումին մէջ: Ծանուցող հաստատութիւններն ալ գիտեն այս պարագան եւ այս պատճառաւ անոնք միշտ պիտի նախընտրեն նոր դէմքեր գտնել իրենց ծանուցումներուն համար: Երբեք չգործածել շատ գործածուած դէմք մը, երբեք չըգործածել ուրիշ նիւթի մէջ գասաւորուած, ուրիշ պիտակով մը կնքուած դէմք մը:

Եթէ ուշադրութիւն ըրած ենք, անդրադարձած ըլլալու ենք որ չարժանկարի աշխարհի մէջ ալ այսպէս է: Համբաւի տիրացած դերասաններն ու աստղերը թէեւ միշտ կը փնտռուին, բայց բեմադիրները կարեւոր ու յատկանշական ժապաւէն մը դարձնելու առեն, կը նախընտրեն նոր ու ցնցող դէմք մը գտնել: Հանրութիւնը աւելի առաջ տեսած ըլլալու չէ այդ դէմքը: Այդ պարագային է որ դէմքը ալ աւելի պիտի տպաւորէ եւ կատարելապէս պիտի նոյնանայ տալիք իր պատգամին հետ:

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Կիլիկեան վարժարանի նախակրթարանի վկայականներու բաշխումի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 27-ին: Աշակերտական երգերէ, արտասանութիւններէ ու պարերէ ետք, տնօրէն Ճ. Ռստկէլէնեան ներկայացուցած է տարեշրջանի կրթական գործունէութեան պատկերը. յիշած է թէ վարժարանի ներկայացուցիչները Ուսումնական Խորհուրդի աշակերտական մրցումներուն մասնակցած ու մրցանակներ ապահոված են արտասանութեան, շարադրութեան, ընթերցանութեան եւ երգի մարզերուն մէջ: Ապա 45 շրջանաւարտներու վկայականի բաշխումը կատարուած է ու Միսոն Վարդապետ Ազնիկեանի «Պահպանիչ»ով փակուած հանդէսը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Շամլեան - Թաթիկեան երկրորդական վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 29-ին: Արտասանութիւններէ եւ հայերէն, արաբերէն ուղերձներէ ետք կատարուած է մրցանակներու եւ վկայականներու բաշխումը. ապա հուսկ բանքը ներկայացուցած է տնօրէն Ե. Եսայեան ու ըսած. - «Սիրելի շրջանաւարտներ, ձեր ընտրութիւններուն մէջ նկատի ունեցէք ձեր ժողովուրդին ծառայելու հաճոյքը: Զմոռնաք որ Աւարայրի ու Սարտարապատի ժառանգորդներն էք»: Հանդէսը փակելու համար խօսք առած է վերապատուելի Ա. Սարգսեան: Ան ըսած է, խօսք ուղղելով շրջանաւարտներուն. «գոյատեւումի համար մեր մղած պայքարին միակ ու վերջնական նպատակն է անկախ Հայաստանի մը տիրանալը, հետապնդելով Հայուն Դատը»: Վարժարանը տուած է 42 շրջանաւարտներ:

×

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան վարժարանի վկայականներու հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 8-ին: Վարժարանը տուած է 18 շրջանաւարտ: Ներկայ եղած են նաեւ հիմնադիր Մանուկեան զոյգը: Փառէն Ծայր. Վրդ. Աւետիքեանի օրհնութեան աղօթքէն, վերատեսուչ Նատիա Սարաֆեանի ու փոխ տնօրէն Պ. Ռ. Պայհունի բարեգալուստի խօսքերէն ետք հայերէն ու անգլերէն ուղերձներ կարդացած են աւարտական դասարանէն երկու աշակերտներ: Բանախօսած է Տոքթ. Բ. Սվաճեան ըսելով ի միջի այլոց. - «Ամէնէն աւելի կը զօրցուրամ հայկական վարժարանէ մը ստացած վկայականիս վրայ»: Ապա ան յորդորած է, որ հայ ծնողքներ իրենց զաւակները հայկական վարժարան ղրկեն: Վարժարանի հիմնադիր Պ. Ալեք Մանուկեան իր ուրախութիւնը յայտնած է 18 շրջանաւարտներուն համար ու դիտել տուած 22 վարժարան պահելու դժուարութիւնները Հ. Բ. Ը. Մ.ի համար: Հանդէսը աւարտած է վկայականներու բաշխումով:

×

ԹՐԻՓՈԼԻԻ Ազգային Նուպարեան - Խըրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 22-ին: Բացման խօսքին մէջ տնօրէն Վ. Հարմանտեան շեշտած է. - «Թրիփոլիի պէս փոքր գաղութներու մէջ առաւել կը զգացուի հայեցի դաստիարակութեան կարեւորութիւնը, որովհետեւ երկրորդական վարժարան չունինք ու հայ աշակերտը նախակրթարանէ ետք պարտաւոր է օտար վարժարան յաճախել»: Ապա ան ցաւ յայտնած է այն երեւոյթին, որ Թրիփոլիի հայութեան մէկ կարեւոր տոկոսը օտար լեզու կը գործածէ տան մէջ: Տնօրէնին խօսքերէն ետք աշակերտութեան կողմէ կիրարկուած է երգով, պարով, արտասանութիւնով կազմուած յայտագիր մը, ապա կատարուած վկայականներու բաշխում:

×

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան 5-րդ մարզական խաղերուն եւ միութեան հիմնադրութեան 80-րդ տարեդարձին առիթով, միութեան Ամերիկայի երաժշտական ղեկավարը՝ Նորայր Տէմիրճեան «Եղբայրութեան քայլերգ» մը յօրինած է որ առաջին անգամ պիտի նուագուի Օգոստոս 3-ին, մարզական խաղերու եզրափակիչ տօղանցքին, Լոս - Անճըլըս: Նորայր Տէմիրճեան շրջանաւարտ է Պոլսոյ երաժշտանոցէն, վկայուած է նաեւ Գերմանիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներու երաժշտութեան դպրոցներէ. հիմնած ու ղեկավարած է բազմաթիւ երգչախումբեր: Ներկայ պաշտօնին կոչուած է 1982-ին:

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան ամէնօրեայ վարժարանին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 20-ին: Հոգաբարձութեան ատենապետ Տոքթ. Ա. Տէմիրճեան յանձնած է վկայականները Նախագահ Ռէկընի կողմէ դպրոցի 11 աշակերտներուն ուղղուած պատուոյ գիրերը: Հոն կարդացուած է նաեւ Նախագահին նամակը վարժարանի աշակերտութեան, ուր կ'ըսուէր. - «Դուք օրինակ պիտի ծառայէք ձեր յաջորդներուն. կ'ողջունեմ ձեզ սրտագին»: Աշակերտութիւնը ներկայացուցած է երկլեզու յայտագիր մը, «Ամերիկա - Երկիր Ազատութեան, Հայաստան - Երկիր Հայրենի» նիւթով:

Թոյնը իր ազդեցութիւնը կորսնցուցած էր լոյսին ու խոնաւութեան պատճառով, քանի որ կանուխէն պատրաստուած էր, նաեւ չէզոքացուած էր շաքարով: Ասոր փոխարէն իր շարապաշտկութիւնը շուտով կ'երականայ:

«Եթէ ես սպաննուիմ ... եղբայրը պիտի սպաննէ եղբայրը» ըսած էր ան. 1917-ին ռուսական յեղափոխութիւնը Նիկողոս Բ. ցարը կը հարկադրէ գահէն հրաժարելու, մինչ Ալեքսանդրա դրաղած է խըռնամելով գահաժառանգին կարմրախտը: Արքայական ընտանիքը Սիպիր կ'աքսորուի, 1918-ի իրիկուն մը Եկատերինբուրգի սպանութիւնները տեղի կ'ունենան. Ռոմանովներու վախճանը հասած է...:

Սակայն այսուհանդերձ թերեւս արքունի ընտանիքէն վերապրող մը եղաւ. Անաստասիան՝ որու պատմութիւնը այնքան լայն արձագանգ գտաւ:

Գահաժառանգին հիւանդութիւնը «կայսերական Ռուսիոյ դժբախտութիւններուն ակը եղած է» կ'ըսեն կարգ մը հեղինակներ: Ան է պատճառը նաեւ Ռասփութինի «արքայման»: Այս վերջինիս դէմ վրիպած մահափորձը ռուս զինուորական պետերուն օգնած է որ համոզեն ցարը պատերազմի մտնելու. միշտ նոյն իրականութիւնը պատճառներէն մէկն է նաեւ յեղափոխութեան, քանի որ Ռասփութինի խայտառակութիւնները աւելի եւս ծանրացուցած են ցարին ինքնատիպ ընթացքը, ինչ որ գիւրացուցած է Լենինի գալուստը:

Թ. Օ. Մ.

ԱՐԱՍՏԱՂԸ

ՌՈԲԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Այդ նոյն վեց, եօթը, կամ ութ տարեկան տղեկն եմ կարծեմ, երբ աչքերս բանալով դէպի աջ կը նայիմ ու քիչ անդին կը տեսնեմ երկու գլուխները, որոնք, իրարու մօտեցած, կը խօսին անլսելի շըշուկներով: Միայն թէ անոնք հայրս ու մայրս չեն: Ի՞նչ կը խօսին Սաթենիկ եւ Տիկին Ալիս: Երբեք այսքան ցած ձայնով խօսած չէին: Երկուքին ալ դէմքը տխուր է, երկուքն ալ մտածկոտ նայուածք ունին հիմա խօսելու ատեն: Ցայտնի է. իմ մասիս կը խօսին: Իրենց շըրթներուն խաղէն կը հասկնամ ատիկա: Ահ, երանի թէ կրկին քիչ առաջուան երկու զուարթ ու խանդավառ կիները դառնային անոնք, դարձեալ իրարու պատմէին բաց սրճագոյն վերարկուն, լայն թեւերով եւ գոց սրճագոյն երիզներով, կլոր դարձած օձիքով: Կ'երդնում որ այս անգամ պիտի երբեք չգանգատէի, նոյնիսկ մեծ հաճոյքով պիտի հետեւէի իրենց խանդավառութեան, համ պիտի առնէի այդ անմեղ շաղակրատութենէն...: Շշուկը չեմ սիրեր: Կը սարսափիմ: Եւ սակայն տղայ չեմ որ լամ, արցունք հոսեցնեմ եւ քովս նըստեցնէք ըսեմ անոնց, արդէօք ըլլալու համար իրենց գաղտնի խօսակցութեան...:

- Ալ երթամ, հայրիկ, այսօր քիչ մը կանուխ երթալու եմ:

Սաթենիկ արդէն կը համբուրէ երեսներս:

- Գնա, կը պատասխանեմ: Հարկաւ, գնա: Յետոյ նայէ, ինծի մտիկ ըրէ, վաղը մի գար:

- Ինչո՞ւ:

- Վաղն ալ տան գործերով զբաղէ: Միշտ ըսած եմ, չեմ ուզեր որ ամէն օր գաս: Շատ կը յոգնիս:

Սաթենիկ կը խնդայ: Բայց իր խնդուքին մէջ անգամ շուք մը տեսնել կը կարծեմ:

- Միշտ ըսած ես, ես ալ միշտ պատասխանած եմ: Ես չեմ յոգնիր: Որքան ատեն որ կրնամ գալ, պիտի գամ: Եթէ չգամ, հանգիստ չեմ կրնար ընել:

Գնաց: Կը կարծէ որ գիս այս անկողնին մէջ թողուց ու տանձին գնաց: Մինչդեռ ես իր հետ եմ: Միասին անցանք հիւանդանոցին երկար նրբանցքէն ու իջանք սանդուղը: Բարեւեցինք դռնապանը եւ զուրս ելանք հիւանդանոցէն: Պահ մը կանգ առինք դրան առջեւ, երկար շունչ մը առինք: «Օհ, բոլինք, որքան հաճելի է զուարր»: Մինչդեռ անձրեւ կը տեղայ: Թեթեւ անձրեւ մը, որ հաճելի զովութիւն մը պատճառեց մեր գլուխներուն: Քալեցինք: Սաթենիկ մտածկոտ էր եւ ես կը ջանայի թափանցել իր մտածումներուն: Կը քալէինք պարբերաբար կենալով այս կամ այն ցուցափեղկին առջեւ, դիտելով ցուցադրուած ապրանքները: Տեսանք նաեւ բաց սրճագոյն վերարկուն: Չէ ծախուած, դեռ կը մնայ տեղը: Սաթենիկ կրկին երկար քննեց վերարկուն: Յետոյ ճամբան շարունակեց առանց վերջ առանց անգամ մըն ալ դանդաղելու ցուցափեղկի մը առջեւ: Օթօպիւս մը առինք առաջին կայանէն եւ տուն հասանք:

Հիմա տունն եմ: Ինծի այնպէս կը թուի թէ առողջացած եմ այլեւս եւ բոյնս կը վերադառնամ: Պիտի վերադառնամ սիրելի անկիւնս, հարազատներու սեղանին վրայ ուրոյն տեղս, աթոռս: Բայց Սաթենիկ տխուր է: Չի գիտեր որ հայրը առողջացած է եւ իր հետ տուն վերադարձած: Չի գիտեր տակաւին որ հիւանդանոցը վերջացաւ, անցեալի մէջ մնաց: Ինք տխուր է, որովհետեւ կը մտածէ հօրը մասին, զոր թողուց հիւանդանոցի մռայլ սենեակին մէջ: «Մի տխրիր, ըսել կ'ուզեմ իրեն, մի տխրիր, ես քեզի հետ եմ, հոս եմ»: Բայց չեմ խօսիր եւ կը հետեւիմ իրեն: Ահ, մեր տունը շատ չէ փոխուեր: Կը ճանչնամ, կը վերադառնամ: Ամէն ինչ իր նախկին տեղն է: Աթոռս անգամ չէ վերցուած սեղանին եզերքէն: Խոհանոցը նոյն խոհանոցն է: Սառնադարանին վըրայ՝ նոյն պտղամանը, պտուղով լեցուն:

(Շար. 72)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՔՐԷԹԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գուլումճեան 300 Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Անկէնի եւ շրջակայից «Նարեկ» Միօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 10-ին մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգի Ա. դասարանով ու նաեւ ՊԱՔ-ի պատրաստութեամբ: Յաւելեալ տեղեկութեանց եւ արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ Յուլիս ամսուան ընթացքին եւ Սեպտեմբերին՝ 34 - 10 - 71 - 71 թիւին:
Իսկ Օգոստոսին՝ 34 - 17 - 14 - 57 թիւին:

Վ ե ր ա մ ո ւ տ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին:

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան:

Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար *«Յառաջ»*ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (բնակչի եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունել:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ *«ՅԱՌԱՋ»*Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հայախօս ֆիլմ մը՝ «Արփինապարտը»՝ Սեպտեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

«Յառաջ»ի Բարգաւաճման եղած նուէրներ Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ միջոցաւ. -

Հրաչեայ Տէր - Բարսեղեանի *մահուան առթիւ՝ Գրիգոր Պօյաճեան 100 Ֆ.:*

Նշան Թաշճեանի *մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Զաւէն Միլոնեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան եւ զաւակները 200-ական Ֆ.:*

Թագւոր Պապանեանի *մահուան առթիւ՝ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 100 Ֆ.:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արմենուհի Նազաշեան իր ամուսնոյն՝ Գարեգին Նազաշեանի *մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:*

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի **Փարիզի մէջ, Ֆրանսա,** 1986, **Շաբաթ,** *Նոյեմբեր 22, առաւօտեան ժամը 9-ին:*

Ժողովի վայր. -
Hôtel Intercontinental
3, rue Castiglione, 75001 Paris, France

Ներկայս 73-րդ Ընդհանուր Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ Հոկտեմբեր 22, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, NJ 07662, U. S. A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- **Ներկայացում՝ եւ վաւերացում** 1985 *տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:*

2.- *Ներկայացում եւ վաւերացում* 1985 *տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:*

3.- *Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:*

4.- *Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:*

5.- *Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:*

6.- *Գնահատանքի բանաձեւեր:*

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Պ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ	*Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ*
Ատենադպիր	Ատենապետ

1986, Մայիս 8
Սետլ Պրուք, Ն. Ճ.

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — *HARATCH*»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Կ Ռ Չ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդավառութեամբ 13 լիբանանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէյֆոնթէնի մեր կայանը:

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները:

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը:

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ռմբակոծումներն ու սպառնալիքները:

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս տղոց օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք: Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս:

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. -

Մագսուտ Իչէի *ննջմանքի հոգ.ին առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Մագսուտ Իչէի 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զաֆքան 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պեքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ասլանօղլու 100 Ֆ.:*

Հրաչեան կարապետի *թաղման առթիւ.- Այրի Տիկին Ճէվիզեան 50 Ֆ.:*

Վարդուհի Թադէոսեանի *հոգ.ին առ - թիւ. - Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան 500, 500 Հ.Բ.Ը.Մ.եան դպրոցին, Այրի Տիկին Բերուզ Տէր - Մարգարեան 100, Տիկին Սիւզի Բարսեղեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Վարժապետեան 200 Ֆ., Տիկին Մարիամ Պոյոյեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 100, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Քիւրքճեան 300 Ֆ. ՍԻՔԱՄ-ին, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 300 Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Աչճըպաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Զալըզեան 100, Շէլէյէկեան ընտանիք 100 Ֆ.:*

Սիմիթեանի *հոգ.ին առթիւ. - Օրիորդ Ասլինէ Սիմիթեան 1000 Ֆ.:*

Թուլումճեանի *մահուան առթիւ. - Տիկին Ճամուզեան 100, 100 քաղաքի Կապոյտ Խաչին, 100 Համազգային վարժարանին, Տիկին Գէորգեան 200, Պ. Արեւիկեան 500 Ֆ.:*

Փիլավճեանի *մկրտութեան առթիւ.- Պ. Արմաղանեան 50 Ֆ.:*

Հրաչ Տէր - Բարսեղեանի *թաղման առթիւ. - Տէր - Բարսեղեան ընտանիք 500, 500 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 100 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տիկին Մատլէն Խօքսիզեան 100 Ֆ. 100 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քիւթալեան 100 Ֆ. ԺԱՖ-ին, Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Վարժապետեան 100 Ֆ., 100 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Բօպէր Սիսակեան 200 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տիկին Էլիզ Զըրբաշեան 500 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 100 Ֆ., 100 Հ. Բ. Ը. Մ.եան:*

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

FONDATION
ARAM KHATCHATOURIAN
ATTRIBUE

UNE BOURSE D'ETUDE ANNUELLE

POUR L'ANNEE 1986

Montant : 20.000 F.

Conditions de candidature :

- Etre inscrit dans un Conservatoire National de Région ou une Ecole Nationale de Musique.
- Etre du niveau préparatoire supérieur.
- La Fondation tiendra compte de la situation matérielle et sociale du candidat.
- Date limite de dépôt des dossiers : 31 octobre 1986.

PIECES A FOURNIR

- Certificat de récompense.
- Fiche d'Etat Civil.
- 2 Photos d'Identité.
- Certificat d'Imposition fiscale, personnelle et parentale.

Selon les types de candidature le jury se réserve le droit de répartir entre les candidats le montant de la bourse.

Les dossiers doivent être adressés à :
FONDATION ARAM KHATCHATOURIAN
Conservatoire National de Région
2, place Carli — 13001 Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-էն 31

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւկին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է պահել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան

Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6-րդ, 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
30

MERCREDI
30 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.279 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.279

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ՍԱՐՍԱՓԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ՈՃՐԱՓՈՐՁԸ ՄԸ ԵՏՔ՝
35 ՄԵՌԵԱԼ, 150 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ամէն ինչ նախատեսուած էր, որպէսզի կատարուելիք ոճրափորձը աւելի սարսափազդու ըլլայ։ Արեւելեան – Պէյրութի մէկ թաղամասը՝ Այն էլ Ռեմմանէհ, բանուկ վայր մը եւ այնպիսի ժամու մը (9-ի մօտ), երբ ժողովուրդով լեցուն են փողոցները, կը բաւէ թակարդ – կառք մը եւ մէկ վայրկեանէն միւսը, ահաւոր տեսարաններ կը պարզուին։ Տեղացիներուն համար, այլեւս սովորական դարձած է օգնութեան հիւանդատար կառքերու, հրշէջներու երթեւեկը եւ վիրաւորներու փնտռտուքը աւերակներու տակ թէ բոցերու մէջ։

Քրիստոնեայ պարագլուխներու համար, սուրիական սպառնալութեանց գործն է։ Ռումբը պայթած պահուն, նախագահ՝ Ռաշիտ Քարամէ կը տեսնուէր լիբանանցի եւ սուրիացի սպաներու հետ որոշելու համար թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի երկարաձգուի խաղաղեցման գործողութիւնը Արեւմտեան – Պէյրութի համար։

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՐԲԱՉՈՎ, իր նոր ելոյթով, կը շարունակէ այն տպաւորութիւնը թողուլ, որ կ'ուզէ նոր դիմագիծ մը տալ իր երկրին, նաեւ իր անձին։ Վլատիվոստոկի մէջ, որ խորհրդային թիւ մէկ կարեւոր նաւահանգիստն է, ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտնեց, ի մէջ այլոց, թէ մինչեւ տարւոյն վերջ, Մոսկուա վեց զօրաբաժին պիտի քաշէ Աֆղանիստանէն։ Այս ձեւով, Պարն. Միխայիլ կ'ուզէ արագացնել քաղաքական լուծումը։ Կորբաչով նաեւ քայլ մը կ'ընէ դէպի Չինաստան, երբ կ'ըսէ թէ ներկայիս կ'ուսումնասիրուի խորհ. զօրքերու մէկ կարեւոր մասին հեռացումը Մոնղոլիայէն։ Պարն. Միխայիլ տրամադիր է, որեւէ առթիւ, որեւէ մակարդակի վրայ նստիլ խօսելու Չինաստանի հետ, բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Հուսկ՝ Կորբաչով կը կրկնէ թէ համամիտ է Ռեկընի հետ հանդիպումի մը, հակառակ ամերիկեան կառավարութեան ոչ – շինարար ընթացքին։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ընկերվարական քաղաքապետը տրակոնական միջոցներ ձեռք առած է վերջ տալու համար բացօթեայ պանդոկին, որ Սան – Մարքօ հրապարակին եւ շրջակայքին դիմագիծն է ամառը, երբ հազարաւոր երիտասարդներ, աշխարհի չորս կողմէն եկած, տոպրակ-անկողիններ կը փռեն գիշերը անցընելու համար տաճարներու քաղաքը։ Այս բոլորը այլեւս արգիլուած է եւ ով որ օրինազանցութիւններ փորձէ 200 հազար լիր տուգանքի ենթակայ է։ Այս աղքատ ըրդբոսաշրջիկները, «Նոր Թուրքեր» մկըրտուած են, ակնարկելով անցեալի բախումներու «Պերճափայլ»ին (Սեռէնիսիմ) եւ սուլթանին միջեւ։ Երկար ատեն է որ կը խանդարէին վենետիկցիները, փխացա Սան Մարքօն բանակումի եւ կայարանի հրապարակն ալ հաւաքական ննջարանի վերածած ըլլալով։ Ոստիկանութիւնը հալածանքի ձեռնարկած է եւ այլեւս ոչ սանտուիչ մը կարելի է ուտել եկեղեցւոյ աստիճաններուն վրայ բազմած, ոչ ալ լողազգեստով դեգերիլ։ Ընկերվարական քաղաքապետը յաջորդական յայտարարութիւններով կ'ուզէ համոզել որ նպատակը՝ քաղաքը հարուստներուն թողուլ չէ, այլ մաքուր պահել զայն եւ յարգել տալ նուազագոյն պատշաճութիւնները։ Ամէն մարդ համաձայն չէ այս «ընկերվարական», կարգադրութեան եւ տարակուսելին այն է որ դրամ չունեցող այս երիտասարդները ելք չունին եւ քանի որ քաղաքապետութիւնը ամէն տեղէ դրամ կը ստանայ, թող մատչելի գիներով ննջարաններ պատրաստէր։ Ուրիշները համաձայն են իրենց քաղաքապետին հետ եւ ընկն վենետիկցի, Առողջապահութեան նախարարն ալ բացէ ի բաց ըսած է.. «Ոչ ոք պարտաւոր է զբօսաշրջիկութիւն ընելու, Վենետիկ»։

ՃԱՏՐԱԿ

Առաջին խաղը Գարբովի առաջարկով եւ Գասպարովի հաւանութեամբ հաւասար - ոչ ոքի - արդիւնքով ընդհատուեցաւ, Երկուշաբթի օր։

Խաղին սկիզբը, Գարբով ուզած է որ բացկածութը փոխուի, որովհետեւ զայն շատ հանդարտ(?) գտած է եւ վախցած որ՝ քունը կը տանի։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

×

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՄԵՏԱԼԻՍՏ» ԽԱՂԸ (*)

Յուլիս 20

- «Հրազդան» մարզադաշտ -
- 21.500 հանդիսական -

Այս հանդիպումին հաշուետուութեանը ընթացքին տեսնուած ենք յաճախ «առաջին» բառը գործածելու։ Նախ՝ «Արարատ» իր առաջին խաղը կը խաղար իր նոր ուսուցիչ մարզիչ Ա. Անդրէասեանի գլխաւորութեամբ։ Առաջին անգամ տեսանք Սարգսեանը որ մշտական կերպով միջին գօտիին մէջ կը գործէր։ Թաքթիքի մէջ ալ նորութիւն կար, յարձակման գիծը կը կազմէին, անփոփոխ կերպով երեք խաղցողներ, որոնց կարգին Վերանեանը որ յաջողեցաւ առաջին կոլը նշանակելով կարեւոր յաղթանակ մը ապահովել «Արարատ»ի։

Պէտք է ըսել որ այս շատ գեղեցիկ կոլի հեղինակներէն էր նաեւ Մարգարեանը որ ձախ թեւէն ճարտարօրէն յառաջանալով հակառակորդ պաշտպանները անցնելէ վերջ շատ լաւ հաշուուած փոխանցում մը կատարեց Վերանեանին, որ գլխու թեթեւ հարուածով մը գնդակը դրաւ բերդին մէջ։

Ցաւով պէտք է խոստովանիլ որ «Արարատ»ցիներու մօտ կը շարունակուի տակաւին աւելորդ լարուածութիւն մը որու պատճառով ալ գնդակը յաճախ իրենց կամքին չենթարկուիր ու փոխանցումները երբեմն ժամանակին ու տեղին չեն ըլլար։

Խաղէն վերջ Ա. Անդրէասեան կ'ըսէր. - «Այսօրուան կացութեան մէջ ստիպուած ենք ռասիոնալ խաղալով կէտեր նշանակելու եւ ռիսքի հետ կապուած որեւէ քայլ չառնելու։ Մենք ձեռք ձգեցինք պէտք եղած արդիւնքը, թէեւ ճիշդ է որ մրցումին արտաքին փայլը պակաս էր, բայց ի՞նչ ընել, այսօր «Արարատ»ցիներուն համար ուրիշ ճամբայ չկայ, պիտի աշխատինք որ յառաջիկայ խաղերու բովանդակութիւնն ու պատկերը համապատասխանեն արդիւնքին։

(*) Արդիւնքը տուած էինք Յուլիս 22-ի մեր թիւով։

ՀՐԴԵՀՆԵՐՈՒ մեծ մասը, որոնք աւեր գործեցին Վառի եւ Ալփ Մարիթիմի նահանգներուն մէջ, ոճրային բնոյթ ունէին, ինչ որ նորութիւն չէ, անշուշտ։ Հարցը հոն է որ կարգ մը հրձիգներ 6 տարեկան, երկու երախաներ են, որոնք ուզած են տեսնել թէ ի՞նչպէս կը կազմակերպուի օգնութիւնը, ուրիշներու հեղինակներն ալ՝ 13-էն 19 տարեկան են։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ . . . ԵՏ

Ամէն օր Թուրք մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ իշխանութեանց մտահոգութիւններուն, ինչ կը վերաբերի կրօնամոլութեան յառաջխաղացման։ Էվրէն իսկ ճար կը փնտռէ։

×

Թուրքիոյ մէջ իշխանութիւններու համար մտահոգիչ համեմատութիւններու հասած է աղանդներու գործունէութիւնը։ Ապահովութեան սպասարկութիւններ գաղտնի հարցաքննութիւններու ձեռնարկած են կատարուած լրատուութիւններու հիման վրայ։ Լրատուութիւնները կ'ըսեն, թէ այս կազմակերպութիւնները կապեր ունին արտասահմանի հետ ու նիւթական օժանդակութիւն կը ստանան արաբական երկիրներէ։ Կը տեղեկացուի, թէ ցարդ կատարուած հարցաքննութիւններու ընթացքին ձեռք անցած են բազմաթիւ փաստաթուղթեր։ Սակայն միշտ անպատասխան կը մնայ այն հարցումը, թէ ինչո՛ւ արդարութեան չեն յանձնուիր յանցապարտները։

Ապահովութեան իշխանութիւններու տուած տեղեկութեան համաձայն վտանգաւոր նկատուած ութ աղանդներ կը գործեն Թուրքիոյ մէջ, որոնց անդամներու թիւը կը հասնի 1 միլիոնի։ Այս ութ աղանդներու նպատակն է կրօնական պետութիւն մը հիմնել։ Ասոնց մէկ մասը հրահանգ կը ստանայ քիւրտ պարագլուխ Պարզանիի որդիէն ու արաբական երկիրներէ։

Իսկ ուրիշ ճիւղ մը, որ հետամուտ է «Գուրան»ի դասընթացքներ հաստատելու ամբողջ երկրի տարածքին, ու կէս միլիոն անդամ ունի, կ'ըսուի թէ հրամանի կը սպասէ «սրբազան պատերազմ» հռչակելու համար։

Այս աղանդաւորները, որոնք թշնամի են Աթաթիւրքի, իրենց քարոզչութեան թիրախ ընտրած են յատկապէս 15 տարեկանէն վար պատանիները. անոնց թելադրուած է նուազագոյն երեք նոր կողմնակից շահեցնել իրենց պատկանած կազմակերպութեան։

Այս հարցին ակնարկելով նախագահ Ք. Էվրէն, դպրոցական համալիրի մը հիմնարկէքի հանդիսութեան, ըսած է, թէ տակաւին կը հանդիպի աւելորդապաշտ գաղափարներու տէր հայրենակիցներու։ «Յետադիմութիւնը միայն դպրոցով կարելի է անհետացնել. յատկապէս պէտք է զարկ տանք մեր աղջիկ զաւակներու դաստիարակութեան, որովհետեւ հակառակ պարագային չենք կրնար առողջ սերունդ մը պատրաստել» ըսած է ան։

×

ՆՈՐ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Ամերիկեան Ներկայացուցչական ժողովի մէկ որոշումը Թուրքիոյ նիւթական օժանդակութեան վերաբերեալ շատ գէշ տպաւորութիւն բրած է։ Բայց, իրարանցումի հարկ չի տեսնուիր, Անգարա գիտէ որ ի վերջոյ ուզածը կ'առնէ...

×

«ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ». - (Յուլիս 27). -

Անգարայի մէջ շատ գէշ ազդեցութիւն գործած է Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցչական ժողովին «Յատկացումներու ենթայանձնախումբ»ի մէկ որոշումը։ Այս որոշումը կը վերաբերի 1987-ին Թուրքիոյ կատարուելիք զինուորական օժանդակութեան գեղչին։ Ենթայանձնախումբը կարեւոր համեմատութեամբ զեղչ մը կը նախատեսէ ու որպէս պատճառաբանութիւն կը ներկայանէ Թուրք զինուորներու Կիպրոս մնալու պարագան։

Անգարա հակառակ անոր որ բուռն հակազդեցութիւն ունեցած է այս որոշումին, ու յատկապէս անոր Կիպրոսի հարցին առընչուելուն, պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն կատարուած է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 18 / 24)

ՆՈՐ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է գունաւոր ալպոմ մը. «Փառքի յուշարձաններ»։ Հեղինակը՝ Կ. Ղալաչեան զայն պատրաստած է «ի նշան հայրենական մեծ պատերազմի քաջակորով ռազմիկներու փառքի, խոր երախտագիտութեան եւ յարգանքի»։ Ան այս յուշամատեանը պատրաստելու համար կտրած է աւելի քան 30 հազար քիլոմեթր, անցած է պատերազմական նախկին շրջաններէ, այցելած է Հայաստանի ամբողջ տարածութիւնը, ուր գրեթէ ամէն գիւղի ու աւանի մէջ ժողովուրդը ազնիւ - յուշարձաններ, կոթողներ, յուշահամալիրներ արձաններ ու թանգարաններ կառուցանած է ռազմադաշտի վրայ զոհուած իր զաւակներու յիշատակին։ Ալպոմին մէջ կան 559 կոթողներու գունաւոր լուսանկարներ։ Լրագրող Կ. Ղալաչեան իր նոթատետրէն հաւաքուած բազմաթիւ փաստերու ու վաւերագրերու հիման վրայ գրած է «Անմահական փառքով օծուած» ակնարկներու եւ պատմուածքներու ժողովածուն, «Մեր մանկութեան երկինքը» վիպակը եւ «14 օր մարշալ Բաղրամեանի հետ» ակնարկներու շարքը։ Յետագային ան հրատարակած է «Ծովածիններ» վէպի առաջին մասը, «Մահուան հովտի անմահները» ակնարկներու եւ պատմուածքներու ժողովածուն։

×

ՀԱՐՈՒՍՏ ՀԵԿՏԱՐՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Նոյեմբերեանի «Յաղթանակ» սովխոզը առանձին հեկտարներու խտացած մշակութեան շնորհիւ բացառիկ բերք ստացած է։ Զորցած կամ ծերացած մրգատուներու վերակառուցումի ընթացքին համադրումներ կը կատարուին տարբեր մշակումներու, խնձոր – դեղձ, խնձոր – սերկեւիլ եւլն.։ Եթէ դեղձենին բերք կու տայ 5րդ տարին եւ պտղատու կը մնայ մինչեւ 15 – 16 տարեկան, խնձորը նոյն կերպով 8 – 9–էն սկսեալ մինչեւ 25 – 30 տարեկան։ Այնպէս, որ երբ նոյնիսկ դեղձենին կը ծերանայ ու կը զրկուի պտղաբերման կարողութենէն, խնձորենին կը շարունակէ պտուղ տալ։ Մշակութային այս արդիւնաւէտ եղանակը ներկայիս կը կիրառուի շրջանի բոլոր այգեգործական տնտեսութիւններուն մէջ։ Հիմնուած են 200 հեկտար խտացած մրգաստաններ։ Ծրագրուած է մինչեւ հնգամեակի աւարտին այս տարածութիւնը հասցնել 1000 հեկտարի։

×

ՓՈՇԻՆ ԳՈՐԾԻՔԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի քիմիական Ֆիզիքի հիմնարկի գիտնականները եւ «Հայ հաստոց» միաւորի մասնագէտները գտած են կիրառութիւն մը, որով կարելի կ'ըլլայ պողպատի մանր տաշեղներ օգտագործելով հատիչներ պատրաստել։ Մեքենաշինութեան եւ գործիքաշինութեան գիտահետազօտական հիմնարկին առընթեր, ստեղծուած է տեղամաս մը, ուր տաշեղի մնացուկներու վերամշակումի եւ փոշեմետաղներու փորձնական աշխատանք կը կատարուի։

ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԵՐԳԻՆ ԲԱՌԵՐԸ

Վերջերս, «Համազգային»ի Շրջանային Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Պէյրութի մէջ տեղի ունեցաւ հայ երգի համագումար մը, որուն ընթացքին քննարկուեցան իսկական տագնապ ապրող արդի հայ երգին զանազան երեսները: Ստորեւ կուտանք արդի հայ երգի բառերուն վերաբերեալ տողք. Արմենակ Եղիայեանի պատրաստած ուսումնասիրութիւնը, որ ներկայացուեցաւ սոյն համագումարին:

×

Մեր գաղութին եւ կարգ մը այլ գաղութներու վերջին քանի մը տասնամեակները կը յատկանշուին հայ երգի աննախընթաց տարածումով: Ճիշդ է, որ Հայերս միշտ ալ երգած ենք, երգ յօրինած ենք, սակայն ոչ մէկատեն, գէթ արեւմտահայ իրականութեան մէջ, երգը այնքան առօրեայ եւ մնայուն իրականութիւն է դարձած, որքան ներկայիս: Այս երեւոյթին մեծապէս կը նպաստեն արդի արհեստավարժութեան ընձեռած միջոցները՝ պատկերասփիւռը, ձայնասփիւռը, ձայներիզը եւ, մա՛նաւանդ՝ հայկական ռատիոկայաններու հաստատումը վերջին քանի մը տարիներուն: Այս բոլորին արդիւնքը եղած է այն, որ հայ երգը մատչելի դառնայ գրեթէ բոլորին. ամէն ոք կապուած է մէկէ աւելի ռատիոկայաններու, ամէն տան մէջ կան մէկէ աւելի ռատիոներ, այլ խօսքով՝ ամէն ոք եւ միշտ ունկնդիր մըն է. դպրոցականը երգ մտիկ կ'ընէ դպրոցի ճամբուն վրայ, դպրոցին մէջ, երբեմն ալ դասի ժամանակ, տանտիկինը՝ խոհանոցին մէջ, կերակուր պատրաստելու ատեն, հայ արհեստաւորը՝ արհեստանոցին մէջ, աշխատանքի սեղանին շուրջ, հայ պաշտօնեան, քարտուղարը, տնօրէնը եւ ուրիշներ՝ գրասենեակին մէջ: Ա՛լ չեմ խօսիր մեր պարահանդէսներուն, խնջոյքներուն, երգահանդէսներու եւ զանազան հաւաքոյթներուն մասին, որոնց ընթացքին երգի հսկայ պաշար մը կը պահանջենք ու կը սպառենք:

Արդ, երգի այսքան լայն սպառումի դիմաց որեւէ երգացանկ, որքան ալ ճոխ ըլլայ անիկա, պիտի չկարենար դիմանալ: Ու հետզհետէ յոգնածութեան, սպառումի նշաններ սկսաւ ցոյց տալ նա՛եւ հայ ժողովրդական եւ ազգային երգի մեր պաշարը: Այստեղ կանխեմ եւ ըսեմ, որ պարագան նոյնն է համաշխարհային չափանիշով եւս. չկայ երկիր մը, ուր ազգային - աւանդական երգացանկերը բռպառած ու յոգնած չըլլան: Վերադառնալով մեր իրականութեան, երգի ճարտարարուեստին պահանջած այս հում նիւթին առջեւ եւ բանուկ շուկային պահանջով՝ հետզհետէ փուլ եկան այն բոլոր աւանդութիւնները, որոնք յատուկ եղած են գեղարուեստականօրէն մշակուած հայ երգին՝ ըլլայ իբրեւ երաժշտական յօրինում, ըլլայ իբրեւ բանաստեղծական - լեզուական յօրինում:

Ուրիշ մը հաւանաբար պիտի խօսի հայ արդի երգին երաժշտական երեսին մասին, իսկ ես պիտի ներկայացնեմ ձեզի այդ երգին բանաստեղծական - լեզուական երեսը, այլ խօսքով՝ անոր բառային կառոյցը:

Նախ կ'ուզեմ փարատել չփոթ մը. երգի մը բառային կառոյցէն չենք պահանջեր եւ պէտք չէ պահանջել գրական գլուխ - գործոցի մը յատկութիւնները: Մեր ազգային երգացանկը կազմող կըտորներուն բոլորը գրական գլուխ - գործոցներ չեն, թէեւ մէկը միւսը չի վաներ, չի բացառեր, այսինքն՝ գրական գլուխ - գործոց մը կրնայ շատ լաւ նիւթ հայթայթել երգին, բայց ամէն երգէ չի պահանջուիր, որ անիկա գլուխ - գործոց մը ըլլայ: Մենք ունինք շատ երգեր, որոնք գրական քննադատութեան, գրական վերլուծումի չեն դիմանար, բայց եւ այնպէս կ'ապրին անոնք: Երգէ մը պահանջուածը, լեզուական մակարդակի վըրայ, շատ - շատ տանելի, ճշգրիտ, լեզուական խոտորումներէ զերծ ըլլալն է: Երգէ մը կը պահանջենք այլ յատկանիշներ, ինչպէս՝ զգացումներու հարազատութիւնը, անկեղծութիւնը, անբռնազբօս արտայայտութիւնը, ժամանակի եւ միջավայրի վկայութիւնը, ազգային եւ մարդկային ապրումներու թարգմանութիւնը, եւայլն: Անշուշտ, գրական կըտորի մը եւ երգի մը միջեւ կարելի չէ անանցանելի պատնէշներ ցցել, բայց անոնք չեն շփոթուիր իրարու հետ, կը պահեն որոշ զուգահեռ մը, եւ միշտ ի մտի պէտք է ունենանք, որ երգը բանաստեղծութեան մէկ աւելի կրտսեր, աւելի համեստ եղբայրն է:

Ահա այս համեստ պահանջներով ալ ճամբայ կ'ելլենք, երբ կ'ուզենք քըննարկել մեր այժմեան առօրեան ողողող երգիչներն ու երգերը:

×

Արդի երգերուն մէջ իշխող, տիրապետող են կարգ մը թեմաներ (բնաբաններ), որոնց օգտագործումը շուկայիկ չարաչահութեան կը հասնի: Այս բնաբաններուն կարեւորագոյններէն է, անշուշտ, ազգային - հայրենասիրական զգացումներու չարաշահութիւնը: Բառերու հեղինակը կամ երգիչը (առհասարակ սոյն նոյն անձերն են) համոզուած է, որ հայրենի քանի մը անուններ տալ բաւարար է, որպէսզի հայրենաբաղձ սփիւռքահայը դրկարաց ընդունի զիրենք (եւ խոստովանինք, որ իրապէս ալ կը յաջողի իրականացնել իր ակնկալութիւնը)․ բայց այս մասին աւելի անդին․ ահա օրինակ մը․ -

Հայաստանի հերոսները, իմ քաջ ազգի կտրիճները,
Մեր քնքուշիկ մարալները, ջանս դուրպան ձեզ···
Մեր Սեւանի քաղցր ջուրը,
Ծաղկաձորի վառ փնջերը,
Մեր հայկական անուշ սէրը, ջանս դարպան ձեզ···
Այգեստանի գինիները, Արարատեան խաղողները,
Արագածի մեր սարերը, ջանս դարպան ձեզ···
Էջմիածնի զանգակները, Աբովեանի փողոցները,
Մեր սառնորակ աղբիւրները, ջանս դուրպան ձեզ···

○ *Իւրաքանչիւր տուն 4 - 6 անգամ կը կրկնուի:*

○ *Ինչպէս կը նկատէք՝ ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ փոխանցեց այս երգը մեզի․ տասնեակներով բառեր զիրար կը հրմշտկեն, կը կուտակուին, սակայն ոչ միտք կը հասուննայ, ոչ մէկ հաղորդում տեղի կ'ունենայ:*

○ *Եթէ քիչ մը աւելի խոր վերլուծենք, կը նկատենք հետեւեալ անհեթեթութիւնը եւս․ այս երգին բառերը յօրինողը կը կարծէ, որ իր խօսքը կ'ուղղէ հերոսներուն, կտրիճներուն, մարալիկներուն եւ ուրիշներուն, գոնէ այդպէս կը ձեւացնէ, քանի որ ամէն երկտող կ'աւարտէ «ջանս դուրպան ձեզ» յանկերգով․ բայց լեզուականօրէն այդ մէկը չի յաջողիր, քանի որ հերոսները ··· յոգնակի գրուած են, հետեւաբար կոչականներ չեն:*

Ազգային - հայրենասիրական զգացումներու չարաշահութիւն կայ հետեւեալին մէջ եւս, ուր այս անգամ խնդրոյ առարկայ է Արարատ լերան գերութիւնը, բնաբան մը, որ շատ այժմէականացաւ Յովհ. Շիրազի բանաստեղծութիւններու շընորհիւ․ -

Արարատը խոստումներով գերի *դարձաւ*,
Օտարութեան հողին վրայ *հաստատուեցաւ*,
Մեր կարօտի արցունքներով անյագ *լացաւ*,
Ազատութեան երազներով շատ *ծերացաւ*:

Արարատը մեր լեռն է,
Հայաստանի լեռ զարդն է,
Մեր պապերուն ու մայրե*րուն*,
Մեր քոյրերուն ջան - ջիկարն է,
Մեր նահատակ հերոսնե*րուն*,
Ձմռոացուող սուրբ արիւնն է:

Արարատը օրօրուելով շատ *քնացաւ*,
Օտարներուն խոստումներուն *վստահեցաւ*,
Կեղծաւորի խորհուրդներուն ան *խաբուեցաւ*,
Մեր կարօտի կսկիծներով սիրտն *այրեցաւ*:

Արարատը մեր լեռն է (*յանկերգ*)···:

Մարդ կը տարուի մտածելու, որ այս տողերը գրողը բնա՞ւ չէ կարդացած այնքան գեղեցիկ կտորները, որոնք նուիրուած են Արարատին. եթէ այո, ապա ինչպէ՞ս ինքնիրեն թոյլատրած է այսպիսի ցախտուք մը: Սակայն շատ պարզ է․ անոր մտքին մէջ տեղ բռած է այն համոզումը, որ ի՛նչ ալ ըլլայ Արարատին նըւիրուածը՝ ընդունելի է, ժողովուրդը կը կլլէ, եւ այդ համոզումով ալ գրուած են այս տողերը: Այստեղ եւս խոստովանի՞նք, որ գրողին նախատեսութիւնը իրականացած է եւ այս բառակոյտը մեր գաղութներուն կողմէ շատ փնտռուած երգ մըն է:

Երկրորդ տիրապետող բնաբանը, ինչպէս կարելի էր ակնկալել, սէրն է, սիրոյ բնաբանը, որուն ամէն երգիչ կամ հեղինակ իր անզանցառելի տուրքը տուած է: Տիրող մտայնութիւնը այն է, դժբախտաբար, որ կարելի է որեւէ բան գրել, որեւէ ձեւով, կը բաւէ որ անոր մէջ մըտնեն սէր, սիրել, ջան, դուրպան, հոգի, սիրտ եւայլ բառեր, որպէսզի գրութիւնը յաջողի: Այս համոզումով ալ՝ ամէն բան թոյլատրելի կը դառնայ, կը գրուի ու կ'երգուի (իսկ հանրութեան կողմէ ալ կը պահանջուի)․ ահա օրինակներ՝

Դաշտերու մէջ երազկան
Դու ման կուգաս վարդի նման,
Սրտիս խորը թափանցելով,
Ուսերդ ուռելով···

Նաեւ՝

Ալիքները կը կանչեն,
Սիրոյ երգեր ինձ կ'երգեն,
Ու արցունքներ թափելով՝
Կը կակազեն···

Թէ որքա՞ն կրնայ ալիքը կակազել, յայտնի չէ, սակայն կայ կակազող բան մը այստեղ, մէկ մը՝ երգիչը, մէկ մըն ալ՝ հայ երգը, դժբախտաբար:

Առհասարակ սիրոյ իշխող երանգը անձնասիրութիւնն է, անչափահասի, չըսելու համար մանուկի պահանջկոտ սէր մը, որ միշտ կ'ուզէ, կը պահանջէ եւ որուն համար համբոյրը սիրոյ խորհրդանիշն է: Արդի երգերու սիրային շերտը կը դառնայ համբոյրի, շրթունքի, աչքերու եւ աչուկներու ոլորտին մէջ. ահա օրինակներ՝

Ազատիկ, Ազատիկ, ինչո՞ւ ես լալիս,
Սիրունիկ, քնքուշիկ, համբոյր չես տալիս:

Այլ խօսքով՝ մի լար, այլ համբոյր տուր:

Նաեւ՝

Եկուր սիրեմ քեզ, եկուր գրկեմ քեզ,
Եկուր համբուրեմ, կարօտս առնեմ:

Անշուշտ բնաւ հարցնող չկայ, թէ դիմացինն ալ կարօտ ունի՞, թէ ոչ:

Եւ վերջապէս՝

Գարնան նման արեւաշող վարդերու բոյրը ինձ բերիր,
Ու շրթներովդ ինձ այրող սրտիս կիրքը յագեցուցիր:

Հետեւեալ կտորին մէջ գտած ըլլալ կը կարծենք սիրոյ այլասիրական դրսեւորումն ալ, սակայն ··· բայց լաւ է, որ հետեւինք․

Սէրը տալ է, ոչ թէ առնել,
Տալով չըլլար ակնկալել․
Ըսէ ինծի՝ ի՞նչ է սէրը,
Ե՞րբ պիտ' սորվիս զիս լաւ սիրել···:

Իսկ հետեւեալը՝ կին արարածին տըրուած բոլոր ստորոգումներուն մէջ մրցանիշ մը կը հաստատէ, ո՛չ միայն մեր, այլեւ՝ թերեւս համաշխարհային գրականութեան մէջ եւս. հետեւինք այս հազուագիւտ նմոյշին․

Դուն իմ վագրն ես, բայց պահուըտած ես,
Երբ մօտենամ քեզ, սիրտս կը ճանկես․
Մի տանջեր ինծի անանկ, ալ չեմ դիմանար,
Եկուր սիրեմ քեզ, եկուր համբուրեմ,
կարօտս առնեմ···

Սէրը, որքան կարդացած ենք, մեր գըրականութեան մէջ այսքան տափակ տարազաւորում չէր ունեցած մինչեւ հիմա, որքան անոր կուտան մեր արդի երգիչներն ու երգ յօրինողները:

Կան բնաբաններ ալ, որոնք պարզապէս ապուշ կը դարձնեն մարդս. զարմացիր որքան կ'ուզես, թէ ինչպէ՞ս յղացուած են այսպիսի երգեր․ -

Ինչո՞ւ պիտի ըլլաս զոհը նորաձեւութեան,
Ինչ լաւ կ'ըլլայ եթէ պահես քեզ բնական,
Աչուկներդ այդ սրնագոյն թող տուր որ փայլին,
Սուտ, տգեղ թարթիչներով չըլլայ որ գոցուին:

Պղինձագոյն մորթիդ համար եւղ մի գործածեր,
Արուեստական փոշիներով դէմքդ մի ծեփեր,
Դեղ մը զանգուր կ'ընէ մազդ, միւսը կը շտկէ,
Այդ դեղերը գործածելը առողջութին չէ···

×

*Ինչ կը վերաբերի այս երգերուն գեղարուեստական կառոյցին, անշուշտ կարելի չէ նման պահանջներ դնել: Այս երգերը յօրինողները ունին մօտաւոր եւ տարտամ գաղափար մը, որ երգի մը վերջին վանկերը, յանգերը պէտք է նոյն արտասանութիւնը ունենան, նոյն ձեւով հնչուին․ եւ այդքան: Արդիւնքը կ'ըլլայ տափակ յանգաւորութիւն մը, որուն համար ինչե՛ր կը զոհուին․ տեսանք նման օրինակներ, վերյիշենք հատ մը՝ «*Արարատը խոստումներով գերի *դարձաւ*» ··· *Տեսնենք հետեւեալն ալ, ուր բային գերբայական ձեւը օգնութեան կը հասնի․*

Վշտացեր է եարս ինձմէ,
Արդեօք ինչո՞ւ խռովեր է,
Ականջ տուած շուլարեր է․
Ելլեմ երթամ իմ եարիս մօտ:

Ժողովուրդին խօսքը լսած,
Գուցէ կարծէ զիս մոլորած,
Բայց ես տղայ անկեղծ սիրած,
Հոգիս իրեն մօտ նուիրած,
Սիրուն դուրպան տեսքին կարօտ,
Ելլեմ - երթամ իմ եարին մօտ···

Թէեւ ճամբան փշոտ է, բայց կ'ելլէ - կ'երթայ բարեբախտաբար ու մեզ ալ այս տաղտուկէն կ'ազատէ:

Այս բոլորէն ետք կարելի էր ակնկալել, որ գոնէ լեզուական տարրական ճշգրտութիւն մը տիրէր այս երգերուն մէջ եւ չվխտային այնպիսի սխալներ, զորս նախակրթարանի աշակերտն անգամ դիւրաւ պիտի խուսափէր գործելէ:

Ահաւասիկ քանի մը նմոյշներ․ ·

Ջուրերը զալով հպած ծառերուն
Կը քանդեն անոնց հին *արմատներուն*···
Այդ քու սեւ - սեւ աչերդ այրել են *ինծի*···
Ժայթքող ձայնս թոյլ *չտար*···
Պղնձագոյն մորթիդ համար *եւղ* մի գործածեր···
Հոգիս *իրեն մօտ* նուիրած···
Մեր կարօտի արցունքներով *անյագ* լացաւ (Արարատը)···
Մի տանջեր *ինծի* անանկ ալ չեմ դիմանար···
Երանի քեզ *չի ճանչնայի*···
Ջաւակները պզտիկ դեռ *չի մեծցան*···
Նայիր ձագուկը կուլայ···
Իմ Գոհարիկ, պաշտելիս, *ուրիշները* չխաբուիս···

Առիթէն օգտուելով՝ կ'ուզեմ անդրադառնալ լեզուական այլ երեւոյթի մըն ալ, որ արեւելահայերէնի հետզհետէ ճնշող ազդեցութիւնն է՝ քիչ մը բոլորիս վրայ, սակայն մասնաւորաբար համբակ գրողներուն վրայ: Այս ճնշումը, որ սկսած է աղաւաղել արեւմտահայերէնը, շատ զգալի է մեր երգիչներուն քով, որոնք դըժբախտաբար ի վիճակի չեն մեր երկու

ԺՈՐԺ ՏԻՒՄԷԶԻԼԻ ՄԱՍԻՆ

Ընկերային գիտութիւններու մէջ լայն համբաւ մը կ'ընդգրկէ Ժորժ Տիւմէզիլի ուսումնասիրութիւններու պաշարը. լեզուաբանութիւն, դիցաբանութիւն, պատմութիւն: 1898-ին ծնած է ան: Իր գլխաւոր հետաքրքրութիւնը կը կազմեն հնդեւրոպական լեզուներու փոխ - յարաբերութիւնները: 1938-էն ան կը յայտնաբերէ գաղափարը որ կայ Հնդկաստանի ամենահին դիցաբանութեան ու հռոմէական «առաջին Հռոմ» կոչուածին միջեւ:

Ներկայիս, իր աշխատութիւնը համաշխարհային ճանաչում պատած է եւ ութ տարիէ ի վեր ան մաս կը կազմէ Ֆրանսական ակադեմիային:

Տիւմէզիլ անուն մըն է, որ իր աշխատութիւններով խանդաված է պատմական մօտեցումը, բոլոր անոնց, որոնք իրական պատահարներ կը փնտռեն դիցաբանական աւանդութիւններու մէջ, ինչպէս նաեւ բեզուաբաններու, դիցաբաններու եւ կրօնքի մասնագէտներու: Նոր տուեալներով անընդհատ արդարացուած ու ընդլայնած իր աշխատութեան հիմնական նիւթն է հռոմէական դիցաբանութեան մութ մնացած կէտերու բացայայտումը, հնդկականին օժանդակութեամբ, սկանտինաւեան դիցաբանութիւնը, դիւցազներգութիւններու եւ դիցաբանութեան միջեւ յարաբերութիւններու մեկնաբանումը եւայլն:

Ան չի բաւականանար միայն դիցաբանութիւններու համեմատութեամբ, այլ նաեւ զանոնք նկատի կ'ունենայ մեր պատմութեան ամբողջութեան մէջ:

Իրեն հանդէպ վերջերս ցոյց տրուած ծաւալուն հետաքրքրութեան մասին կ'ըսէ ան տեսակցութեան մը ընթացքին. «տարօրինակ է այս. ամբողջ կեանքիս մէջ երբեք չխորհեցայ թէ գործս կրնար այսքան չահագրգռութիւն ստեղծել: Հաճելի է այս. տեսնել թէ մարդիկ կը հետաքրքրուին քեզմով: Հաճելի էր Փիվոյի հետ արձանագրուած տեսակցութիւնը հեռատեսիլին համար. 13-14 հոգի էին հոս, որոնց եօթն կային միլիոնաւոր դիտողները, սակայն այս չանհանգստացուց զիս: Անկէ դուրս լրագրողներու հարցումներուն կը հանդիպիմ յաճախ. նոյնիսկ լիսէական ուսանողներ նամակ կը գրեն ծանօթութիւններ խնդրելով»:

- Կը խորհի՞ք, որ անոնց մէջ կրնան ձեր աշխատանքը շարունակելիք անուններ գտնուիլ:

« - Հետամուտ չեմ ոչ աշակերտներ, ոչ ալ նոյնիսկ գործս շարունակողներ ունենալու: Ինծի պիտի բաւէ եթէ իմ գործերս խօսի նոր սերունդներէ մէկ երկու երիտասարդներու»:

Տիւմէզիլի գործը հետախուզութիւն մըն է հնդեւրոպական քաղաքակրթութեան այսօր անյայտ գաղափարական ժառանգութեան մարզերուն: 1938-էն ի վեր ամենանուրբ ու հմուտ վերլուծումներով ան ցոյց կու տայ, թէ ինչպէս եռախաւ աշխարհի մը ըմբռնումը բազմաթիւ երեւակներով կը յայտնուի հռոմէական, հնդկական ու եւրոպական դիցաբանութեան ու դիւցազներգութիւններու մէջ: Բնագիրներու ովկէանի մը մէջէն ան կըրցած է բիւրեղացնել երեք յատկանիշներ, որոնք ըստ հնդեւրոպական ըմբռնումին, կը տիրապետէին աշխարհի կազմաւորման մէջ. խորհուրդին գերիշխանութիւնը, մարմնական ու ռազմունակ ուժը, արդասաբերութիւնն ու խաղաղ բարօրութիւնը:

– Հնդեւրոպացիներու այս եռախաւ հասարակաց գաղափարաբանութիւնը բոլոր ժողովուրդներուն կողմէ նոյն ձեւով ձեռք առնուած եւ ուսումնասիրուած չէ, ինչպէ՞ս կը բացատրէք այս տարբերութիւնները:

« – Օրինակ մը. առնենք երկու ծայրայեղ պարագաներ. Հնդկաստանն ու Հռոմը. առաջինին մէջ մտածումը փիլիսոփայական է. կը նկարագրուի աշխարհի կազմութիւնը եւայլն. մինչդեռ Հռոմ ընդհակառակն, կը հետաքրքրուի միայն իր անմիջական շրջապատով. անոնք հարց կու տան, թէ ինչպէս ծագում առած է իրենց քաղաքը, կամ չատ չատ, թէ ան որքան ատեն պիտի ապրի: Հոն՝ ուր Հընդիկները կը մտածեն դիցաբանական ու աստուածաբանական եզրերով, Հռոմէացին կը մտածէ գործածելով պատմական ու օրինական եզրեր: Աստուածներու պատմութիւնները, որպէս Աստուած, գիրենք չի հետաքրքրեր այնքան»:

Տիւմէզիլի մեծ նախասիրութիւններէն մէկն է լեզուներու աշխարհը:

« - Երկրորդական բան մըն էր այդ, որ գործիս վրայ որեւէ ազդեցութիւն չէ ունեցած. կը սիրեմ լեզուներու հաւաքածոյ մը ունենալ... գոնէ դրադարանիս մէջ: Քերականութիւն մը վէպ մըն է ինծի համար, որեւէ հատ մը: Իմ անձնական հաճոյքիս համար աշխատած եմ ափրիկեան լեզուներու վրայ»:

- Սակայն աւելի լրջօրէն մօտեցած էք Կովկասեան լեզուներու. նոյնիսկ փրկած անոնցմէ մէկը:

« – Կեանքիս հրճուանքներէն մէկն է այդ. Պոլիս կը դասաւանդէի, երբ 30-ական Թուականներու վերջաւորութեան տեղեկացայ, թէ ատկէ քանի մը հարիւր քմ. անդին լեզու մը անհետանալու սեմին հասած էր. երբ այսպէս իր ձեռքին հասողութեան տակ լեզու մը ունենայ, մարդ իրաւունք չունի անտարբեր մնալու անոր կորուստին:

«Ուրեմն գացի տեսնել. ու պատայ հրնչիւնաբանական տեսակէտէ աշխարհի ամենաբարդ լեզուն, 82 բաղաձայններով: Քանի մը տասնեակ ծերունիներ միայն այդ լեզուն - ուպխք - կը խօսէին. պատեբազմէն եօք կարծեցի թէ մարդ չմնաց...

«Յետոյ, 1954-ին, լսեցի թէ ուրիշ գիւղերու մէջ կ'ապրէր տակաւին լեզուն. ամէն տարի գացի հոն: Աւելի եօք յաջողեցայ Փարիզ բերել տալ քանիցս, արտակարգ խելացի անձ մը, որ կը խօսէր այդ լեզուն. ան կատարելապէս գիտակից է իր լեզուին կարեւորութեան. մեծ հաճոյք է աշխատիլ իրեն հետ. այսօր սակայն 80 տարեկան է, ու աշխարհի վրայ վերջին անձը՝ որ կը խօսի տակաւին այդ լեզուով: Ու անոր շնորհիւ լեզուն կանգուն պիտի մահանայ, որովհետեւ ան չատ լաւ կը խօսի զայն»:

– Արդեօք, կը կարծէ՞ք թէ բաղդատական դիցաբանութիւնը չատ ամուր դետին մը չունի:

« – Ձեմ գիտեր: Իմ աշխատանքիս մէջ ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգած եմ, որ կարենայ լուսաբանել կրօնքին խնդութիւնը, կամ բացատրել մարդկային ոգին:

«Վստահաբար մեծ հարցեր կան որոնք պէտք է ծագին աշխատանքիս մէջ, սակայն չեմ նշմարեր զանոնք, կամ աւելի ճիշդը վախ կը պատճառեն ինծի:

«Ձեզի թայէ ի բաց ըսեմ, որ կը ցաւիմ 1913-ին ընադէտ դարձած չըլլալուս. աթոմներու մասին Ժ. Փէրէնի գիրքին ընթերցումը հմայած էր զիս. ամբողջ կեանքիս ընթացքին ըսած եմ ես ինծի, թէ պէտք էր մաս կազմէի այդ մեծ գիտութեան»:

– Հակառակ ամէն բանի, բնագէտը դիւցաբանէն աւելի նուազ գինուած չէ՞, երբ հարցը կը վերաբերի Լայպնիցի հարցումին պատասխան մը գտնելու. ինչո՞ւ կայ բան մը, ոչինչի գոյութենէն անդին:

« – Ճիշդ է. խօսքը այն պիտի ըլլար որ ամէն մարդ ընդունէր թէ պատասխան չունինք. սակայն մարդկային գիտութիւններու մէջ այս խոնարհութիւնը չենք ունենար»:

Ծանօթ է, որ Ժորժ Տիւմէզիլ մեծ անուն մըն է նաեւ հայագիտութեան մարզին մէջ, իր հմուտ ուսումնասիրութիւններով:

Թ. Ա. Թ.

բարբառները զանազանելու: Ահաւասիկ նմոյշներ. -

Քո դէմ ժայթ-քող ձայնս թոյլ
չտար...
Միայն դուն ես ինձ համար, միշտ
կանչում եմ քեզ,
Քո աչերդ ես պաշտել եմ...
Զմռռացուող սուրբ արիւնն է
(Արարատ)...
Դու իմ կրակն ես, դու իմ
մեխակն ես ...
դու սիրուն աղջիկ...

ԼՈՒԾՈՒՄ

Ա) Ժամանակաւոր՝

○ Հաւաքել երգիչները եւ համոզել ... որ սխալ կը գործեն:
○ Հաւաքել ռատիոկայաններու տնօրէնները եւ համոզել ...

Բ) Հիմնական՝

○ Կրթել ժողովուրդին ճաշակը:
○ Երաժշտանոցի հիմնադրութիւնը:
○ Դպրոցներու մէջ ճիդ թափել:
○ Դպրոցներու մէջ ներքին ձայնասփռումներ կատարել:

ՏՈՔԹ. Ա. ԵՂԻԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՒՐ՝ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ

Հայաստան այցելած է Հնդկաստանի Կոմկուսի Ազգային Խորհուրդի անդամ, կուսակցութեան կոմիտէի միջազգային բաժնի վարիչ Ն. Սունտրիալ: Ան ծանօթացած է Հայաստանի բանուորներու կեանքին: Զինքը ընդունած ու հետը զրոյց ունեցած է Կենտկոմի քարտուղար Կ. Ղամբարեան:

Ն. Սունտրիալ այցելած է Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը, գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոնը, Երեւանի տեսարժան վայրերը, Սեւան, Էջմիածին եւայլն:

×

ԷՌ - ՊԻՒՍ

Օդային գիծերը Յուլիս 2-ին ունեցած են իրենց առաջին «Իլ - 86» էռ - պիւսը. ան էջք կատարած է «Զուարթնոց» օդակայանը: Հարիւրաւոր անձեր հաւաքուած են ներկայ ըլլալու օդային փոխադրութեան կեանքին այս կարեւոր պատահարին: «Իլ - 86»ը կրնայ 350 ուղեւոր փոխադրել, խնայողական է վառելանիւթի տեսակէտէ: «Զուարթնոց» Խորհրդային 14-րդ օդակայանն է, ուր կը գործեն այս սաւառնակները: Մոսկուա - Երեւան 2 ժամ 16 վայրկեան կը տեւէ անոնցմով: Կանոնաւոր երթեւեկը սկսած է Յուլիս 15-ին:

×

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Վերջին քսանհինգ տարուան մէջ Հայաստանի մէջ ուսում ստացած են Սփիւռքէն 1264 մասնագէտներ - հայագէտ, մանկավարժ, ճարտարապետ, նկարիչ, երաժիշտ եւայլն: Լրագրողներու տան սրահին մէջ վերջերս տեղի ունեցած է այս տարուան սփիւռքցի երիտասարդներու հրաժեշտի հաւաքոյթը: Խօսք առած են Հայաստանի բարձրագոյն մասնագիտական կրթութեան նախարարի տեղակալ՝ Վ. Գաբուչեան, Սփիւռքահայութեան կապի կոմիտէի նախագահի տեղակալ Ս. Բաղդասարեան, նկարիչ - ակադեմիկոս Գր. Խանջեան: Անոնք շնորհաւորելով շրջանաւարտները, չեշտած են հայապահպանումի պայքարը կազմակերպելու, հայրենիք - Սփիւռք կապերը զօրացնելու գործին մէջ անոնց կարեւոր դերը: Ապա խօսք առած են շրջանաւարտներ. անոնցմէ մէկը՝ լիբանանցի Սաաօ Սայեմի ըսած է. - «Հայ եւ լիբանանցի ժողովուրդները հնուց կապուած են բարեկամական կապերով. սուրբ գեղեցիկ մէկ արտայայտութիւնն է այն փաստը, որ ինծի առիթ տրուեցաւ երաժշտական ուսումս շարունակելու Երեւանի մէջ: Ես հոս ունեցայ նոր բարեկամներ, ամուսնացայ, երախաներ ունիմ, ունիմ հարազատ օճախ: Շուտով կը մեկնիմ հայրենիքս, սակայն մշտապէս կապուած կը մնամ Հայաստանի»:

Երեւանի բժշկական հիմնարկի շրջանաւարտ Ա. Դեմիրճեան ալ յանուն արտասահմանցի շրջանաւարտներու, խօսք ուղղած է Հայաստանի կառավարութեան ու բաժ. - «Երեւանի համալսարանը մեզի տուաւ այն, ինչ որ չէինք կրնար այլ տեղ ստանալ. մենք բարձրագոյն կրթութիւն ստացանք մայրենի լեզուով հաղորդուեցանք մեր հազարամեայ ու ներկայի հարուստ մշակոյթով. մեր հոգիները բացուեցան բարիին, լոյսին, յոյսին ու խաղաղութեան: Դժուար է բաժանումի պահը, սակայն մենք կը մեկնինք մեծ յոյսերով. կը հաւատանք մեր ժողովուրդի ապագային, Սփիւռքի ապագային»: Բազմաթիւ շրջանաւարտներու տրուած են պատուոյ գիրեր ու պարգեւներ:

×

ՌՈՄԷՕ ԵՒ ԺԻՒԼԻԷԹ

Ալեքսանտր Սպենդիարեան օփերայի եւ պալէի պետական ակադեմիական թատրոնը բեմադրած է Ս. Բրոքոֆիէֆի «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ» պալէն: Պալէի երգատեսքը ըստ Ու. Շէյքսփիրի համանուն ողբերգութեան, յօրինած են Բրոքոֆիէֆ, Լավրովսկի եւ Ռատլով: Ներկայացումը բեմադրած է Հ. Ոսկանեան: Ռոմէօյի դերը ստանձնած է Ռ. Խառատեան, իսկ Ժիւլիէթինը՝ Է. Մնացականեան:

×

Մ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայ ժողովուրդը սիրով ու երախտագիտութեամբ կը յիշէ նկարիչ Մինաս Աւետիսեանի անունը: Անոր յիշատակը յաւերժացնելու վկայութիւն է այն յուշատախտակը, որ փակցուած է անոր թանգարան արուեստանոցի պատին (Նալբանդեան փողոց, թիւ՝ 29): Յուշատախտակի հեղինակներն են քանդակագործ՝ Վլատիմիր Պետրոսեանն ու ճարտարապետ Գէորգ Արամեանը: Բացումին ներկայ գտնուած են արուեստագէտներ, մշակոյթի գործիչներ, արուեստասէրներ:

×

ՈԶ - ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

Կիրովականի մարզարաններուն մէջ տեղի ունեցած են ռազմամարզական խաղերու եզրափակիչ մրցումները: Մասնակցած են Հայաստանի 16 զօրաւորագոյն խումբերու 320 պատանիները: Առաջնութիւնը չահած է Կիրովականի Յովհաննէս Թումանեան միջնակարգի 7-րդ «Գ» դասարանի պիոներական ջոկատի խումբը: 454 կէտով անոնք իրաւունք չահած են երրորդ անգամ մասնակցելու համամիութենական եզրափակիչին: Երկրորդ տեղը գրաւած են Արովեանի թիւ՝ 7, եւ երրորդ տեղը՝ Երեւանի Լենինեան շրջանի թիւ՝ 69 դպրոցին պիոներական ջոկատները:

Սակայն լաւատես հեռանկարներ չեն պատճառած մրցումներու ընդհանուր արդիւնքները, ինչ որ կը նշանակէ, թէ քիչ թուով դպրոցներու մէջ միայն լուրջ ուշադրութեան առարկայ է ռազմահայրենասիրական դաստիարակութիւնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀՕՄ-ի Պապայեան մանկապարտէզի եւ Գուլեան նախակրթարանի ամավերջի հանդէսները տեղի ունեցած են Յունիս 19 եւ 20-ին: Նախակրթարանէն այս տարի Ա. անգամ չրջանաւարտ եղած են ութերորդ դասարանի աշակերտները: Աւարտականներէն խումբ մը ներկայացուցած են պատկեր մը որու նիւթը օտար լեզու չփիացող հայ գաղթականի մը կրած դժուարութիւններն էին: Պարերէ, արտասանութիւններէ եւք խօսք առած է տնօրէն՝ Մ. Շարապխանեան ու ներկայացուցած վարժարանի արձանագրած յաջողութիւնները: Ան ըսած է, թէ որոշուած է երկու տարին անգամ մը շրջանաւարտները առաջնորդել Հայաստան: Ապա տեղի ունեցած է 14 շրջանաւարտներու վկայականի բաշխումը: Վարժարանը բոլորած է իր 7-րդ տարին: Այս տարի հիմնուած է նաեւ շրջանաւարտներու միութիւնը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Սասուն քաղաքամասի Սուրբ Թարգմանչաց Եկեղեցիին սրահին մէջ Յուլիս 13-ին տեղի ունեցած է պատերազմի քարոզչական եւ նպաստաւորման հայկական չտապի հանդիպումը, մասնակցութեամբ աւելի քան 120 հայ արհեստաւորներու: Շտապի ներկայացուցիչը բացատրութիւններ տուած է մինչեւ այսօր կատարուած աշխատանքներու, եւ ապագայ ծրագիրներու մասին: Ապա պատասխանած է ուղղուած հարցումներու:

×

ՊՈԼՍՈՅ Գնալը կղզիի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ Յուլիս 13ին Շնորհք Պատրիարք դպրութեան չորս աստիճաններ չնորհած է չորս երիտասարդներու: Անոնցմէ մէկը պատարագի ընթացքին կարդացած է Առաքելական թուղթը, ներկաներուն մեծ յուզում պատճառելով. քանի որ ան վերջերս եկած է գաւառէն, առանց բառ մը հայերէն գիտնալու:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ուաշինկթընէն՝ Տէր եւ Տիկին Վաչիկ Մակարեան իրենց սիրելի ընկերոջ՝ Գրիգոր Փափազեանի հօր՝ Յարութիւն Փափազեանի յիշատակին 50 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահրամ Պարկիրճեանի մահուան առթիւ. -

Պ. Գէորգ Պագըրճեան 2000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանին :

×

Հրաչեան ընտանիքը (Փարիզ) 500 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Հայկանոյշ Նազաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Միհրան եւ Մկրտիչ Նազաշեան, Յովհաննէս Յովսէփեան 200-ական, Գուլումեան ընտանիք 100, Հայկ Սեմերճեան 50 Ֆ. :

Աննա Պօզուճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Փիէռ եւ Ժիրայր Պօզուքեան 250, Մանտալճեան եւ Պարտաքեան, Գառնիկ Պօզուքեան 50-ական Ֆ., Սմբատ Պօզուքեան 30 Ֆ., Լեւոն Ազնաւուրեան, Սէֆէռ ընտանիք եւ Հայկ Մինասեան 25-ական Ֆ. :

Եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Գուրգէն Փիրանեան 100 Ֆ. :

Վերամուտ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի վերամուտը՝ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8-ին :

Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի այժմէն իսկ դիմել վարժարան :

Հեռաձայն՝ 43 – 78 – 92 – 91

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
ՓԱԿ Է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-էն 31

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հայախօս ֆիլմ մը՝ «Արինապարտը»՝ Սեպտեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով :

· Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Ինքնաշարժի սպասարկութիւն :

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւկին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան :

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան :

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան :

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան
Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28
26, rue Troyon — 92310 Sèvres

GRANDE SOIRÉE DE GALA

ALFORTVILLE

Vendredi 3 Octobre

ANIMATION EXCEPTIONNELLE DE
PIERRE DOUGLAS

et la participation de très nombreux artistes

M.C.A — C.B.A.F. — U.J.A.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին : Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները :

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Անուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆեռմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռօմէնվիլ :

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին :

Դիմել տնօրէնութեան՝
1, Bld. du Nord — 93340 Le Raincy
Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:
Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

ԿՈՉ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդավառութեամբ 13 լիբանանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէլֆոնթէնի մեր կայանը :

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները :

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը :

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ռմբակոծումներն ու սպանութիւնները :

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս տղոց օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք : Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս :

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. .

Հրաչեայ Տէր - Բարսեղեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Ովսաննա Գալուստեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պակօ Շաքարեան 150, Տէր եւ Տիկին Ճօն Գարաճեան 150 Հ.Բ.Ը.Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Արթաքին Յակոբեան 100 Ֆրանք, Տիկին Թուլաճեան 250 Ֆ. 250 Ֆ. Հ.Բ.Ը.Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 200 Ֆ. 300 Ֆ. Համազգային վարժարանին, Տէր եւ Տիկին Ժագ Վարժապետեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Փիրանեան 100 Ֆ. Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շարլ Կուրտիկեան 200 Ֆ. 200 Հ.Բ.Ը.Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Գույումճեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 300 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, Այրի Տիկին Հայկ Սեմերճեան 50 Ֆ., Պ. Պետրոս Գապագճեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թագւոր Պապանեան 100, 100 Ֆ. Հ.Բ.Ը.Մ.եան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր - Զաքարեան 100, Պ. Անդրանիկ Թումայեան 100, Պ. Գալուստ Ահարոնեան 100 Եկեղեցւոյ դպրոցին, Պ. Աղաճանեան 100 Ֆ. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Ժագ Շէլէլէքեան 100 Եկեղեցւոյ դպրոցին, 100 Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան 100, 100 Հ. Բ. Ը. Մ.եան դպրոցին, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անդամները 100 Ֆրանք Հ. Բ. Ը. Մ.եան :

×

Տէր եւ Տիկին Հէրվէ Էքիզեան 150, Տէր եւ Տիկին Շըտտեան 100, Սէն - Ժեռոմի Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին 100 Ֆ.:

Այնաճեանի Թաղման առթիւ. - Այրի Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները 100 Ֆ.:

Գրիգոր Մակարեանի Թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Փիէր Պխքիճեան 500, Այրի Տիկին Տիրուհի Մակարեան եւ աղջիկը 1000 Ֆ., Տէր - Կարապետեան ընտանիք 600 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վռամ Սիմէոնեան 200 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Այրի Տիկին Էվա Զուգուրեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիլ Տիւժարտէն 100 Ֆ., Տէր և Տիկին Պերճ Կարապետեան 200 Ֆ., Տէր և Տիկին Կասթօն Աւետիսեան 200 Ֆ., Տէր և Տիկին Ժիւլիէն Գրիգորեան 150 Ֆ., Պ. Ժան Մակարեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Քէզէլեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթիւր եւ Ժագ Մակարեան 200, Տէր եւ Տիկին Վարուժան եւ Ռոզէթ 200, Պ. Ռոպէր Պաթալեան 100 Ֆ.:

Արծրունի Ջրբաշեանի մահուան 6-րդ տարեդարձին առթիւ՝. Տիկին Էլիզ Ջրբաշեան 2500 Ֆ.:

Ֆիլիփ Ղազարեանի պսակին առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Մօրիս Սարգիսեան 500 Ֆ. ՍԻՔԱՄ-ին, Տիկին Բերուզ Մարգարեան 200 Ֆ.:

NICE

GRANDE FETE CHAMPETRE

organisée par
les *ASSOCIATIONS ARMENIENNES de NICE - COTE D'AZUR*

DIMANCHE 3 AOUT
au Centre de Loisirs de SCLOS de CONTES

11e Messe en plein air
officiant R. P. Daron DJEREDJIAN

Animée par l'Orchestre N A ï R I *de Valence*

BAR — BUFFET — BROCHETTES — JEUX

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15–ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին :

Սալ Տը Լա Շիմի

-Հ. Բ. Ը. Մ.-
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան՝ փակ պիտի մնայ Ուրբաթ, Օգոստոս 1-էն մինչեւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 1 :

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի կապանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
31

JEUDI
31 JUILLET
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.280
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.280

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒԼԻՍ 18 / 24)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայաստանի կենտկոմի Ա. քարտուղարը Կ. Դեմիրճեան հանդիպում մը ունեցած է Լիբանանի Համայնավար կուսակցութեան կենտկոմի գլխաւոր քարտուղար Ժորժ Հաուիի հետ: Զրոյցի ընթացքին միւերը ծանօթացած են Հայաստանի ընկերա - տնտեսական նուաճումներուն եւ աշխատաւորական միութիւններու գործունէութեան: Ապա Հաուի երախտագիտութիւն յայտնած է ջերմ ընդունելութեան համար ու յաջողութիւն մաղթած Հայաստանի աշխատաւորներուն: Հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կենտկոմի քարտուղար Ռ. Արզումանեան, արտասահմանեան կապերու բաժնի վարիչ Ա. Ստեփանեան:

×

ՊՕՏԼԷՐԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Յօրինող Եդուարդ Աբրահամեան աւարտեց Պօտլէրի բանաստեղծութիւններով հեղինակած երգաշարը: «Պօտլէրի բանաստեղծական աշխարհը կանուխէն գրաւած է զիս. անոր ստեղծագործութեան դիմած եմ առաջին անգամ շատ տարիներ առաջ, սիրերգ գրելով» կ'ըսէ Ե. Աբրահամեան: Շ. Պօտլէր Հայաստանի մէջ թերեւս ամենամեծ ժողովրդականութիւնը վայլող Ֆրանսացի բանաստեղծն է: Անոր ստեղծագործութիւնները հայերէնի թարգմանուած են անցեալ դարու վերջին. անկէ մօտ 25 պոէմ թարգմանած է նաեւ Վ. Տէրեան:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Կամոյի մէջ բացուած է «Ծովագարդ» ակումբ - սրճարան մը, ուր կանոնաւոր կերպով տեղի պիտի ունենան գրական - երաժշտական երեկոներ, գիրքերու քննարկում, բանավէճեր, հանդիպումներ՝ ծանօթ գրողներու, արուեստագէտներու հետ: Ակումբի վարչութիւնը ստանձնած է «Գարուն» ամսագրի խմբագրութիւնը: Ու առաջին հանդիպումին գլխաւոր խմբագիր Մ. Տէր - Գուլանեան ողջունելով նախաձեռնութիւնը, խօսած է երիտասարդական արձակի ու բանաստեղծութեան հարցերու մասին:

×

ՆՈՐ ԱՆՈՒՆ ՄԸ

Տակաւին երկու ամիս առաջ քիչերու ծանօթ էր պատանի ըմբիշ Գնէլ Մէջլումեանի անունը: Ան յայտնի դարձաւ, երբ Օրջոնիկիձէի (Վրաստան) մէջ տեղի ունեցած Խորհրդային Միութեան ախոյեանութեան չահեցաւ արծաթէ մետալ: Աւելի ետք ան մասնակցեցաւ Գանատայի երիտասարդներու համաշխարհային ախոյեանութեան մրցումներուն: 48 քիլօկրամ քաշայիններու մրցաշարքին, 19-ամեայ հայ մարզիկը տիրացաւ առաջին մրցանակին:

×

ՎԱՅՐԻ ԲՈՒՍԱՇԽԱՐՀԸ

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի բուսաբանութեան հիմնարկի աշխատանքի սկսած է արժէքաւոր դեղաբոյսեր հաւաքելու: «Հայաստանի մէջ վայրի բուսաշխարհի օգտագործումի աւանդութիւնը կուգայ հին դարերէն», կ'ըսէ վայրի բուսաշխարհի ընապաշարներու ուսումնասիրութեան բաժնի վարիչը: 3500 անուն դեղաբոյս յիշուած է Ամիրտովլաթ Ամասիացիի հանրագիտական բառարանին մէջ: Նունուֆար, մանուշակ, եզան լեզու, օշինդր, ղաղձ, ուրց եւ շատ այլ բոյսեր նկարագրած է նաեւ Մ. Հերացի իր «Ջերմանց մխիթարութիւն» աշխատութեան մէջ: Հայ բժիշկները ծանօթ էին այդ բոլորին, տակաւին միջնադարուն:

Վերջին տարիներու գիտարշաւներուն արդիւնքը եղած է «Հայաստանի բուսաշխարհը» աշխատութիւնը, որու 9-րդ հատորը կազմած, վերջացուցած են բուսաբան գիտնականները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«ԲԱՐԻ ԿԱՄՔԻ ԽԱՂԵՐ»

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 20-ին հանդիսաւոր կերպով փակուեցան Մոսկուայի մէջ կատարուող «Բարի Կամքի Խաղեր»ը որոնց կը մասնակցէին 80 երկիրներէ եկած մօտաւորապէս 3000 մարզիկներ:

Փակման նախօրեակին տեղի ունեցան կռփամարտի եզրափակիչ մրցումները որոնց կը մասնակցէին Հայաստանէն՝ չորս վարպետներ՝ Մեխակ Ղազարեան, Նշան Մունչեան, Իսրայէլ Յակոբկոխեան եւ Սամսոն Խաչատրեան:

Հայ կռփամարտիկները արդարացուցին ինչ որ կ'ակնկալուէր իրենցմէ, թէ՛ ցուցաբերած թեքնիքով եւ թէ ձեռք ձգած արդիւնքներով:

Նշան Մունչեան (48 քկ.) ոսկէ մետալ,

Մեխակ Ղազարեան (57 քկ.) ոսկէ մետալ:

Սամսոն Խաչատրեան (57 քկ.) արծաթէ մետալ:

Իսրայէլ Յակոբկոխեան (71 քկ.) ոսկէ մետալ:

×

ԱՊԱԳԱՅԻ ՔԱՂԱՔԸ

Լենինականի քաղաքային խորհուրդի գործադիր կոմիտէի նախագահ Է. Կիրակոսեան ըսած է, թէ յառաջիկայ հնգամեակին նախատեսուած է շահագործման յանձնել աւելի քան քառորդ միլիոն քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն: Իսկ 21-րդ դարու առաջին տասնամեակներուն քաղաքը կ'ունենայ 350 հազար բնակիչ: Լենինականցիները միայն հմուտ ճարտարագէտներ ու ջուլհակներ չեն, այլ նաեւ աւանդութիւններու, ժողովրդական արհեստներու, եւ կենսուրախ բանահիւսութեան ամէնէն նախանձախնդիր պահապանները: Բնակիչները խրաւամբ կը հպարտանան «Կումայրի»ի (քաղաքի հին անունը) պատմաճարտարապետական եզակի արգելոցով, ուր կը պահպանուին 1600 հին յուշարձաններ: Հոն արգիլուած է բարձրայարկ շէնքերու կառուցումը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱ՞Ն

ՌՃՐԱՓՈՐՁԻ ՄԸ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ՝
25 ՄԵՌԵԱԼ, 180 ՎԻՐԱՒՈՐ

Երեքշաբթի օր, սարսափազդու տեսարաններ, պարզապէս, կոզմ կը փոխէին եւ Երկուշաբթի օրուան ռճրափորձէն ետք, քրիստոնեայ գօտիին մէջ, այս անգամ՝ մահմետական կողմն էր, որ Թակարդ - կառք մը կը պայթէր, Պապիրի Թաղամասը, Պէյրութը երկու մասի բաժնող գիծին մօտ: Հաշուեկշիռը ծանր է, հոս ալ, քանի արարքները կը կատարուին հաշիւով, այսինքն, ռումբերը կը պայթին բանուկ շրջաններու մէջ եւ այնպիսի ժամերու, երբ երթեւեկ կայ եւ բնակիչները փողոցն են: 25 մեռեալ եւ 180 վիրաւոր էր առաջին հաշուեկշիռն իսկ, հարկ է աւելցնել խուճապը եւ խելագարութեան ալ բնական տեսարաններ: Պայթումէն ետք ալ, ամբողջ երթեւեկը դադրած է, մինչ հրշէջներու եւ հիւանդատար կառքերու ընթացիկ դարձած երթեւեկը կը սկսէր:

×

ԽՕԶԱԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԷ... ՏԻԿԻՆ ԽՕԶԱԼԻ ՀԱԳՈՒՍՏԸ

Ծանօթ է որ Թուրքիոյ վարչապետը, որու կ'ընկերանան իր կինը, 30 պաշտօնական անձնաւորութիւններ, 80 գործի մարդիկ եւ 28 թղթակիցներ, Մոսկուա հասած է, ուր կարգ մը տեսակցութիւններ կ'ունենայ: Երբ օդանաւը Մոսկուա կը հասնէր լրագրող մը հարց տուած է Խօզալի թէ ի՞նչ է այս այցելութեան նպատակը: Ու Թուրքիոյ վարչապետը ցոյց տալով կնոջը հագուստը՝ - սեւ հագուստ մը ճերմակ աղուեսներով - պատասխանած է.. «Կնոջս հագուստին նայեցէք»...:

Թէեւ Կորբաչով Մոսկուա չէր այդ օրերուն եւ յայտնի ալ չէր, թէ ի վերջոյ պիտի գա՞յ եւ տեսնուի Խօզալի հետ, այնուամենայնիւ երկու կողմերն ալ կը շեշտեն այս այցելութեան կարեւորութիւնը: Խորհրդային նախարարապետը՝ Նիկոլայի Ռիժկով ըսած է, այս առթիւ. - «Առաջնահերթ դէպք մը խորհրդային - թուրք յարաբերութեանց մէջ» ու կարգ մը խօսակցութիւններէ ետք ալ, բաժակաճառի մը ընթացքին, յայտարարած է. - «Երկու կողմերը կը փափաքին ոչ միայն զարկ տալ իրենց գործակցութեան, այլեւ չօշափելի գաղափարներու ծնունդ տալ այդ առընչութեամբ»: Ռիժկով խօսած է նաեւ այն անհրաժեշտութեան մասին, որ կայ՝ «մեղմացնելու այն վտանգաւոր լարուածութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին երկու երկիրներուն միջեւ, Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ հասարակից սահմանագլուխին շրջանը»: Բայց, կ'աւելցնէ նաեւ Ռիժկով. - «Պատկանելով քաղաքա-

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՍՈՆԱ ՏԷՐ - ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ԹՆԿՐԵԱՆ

Նիւ - Եորքի մէջ, Յուլիս 21-ին, իր մահկանացուն կնքած է Պոլսոյ գրական շրջանակներու պատկանող ծանօթ դէմք մը՝ Սոնա Տէր - Մարգարեան - Թնկրեան:

Ծնած՝ 1918-ին, Սամաթիա, զաւակն էր Կեդրոնականի նախկին ուսուցիչներէն՝ Արփիար Տէր - Մարգարեանի: Իր նախնական ուսումը կատարած է տեղւոյն Սահակեան - Նունեան Վարժարանը, ապա անցած՝ խառնեանի միջնակարգը, յետոյ՝ Կեդրոնական, երբ դեռ երկսեռ էր, միաժամանակ հետեւելով Պոլսոյ Երաժշտանոցին ձայնամարզական եւ ձայնագրական ճիւղերուն: Գրականութեան առընթեր, Սոնա Թնկրեան ունէր նաեւ դերասանական ձիրքեր եւ շրջան մը իր մասնակցութիւնը բերած է «Արփի» թատերախումբին, երբ ան սկսած է հայերէն ներկայացումներ տալ Պոլսոյ մէջ:

Իր առաջին գրութիւնը՝ «Տապալած ծառը» լոյս տեսած է «Հայ Խօսնակ»ի մէջ, երբ դեռ միջնակարգի աշակերտուհի էր: Բազմաթիւ նորավէպեր լոյս ընծայած է Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի տարեգիրքին մէջ եւ 1950-ին ալ «Կեանքի պատկերներ» խորագրին տակ հրատարակուած է իր պատմուածքներուն մէկ մասը: Կանոնաւոր կերպով աշխատակցած է «Մարմարա»ի եւ հոն լոյս տեսած իր գրութիւնները ամփոփուած են «Կեանքին հետ» խորագրուած հատորին մէջ:

Սկզբնական շրջանին վարած է նաեւ կրթական պաշտօններ, իբրեւ տեսչուհի Սամաթիոյ Անարատ Յղութեան Վարժարանին եւ ուսուցչուհի Սագըզաղաճի Մխիթարեան ու Անարատ Յղութեան միջնակարգ վարժարաններու:

զինուորական երկու տարբեր զինակցութեանց, մեր երկիրները պէտք է խոհեմութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ գիմագրաւեն իրենց արտաքին շահերուն, գլխաւորաբար՝ ապահովութեան վերաբերող հարցերը»: Ռուսերը կը յիշեցնեն թէ կ'ուզեն Միջերկրականը խաղաղ գօտիի մը վերածել եւ լուծում մը գտնել Կիպրոսի: Գալով Խօզալին, բուռն մաղթանքներ արտայայտած է: Ըսած է, ի-մէջ այլոց, թէ կ'ուզէ. - «Երկկողմանի լաւագոյն յարաբերութիւններ՝ անկախութեան, հողային ամբողջականութեան, ազգային գերիշխանութեան, հաւասարութեան եւ ներքին հարցերու ոչ - միջամտութեան սկզբունքներու յարգանքին վրայ հիմնուած»:

Խօզալ ընդունուած է Խորհ. Միութեան Նախագահ՝ Գրոմիկոյի կողմէ: Զարկ պիտի տրուի ճարտարարուեստի մարզերու մէջ փոխանակութեանց, ընական կազ՝ Խորհ. Միութենէն Թուրքիա, մշակութային եւ ընկերային պայմանագրութիւններ՝ Թուրքիայէն Խորհր. Միութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, սահմանադրական չզատ մամուլի վերաբերող օրինագիծին երեք գլխաւոր կէտերը, որոնք վաւերացուած էին, Յունիսին, Խորհրդարանին կողմէ: Այս կէտերը կը վերաբերին, գլխաւորաբար, բազմազանութեան, որոնք, ըստ Խորհուրդին, հարկ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՐՑԵՐ ՈՐ ԿԸ ՄՆԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Վերջերս Երեւան տեղի ունեցած է Մերձաւոր - Արեւելքի, յատկապէս Օսմանեան կայսրութեան պատմութեան հարցերուն (19 - 20-րդ դարերու սահմանագիծ) նուիրուած գիտական նստաշրջան, կազմակերպուած՝ Արեւելագէտներու համամիութենական ընկերակցութեան հայկական բաժանումին եւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկին կողմէ: Մասնակցած են խորհ. Միութեան արեւելագիտական այլ կեդրոններէն՝ Մոսկուայէ, Լենինգրադէ, Թիֆլիսէ, Պաքուէ, Ալմա Աթայէ, Մախաչկալայէ (Տաղիստան) պատմաբաններ:

«Գրական Թերթ»ի աշխատակիցը դիմած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկի Թուրքիոյ բաժնին վարիչ՝ Ռուբէն Սահակեանի, խնդրելով պատասխանել, թէ ինչո՞վ պայմանաւորուած էր նման գիտաժողով մը Երեւան ընելու հանգամանքը եւ ի՞նչ խնդիրներ շօշափուած են հոն:

×

- Ձեր առաջին հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել արեւելագիտութեան հիմնարկի տնօրէն Գ. Սարգսեանի բացման խօսքին մէջ, ուր ան նշեց, որ նման գիտաժողով մը Հայաստան ընելը միանգամայն օրինաչափ է եւ պայմանաւորուած՝ հայ արեւելագիտութեան աւանդոյթներով, մանաւանդ խորհրդահայ պատմաբան - թրքագէտներու վերջին երկու տասնամեակին ձեռք բերած յաջողութիւններով: Պատահական չէ նաեւ քննարկումի համար ընտրուած ժամանակի հատուածը՝ 19-րդ դարու վերջ եւ 20-րդ դարու սկիզբ, քանի որ նոյնինքն այդ շրջանին տեղի ունեցան Օսմանեան կայսրութեան անկումին նախորդող շարք մը կարեւոր իրադարձութիւններ, որոնք դեռ կարօտ են յետագայ ուսումնասիրութեան՝ երիտթուրք շարժումն ու յեղափոխութիւնը: Թրքահպատակ ժողովուրդներու նկատմամբ ընկերային ու ազգային ճնշումի ծայրայեղացումը, ընդհուպ մինչեւ քրիստոնեայ ազգերու համատարած ջարդերը, որոնք աւարտեցան արեւմտահայութեան ցեղասպանութեամբ, Օսմանեան դարաւոր լուծէն պալքանեան ժողովուրդներու վերջնական ազատագրումով եւայլն: Առաւել կարեւորը, սակայն, Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնն էր, որ վիթխարի ներգործութիւն ունեցաւ Արեւելքի այդ կարգին նաեւ Օսմանեան կայսրութեան տարածքին ապրող կեղեքուած ազգերու եւ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարի յետագայ ամբողջ ընթացքին վրայ:

Անշուշտ, կարելի չէ նոյնիսկ համառօտակի խօսիլ, գիտաժողովին կարդացուած աւելի քան երեսուն զեկուցումներու ու գիտական հաղորդումներու մասին: Բայց յիշենք մէկ քանին: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ակադեմիկոս Մկրտիչ Ներսիսեան իր «Գերմանական պաշտօնական փաստաթուղթերը Օսմանեան կայսրութեան Հայերու ցեղասպանութեան մասին» զեկուցումին մէջ լուսաբանեց Թուրքիոյ դաշնակից կայսերական Գերմանիոյ պաշտօնական կարգ մը վաւերաթուղթերը, որոնք անառարկելի կերպով կը վկայեն 1915 - 1916ին իթթիհատական պարագլուխներու կողմէ ձեռնարկուած ու անոնց անմիջական ղեկավարութեամբ գործադրուած արեւմտահայերու ցեղասպանութիւնը, բան մը, որ այսօր եւս կը փորձեն հերքել պատմութեան պաշտօնական կեղծարարները, առաջին հերթին՝ թուրք եւ ամերիկեան պատմաբանները, քաղաքական ու պաշտօնական գործիչները, նոյնիսկ՝ լրագրողները: Աւելցնենք, որ նշուած փաստաթուղթերը, որոնք ժամանակին քաղուած են Գերմանիոյ Արտաքին Գործերու Նախարարութեան արխիւներէն, յայտնի մարդասէր Ե. Լեփսիուսի կողմէ եւ առանձին գիրքով 1919-ին հրատարակուած՝ «Գերմանիան ու Հայաստանը 1914 - 1918» խորագրով: Որքան ալ Գերմանիոյ մէջ կը ջանային հնարաւոր չափով մեղմացնել, նոյնիսկ արդարացնել անոր յանցաւոր թողտուութիւնը հայկական կոտորածներու հարցին մէջ, սակայն համաշխարհային հանրային կարծիքը հանդէպ կուզար եղեռնի անմիջական պատասխանատուներն ու գլխաւոր յանցագործները միջազգային ատեանին յանձնելու արդարացի պահանջով: Իսկ մինչ այդ, երկար տարիներէ ի վեր Գերմանիոյ մէջ արգիլուած էր յիշատակել հայկական սարսափները եւ մանաւանդ բողոքել անոնց դէմ: Սակայն, ինչպէս ցոյց տուաւ արեւելագիտութեան հիմնարկի աշխատակից Հոփսիմէ Կորխմազեան իր զեկուցումով, գերմանացի մարդասէր մտաւորականները, յաղթահարելով բազմաթիւ ու բազմապիսի արգելքներ, իրենց բողոքի ձայնը բարձրացուցին Ա. Համիտի վայրագութիւններուն դէմ եւ նիւթական ու բարոյական օգնութիւն ցոյց տուին արեւմտահայութեան: Անոնց շարքին կ'առանձնանայ մանաւանդ տոքթ. Լեփսիուսի անունը:

Երեւանի պետական համալսարանի դոցենտ Մերի Քոչար անդրադարձաւ հայ ազատագրական պայքարին ու հայ - թրքական հասարակական - քաղաքական խընդիրներուն: Լայնօրէն օգտագործելով ժամանակի պոլսահայ թերթերու եւ պարբերականներու նիւթերը, այլեւայլ փաստաթուղթեր, զեկուցողը մեկնաբանեց 1896 - 1899 հայ ազգային կուսակցութիւններու կողմէ ձեռնարկուած բանակցութիւնները Ա. Համիտի հետ, մերկացնելով վերջինիս խարդախ գիրքորոշումը, եւրոպական հանրային կարծիքը շփոթութեան մէջ ձգելու, ապակողմնորոշելու եւ ժամանակ շահելու անոր ձգտումը:

- Իսկ ի՞նչ հարցեր շօշափեց գիտաժողովին ձեր կարդացած զեկուցումը:

- Իմս նուիրուած էր երիտթուրք եւ քէմալական ազգային քաղաքականութեան միջեւ եղած ներքին կապի ու յաջորդականութեան բացայայտումին: Ես փորձեցի ցոյց տալ երիտթուրքերու վարած ազգային - քաղաքականութեան պարբերացումը. առաջին շրջան՝ 1908-ի յեղափոխութենէն մինչեւ 1909 Ապրիլ, երբ Իթթիհատական կուսակցութիւնը հանդէս կուգար քօղարկուած, կը սիրաբանէր երկրի այլազգի ժողովուրդներուն հետ եւ ազատամիտ կը ձեւանար: Երկրորդ շրջանը կ'ընդգրկէ 1909-ի ապրիլեան յեղափոխութենէն մինչեւ 1912 Յուլիսը, երբ երիտթուրքերը կը փորձէին կիրարկել օսմանեան վարդապետութիւնը՝ Թրքահպատակ բոլոր ժողովուրդները ձուլելու եւ զանոնք «օսմանցի» դարձնելու միջոցով, եւ վերջապէս 1914 - 1918 շրջանը, երբ անոնք պալքանեան պատերազմէն ետք, վերստին ամրապնդելով իրենց իշխանութիւնը ընդդիմադիր կուսակցութիւններէն ձերբազատելու համար, սկսան իշխել միահեծան, ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան հիմնական դէնքը դարձնելով թուրքիզմի եւ պանթուրքիզմի ծայրայեղ յետադիմական գաղափարախօսութիւնը:

Այդ շրջանին ալ, օգտուելով համաշխարհային պատերազմի ընձեռած պատեհ առիթէն, իթթիհատական պարագլուխները ձեռնամուխ եղան ցեղասպանութեան ծրագրին իրականացման, որու զոհ դարձան մէկուկէս միլիոն արեւմտահայեր, նաեւ յոյն, ասորի եւ քրիստոնեայ այլ ժողովուրդներու բազմահազար ներկայացուցիչներ: Երիտթուրքերու եւ քէմալականներու կուսակցական ծրագրային փաստաթուղթերու քննարկման վերլուծումով մենք կը յանգինք այն եզրակացութեան, որ թէ՛ երիտթուրքերը, թէ՛ քէմալական ղեկավարները, որպէս թուրք ազգայնական պուրժուազիի ու զինուորականութեան շահերու պաշտպաններ, անհանդուրժող ու ջարդարարական քաղաքականութիւն վարած են ազգային հարցին մէջ, ըստ էութեան չեն ճանչցած օսմանեան կայսրութեան ոչ - թուրք ժողովուրդներու ազգային ինքնորոշման իրաւունքը եւ անկախութեան ձգտումները, այն տարբերութեամբ, սակայն, որ երիտթուրքերը լսել անգամ չէին ուզեր այդ մասին, իսկ քէմալականները խօսքով կ'ընդունէին իւրաքանչիւր ժողովուրդի կամքի ազատ արտայայտումի իրաւունքը, բայց գործնականին մէջ բանի ուժով կը խեղդէին նման ձգտում: Ազգային հարցին մէջ Թրքական կառավարող շրջաններու վարած քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ թուրք պուրժուական գաղափարախօսութեան այս կամ այն կողմերուն էին նուիրուած նաեւ գիտաժողովին կարդացուած շարք մը այլ զեկուցումներ:

Զեկուցումներու այլ խումբ մը նուիրուած էր Թուրքիոյ քաղաքական ու ընկերա - տնտեսային զարգացման օրինաչափութիւններուն: Կ'արժէ յիշել Մոսկուայի արեւելագիտութեան հիմնարկի փրոֆ. Գ. Մոյիսէեւի «Օսմանեան հողատիրական կարգերը գաղափարական տարբեր հոսանքներու պատկանող ժամանակակից թուրք հեղինակներու լուսաբանութեամբ», բաքուցի Փրոֆ. Հ. Ալիեւի «1905 - 1907 ռուսական յեղափոխութիւնը եւ Թուրքիան», վրացի թրքագէտ Ն. Կոմախիձէի «Օսմանեան կայսրութեան առանձին շրջաններու ընկերա - տնտեսական զարգացումը 19 - 20-րդ դարերու սահմանագիծին», մոսկուացի թրքագէտներ՝ Մ. Մէյէրի «19-րդ եւ 20-րդ դարու սկիզբին Օսմանեան կայսրութեան մէջ ստեղծուած դեմոկրաֆիական վիճակի առանձնայատկութիւնները», Ս. Օրէշկովայի «Օսմանեան ինքնակալութիւնը. տիպաբանական բնութագրում եւ զարգացման ուղիները» եւայլն:

Լսուեցան նաեւ պատմագրութեան հարցերուն նուիրուած քանի մը զեկուցումներ: Այսպէս, փրոֆ. Ե. Սարգսեան խօսեցաւ խորհրդահայ պատմաբաններու կողմէ Թրքական պատմութեան ուսումնասիրութեան շուրջ, արժեւորելով Օսմանեան կայսրութեան, այդ կարգին նաեւ Արեւմտահայաստանի պատմութեան նուիրուած այն ուսումնասիրութիւնները, որոնցմով հայ թրքագէտ - պատմաբանները իրենց աւանդը ներդրած են խորհրդային արեւելագիտութեան զարգացման գործին: Իսկ պատմական գիտութիւններու տոքթ. մոսկուացի պատմաբան Անդրէյ Աւետեան «Ա. Համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին գերմանական աշխարհակալութեան վարած Մերձաւոր - Արեւելեան քաղաքականութեան քանի մը հարցերու լուսաբանումը Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ պատմագրութեան մէջ» զեկուցումով հաստատեց, որ ի տարբերութիւն Արեւելեան - Գերմանիոյ մարքսիստ - պատմաբաններու, որոնք կը մերկացնեն գերման աշխարհակալութեան յարձակողական արտաքին քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս վեր կ'առնեն անոնց ծրագրերը, Օսմանեան կայսրութիւնը վերածելու բացառապէս իրենց հետաքրքրութեան ոլորտի, Արեւմտեան - Գերմանիոյ պատմաբանները հարցը կը լուսաբանեն կայսերական Գերմանիոյ կառավարող շրջաններու պաշտպանութեան դիրքերէն, փորձելով քօղարկել անոնց նուաճողական ձգտումները Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ:

Թրքագէտներու երեւանեան գիտաժողովը հաստատեց, որ քննարկուած հարցերը խիստ այժմէական են եւ արժանի յատուկ ուսումնասիրութեան ու գիտական գնահատութեան՝ նոր խնդիրներու եւ պահանջներու լոյսին տակ: Իսկ թէ ներկայ շրջանին ինչ կարեւորութիւն ունի ազգային հարցը Արեւելքի խայտաբղէտ, բազմազգ ու բազմալեզու երկիրներու համար՝ առաւել քան պարզ է: Եւ ազգային հարցի լուծման թրքական ձեւը երբեք չի կրնար դրական օրինակ ըլլալ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ոչ մէկ Պետութեան, ոչ մէկ ժողովուրդի համար: Գիտաժողովի օրակարգը վերստին հաստատեց նաեւ այն ճշմարտութիւնը, որ Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնը ոչ միայն Թուրքերու եւ անոնց Պետութեան, այլ նաեւ պետական այդ ձուլածոյին մէջ գտնուող տասնեակ ժողովուրդներու կեանքի պատմութիւնն է: Միաժամանակ պարզուեցաւ, որ մեր Հանրապետութեան պատմաբան - թրքագէտներուն առաջ քըշած տեսակէտները, անոնց եզրայանգումներն ու ընդհանրացումները հետզհետէ աւելի լայն ճանաչում կը գտնեն արեւելագիտական այլ կեդրոններու համապատասխան մասնագէտներու կողմէ, եւ սատրճանարար կը սրբագրուին Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադիր՝ Քէմալ Աթաթիւրքի ծառայութիւնները գերագնահատող, ազգային հարցին մէջ անոր յետադիմական, ծայրայեղ անհանդուրժող քաղաքականութիւնը արդարացնող տեսակէտները:

Գիտաժողովը լի մի բերաւ Թուրքիոյ անցեալի պատմութիւնը ուսումնասիրողներուն վերջին տարիներուն ձեռք բերած նուաճումները, յայտնաբերեց նոր, խոստմնալից անուններ, նպաստեց Խորհրդային Միութեան արեւելագիտական կեդրոններուն մէջ աշխատող Թուրքագէտներու ջանքերուն միատեղումին, մշակեց յետագայի ծրագիրներ: Մասնաւորապէս նպատակայարմար նկատուեցաւ աւելի մեծ տեղ յատկացնել ժամանակակից թուրք, Արեւմտեան Եւրոպական եւ ամերիկեան պուրժուական պատմաբաններու հակագիտական տեսակէտներու ու փաստագործ պընդումներու քննադատութեան, մարքս - լենինեան մեթոտաբանութեան ու պատմականութեան դիտանկիւնէն:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԹՌՉՈՂ ԿԻՆԸ

Հիւանդին մէկ նշանին վրայ երիտասարդ կինը ծռեցաւ, սրեց ականջը, ու կրցաւ լսել սա վերջին խօսքը.

- Ինծմէ ետք, սիրելի բարեկամուհիս, ինքզինքդ խեղդելէ կամ կախելէ ուրիշ ելք չունիս:

Հարուածը անսպասելի էր Սոֆի Պլանշարի համար: Արդարեւ տասնըմէկ ամիսէ ի վեր, որ Ժան - Փիէռ քամուած էր անկողնին, նիւթական նեղութիւնը հաստատուած էր իրենց բոյնին մէջ: Մայլ նախատեսութիւնը զոր լսած էր քիչ առաջ, աւաղ, ոչ մէկ լաւատեսութիւն կը թողուր իրեն ապառող ապագային մասին, որ, թշուառութիւնն էր ուղղակի: Այդքան հարստութեան տիրանալէ ետք, ամուսինը ի՞նչ ըրած է. կորսնցուցա՞ծ է զայն. երբեք պիտի չգիտնայ Սոֆի այս կէտը: Ան հիմա կը յիշէ իրենց հանդիպումի, ճոխ կեանքի շրջանը, երբ համբաւաւոր օդաչուն ափերով դրամ կը շահէր: Իր ամուսինը անկարգելը հնարած ըլլալով բազմաթիւ ցոյցեր կը կատարէր հիացիկ բազմութիւններու ներկայութեան. օդին մէջ բարակ պարանէ մը առկախ այս մարդը աներեւակայելի յաջողութիւն կ'արձանագրէր:

1785 Յունուար 7-ի առաւօտուն օդաչուն Տուվրի խարակներէն կը թռչի Մանշի վրայէն ու գետին կ'իջնէ Քալէի մօտ անտառ մը: Ի՜նչ յաղթանակ, որուն կը հետեւի ոսկիի տարափը: Քալէի թաղապետութիւնը իրեն կը նուիրէ վեց հազար ֆրանքի գումար մը, իր գործածած օդապարիկին փոխարէն, որ պիտի ցուցադրուի քաղաքին մէկ եկեղեցիին մէջ: Կ'որոշուի նաեւ սիւն մը կանգնել այս մեծ յաջողութեան յիշատակին: Քանի մը օր ետք, ընդունելով Վերսայլ, Լուի ԺԶ.ի կողմէ, Մանշի յաղթականը կը ստանայ 12 հազար ֆրանքի պարգեւ մը եւ 1200 ֆրանքի ամսաթոշակ մը: Իսկ Մարի Անթուանէթ անոր կը նուիրէ կարեւոր գումար մը պարունակող քսակ մը. գումարը շահած է բախտախաղի մէջ, խաղալով Պլանշարի անունին:

Յաղթանակի ու փառքի օրեր են. բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ կը խօսուի այս հետաքրքրական գիւտին մասին. այս շրջանին է որ Սոֆի եւ Ժան - Փիէռ կը հանդիպին իրարու եւ կ'ամուսնանան:

Օդաչուին մահէն երկու օր ետք Սոֆի կը սկսի խնդիր ունենալ պարտատէրներու հետ: Ինքզինքը պիտի չկախէ ան. ո՛չ: Այս փափուկ կացութեան մէջ 31 տարեկան այրի այս կինը հաղուադէպ քաջութիւն մը կը ցուցաբերէ: Որոշած է չընկճուիլ կացութեան ծանրութենէն:

Չէ՞ որ ունի դրամագլուխ մը. ամուսինին օդապարիկը: Չէ՞ որ անոր ընկերացած է բազմաթիւ ճամբորդութիւններու ընթացքին, ու գիտէ գործիքը վարելու կերպը: Հետզհետէ մտքին մէջ կը հասունի այն գաղափարը, թէ կրնայ իր

ապրուստը ճարել հետեւելով ամուսնին ճամբուն: Նման ասպարէզի մը մէջ առաջին կին ըլլալու պարագան հաճելի կը թուի իրեն ու կ'անցնի գործի:

Յաջողութիւնը անմախընթաց կ'ըլլայ․ ֆրանսական բոլոր մեծ քաղաքները իրարու ձեռքէ կը խլեն զայն: Յետոյ կ'երթայ Վիէննա, Պերլին, Ամսթէրտամ, Լոնտոն, Սէն-Փեթերսպուրկ, Հռոմ, Պրիւսէլ: Սակայն, եթէ մեծ մասով անվտանգ, յաջող էջքեր կ'ունենայ, կը պատահին նաեւ վտանգաւոր պարագաներ, ինչպէս՝ օրինակ 1812-ին Թուրէն, օդին մէջ բարձրանալէ ետք յանկարծ զօրաւոր հոսանք մը զայն կը քշէ ցուրտ գօտի մը․ այնքան ցուրտ է, որ սաւառնորդուհիին ձեռքերն ու դէմքը սառոյցով կը պատուին: Գիւղացիներ, որոնք իր օգնութեան փութացած են, կը սարսափին տեսնելով իր դիմամ կերպարանքը:

Հինգ տարի ետք, Նանթի մէջ իր 530-րդ էջքին ուրիշ վտանգ մը կը պատահի․ երբ կը ջանայ իջնել գետին, հակառակ հոսանքով հով մը օդապարիկը կը փոխադրէ լայնածաւալ ճախճախուտի մը վրայ, ուր կը զարնուի ծառի մը: Սակայն ժամանակի ընթացքին յաջողութիւնը կը բազմապատկուի: 1819 Յուլիսին Թիվոլիի տնօրէնը վերջին մանրամասնութիւնները կը քննէ կատարուելիք տօնակատարութեան: Այդ հրաշալի պարտէզները եկած են ճաշելու Լուի ԺԸ․, Փոմփատուր․․․:

Այս տօնակատարութեան համար վարձուած են լարախաղացներ, կախարդներ, երգիչներ, երգչուհիներ, բոլորը հանրածանօթ Փարիզի մէջ: Կը մնայ օրուան գըլխաւոր աստղը ճարել․ տնօրէնին մտքին մէջ կայ Սօֆիի անունը․ ան բոցավառ պակ մը պիտի իջեցնէ վերէն, երկինքէն թափած հրախաղութեան մը տպաւորութիւնը ստեղծելով: Սօֆի կ'ընդունի:

Թիվոլիի պարտէզին մէջ Սօֆի ամբողջովին սպիտակ հագուած, ուշադիր կը քննէ օդապարիկին ջրածին կազով լեցումը: Որքան փափուկ երեւոյթ մը ունի ան օդապարիկին ճնշող գունդին տակ: Ամէն բան պատրաստ է էջքին համար․ սաւառնորդուհիին մէկ նշանին վրայ օգնականները կ'անշարժացնեն իր գտնուած սակառը․ անկարգելի մը կապուած պըսակը քովն է, ան բռնած է նաեւ զայն վառելու համար կպրաջահ մը:

«Ազատ ձգեցէ՛ք ամէն բան» կը պոռայ Սօֆի:

Կապանքներէն ազատած, օդապարիկը յամրօրէն կը բարձրանայ ծափահարութիւններու տակ: Այդ պահուն է որ վտանգը կը պատահի: Հովի հոսանքէ մը քշուած, սակառը կը տատանի․ հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած Սօֆի սխալ շարժում մը կ'ընէ ու բոցավառ ջահը կը դպչի ջրածինով լեցուն գունդին: Իսկոյն բոցի երկար լեզու մը կը ժայթքէ: Ձեռքերը արդէն այրած, Սօֆի ի զուր կը ջանայ մարել հրդեհը․ յետոյ, համոզուելով որ անօգուտ են ջանքերը, կը նստի սակառին մէջ սպասելով ճակատագրին: Թիվոլիէն ու Մոնմարթրէն սարսափով կը հետեւին պատահարին: Կազը կը շարունակէ վառիլ, մինչ պահպանակը կը դիմադրէ տակաւին: Եթէ հովը օդապարիկը քշէր դէպի մօտակայ գիւղ մը, Սօֆի Պլանշար փրկուելու յոյսը կրնար ունենալ․ սակայն այդ օրը հովը դէմ է իրեն, զայն դէպի Փարիզ կը քշէ: Ռիւ Փրովանսի անցորդները զարհուրած կը դիտեն ողբերգութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ իրենց աչքերուն առջեւ:

Անկէ ետք ամէն բան արագ կ'ըլլայ․ օդապարիկը կը զարնուի շէնքի մը, սակառը կը սահի տանիքին վրայէն, զարնուելով եզերքին, կանգ կ'առնէ մէկէն․ բախումին հետեւանքով Սօֆի կը նետուի պարապութեան մէջ․ սալայատակին վրայ կ'իյնայ մարմինը ջախջախուած: Մահը անմիջական կ'ըլլայ:

«Ինծմէ ետք ինքզինքդ խեղդէ, կամ կախէ ուրիշ ճար չունիս» ըսած էր ամուսինը, սակայն ճակատագիրը աւելի փառաւոր վախճան մը վերապահած էր իրեն:

Թ. Օ. Մ.

ԱՒԱԶԱՆԸ

Շատ հին է լողալու մարզանքը․ ան տեղ ունի բոլոր քաղաքակրթութիւններու պատմութեան մէջ: Այսուհանդերձ, այս մարզին առաջին մրցումները կազմակերպուած են միայն 19-րդ դարուն, 1837-ին, Լոնտոնի մէջ, Վիքթորիա թագուհիի իշխանութեան առաջին տարին: Իսկ Ֆրանսայի մէջ, 1899 է որ կազմակերպուած է լողալու առաջին ախոյենութիւնը: Առաջին աւազանը կը բացուի Վանվի լիսէին մէջ 1881-ին, քառասուն տարի ետք Վիէննայի մէջ կառուցուածէն, որ Եւրոպայի առաջին արուեստական աւազանն է գոց, ու ջեռուցումով:

Նախապէս, աւազան կը կոչուէին այն կոնքերը ուր մարդիկ կը լողնային․ ինչպէս՝ հին Հռոմի մէջ: Իսկ Երբայեցիները անոնց մէջ կը լուային այն կենդանիները, որոնք պիտի զոհուէին տաճարին մէջ: Մաքրութեան, մեղքերէ զատուելու այս գաղափարն էր, որ Միջին դարու հոգեւոր գրողներուն խօսիլ կուտար սրբազան աւազանի մասին ուր քրիստոնեաներ կը լուային իրենց մեղքը:

Վիէննայի աւազանը (1843), որ առաջինն էր Եւրոպայի, կոչուեցաւ «Անահիտի լողարան»․ 37 մեթր երկարութիւն ունէր: Երկրորդը կառուցուեցաւ 12 տարի ետք, նոյն քաղաքին մէջ: Անկէ օրինակուեցան Կլազկոյի (1876) եւ Պրիւսէլի (1879) աւազանները: Ֆրանսայի մէջ ութ տարի սպասել պէտք եղաւ, որպէսզի Վանվի աւազանը ունենայ իր յաջորդը: Ռէնսի մէջ կառուցուեցաւ ան, 1889-ին:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգ․ Աքսոր Գասպարճեան վարժարանի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 21-ին, տարեկան ցուցահանդէսով մը, ուր այցելուները դիտած են աշակերտներու ձեռային աշխատութիւնները: Մեծ բազմութիւն մը ներկայ էր թէ՛ հանդէսին եւ թէ հրաժեշտ տալու տնօրէն Ա․ Ուրֆալեանի, որ տարիքի բերումով կը հրաժարէր պաշտօնէն: Աշակերտական զանազան ելոյթներէ ետք, պար, ուղերձ, երգ, կատարուած է պարգեւաբաշխումը յաջող աշակերտներու․ ապա Արամ եպիսկ․ Քէչիշեան ու տնօրէն Ա․ Ուրֆալեան բաշխած են շրջանաւարտներու վկայականները: Իր հուսկ բանքով վարժարանի տնօրէնը վերջին անգամ խօսք ուղղած է աշակերտներուն, թելադրելով որ հպարտ ըլլան ազգային իրենց պատկանելիութեամբ, սիրեն իրենց մշակոյթը: Իրմէ ետք խօսած է Արամ եպիսկ․ Քէչիշեան: Իսկ Յունիս 22-ին, հացկերոյթ մը տրուած է ի պատիւ վարժարանի տնօրէնին:

×

ՀԱԼԷՊԻ Լ․ Նաճարեան վարժարանի վկայականներու հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 7-ին, գեղարուեստական յայտագրով մը: Դպրոցի աշակերտները արաբերէն ու հայերէն ուղերձներ արտասանած են, նուագած, պարած ու արտասանած: Յայտագրին Բ․ մասին մէջ կատարուած է վկայականներու բաշխումը: Դպրոցը այս տարեշրջանին տուած է 64 շրջանաւարտներ:

×

ՊՈԼՍՈՅ Բումէլի Հիսարի Ս․ Սանդուխտ եկեղեցւոյ 130-րդ տարեդարձի տօնախմբութիւնն ու մատաղօրհնութիւնը տեղի ունեցած են Յուլիս 12 եւ 13ին: Քաղաքին զանազան թաղերէն մեծ թիւով ուխտաւորներ ներկայ եղած են արարողութիւններուն: Յուլիս 13-ին պատարագած ու քարոզած է Շահան եպիսկ․ Սվաճեան․ տեղի ունեցած է նաեւ մատաղօրհնութիւն ու հոգեհանգիստ: Տօնախմբութիւնը աւարտած է սիրոյ սեղանով մը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս․ Յակոբ վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 22-ին: Աշակերտական ներկայացումներէ, պարերէ ու արտասանութիւններէ ետք տնօրէնուհի տիկին Ա․ Էլոյեան կարդացած է տեսչական տեղեկագիրը: Ապա գաղութի հովիւը Արմէն քհնյ․ Իշխանեան, հոգաբարձութեան ատենապետ Ժ․ Առաքելեան եւ կրթական գործադիր մարմնի ատենապետ Ն․ Քիւլլիւքեան կատարած են վկայականներու բաշխումը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետ․ քոլէճի վկայականներու հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 29-ին․ վեր․ Յովհ․ Գարճեան Աստուածաշունչի ընթերցումէն ետք հրաժեշտի դեղեցիկ ուղերձներով հանդէս եկած են երկու աշակերտներ․ ապա կատարուած է վկայականներու բաշխումը: Ապա տնօրէն Զ․ Մուրեան խօսք ուղղած է եօթը շրջանաւարտներուն, հուսկ բանքով մը:

×

ՀԱՄԻԼԹԸՆԻ Հայ կեդրոնին մէջ Յունիս 1-ին տեղի ունեցած է Հ․Օ․Մ․ի շաբաթօրեայ վարժարանի տարեվերջի հանդէսը, մանկապարտէզի ու նախակրթարանի բաժիններով: Տնօրէնուհի Տիկին Հայկուհի Պէքմէզեան ծանօթացուցած է դըպրոցական աշխատանքները, ու կոչ ուղղած ծնողքներու որ միշտ զօրավիգ կանգնին հայ դպրոցին: Ապա ան շրջանաւարտներու յանձնած է իրենց վկայականները:

×

ԳԱՆԱՏԱՅԻ եւ Միացեալ - Նահանգներու արեւելեան շրջանի Հ․Օ․Մ․ի 66-րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է Մոնրէալի մէջ Յուլիս 9 - 13, 67 պատգամաւորներու ներկայութեան: Ժողովը քննարկած է շրջանային վարչութեան միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրները, վարժարաններու օժանդակութիւնը բարձրացնելու, մասնաճիւղերը աւելի աշխուժացնելու հարցեր․ կատարուած է շրջանային վարչութեան լրացուցիչ անդամներու ընտրութիւն: Ժողովը ընտրած է նաեւ երեք պատգամաւորներ, Հոկտեմբերին գումարուելիք Հ․Օ․Մ․ի համահայկական պատգամաւորական ժողովին:

×

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ Հ․Օ․Մ․ի Արազ վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 15-ին: Աշակերտական արտասանութիւններէ, երգերէ, թատերական ներկայացումներէ ետք տնօրէն Պ․ Վազգէն Մովսէսեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնած է ուսուցչական կազմին․ տեղեկութիւններ տուած տարեկան գործունէութեան մասին ու պարգեւատրած յաջող աշակերտները: Փակման խօսքը արտասանած է ընկ․ Խաչիկ Յակոբեան որ շեշտած է հայեցի դաստիարակութեան մէջ հայ տան, հայ ծնողքին դերը:

ԱՌԱՍՏԱՂԸ

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Սաթենիկ անմիջապէս գործի կը լծուի: Շատ գործ ունի այսօր: Երկու տեսակ կերակուր պիտի եփէ, յետոյ Ռուբիկը պիտի դիմաւորէ դպրոցէն, դասատետրակներուն վրայ ակնարկ մը պիտի պըտտցնէ, նախընթրիքը պիտի տայ:

- Մեծ հայրիկս ի՞նչպէս է, մայրիկ, պիտի հարցնէ Ռուբիկ:

- Լաւ է, քեզի պաչիկ ղրկեց, պիտի պատասխանէ Սաթենիկ:

- Ես մեծ հայրիկը շատ կը սիրեմ, պիտի ըսէ Ռուբիկ եւ պիտի սկսի դասերը սերտել:

Շուտով կերակուրին հոտերը պիտի բարձրանան խոհանոցէն: Ահ, ինչ յիշատակներ կը վերադառնան այս հոտերուն հետ: Այս հոտերուն կարօտը ունէր հիւանդանոցին մէջ: Ահա, Սաթենիկ կը վազէ դէպի խոհանոց, կաթսային կափարիչը կը վերցնէ, կերակուրին ջուրը կը քննէ: Զըլլայ որ ջուրը քաշէ, կերակուրը այրի: Ոչ, ամէն ինչ կարգին է: Փայտէ դգալով պուտ մը կ'առնէ կերակուրէն: Կը համտեսէ: Կը հաւնի: Յետոյ կրակը կը մարէ:

Ես կը մօտենամ Ռուբիկին: Պիտի ուզեմ դիմացը նստիլ, Փարուանայի պատմութիւնը պատմել: Որքան ատենէ ի վեր գլուխ գլխի չենք տուած: Որքան ատենէ ի վեր բառ չէ հարցուցած ինծի: Բայց Ռուբիկ չի տեսներ զիս: Ի՞նչպէս տեսնէ․ ան կը կարծէ որ իր սիրելի մեծ հայրիկը հիւանդանոցն է, տուն չէ եկած: Կը նստիմ դիմացը ու կը նայիմ աչքերուն մէջ: Կը նայիմ երկար: Կը նայիմ մինչեւ որ շշուկ մը լսեմ քովի սենեակէն: Յակոբ ու Սաթենիկ կը խօսին մեղմ ձայնով: Շատ մեղմ ձայնով կը խօսին, բայց ես կը լսեմ բառ առ բառ:

- Ի՞նչ եղաւ, կրցա՞ր բաներ մը ըսել հայրիկին:

Յակոբն է հարցնողը: Սաթենիկ կը պատասխանէ ջղային շեշտով:

- Այո, ըսի:

Յանկարծ կը ցնցուիմ: Այս խօսակցութիւնը այն չէ, որուն կը սպասէի: Սաթենիկին դէմքը սա պահուն այն չէ, զոր կը տեսնեմ ամէն օր: Իսկ Յակոբին աչքերուն մէջ մշուշ մը կայ․ այդ աչքերը իրը չեն կարծես:

- Ի՞նչ ըսիր:

- Ըսի որ խանութը ծախելու վրայ ենք, Սուրէնին հետ ոսկերչութիւն պիտի ընենք: Գործերը լաւ չէին, ըսի: Սուրէնը առաջարկեց որ միասին աշխատինք: Խանութին համար լաւ յաճախորդներ կան, եւայլն, եւայլն:

- Ուրի՞շ:

- Այսքան: Չի բաւե՞ր առաջին անգամուան համար:

- Լաւ, լաւ: Ի՞նչպէս դիմաւորեց, զարմացա՞ւ:

- Զարմացաւ: Ինչո՞ւ չէիր ըսած, հարցուց: Ես մոռացումի վերագրեցի: Չէ՞ի ըսած, հարցուցի: Խեղճ հայրիկ: Հաւատաց: Կարծեց որ իսկապէս մոռցած էի: Ո՞ւրկէ գիտնայ որ երկար ատենէ ի վեր ըսել կ'ուզէի եւ չէի կրնար: Բան չըսաւ, աչքերը գոցեց, քնացաւ:

Այս ի՞նչ տեսակ խօսակցութիւն է, Աստուած իմ: Ճի՞շդ կը լսեմ: Սաթենի՞կն է այսպէս խօսողը: Իմ մէկ հատիկ աղջի՞կս: Եւ սակայն ան է, այո: Ջղային շեշտ մը կայ ձայնին մէջ: Կարծես թէ բարկութիւն ունի ամուսնին դէմ: Կարծես թէ իր կամքին հակառակ կը շարժի հպատակելով իր ամուսնին: Եւ արդէն ջղայնացած է ըսածին համար: Այնքան ջղայնացած՝ որ հիմա ետ կ'առնէ իր խօսքերը եւ ծայրէն կը սկսի քիչ առաջուան նախադասութիւնը:

- Զարմացաւ: Ինչո՞ւ չէիր ըսած, հարցուց: Ի՞նչ կրնայի պատասխանել: Այնպէս ձեւացուցի, որ մոռցած էի: «Չէ՞ի ըսած, հայրիկ» ըսի: Չէիր ըսած, պատասխանեց: Եւ չհաւատաց, սաստիկ դառնացաւ: Անմիջապէս կռահեց որ կը ստէի: Ահ, դո՛ւն ես պատճառը: Քեզի համար սուտ կը խօսիմ մէկ հատիկ հայրիկիս: Խեղճ մարդուն: Դառնացաւ, շատ դառնացաւ: Չհասկնալ ձեւացուցի, բայց գիտեմ, շատ դառնացաւ: Աչքերը անդին դարձուց, քնանալ ուզեց․․․:

Սաթենիկ ուրիշ կողմ կը նայի: Բայց ես արդէն կը նշմարեմ որ կաթիլ մը արցունք սահեցաւ աչքերէն վար, թրջեց կասկարմիր դարձած իր այտը:

- Ի՞նչ կայ լալու, կը միջամտէ Յակոբ մեղմ ու գորովալիր շեշտով: Հայրիկը տրամաբանող մարդ է, հասկցող է: Մեր լաւ լուրերուն կ'ուրախանայ: Դուն քիչ մը կը չափազանցես այս գործին մէջ․․․:

Խօսակցութիւնը կը շարունակուի ու կը կորսուի մշուշներու մէջ: Սիրտս վեր ելած է, կարծես թէ մերձաւոր մէկու մը մահուան գոյժը լսեցի քիչ առաջ: Ահ, բան մը կայ այս տան մէջ, այս սիրելի տան մէջ: Ի՞նչ կայ Ռուբիկ, ի՞նչի մասին կը խօսին հայրդ ու մայրդ: Դուն, աքանչելի տղայ, դուն ամէն ինչ կրնաս ըսել ինծի: Ըսէ նայիմ, ի՞նչ կայ հայրիկիդ ու մայրիկիդ գլխուն մէջ․․․

Ռուբիկ գլուխը չի վերցներ, չի նայիր ինծի: Զի նայիր ոչ թէ անոր համար որ բոլորովին թաղուած է իր դասերուն մէջ, այլ որովհետեւ չուզեր գլուխը վերցնել ու տեսնել զիս: Իր նստուածքին մէջ կայ բան մը որ ըսել կ'ուզէ․ ինծի մի հարցըներ, մեծ հայրիկ, իրենց հարցուր, ինծի մի հարցներ:

(Շար․ 73)

(Շար. Ա. էջէն)

եղած երաշխաւորութիւնները չունին: Ինչպէս կը հաստատուի, անգամ մը եւս, Մշակոյթի եւ Հաղորդակցութեան նախարարը շատ բախտ չունի Սահմանադրական Խորհուրդին հետ, որ կամ կը սրբագրէ (յատենագրական օրինագիծ) կամ կը մերժէ: Այս անգամ, ինչ որ կը մերժուի 11րդ յօդուածն է, որ բարեփոխում մըն էր առաջարկուած Միշէլ Փեոլիքարի կողմէ: Այս յօդուածը, ժամուլի համախմբումին դէմ, կը նախատեսէր որ ոչ ոք կարենայ 30%էն աւելի բաժին ունենալ օրաթերթերու տարածման մէջ, ազգ. հողամասին վրայ:

ՆՈՒՋԻ, ընկերվարական նախկին նախարարը, հակառակ իր ջանքերուն, չի յաջողիր համոզել թէ ինք անմեղ է եւ բոլոր մեղաւորները՝ միւսներն են: Օրէ օր նոր մերկացումներ կ'ըլլան եւ հարցաքննուած պաշտօնեաներ ալ իր յայտնութիւններով, ալ աւելի ծանրակշիռ դարձուց Գործակցութեան նախարարին վիճակը: Նուչի կ'ընդունի որոշ գեղծումներ, բայց ինքզինք փրկելու համար միշտ կը կրկնէ, թէ իր ստորագրութիւնը կեղծած են: Այլեւս կարելի չէ ուրանալ որ ընկերվարական ընտրապայքարը (Իգէրի) վճարուեր է Քարրֆուր տիւ տէվլոփըմանի կողմէ, այսինքն՝ հանրային դրամով: Երբ, այլեւս շատ բան մէջտեղ բերուած է եւ չէքերու երթեւեկ մը ծայր տուած է, կուսակցական գանձէն նոր վճարումներ եղած են, հիներու տեղը բռնելու համար եւ հատուցումները կատարելու: Ինչ ջանք ալ թափուի, սակայն, ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ, դժուար թէ կարենայ «սրբոյն սրբոց» դիմագիծ մը պահել: Ի վերջոյ, ինչ որ յստակ է այն է որ իշխանութիւնը կ'ապականէ, ձախ թէ աջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՓԱԿ Է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ 31

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղը կը ներկայացնէ հայախօս ֆիլմ մը՝ «Արիւնապարտը»՝ Սեպտեմբեր 28-ին, Կիրակի, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են 1986 - 1987 տարեշրջանի արձանագրութիւնները, երկսեռ դասարաններ, ... մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններով:

Գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Ինքնաշարժի սպասարկութիւն:

Ամէն գիտակից հայ ծնող՝ պատասխանատու է իր զաւակին հայեցի կրթութեան եւ բարեկրթութեան:

Միայն հայ դպրոցով կարելի է ապահովել մեր լեզուն, մշակոյթը եւ մեր գաղութային կեանքը եւ ապագան:

Մխիթարեան Վարժարանը, իր երկար տարիներու փորձառութեամբ, լաւագոյն երաշխիքն է յաջողութեան:

Դիմել. - Վարժարանի Տեսչութեան

Հեռաձայն. - 45 - 34 - 68 - 28

26, rue Troyon — 92310 Sèvres

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրի Կարկանի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15-ԻՆ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Վաhրամ Պարկիրճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի կը նուիրեն. -

Լիւսի եւ Աստղիկ Տէր - Պարսամեան քոյրեր 500 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Mr. Romolo Grassi, de Milan, 500 Frs. au Comité International des Collèges Arméniens Mekhitaristes (CICAM).

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Վահագն Սէրճանեանէ 2000 ֆրանք Իսիի Հայ դպրոցի շինութեան համար իրենց մօր՝ Վիքթորիա Սէրճանեանի յիշատակին:

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. -

Յարութիւն Քարաօղլանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. - Պ. Յովհաննէս Գումրուեան 250, Տիկին Քարաօղլանեան եւ զաւակները, Պ. Կարպիս Քարաօղլանեան եւ զաւակները 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան, Պ. Կիրակոս Կիրակոսեան, Աւետեան ընտանիք, Մարի Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Կարպիս Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մինասեան, Գաբլանեան եղբայրներ, Պէրպէրեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Պ. Կարպիս Արթէն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խսկիճեան 50-ական Ֆ.:

Այրի Տիկին Արեւշատեանի (ծնեալ՝ Ալթունեան) մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ալթունեան 100 Ֆ., Ոմն՝ 400 Ֆ.:

Պաղտասար Նանեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի. - Պ. Յովհաննէս Սահակեան, Պ. Աւետիս Վարդանեան, Տիկին Աննա Շուշանեան 100-ական Ֆ., Պ. Գրիգոր Պօյաճեան, Տիկին Թիւթէլեան, Տէր եւ Տիկին Աստուրեան, Տիկին Նաւարեան, Տիկին Արթունեան, Տիկին Ղօմանա 50-ական Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 1986-87 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի 1986 – 87 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Հաստատութիւնս ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի 6–րդ, 5–րդ եւ 4–րդ դասարանները:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ շրջաններու մէջ՝ Առնուվիլ, Վիլիէ լը Պէլ, Օլնէ սու Պուա, Սըվրան, Լիվրի Կարկան, Կանյի, Մօնֆերմէյ, Վիլփէնթ, Տրանսի եւ Ռոմէնվիլ:

Վարժարանը ունի գիշերօթիկի բաժին:

Դիմել տնօրէնութեան՝

1, Bld. du Nord — 93340 Le Rainey

Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10–էն կէսօրէ ետք ժամը 5:

Հեռաձայն՝ 43 – 81 – 01 – 72:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՄԵԾ ԿԱԼԱ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7

THEATRE DE PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Շաւարշ Խաչատուրեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն.. Տէր եւ Տիկին Զարեհ Համբարձումեան 500, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան (Վիլժօրպանէն) 200 Ֆ., Միսաք - Միրզէ 100 Ֆ., Կարապետ Յովակիմեան 200 Ֆ.:

Կ Ո Չ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ինչպէս գիտէք անցեալ տարուան Օգոստոսին, մեծ հաճոյքով եւ անհուն խանդավառութեամբ 13 լիբանահայ չքաւոր երախաներ բերել տուինք Պէլֆոնթէնի մեր կայանը:

Մէկ ամիս յետոյ, հեռու լիբանանեան հուր ու սուրէն, հոգեպէս թէ մարմնապէս կազդուրուած եւ կայտառացած, անոնք վերադարձան իրենց բոյները:

Երախտագիտութեամբ յիշենք որ այս առթիւ մեր գաղութը իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերաւ հոգալով այս 13 երախաներու օդանաւով երթեւեկի ծախքը:

Այս տարի եւս ծրագրած ենք 20 չքաւոր լիբանահայ երախաներ կրկին երջանկացնել, որպէսզի այս մատաղ հոգիները կարենան, գէթ մէկ ամիս, մոռնալ առօրեայ դարձած ռմբակոծումներն ու սպանութիւնները:

Արդ, կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի անսակարկ առատաձեռնութեան, որպէսզի այս անգամ օդանաւային երթեւեկի ծախքերը ապահովենք: Կեցութեան եւ այլ յարակից ծախքերը կը ստանձնէ կազմակերպութիւնս:

Ձեր նուիրատուութիւնները հաճեցէք ուղարկել. -

Conseil d'Administration
de la CBAF
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Կանխաւ շնորհակալութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Է.Ա. (տե'ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄՆԻ
Ա. ՑԱՆԿ

	Ֆ. Ֆ.
Պ. Ն. Սարաֆեան	10·000
Պ. Ա. Օղանեան	4·000
Պ. Խտ. Պալեան	3·000
Պ. Ա. Սէմէրճեան	1·500
Պ. Լ. Սուքիասեան	1·000
Պ. Ս. Ղուկասեան	1·000
Պ. Զ. Մինասեան	1·000
Պ. Ռ. Ագարեան	1·000

Պ. Պ. Օ. Արթինեան, Ա. Իշխանեան, Մ. Յակոբեան, Մ. Մկրտիչեան, Ս. Քէլճեան, Տ. Եաhուլեան, Մ. Հաշմանեան, Մ. Զալըքեան, Հայրապետեան, Սիրանեան, Մ. Սարըկիւզէլեան, Մ. Եփրէմեան, Հ. Ուզունեան, Տիկին Թ. Զիլեան, Տիկին Ա. Խանդատեան 500-ական Ֆ.:

Պ. Պ. Գ. Ագատիկեան, Փ. Իշխանեան, Տիկին Ա. Գամպուրեան, Ասլանեան, Տիկին Ս. Քէշճեան 300-ական Ֆ.:

Պ. Պ. Հ. Ծերունեան, Կ. Մաճեան, Տիկին Ա. Տէր - Գալուստեան, Վ. Պուրմայեան, Փ. Աչըքկէօղեան, Յար. Ծերունեան, Տիկին Գոչեան 200-ական Ֆ., Պ. Ա. Ջիլինկիրեան 150 Ֆ.:

Տիկին Է. Ծերունեան, Ս. Վարդանեան, Տիկին Մ. Ծերունեան, Պ. Ս. Եալանճեան, Յ. Զոքարեան, Կ. Գարապիւլիւքեան, Ա. Թէքեան, Տիկին Ս. Ճրճրեան, Տիկին Մ. Տոմանեան, Ժ. Տաքէսեան, Վ. Կիւլէսէրեան, Ա. Ֆերահեան, Յ. Պետեան 100-ական Ֆ., Ս. Քէօսէեան 50 Ֆ.:

(Գումար՝ 34·400 Ֆ.):

GRANDE SOIRÉE DE GALA

ALFORTVILLE

Vendredi 3 Octobre

ANIMATION EXCEPTIONNELLE DE PIERRE DOUGLAS

et la participation de très nombreux artistes

M.C.A — C.B.A.F. — U.J.A.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է, անշուշտ, դիմել թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար եւ կամ՝ 30 Ֆ. արտասահմանի, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութեանց եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ չընդունիլ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի